LIBRO

DE LAS GRANDEZAS DE LA ESPADA, EN QVE SE DECLARAN MVchos ſecretos del que compuſo el Comendador Geronimo de Carrança. Enel qual cada vno ſe podra licionar Y deprender aſolas ſin tener neceſidad de maeſtro que le enſeñe.

DIRIGIDO A DON FILIPHE TERCERO REY DE las Eſpañas y de la mayor parte del mundo nueſtro ſeñor.

COMPVESTO POR LVYS PACHECO de Narbaez, natural de la Ciudad de Baeça y bezino de la Iſla de gran Canaaria. Y Sargento mayor de la de Lanzraote.

PASCUAL de GAYANGOS

CON PRIVILEGIO.

En Madrid por los herederos de Iuã Iñiguez de Lequerica. 1605.

© Biblioteca Nacional de España

Jóváhagyás

Én láttam ezen könyvet a Kard Nagyszerűségeiről (*Grandezas de la espada*), melyet don Luis Pacheco de Narvaez szerzett; és ami a fegyvereket és azok bemutatását illeti – mely pontban a feladatot rám bízták –, az egészben igen figyelemre méltó és nagy bizonyosságú dolgokat találtam. Mivel gyakorlati bemutatással folytatja és fejti ki a tudomány első feltalálója, Geronimo de Carrança kommendátor elméleti könyvét; melynek napvilágra kerülése a közjót és a fejlődést szolgálja, lévén benne sok tanítás és műveltség. Ebben megmutatkozik, hogy szerzőjének sok munkájába és tanulmányába került, és érdemes arra, hogy megadassék neki a privilégium és a licenc a kinyomtatására.

Madridban, június tizenhetedikén, 1599-ben.

Don Francisco de Herrera y de Saavedra.

ERRATAS *(Sajtóhibák)*

(Az eredeti könyvhöz)

1. sor: A 4. lap 1. hasáb 13. sorában a *linque* helyett az mondandó, hogy *sin que*. A 14. lapon az *entren* helyett *entro*. **2. sor:** A 16. lapon a *fientl, ficha, reputacion, y que* helyett *reputacion que*. A 7. lap 1. sorában a *temi-* **3. sor:** *-do* helyett *tiuido*. A 7. lap 2. hasáb 20. sorában a *preuiene* helyett *prouiene*. A 11. lap utolsó előtti sorában az *indigna* helyett *inclina*. A 21. **4. sor:** lap utolsó előtti sorában a *materia, miater* helyett *a zo*. A 2. lap 1. hasáb 9. sorában a *to que que* helyett *que*. A 27. lap 1. sorában a *que buenos* **5. sor:** helyett *que bueuo*. A 29. lap 2. hasáb 1. sorában a *para fer* helyett *Podra fer*. A 31. lap 1. hasáb 4. sorában a *defte* helyett *pefta*. A 45. lap 2. hasáb 2. sorában az *ori-* **6. sor:** *-conial* helyett *rizontal*. A 46. lap 2. hasáb 1. sorában a *mouiento* helyett *mouimiento*. A 48. lap 2. hasáb 28. sorában a *remitir el*, a **7. sor:** *remitir la* helyett *enfenado*. A 64. lap 1. hasábjában a *dea puefta* helyett *se ha puefto*. A 66. lap 2. **8. sor:** hasábjában a *le racion la* helyett *leracion ha*. A 77. lap 2. hasáb 5. sorában az *obtofo* helyett *obtufo*. A 79. lap 1. hasáb 2. sorában a *Pca.* helyett *a que diftan-* **9. sor:** *-tes, e que difta resã.*. A 106. lap 2. hasáb 15. sorában a *vã herida Mo* helyett *fera herida, e sfera*. A 127. lap 2. hasáb 15. sorában a *cpada y* **10. sor:** *de, cpade fi de* helyett *de itra fe efparte, les parte*. A 127. lap 2. hasáb 17. sorában az *y rify hafe fidados* helyett *alia fe fu-* **11. sor:** *-da*. A 138. lap 2. hasáb 11. sorában az *eftos ferã* helyett *efto ferã*. A 141. lap 1. hasáb 1. sorában az *y 9* helyett *y*. A 145. lap 2. hasáb 5. sorában az *exsede* helyett *excedz*. A 147. lap 1. hasáb 5. sorában a *pudie-* **12. sor:** *-ra* helyett *pudiere*. A 154. lap 2. hasáb 12. sorában az *aun avnis* helyett *?.?. zo do feder, ofeder*. A 160. lap 2. hasáb 17. sorában az *es primera*, **13. sor:** az *es para*. A 182. lap 2. hasáb 9. sorában az *en en el en el*. A 184. lap 1. hasábjában a *v it las da* helyett *la da*. A 194. lap 2. hasáb 17. sorában a *fer con fa-* **14. sor:** *-cas*. A 195. lap 2. hasáb 1. sorában a *pondreys* helyett *podreys*. A 201. lap 2. hasáb 16. sorában a *fugetando-* **15. sor:** *-la* helyett *fugetandole la*. A 201. lap utolsó előtti sorában a *p.* helyett *con poner, componer*. A 203. lap 1. hasáb 11. sorában **16. sor:** a *la zlaria* helyett *12 por el, por fer*. A 212. lap 1. hasáb 5. sorában az *efto* helyett *efta*. A 217. lap 2. hasáb 8. sorában az *auifart* helyett *anfieiz*. **17. sor:** A 212. lap utolsó előtti sorában a *quede* helyett *queda*. A 214. lap 2. hasáb 17. sorában a *formarmar* helyett *formar*. A 227. lap 1. hasáb 1. sorában a *y ha de tenã* **18. sor:** helyett *a detenerla*. A 228. lap 2. hasáb 4. sorában a *fifta* helyett *fiefta*. A 238. lap 2. hasáb 14. sorában a *fiuindo* helyett *entendiendole en, z*. **19. sor:** A 241. lap 1. hasáb korábbi sorában az *edente* helyett *245. l. 1. p. 12. s. tera, fe a*. A 245. lap 1. hasáb 19. sorában az *en los* helyett *y a los*. A 245. lap 2. **20. sor:** hasáb utolsó sorában a *froy nosçere no* helyett *a Prãço hãze efto*. A 246. lap 1. hasáb 7. sorában a *çngan* helyett *engaño*. A 246. lap 2. **21. sor:** hasábjában az *Antigo* helyett *Astigo no.*. És itt-ott: az *eftos* helyett *ran a eftos*. A 251. lap 1. hasáb 4. sorában a *Milicades po:* helyett *vitoria, M*. **22. sor:** A 253. lap 1. hasáb alsó sorában a *firades por vitora*. A 249. lap 2. hasáb 8. sorában az *afsi l.* helyett *afsiet. 9. que guardare, que aguar-* **23. sor:** *-dare*. A 254. lap 1. hasáb 11. sorában a *bien Y Socrátes* helyett *Isocrates*. A 254. lap 1. hasáb 13. sorában a *defenderos* helyett *de defenderos*. **24. sor:** A 255. lap 1. hasáb 21. sorában az *Arifte.* helyett *Arift.* A 259. lap

2. hasáb 3. sorában a *fanguineo* helyett *El fanguineo. él*. A 260. lap 1. hasáb 24. sorában a **25. sor:** *uertreys, aduertne*. A 261. lap 2. hasáb utolsó előtti sorában a *falta ai, falta el*. A 262. lap 1. hasáb 19. sorában a *Prozuran, pr-* **26. sor:** *-enran*. A 263. lap 1. hasáb 19. sorában a *ie viane* helyett *les viene*. A 264. lap 2. hasáb utolsó sorában a *v dloz* helyett *veloz*. A 273. lap 2. hasáb 24. sorában a **27. sor:** *guzgan* helyett *juzgan*. A 274. lap 2. hasáb 5. sorában az *acarreian* helyett *acarreará*. A 275. lap 1. hasáb 4. sorában a *luan* helyett *hinchã*. A 275. **28. sor:** lap 2. hasábjában a *con mu* helyett *con mucho*. A 275. lap 2. hasáb 3. sorában a *cadia, cada dia: r. no aya* helyett *o vza*. A 275. lap 2. hasáb 13. sorában **29. sor:** a *d_eteonviõs* helyett *de terminazlos*. Az 1. sorban: a *17. ientos* helyett *rectos*. A 278. lap 2. hasáb 9. sorában a *fuftentan-* **30. sor:** *-dole* helyett *fugetándole*. A 281. lap 1. hasáb 27. sorában az *Elepanto* helyett *z el'anro*. A 286. lap 1. hasáb 3. sorában a *dificultad, dificu-* **31. sor:** *-ta*. A 287. lap 1. hasáb 10. sorában a *radõ, y o, tado, lo*. A 289. lap 2. hasáb 27. sorában a *porciones* helyett *j oficiones*. A 293. lap 2. **32. sor:** hasáb 7. sorában az *obran de* helyett *obe an heridas de*. A 294. lap 2. hasáb 19. sorában a *lã tiene* helyett *la d_et_e_e.* A 301. lap 2. hasáb 4. sorában az *Yz-* **33. sor:** *-quierdo* helyett *yquierda*. A 312. lap 2. hasáb 6. sorában az *Yfz efte* helyett *Y efte.*

HIVATALOS ZÁRADÉK

1. sor: Ezen javításokkal e könyv korrekt **2. sor:** és megegyezik a kézzel írott eredetijével, amely alapján elrendeltetett **3. sor:** a kinyomtatása. Madridban, 1600. év februárjának **4. sor:** 22. napján. **5. sor:**

Juan Vazquez del Marmol. *(s.k.)*

TASSA

ÉN Pedro Zapata del Marmol, Őfelsége kamarai írnoka azok közül, akik az Ő Királyi Tanácsában szolgálnak, tanúsítom, hogy miután a Tanács urai megvizsgálták a *Grandezas de la Espada (A Kard Nagyszerűségei)* című könyvet, amelyet don Luis Pacheco de Narvaez szerzett, és amely az ő engedélyükkel lett kinyomtatva: a nevezett könyv minden egyes ívének árát három és fél maravedíben állapították meg; és mivel a nevezett könyv nyolcvannyolc ívből áll, ez a megállapított áron összesen háromszáznyolc maravedít tesz ki papírkötésben a nevezett könyv minden egyes példányáért. És elrendeltetett, hogy a nevezett áron adassék, és semmiképpen sem drágábban; és hogy ez az ármegállapítás helyeztessék minden egyes ilyen könyv elejére. És hogy ez bizonyos legyen, a Tanács nevezett urainak parancsára adtam ki a jelen okiratot. Kelt Madrid városában, az ezer hatszázadik esztendő március havának kilencedik napján.

Pedro Zapata del Mármol.

Királyunknak és Urunknak.

KÉT megalapozott megfontolásban rejlik az ereje az én mentségemnek, amiért bátorkodom ezen könyvet Felségednek ajánlani. Az első, tudniillik, hogy Higinio poéta bátor volt egy általa írt művet ajánlani Vergiliusnak, holott ő volt a legünnepeltebb költő, aki csak élt; és Marco Barron azokat, akiket latin nyelven írt, Marco Tulionak, aki fejedelme és mestere volt annak; és ugyanígy Paulo Orosio a történelmét Szent Ágostonnak, akitől tanulhatott volna egész életében. A másik megfontolás pedig az, amit az alkimisták mondanak, hogy létezik egy kő, melyet Bölcsek Kövének neveznek, oly csodálatos tulajdonsággal és oly különös, természetes erővel, hogy elegendő arannyá változtatni bármely vagy bármily közönséges fémet, amelyet bensőségesen megérint. Az első (és az a bizonyos ismeret Felséged kegyelméről, mely éppoly hatalmas, mint az ereje) adott nekem merészséget, nem tekintve csekélységemre, hogy Felségednek ajánljam a kardról és a Destreza tételeiről szóló könyvet; mert fát vinni az erdőbe, vagy azt hinni, hogy megtaníthatjuk repülni a sast, nemes feladat. A másodikból pedig arra a valódi felismerésre jutottam, hogy a legfinomabb Bölcsek Köve (mely nem csupán egyetlen erénnyel, hanem számtalan erénnyel bír együtt) maga Felséged. És hogyha ehhez a durva rézhez, ehhez az én rosszul csiszolt vázlatomhoz hozzáér, elegendő lesz azt felbecsülhetetlen értékű arannyá változtatni; és amit elveszít amiatt, hogy az enyém, pótolni fogják egy oly hatalmas kéz fenséges karátjai és kiváló értéke. Alázattal kérem Felségedet, fogadja el ezt a csekély szolgálatot oly mély alázattal, amellyel felajánlom; s ha nem is tökéletes (amint azt bizonyosan tudom), de tartalmaz mindent, ami tőlem telik. És ha az én alázatos értelmem ezen gyümölcse oltalmat nyer ezen fenséges hatalom által, lelkemben fellelkesülök, és újfent kötelezve leszek arra, hogy más szolgálatokat ajánljak fel Felségednek, kinek katolikus személyét Isten őrizze a legboldogabb években, amint arra a kereszténységnek szüksége van. Felségednek alázatos és hű szolgája:

D. Luis Pacheco de Narváez.

A KIRÁLY.

MIVELŐLÜNK a ti részetekről, don Luis Pacheco de Narvaez, ki Baeça városának szülötte s Gran Canaria szigetének lakosa vagy, jelentést tettek nekünk arról, hogy összeállítottál egy könyvet, melynek címe *Grandezas de la espada (A Kard Nagyszerűségei)*: melyben feltáratnak számos titkai annak [a könyvnek], amelyet Geronimo de Carrança kommendátor szerzett a fegyverek Filozófiájáról és Destrezájáról, annak igaz alkalmazásával és bemutatásaival, s melybe sok munkát, gondot és tanulmányt fektettél, a közjót keresve, s azt, hogy mindenki jobban megvédhesse magát; és könyörögtél hozzánk, hogy parancsoljuk meg neked a licenc megadását, hogy azt kinyomtathasd, s kiváltságot [adjunk] tíz esztendőre, vagy amiképpen a mi kegyelmünk tartja. Mit miután a mi Tanácsunk tagjai megvizsgáltak, s amiképpen az ő parancsukra megtétettek azon intézkedések, amelyeket a mi legutóbb hozott törvényünk a könyvek kinyomtatásáról elrendel. Elhatároztatott, hogy meg kell parancsolnunk ezen mi oklevelünk kiadását számodra a nevezett ügyben. És mi ezt jóváhagytuk, mely által licencet és jogot adunk neked, hogy tíz egymást követő esztendőn át, melyek a jelen oklevelem keltétől számíttatnak és telnek, te, vagy az a személy, akinek erre tőled hatalma lesz, és senki más, kinyomtathasd és eladhasd a nevezett könyvet, melyről fentebb említés tétetett, annak eredetije alapján, amelyet a mi Tanácsunkban megvizsgáltak, s amely Pedro Zapata del Marmol, a mi kamarai írnokunk – ki a mi Tanácsunkban szolgál – kézjegyével és aláírásával van ellátva a végén; s azzal a feltétellel, hogy mielőtt eladatna, hozzátok azt ők elébe az eredetivel együtt, hogy láttassék, vajon a nevezett nyomás megegyezik-e azzal, vagy hozzatok tanúsítványt hivatalos formában arról, hogy az általunk kinevezett Korrektor a nevezett nyomást az eredeti alapján megvizsgálta és javította. És megparancsoljuk a nyomdásznak, ki ily módon kinyomtatja a nevezett könyvet, hogy ne nyomtassa ki az elejét és az első ívet, s ne adjon át többet, mint egyetlen egy könyvet az eredetivel együtt a Szerzőnek, vagy azon személynek, akinek költségén azt nyomtatja, sem másmilyen személynek a nevezett javítás és ármegállapítás végett, míglen legelőbb a nevezett könyv ki nem javíttatik s ára meg nem állapíttatik a mi Tanácsunk tagjai által; s mikor ez megtörtént, s semmiképpen sem másként, kinyomtathatjátok a nevezett elejét és első ívét, s közvetlenül ezután helyeztessék el ezen mi oklevelünk, s a jóváhagyás, mely a nevezett könyvről a mi parancsunkra készült, valamint az ármegállapítás és a sajtóhibák jegyzéke, azon büntetés terhe mellett, mely ezen Királyságok törvényeiben és rendeleteiben foglaltatik, melyek erről rendelkeznek. És megparancsoljuk, hogy a nevezett tíz esztendő tartama alatt senki más, a ti engedélyetek nélkül, ne nyomtathassa ki, sem el nem adhassa a nevezett könyvet; azon büntetés terhe mellett, hogy aki azt kinyomtatja és eladja, veszítse el és legyen megfosztva minden és bármely könyvtől, nyomóformától és felszereléstől, amellyel ezen könyvből bír; s ezenfelül essék ötvenezer maravedí büntetés alá: mely nevezett büntetés egyharmad része a mi Kamaránkat illesse, másik harmada a bírót, ki azt megítéli, és a fennmaradó harmada azon személyt, ki azt feljelenti. És megparancsoljuk a mi Tanácsunk tagjainak, az Elnöknek és a mi Törvényszékeink Bíráinak, az Alkaldiaknak, a mi Házunk, Udvarunk és Kancelláriáink Alguaziljainak, s minden Corregidornak, Aszisztensnek, Kormányzónak, fő- és rendes Alkaldiaknak, s más bíráknak és igazságszolgáltatóknak bármelyek legyenek is, a mi Királyságaink és Uradalmaink minden városának, mezővárosának és helységének: úgy a mostaniaknak, mint az ezután következőknek, hogy megtartsák és teljesítsék mindazt, ami ezen mi

oklevelünkben foglaltatik; és annak tartalma és formája ellen ne tegyenek, át ne hágják, s ne engedjék, hogy bármiképpen ellene tétessék vagy áthágassék, a mi kegyünk elvesztésének terhe mellett, s tizezer maravedí büntetés alatt, mely a mi Kamaránkat illeti. Kelt Barcelonában, az ezerötszázkilencvenkilencedik esztendő június havának huszonkilencedik napján.

Én, a Király.

A Király, a mi Urunk parancsára.

D. Luys de Salazar.

BARTOLOMÉ Cairasco de Figueroa, a kanári szent egyház kanonokjának dicsőítő éneke don Luys Pacheco de Naruaezhez, a Könyv dicséretére.

Az a Fegyverhordozó Bolygó,

Mely dühödt parázst csepegtet Idelenn a bátor népek lelkébe,

Téged oly harciassá tesz,

Pacheco, s oly nagylelkűvé,

Hogy a hírnév már beragyogja a gömbölyű földet.

A te nemes elszántságod,

Mely méltó a Királyi trónushoz,

Inspirálja ezen énekemet.

Azért, hogy az Atlanti Királyságból Kiszálljon gyenge tollam szava,

Egészen a megfontolt Kínaiig,

S a magasztos, fagyos Szittyáig s a hűvös Angolig.

SZONETT A KÖNYVHÖZ és a Szerzőhöz, Gabriel Gómez de Palacios licencátustól, La Palma szigetének – mely a Kanári-szigetek egyike – tanácsnokától.

Escalona háza és nagyszerűsége,

S Antequera várkapitányának fényessége

Úgy fogadja ezt ma tebenned,

Hogy mindahhoz egy Koronát adtak hozzá.

Ortigia híres szigete se ünnepelje már

Latona szülését ott az ő szférájában,

Hisz tebenned oly tökéletes az anyag,

S szerződben oly tiszteletreméltó az elme.

S még ha a lángelmű Carranza

Nem is nyert volna többet azon tanításokkal,

Melyeket ránk hagyott emlékül kinyomtatva,

Mint hogy kinevelt egy oly Tanítványt, ki felér hozzá,

S oly tisztán kinyilatkoztatja nekünk az ő eszméit,

Már az is elég volt, hogy mindkettőjüknek dicsőséget hozzon.

SZONETT Luis Ortiz de Padilla licencátustól, Kanári szigetének tanácsnokától és az ottani Királyi Törvényszék ügyvédjétől, a Szerzőhöz.

Azt mondja a Jog, hogy felette könnyű dolog

Hozzátenni s követni azt, ami már elkezdődött,

S ezen szabályhoz mérte, kétségkívül, a te

Csodálatos művedet (ó, nagy Pacheco) a sors.

Mert oly bölcsességgel, kommentárral és magyarázattal

Fedet fel nekünk az elrejtőzött Carranzát,

Oly világossá téve és gyarapítva őt,

Amennyire az kitűnik a te prózádból.

Emiatt megérdemled a koronát és a babért,

Hisz a mai naptól még gazdagabbá teszed

Az életet, a becsületet, a létezést, a békét s a háborút:

S térdre kényszerítve a Szittyát, az Angolt, a Kínait s a Mórt,

Képes vagy az egyenes – s nem görbe – vonallal

Körbezárni a föld kerekének egész Világát.

SZONETT Liranzo őrnagytól az Olvasóhoz.

Mars isten hősies tetteit,

Eukleidész tételeivel kinyilatkoztatva,

Ritka példaként az egyéni küzdelmekben,

A természetest a tudománnyal ötvözve

Láthatod itt, és a teljességet minden részletben,

Amikor az ellenfél kardját megméred:

Vagy amikor gyorsasággal ellököd azt,

Vagy mozgatod tested, vagy lábad, hogy szabadulj.

A Destreza valós és lényegi valósága Itt levezetéssel és bizonyításokkal bír,

Ahol a festészet művészete is méltón emeltetett fel.

S a Fiziognómiából és a vérmérsékletekből,

A haragból és a flegmatikus restségből

A visszatartást vagy a bátorítást igyekszik elsajátítani.

SZONETT JUAN Centellastól, Gran Canaria szigetének lakosától, a Szerzőhöz.

Fényes Pacheco, kinek jeles története

Örök ragyogást adott a mi korunknak,

Oly nagy csodálattal,

hogy még a legfényesebb elme is

Elámul, midőn híredet és dicsőségedet szemléli.

Boldog vagy te, mert mikor a győzedelmes halál

Az életedet kioltja, és elhomályosítja a létezést,

Kiváló alkalmat hagysz hátra, hogy megvilágítson

Minden ritka tehetségű elme a te emlékezetedben.

Ma a mi életünk tükre

A legfőbb nagyszerűséggel tárja fel nekünk,

Hogy maga a tudomány legyőzi a vak szerencsét is.

Nincs mit töprengeni, mint hogy világos bizonyságul

Az Ég, hol oly sok jóság rejtőzik,

Nekünk adta Pachecót Mars isten képében.

SZONETT RODRIgo Núñez de la Peñától, Tenerife szigetének – mely a Kanári-szigetek egyike – szülöttétől, a Szerzőhöz.

Sem a Múzsák, sem Apolló, sem Mars isten

Nem tudták volna szétosztani a te egyedülálló elmédet s erődet,

Mivel az isteni eredetű,

S ezen részből több jutott neked, mint őnekik.

S oly legfőbb ajándékokat nem oszthat ki

Senki sem ezek közül (amiképpen én gondolom);

E mű az Úrtól van, ki egy és oszthatatlanhárom,

Ki ily módon akart téged kitüntetni a kifinomult tudomány által.

Így hát nagyobb vagy te, D. Luis, mint Mars, s nagyobb, mint Apolló:

A toll megmutatja ezt, és a te kardod,

Hisz az ékesszólással együtt vagy legyőzhetetlen és Diestro.

Senki sem láttatott olyannak ezen a világon sarktól sarkig;

S senki sem hagyott ránk oly világosan kifejtett tudományt,

Hogy mint a tiédet, mester nélkül is el lehessen érni.

SZONETT DON Pedro de Barros y Montefier-től az Olvasóhoz.

A legdrágább kincsnek a bányája ez,

Melynek értéke meghaladja a föld minden javát;

Oly vagyon, mely megszabadít téged a félelemtől,

Mit a gonosz és a csalárd ember támadása kelt.

A drágaköveket és a hasznos aranyat,

Melyeket Carranza elrejtett a fátyol alatt,

Pacheco most feltárta, hogy vigasztalást nyújtson

A jóravalónak, s bosszúságot az irigykedőnek.

A te életed a mai naptól fogva immár biztonságban van

A Destreza által, mely az igazságon alapszik,

Pontosan úgy, amiképpen ezen könyv megmutatja azt neked.

Mert többet ér a tudomány, mint a vak szerencse,

Amint azt ő bizonyítja és véghezviszi a karddal,

Az ő legyőzhetetlen s párját ritkító jobb kezével.

SZONETT DON Alonso Carrillo de Albornoztól.

A kard nagyszerűségeit s az ő isteni

Elméjének nagyságát nyilatkoztatta ki

Don Luis ebben a könyvben, melyet felszínre hozott

A Destreza tudományából és igazságából.

Nagyobb gazdagságot nem is lehetett volna várni,

S ezen ajándék senki másnak nem adatott meg,

Hogy a gyakorlatban bizonyítva adja át nekünk azt,

Ami az embert a legfőbb magasságokba emeli.

A jeles, erős és bátor Spanyol Igyekezzék erénnyel felülemelkedni [mindenkin],

Megismervén ezen tanítás lényegét.

Bízván abban, hogy mindig győztesen kerül ki,

S méltán nevezhetik majd őt magát is Marsnak,

Miközben más nemzetek számára ő lesz a romlás.

SZONETT DON Diego de Parexa Velardétól a Szerzőhöz és a könyvhöz.

Immár a fegyverek első Mestere is,

Kit a köznép Mars istennek nevezett,

Követni fogja, D. Luis, a te zászlódat,

Hogy tőled tanulja meg,

ki a legkiválóbb Diestro.

A hírnév már magasba emeli a te nevedet

(Mely által te is, ó, könyv, örökkévalóvá válhatsz),

Hisz mindenütt öröknek hirdeti azt,

Halhatatlanná téve ezáltal a mi évszázadunkat is.

A világ már Tuliónak nevezi ékesszólásodat,

S az érvelésben még Tuliónál is nagyobbnak mond téged,

Megérdemelve egy oly termékeny szellemi szülöttet.

S ha a világnak nem lenne már bizonyossága arról,

Hogy nincsen más, csak egyetlen Isten, kinek te a hajtása vagy,

A világ a fegyverek Istenének nevezne téged.

SZONETT HERNANDO de Sotótól, Őfelsége Kasztíliai Házának könyvvizsgálójától és ellenőrétől.

A tanulmányozó Asztrológus mérje ki körzővel,

Nagy szellemi bölcsességgel a Mennyei Szférát,

S az egész Földkerekét igaz kézzel

A Kozmográfus araszok szerint mérje és becsülje meg.

Az Aritmetikus redukálja és vegye át újra,

Tévedhetetlen számmá mindazt, amit csak akar:

A Muzsikus pedig megformálva a maga ábrándját,

A különböző hangokat édesen mérje ki,

Mert Don Luis Pacheco a tanításba,

A fegyverek gyakorlásába oly javat hozott el,

Mely gyakorolható anélkül, hogy bármi is gátolná azt.

Kifinomult tudományt oszt meg [velünk]:

Mert abban, ha egy ember védelmet talál,

Benne van a szám, a hang, a Szféra és a Földkereke is.

DON FÉLIX Arias Giróntól, a fegyverek és a Szerző dicséretére.

A fegyverekből oly sok jó

Származik (és ez bizonyság),

Hogy azok egy ötödik elemet alkotnak,

Melynek révén az ember él.

S neked tartozunk köszönettel

A jóért, melyet ebben elérünk,

Hisz utat mutatsz nekünk, melyen kiléphetünk

A tudatlanságból a tudásba.

ELŐSZÓ AZ OLVASÓHOZ,

melyben bebizonyíttatik, hogy a Fegyverek Destrezája, melyről itt szó esik, tudomány.

A TERMÉSZETJOG parancsolatai között az, amely leginkább kiterjeszti a maga hatáskörét, s amelyet legáltalánosabban megtartanak (szeretett olvasóm), a saját természetünk megóvása: igaz ez minden teremtményre, úgy az érzőkre, mint érzéketlenekre, értelmesekre, s értelem nélküliekre. S ez volt az oka annak, amit Arisztotelész mondott, hogy minden dolog, ami létezik, vágyik a létezésre, s a létezés megőrzéséért cselekszik minden dolog; s máshol, hogy minden ember természeténél fogva menekül a haláltól, s vágyik az igen hosszú életre. Hiszen az állatoknál is igen ismert az a törekvés, amellyel mindegyikük, legyen bár oly gyenge, védi magát attól, aki bántani akarja őt, s támadja azt a saját védelmében. S mivel az ember, lévén nemesebb mindnyájuknál együttvéve, nagyobb szükséggel bírt önmaga megőrzésére; s mivel oly sokszor (ami felette nagy fájdalom s sajnálat) bántalmaztatott embertársai által: hiszen, amint a mondás tartja, ember embernek farkasa, szükségessé vált számára egy művészet, mely megtanítja, miképpen kell véghezvinnie ezen védelmet, s mely oltalomként szolgál egy oly hatalmas, oly nagy erejű, s oly nagy gonoszsággal bíró ellenséggel szemben, mint maga az ember, ki nyílt ellensége önmagának, nem mint embernek és a természetnek: hiszen, amint Szent Ágoston mondja, minden természetben létezik önmagában egyfajta béke és egyetértés. Ilyenformán a háború, melyet az ember hirdetett az ember ellen, nem a természetből fakad, hanem a gonoszságból s irigységből. S azért, hogy ezen védelem még tökéletesebben működjön, igyekeztek azt művészetté formálni: mely állapotában leledzett hosszú éveken át, ám minthogy a gonoszság egyre inkább megerősödött, míg el nem érte a valaha látott legnagyobb magasságot, s az emberek, kik hagyták magukat ezáltal vezettetni, oly sok békétlenséget szítottak, üldözvén embertársaikat, nemcsak mint a farkasok, de mint a legvadabb tigrisek, nagyon is igazodva ahhoz, mi a Példabeszédekben mondatott, hogy amint növekednek a gonoszok, úgy fognak megsokasodni a gaztettek is. S ez oly végletes mértéket ölt, amint azt a jelenlegi felfordulások is tanúsítják, így a nagyobb gonoszsággal s a nagyobb tökélyre vágyással szemben nagyobb orvosságra volt szükség. S mivel ezen védelem oly szükséges és nélkülözhetetlen volt az embernek, ám addig bitorolták és zsarnokoskodtak felette a kétséges és bizonytalan vélemények, holott mindegyik a magáét akarta érvényesíteni, úgy akarta a mi Urunk Isten, hogy megfékeztessenek a megvadult s vakmerő emberek ártó szándékai. S hogy a csendesek, a békések, a dicsőséges béke szerelmesei ne szenvedjenek az előbbiek kezeitől a védelem hiánya miatt, helyet adott, megengedvén, hogy tudománnyá emeltessék, azért, hogy annak szilárdsága s bizonyossága révén ne valljon kudarcot, s mindörökké fennmaradjon, miképpen a többi tudományok. S nem kételkedem ebben, sőt felette bizonyosnak tartom, hogy azt akarta, hogy ez Spanyolországnak ezen szegletében történjék, ahol az Ő szent Hitét vallják és őrzik, s az Ő legszentebb nevét imádják és tisztelik. S ha mi, emberek, jól meg akarnánk érteni azt, amit ezzel mondani akartak nekünk,

megértenénk, hogy ez azért történt, hogy abban jól kiokosodva, megvédjük az Ő Hitét s szent Egyházát a zsarnok Eretnekektől, akik oly nagy erővel és szigorral üldözik azt, anélkül, hogy valaha is eszébe jutna egy Keresztény embernek kardot rántani egy másik ellen, ki szintén az; hanem mint testvérek, kik vagyunk, s egyazon atyának fiai, ki maga Krisztus: vagy, amint Szent Pál int bennünket, egy misztikus test, melynek feje a mi Urunk Krisztus, édes békében és baráti egyetértésben őrizzük meg magunkat. S minthogy embernek kellett lennie annak, ki ezt véghezviszi, úgy tetszett [Istennek], hogy a sors Geronimo de Carranza komendátorra essék, kinek Értelmét és elméjét olyannyira kegyelmébe akarta fogadni, hogy általa elnyerte ezen dicsőséges trófeát. S nem kevésbé megfontolandó, hogy ez a jeles és híres Sevilla városának adatott meg, mely bámulatos és megvilágosodott Értelmek oly termékeny anyja, hogy igen joggal mondhatjuk: egy ilyen anya megérdemelte, hogy ilyen fia legyen, és egy ilyen fiú megérdemelte, hogy oly jeles anya gyermeke lehessen. S mivel ez az előszó egyedül azért lép a csatatérre, hogy háborút hirdessen, s szembehelyezkedjék a kételkedőkkel, kik nem hiszik, hogy ezen igaz Destreza tudomány: s ide érve, meglehet, hogy megjelenik előtte valamely ellenfél, kihíván őt a kitűzött csatára a tudatlanság és az irigység fegyvereivel, kénytelenek leszünk elhagyni a buzdító szavakat, s az érvek, definíciók és konklúziók fegyvereihez nyúlni. S a pártfogó, akit ő a maga részéről választott, maga Arisztotelész, ki jól fogja tudni megvédeni őt: s az első összecsapás az lesz, mikor kimondjuk, hogy ezen Destreza tudomány, s ez igen világosan bizonyíttatik a Dialektika és a Retorika szabályai szerint, mely a definiált dolgot a definícióján keresztül bizonyítja. Mintha csak azt mondanók: Értelmes állat; ebből következik, hogy ember. És ugyanígy azt mondjuk, hogy ezen művészetre illik a tudomány definíciója; tehát tudomány: az előzmény bizonyíttatik, feltételezve elsőként a tudomány definícióját, mely, amint az Arisztotelésztől leszűrhető a Második Analitika első könyvében: a tudomány egy olyan habitus [készség], mely szükségszerű és nyilvánvaló egyetértést szül bizonyítás által, vagyis szillogizmus vagy érvelés által, mely a dolog saját alapelveiből indul ki, melyek önmagukban is ismertek, és amelyek okai az adott dolognak: és amely máskülönben nem hozhatná létre az adott hatást. Mint az Asztrológus [Csillagász], aki azt mondja, hogy a fogyatkozást a Földnek a Nap és a Hold közé történő beékelődése okozza: s hogy ezen beékelődés a saját alapelve és oka az adott fogyatkozásnak: és hogy máskülönben az természetes módon nem jöhetne létre. S így alkotja meg ezen tudományos szillogizmust: a Föld minden beékelődése a Nap és a Hold közé fogyatkozást okoz; ma, vagy holnap létrejön egy ilyen beékelődés: tehát következik, hogy fogyatkozás lesz. Ami természetes módon tévedhetetlen, s ez a bizonyító szillogizmus, mely tudományt hoz létre. Ezt feltételezve, bizonyíttatik, hogy ezen definíció illik erre a művészetre: mert ilyen világos és nyilvánvaló bizonyítások alapján jár el, mind a Filozófiában, mind a Geometriában. Mert foglalkozik a természetes, a lassú és a gyors mozgásokkal és azok hatásaival, valamint az emberek természetes vérmérsékleteivel, erejükkel és végtagjaikkal, ami szükséges a sebzés és a védekezés megismeréséhez. Foglalkozik Geometriai Alakzatokkal, körökkel, szögekkel és vonalakkal, valamint Euklidész tételeivel, melyek önmagukban ismert alapelvek (*principios per se notos*): és bár ezen alapelveket itt ezen művészetben nem bizonyítják, hanem már bizonyítottként feltételezik, ez nem akadályozza meg abban, hogy tudománynak neveztessék s az is legyen. Hiszen a zene és más Matematikai ágak is az őket megelőző tudományokból kapják meg bizonyított alapelveiket, amelyeknek ők alá vannak rendelve, amilyen a Zene az Aritmetikának, a Festészet a Perspektívának, s a Teológia azon tudománynak, mellyel

a boldogok bírnak: és mindezek miatt nem szűnnek meg tudományok lenni. S az sem akadály e tekintetben, ha valaki azt mondaná, hogy mivel ezen művészet oly sok különböző tudományból áll, ő maga nem tekinthető önálló tudománynak. Mert bár ezek különböző tudományok alapelvei, mindnyájan egyetlen formai okban futnak össze, mely a sebzés és a védekezés tudása, mi az ő tárgya; és ezen tudomány a Filozófiának azon részéhez tartozik, mely a cselekvésben áll. Mert a Filozófia vagy spekulatív, melynek célja csupán az ismeret tudása; vagy a cselekvésben áll, melynek célja a véghezvitel. S ez a cselekvés vagy az ember belső cselekvése, mely a Lélekhez tartozik – amilyen az ember egész morális és etikai Filozófiája önmaga felé, ökonómiai a családja és háza kormányzására, és politikai a Köztársaság kormányzására –, vagy az ember külső cselekvése, mely a teste kormányzásához tartozik. Mint amilyen az Orvostudomány annak gyógyítására; táplálására a mezőgazdaság és a vadászat; könnyítésére a színház és a komédiák; [javainak] hordozására a hajózás, felruházására a gyapjúművesség; s a megvédésére a Destreza. Hiszen Arisztotelész szerint a dolgok egybevetve felveszik azon cél nevét, melyre rendeltettek. És bár a mondottak elegendőek lennének ahhoz, hogy tudománynak tartassék – amint az is –, ne tételezzünk fel mindent [pusztán ez alapján], hanem haladjunk tovább, bizonyítva azt magának a tudománynak a definícióival s a Destreza alkalmazásával. A Tudomány, amint azt Arisztotelész definiálja a *Második Analitika* első könyvében: a dolog megismerése az ő oka által, s nem fog megesni, hogy amit az ok tanít, másképpen történjék. Ezen definíciót jóváhagyja minden Görög és Latin; és hogy a fegyverek tudományára ráillik-e ezen definíció, abban nem lehet kétségeskedni. Hiszen önmagában hordozza a dolog okán keresztüli megismerését: tudniillik, akit meg kell sebezni, és a sebzést, melyet rajta kell ejteni, és az eszközt, mellyel azt ejteni kell, és a meghatározott arányos távolságot [*medio proporcionado*] annak véghezvitelére. Mert mindezt tudományos okok és módok által látjuk és ismerjük meg, s ugyanígy alkottatik egy tudományos szillogizmus is, mondván (először tévedhetetlenül feltételezvén, hogy bármely fajta sebzéshez a kar és a test mozgására, vagy ezek külön-külön mozgására van szükség): az én ellenfelem felemeli a karját, erőszakos mozgást [*movimiento violento* - azaz felfelé irányuló mozgást] végezve, így tehát azonnal megmondom, hogy szükségszerűen egy természetes mozgásnak [*movimiento natural* - azaz lefelé irányuló csapásnak] kell következnie egy sebzés végrehajtásához. S ha a kardot tompaszögben emelné fel, tudni fogom – mivel Matematikai bizonyítással igazoltam azt (amint az a későbbiekben látható lesz) –, hogy ha derékszögben veszem fel az állást [*afirmandome en angulo recto*], elérem és megsebzem őt, anélkül, hogy ő ugyanezt megtehetné, s ez tévedhetetlenül így van. Oly módon, hogy előbb az okot ismerem meg, s annak ismeretéből jutok a bekövetkező okozat [hatás] igaz megismeréséhez. S ha ezen megismerés az okozat felől történne, azt mondanám: látom, hogy ellenfelem sebet ejtett rajtam, tehát mozgás történt. S minthogy a tudomány a dolog egy oly szilárd ismerete, mely a napok hosszú tanulmányozása révén szereztetett meg, s mely sosem tér el a rációtól, s ezen ismeret nem változik meg az okozatok sokfélesége miatt: megérthető, hogy a Destreza tudomány, hiszen a már ismert okok ismert okozatai sosem változnak meg. S ha a tudomány az, mely bármely okból tévedhetetlen okozatokat hoz létre, úgy nyilvánvalóan a Destreza is ugyanez. Hiszen tudjuk, hogy szükségszerűen minden mozgásnak vágásnak [*tajo*], fonáknak [*reves*], vagy döfésnek [*estocada*] kell lennie, mindegyiknek a maga fajtája szerint; a már ismert okozatok az ő okaik által: mely dologban ugyanígy bizonyos szillogizmust kell alkotnunk, mondván: A

vágás [*tajo*] vagy fonák [*reves*] sebzésének négy mozgásból és két szög részvételéből kell állnia (amint azt a maga helyén ki fogjuk nyilatkoztatni). S ha nem mennek végbe ezen mozgások, nem jönnek létre az említett okozatok semmiképpen ugyanígy nem lesz fogyatkozás sem, ha nincs beékelődés, s megfordítva. Végezetül, ha a tudománynak, hogy az lehessen, egyetemes dolgokkal kell foglalkoznia: hiszen, amint Arisztotelész mondja, nincs egyetlen egy sem, mely az egyedi [részleges] dolgokkal foglalkozna. A Destrezát tudománynak kell tartanunk, amint az is, hiszen az egyetemessel foglalkozik. S hogy ez bizonyos, bizonyítja önmagát ezen a módon. Egyetemes technika [*treta universal*] létezik a vágás, a fonák és a döfés ellen: ez pedig az, hogy megöljük [semlegesítjük] az összes megvalósult mozgást, s számos potenciálisat is, úgy azok kezdeteinél, mint közepeinél és végeinél, legyenek bármely fajtájúak is: a sebzések tévedhetetlenül mozgásokból tevődnek össze; ha ezek megöletnek [semlegesíttetnek], nem lesznek sebzések. Ez az, ami az elméletet [*especulacion*] illeti: s ami a cselekvéshez tartozik, a könyv folyamán majd látható lesz. Mindebből tisztán azt a következtetést vonjuk le, hogy a fegyverek Destrezája valójában tudomány, mivel egy egyetemes akadályozást tanít: s hogy ezen Destreza egy oly ismeret és habitus [készség], mely megtanít sebet ejteni, s kivédeni az ellenfélét: s ez az, mely megtanítja, mitől kell az embernek őrizkednie, s mit kell tennie, hogy ne legyen veszélyben: de nem kényszerít feltétlenül a sebzésre, amint azt ezen könyv ötödik részében be fogjuk bizonyítani, ahol tudományos módon, s nyilvánvaló bizonyítások által taníttatik majd meg, miképpen óvhatja és védheti meg magát az ember az ő ellenségeitől a kard használatát illetően: hiszen, amint azt Gerónimo de Carranza állítja, a tudomány nem más, mint annak tudományos gyakorlása, aki ismeri azt. S ezzel ezen betűkkel vívott lovagi torna [*justa literal*] megnyeretett, s a Destreza igazsága tiszteletteljesen diadalmaskodik, melynek bizonyosságában soha többé nem fog senki kételkedni. Fogadd hát (szeretett olvasóm) ezen ajándékot, melyet felajánlok neked, s mely oly nagy fontossággal s értékkel bír egy oly fontos cél érdekében, mint a te védelmed és megmaradásod: s ezer nyomatékos kéréssel kérlek és könyörgök neked, hogy mivel ezen tudomány önmagában, s a tudományok, melyek őt pártfogolják, önmagukban mind bizonyosak és tévedhetetlenek: ne engedd (hogy miattam, amiért nem úgy bántam vele, amint azt megérdemli, s amint első feltalálója bánt vele), hogy a megbecsülését s az őt joggal megillető hitelt illetően bármit is veszítsen. Hasznosítsd oly módon, amint én kívánom, azon hasznot és biztonságot, melyet az ő nagy bizonyossága révén elérsz, s fogadd el jóakaratomat. Mert a sok fáradozásért, mit elszenvedtem, nem kérek más jutalmat, mint hogy eltaláljam a te tetszésedet, s hogy megértsem: azon sok miatt, amivel neked, mint felebarátomnak tartozom – akit az isteni parancsolat szerint nem kisebb kötelességem szeretni és megmaradásán fáradozni, mint a sajátomon –, szolgáltam neked valamiben.

****

****

****

****

****

****

*

A SZERZŐ LEVELE,

válaszul egy barátja levelére, kinek kérésére e könyv íródott, s amelyen [a könyv] alapszik.

HA a barátság törvényei nem köteleznének olyannyira, s az azokból fakadó parancsolatok nem kényszerítenének a barátoknak való engedelmességre: s ha ezen kötelezettség (bennem teirántad) nem volna különlegesebb, mint mások esetében, sem én nem vettem volna oly nehéz munkát s terhet a vállaimra, sem nem fedtem volna fel (a magam kárára) Értelmem szegényes kincsét. De mivel azon akaratok között, melyeket a barátság erős köteléke fűz egybe, nem lehet ellenkezés, mivel mindkettő eggyé vált: Cicero (*Tulio*) azon híres mondása szerint, miszerint a barát egy másik én, úgy határozok, mint te magad, hogy követem a te tetszésedet. Bár egy ily magasztos műbe és anyagba fogni inkább tűnik majd meggondolatlan vakmerőségnek, mint erényes engedelmességnek: s nem tudom, miként fogok kikerülni azok közül, kik mások műveinek ügyészeivé téve magukat, oly nagy erővel üldözik azokat, mintha azok köztudottan rosszak volnának: nem más októl vezérelve, mint hogy azok nem az övéik, s legtöbbször meg sem értve azokat, úgy tűnik számukra, hogy figyelemreméltó sérelem éri őket, ha valaki írni merészel, még ha csak don Gayferos strófáiról is legyen szó; átváltozva egy másik kíváncsiskodó Lancilotóvá, s mesopotoniói erazmusivá, kik mindig is azzal foglalatoskodtak, hogy mások képességeit méregessék, s a legkiválóbbat is úgy becsméreljék, mintha az egy faragatlan disznópásztoré volna: mindenben hasonlatosak ahhoz a nagy rágalmazó Zoilushoz (*Zoylo*),kinek átkozódó szája sohasem nyílt ki anélkül, hogy ne valami rosszat mondott volna. S mikor megkérdezték tőle: Miért bír ily förtelmes szokással? Azt felelte: Mert ha rosszat akarok cselekedni, nem tudok, s ezért mondom azt. Így ezen becsmérlők is, megfontolván, hogy ha valami tudományos művet akarnának alkotni, az ő elméjükben nincs hozzá tehetség, a nyelvükhöz menekülnek: melyben, mint a kígyónak, megvannak a fegyvereik, mindenről rosszat mondva: mert szégyellik, hogy mások náluknál kiválóbbak lesznek. S megesik, hogy legtöbbször olyan esetekben találnak hibát, mikor a hibáztatott (az ő megítélésük szerint is) jutalmat és díjat érdemelne. De mindezekkel szemben a neked való engedelmességet veszem pajzsomul és védelmemül, s a te tiszted megvédeni ezen ügyet, s megvédeni engem, hiszen te vagy az, ki a tollamat irányítod. Leveledben arra kértél, küldjek neked egy bizonyos útmutatást és rendet: mely preceptorodként vagy mesteredként szolgálhatna neked, hogy általa, a te magányodban, hasznodra válhassék a fegyverek igaz Destrezája. S hogy engem erre rávegyél, emlékezetembe idézed az isteni Platón s más Latin szerzők azon mondását, miszerint mi, emberek, nem csupán önmagunk számára születtünk, s nem csupán a saját hasznunkra. S Ciceróét (*Tulio*), aki azt mondja, hogy egy részünkkel a hazánknak tartozunk, egy részünkkel pedig a barátainknak: s hogy az egyik legfőbb ok, amiért az emberek születnek, az volt, hogy segítsék az embereket. S mikor megkérdezték Leotükhidasztól (*Leontiquidas*), hogy mit kellene tanulniuk a lovagok fiainak, mikor ifjak, azt felelte: Azt, ami hasznukra válik, mikor elérik a férfikort. S a te véleményed

szerint semmi más dolog nem válhat olyannyira hasznukra (az erényesség mellett), mint a fegyverek tudománya, hiszen azok által tisztelnek minket barátaink, s félnek tőlünk ellenségeink, megvédvén magunkat tőlük, mikor el akarják venni az életünket: azokkal védelmezzük a Hitet, tartjuk fenn békében a hazát, nyerünk tisztességet, és őrizzük meg azt, mit őseink ránk hagytak: s mivel én elkezdtem írni ezen anyagról, nagy gondot fektetve abba, s ezt bizonyítva feléd is, ahogyan néhány barátommal, kikkel ezt megosztottam, igazságos, hogy ugyanezt tegyem veled is, útmutatást adva neked, miképpen óvhatod meg az életedet, ha valaki meggondolatlanul, vagy gonoszsággal el akarná venni azt: bizonyosan elegendő okok ezek arra, hogy engedelmeskedjem és szolgáljalak téged: de nem minden félelem nélkül azon gondosság felől, melyről azt mondod, hogy beletettem: s ez az, ami miatt talán megérdemlek valamit, mert tíz folyamatos éven át fáradoztam, egy részét tanulmányozásával töltve, s a nagyobbik részét azzal, hogy abba az állapotba hozzam, amelyben te látod: mert első feltalálója, ki Gerónimo de Carranza komendátor volt, oly mélyrehatóan írt róla, amint azt írásai is megmutatják: ám mindez elméletben történt, s nem bemutató gyakorlatban. S amint Cicero és Plinius mondja, nincsen oly könnyű művészet, melyet értelmező és nagy gyakorlás nélkül meg lehessen érteni: s megfontolván, hogy ez egy elrejtett kincs volt, s kevesebbre tartatott az emberek által, mivel nem értették s nem ismerték meg az ő értékét oly könnyedséggel, mely ne került volna fáradságukba: úgy határoztam – jóllehet figyelemreméltó sérelmet okozva az ő nagyszerűségének és kiválóságának, s az ő szerzőjének –, hogy kinyilatkoztatom és világossá teszem mindazt, mit az én Értelmem be tudott fogadni, s mit az én elmém sokszor ki tudott munkálni, jobban kifárasztva azt, mint ameddig annak szárnyalása elérhetett volna: mert nemcsak nappal fáradoztam; de még az éjszakának sem kegyelmeztem: s az én munkám és tanulmányozásom állhatatosságával, sokszorosan megtapasztalván azt, hogy megbizonyosodjam az ő bizonyosságáról, eljutottam odáig, hogy alkossak egy kis kötetet, melyet a magam örömére tartottam az íróasztalomon: s azokon a perceken, mikor a katonai elfoglaltságok enyhülést adtak nekem, letéve a kardot a kezemből, vagy a szakállas puskát a vállamról, arra szántam e perceket, hogy olvassam azt egyszer, s még sokszorosan: mert annyira szereti az ember azt, ami a saját elméjének a munkája, hogy valahányszor látjuk, újra meg újra örvendezünk neki: mert mindennapos dolog szeretni azt, ami nekünk oly sok fáradságba kerül. Ezt megneszelte néhány bizonyos lovag barátom, és kérleltek engem, hogy adjam oda nekik, hogy átfussák s megnézzék. S bár a magam részéről megtettem azokat a fáradozásokat, melyek megítélésem szerint elegendőek voltak ahhoz, hogy igaznak tartsam azt, mi benne megíratott, nem mertem megmutatni egy bizonyos jogos félelem okán, hogy ti. nem volt felékesítve a Retorika azon eleganciájával, mely illett volna ahhoz, hogy napvilágra kerüljön: de végül legyőzték a félelmemet s a barátság bőséges kötelékei: s annak törvényei szerint kértem őket (feltételezve, hogy nem tagadhatom meg tőlük, amit kértek), hogy titokban tekintsenek bele: azért, hogy őt s engem ne érjen nyilvános megrovás, kifogásul hozva nekik valamely hiányosságot, mit felróhattak nekem, tudniillik, hogy nem volt befejezve (mint ahogy valójában nem is volt). Végül megnézték, s nem tudom, vajon a barátság volt-e az oka, vagy valami jó, amit találtak benne, mely arra indította őket, hogy sok igazsággal meggyőzzenek engem, hogy folytassam azt, míglen napvilágra nem jöhet: mert bár ez volt a legelső szándékom, a pálya felénél megijedtem, arra a megfontolásra vetve vigyázó szemeimet, hogy túl sokra merészkedtem, s arra vállalkoztam, hogy még többet szenvedjek: s ez a félelem egyre csak nőtt, látván s megfontolván, hogy az ő első

szerzőjét [ti. Carranzát] is maró nyelvek, irigy és ártó szándékok olyannyira üldözték (holott ő volt a fő törzs), hogy ha nem eresztette volna le az ő tekintélyének gyökereit oly mélyre, némiképp felülkerekedtek volna rajta: s nehogy ezen kis hajtást az irigység valamely szele elhervassza egy időre: mert a hamis véleményeknek bizonyos időközönként szokott tekintélyük lenni, bár a végén mindig az igazság kerekedik felül. Mindezt eléjük tártam, hogy kimentsem magam a kérésük alól, megelégedvén azzal, hogy pusztán a magam örömére tartsam meg piszkozatban, anélkül, hogy olyanok ítéletének tenném ki, kik megromlottak az erény dolgai iránt. Végül az ő meggyőzésük többet nyomott a latban nálam, mint a kifogások, melyeket eléjük tártam, s az én félelmembe Bátorságot öntöttek, langyosságomat pedig bizalommá formálták, hogy ha figyelmesen újra átnézem, s tudós személyekkel is megvitatom, napvilágot láthatna. S amivel leginkább meggyőztek, az az volt, hogy sokak hasznára válna (ami az én különös vágyam), zablaként szolgálva a túlságosan merészeknek, hogy ezentúl Okossággal forgassák a fegyvereket: a félénkeknek pedig sarkantyúként; hiszen bizonyos, hogy a művészet által megnövekszik a Bátorság. Ez volt a legfőbb ok, mely megadásra bírta Akaratomat, hogy kövesse az övéket, s nagy munkával és tanulmányozással eljutottam oda, hogy bemutató gyakorlattá formáljam, oly világos bemutatásokkal (az én megítélésem, s sokaké szerint), hogy bármely Értelem megnyugvást talál bennük, s a Lelkek olyannyira lecsillapodnak, hogy semmi sem zavarja meg őket, anélkül, hogy annyit fáradnának, mint az enyém, hogy megismerjék azt az állapotot, melyben az embernek maradnia kell, miután sebet ejtett, vagy megformálta a védelmet, hogy teljességgel veszély nélkül maradjon. Mindezek ellenére sem szántam rá magam, hogy kiadjam, emlékezetemben tartva Ovidius azon mondását, aki azt mondja, hogy az igazság gyűlöletet és ellenségeskedést szül: s mivel az én legfőbb szándékom az volt, hogy igazságokat nyilatkoztassak ki, s azok erejével leromboljam a hamis és hazug véleményeket, melyek megrontják és kiforgatják az ítélőképességet, igaznak tüntetve fel a hamisat, s bizonyosnak a kétségeset, és hasznosnak azt, ami figyelemreméltóan árt: bizalmatlan voltam afelől, vajon az én munkám elnyeri-e az őt megillető, illő fogadtatást. Mert oly sokan vannak, kik meggondolatlanul követik a vulgáris vélemények és tévedések veszélyes öblét, belevetve magukat azokba, mintha csak biztos kikötők volnának, mindenben a saját véleményüket követve, mely az esetek többségében okozója annak, hogy a vesztükbe rohannak, figyelemreméltó veszélyek közepette; s bár nap mint nap elszenvedik ezeket, és a maguk kárán látják, a tapasztalat sem hagyja, hogy felismerjék gonoszságukat. Oly erős a kötelék, melyet saját véleményükhöz és hajlamukhoz fűztek, hogy némelyek csak nehezen hagyják el azt, és jobbnak tartják tudatlanul meghalni, mintsem kiábrándultan élni, mivelhogy nehezen engedik meggyőzni magukat arról, amit akaratuk nem kíván: s a kár, mely ebből származik, az, hogy Értelmük vakká válik, így nem értik meg, hogy aki a Destreza veszélyes tengerén hajózik, a tudomány kormányzása és józan esze nélkül, az bármely öbölben elsüllyedhet, s bármely zátonyon elveszhet. Hiszen, amint a Bölcs mondja: Aki szereti a veszélyt, abban fog elpusztulni. Holott igazságos volna megfontolniuk, hogy a dolgokat nem a külső látszatuk alapján kell megítélni: mert a külső legtöbbször megtévesztő, lévén hamis az arany, amellyel be vannak aranyozva, és alantas a réz, amelyből állnak, s annak az embernek, ki helyesen akar cselekedni, nem azt kell tennie, mit étvágya kíván, sem azt, amire hajlama viszi, hanem amit a józan ész tanácsol neki: emlékezetében tartva azt, amit Cassiodorus mond az Epistolák harmadik könyvében, miszerint a tudomány megtisztítja az erkölcsöket, és megtanít a

helyes életre: hogy mindenestül az ő kezeibe helyezzék magukat, engedelmességet ajánlva neki, mint annak az egyetemes úrnőnek, amit az ember oly igazán igyekszik megismerni. Mert Quintilianus azt mondja, nem szégyenletes dolog bevallania az embernek, hogy nem tud, s ha ezt megteszi, s a maga részéről törekszik arra [hogy tanuljon], élvezni fogja annak édességét, mely olybá, hogy az elfogulatlanul ízlelők ínyének édesebb és lágyabb a szirupnál, s felékesíttetnek mértékletességgel az ő meggondolatlan mozdulataikban, hiszen a bölcsek sajátja megváltoztatni a szándékot, ha tévúton járnak. És mivel az ember szíve inkább megmozdul s meggyőzetik egyetlen példa, mintsem egymillió szó által: s ezt állítja a Rétorok közös ítélete is: nem akarok több időt vesztegetni rájuk. Inkább kérni akarom azokat, kik ifjúkoruk óta a közönséges Destrezát [az egyszerű, utcai vívást] gyakorolták, mondják meg nekem, mily fáradalmakat szenvedtek el miatta, mily veszélyeket, bosszúságokat, gyanakvásokat, ijedelmeket, félelmeket, nyugtalanságokat, sebeket és halálokat szenvedtek el, s láttak elszenvedni azokon, kik a leginkább jártasak voltak az ő technikáikban [*tretas*], pusztán azért, mert bíztak bennük: és [a sebeket] a legtöbbször oly faragatlan emberek által kapták, kik semmily módon nem voltak gyakorlottak a Destrezában. Hát mi ez? Kié ez a vétek: vajon a Destrezára hárítsuk, melyet vallanak, vagy rájuk, kik a professzorai [gyakorlói]? Őrájuk nem igazságos, mert sokaknak közülük oly bátor a Lelkük, hogy könnyedén vinnének véghez hősies dolgokat: mit mind elveszítenek azáltal, hogy egy hamis Destrezának vetik alá magukat, s győztesekből, kik lehetnének, ha az igazit ismernék, a legtöbbször gyalázatosan legyőzöttekké és holtakká válnak: s csak (legfeljebb) annyi idejük marad, hogy megbánják bolond bizodalmukat. Hárítsuk hát a vulgáris Destrezára, mivel olyannyira a tudomány alapjai nélkül alapoztatott meg: amiatt, bár minden ember vágyik arra, hogy *Diestro* [képzett vívó] legyen, nem érhetik el azt tökéletesen: mert ez okozza, hogy oly bizonytalan és sötét utakon keresik azt, hogy előbb fognak orra esni a sötétségben a veszélyek között, mintsem hogy napvilágra kerüljenek azzal, mit elérni vágynak: de nem tudom, mily fajta bizalom bátorít engem [abban a hitben], hogy észre fogják venni, mily jót tesz majd velük, ha elhagyják az egyiket, és tanulmányozzák a másikat: s oly módon kell tanulmányozniuk ezen igaz Destrezát, hogy amiképpen a többi nemzettel szemben oly közismert előnyökkel bírnak Lélekben/Bátorságban, s ezeket maguk [a nemzetek] is elismerik, ugyanúgy előnnyel kell bírniuk abban is, hogy tudják tudományos módon gyakorolni ezen igaz Destrezát.Sokat kérsz tőlem a leveledben, tekintettel az én Értelmem csekély kincsére, de megfontolván a sok kötelezettséget, amellyel tartozom néked az engedelmességgel, úgy határoztam (bár nem félelem nélkül), hogy belefogok: ezzel teljesítem azt, amit oly igazán vágyok, mi pedig a te szolgálatod: s annál inkább ebben, ami a te életednek védelmére és megőrzésére kell hogy szolgáljon. S ha abban nem tudnám magam oly jól kifejezni, amint szeretném, vagy amint te szeretnéd, értsd meg, hogy az nem az akarat hiánya, hanem úgy tűnik nekem, szokványos dolog ez az embereknél (amint azt Cicero mondja), hogy nem tudják szavakkal kellőképpen elmagyarázni azt, amit éreznek vagy tudnak; s minthogy ez így van, bocsánatot nyernek a hibák, miket az én tollam ejt. S ezek kárpótlásául, az én Akaratomat ajánlom fel: hiszen, amint Erasmus mondja, amit azzal [a jó akarattal] együtt ajánlanak fel, azt elfogadottnak kell tekinteni.

Élj boldogul. [*Vale.*]

ÖSSZEGZÉSE ANNAK, MIT ezen könyv tartalmaz azon öt rész mindegyikében, melyekre osztatik.

Az Elsőben.

Előszó az olvasóhoz, melyben bebizonyíttatik, hogy a fegyverek vívóművészete (*Destreza*), melyről itt szó esik, tudomány (*sciencia*). Egy Levél a Szerző egy barátjához, kinek kérésére e könyv íródott. Az igaz vívóművészet (*verdadera Destreza*) alapjai, 1.lap. Azon külső részek és ismérvek, valamint a végtagok azon tartása (*compostura en los miembros*), mellyel bírnia kell annak, ki ezt a legnagyobb tökéletességgel kívánja gyakorolni: fontos pont ez a Kapitányok számára, kik embereket kívánnak toborozni, 6.lap. Azon belső részek, melyekkel rendelkeznie kell: öt fontos pontot tartalmaz, melyek a következők, 12.lap. Értelem (*Entendimiento*), és annak nagy fontossága, 13.lap. Elme (*Ingenio*), és hogy mennyit ér a vívóművészetben (*Destreza*), 14.lap. Emlékezet (*Memoria*), és annak tiszte, 16.lap. Okosság (*Prudencia*), és ami az ő feladata, 18.lap. A Lélek (*Animo*), és annak értéke, 19.lap. Mily tulajdonságokkal kell bírnia a Mesternek (*Maestro*), kinek ezen vívóművészetet (*Destreza*) kell tanítania: fontos ezen pont a tanítványnak (*discipulo*), ki meg akarja tanulni azt, feltételezvén, hogy Mester (*Maestro*) által kíván taníttatni, 22.lap. Mily tulajdonságokkal kell bírnia a tanítványnak (*discipulo*), kit az ily mesternek tanítania kell, s adatik néhány útmutatás a mesternek arra nézve, miképpen kell tanítania, s mily órában, s miben kell őt először gyakoroltatnia, 27.lap. Ítélet a kétféle vívóművészet (*Destreza*), az igaz (*verdadera*) és a hamis (*falsa*) felett, hol bebizonyíttatik az egyiknek igazsága és bizonyossága, s a másiknak bizonytalansága és hamissága, 32.lap.

A Másodikban.

Azon szabályok, melyeket meg kell tartania annak, ki képzett vívó (*Diestro*) kíván lenni: melyben megtaníttatik néki, miképpen kell elhelyeznie a lábait (*assentar los pies*), mi az első alapvetés: miképpen kell tartania a karját, hogy helyesen profilba kerüljön (*estar bien perfilado*), mindezt bemutatásokon (*demostraciones*) keresztül. Ezen a ponton adatik útmutatás afelől, honnan formálódik a közönséges vívóművészet (*Destreza ordinaria*) minden egyes sebzése (*herida*), s miképpen kell kézbe fogni a kardot (*tomar la espada*), 36.lap. Miképpen kell megválasztani az arányos távolságot (*medio de proporcion*) egyenlő és egyenlőtlen kardok esetén: ez igen nagy fontossággal bír, az 51., 53., 55.lapon. Egy bemutatás (*demostracion*), melyben kinyilváníttatik, miképpen kell járni a vívóművészetben (*Destreza*), hogy biztonságban legyünk, 56.lap. Egy másik Bemutatás (*Demostracion*), hol kinyilváníttatnak az egyenesvonalú szögek (*angulos rectilinos*), s adatik útmutatás bizonyos fontos dolgok felől, úgy a sebzésre (*herir*), mint a védekezésre (*defenderse*) nézvést, 58.lap. Egy különös és fontos útmutatás a lépésekről (*compases*), s hogy mi dolog az egyszerű lépés (*compás senzillo*), és a kettős lépés (*compás doblado*): a lábak, melyekkel mindegyiknek bírnia kell, s hogy mily hosszúnak kell lennie a lépésnek (*pie*): ez nagy megfontolást igényel, 66.lap. Egy bemutatás (*demostración*), melyben kinyilváníttatik a kar három körkörös mozgása (*movimientos circulares*), melyeket az ő ízületei szerint végez, s mindegyik milyen sebzésre (*herida*) való, s melyik fog legyőzni melyiket, 69. lap. Egy másik bemutatás (*demostración*), melyben útmutatás adatik a háromféle

sebzésről (*heridas*), melyek léteznek, s miknek nevei a következők: teljes körös sebzés (*herida de círculo entero*), félkörös (*de medio círculo*), és negyedkörös (*de quarto círculo*), s melyik fog győzedelmeskedni, 71.lap. Egy másik bemutatás (*demostración*) a húrról és az ívről (*cuerda y arco*), mi ugyanaz, mint a körkörös mozgás (*movimiento circular*) és az egyenes mozgás (*movimiento recto*): hol bebizonyíttatik, melyikkel lehet sebesebben sebezni (*herir*), 72.lap. Egy másik, felette fontos bemutatás (*demostración*), mit a vívóművészetben (*Destreza*) meg lehet fontolni, hol megmutattatik, miképpen ér messzebbre a derékszög (*angulo recto*), mint bármely más, 75.lap. Egy különleges kinyilatkoztatás négy vonalról (*líneas*), melyek a következők: egyenes vonal (*línea recta*), párhuzamos vonalak (*líneas paralelas*), körvonal (*línea circular*), és vegyes vonal (*línea mixta*), 78.lap. Egy fontos útmutatás arról, mit kell megfigyelni, hogy jobban megértsük e könyvet, 82.lap. Egy kinyilatkoztatás, melyben útmutatás adatik, mi dolog a sebzés (*herida*) , s miből tevődik össze: s mi az idő előtti (*antes de tiempo*), az időben lévő (*en tiempo*) , s az idő utáni sebzés (*después de tiempo*), 84. lap.

Harmadik Rész.

Ezen harmadik részben foglaltatnak a leggyakoribb technikák (*tretas*), melyeket a közönséges vívóművészetben (*Destreza ordinaria*) gyakorolnak és használnak: melyek a következők, 88.lap. Keresztezni (*Cruzar*) a kardot a mellkas előtt (*Cruzar la espada por delante el pecho*), 93.lap. A hívás technikája (*Treta del llamar*), 97.lap. A kipróbálás technikája (*Treta del tentado*), 101.lap. Az ökül-döfés [markolatig hatoló döfés] technikája (*Treta de estocada de puño*), 105.lap. A leghíresebb technika (*Treta la más famosa*), melyet úgy hívnak: Elragadás (*Arrebatar*), 107.lap. A kardra mért ütés technikája (*Treta de dar golpe en la espada*), 112.lap. Egy félelmetes technika (*Treta espantosa*), melyet úgy hívnak: Tört vágás (*Tajo rompido*): és a biztos ellenszerek (*remedios*) mindezek ellen, mindez bemutatásokban (*demostraciones*), 116.lap. Egy Elméleti (*Teórica*) útmutatás az alkarvédőről (*braçal*), s hogy hány részből áll: és a kézzel való ütésről (*manotada*), és a lábra, valamint a könyökre mért döfésről (*estocada al pie, y al codo*); s a mindezek elleni védelem (*remedio*), 121.lap. Egy különös útmutatás arról, mily fegyverrel – tőrrel (*daga*), köpennyel (*capa*), ökölpajzzsal (*broquel*) és kerek pajzzsal (*rodela*) – tudja magát az ember jobban megvédeni (*defender*), 126.lap. Egy másik útmutatás az arányos távolságról (*medio proporcionado*), hogy mi dolog az, és mily nagy az ő fontossága, 131.lap.

Negyedik Rész.

A negyedik részben foglaltatnak az igaz vívóművészet (*Destreza verdadera*) különlegességei bemutatásokban (*demostraciones*), úgy az első szándékú (*de primera intención*), mint a második szándékú sebzések (*heridas de segunda*), vágások (*tajos*), fonákok (*reveses*), és döfések (*estocadas*), valamint a védelmek (*reparos*): és a mód, ahogyan a Török felveszi az állást (*se afirma el Turco*), s ahogyan meg kell őt sebezni (*herir*), 135.lap.

Ötödik Rész.

Az ötödik, és egyben utolsó részben nyolc igen fontos pont foglaltatik, melyek a következők, 243.lap. A gyakorlás (*exercicio*), mellyel a képzett vívónak (*Diestro*) bírnia kell: miképpen kell gyakorolnia (*exercitar*), mily karddal (*espada*), s miképpen a fegyverek gyakorlásához (*exercitar las armas*): vajon nem kell-e letennie a köpenyt (*capa*), a kardot (*espada*), sem a tőrt (*daga*): s miért igényel ez nagy megfontolást, 244.lap. Az ok, melynek fenn kell állnia a harchoz (*pelear*), s miképpen, ha nincsen nyomós ok, nem szabad a kardra tenni a kezet (*poner mano a la espada*): nagy tanulsággal és fontossággal bíró pont ez, 248.lap. Egy igen különös, és nagy fontosságú s hasznú szabály (*regla*), miképpen lehet megismerni az ember vérmérsékletét (*complexión*) az arcvonásai (*fisonomía*) alapján: ami által hírt és ismeretet szerezhetünk arról, vajon bátor-e (*animoso*), avagy sem: felosztatik az év, a nap és az ember kora, hogy tudjuk, mily időben a legvitézebb, s miképpen kell megsebezni (*herir*) mindegyiküket, az idő, a kor és a vérmérséklet szerint: s útmutatás adatik, mily emberrel szemben tudja magát az ember jobban megvédeni (*defender*), a magassal, az alacsonnyal vagy a közepessel, 252.lap. Miképpen kell megismerni a négy fő mozgást (*movimientos cardinales*): melyek a következők: Erőszakos mozgás (*movimiento violento*), természetes mozgás (*movimiento natural*), visszatérő mozgás (*movimiento remiso*), és vegyes mozgás (*movimiento mixto*), 266. lap. Az érintés (*tacto*) igen hatalmas fontossága, s miképpen a nélkül nem lesz a képzett vívónak (*Diestro*) biztos a védelme (*defensa*), s nem is cselekedhet egyetemesen, ami a mozgások semlegesítését illeti az elfogás (*atajo*) által, 272.lap. Mily nagy fontossággal bír a képzett vívó (*Diestro*) számára a lélegzet (*aliento*) megőrzése, s miképpen nem tud győzni, sem megvédeni magát (*defenderse*), ha az hiányzik: s miképpen kell megőriznie azt, 272.lap. Az egyetemes szabály (*regla universal*) bámulatos okozatai, hol megláttatik, mi is az, s mennyit ér: s miképpen nincsen oly részleges sebzés (*herida particular*), mely ne volna alábbvaló nála, sem oly mozgás (*movimiento*), melyet ne semlegesítene. Felvettetik egy kétség, s kinyilváníttatik, hogy hány emberrel tud megküzdeni (*pelear*) az ember: tudásra méltó pont ez, 286.lap. Öt út létezik, melyeken a képzett vívónak (*Diestro*) járnia kell, úgy az első szándékú sebzések (*heridas de primera intención*), mint a második szándékúak (*de segunda*) esetében: legyenek azok körkörös vágások és fonákok (*circulares de tajo y revés*), vagy döfések (*estocadas*), s

mily mértékkel (*cantidad*) kell bírnia mindegyiknek, s mennyire kell eltávolodnia az átmérő vonalától (*línea del diametro*): s útmutatás adatik az egyszerű (*simples*) és összetett lépések (*compases compuestos*) közötti különbségről: oly pont ez, melyet ha nem ért meg igen jól, s nem gyakorolja (*exercitare*) sokszor, nem lehet az ember képzett vívó (*Diestro*), 285. lap. A kard beosztása (*graduacion de la espada*), hol kinyilváníttatik az ő ereje (*fuerza*) és gyengesége (*flaqueza*), számok által: s miképpen az ellenséges kard alávetéséhez (*sujetar la espada contraria*) a nagyobb szám előnyével kell bírni: olyannyira fontos ezen útmutatás, mint az előző, lezárulván az egyetemessel, úgy elméletben (*Teórica*), mint gyakorlatban (*práctica*), bemutatásokban (*demostraciones*) tárva elénk, s a könyv teljes folyásában sok példa és szentencia, melyek méltóak az elolvasásra, s hasznosak az utánzásra, 262. lap.

****

****

****

****

****

****

*

AZON ALAPOK, MELYEKRE AZ IGAZ VÍVÓMŰVÉSZET (*verdadera Destreza*) ALAPOZTATOTT

MIVEL HÁT kezdetét kell vennem az irántad való engedelmességnek, szükséges, hogy először megismerd ezen igaz vívóművészetnek (*verdadera Destreza*) azon részeit, melyeket gyakorolni kívánsz. Azon oly erős alapokat, melyekre alapoztatott, az ő uralmát és nagyságát: mert igazságos dolog, hogy mielőtt az akarat szándékosan kívánna egy dolgot, az Értelem (*Entendimiento*), kinek tiszte mindezek vizsgálata, megvizsgálja azt, és meglássa, vajon illendő-e vagy sem: mert sokszor, ha ezt nem teszik meg, az emberek olyan dolgokat tanulnak meg, melyek romlásuk okozói lesznek, átvéve azokat (ahogy mondani szokás) becsukott szemmel; holott meg kellene fontolniuk, hogy azon ügyek, melyekbe bele akarnak fogni, s melyeknek a kezdetekor okossággal megvizsgálják a lehetséges végkimenetelét, nem hagyják hátra később azt a bánatot, mit azok szoktak, melyeket ezen gondosság és bölcs megfontolások nélkül kezdenek el és fejeznek be, s nem is adnak okot az aggodalomra, hogy vissza kelljen csinálni azokat: mert minél nagyobb fontossággal bír egy ügy, annál inkább illendő megvizsgálni és megnézni azokat az eszközöket, melyeket az eléréséhez alkalmazni kell, hogy célt érjünk benne. Mert ha egy ember téved egy fogalomban, rosszul értelmez egy verset, nem magyaráz el jól egy törvényt, s más efféléket, annak van orvossága azáltal, hogy újra megvizsgálja azokat, vagy tanácsot kér: de tévedni és hibázni egy oly fontos ügyben, mint amilyen az ellenfél cseleivel és megtévesztéseivel szembeni védekezés (*defenderse*) tudása, olyan hiba, melynek nincsen javítása, s nem kevesebbe kerül, mint magába az életbe, vagy annak veszélyeztetésébe. S ezt sokan megtapasztalták már a maguk kárán és romlásán: s különösképpen az ifjak, kik zsenge koruknál fogva nem bírnak kellő képességgel megkeresni azon eszközöket, melyekkel elérhető az élet, a becsület és a vagyon védelme (*defensa*), s ez az a bizonyos igaz vívóművészet (*verdadera Destreza*), melyről szólunk: lévén az erénynek egy fajtája, melyet élemedett korban és hosszú tapasztalattal, vagy pedig nagy értelemmel (*entendimiento*) és magas fokú okossággal (*prudencia*) lehet elérni.

Az első dolog, melyre ezen igaz vívóművészet (verdadera Destreza) alapoztatott.

Az első és legfőbb rész, mely oly jelessé és vitézzé teszi őt, az, hogy bizonyos és igaz, s ugyanazon igazsággal bír, mint a többi tudomány (s*ciencias*), mivel az ő bemutatásai (*demostraciones*) oly nyilvánvalóak és tévedhetetlenek. S az igazság ezen neve oly nagy fenséggel és nagysággal bír, hogy ha azt mondjuk egy dologról, hogy ő az, semmi többet nem lehet mondani, s nincs nagyobb dicséret, mit hozzá lehetne fűzni: mert miképpen az igazság önmagában szilárd és bizonyos, úgy bizonyos és szilárd az is, ami őrá épül és mit ő ígér: mert az okozat bizonyossága azon oknak a bizonyosságán alapul, amelyből fakad: de ha a kiindulópont vagy az ok hamis és bizonytalan, az okozatnak is, mely belőle származik, hamisnak és bizonytalannak kell lennie. Az igazságról azt mondja Cicero (*Marco Tulio*), hogy oly hatalmas az ő ereje, hogy önmagában, bárki segítsége nélkül megvédi magát azok cselszövéseitől, kik rosszindulatúan el akarják rejteni őt. A vívóművészet (*Destreza*), azon oknál fogva, hogy igazsággal bír, ugyanezen okozatot hozza létre, és mindig győztesen kerül ki. Az

igazság az, mi az egeket irányítja, bevilágítja a földet, fenntartja az igazságosságot, kormányozza a Köztársaságot, megerősíti azt, ami bizonyos, s megvilágosítja azt, ami kétséges: középpont ő, melyben minden dolog megnyugszik: Északcsillag, mely által az egész világ igazodik: célpont, mely felé mindenkinek tartania kell. A vívóművészet (*Destreza*), azáltal, hogy eléri és élvezi ezen igazságot, amennyire csak lehetséges, ugyanezen okozatokat hozza létre: mert ő irányítja az embereket, megtanítva nekik, miképpen kell keresniük az ő megmaradásukat s védelmüket (*defensa*), biztos utakon: megvilágosítja az értelmet (*entendimiento*), s kielégíti azt az ő nyilvánvaló bemutatásaival (*demostraciones*), fenntartja az embert, s megvédi az életét és becsületét, mikor el akarja venni azt a gonosz: mert ez az ő egyik különös okozata. Ezen tudományból (*sciencia*) kormányoz, útmutatást adva, hogy miképpen s merrefelé kell törekedni: bizonyosságban megerősíti azt, mi eddigelé csupán vélekedés volt: megvilágítja azt, ami nem biztos, az ő jelenlétével, mert az egyik ellentét a másikkal ismerszik meg a legjobban: középpont ő, melyben az emberek minden vágya, kik a fegyverek (*armas*) felé hajlanak, megnyugovást találhat: mert ez a végcélja annak, mit kívánhatnak, s találhatnak: Északcsillag ő, mely által mindenkinek igazodnia kell, ki helyesen akar cselekedni. S zárjuk a felette bölcs Szókratész mondásával a haragról szóló első könyvben, ki azt mondja, hogy nincsen erény, melyet az istenek szívesebben jutalmaznának, mint az igazság: s nincs bűn, melyet nagyobb szigorral büntetnének, mint a hazugság. Nos hát a vívóművészet (*Destreza*) is, a maga részéről, bír ezen két okozattal: mert az embereket, kik vallják őt, s tudományos módon (*scientificamente*) foglalkoznak vele, megjutalmazza, jó kimenetelt adva nekik azon célban, melyért azt vallják: s azoknak, kik az ellenkezőjét követik, maga a dolog hozza el a veszély szigorú büntetését. S minthogy bizonyos, hogy nem szereti az ember azt, amit nem ismer: s a mondottak alapján jól megismerszik, mi légyen az igazság és a vívóművészet (*Destreza*), mely ezáltal élvezi, mily nagy az ő erénye és kiválósága: s mindez jól bizonyítást nyert. Haladjunk tovább.

A második rész, melyre a vívóművészet (Destreza) alapoztatott.

A másik rész, mely nem kevésbé kiválóvá teszi őt, az, hogy a vívóművészetnek (*Destreza*) e csodálatos épülete oly, s oly erős alapokra építtetett, hogy sem az idő szigora nem emészti fel, sem soha el nem öregszik, sem a maga valójából egy jottányit sem veszít: mert bármely oldalról is nézed, úgy találod, hogy a tudományok (*sciencias*) szilárd falaira támaszkodik: melyek segítik őt az igazsággal, mellyel mindegyikük önmagában bír, s kedveznek neki az ő bizonyosságukkal, s erősebbé teszik őt, erőt adva az erőhöz: oly módon, hogy ha a Matematika (*Matemática*) önmagában bizonyossággal és igazsággal bír, a vívóművészet (*Destreza*) megmutatkozik általa, és megerősíti őt az ő bemutatásaival (*demostraciones*). S ha az Aritmetika (*Aritmetica*) önmagában igazsággal és bizonyossággal bír, a vívóművészeté (*Destreza*) vele társul: mert számlálással és aránnyal (*cuenta y razon*) foglalkozik. S ha a Természetfilozófia (*Filosofía natural*) sok titkot felfed s kinyilatkoztat számunkra, ő maga nyilatkoztatja ki azokat is, melyekkel a vívóművészet (*Destreza*) bír. S mivel ebben az ő első feltalálója, mindegyiknek az elméletében (*especulación*), oly magasra húzta az ő értelmének húrjait, hogy a legkiválóbbak is elcsodálkoztak az ősi tudományoknak (*sciencias antiguas*) az újonnan feltalálttal való alárendeltségi rendjén. A vívóművészetről (*Destreza*), melyről egy oly különös és oly élvezetes könyvet írt, amily mélyenszántó a szentenciákban: ami pedig a többit illeti, mi hiányzik, őhozzá utasítalak téged, hol saját

tetszésed szerint töltheted meg kezeidet a te vágyaddal. Az uralom és nagyság, mellyel bír, oly nagy, hogy az az ember, ki az ő oltalma alatt katonáskodik, uralommal és hatalommal fog bírni mások akarata felett. Mert valóban, nincs nagyobb kulcs, mint a bölcs ember, hogy kinyissa azokat, s hogy azokban őt befogadják: mert a tudomány (*sciencia*), melyet vall, az oka annak, hogy mindenki tiszteli, szereti őt és kedvében jár: anélkül, hogy bárhol is idegennek találtatna. Mert amint Diogenész mondja: A bölcs ember, az egész világ polgára, s sehol sem szenved hiányt semmiben: magával hordozza menlevelét, s mindenkihez szóló ajánlólevelét. S ezt erősíti meg Arisztipposz is abban a válaszban, melyet azoknak adott, kik megkérdezték tőle, mily különbség vagyon egy bölcs és egy balgatag ember között, mondván: Küldjétek el mindkettőt meztelenül, idegen népek közé, s meglátjátok, mi a különbség. Értésre adva, hogy a bölcs, még ha meztelenül is van egy idegen földön, magával hordozza tudásának kincsét: mely által nem lesz híján barátoknak: a meztelen balgatag pedig nem talál mást, csak aki kineveti, sőt, abba a veszélybe kerül, hogy éhen hal: mert amiképpen az ember művei felfedik az ő elméjének (*ingenio*) nagyságát, s a tudomány (*sciencia*) egy igen magasságos jó: a jó pedig, Arisztotelész szerint, a világ legjobb dolga: mert mindenki vágyik rá, minthogy ő a mi akaratunknak a tárgya, s bárhová is menjen egy tudományos ember, biztonságban jár, mert egy egész életre való útravalót visz magával: s mindezt elveszíti a balgatag, s oly sok más dolgot is, melyeket ezen célból még el lehetne mondani. S Szókratész egyik mondásával fogjuk lezárni ezen pontot. Azt mondja ezen felette tudós férfiú, hogy a tudomány (*sciencia*) az egyetlen jó: és ellenkezőleg, a tudatlanság az egyetlen rossz. S az oka ennek az, hogy a tudatlanság az okozója minden rossznak, mit elkövetnek: s a tudomány minden jónak, mit cselekednek. S mivel annak, mi önmagában véve dicséretes, dicséretet akarni adni annyit tesz, mint elvenni azt tőle: ami pedig ezen túl még hiányzik ebből, azt a ti értelmetekre (*entendimiento*) bízom.

****

****

****

****

****

****

*

Első rész

AZON KÜLSŐ RÉSZEK ÉS ismérvek, valamint a végtagok azon tartása (*compostura en los miembros*), mellyel bírnia kell annak, ki ezen igaz vívóművészetet (*verdadera Destreza*) a legnagyobb tökéletességgel kívánja gyakorolni.

MIVELHOGY elmondtuk ezen tudomány (*sciencia*) felette kiváló részeit, alapjait és nagyságát: s mindez józan észen alapuló érvekkel bebizonyíttatott, igazságos lesz, ha megismeritek azokat is, melyekkel bírnia kell annak, ki ezt gyakorolni kívánja: hogy se ti ne tévelyegjetek, se más ne áltassa magát azt gondolván, hogy bárki, akárcsak egy gazdátlan fának, hasznát veheti az ő gyümölcsének: s szükséges, hogy ebben nagy megfontoltság legyen, s senki ne fogjon egy oly tudomány (*sciencia*) tanulásába, melyre nincsen kellőképpen felkészülve az ő elméje (*ingenio*), különösképpen ebbe, melyben oly sok rész [tulajdonság] megkívántatik. S mivel kétlem, hogy lenne olyan, aki [igazán] ismeri önmagát, minthogy az emberi elbizakodottság oly természetű, hogy az, aki a legkevesebb tulajdonsággal bír, Salamonnak képzeli magát a bölcsességben, Arisztotelésznek az elme (*ingenio*) elevenségében, Cézárnak a Lélekben / Bátorságban (*animo*), s Hektórnak az erőkben (*fuerzas*), s kész lenne "tizenötöt és adogatást is adni" [ti. hatalmas előnyt adni a játékban] annak, ki a leginkább bővelkedik mindezekben. Részletezvén ezeket, el akarom mondani azon részeket, melyekkel a külsőségekben bírnia kell, és az ismérveket, melyekről fel lehet őt ismerni, hogy senki se csapja be magát, se azok, kik tanulni kívánják, se azok, kik tanítani. Azon férfiakat, akiket az ókori Rómaiak a háborúra kiválasztottak, abbéli vágyukban, hogy győztesek legyenek, s leigázzák a világot, s uralkodjanak felette, oly nagy gonddal keresték őket, s a Kapitányok oly nagy óvatossággal fogadták be őket, mintha mindegyikük kapitány lenne, vagy mindegyikükön külön-külön múlna a kívánt győzelem vége: s ez egy igen jogos megfontolás volt, mert egy sereg összegyűjtése olyan, mint az ellenméreg összeállítása, mely különféle dolgokból tevődik össze és formálódik, s egyetlen egy sem okozza önmagában azt a hatást, amiért összeállítják, hanem csakis mind együtt. Így tehát sok emberből sok erő (*fuerzas*) gyűlik össze, s ezen erőkből (*fuerzas*) egy hatalom formálódik, amellyel mind együtt, az emberek, az erők (*fuerzas*) és a hatalom okozzák azt a hatást, amire rendeltettek, mi nem más, mint legyőzni az ellenséget, s meghódítani az ellenfél táborát: s ezért olyannyira keresték azokat, hogy mindegyik segítsen az ő erényével és vitézségével (*esfuerzo*), anélkül, hogy lenne bárki, ki kárt okozna s megfélemlítené a többieket. Mert amint Vegetius mondja a De Re Militari-ban, nem illendő, hogy bármely katonát befogadjanak a seregbe anélkül, hogy előbb meg ne ismernénk az ő lelkét (*animo*) és vitézségét (*esfuerzo*), mert ellenkező esetben kárára lesz annak, ki megbízik benne. S erre élő példát találunk abban, mit Iulius Caesar cselekedett: mikor beszélnie kellett Ariovistusszal, az ő és a Római Köztársaság ellenségével, kikötvén, hogy ne jöjjön mással, csupán a lovasságával. Nos, elvette a lovakat a Galloktól (kik a Franciák voltak), kikben nem volt sok bizodalma, s felültette rájuk a tizedik légió legjobb és legvitézebb katonáit, kikkel teljes mértékben meg volt elégedve, az ő vitézségüknek (*esfuerzo*) és bátorságuknak (*valor*) oly hosszú ismerete révén, mellyel bírt róluk. És abban, mit Titus Livius tanácsol nagy nyomatékossággal: Őrizkedjetek jól ti magatok, Kapitányok, ne legyen a ti táborotokban több idegen, mint amennyi a ti saját katonátok. Idegennek hívja itt azokat,

kik nem ismertek. S erről egy másik, még élőbb példát adott nekünk Agészilaosz, Lakedaimón Királya és kapitánya, ki szövetséget és fegyverbarátságot (*hermandad en armas*) kötvén a hozzá közel eső más Provinciákkal, hogy legyőzze s megtámadja ellenségeit. Hallván, hogy társai panaszkodtak, miszerint mindig a háborúban foglalkoztatja őket, különösképpen azért, mert ők sokan voltak, a Lakedaimóniak pedig kevesen: minek okán Agészilaosz, meg akarván mutatni nekik az ellenkezőjét, s hogy a Lakedaimóniak többen voltak, noha számban kevesebben: megparancsolta, hogy minden társ álljon az egyik oldalra, s a Lakedaimóniak a másikra: majd megparancsolta, hogy a társak közül először is lépjenek ki a fazekasok és a korsókészítők: s azután a kovácsok, vargák, kőművesek, és a többi mesterember. Ily módon majdnem minden társ kivált közülük: de a Lakedaimóniak közül egy sem vált ki, mert az ezen nemzetbélieknek, kik a háborúra valók voltak, tilos volt bármely mesterséget vagy hivatást gyakorolni, avagy tanulni, mit ülve kellett volna végezni. S a Király így szólt hozzájuk: Látjátok, férfiak, mennyivel többen vagyunk mi, mint ti. Megmutatván, hogy semmit nem ér, ha nagy számú ember megy a háborúba: hanem abban áll minden, hogy az [a sereg] erős legyen, ismert, s legfőképpen igen gyakorlott (*muy exercitada*). S ha Antiszthenész, a Filozófus véleményét el kell fogadnunk: ő azt mondja, hogy jobb jókkal harcolni (*pelear*), még ha kevesen vannak is, sok rossz ellen: mint sok rosszal, kevés jó ellen. S nem szabad megbízni az alacsony sorból való emberekben, sem a kétkezi mester emberekben, sem a kevés becsülettel bíró emberekben, hanem a hidalgókban, s az erényben és vitézségben (*esfuerzo*) ismert emberekben. Mert ugyanezt, s nem kevesebb gonddal cselekedték az Araukánok is, hiszen mihelyt az ifjak elérték azt a kort, hogy elbírják a fegyvereket (*armas*), azokban gyakoroltatták őket (*los exercitaban*): s ha elégségesnek találtattak, befogadták őket a háborúra: s ha nem voltak rá alkalmasak, megfosztották őket annak használatától, s a földművelésre vetették őket, azzal a teherrel és alávetettséggel, hogy szolgálniuk kell azokat, kiket befogadtak a hadművészetbe. Igen másképp van ez, mint amit a mi időnkben gyakorolnak, hiszen azt látjuk, hogy ha egy Kapitány embereket toboroz, bárkit, aki katona akar lenni, legyen bármily sorsú is, befogadja a zászlaja alá, pusztán azért, hogy nagyobb legyen a létszám. Ebből esik meg sokszor a valós alkalmakkor (mert ott mutatkozik meg mindenki bátorsága / értéke (*valor*)), hogy a Kapitány elvész, ők pedig megmenekülnek: mert mivel az alantas ember nem fáradozik azon, hogy becsülete legyen: s nem is érzi, mi dolog a gyalázat: s nem is tartja szégyenletes dolognak a megfutamodást: könnyedén ahhoz menekül, mint az ő gyávaságának biztos kikötőjéhez: a szegény Kapitányt pedig a vágóhídon hagyja, ki így megfizeti az igazságos büntetést azért a kevés gondosságért, mellyel azt kereste, ki bátorsággal (*valor*) és vitézséggel (*esfuerzo*) segítette volna őt: ők pedig a legeslegboldogabbnak tartják magukat, hogy elvihetik a történtek hírét. S hitemre, igazán, hogy ha létezett volna az a szokás, mely a Lakedaimóniak között volt, bizony kevesen futamodtak volna meg: mert ezen nemzet között mindazokat, kik a csatából megfutamodtak, a Kapitányaik utóbb megölték: mert őnáluk nagyobb bajnak tartatott a megfutamodás, mint a halál. S ezért mondta igen jól Erasmus, hogy jobb a Kapitánynak a háborúban megnéznie, mily embereket visz magával, s hogy milyenekkel bír az ő ellensége, mintsem a számukat számlálni: mert nem a sok katonában kell bízni, sem a kevesektől félni: mert a győzelem a jókból fakad, s mindig velük érik el, s nem a sokakkal. Ezen igazságot adja tudtunkra jól, kellő bizonyossággal és kiábrándítással az, ami azzal a híres Kapitánnyal és vezérrel, Gedeonnal esett meg: hiszen mikor ment megküzdeni (*pelear*) a Midianiták ellen, s az ő seregében harminckét ezer katonát vitt. S

megparancsolta néki Isten, hogy ne vigyen gyáva embereket: s azokat, kik féltek a csatától, hagyja szabadon visszatérni. Kihirdettetvén ezen engedély, s kiadatván ezen általános parancs, élve azzal, huszonkét ezer tért vissza, s csupán tízezer maradt. S azután újra megparancsolta néki, hogy azok közül válassza ki a legvitézebbeket, a többit pedig küldje el, elégséges és biztos jelet adva a felismerésükre: mi az volt, hogy vigye őket a vizekhez, s azokat, kik a kezükkel isznak, a vizet abba merítve, azokat válassza ki, s csakis ezekkel bocsátkozzon csatába: s azokat, kik hasra fekve [a vízből lefetyelve] isznak, küldje el és vesse meg. S elvégeztetvén ezen próbáltatás, csupán háromszáz katona maradt: kikkel csatába bocsátkozott az ellenséggel szemben, s legyőzte őket. Ugyanez fog megesni a mi Kapitányainkkal is, ha a katonák befogadásában vagy kiválasztásában azzal a gondossággal járnának el, hogy elvinnék őket valamely kis veszély vizeihez, hogy próbát tegyenek az ő bátorságukról (*valor*) és Lelkükről (*animo*): de csodálkozom én azon a megfontoláson, hogy ha egy Kapitánynak, vagy annak, ki még azzá sem lett, adódik valami csetepatéja (mit beszélek csetepatéról), ha a hölgye utcáján megy őrjáratozni, igyekszik barátokat vinni magával, hogy elkísérjék és fedezzék a hátát: s mindehhez [megköveteli], hogy vitézek, bátrak (*animosos*) és eltökéltek legyenek: holott az eset nem bír nagy fontossággal, s tudom, hogy mikor megküzdeni (*pelear*) mennek az ő Törvényükért, az ő Királyukért, s a Köztársaságért: s ezen felül az ő saját hírnevükért, hogy megelégszenek azzal, hogy visznek magukkal száz nyápic alakot [Benitillót]: s bár igaz, hogy katonák neve alatt viszi őket, kik közül annak, ki jó, a bátorsága (*valor*) (szolgálván Királyát és urát) megérdemel minden kegyet, mit tehetnek vele: de nem tartja méltónak arra, hogy leültesse őket az asztalához, sem hogy maga mellé vegye őket: mert nem érdemlik meg sem az egyiket, sem a másikat: meg kellene értenie, hogy akiből hiányzik a bátorság (*valor*), hogy ezt kiérdemelje, abban nem lesz meg ahhoz sem, hogy megszabadítsa őt a veszélyből és a csatából (*batalla*), mely felkínálkozik neki: s sokkal jobb volna ötven tiszteletreméltó katonát magával vinnie, mint nagy számban ilyen Antoñuelókat [semmirekellőket]: hogy mikor valami nehéz és fáradságos vállalkozásba kezd, s győzedelmeskedik, annál nagyobb legyen a becsülete: s ne vigyen magával hitvány népet, ki csupán gyalázatára szolgálna: mert ugyanolyan Kapitány lesz ő ötven emberrel, mint kétszázzal. S felette ésszerűtlen dolog, hogy egy disznópásztornak s más efféléknek adassék a katonák beiktatása, tisztességes gúnyája és neve: hiszen ez valójában a Királyok és nemes emberek sajátja. S ezért, ha egy Kapitány embereket akar toborozni, s megismerni azokat az embereket, kikben megbízhat: s a Mesternek (*Maestro*), hogy mily tanítványokat (*discipulos*) kell tanítania, s lássa meg mindenki, vajon alkalmas-e ezen tudományra (*sciencia*), hogy az egyik ne kerüljön veszélybe, s a másik ne fáradozzon hasztalanul: sem a tanítvány (*discipulo*) ne vesztegesse az idejét. Keressék az embereket ezen ismérvekkel, melyek az erős és vitéz (*esforçados*) emberek ismérvei, amint azt komoly szerzők állítják, úgy az ókoriak, mint a modernek.

A KÜLSŐ RÉSZEK.

BÍRNIUK KELL legelsősorban egyenes fejjel (*cabeça*), élénk, éber szemekkel, vastag hanggal, magas mellkassal, széles vállakkal, erős, kerek karokkal (*braços*), erős ujjakkal, a has legyen szikár, a combok vastagok és inasak, a lábak (*piernas*) jó arányban, a lábfejek (*pies*) szikárak, termetben közepes, járásában visszafogott, mérsékelt tartományból való, becsvágyó a tisztességre és a vagyonra. S afelől nincsen semmi kétség, hogy ezen részek [tulajdonságok] bizonyosak és igen szükségesek azon ember számára, ki a fegyvereket (*armas*) kívánja gyakorolni: s bár sokan értekeztek már róluk, mindegyik együttvéve, anélkül, hogy bármely okot vagy magyarázatot adtak volna, miért kell ilyennek lenniük, s nem másmilyennek: s emiatt, a tőlem telhető legjobban fogom őket kinyilatkoztatni, komoly szerzőkre támaszkodva, kiknek tekintélye legyen a legnagyobb bizonyíték erre.

S ami a fejet (*cabeça*) illeti, illendő, hogy arányos legyen, mivelhogy az a legfőbb testrész, s melyben az érzékek lakoznak: s ez az őrtorony, ahonnan megfigyeltetik, miképpen kell az embert irányítani az ő mozgásaiban (*movimientos*), s egyenletesnek kell lennie, hogy egyenletesen közölje az ő erényét. A többi testrész mindegyikének, kinek-kinek a maga mértéke szerint: s minden testrésznek, az ő tiszte szerint, s ezen arány inkább a nagyobb felé hajoljon, mint a kisebb felé. Ezt adja jól értésünkre Hippokratész (*Hypocras*) véleménye, ki azt mondja, hogy amiképpen rossz a kis fej (*cabeça*), úgy a szűk mellkas is. S Galénosz megerősíti, hogy a kis fej a szegényes értelem (*entendimiento*) és az agy rossz formájának jele. Olybá, hogy a fej jó formájával bírni arra enged következtetni, hogy jó aggyal, jó értelemmel (*entendimiento*) és nagy okossággal (*prudencia*) bír. Arisztotelész azon Problémája szerint, miszerint mi az oka annak, hogy az ember a legokosabb (*prudente*) állat a többi között. S azt válaszolja, hogy azért, mert a testéhez képest a legnagyobb fejjel (*cabeça*) bír: s az lesz a legokosabb (*prudente*), kinek a legarányosabb a feje. S ugyanígy vélekedik Platón is, hogy az, mi közepes, sem nem nagy, sem nem kicsi, a közepekben a legjobb: mert kinek kicsi, az haragos és félénk lesz: s az oka ennek az, hogy a kis fej (*cabeça*) hamar lángra lobban és felhevül, s nyomban meggyullad a vér és a szellem a szív (*corazón*) körül, ahonnan a harag fakad: s ebből következik, hogy nem tudja bizonyossággal és világosan megkülönböztetni a dolgokat, s folytonosan kételkedik bennük: s ezen kétségből fakad a félelem: mert nem tudja véghezvinni az ő műveleteit, melyek a képzelés, a gondolkodás, a megértés és az emlékezés: s ha ez hiányzik, hiányzik a bizodalom: s ezen veszteségből nem marad Bátorság/Lélek (*ánimo*): melynek hiányából az élet, vagy legalábbis a becsület elvesztése következik.

A hajnak felállónak vagy göndörnek kell lennie: mert azon szerzők véleménye szerint, kiket követek, a merészség meleg és száraz vérmérsékletből (*complexion*) fakad, miképpen a félelem a hideg és nedves vérmérsékletből: s a göndör hajjal bírás legtöbbször azt jelenti, hogy az illető merész: mert legtöbbnyire melegségből és szárazságból fakad: a sima haj pedig hidegségből és nedvességből: s ezen oknál fogva az ember, kinek göndör haja van, legtöbbször merész és kolerikus lesz: s ellenkezőleg, félénk és flegmatikus vérmérsékletű.

A sima,ráncok nélküli homlok (*frente*) olyan embert jelent, ki saját akaratából mozdul, s keresi a csetepatékat (*questiones*), mivel meleg és száraz vérmérsékletű: mely melegség és szárazság a homlokot (*frente*) keménnyé és merevvé, s ránctalanná teszi: s kinek sok ránca van, az hideg és nedves vérmérsékletű lesz. S ezért, a közepekben a legjobb: úgy ebben, mint a szélességben, hogy ne legyen se túlzottan

széles, se végletesen keskeny.

A szemöldökök (*cejas*), sem nem túl hosszúak, sem nem túlzottan íveltek: mert az ember, kinek igen hosszúak, arrogáns és szemtelen lesz: mert ez a vérmérséklet (*complexión*) nagy melegségéből fakad, melyből az arrogancia is származik: s így a szemöldökök hosszúságából és bőségéből, szinte mindig meg lehet jegyezni az elmondottakat, s biztosra lehet venni.

A szemek (*ojos*) jelet adnak, s legtöbbször megmutatják, mi vagyon a szívben, hiszen ők az ő ablakai, s rajtuk keresztül lépnek be a vágyott vagy gyűlölt dolgok képei: s az ő melegségük az agy (*celebro*) mértékletességére enged következtetni, s megmutatják a felgyorsult vagy lassú indulatokat: s a nagyon élénk szemek nagy melegséget mutatnak: s csodaszámba megy, ha azok, kiknek világoskék és komoly szemük van, nem bizonyulnak bátornak (*animosos*) és merésznek: s a szomorú szemek a melegség hiányának biztos jelei, mely melegség az, ami az embert bátorrá (*animoso*), merésszé és elszánttá teszi. S mivel sokféle különbség vagyon a szemekben, s mindegyik fontos, ejtünk egy szót mindegyikükről. Így tehát, a nagyon beesett, mély vagy homorú szemek (*ojos*) azt mutatják, hogy az ember áruló: mert sok szerző szerint a beesett és kicsiny szemek az anyag szegénységéből erednek: s ugyancsak melankolikus vérmérsékletet (*complexión*) jeleznek: s minthogy ennek okozata az, hogy az embert melankolikussá s egyben félénkké teszi, s ezen nedv természete, mely a kolera megégéséből fakad, az, hogy az embert gonosszá teszi, ezen okból mondják, hogy áruló és félénk lesz: mert az árulást a fegyverek (*armas*) ezen mesterségében nem teszik másként, csupán a hitvány félelemtől és a közismert gyávaságtól kényszerítve: a nagyon kidülledt szemek pedig annak jelei, hogy az ember szemtelen, fecsegő. S az oka ennek az, hogy mivel rajtuk keresztül lépnek be minden dolognak a képei (amint mondatott), azáltal, hogy nagyon kint vannak, befogadják sokféle látható dolognak képeit: s minthogy az értelem (*entendimiento*) következtető, *Az* egyenként, s nem mindet egybevéve határozza meg azokat, s rövid időn belül, mivel megragad egyet s mást, s sokat, nem tudja őket megítélni s beszélni róluk jó ítélőképességgel. A nagyon nagy szemekkel (*ojos*) bírni vétek, s biztos jele annak, hogy az ilyen lusta lesz, mert a flegmatikus anyag bőséges sokaságát jelenti, melyből a hideg és nedves vérmérséklet (*complexión*) fakad: s ezekből a lustaság és a félelem : s a nagy pupillával (*niñeta*) bírást elégséges jelnek tartják arra, hogy az ember lusta s csekély elméjű (*ingenio*), azon oknál fogva, hogy hideg és nedves vérmérsékletű (*complexión*): s kinek az igen fekete, bizonyos, hogy félénk lesz. Mert a félelem a vérmérséklet (*complexión*) hidegségéből fakad, amint azt elmondtuk: a fekete pupilla (*niñeta*) pedig hideg és nedves vérmérsékletet (*complexión*) jelent. S végezetül, ha olyan embert látsz, kinek szomorú szemei (*ojos*) vannak, s nincs bennük semmi élénkség, vedd biztosra, hogy nem élvezi azon melegséget, mely elégséges volna ahhoz, hogy élénkséget, gyorsaságot és Bátorságot/Lelket (*ánimo*) adjon néki. És megfordítva: de a legjobbak azok, melyekben a fekete és a fehér keveredik, mert az ilyenek jó természetűek és mérsékelt vérmérsékletűek (*complexión*): melyből az erkölcsök mérséklete fakad, s hogy mindenben a józan észt követik. Hogy az ilyenek kolerikus-flegmatikusok lesznek: kik tudnak önuralommal várakozni, mikor az illendő, s támadni (*acometer*), mikor arra szükség vagyon.

A hang (*voz*) legyen vastag, öblös, de nem túlzottan, hanem némi komolysággal: mert az ilyen erélyt s Bátorságot (*animo*) jelöl az emberben, Galénosz véleménye szerint, ki azt mondja, hogy az öblös s némiképp érdes hang (*voz*), a nagy melegség jele: s ezen a véleményen van Arisztotelész is. Mely okból menekülni kell

azon emberektől, kiknek asszonyos s gyerekes beszédjük van, mely rendesen vékony és erőtlen: s minden kétséget kizáróan megláttatik, hogy az ilyenek nagyrészt flegmatikusak és csekély Lelkületűek (*animo*): mert az, ki valamely dologban hasonlatos egy állathoz, a vérmérsékletében (*complexion*) is az lesz, s oly állathoz hasonlatos szokásokban fog osztozni. Az asszony közismerten csekély Lelkületű (*ánimo*): aki valamiben hasonlatos őhozzá, az is olyan lesz. S ezért mondta a mi Spanyolországunk egyik komoly embere: [*Jó és igaz mondás (Buen dicho y verdadero)*.] Őrizkedj az egészséges férfi testétől, kinek beteg, vagy asszonyos beszéde van: és menekülj az asszonytól, kinek férfias beszéde vagyon, mert az egyiknél a természet azon fáradozott, hogy férfivá tegye, s valami oknál fogva asszony lett: a másik meg asszonynak készült, s férfi lett, mert rendesen azon hajlamokat követik: az egyik férfiasat, a másik asszonyosat. Végezetül a hangnak (*voz*) kissé vastagnak kell lennie, s ez nem is lehet másként, csupán a nagy melegséggel és erősebb erénnyel bíró embereknél, kik minél inkább ilyenek, annál több levegőt löknek ki a tüdő csatornájába, honnan a vastag hang (*voz*) fakad, Galénosz és más szerzők szerint, kik mindannyian állítják, hogy az öblös hang (*voz*) nagy mennyiségű levegőből fakad, mely a tüdőből a torok felé mozog, ami a természet melegségéből ered, amint az elmondatott: s ha az ember nagy hanggal (*voz*) bír, az a tüdő és a szív (*corazón*) nagy melegségéből fakad: miből meg fogjuk érteni, hogy a vastag hangot (*voz*) a levegő bősége okozza: a gyengét pedig annak csekély volta, de meg kell érteni, hogy természetes hangnak (*voz*) kell lennie: s nem eshetik meg véletlenül, vagy megjátszva, mert aki ilyet tesz, hogy bátornak (*animoso*) tűnjék, annak bátorsága (*ánimo*) valóban megjátszott lesz: mert a természet műveit meg lehet játszani, de megváltoztatni vagy ellentmondani nekik nem: de az ily megjátszott hangot (*voz*) könnyű lesz felismerni, s még sokkal inkább nyáron, lévén az az idő, mikor a levegő vékonyabb [ritkább], s így a hang (*voz*) is vékonyabbá válik: télen pedig vastagabb, s így a hang (*voz*) is vastagabb lesz.

A magas mellkas (*pecho*). Érthető, mily fontos ez, hiszen a szív (*corazón*) (ahogy közönségesen mondják) az, mi parancsol a húsoknak: s bizonyos, hogy parancsol nekik, mert semmi testi dolog *(Ninguna cosa corporal se mueve quanto a las potencias del Alma)*.] nem mozdul, ami a Lélek potenciáit illeti, csupán az éltető szellem révén, s ennek a szívben (*corazón*) van a lakhelye: s ez, minél melegebb, annál élénkebb, annál gyorsabb, annál fürgébb lesz bármely dologra, mi elébe kerül: mert mivel a szív (*corazón*) a természetes hő kezdete és vége, s ez osztódik szét az egész testben: ha nagy, nagy hűtésre van szüksége ahhoz, hogy megmaradjon s élni tudjon, mert benne áll az élet: s ez nem lehet másként, csak ha tágas házban lakozik. Mert azt mondja Galénosz, hogy a maga természeténél fogva oly meleg, hogy ha, míg az állat él, beletennénk ujjunkat az ő üregeibe, lehetetlen volna elviselni egyetlen pillanatig is anélkül, hogy meg ne égnénk: s ezen okból illendő, hogy lakhelye némiképp tágas legyen, az arányokhoz képest, hogy meg ne fulladjon, el ne pusztuljon, s oda ne vesszen.

A vállaknak (*espaldas*) szélesnek kell lenniük, kit közönségesen zömöknek [rehecho] hívnak, hogy megegyezzenek a mellkassal (*pecho*), s így a szív (*corazón*) illendő arányban hűlhessen: mert ha túlzottan széles volna, vagy végletesen magas, nem volna elégséges a hő ahhoz, hogy bejárja ezen tágas lakhelyet: mi olybá volna, mint a kis vagy a nagy kemence, melynél azzal a hővel, mellyel az egyik már lángolna, a másik csak félig volna meleg: s az ilyen nem élvezné a gyorsaságot, sem a többi részt [tulajdonságot], mit megkívánunk.

Az erős, kerek [rollizos] karok (*brazos*), s hosszúságukban jól arányosak, a legjobbak, mert ez a szív (*corazón*) melegségéből fakad, minthogy az ő leginkább sajátja a megnyújtás és kiterjesztés, s egyben Bátorság (*ánimo*) adása: s jól mondom, hogy arányosak: mert ha hosszúak lennének, miközben a test közepes, az végletes volna, vagy a természet hibája, s az erő (*fuerza*) sem lenne nagy: s ha rövidek lennének, s a test magas, az sem volna jó: mert meg lehet érteni, hogy ott hiányt szenvedett a szükségesből. A mérsékelt kerekség jó, s erőt mutat, mi megkívántatik a fegyverek (*armas*) gyakorlásához (*exercicio*): s ha igen vastagok volnának, húsosak, petyhüdtek s kevéssé izmosak lennének. S ha igen vékonyak volnának, nem lenne bennük tartás, sem erény: s ezért illendő, hogy mindenben arányosak legyenek.

A hosszú, erős, s nem túl húsos ujjak (*dedos*), erőt mutatnak, mert ahogy azzá lenni, úgy bírni az erőt (*fuerza*): a nagy melegség az oka, miképpen azt a karoknál (*brazos*) mondtuk, s ritkán láttatott rövid karon hosszú kéz, vagy hosszú karon rövid kéz: s így, akinek hosszú kezei s hosszú ujjai (*dedos*) vannak, arányosan, mivel a melegségből erednek, mint ahogy onnan erednek, amiből ugyancsak a Bátorság (*animo*) is fakad, bátor (*animoso*) lesz, s erővel (*fuerza*) fog bírni: mellyel, ahogy Ovidius mondja, csökken a félelem: s ha húsos és durva kezei lennének, durva Értelemmel (*entendimiento*) bírna, azon oknál fogva, mit akkor mondunk majd el, mikor a lábfejekről (*pies*) értekezünk. S ha az ujjak rövidek s húsosak lennének, nyilvánvalóan kevés erővel bírnának: s ezt sokszor láttuk azoknál, kik eltörnek egy lópatkót: s más efféle próbáknál, hogy ujjúk hosszú, s erős, s inaik kiállnak, vagy legalábbis kevés hús fedi őket.

A szikár has (*vientre*), mértékletességre és szűkösségre az életben: mert nehezen lehet az ember kövér, ha sok a gyakorlás (*exercicio*). S hogy a szikár mivolt illendő az embernek a háborúhoz, elégedjünk meg azzal a tudással, hogy Epameinóndasz, a Görög Kapitány, elbocsátott egy katonát az ő táborából, pusztán azért, mert kövér volt: mely akadállyal sem az ellenségre nem tudna sebesen rárontani (*acometer*), sem utolérni őt, ha megfutamodna, mert oly nagy teherrel az akarat nem tudja elérni azt, mit kíván, azzal a gyorsasággal, mi illendő. S mivel ezen gyakorlásban (*exercicio*) a testet ily nagy sebesen kell mozgatni, hol az egyik, hol a másik irányba, nyilvánvaló dolog, hogy illendő, hogy az ember vékony legyen, s ne hordozzon magán oly súlyt, mi ekkora tehertételére lenne.

A vastag és inas combok (*muslos*), nagy erőből (*fuerza*) valók, minthogy izmosak, kiben rendesen megvan a fürgeség: mert az izmokkal sebesebben mozog, amint az nap mint nap látható azokon, kik sokat futnak, kiknek soha nincsenek húsos combjaik, hanem vastagok, s inaik kiállnak. S hogy a háború emberének illendő a fürgeség, úgy a rárontás (*arremeter*), mint a visszavonulás (*retirar*) csetepatéiban, minthogy ez közismert, a ti megfontolástokra bízom.

A lábszárak (*piernas*) jó arányban: Ezen arány kifejezése, melyet oly nagyra tartanak, oly nagy szigort hordoz magában, hogy ahhoz, hogy bármely dolog tökéletesen élvezze azt, mentesnek kell lennie minden hibától, s nem lehet benne semmi rossz, sem nem hiányozhat belőle semmi jó: s a lábszárnak (*pierna*), hogy ilyen legyen, jól formáltnak kell lennie, a maga vádlijával, s az ő bokájának karcsúnak: s ez az, miről elmondható, hogy jó arányban vagyon, s kinek ilyen van, fürge ember lesz, gyors az ő mozgásaiban (*movimientos*), s bármely végletben, mely a túlzott vastagságban részesül, nehézkes és ügyetlen lesz, s az ő mozgásai (*movimientos*) lassúak lesznek: s ha igen vékonyak lennének, nem lesz bennük erő (*fuerza*) sem erély. S feltételezvén a mondottakat, a jó arány az, mi megkívántatik. Ebből

különösképpen azok részesülnek, kik lőcslábúak (karikalábúak), kiknél a leginkább általános, hogy jól formáltak, s kikről közönségesen azt mondják, hogy jó lovasemberek: s minthogy azok, nem ellenkezik ez a mi gyakorlásunkkal (*exercicio*), sőt előnyükre válik úgy az egyikben, mint a másikban.

A szikár lábfejek (*pies*), azon vélemény szerint, melyet azok, kik erről értekeznek, igazoltak, abból fakadnak, hogy a test izmos, s a vérmérséklet meleg és száraz: mely, a gyakorlással (*exercicio*) együtt, nem hagy sok húst növekedni sem a lábfejeken, sem a kezeken: mely részeken nincsen vér bőségben: s ha húsosak és igen vastagok volnának, sűrű nedvekből fakadnának, melyekből ugyancsak nehézkes szellemek is fogannak: s az ilyennek az Értelme (*Entendimiento*) is durva lesz, s azonfelül, hogy az ő ügyetlenségük és súlyuk miatt nem tudják szolgálni az Értelmet és az Akaratot, amint az illendő, sem az ő szándékát nem tudja elérni azzal a gyorsasággal, mit a háború oly felgyorsult és hirtelen esetei megkívánnak.

A termetről, határozottan merem állítani, hogy közepesnek kell lennie: mert ebben Platón és Arisztotelész véleményét követem, kik azt mondják, hogy a legjobb termet a közepes, mely se nem túlzottan nagy, se nem végletesen kicsi: s ha ezen végletek valamelyikéből részesednie kellene, kevesebb kárral járna a kicsi felé hajlani: mert a mondottak véleménye szerint a sok csont és hús károsítja az Elmét (*Ingenio*): s azonfelül a Jog is megerősíti, hogy ritkán vagyon tudomány (*sciencia*) a nagy testekben.*(Pocas vezes ay sciencia en cuerpos grandes).* S a Filozófusok véleménye szerint, a kis ember okosabb (*prudente*), mint az igen magas: s minden kétséget kizáróan, a jó termetű emberek sok előnnyel bírnak a többiekkel szemben, kik [azokból] részesülnek valamely végletből. S így mondja Titus Livius is, hogy a Rómaiak nem voltak igen magas testalkatúak, hanem közepesek, vitézek (*esforçados*), okosak (*prudentes*) és jártasak a fegyverekben (*armas*).

A járásában visszafogott [komponált] legyen: hogy ez miért jobb, meg lehet *(El andar ha de ser compuesto).* ismerni abból, ha megfontoljuk néhány embernél, mily kevés életerővel bírnak, hogy úgy tűnik, mintha minden porcikájuk külön-külön hullana le róluk: a lábfejüket (*pies*) vonszolva, a testük görnyedten, az ő csekély életerejük okán, a lépéseik (*passos*) lassúak, s különös szerencsétlenséggel, mi mind a durva, lusta, flegmatikus, s nem sok Bátorsággal/Lélekkel (*animo*) bíró embernek jele. S ellenkezőleg mások, kik mikor leteszik a lábukat (*pie*), azt oly kecsességgel és tartással teszik, mi vonzó: a testük és arcuk egyenes, anélkül, hogy végletbe esnének vele: a lépés (*passo*) egy kissé felgyorsult, mértéklettel: mi mind a kolerikus és bátor (*animoso*) ember jele.

Végezetül, hogy ne legyen több mondanivaló, s több, mit kívánni lehetne, legyen mindenben arányos, anélkül, hogy bármely végletből részesülne, mely elcsúfítaná őt. Mert ahhoz, hogy egy ember természetében tökéletesnek mondassék, szükséges, Cicero (*Tulio*) szerint a De officiis 1. könyvében, és Szent Tamás 1. rész, 39. kérdés, 8. cikkelye szerint, hogy minden részéből és tagjából épen, tökéletesen és jól elrendezetten tevődjék össze, anélkül, hogy bármelyikben végletes egyenlőtlenség volna. Illendő továbbá (különösképpen azoknál, kik a Hadakozást (*Milicia*) kívánják követni), hogy becsvágyóak legyenek a tisztesség és a vagyon megszerzésére: mert ezen vággyal bármely vállalkozásba belevágnak (*acometeran*), legyen az bármily nehéz is. Mert ilyenek voltak azok a katonák, kiket Uticai Cato kívánt, amint arról Plutarkhosz beszámol Marcus Marius életében. S ha megtehetné, hogy mérsékelt éghajlatú tartományból (*provincia templada*) valók legyenek, *(Hombres para la guerra*

han de ser de provincia templada). az volna a legjobb, mert az ilyen bátor (*animoso*) és okos (*prudente*) volna: minthogy amily mértékben részesül ezen Tartomány a melegből, úgy fogja élvezni a Lelket/Bátorságot (*animo*), s amily mértékben a szárazságból, úgy lesz okos (*prudente*), Arisztotelész véleménye szerint: ki azt mondja, hogy az okosság (*prudencia*) a hidegségben áll, a Lélek/Bátorság (*animo*) és a vitézség (*valentia*) pedig a melegségben: s ugyanő mondja, hogy a meleg földeken születnek a *(En tierras calientes nacen cosas calientes, y en las frias : y en las templadas frias y calientes)*. meleg dolgok, a hidegeken hidegek születnek, a mérsékelteken pedig hidegek és melegek: s megerősíti ezt az, mit Aben Ruiz, az Orvos mond, miszerint véletlenszerűen születnek meleg dolgok hideg helyeken, és hideg dolgok meleg helyeken: s ha a bölcs mester (*maestro*) és az okos (*prudente*) Kapitány még aprólékosabban kívánja megismerni őket, ezen megfontolással tegye: hogy a hideg tartományból való ember, ha barna bőrű és szőrös, vitéz (*valiente*) lesz: mert meg lehet érteni, hogy az ilyen kolerikus lesz: s az, ki meleg földről való s rőt hajú, kinek homloka (*frente*) széles és magas, az oroszlánéhoz hasonlatos, szintúgy az lesz. S minthogy Arisztotelész még sok más ismérvet említ a Fiziognómia (*Phisonomia*) nevű könyvben, a kíváncsi olvasó abban megláthatja s megfontolhatja őket bőségesebben. Mindez nem oly bizonyos, hogy olykor ne tévedne: de nagyrészt általánosságban úgy szokott megesni, ahogy az ismérvek ígérik: bár ez a tartományokra vonatkozó dolog inkább a kíváncsiság kielégítésére való tudás, mintsem arra, hogy az ember sok ilyen embert próbáljon meg összegyűjteni: s legyen elég ennyi annak megértéséhez, hogy minél arányosabb az ember, minél visszafogottabb [komponáltabb] (*compuesto*), minél jobb arcú, minél komolyabb, annál jobb lesz ezen vívóművészet (*destreza*) gyakorlására: s mindezek felett a legjobb ismérv a megismerésükre, Galénosz szerint, ha az ember erényes és jó erkölcsű: mert ha rossz és bűnös, azt állítja Platón, az abból fakad, hogy az emberben vagyon valami mértéktelen minőség, mely gonosz cselekedetekre sarkallja: s ellenkezőleg, a jól elrendezett és mérsékelt, jó cselekedetekre hajlik, mi szintúgy megkívántatik: hogy azután miután elsajátította ezen tudományt (*sciencia*), amint azt majd elmondjuk abban a különös útmutatásban (*auiso*), melyet arról az okról adunk, mellyel a képzett vívónak (*Diestro*) bírnia kell a harchoz (*pelear*).

AZON BELSŐ RÉSZEK, melyekkel rendelkeznie kell a képzett vívónak (*Diestro*) a nagyobb tökéletességhez.

Akará hát a természet, hogy ezen nyomok és ismérvek által, melyekre hivatkoztunk, kinyilvánítsa s feltárja igen valószínű sejtések révén az emberek tulajdonságait s azon titkos hajlásaikat, melyeket Isten s a természet beléjük plántált: s mindezt nem minden megfontolás nélkül: mert lévén bizonyos dolog, miképpen az is, hogy az emberek szándékait s belső hajlásait, míg tettekbe nem öntik s nem gyakorolják (*exercicio*), nem ismerheti más, csupán Isten, azért, hogy az embernek is legyen némi segítsége abban, hogy tudja s valószínűsítve megismerhesse azt, kivel soha nem volt dolga s kit soha nem látott: úgy a háború szolgálatára, mint más tisztségekre, ezen jegyeket és ismérveket akarta rajta elhelyezni: melyek által többé-kevésbé megismerszik az ő vérmérséklete (*complexión*), az ő minősége s különös hajlása, a végtagok tartása (*compostura de los miembros*) alapján: noha az elmondottakkal nem zárjuk be a kaput az előtt az egy előtt az ezerből, kinek hiányzik valamely része az említett külsők közül, s belső részei mégis jobbak: mert sokszor a természet az egyik végletből a másikba

csap át, anélkül, hogy megmaradna bármelyik középben: a különös hajlásoktól eltérő ismérveket helyezvén el: amint ilyenekkel bírt az a jeles Filozófus, Szókratész, kit ha az ismérvek alapján kellett volna megítélniük, *(Señales en Socrates diferentes de las obras).* semmi jó dologgal nem bírt: s ha a tetteit kellett volna nézniük, semmi rosszat nem találtak volna benne: s ezen célból tudott dolog, hogy mikor ránézett egy ember, ki az arcvonások (*fisonomía*) alapján tévedés nélkül megismerte bárkinek a természetét, azt állította, hogy durva, balgatag, buja és részeges ember jegyeit hordozza magán: mert ilyenek voltak az ismérvek, melyekkel bírt. S Szókratész barátai megharagudván, bántalmazták volna őt azért, amit arról mondott, kit ők olyannyira szerettek, ha a Filozófus meg nem állítja őket, mondván: Álljatok meg, barátaim, mert tudatom veletek, hogy ez mindenben igazat mondott: mert olyanná kellett volna lennem, amint mondja, ha nem adom át magam önként a Filozófiának: mely olyanná tett, amilyennek láttok, s kicserélt abból, kinek lennem kellett volna, azzá, ki vagyok: s őáltala szakítottam azon hajlásokkal, miket a természet belém plántált. S ezzel jól értésünkre adta a szabad akarat hatalmát, az uralmat s nagyságot, mellyel bír, hogy uralkodjék a rossz hajlások felett: de, amint mondtuk, ez a természet egy véglete volt, melyet ritkán látni: mert ez egy igen különös művelet, az első [szabály] pedig általános. S mivel elmondtuk az ismérveket, melyekkel az embernek a külsőkben bírnia kell, melyek alapján majd megismerjük, kiválasztjuk, vagy elutasítjuk őt a fegyverek (*armas*) ezen szolgálatára és gyakorlására (*exercicio*), térjünk át a belsőkre, melyek nem kisebb fontossággal bírnak, sőt, sokkal nagyobbal: hiszen a lélek köztársaságában mindegyiküknek megvan az ő különös tiszte, mely által kormányoz, melyek közül némelyek az embert a jelenben szolgálják tanáccsal, mások az eljövendőkről való gondoskodással, egy másik pedig mindennek a tárházaként: s oly nagy fontossággal bírnak, hogy ha bármelyik is hiányzik neki, nem lesz tökéletes ezen tudományban (*sciencia*): mert amennyire kiválóbb a lélek, mint a test, annyival kiválóbbak a belső részek a külsőknél: és értsétek meg, hogy ha hiányzik is neki némely ezekből [a külsőkből], a belsők pótolni fogják e hiányt: de ha ezekből [a belsőkből] hiányozna egy is, az összes külső együttvéve sem tudja orvosolni a legkisebb hiányt sem, mit az okozna, miképpen be is bizonyítható ezen példával. Egy ember, a végtagok tartásában (*compostura de los miembros*), bír az említett részekkel, anélkül, hogy egy is hiányozna neki, s a belsők közül elnyerte a világos Értelmet (*Entendimiento*), az éles Elmét (*Ingenio*), és a nagy Okosságot (*Prudencia*): de hiányzik neki az Emlékezet (*Memoria*), mely az a kebel, hol a tudományok (*sciencias*) kincsét őrzik, hogy onnan elővegyék, s szétosszák azon szükség szerint, mi felmerül, minden el fog veszni: mert mivel az Értelem (*Entendimiento*) tiszte, hogy megnézze s meghatározza azon dolgokat, melyeket az Emlékezet (*Memoria*) elébe tár, s az Okosság (*Prudencia*) az, hogy elrendezze azokat gondos megfontolással, s a Gyakorlás (*Exercicio*) az, hogy megkönnyítse azt, mit e három megparancsol neki, anélkül, hogy bármelyik is többet tenne annál, mi a tisztébe vág: ha hiányzik az Emlékezet (*Memoria*), hogy képviseljen, az Értelem (*Entendimiento*) felhagy a meghatározással, az Okosság (*Prudencia*) az elrendezéssel, a Gyakorlásnak (*Exercicio*) pedig nem lesz mivel foglalatoskodnia, hiszen egyiküknek sem lesz mit tennie: s ellenkezőleg, ha élvezi mind a belsőket: de hiányzik neki egy, vagyis hogy rövid a karja (*braço*), vagy szűk a mellkasa (*pecho*): a belsők pótolni fogják e hiányt, hacsak nem túlzottan észrevehető. S hogy megértsétek ezen részeket, tudjátok meg, hogy ezek: az Értelem (*Entendimiento*), az Elme (*Ingenio*), az Emlékezet (*Memoria*), az Okosság (*Prudencia*) és a Lélek/Bátorság (*Animo*).

Első rész

AZ ÉRTELEM (*Entendimiento*) és az ő tiszte.

AZ ELSŐ, és legfőbb rész az Értelem (*Entendimiento*), melyet, mint a Lélek legfőbb képességét, azzal bízott meg a természet, s az a tiszte, hogy mindig az igazságot szemlélje, mint az ő legfőbb tárgyát. Amint erről Szent Ágoston (*san Agustin*) is tanúskodik, mondván, hogy a Lélek három képességgel bír, Értelemmel (*Entendimiento*), Emlékezettel (*Memoria*) és Akarattal (*Voluntad*): s az Értelemről (*Entendimiento*) azt mondja, hogy az a tiszte, hogy felfogja és átölelje mindazt, amit megszemlélt: s az Emlékezetről (*Memoria*) azt mondja, hogy az a tiszte, hogy megőrizze, megtartsa vagy visszatartsa a dolgok képeit: s az Akaratnak (*Voluntad*) az, hogy megkívánja és szeresse azt, amit az Értelem (*Entendimiento*) elébe tár: olybá, hogy minthogy az Értelem (*Entendimiento*) tiszte a dolgok igazságának szemlélése, ő szolgál nekünk tanácsadóként azokban, melyekkel foglalkozunk: s különösképpen megtanít minket arra, miképpen kell viselkednünk minden dologban: s ugyanezt teszi a Fegyverek (*Armas*) ezen Gyakorlásában (*Exercicio*) is, melyről értekezünk, hogy ne tévedjünk, úgy abban, amit tenni kell, mint abban, amitől menekülni kell. S oly nagy fenséggel bír a tanács, melyet az Értelem (*Entendimiento*) ad, hogy nagyon is megilleti őt az a jeles név, melyet különféle Görögök adnak neki mondván: hogy az egy szent dolog: mert a tanács nem csupán a dolgok végét határozza meg, hanem az eszközöket is, melyek által a véghez eljutunk. S így adja tudtunkra Sallustius (*Salustio*), hogy először kérjünk tanácsot, s miután megkaptuk, szorgalommal hajtsuk azt végre: mert a dolgokat, melyek magukban súlyosságot és veszélyt hordoznak, nem egykönnyen tudja meghatározni egy nem bölcs ember: s ezen a véleményen van Titus Livius (*Tito Livio*) is, hogy minden dolog kezdetén szükséges tanácsot kérni, a végrehajtásában pedig merészséggel kell bírni: s minthogy a tanácsot, mi megkívántatik azon esetekben, melyek hirtelen adódnak a fegyverek (*armas*) forgatásában, nem lehet a távollévő baráttól kérni a jelenlévő veszély miatt, s az Értelem (*Entendimiento*) az, kinek azt meg kell adnia: illendő, amint mondtuk, hogy az ember jóval bírjon: azonfelül, hogy a különféle esetekben különféle tanácsokra van szükség, s csakis az Értelem (*Entendimiento*) tudja megadni azokat, oly gyorsasággal, mit csak ő képes felfogni: mert az ő sebes volta oly nagy, *(El Entendimiento es mas veloz q ningun otro sentido).* hogy egyetlen más érzék sem érheti utol: amint azt Thalész, a Filozófus mondja, kitől megkérdezték: Mi a legsebesebb dolog, ami létezik? Azt válaszolta, hogy az Értelem (*Entendimiento*), mert az ő természeténél fogva oly sebes, oly gyors és éles, hogy nem fáradt el a föld bejárásában, s nem forgott veszélyben a tengeren való átkelésben. S ez csodálatosképpen látható is: mert mihelyt az Értelem (*Entendimiento*) felfedez valami nehézséget vagy veszélyt, azon dolgokat illetően, mit tudni vagy vizsgálni kíván, nyomban megkönnyíti s elsimítja azt, s ezer felkínálkozó veszélyre ezer tanácsot ad, melyekkel megszabadít minket azoktól: s mivel senki sem adhat igazabb tanácsot annál, mint mit önmagának adna az ember: s mit az Értelem (*Entendimiento*) ad, bizonyos formában mondhatjuk, hogy önmagának adja: fogadjuk hát meg tőle, ki ő az igaz barát, s aki leginkább vágyik a mi megmaradásunkra: s minthogy őneki kell lennie a tanácsadónak, s kinek tisztében áll ez, ha az embernek jó van belőle, jó tanácsot fog adni, s ha rossz, aszerint: s mindkettőt nap mint nap láthatjuk a tapasztalatból. Noha az elmondottak alapján, *Ellenvetést lehetne tenni (Objection se podra poner).* úgy vélem, azt mondjátok majd,

hogy nyíltan ellentmondok magamnak abban, hogy olyan Értelmet (*Entendimiento*) kérek, mely képes tanácsot adni, hiszen az elején azt mondom, hogy azoknak, kik ezen tudományt (*scientia*) tanulják, ifjaknak kell lenniük, s bennük ritkán találtatik meg, tekintve, hogy a tanács a hosszú életkor és az okosság (*prudentia*) gyermeke: melyre azt válaszolom, hogy olyanokat kell keresni, kik bár ifjak, öregek Értelmével (*entendimiento*) bírnak, s menekülni kell azon öregektől, kik ifjak Értelmével (*entendimiento*) bírnak: mert úgy az egyikből, mint a másikból találni sokat, s az erényes s jóra hajló, belátó s jó természetű ifjúság, öreg gondolatokkal bír már zsenge korban, megvizsgálván azon dolgok végét, melyekbe belefog, nagy megfontolással s okossággal (*prudencia*), s azon okozatok, melyeket a Cselekvő, Lehetséges, Elméleti és Gyakorlati Értelem (*Entendimiento agente, possible, especulatiuo y pratico*) hoz létre, inkább valók Filozófusoknak, mint képzett vívóknak (*diestros*): s az én szándékom hétköznapi s egyszerű nyelven értekezni ezen anyagról: ki pedig efelett vágyat érez a tudásra, tekintse meg a Kormányzó, Geronimo de Carranza (*Comendador Geronimo de Carraça*) könyvét, hol meg fogja látni ezen célból, s sok másból, amit csak kívánhat.

AZ ELME (*Ingenio*) ÉS AZ Ő NAGY fontossága.

NEM vélem úgy, hogy letérnénk a mi szándékunkról, miután szóltunk az Értelemről (*Entendimiento*), a lélek legfőbb képességéről, ha az Elméről (*Ingenio*) értekezünk, s hogy mily nagy fontossággal bír azon ember számára, ki képzett vívó (*diestro*) kíván lenni: hiszen ezen rész szinte nem kevésbé fontos, mint az első: s mely bizonyos módon rokonságban áll az Értelemmel (*Entendimiento*), s legtöbbször együtt járnak: ezzel büszkélkednek az Olasz nemzetbéliek, s a többi nemzet körében megbecsültek azért, mert nagy élénkséggel bírnak az elmében (*ingenio*): s az ókori Történetírók felmagasztalják és dicsőítik Pürrhoszt, az Épeirosziak Királyát, amiért nagy és igen éles Elmével (*Ingenio*) bírt . S ennek bizonyítéka, hogy ő volt az első, ki megtanította, miképpen kell tábort verni. S Iulius Caesarról is azt mondják Quintilianus és más szerzők, hogy csodálatos Elmével (*Ingenio*) bírt: a mi időnkben pedig, a mi legyőzhetetlen urunk, V. Károly, a Rómaiak Császára és a Spanyolországok Királya: s a mi urunk, II. Fülöp, a Spanyolországok és a világ legnagyobb részének legméltóságosabb Királya, beszéljen őróla mindenki: hiszen köztudottan az ő Elméje (*Ingenio*) több, mint emberi: s ha nem esnék abba a hibába, hogy olyat dicsérek, mi önmagában is dicséretes, szólnék az ő unokájáról, a mi Hercegünkről és urunkról, III. Fülöpről, kinek Elméje (*Ingenio*) ezer előnnyel felülmúlja zsenge korát: egyesítvén magában mindazon részeket [tulajdonságokat], melyeket oly sok Herceg élvezett, s melyek ezer Királyságra is érdemessé tennék, ha léteznének oly hatalmasak, mint az övé. S sokan mások, kikkel tele vannak a történelemkönyvek, kik azonfelül, hogy megáldattak nagy Értelemmel (*Entendimiento*), csodálatos okossággal (*prudencia*), s örökkévaló Emlékezettel (*Memoria*), kiváló Elmével (*Ingenio*) bírtak a hadművészetben, melyben oly nagy előnyre tettek szert, s oly híres győzelmeket arattak: mely e nélkül lehetetlen lett volna. Ezt az embereknél könnyű felismerni: mert, amint Seneca mondja, ifjúkortól fogva jeleket és ismérveket ad magáról: *(Dende la mocedad, da muestra el Ingenio).* s bár olykor a rosszra hajlik, s először a legrosszabbat választja, az értelem fékjével, s az okosság gyeplőjével kell őt helyreigazítani, az Akaratot valamely erényre irányítván: mert ott fáradozik a legnagyobb gonddal: s amivel az Elme (*Ingenio*) foglalatoskodik, abban bír tudással. Ezt, némely Doktorok szerint, kik erről értekeznek,

szükséges, hogy a felé a tudomány (*scientia*) vagy művészet felé hajoljon, melyet az ember gyakorolni kíván, *(Ingenio es menester q sea inclinado a lo q se aprende).* s ebben mindenben ismert igazuk vagyon: mert nincsen oly tudomány (*scientia*) sem művészet, melyet ha az ember el kezd tanulni, s hiányzik neki az Elme (*Ingenio*), sikerrel járna vele, még ha egész életében fáradozna is az ő szabályain, s minden igyekezete, mit beletesz, kárba vész. A mi időnknek egy másik szerzője azt mondja, hogy annak, ki a hadművészetet kívánja gyakorolni, jó képzelőerőre (*imaginativa*) van szüksége, hogy azzal úgy cselekedjék, amint az illendő: *(Por q el diestro ha de tener buena imaginativa).* s jól mondja, mert amint sereget kell alkotni, tábort formálni, szárnyakat kiállítani, csetepatékat (*escaramuzas*) és más, ezen célra illendő dolgokat tenni, ahhoz jó képzelőerőt (*imaginativa*) kell élveznie, hogy azt végrehajtsa, aszerint, ahogy az idő, a hely, vagy az ellenségek száma megkívánja. S ugyanez áll a Vívóművészetre (*Destreza*) is, melyről értekezünk, mi nem más, mint ember ember elleni küzdelem (ami a különös részeket [részleteket] illeti), mert ami az egyetemest illeti, ott nincsen szükség képzelőerőre (*imaginativa*): mert az az Értelem (*Entendimiento*) tiszte: *(Lo universal no ha menester imaginativa, por q es obra del Entendimiento).* s minthogy oly biztos alapokon nyugszik, amilyen az Aritmetika, Matematika és a Geometria (miképpen később értekezünk róla): de a különös részekben [részletekben], amint mondtuk, szükségeltetik a képzelőerő (*imaginativa*), hogy az ember oly technikát (*treta*) alkosson, vagy egy másikat, mely a leginkább illendő, s a leginkább ellentétes azon vérmérséklettel (*complexion*), melyből az ellenség részesül: s így, aki a legjobb képzelőerővel (*imaginativa*) bír, a legjobb technikákat (*tretas*) fogja megalkotni. S visszatérvén az Elmére (*Ingenio*), tudjátok meg, hogy annak három résszel [tulajdonsággal] kell bírnia. *(Ingenio ha de tener tres partes).* Az első, a könnyedség, hogy megértse ezen tudomány (*sciencia*) szabályait: mert ha nem bír ezen fogékonysággal, úgy lesz, amint Seneca mondja, hogy hiába mondják azt, mit a hallgató az ő Elméjével (*Ingenio*) nem ér fel. A második, bőségesnek kell lennie a sok technika (*tretas*) kitalálásában: s nem megelégednie csupán eggyel, s nem megtennie azt sokszor, azon veszély miatt, mi származhat belőle, s ezt kívánta orvosolni Lükürgosz [Licurgo], a Lakedaimóniak Törvényhozója is egy törvényben, melyben megszeghetetlenül megparancsolta a Kapitányoknak, *(Ley de Licurgo se cō-uiene guardar al diestro).* hogy tartsák be, miszerint egyikük se küzdjön az ő ellenségével sokszor, s az ok az volt, hogy el ne tanulják az ő technikáikat (*tretas*) s háborús cseleiket, melyekkel győztek, s melyek által ők maguk is legyőzettetnének. Ugyanezen veszéllyel kell szembenéznie a képzett vívónak (*Diestro*) is, ki ha egyugyanazon technikát (*treta*) teszi meg sokszor, az ellenfél meglátja s eltanulja azt: s ha nem is sérti meg őt azzal, legalábbis keres valami ellenszert (*remedio*), hogy ha a képzett vívó (*diestro*) újra meg akarná tenni azt, ne legyen okozata: de ha sok és különféle technikát (*tretas*) tesz, azoknak változatosságával az ellenfél megfélemlíttetik, látván, hogy az ellenszer (*remedio*), melyet azon sebzésre (*herida*) készített elő, melyet látott megtenni, nem válik hasznára, lévén más az, amit éppen tesznek ellene, s így sohasem talál biztos pontot, hol alkalmazhatna valamit az ő védelméből (*defensa*), mit előkészített. A harmadik, hogy legyen hűséges: mert amiképpen a barát, ki nem az az ő tanácsaiban, inkább árt, mint használ, akképpen az Elme (*Ingenio*), *(Ingenio del diestro ha de ser facil enel inventar).* mely nem találja fel könnyedséggel azt, mi a leginkább illendő a képzett vívónak (*diestro*), könnyedséggel el fogja veszíteni az életét, amint az sokszor láttatott. Illendő ugyanígy, hogy jóra hajló legyen: mert az a hajlam, melyet az ifjú a kezdetekkor felvesz, megmarad neki

öregkorára is. Ezt megláthatja a kíváncsi olvasó némely ismérvekből (melyekről később szólunk), s különösképpen a szavakból, melyeket beszél: mert azokban feltárulnak az ő erkölcsei, s a Lélek titkai. S hogy ez bizonyos, meglátható abban, mi Szókratésszel esett meg egy lovag fiával, kit elébe vittek az ő apjának parancsára, hogy lássa meg, mily Elmével (*Ingenio*) bír: s ezen belátó férfiú így szólt a fiúhoz: *(ingenio se descubre por las palabras).* Beszélj fiú, hogy lássalak téged: értésére adva, hogy az ember Elméjét (*Ingenio*) nem csupán az arcáról lehet megismerni, hanem a beszédéről és az értelméről is. S hogy ez fontos annak, ki képzett vívó (*diestro*) kíván lenni, könnyű megérteni: mert *(Las obras del Ingenio son mas agradables q las de las fuerças).* amennyivel nagyszerűbbek a Lélek művei a testéinél, olybá kellemesebbek lesznek azok, melyeket az Elmével (*Ingenio*) viszünk véghez, mint azok, melyeket az erőkkel (*fuerças*), s nem mindenki élvezheti azt a jó Elmét (*Ingenio*): mert azt mondja Szent Ágoston, hogy a jó Elmével (*Ingenio*) születni Istennek egy különös adománya: és Szókratész azt szokta volt mondani, hogy azokat az ifjakat, kik jóra hajlóak s jó Elmével (*Ingenio*) bírnak, Isten fiainak lehet hívni: mert az Értelem (*Entendimiento*) isteni, a benne való részesedés által, s kik ebben előnyre tettek szert, isteni dolognak neveztethetnek. S legyen ezen pont konklúziója az, hogy amiképpen fontos az embernek, hogy képzett vívó (*diestro*) legyen, a jó Elmével (*Ingenio*) bírni, úgy [fontos] a dolgok meghatározásához a látás érzéke is.

AZ EMLÉKEZET (*Memoria*) ÉS AZ Ő FONTOSSÁGA.

MIVELHOGY beszéltünk az Elméről (*Ingenio*), mi a képzett vívó (*diestro*) számára felette fontos rész [tulajdonság], tudjátok meg, hogy az Emlékezet (*Memoria*), melyről most értekezünk, nem kisebb fontossággal bír ahhoz, hogy azzá lehessen: lévén ő a láda és a tárház, hol *(Memoria es arca donde se guardan las sciencias).* őrzik a tudományok (*scientias*) kincsét, melyeket megtanulnak, Szent Ágoston azon meghatározása szerint, melyre már hivatkoztam. Emlékezetnek (*Memoria*) hívatik, amennyiben az a tiszte, hogy megőrizze azt, amin az Értelem (*Entendimiento*) fáradozik: mert e nélkül lehetetlen volna cselekedni, sem tökéletességre jutni: miképpen ha valaki sok pénzt keresne, s nem őrizné meg, sosem lenne gazdag: s akképpen a képzett vívó (*diestro*) is, bármennyit is tanulmányozza, s oly sok technikát (*tretas*) tanítsanak is meg néki, ha nem bír Emlékezettel (*Memoria*), mely megőrizze, s a maga idejében elébe tárja a fáradságot, mit beletett, minden hasztalan lesz, amint azt Quintilianus állítja, hogy *(En valde se aprende si se olvida lo aprendido).* hiába tanulunk s taníttattunk, ha elfelejtjük a tanultakat: s ugyanő mondja, hogy a jó ítélőképesség első jele az ifjaknál, ha Emlékezettel (*Memoria*) bírnak: s amint mondtuk, jó dolog ifjúkorban tanulni, mert ez az az idő, mikor az Emlékezet (*Memoria*) a leginkább fogékony, Avicenna tanítása szerint, ki azt mondja, hogy az oka annak, *(Por que los niños tienē gran memoria).* miért bírnak az ifjak oly nagy Emlékezettel (*Memoria*), s miért emlékeznek arra, amit láttak vagy megtudtak, az, hogy a Lelkük (*Animo*) nyugodt, s mentes a gondok terhétől. S Szent Tamás ad egy másik okot (végtére is, mint az övét), miszerint mivel a gyermekek és ifjak számára a legtöbb dolog, mit látnak, új, s nagynak tűnik számukra, a csekély tapasztalat okán, mellyel

bírnak, ez az oka annak, hogy könnyedén megmaradnak az Emlékezetben (*Memoria*). S ezen a ponton Arisztotelész felvet egy problémát, hogy mi az oka annak, hogy míg az öreg ember nagy Értelemmel (*Entendimiento*) bír, s mikor ifjú volt, többet és könnyedebben tanult: melyre azt válaszolja, hogy az öreg ember Emlékezete (*Memoria*) tele van oly sok képpel, mit hosszú élete során látott és hallott: s így, ha többet akar beletenni, nem tudja befogadni, mert nincs már üres hely, hová beférne: de az ifjaké, minthogy nemrég születtek, felette szabad, s ezért gyorsan befogadnak és megtartanak mindent, mit mondanak és tanítanak nekik. S ne gondoljátok, hogy csupán a szavak Emlékezetben (*Memoria*) tartásából áll mindez, melyeket a Mesterek (*Maestros*) rendesen használnak, s mit ők gyakorlatnak [plática, rutinnak/beszédnek] hívnak, hanem annak megértéséből, hogy meddig érhet az Elmélet (*Teórica*) és a gyakorlat (*práctica*) célja, meg lévén az a különbség, mit Arisztotelész mond, mi megvan a Filozófus és a Szónok között, jóllehet mindketten Filozófiát tanultak *(La differencia q̃ ay del Philosopho al Orador).* mert a Filozófus minden tanulmányát abba veti, hogy megismerje az okot s a miértjét bármely okozatnak, a Szónok pedig pusztán az okozat megismerésébe veti azt, s semmi másba. Így a képzett vívónak (*diestro*) is ugyanezt kell megpróbálnia, előre látván a sebzések (*heridas*) változatosságát, s azok körülményeit, úgy az időt, mint a személyt, a helyet, a módot, az anyagot és az okot illetően: mindez sokszor megváltoztatja a sebzés (*herida*) végrehajtását: s ha a képzett vívónak (*diestro*) nincs Emlékezete (*Memoria*), hogy bármely helyzetben, miben az ő ellenfelével találja magát, előhúzzon a kebléből egy megformált technikát (*treta*), vagy hogy elvegyen vagy hozzáadjon több vagy kevesebb részt a mozgáshoz (*movimiento*), vagy hogy késleltesse avagy megakadályozza az ellenfelét, ezer hibába fog esni, ha csupán a rutint [plática] kívánja követni. S ugyanígy illendő, hogy sok technikát (*tretas*) tudjon (amint azt már elmondtuk), s mielőtt kezét vetné arra, melyre szükség vagyon, s mi célravezető abban az esetben, melyben találja magát, az Emlékezetnek (*Memoria*) elébe kell tárnia az Értelemnek (*Entendimiento*) az ő kincsét, hogy az kiválassza azt, mi a leginkább illendő, az ellenfél elhelyezkedése szerint; hogy az Értelem (*Entendimiento*) egy egyetemes tételt kínáljon fel az akaratnak (*voluntad*), hogy azt kövesse, ami az ő megmaradására szolgál: s ehhez nagy Emlékezettel (*Memoria*) kell bírnia, mely ily nagy számú technikát (*tretas*) őriz meg, mint amennyit magukban foglalnak a különös részek [részletek], melyekről most értekezünk. S azt is mondom nektek, hogy hasznos ez az egyetemeshez is, nem azért, *(Lo universal no es por causa de lo particular).* mintha azokból következnek, hanem mert a képzett vívó (*diestro*) fürgébb és készségesebb lesz a gyakorlással (*exercicio*): azonfelül, amit Quintilianus mond, hogy a használattal s a gyakorlással (*exercicio*) növekszik az Emlékezet (*Memoria*). Ezzel sok férfiú *(Memoria se acrecienta con el exercicio).* megáldatott, s ezáltal igen tiszteltek és megbecsültek lettek: mint az a nagy Mithridatész, kinek szinte megszámlálhatatlan emberből álló serege lévén, mindegyiküknek emlékezetből tudta a nevét. Nem kisebb csoda, hogy huszonkét nyelvet megtanult, s mindegyiket oly jól beszélte, mintha az anyanyelve volna. És Appius Claudius, az, ki a Római Cenzorságra pályázott, adta fel érdemként, hogy megérdemelje azt, hogy minden Rómait tudott üdvözölni, mindenkit a saját nevén. És az a híres Cineas, Pürrhosz király nagykövete, mikor Rómába ment békét tárgyalni ő és a Rómaiak között, oly Emlékezettel (*Memoria*) bírt, hogy egyetlen nap alatt szinte az összes római polgárt megismerte, és tudta a nevüket, és mindegyikükhöz külön-külön szólt. És az a híres Themisztoklész, ki Művészetre (*Arte*) vágyott ahhoz, hogy felejteni tudjon: oly sokat tudott Emlékezetből (*Memoria*), s oly sokat tartott meg

benne, hogy egy év leforgása alatt megtanulta a perzsa nyelvet, és oly tökéletesen beszélte, mint a sajátját. Nos, a mi időnkben nem kell mást mondani, mint a mi Királyunkról és urunkról, II. Fülöpről szólani, kinek Emlékezete (*Memoria*) csodálatot és ámulatot kelt. És végső bizonyítékul a milliók közül, mit fel lehetne hozni, el lehet mondani ezt: hogy lévén oly hatalmas Herceg: s oly sok Királyság és tartomány uralmát bírva, s minthogy a Királyi Udvarába ily nagy változatosságú ember jött: miután valaki engedélyt nyert arra, hogy az Ő Királyi színe elé járuljon egy bizonyos ügyben, majd öt év elteltével, úton lévén, újra meglátta ezen embert, s felismerte őt, és a nevén nevezte. Csodálatra méltó dolog: hogy nem lévén ez egy fontos [számon tartott] ember, vagy kivel sokszor beszélt volna: egyetlen egyszeriből, s oly rövidből, ily sok idő elteltével felismerte őt? És mindig oly nagyra becsült volt az Emlékezet (*Memoria*), hogy Cicero azt mondta róla, hogy a Lélek halhatatlanságának és az ember isteni voltának bizonyítéka. Mások a tudományok (*scientias*) kincsének, és a bölcsesség anyjának hívták. És végezetül az Emlékezet (*Memoria*) egy természetes képesség, mely megőrzi az elmúlt dolgok képeit: mint például, emlékezni ma arra, amit tegnap láttam. Ha az Emlékezet (*Memoria*) még több kiválóságát akarjátok megtudni, olvassátok Cicerót a Tusculanae disputationes-ben, és Quintilianust az ő Institutio oratoria-jának 11. könyvében, valamint a szerzőket, kiket Johannes Camers [Iuane Camertes] idéz és hoz fel, Solinus 7. fejezetéhez.

AZ OKOSSÁG (*Prudencia*) ÉS AZ Ő részei, s hogy miben szolgál a képzett vívónak (*diestro*).

AZ Emlékezetről (*Memoria*), melyről értekeztünk, jól tudható, mily fontos a képzett vívónak (*diestro*): de tudjátok meg, hogy az ő tisztében nem áll több, mint megőrizni azt, amit megtanulnak, s a maga idejében elébe tárni (amint az elmondatott). De a dolgokat oly módon, s oly időben elrendezni, hogy hasznára váljanak, az Okosságra (*Prudencia*) tartozik, mely mint egy hűséges kormányzó, nagy megfontolással osztja szét a vagyont, mely ott vagyon letétben. Erről [az Okosságról], az ő nemességéről és minőségéről szólva sok Filozófus, oly sok tiszteletteljes attribútummal illeti, hogy megérdemli, hogy Értelmünk (*Entendimiento*) minden erejével vágyjunk utána: különösképpen Arisztotelész az Etika könyvében ekképpen határozza meg az Okosságot (*Prudencia*), ezen dicsérettel: Az Okosság (*Prudentia*) egy igaz habitus, a cselekedhető dolgok irányításával, melyek az ember számára jók és rosszak, és más helyütt azt mondja, hogy ez a Lélek (*Anima*) egy erénye, mely megismerteti velünk a rosszakat és a jókat, mindent az Értelem (*Entendimiento*) elé tárva. És a legnagyobb dicséretként azzal zárják, mondván, hogy az Okosság (*Prudentia*) erénye oly kiváló, hogy nem bírhat tökéletességgel az, ki ezt nélkülözi: mert ő elnyomja a rendezetlen indulatokat, lecsillapítja a Lelket/Bátorságot (*animo*), tanácsokat ad az Értelemnek (*Entendimiento*) a nehéz s bajos helyzetekben: kiigazítja az akaratot (*voluntad*) sok dologban, melyeket az rendezetlenül kíván: s hajlamossá tesz minket a jó cselekvésére, s az ellenkezőjétől való menekülésre. Ő (Cicero [Tulio] szerint, a De officiis első könyvében) egy igazságos cselekvés a hely, az idő és a személyek elrendezése szerint. Ez a mi cselekedeteink (*operaciones*) igaz vezérelve (*razón*), s megítéli, mi igazságos vagy igazságtalan, megengedett (*licito*) vagy tiltott (*ilicito*), amint az idők szükségletét látja: vele látja az ember a jelenvaló dolgokat, s fontolóra veszi a

múltbélieket: s összehasonlítva az egyiket a másikkal, megérti azokat, melyek eljövendők: s így könnyedén megismeri az élet folyását, s előkészíti a szükséges dolgokat. Ő az öt érzék kulcsa, s egy különös erény a többi erény felett. S ezt jól mondta Bión [Bio] Filozófus, hogy az Okosság (*Prudencia*) erénye olyannyira kiválóbb a többi erénynél, mint amennyire a látás érzéke a többi érzéknél. Ennek három része [részlete] van, s mindegyik és bármelyik közülük felette fontos a képzett vívó (*diestro*) számára: A múltbéli dolgok Emlékezete (*Memoria*), hogy általuk ítélje meg a jelenvalókat és a jövőbelieket: Értelem/Felfogóképesség (*Inteligencia*), hogy megkülönböztesse az igazat a hamistól, okulva a károkon, melyeket másoknál látott elszenvedni. S végezetül, minden dolgát a jóra irányítani, s az ész (*razón*) által kormányozni azokat: s nagy józanságra (*cordura*) vall az embernél előre látni azt, mi eljövendő, a múltbéli dolgok tapasztalatával: mert azon dolgok, melyeket a kezdetükkor nem vizsgálnak meg jól, olykor jól végződnek, de nem mindegyiknek van jó kimenetele (*successos*). S így illendő a képzett vívónak (*diestro*), hogy mindig az Okossággal (*Prudencia*) tanácskozzon bármely dologban, amit tennie kell: mert ellenkező esetben az fog megesni vele, mit Titus Livius (*Tito Livio*) mond, hogy a dolgok balszerencsés vége a tudatlanok mestere, s az, mi a balgatagokat óvatossá teszi: s jobb előre látni a kellemetlenségeket s megtévesztéseket, melyeket az ellenfél tehet, egyszer, mint sokszor: mert az okos (*prudente*) képzett vívónak (*diestro*), bármely alkalommal, mi felkínálkozik neki, először is előre kell látnia, nem csupán azt, mi a leginkább szokványos, hanem azt is, mi megtörténhet, mindent jelenvalónak tartva, megfontolva, hogy az, mit nem várunk, többször jön el; s hogy mindarra gondolni kell, mi meg szokott esni, hogy mikor eljön, felkészült legyen: s semmi dolog, legyen bármily új is, meg ne zavarja, sem fel ne dúlja őt: mert gyümölcstelen lesz az az ellenszer (*remedio*) és tanács, mit a végén megfogad, s minthogy némely Görög szerzők szerint: a történések jobb tanácsokat adnak, mint az emberek. Hosszú tapasztalatunk vagyon arról, mi nap mint nap megesik: okuljunk rajtuk, hiszen bizonyos, hogy az elsőnek az eleste figyelmezteti azokat, kik utána jönnek, olybá, hogy semmi mentsége nem lesz a képzett vívónak (*diestro*) a legkisebb vigyázatlanságra sem, mit elkövet, hiszen legyen bármily kicsi is, megeshet az a szerencsétlenség, hogy elveszíti az életét: s minthogy oly jó mesterünk (*maestro*) vagyon, mint amilyen az idő: mely, amint Thalész Filozófus mondja, a legtöbbet tudó, hiszen csak ő találja meg az új dolgokat, s újítja meg a múltbélieket. Aki a Vívóművészettel (*Destreza*) foglalkozik, tanuljon tőle: hogy a maga kárára a végkimenetelek balszerencséje ne kényszerítse őt arra, hogy erővel engedelmeskedjék az észnek (*razón*): mert a képzett vívónak (*hombre diestro*) nem megengedett azt mondani: Nem gondoltam (volna). S végezetül értsétek meg, hogy az elmondott részek [tulajdonságok], s a többiek, melyeket mondani fogunk, még ha a képzett vívó (*diestro*) bír is velük, csekély fontossággal bírnak majd számára, s keveset használnak, ha nem okos (*prudente*).

A LÉLEK/BÁTORSÁG (*Animo*) KÜLÖNÖS PONTJA, s az ő fontossága.

Ezen négy rész [tulajdonság], melyről értekeztünk, mik azok, melyek mindig jelen vannak a Lélek köztársaságában, kettő az ő fő képessége (melyek az Értelem [*Entendimiento*] és az Emlékezet [*Memoria*]), s az Elme (*Ingenio*) és az Okosság (*Prudencia*) az ő cselekvői [ügynökei], hiszen az okozatok, miszerint az egyik feltalál, s a másik meghatároz, a legfőbb ok által valók, mi a Lélek (*Alma*). Beszéljünk most a Bátorságról (*Animo*), mely egyike a legfőbb részeknek [tulajdonságoknak], mellyel a

képzett vívónak (*diestro*) bírnia kell: mert amiképpen a Lélek (*Anima*) életet ad a testnek, akképpen a Bátorság (*Animo*) is életet ad az elhatározásoknak (*determinaciones*), melyeket az ember az ő Akaratában (*Voluntad*) hoz. S amiképpen a lónak nem csupán féket tesznek fel, hogy elnyomják s megállítsák őrjöngő mozdulatait (*movimientos*), hanem sarkantyút is adnak neki: akképpen a képzett vívónak (*diestro*), ámbátor ott vagyon az Okosság (*Prudentia*) fékje, hogy megzabolázza az elhamarkodott elhatározásokat azokban az esetekben, mikor az illendő: ugyanígy fontos, hogy bírjon a Bátorság (*Animo*) sarkantyúival azon alkalmakra, melyeket, miután felkínálkoztak, nem tud elkerülni: mert feltételezvén, hogy annak, ki ezen tudományt (*scientia*) vallja, nemes embernek kell lennie: köztudott dolog, hogy nélkülöznie kell négy dolgot, melyeket Don Antonio de Guevara mond, hogy nélkülöznek a lovagok és nemes emberek, s ezek az aljasság, a rosszindulat, a hazugság és a gyávaság, mely [utóbbi] sosem lehet ott, hol nemesség vagyon: mert amint a lovag tudja, hogy a becsületért (*honra*) el kell veszítenie az életét: s hogy nem hal meg [valójában], csak mikor elveszíti a becsületét (*honra*), s nincs is hol elveszítenie azt szégyenletesebben, mint a megfutamodásban, inkább elveszít ezer életet, semhogy meghátráljon [egy lépést is hátrafelé tegyen]. Numantia, mi ma Soria, oly Bátor (*Animosos*) volt a háborúban, hogy sosem látták, hogy bárki is hátat fordított volna, s inkább meghaltak, semhogy a megfutamodást elképzelték volna. S a Perzsák is bírtak ezen tulajdon erénnyel: s ama híres Antaeus (*Antheo*), hatalmas Bátorsággal (*Animo*) bírt, s a Karthágói Hannibálnak (*Aniual*), az ő Bátorsága (*Animo*) legyőzhetetlen volt: s mindezek nyomába a mi Spanyol népünk lépett, amint arról tanúskodnak az ünnepelt győzelmek, melyeket megnyertek, s nyernek nap mint nap vitézi erőfeszítéssel (*esfuerço*), amelynek okozója az a hatalmas bátorság (*animo*), mellyel a mi Spanyolországunk fiai megáldattak, s mivel a Bátorság (*Animo*), megfontolván, minden dolgot legyőz, meg lehet érteni, mily szükséges az a képzett vívónak (*diestro*): mert nem erős, sem nem bátor (*animoso*) az, kiben a nehézség és veszély láttán nem növekszik az: mert az alantas és tudatlan emberek sajátja félni, még ott is, hol nincsen veszély: s nagyon is az ellenkezője a nemesnek, ki a legnagyobb veszélyben ott még inkább felbátorodik: mert ha nem ezt tenné, teret adna annak, hogy a Bátorság (*Animo*) hiánya miatt az essen meg vele, mi nem esne meg, ha bírna vele. Ezt jól megmutatta Leónidasz, a Lakedaimóniak Kapitánya, mikor seregével a hadjáraton lévén, gyorsan odament hozzá egy az övéi közül, s nagy felindulást mutatva, azt mondta neki: Leónidasz, az ellenségek közel vannak hozzánk. Kinek ő bátran (*animosamente*), s nagy nyugalommal válaszolt: Ne zavarodj meg, hiszen mi is közel vagyunk őhozzájuk. Értésére adva neki, hogy a veszély egyforma mindkét fél számára. Ezen megfontolással kell bírnia a képzett vívónak (*diestro*), hogy ha látja az ellenfelét maga mellett, bátorodjék fel, s értse meg, hogy ő is [ugyanúgy] ott vagyon mellette: mert a Bátorság (*Animo*) erénye nem más, mint egy bizonyos düh [hevület] (*furor*), mely parancsol és irányítja a fegyvereket (*armas*), s mely düh [hevület] (*furor*) azon szellemek (*espiritus*) lángra lobbanása, melyek éltetik a lelkierő (*fortaleza*) erényét: s az, ki a csatában (*batalla*) jobban fél, nagyobb veszélyben vagyon: a merész s bátor (*animoso*) pedig nagyobb biztonságban. S amint Quintilianus mondja, semmi tiszteletre méltó dolgot nem visz véghez az, ki gyáván fél. A bátor (*animoso*) és erős emberről mondta Lucius Annaeus Seneca [Lucio Seneca], hogy oly nagy az ő kiválósága, hogy sokkal nagyobb könnyedséggel be lehet venni egy bevehetetlen falakkal körülvett várost, mint egy vitéz szívet (*coraçon esforçado*). S ezt jól érezte Nagy Sándor (*Alexandro Magno*), a Makedoniai nagy Fülöp fia, ki hallván beszélni egy

kőszikláról, mely Indiában oly magas és oly bevehetetlen volt, hogy még a madarak sem érhették el a csúcsát az ő röptükkel: de hogy annak parancsnoka egy gyáva ember volt. Így válaszolt: Akkor most mondom nektek, hogy azt igen könnyű bevenni. Így hát, még ha a képzett vívó (*diestro*) a Vívóművészet (*Destreza*) csúcsán áll is, ha hiányzik belőle a Bátorság (*Animo*), megfutamodva fog a halál kezeibe rohanni. Seneca oly nagyra kívánta becsülni a bátor (*animoso*) és vitéz (*esforçado*) embert, hogy azt mondta, a szerencse fél tőle: s hogy csupán a gyávának az úrnője, kit a félelem adófizetővé tesz, s hogy a Bátorsággal (*animo*) bíró emberhez nem ér el a balszerencse: mert a halál rendesen attól menekül, ki őt semmibe veszi, s azt üldözi, ki menekül előle. S minthogy ideillik a dologhoz, elmesélem, mit mondtak némelyek azok közül, kik a Vívóművészettel (*Destreza*) foglalkoznak. Látván gyakorolni ezen újonnan feltaláltat, *(Objeccio de algunos diestros).* s minthogy látták, miképpen kerülnek egymáshoz közel a testek (arra alkalmas esetekben) egészen addig, hogy láb lábhoz érjen: s ami a leginkább elrémiszti őket, az, mikor látják, hogy ily közel kerülnek: s minthogy nem tudják, hogy sokszor a meghalni merészelés adja meg az életet: s nem jutott el a fülükhöz Seneca azon szentenciája, hogy nincs oly veszély, melyet egy másik nélkül le lehessen győzni: úgy tűnik nekik, hogy az egész abból kell álljon, hogy vágásokat (*tajos*) és fonákvágásokat (*reveses*) mérnek messziről, igyekezvén, hogy az ellenfeleik ne érjenek el hozzájuk. Mire mások azt az ellenszert (*remedio*) választották, *(Porq traen algunos espadas largas).* hogy igen hosszú kardokat (*espadas*) hordanak: s az ok, melyre ezt alapozzák, az, hogy azt mondják, a legjobb dolog távol lenni az ellenféltől. S mivel láttak némelyeket, kik ezen Vívóművészetet (*Destreza*) gyakorolják, az átlagosnál is rövidebb karddal (*espada*), olyannyira közel kerülni az ő ellenfelükhöz, hogy az arrogáns és hosszú kard (*espada*) nem tudta ezt megakadályozni, sőt, a röviddel bíró könnyedén akadályozta meg az ő vad és gőgös mozdulatait (*movimientos*), elítélik ezt, mint rossz dolgot: mert az ő bátorságuk (*animos*) nem meri ezt megtenni, sem az ő Értelmük (*Entendimientos*) nem ér fel annak tudásáig, miképpen kell cselekedni: s ezzel arra jutnak, hogy jónak tartják a hosszú kardokat (*espadas*), s elítélik a rövideket: holott oly nagy ellentmondásban vannak azokkal az emberekkel, kik csupán természetüknél fogva, anélkül, hogy bármely Művészet (*Arte*) vagy tudomány (*sciencia*) vezette volna őket, nagy bátorsággal (*valor*) és Lélekkel (*Animo*) küzdöttek (*peleauan*) az ő ellenségeikkel oly rövid kardokkal (*espadas*), hogy gúnyt űztek belőlük azok, kik mindig szoktak (kik azok, kik a legkevesebbet tudják), amint az megesett Ágisszal, a Lakedaimóniaival, *(Agis Lacedemonio).* kihez odalépett egy más nemzetbéli ember, s megkérdezte tőle: miért oly kicsik a Lakedaimóniak kardjai (*espadas*), hogy rövidségük okán a bűvészek [szemfényvesztők] lenyelhetnék őket. Mire ő Bátran (*Animosamente*) válaszolt, mondván: Nos tudjátok meg, hogy a Lakedaimóniak ezen igen rövid kardokkal (*espadas*) elérik az ellenségeket, kik igen hosszúakat hordanak: mert Bátorsággal (*Animo*) közel megyünk hozzájuk. Ó, egy vitéz (*valeroso*) ember válasza, hiszen vele tudtára adta, hogy annak, ki rövid kardot (*espada*) hord, illendő meghosszabbítania a lépését (*passo*) az ő ellenfele felé. S nem volt kisebb az sem, mit Antalkidasz adott, *(Antalcidas).* ki szintúgy Lakedaimóniai volt, mikor ugyanezt a kérdést tették fel neki. Ő így válaszolt: S még így, hogy oly rövidek, is bőven elegendőek, mert mi kézitusában [kéz a kézben] küzdünk (*peleamos*) a mi ellenségeinkkel. De ne adjuk minden dicséretet az idegeneknek, hiszen a mi anyánk, Spanyolország sem meddő a Bátor (*Animosos*) és vitéz (*esforçados*) fiak szülésében: mert egy Toledói lovag barátom *(Respuesta de un Cauallero Español).* oly rövid kardot (*espada*) hordott, mint a mondottak közül bármelyik, kitől megkérdezték, mi okból

hordja azt oly kicsinek. S a válasz nem csupán Bátor (*Animosa*) volt, de belátó is, mondván: Azért hordom oly rövidnek, mert mikor legyőzöm az ellenségemet, a győzelem becsesebb legyen: s mert azt, mi hiányzik a hosszából, Bátorságból (*Animo*) kell hozzátennem: s legfőképpen azért, hogy az ellenfelem féljen tőlem, látván engem oly közel önmagához. De nincs min megriadni, hogy a férfiak Bátorsággal (*Animo*) bírnak, hiszen egy Lakedaimóni asszony, mikor a fia azt mondta neki, hogy a kard (*espada*), mellyel bír, igen rövid. Férfiasan így válaszolt: Erre [az a megoldás], fiam, hogy hosszabbítsd meg a lépésedet (*passo*), s eléred az ellenségedet: s így nem fogsz hiányt szenvedni semmiben. Miért kellene hát a mi Spanyoljainknak, kik köztudottan, s minden kétséget kizáróan ezer előnnyel bírnak a Bátorságban (*Animo*) az összes többi nemzethez képest, hiszen nincsen egyetlen egy sem, kit ne tartanának elnyomás és uralom alatt, megsemmisíteniük az ő Bátorságukat (*Animos*), s alávetni magukat egy oly hiú elképzelésnek (*imaginacion*), hogy inkább bíznak négy ujjnyi kardban (*espada*), mint a saját Bátorságukban (*Animo*)? De hagyjuk ezt, és zárjuk le, mondván: hogy amiképpen a test nem él tovább, mint ameddig a Lélek (*Alma*) benne lakozik, akképpen a Vívóművészet (*Destreza*) bármely része sem bír majd több élettel, mint amennyit a bátorság (*animo*) ad neki.

MILY RÉSZEKKEL [TULAJDONSÁGOKKAL] KELL BÍRNIA A Mesternek (*Maestro*), kinek ezen Vívóművészetet (*Destreza*) kell tanítania.

NOHA e könyv elején értésre adjuk, hogy ezen Vívóművészet (*Destreza*) elsajátításához nem szükséges Mester (*Maestro*), aki tanítsa, tekintettel az ő bizonyításaira [ábráira] (*demonstraciones*): melyekben vonalakkal és számokkal nyilvánul meg. Az illendő hely, ahová a képzett vívónak (*diestro*) állnia kell, hogy a sebzést (*herida*) bevihesse, a hárítást (*reparo*) megformálhassa, vagy megakadályozza az ellenfél mozgását (*movimiento*), vagy késleltesse azt, mikor csak akarja, legyen az bármily fajta, (nem azért, mintha az Ég a ti értelmeteket (*entendimiento*) kívánta volna gazdagítani oly sok résszel [tulajdonsággal], milyet oly zsenge korban ritkán látni,) meg kell értenetek, hogy mindannyian egyenlőek lesznek számotokra: mert ezen adományok szétosztója, szétosztja őket, és szétosztja a maga akarata (*voluntad*) szerint, adva kinek-kinek többet, vagy kevesebbet, amint neki tetszik: s mivel lesznek némelyek, kik nem akarnak fáradságot szenvedni annak a rendnek a kutatásában, melyet tartani kell (ámbátor világos és könnyű), követvén ebben a Hercegek stílusát, kiknek udvarmestereik [Maestresalas] vannak, s bármely szárnyast, mit enniük kell, elkészítik és felvágják: s így előkészítve teszik az asztalra, nem azért, mintha a Herceg nem tudná azt oly jól vagy még jobban megtenni: hanem nagyságból, amint az bizonyosan az is. Olyan Mestereket (*Maestros*) akarnak majd tartani, kik a Vívóművészetet (*Destreza*) előkészítve és kifejezésekben [kifejezésekre bontva] megkönnyítve adják át nekik: s azért is, mert lesznek mások, kik olvasván e könyvet, alig értve meg belőle valamit, fel akarnak majd emelkedni mindazon lényeges dolog uralmával, mely az ő Értelmüket (*Entendimientos*) messze meghaladja [elkerüli a figyelmüket]. Teszünk ide egy általános óvintézkedést, hogy az ifjak (lévén hogy azok) ne tévedjenek egy olyan Mester (*Maestro*) kiválasztásában, ki illendő egy ily nagy fontosságú tanításhoz (*dotrina*), mint amilyen ez, amiről értekezünk: s mikor olyat találnak, ki bír azokkal a részekkel [tulajdonságokkal], melyeket itt elmondunk, tudják őt megbecsülni és nagyra tartani. Mert amint Platón mondja, (Mucho deuemos a los q̄ nos avisan en lo q̄ erramos). sokat köszönhetünk azoknak, kik figyelmeztetnek minket

arra, miben tévedünk, s tanácsot adnak, mit kell tennünk. S ezt erősíti meg a nagy tisztelet, mellyel Sándor Király (*Rey Alexandro*) viseltetett Arisztotelész Filozófus, az ő Mestere (*Maestro*) iránt, kiről azt mondta, hogy nem kevesebbel tartozik neki, mint magának az apjának: mert az apjától az élet kezdetét kapta, a Mesterétől (*Maestro*) pedig a jó életét. S minthogy oly nagyra kell becsülnie valakinek, hogy egy jó, bölcs és erényes Mester (*Maestro*) tanítványa (*discipulo*), akárcsak azt, hogy nemes és előkelő szülei vannak: hiszen valójában az egyik s a másik is az. Őt sokak közül kell keresni és kiválasztani, s nem akárkit, hanem nagy gonddal keresve és megvizsgálva, hogy nagy erénnyel és hitellel bírjon. Mert Arisztotelész azt mondja, hogy szükséges annak, ki tanul, higgyen az ő Mesterének (*Maestro*): s ugyanígy, ki másokat tanít, illendő, hogy igazat mondjon: mert ezen gondossággal nem esik meg vele az, ami egy barátommal, ki miután sok technikát (*tretas*) eltanult egy Mestertől (*Maestro*) (kit bizonyosan még tanítványnak (*discipulo*) sem kellett volna befogadni) s felkínálkozván neki egy alkalom, mikor vitézül kardjára (*espada*) vetette kezét, egy olyan technikát (*treta*) akart megtenni, melytől a győzelmet remélte, de az ellenkezője esett meg vele, hiszen az ő [ellenfele] által súlyosan megsebesíttetett: s mikor megkérdezték tőle, miképpen esett meg vele az a dolog. Így válaszolt: Megbíztam az én Mesteremben (*Maestro*), mert a névvel együtt magával vitte az én hitelemet és bizalmamat is, úgy gondolván, hogy mivel ő Mester (*Maestro*), nem tévedhet. S ez az ő legnagyobb káruk, hogy Mestereknek (*Maestros*) hívják magukat, mert a név megakadályozza őket abban, hogy fáradozzanak azon tudás megszerzésén, mi hiányzik nekik ahhoz, hogy valóban azok legyenek, s megelégszenek a névvel tettek nélkül, holott jobbak a tettek név nélkül. Igen ellentétes ez azzal a vággyal, mellyel Szókratész Filozófus bírt a tudás iránt, hiszen azt szokta volt mondani, hogy ő tíz dobláért vagy fontért tanított másokat: de ha volna valaki, ki őt megtanítaná arra, mi hiányzik neki, tízezret is adna érte. Ilyen volt az ő becsvágya a tudás iránt. A Mesternek (*Maestro*) illendő bölcsnek lennie a Fegyverek Vívóművészetében (*Destreza de las Armas*), tudván azon részeket, melyekkel minden egyes sebzés (*herida*) bír: s ezt nem véletlenszerűen, hanem nagy bizonyossággal, mert nem lehet tudásnak hívni azt, mi valami szerencsétlenség vagy halál okozója, amint az sok Mesterrel (*Maestros*) megesett, kik kitaláltak némely kártékony és igen veszélyes technikákat (*tretas*): s Isten megengedte, hogy amit rosszindulattal találtak ki, ők maguk tapasztalják meg mások előtt, egészen addig, hogy elveszítik az életüket. Az ég igazságos büntetése ez, hogy aki kitalál valamit a felebarátja kárára, ő maga szenvedje el azt elsőként: mert aki rosszindulattal felebarátja halálát tervezi és keresi, ugyanazon az úton találja meg a sajátját: amint az Perilaosszal [Perilo] esett meg, azzal, ki Phalarisznak (*Falaris*), a zsarnoknak adta azt a rézbikát, melyet az az ördögi elme (*ingenio*) talált ki: pusztán azért, hogy újfajta kínzással kínozza az embereket: s az igazságos Ég megengedte, hogy a Király parancsára ő legyen az első, ki megtapasztalja azt, s benne lelje halálát. Holott itt jól beteljesült az, mit a Bölcs mondott: hogy a rossz dolgok kutatója, el fog nyomatni általuk. Ugyanez esett meg Kleiszthenésszel [Clisthenes] is, ki elsőként találta fel Athénban a száműzetést, s ő volt az első, kit az Athéniak száműztek. Illendő ugyanígy, hogy józan és nyugodt legyen: érett Értelemmel (*Entendimiento*), éles elmével (*ingenio*) és elegendő tapasztalattal: bizonyos időt eltöltvén ezen tudomány (*sciencia*) tanulmányozásával: mert igen illendő, hogy a Mester (*Maestro*) előbb kezdjen el cselekedni, mint tanítani: mert ha jól cselekszik, jól fog tanítani, ha pedig nem, ellenkezőleg: hiszen bizonyos, hogy éppoly kötelesek vagyunk utánozni azt, amit tesznek, mint megtanulni azt, amit mondanak. S ezt bizonyítja az is, mi azzal az ifjúval

esett meg, kit Platón tanított: ki, mikor eljött a szünidő ideje, s hazament apja házába, s mikor az egy napon látta őt túlzottan nevetni, így szólt hozzá: Fiam, nem volt igazad [ebben], mert én ilyet, mint ez, sosem láttam tenni a te Mesteredet (*Maestro*). Illendő, hogy Bátor (*Animoso*) és Vitéz (*Esforçado*) legyen: mert rosszul fog megtanítani támadni (*acometer*) az, kit az ő Bátorsága (*Animo*) a visszavonulásra (*retirarse*) hajlamosít: de ha Bátor (*Animoso*) lesz, csodaszámba megy, ha a tanítványai (*discipulos*) nem lesznek azok, hiszen azt teszi majd velük, mit a természetbúvárok (*naturales*) mondanak, hogy a Sas, minden madarak királynője tesz, mikor a fiai elérik a kort, hogy repülni és fenntartani tudják magukat: mert kiveszi őket a fészekből, s megfog bármely más kis madarat vagy állatot, s előttük széttépi őket, hogy megtanítsa nekik, miképpen kell vadászniuk. Így kell tenniük a Mestereknek (*Maestros*) is, kiknek az ő tanítványaik (*discipulos*) előtt kell gyakorolniuk (*exercitar*) a Vívóművészetet (*Destreza*), melyet tanítanak nekik, hogy látván azt, utánozzák: mert ha a nyúl természetéből valók, mely mikor *(Lo que haze el conejo cō sus hijos).* kiviszi fiait a mezőre, nem csupán arra nem tanítja meg őket, hogy támadjanak (*acometer*) vagy vadásszanak, hanem megmutatja nekik a legtitkosabb ösvényeket, hol el kell menekülniük. Bármelyiket is tegye ezen dolgok közül a Mester (*Maestro*), az ő tanítványai (*discipulos*) utánozni fogják: mert az emberi szíveket (*coraçones*) *(Los coraçones mas se mueuen con las obras que con las palabras).* inkább meggyőzik a látott tettek, mint a hallott szavak: nem mintha a Mester (*Maestro*) Bátorságot (*Animo*) tudna adni bárkinek is, de a tudománnyal (*sciencia*), melyet megtanít, s a példával, mit ad, kissé meréssze (*atreuidos*) teheti azokat, kik azelőtt nem voltak azok: s azokat, kik Bátrak (*Animosos*) voltak, jobbá teheti. Ezek azon részek [tulajdonságok], melyekkel a belátó (*discreto*) embernek Mestert (*Maestro*) kell keresnie, ki a tudományból (*sciencia*), melyet vall, elegendő bizonyságot ad neki arról, hogy bizonyossággal tudja azt: nehogy beteljesüljön rajtuk Terentius (*Terencio*) mondása, ki azt mondja: hogy a szerencsés vagy balszerencsés végkimenetelek (*successos*) azon igazi Mesterek (*Maestros*), kik a tudatlanokat óvatossá teszik: de ha tökéletesnek találja őt, s ha az érvek (*razones*), melyeket ad, kielégítik az értelmeket (*entendimientos*), akkor legyen engedelmes az ő szabályainak (*preceptos*): amint azt Arisztotelész (*Arist.*) mondta egy Orvosnak (*Medico*), *(Lo que le passo a Arist. cō vn Medico).* ki eljött őt meglátogatni egy súlyos betegségben, melytől szenvedett: ki megparancsolván neki az ő tekintélyével, hogy tegyen meg bizonyos dolgokat, anélkül, hogy okot (*razón*) adott volna rá, miért, vagy miben is gyökerezik az, ő így szólt hozzá: Ne gondold, hogy engem úgy kell gyógyítanod, mint egy tehénpásztort vagy földművest: előbb meg kell tanítanod [mutatnod] az okot (*causa*) és a miértet (*razón*) annak, mit parancsolsz: s így engedelmesnek fogsz találni. Ugyanezt kell tennie a belátó (*discreto*) embernek is, mikor az ő Mestere (*Maestro*) valami leckét (*lición*) vagy technikát (*treta*) ad neki, kérje tőle annak okát (*causa*) és bizonyítható érveit (*razones*), s ha nem adja meg azokat, *(Lo que haze los indios cō sus agoreros).* tegyen vele úgy, amint az Indiánok tettek az ő jövendőmondóikkal (*agoreros*), kiket ők Filozófusoknak tartottak, s kiktől elhitték mindazt, mit mondtak: hogy ha valamikor nem találták el az igazat, a már megállapított büntetés az volt, hogy örökké hallgassanak. S ha mondanának is valamit, ne higgyenek nekik. Igazságos, és igen igazságos ítélet, *(El mentiroso no puede ser acepto a los hombres nobles).* mert a hazug ember nem lehet kedves a nemes embereknek, kik között mindig az igazságot forgatják. S ebben úgy tűnik, rátaláltak Arisztotelész (*Arist.*) azon mondására, kitől megkérdezték: mit nyernek a hazugok a hazugsággal? Így válaszolt: hogy nem hisznek nekik, mikor igazat mondanak.

Dicséretre méltó szokás, *(Costumbre loable de los Araucanos).* noha Pogányoké [Gentiles], kik ebben figyelemre méltó előnyben vannak velünk szemben. Különösképpen a Mesterek (*Maestros*) kiválasztásában, vagy megengedésükben a köztársaságokban, lévén egy olyan rendeletük, miszerint egyetlen mesterember (*oficial*) sem hagyhatja el a mesterségét, hogy egy másikat vegyen fel, sem a háború embere nem lehetett földműves, sem a mesterember Filozófus, hanem mindenki azt gyakorolja, amit tud. Igen eltérően attól, mi ma megengedett Spanyolországban, különösképpen abban az anyagban, melyről értekezünk: hiszen bármely mechanikus mesterember, kinek Értelme (*Entendimiento*) nem ér fel a mestersége legkevésbé fontos dolgáig sem, elhagyja azt, s Vívóvá (*Esgrimidor*) lesz, s Vívómesterré (*Maestro de Esgrima*) teszi magát. Igaz, és *(Que quiere dezir Esgrima y Esgrimidor).* igen igaz név ahhoz képest, amit tanítanak: mert ez a név: Gryma [Grima], ugyanazt jelenti (a mi Kasztíliai nyelvünkön), mint egy dolog, mely magában hordozza a félelmet és a veszélyt: s igen jól mondják, hogy ez Gryma, s ők a Gryma Mesterei, mi annyit tesz, mint a félelem [mesterei]: oly módon, hogy nagy a különbség a Fegyverek Mestere (*Maestro de Armas*) és a Vívómester (*Maestro de Esgrima*) között: mert az első az, aki a Fegyverek (*Armas*) által létrehozott okokat és okozatokat tanítja tudományosan (*scientificamente*), bizonyítható érvekkel: s ez a jó, s akit meg kell becsülnünk, a másik pedig Vívómester (*Maestro de Esgrima*), mi annyit tesz, mint Mester (*Maestro*), ki egy oly dolgot tanít, mitől félni kell: s így kell tartaniuk a nemes és belátó (*discretos*) embereknek attól, hogy ilyesmit tudjanak és tanuljanak: amint azt egy belátó (*discreto*) lovag tartotta, *(Nota que es admirable).* ki miután hívatott egy Vívómestert (*Maestro de Esgryma*), hogy tanítsa őt, megfontolván, hogy alig több mint két óra alatt, míg őt leckéztette, olybák voltak a leckék (*liciones*), hogy a karddal (*espada*) kezdve, folytatta a tőrrel (*daga*), a kis és nagy ökölpajzzsal (*broquel*), a kerek pajzzsal (*rodela*), a kétkezes karddal (*montante*), a csatabárddal (*hacha*), a buzogánnyal (*maza*), a pikával (*pica*) és az alabárddal (*alabarda*): s a legrosszabb az volt, hogy azt mondta neki, hogy már Képzett vívó (*Diestro*) lett. S látván az okos (*prudente*) lovag a Mesterben (*Maestro*) és abban, amit tanított, lévő figyelemre méltó hiányosságot, kivett az ő íróasztalából egy oly jutalmat, mi elégséges lett volna sok időnyi jó és biztos Vívóművészetre (*Destreza*), s odaadta neki, mondván: Fogd Mester (*Maestro*), és tudd meg, hogy ezt nem azért adom neked, amit tanítanod kellene nekem, sem azért, amit tanítottál: hanem azért, mert felfedted előttem, mily kevés bizonyosság vagyon a Vívásban (*Esgrima*), s az ostobaságokat, melyeken alapszik: s nem is azért fizetek neked, hogy eljöjj a házamba, hanem azért, hogy ne térj vissza oda. Így kell tenniük a belátóknak (*discretos*), jobbnak tartván fizetni nekik azért, hogy ne tanítsák őket, mintsem azután [fizetni], hogy becsapták őket: hiszen világosan látjuk, hogy a rossz Mesterek (*Maestros*) a maguk tanításával (*dotrina*) többet ölnek, mint egy nagy pestisjárvány. S ebből annak kellene következnie, *(Lo que conviene q hagan las Republicas con los Maestros de las armas).* hogy a Köztársaságok (*Republicas*) nagy gondot fordítsanak azon Mesterek (*Maestros*) megvizsgálására, kiknek az ő fiaikat kell tanítaniuk, s külön fizetséget adjanak nekik, hogy szeretettel tanítsák őket: nem engedvén, hogy az másképpen legyen. Mert akkor az ilyen Mesterek (*Maestros*) igyekeznének többet tudni annál, amit tudnak, többet tanulmányozni annál, amit tanulmányoznak, s kevesebbet képzelni magukról annál, amit képzelnek, s a jó azért [olyannak] becsültetne: s abban, mit megérdemel: ami ma nem lehetséges, ama barbarizmus miatt, mely létezik, s hogy az, ki a legkevesebbet tudja, azt akarja, hogy úgy becsüljék, mint azt, ki a legtöbbet fáradozott: mert a Vívóművészet (*Destreza*)

önmagában jó, de azok, kik vallják [művelik], vagy nem tudják megérteni, vagy nem akarják megtanítani: de szánalomra méltó dolog, hogy egy Köztársaságban (*Republica*) még a kikiáltóból is a legjobbat keresik: s hogy az ő fiaik Mestere (*Maestro*) sokszor a legrosszabb: s bizonyosra veszem, *(Porq el Emperador Honorio desterro a los Esgrimidores).* hogy ha ők Honorius Római Császár idejében lennének, úgy száműzné őket, mint amannak idejének Gladiátorait (*Gladiatores*): mert ha azokat azért száműzte, mert az ünnepségeken, miket tartottak, úgy gyilkolták egymást, mint a bestiák: ugyanezt érdemelné sok ezek közül is, mert ha ők maguk nem is ölik meg egymást (mert jól óvakodnak attól), okozói annak, hogy mások megölik egymást, bízván az ő szavaikban. Maradjon mindenki az ő mesterségében, tegye mindenki azt, amit tud, gyakorolja azt, amit megtanult, mert nagy tudatlanság (amint Szókratész mondja) másokon akarni uralkodni annak, ki önmagán sem tud uralkodni. S hallgassák meg Plutarkhosznak ama mondását, *(El que enseñare el arte de la guerra, la ha de auer exercitado mucho tiempo).* ki azt mondja, hogy az tanítsa a háború művészetét, ki sokszor használta azt: mert nem taníthat meg mást képzett vívónak (*diestro*) lenni az, ki önmaga számára sem az: s minthogy bizonyos, hogy nehéz sokaktól megtanulni azt, mi kevesekben van meg, igazságos dolog, hogy a jó Köztársaságbeliek (*Republicos*) gondot viseljenek arra, hogy mindenki a maga mesterségét űzze: mert ezzel Istent és a Királyt fogják szolgálni, gondoskodván arról, hogy a Fegyverek Mesterei (*Maestros de las Armas*) olyanok legyenek, amint mondtuk: hogy mikor katonákra lesz szükség (mely szükséglet nap mint nap felmerül, a folytonos háborúkra, s a sok ellenségre való tekintettel, kik a mi anyánk, Spanyolország ellen felkelnek), oly képzettnek (*diestros*) találja őket, hogy bizodalommal lehessen a győzelem iránt: azonfelül, hogy a többi mesterember kezében csupán a vagyont lehet elveszíteni: a Fegyverek Mestereinek (*Maestros de Armas*) kezében azonban a vagyont és az életet is. Mert a rossz Mester (*Maestro*) elrabolja a vagyont, s meggyalázza a személyt: *(Mal Maestro que haze).* hiszen abban a helyzetben, melyre a tanulás való, vagy holtan, vagy sebesülten kerül ki, lévén hamis az, amit taníthat neki. S így dicsérendő azon Vívóművészet (*Destreza*), mely egy komoly, okos (*prudente*), találékony s tapasztalt Mester (*Maestro*) kezeiben vagyon: ki az ilyen [tudást], a tudománnyal (*scientia*) megismeri, s az okossággal (*prudencia*) és józansággal kiválasztja azt, mi illendő, a tapasztalattal pedig tudja majd alkalmazni azt. De oly messzire jutott némely Mesterek (*Maestros*) elbizakodottsága, s a tanítványok (*discipulos*) oly csekély megfontolása, hogy mindent, mit az egyik mond, a másik elhiszi, minden további megfontolás nélkül: s mit a Mesterek (*Maestros*) éjjel kitalálnak, azt ők nappal elhiszik, mintha csak tévedhetetlen igazsággal volna igazolva. S csak azon csodálkozom, hogy lévén oly sok nemes és jó értelemmel (*entendimiento*) bíró tanítvány (*discipulo*), nincs egy is, ki megállítaná őket, s felismerné a tévedést, melyben járnak, a veszélyt, melynek kiteszik magukat, s a szerencsétlen véget, melyet sokan értek meg amiatt, mert ugyanazt követték, mit ők követnek. Ezeken csodálkozom, mert a többi közönséges emberen nincs mit csodálkozni: mert magától értetődően a pórnép (*vulgo*) oly könnyelmű, hogy az újdonsággal örvendezteti magát, még ha az bizonytalan és kártékony is: s oly nagy igazsággal [hévvel] szereti az új találmányokat, hogy minél furcsább az, mit mondanak neki, annál inkább szereti. S sajnálatos, hogy nem ismerik fel a saját kárukat: mert ha valaki elhisz mindent, amit hall, s megtesz mindent, amit lát, az csekély ítélőképességből s könnyelmű szívből (*coraçon*) fakad: s bármely szóval s bármely ember mondásával meggyőzetni magát, csekély Értelemre (*Entendimiento*) vall. S Erasmus szentenciája ez, hogy az az ember, ki könnyedén hisz egy másik embernek, nem lehet okos (*prudente*). Azt mondom hát,

hogy mikor a Mester (*Maestro*) valami leckét (*licion*) ad, a tanítvány (*discipulo*) vizsgálja meg és próbálja ki azt, hogy lássa, vajon abban (a szükség alkalmaikor, melyekre a tanulás való) meg lehet-e bízni, s ne vegye azt zsákbamacskaként [carga cerrada] (ahogy mondják), anélkül, hogy ki akarná fürkészni, mily részekkel bír, mily elvekből fakad, s mily végkimenetelekre lehet számítani: mert nagy könnyelműség könnyedén elhinni azt, mit érvekkel (*razones*) nem lehet bizonyítani, s mi semmin sem alapszik: s meg kell vizsgálni, adnak-e olyat, mely az Értelmet (*Entendimiento*) elégedetten, a Lelket/Bátorságot (*Animo*) pedig nyugodtan hagyja: mert az ész/értelem emberét az érvek (*razones*) győzik meg. Ily módon, s ezen gondossággal kell fogadni bármely leckét (*licion*), mert ezen dolgok nélkül hinni benne, igazságtalan hit, rosszul felhasznált hitel, nem megérdemelt bizalom, s a veszély olyannyira bizonyos, amennyire az kétséges: s komoly szánalom látni, mily sok Mester (*Maestro*) emelkedett fel a Vívóművészettel (*Destreza*), mi biztos jele annak, hogy az elveszett. Mert Platón szerint nincs nagyobb jele egy Köztársaság (*Republica*) elvesztésének, mint mikor sok fej [vezető] emelkedik fel benne: s ezen okból a Vívóművészet (*Destreza*), melyet mostanáig gyakoroltak, elveszett, ámbátor még nem volt oly rossz, *(La Destreza ordinaria aun no era tā mala como lo es oy).* mint amilyen ma: s az igaz Vívóművészet (*Destreza*) Köztársasága is el fog veszni, ha a nemes s jó Értelemmel (*Entendimiento*) bíró emberek nem pártfogolják, s nem szabadítják ki azok kezeiből, kikről szóltunk. S bocsássanak meg nekem azok, kiknek úgy tűnik, hogy nyers vagyok a dorgálásban, hiszen bizonyos, hogy a nyilvánosan elkövetett bűnöket nem lehet hízelgéssel, sem titkos szavakkal eltörölni: nyilvánosak a bűnök, nyilvánosak a dorgálások: ezen mondandóm illendő nekik, a rossz vagy jó, mit tesznek, a hasznukra vagy kárukra lesz. S merem állítani s bizonyítani, hogy a büntetés oly sebesen fog eljönni, amint a vigyázatlanságot elkövetik: s az idő szavát adta nekem, hogy kezesemül szolgál, igazzá s bizonyos jövendöléssé tesz engem. Sok mondanivalóm kínálkozott még, de a szándékom nem az, hogy bárkit is megbántsak, hanem hogy mindenkit meggyőzzek, nem azt akarom mondani nekik, ami bántja őket, hanem oly dolgokra akarom figyelmeztetni őket, melyek hasznukra válnak.

AZON RÉSZEK [TULAJDONSÁGOK], MELYEKKEL bírnia kell a tanítványnak (*discipulo*), kit ezen Vívóművészetre (*Destreza*) kell tanítani: s a Mesternek (*Maestro*) iránymutatás adatik arról, miképpen kell őt tanítania, s mily órában.

MINTHOGY elmondtuk a tanítványnak (*discipulo*), mily Mestert (*Maestro*) kell választania, s mily részekkel [tulajdonságokkal] kell őt keresnie, s mily minőségekkel kell bírnia, melyekkel nem fogja magát becsapni. Igazságos dolog, hogy megmondjuk a Mesternek (*Maestro*), mily tanítványokat (*discipulos*) kell befogadnia, miképpen kell megismernie őket, s miképpen kell tanítania őket: mert nem volna ésszerű dolog (*razón*), ha lévén olyan, amilyennek mondtuk, oly tanítványok (*discipulos*) tanítására vesztegetné az ő idejét, kiknek hajlásai és bátorsága (*animos*) nem érnek fel ahhoz, s nem is egyeznek meg azzal, amit vallani [gyakorolni] akarnak: mert amiképpen nem minden ember való Mesternek (*Maestros*), akképpen nem mindenki való tanítványnak (*discipulos*) sem: azonfelül, hogy a jó, bölcs és tapasztalt Mesterek (*Maestros*) jó, nemes s jóra hajló tanítványokat (*discipulos*) érdemelnek. S hogy ez ésszerű dolog (*razón*), lássuk a legtöbbet ünnepelt embereket, kik a tudományokban [betűkben] éltek,

kiket tartottak ők tanítványoknak (*discipulos*), s meglátjuk, hogy az a jeles Filozófus, Arisztotelész (*Arist.*) Nagy Sándort [Alexandro] kapta, ki olyannyira büszkélkedett azzal, hogy az ő tanítványa (*discipulo*) lehet, mint amennyire Arisztotelész azzal, hogy az ő Mestere (*Maestro*). Az ünnepelt Seneca az ő tanítványaként (*discipulo*) a Nero Császárt bírta, Polükratész [Policrato] Traianus [Traxano] Császárt, Khilón [Chilo] Filozófus Leandroszt [Leandro]: a mi urunk, V. Károly (*Carlos V.*), és Császára a Rómaiaknak, ki Adorján (*Adriano*) tanítványa (*discipulo*) volt, ki később Pápa lett és a VI. Adorján (*Adriano 6.*) nevet vette fel. S az ő fia s a mi urunk, II. Fülöp (*Filipo II.*), a Spanyolországok Királya, kinek mestere (*maestro*) Silíceo volt, ki később Toledó Érseke lett, mindannyian oly bölcs férfiak, hogy ha találnának is hozzájuk foghatót, jobbat nem: s mikor a Fegyverek (*Armas*) tudománya (*scientia*), ha akkoriban lett volna hír és ismeret róla, s lettek volna oly nagyra becsült emberek abban, mint ezek a tudományokban [betűkben], akkor őket is az ő szolgálatukba hívták volna. Így hát az ily Mesterekhez (*Maestros*), kik oly bölcsek, oly okosak (*prudentes*), oly kiválóak a tudományokban [betűkben], ily komoly, ily hatalmas és ily jeles tanítványok (*discipulos*) illenek. Mert ez a jutalma az olyan embereknek, kik az életüket (legyen az bármily hosszú is) arra áldozzák, fáradozván, hogy elérjék a legnagyobb tökéletességet, mit az ő Értelmük (*Entendimientos*) felérhet: hogy a Hercegek megtiszteljék őket, szolgálatukba fogadván őket: azonfelül, hogy fontosak számukra, hiszen minél nagyobb hatalommal bírnak, annál jobb Mestereket (*Maestros*) kell szerezniük maguknak: mert amiképpen előnyben vannak minden alattvalójukkal szemben a gazdagságban, a hatalomban és a többiekben: akképpen előnyben kell lenniük a tudásban is. S ezt jól mondta Nagy Sándor (*Alexandro*), megtudván, hogy Arisztotelész (*Aristoteles*), az ő Mestere (*Maestro*), kiadott bizonyos természetfilozófiai könyveket, melyeket tőle hallott, egy levélben, melyet írt neki, s mely ezen szavakat tartalmazta: Bizonyosan Arisztotelész (*Aristoteles*), rosszul tetted, hogy kiadtad a Filozófia könyveit, melyeket megírtál, s melyeket én tőled hallottam: mert miben gondolod, hogy én felülmúlom majd a többi embert, ha az, mit te megtanítottál nekem, közkinccsé kezd válni mindenki számára: s ez fájdalommal tölt el, mert tudatom veled, hogy én a tudományban (*scientia*) és a tanításban (*doctrina*) akartam előnyre szert tenni mindenki felett, nem pedig a gazdagságban és hatalomban. Ebből meg fogja érteni a Mester (*Maestro*) a gondosságot, mellyel a tanítványok (*discipulos*) keresésére kell adnia magát, hogy mikor nem oly kiválóak, mint az említettek, legalább bírjanak azokkal a részekkel [tulajdonságokkal], melyekre hivatkozni fogunk: mert ellenkező esetben, azonfelül, hogy hasztalanul fárad, a rosszért, mit tesznek, s a legkisebb hibáért is, mellyel bírnak, nem lesz mentes a vétektől: mert a nép (*pueblo*) mindig a Mestereknek (*Maestros*) tulajdonítja a tanítványok (*discipulos*) tökéletlenségeit. S hogy ez igaz, jól megmutatja az, mi Diogenésszel esett meg egy ifjúval kapcsolatban, kit tisztességtelennek és neveletlennek látván, odament az ő Mesteréhez (*Maestro*), s a bottal (*bordon*), mit mindig magánál hordott, ütést mért rá, mondván: Nesze, mert így tanítottad (*dotrinaste*) őt. S Plutarkhosz Filozófus azt írta Traianusnak (*Trajano*), az ő tanítványának (*discipulo*): hogy a pórnép (*vulgo*) a tanítványok (*discipulos*) minden kárát, figyelmetlenségét és hibáját a Mesterekre (*Maestros*) hárítja: kiknek kevés nyugalmat ígérnek, s kétséges végkimeneteleket az ő tanítványaik (*discipulos*) felől: mert vannak némelyek, kiknek Elméjét (*Ingenios*) nem elegendő a tanulmányozás sem, hogy felébressze, s a szülők ily alkalommal elveszítik a költséget: a Mester (*Maestro*) a fáradságot, a tanítvány (*discipulo*) az időt, s mindezek felett a szegény Mester (*Maestro*) hírneve szinte elvész. Ebből meg lehet érteni, hogy a tanítvány

(*discipulo*) állapota biztosabb, mint az ő Mesteréé (*Maestro*): amiképpen a katonáé (*soldado*) is biztosabb, mint a Kapitányé (*Capitan*), mert sokszor láttatott, hogy ámbátor vitéz harcos, s az ő kardjával (*espada*) a csatában (*batalla*) utat nyit az ellenség mellkasában bátorsággal (*valor*) és vitézi erőfeszítéssel (*esfuerço*), ha az ő katonáinak (*soldados*) gyávasága miatt elveszíti a győzelmet (vagy nem éri el azt), ezen vétek, mely oly idegen tőle, a szegény Kapitányra (*Capitan*) hárul. S ellenkezőleg, ha a győzelmet elérik, még ha a Kapitány (*Capitan*) nem is bír azon részekkel [tulajdonságokkal], melyek ily tisztséghez megkívántatnak, hanem csupán a katonák (*soldados*) bátorsága (*valor*) és vitézi erőfeszítése (*esfuerço*) által, a legyőzés dicsőségét őneki tulajdonítják: s soha nem mondják, hogy az ilyen és ilyen katonák (*soldados*) megnyerték ezt a csatát (*batalla*), hanem hogy az ilyen és ilyen Kapitány (*Capitan*) legyőzte az ilyen ellenséget (*enemigo*), bevette azt az erődöt (*fuerça*), szétverte azt a sereget (*exercito*): s közönséges dolog a balszerencsés vagy szerencsés eseteket a vezéreknek (*caudillos*) tulajdonítani. S minthogy a történelemkönyvek tele vannak ilyenekkel, térjünk a mi szándékunkra. Melyről azt mondom, hogy a jót vagy rosszat, mit egy tanítvány (*dicipulo*) tesz, az ő Mesterének (*Maestro*) kell tulajdonítani, úgy a tisztességet (*honra*), mint a vétket (*culpa*): mert az is közönséges dolog, hogy egy bölcs emberről, bármely képességében, azt mondják, jó Mestere (*Maestro*) volt. S minthogy a Kapitányoknak (*Capitanes*) adtunk egy szinte tévedhetetlen szabályt azon katonák (*soldados*) megismerésére, kiket ki kell választaniuk, s a hadművészet, valamint a Fegyverek (*Armas*) gyakorlására (*exercitar*) való tanítás, egy és ugyanaz a dolog, olyannyira, hogy azoknak, kiknek a leginkább kellene azon fáradozniuk, hogy a Köztársaságokban (*Republicas*) legyenek az említett részekkel [tulajdonságokkal] bíró Mesterek (*Maestros*), maguknak a Kapitányoknak (*Capitanes*) kellene lenniük: mert ezek az ő házaikban és békeidőben tanítják meg az embereknek azt, mit tenniük kell, mikor a Kapitányokkal (*Capitanes*) lesznek a háborúban (*guerra*). S ha jó Mesterek (*Maestros*) lesznek, s jól tanítanak, a szükség idején (melyre kellenek) nem fogják bánni, hogy képzettnek (*diestros*) és bátoroknak (*animosos*) találják őket: hiszen, amint mondtuk, a tudomány (*sciencia*) növeli a Bátorságot (*Animo*). Így hát a Mesterek (*Maestros*) is átvehetik ezen szabályt, ami a külső részeket, a végtagok által mutatott jeleket, s azok arányát illeti: mert ha jók az egyikhez, jók lesznek a másikhoz is, hiszen mindkét dolog egymástól függ, s egyazon okozat okai: a belsőket illetően pedig úgyszintén iránymutatást adunk nekik, miképpen ismerhetik meg őket, s adunk némely dokumentumot arról, miképpen kell bánniuk velük: melyek nem csekély fontossággal bírnak majd. Az első dolog, melyet a Mesternek (*Maestro*) a tanítvánnyal (*discipulo*) kapcsolatban tennie kell, megtudni, vajon nemes-e, s az erényben ismert-e: mert a nemesség és az erény mindig a jóra hajlik, s általánosságban a nemesek mindig nagylelkű Bátorsággal (*Animos*) bírnak, s nincsenek alávetve semmiféle szenvedélynek (*passion*), sem a hiú dicsőség (*vanagloria*) gátjának, sem az arrogáns elbizakodottságnak (*presuncion*): s nincs dolog, mi jobban kötelezné az *(Lo que mas obliga al hōbre en la guerra).* embert a háborúban (*guerra*), mint az, hogy jó vérből való: mert az ilyenek élvezik azt az öt különös adományt, melyet Antonio de Guevara említ, s melyek ezek: Bátorság (*Animo*), hogy ne fusson el, nagylelkűség (*generosidad*) az adakozásban, jólneveltség (*criança*) a beszédben, szív (*coraçon*) a merészséghez (*osar*), és kegyelem (*clemencia*) a megbocsátáshoz. S az, ki gőgös (*soberuio*) tanítványt (*discipulo*) tanít, nem fog sikerrel járni az ő szándékában: mert a gőg (*soberuia*) az Elme (*Ingenio*) ellensége, s a csekély Bátorság (*Animo*) társa: S amiképpen a szemek duzzanata

rontja a látást, akképpen a Bátorságé (*Animo*) [lelki duzzanat/gőg] is rontja az Elmét (*Ingenio*). Nézze meg azt is a belátó (*discreto*) Mester (*Maestro*), hogy a tanítványok (*discipulos*), kiket kiválaszt, legyenek megáldva azon különös adományokkal, melyeket korábban elmondtunk, melyek: az Értelem (*Entendimiento*), az Elme (*Ingenio*), az Emlékezet (*Memoria*), az Okosság (*Prudencia*) és a Bátorság (*Animo*): melyet könnyedén meglát majd, ha [a tanítvány] bír Értelemmel (*Entendimiento*), abból, hogy rövidséggel megérti azt, mit tanít neki: mert aki durva (*rudo*) tanítványt (*discipulo*) tanít, száraz földet szánt, s hasztalanul fáradozik: s ha bír Elmével (*Ingenio*), azt is meglátja majd abban, miképpen alkotja meg azt, amit megtanul: ha bír Emlékezettel (*Memoria*), abban, hogy megőrzi azt, amit mondanak neki: ha bír Okossággal (*Prudencia*), abban, hogy megfontolással cselekszi azt: s ha bír Bátorsággal (*Animo*), az elhatározásban (*determinacion*), mellyel cselekszi: mert nincs nagyobb öröm (*gusto*) annak, ki tanít, mint látni, hogy az ő tanítványai (*discipulos*) hasznot húznak abból, mit tanít nekik: s ellenkezőleg, amiképpen a festőt bántja, mikor látja elrontva a képet (*imagen*), melyet nagy mesterséggel (*artificio*) festett, s melybe az ő Elméjének (*Ingenio*) erejét vetette. Akképpen a Mestert (*Maestro*) is bántja, mikor látja elrontva az ő tanítványát (*discipulo*), kit nagy iparkodással (*industria*) és fáradsággal (*trabajo*) tanított, s kibe ily rosszul fektettetett be az ő tanítása (*doctrina*): s a tanítvány (*discipulo*) is köteles fáradozni a maga részéről, hogy tökéletessé váljon: mert senki sem csupán a Mester (*Maestro*) fáradsága által lesz képzett vívóvá (*diestro*): mert ez az, mit Arisztotelész (*Arist.*) válaszolt, mikor megkérdezték tőle, miképpen lehetne az, hogy a tanítványok (*discipulos*) sokat fejlődjenek [hasznot húzzanak], mondván: Ha azok, kik hátul maradnak, fáradoznak azon, hogy utolérjék az elöl lévőket, s az elöl lévők sem válnak vigyázatlanná. Ebből világosan látszik, hogy a tanítvány (*discipulo*) is köteles fáradozni a maga részéről: s ezzel a Mester (*Maestro*) nem fogja magát becsapni a tanítványok (*discipulos*) kiválasztásában. Csupán az maradt hátra, hogy megtudjuk, miképpen kell bánnia velük, hogy az ő fáradsága hasznára váljon. Miután a Mester (*Maestro*) megismerte, az ismérvek alapján, melyeket megadtunk, hogy olyan emberek, kik alkalmasak a Fegyverek (*Armas*) vallására [forgatására], fontolóra kell vennie az életkort (*edad*), hogy ne legyenek se túl fiatalok [kisfiúk, *muchachos*], se túl öregek (*viejos*), hiszen úgy az egyik, mint a másik is alkalmatlan rá: az egyik, mert a végtagjai még nem érték el a megkívánt erőt (*fuerça*), a másik pedig már elveszítette azt: s az én véleményem szerint a legifjabb legalább tizennyolc éves legyen, mely az a kor, mikor megkeményednek, s erőt (*fuerça*) gyűjtenek ahhoz, hogy a Fegyvereket (*Armas*) irányítani tudják: de bírjon értelemmel (*sugeto*) és fogékonysággal (*capacidad*), hogy befogadja és megértse azt, mit tanítanak neki, mert sokan vannak ily korban, kik úgy a testben, mint az Értelemben (*Entendimiento*), nem bírnak oly adottsággal (*disposicion*), mely ily sok tanulmányozást és fáradságot (*trabajo*) megkívánó dologhoz kell: aki pedig idősebb [a legidősebb korban kezdő], az huszonöt éves legyen, mely az az idő, mikor az Értelem (*Entendimiento*) is alkalmas, s a végtagok is sokkal rátermettebbek és robusztusabbak a folytonos gyakorlásra (*exercicio*), mely megkívántatik: s ez [ilyen adottság] ritkán fog megtaláltatni azokban, kik meghaladják ezt a kort, mert az ilyeneknek a mozdulatai (*movimientos*) és cselekedetei (*acciones*) nem lesznek ily könnyedek, sem ily sebesek, s az ő Értelmüket (*Entendimientos*) gondok (*cuydados*) foglalják majd le, melyek akadályul fognak szolgálni nekik: s ha némelyek meg is haladnák azt a kort, melyet mondunk, s bírnának a többi említett résszel [tulajdonsággal], hogy melyek leplezik s pótolják, ha volna is valamely hiányosság: ez a belátó (*discreto*) Mester (*Maestro*) döntésére s ítéletére

(*juyzio*) marad: mert nem lehet biztos szabályt adni az életkorokat illetően: mert némely tizenöt éves ember már olyan [az érettségre nézve], s más húszéves még csupán kisfiú (*muchacho*), más negyvenéves már öreg (*viejo*), s megint más ötvenéves harmincasnak megfelelő adottsággal (*disposicion*) bír. S így mondja Arisztotelész (*Arist.*) az Etika első könyvében, hogy az embereket az életkor, a szokások (*costumbres*) s a cselekedetek (*obras*) alapján mondják öregnek és ifjúnak, s Plinius a 11. könyv 37. fejezetében azt mondja, hogy huszonegy évesen az ember már robusztus, s a természet elérte a tökéletességet. S az elmondottakkal nem akarunk arról meggyőzni senkit, hogy az, ki negyvenéves vagy annál is több, nem tanulhatja meg a Vívóművészetnek (*Destreza*) azon részét, mely elegendő az ő megvédéséhez (*defenderse*). Ily alkalommal a Mester (*Maestro*) hasznára válhat annak azáltal, hogy megtanít neki némely sebzést (*heridas*), melyeket a második szándék (*segunda intencion*) nevével illetnek: mert sokszor nincs szüksége annak, ki ezeket teszi, arra, hogy azok sebes mozdulatokkal (*movimientos*) történjenek: s sokszor megesik, hogy anélkül, hogy az ő részéről egy is megelőzné [az ellenfelet], eléri a szándékot, hogy megsebezze az ellenfelét (*contrario*), kihasználva azt, mit amaz tesz, mikor sebezni jön, s mikor nem akarja megsebezni sem megölni őt (mert a Vívóművészet [*Destreza*] nem kötelez erre) képes lesz némely elfogással (*atajos*) (melyekről később szólunk) megakadályozni az ellentétes mozdulatokat (*movimientos*), de nem fogja élvezni azt a gyorsaságot (*presteza*), mint az ifjak, a mondott okoknál fogva, s mert az erők (*fuerças*) már fogytán vannak, s a hevület [hő, *calor*] sem oly nagy. S ami az ő tanításuk megkezdését illeti, azon a véleményen vagyok, hogy legelőször is gyakorlatoztassa (*exercitasse*) őket, ha azelőtt nem lettek volna meggyakorolva abban, a futásban (*correr*), az ugrásban (*saltar*), a vasrúdvetésben (*tirar barra*), a labdajátékban (*jugar pelota*), a hangszeren játszásban (*tañer*) s a táncban (*dançar*): mert a futás gyakorlása könnyűvé, vékonyakká s egészségesekké teszi az embereket, az ugrás pedig bizonyos módon: de mivel ezen gyakorlathoz (*exercicio*) az egész testet fel kell emelni, s a levegőben megtartani anélkül, hogy bármelyik lábon is megpihenne: mit nem tesz az, ki fut, ki az egyik s a másik lábával segíti magát. A vasrúdvetés (*tirar la barra*), erőt (*fuerça*) növeszt a karban (*braço*), hogy irányítani tudja a kardot (*espada*). A labdajáték (*jugar a la pelota*) fontos számára a mozdulatok (*movimientos*) megismeréséhez: mert a labdajáték heves (*violento*) s természetes (*natural*) mozdulatból áll: hol szükségszerű megismernie mindegyiknek a természetét, s olykor megvárja, míg befejezi az utat, mit azon erő (*fuerça*) révén tesz meg, mit abban a távolságban közöltek vele, mely az ütéstől [visszapattanástól, *bote*] addig a helyig vagyon, hol azok vannak, kik visszaverik: mely ott van, hol a természetes (*natural*) mozdulat (*movimiento*) kezdődik s születik: ámbátor sokszor ellenállnak neki, mielőtt az egyik befejeződne, vagy a másik elkezdődne. S ennek az ismerete hasznára válik majd a Fegyverek (*Armas*) mozdulatainak (*movimientos*) megismerésében: hiszen ugyanilyenfélékből állnak: s sokszor úgy kell majd bánnia velük, mint a labdával: hol megvárva a természetes (*natural*) mozdulatot (*movimiento*), hol a heves (*violento*) kezdetekor: s olykor anélkül, hogy befejeződne az egyik, sem megkezdődne a másik. A hangszeren játszás s a tánc (*tañer y dançar*), hogy tudja az összhangot, s az ő pontjában megadja a tempókat [ritmust, *compasses*], hogy a test, a kar (*braço*), s a sebzés (*herida*) ne mind külön-külön legyen, hanem mind együtt, mely a zene igaz összhangját adja: mert ez az, hol a Vívóművészet (*Destreza*) kiegyenlítődik vele, amint azt Gerónimo de Carranza [Geronimo de Carrança] mondja. S ehhez az is jó volna, ha a tanítvány (*discipulo*) oly cipőket (*çapatos*) használna, melyeknek a két talpa között egy ólom

[réteg] volna, járván azokban néhány napig, egészen addig a pontig, mikor gyakorolnia (*exercitar*) kell a Fegyvereket (*Armas*), vagy a táncot (*dançar*): mert abból, hogy oly súllyal járt, mikor leveszi azt, oly könnyűnek találja majd magát, hogy a mozdulatok (*movimientos*) melyeket tesz, szinte felfoghatatlanok lesznek. Megszokott dolog volt a Mestereknél (*Maestros*) a mai napig, némely helyeken, hogy éjjel leckéztették az ő tanítványaikat (*discipulos*): s ámbátor próbáltam megtudni ezen szokás (*costumbre*) eredetét, nem találtam rá: s csupán egy már elfogadott bevezetés [hagyomány] volt: mellyel a mi Mesterünknek (*Maestro*) nem illendő élnie, sőt, ellenkezőleg téve, nyomban reggel kell leckéztetnie: s hogy ez jobb s hasznosabb, Arisztotelészt (*Aristoteles*) hozom fel szerzőként, hiszen ő azt mondja, hogy az Emlékezet (*Memoria*) fogékonyabb reggel, mint délután: mert az elmúlt éjszaka alvása megnedvesítette s megerősítette az agyat, s az Emlékezet (*Memoria*) a nedvesség része: s ezt az alvás hozza magával: reggel van az, mikor a leginkább fogékony a befogadásra, s nem éjjel, mikor is az egész napos ébrenlét kiszárította és megkeményítette azt. Az elmondottakon túl, szükséges a Mesternek (*Maestro*), hogy helyesen járjon el, megismerni a vérmérsékletet (*complexión*), melyből a tanítvány (*discipulo*) a leginkább részesül: hogy ne csapja be magát azzal, hogy az egyiknek azt adja, mit a másik Bátorsága (*Animo*) kíván: mert annak, ki kolerikus (*colerico*), kinek Bátorsága (*Animo*), a tűz elemében való részesedése okán, a rontásból (*arremeter*) áll, illendő olyan tanítást (*dotrina*) adni, mely megegyezik ezen bátorsággal (*animo*), melyek az első szándékból (*primera intencion*) való sebzések (*heridas*), melyekről e könyv folyásában szó lesz. S a szangvinikusnak (*sanguino*), ki a Levegő eleméből, s a vér melegéből való részesedése okán, mely különösképpen uralkodik benne: kinek szintúgy megvannak az elhatározásai (*determinaciones*) s támadásai (*acometimientos*), illendő megtanítani neki, miképpen kell rontania (*arremeter*): s a flegmatikusnak (*flematico*), ki a Víz elemében való részesedése okán, mi nehéz, ki nem lesz oly sebes az ő mozdulataiban (*movimientos*), hanem hajlamos lesz sebezni anélkül, hogy az ő részéről nagy igyekezetet tenne, flegmatikus [flematikus] sebzéseket (*heridas flematicas*) kell majd tanítani, melyek a második szándékból (*segunda intencion*) valók, s a melankolikusnak (*melancolico*), aszerint, amennyiben a földből részesül: azonfelül, hogy lusta és lassú az ő mozdulataiban (*movimientos*), legtöbbször kishitű (*pusilanimo*), s kin a félelem uralkodik (hogy azt elveszítse), csupán védekezni (*defenderse*) kell megtanítani, megakadályozva s elfogva (*atajar*) bármely sebzést (*herida*), mit az ellenfél (*contrario*) megformál, legyen az bármily fajtájú: s ezáltal nem fog meglátszani az a hiány, mellyel természeténél fogva bír. S ezen okból mondja Gerónimo de Carranza (*Geronimo de Carrança*), hogy a tanítványnak (*discipulo*) úgy kell megmondania az igazságot az ő Mesterének (*Maestro*), mint a gyóntatónak: kinyilvánítva neki, hogy bír-e Bátorsággal (*Animo*) vagy sem: de oly dolgot kért, mit sosem fognak teljesíteni, mert egyikük sem fogja úgy gondolni, hogy bír ezen hiányossággal, s ha mégis megértené, nem mondaná el az ő becsülete (*honra*) okán: mert az elbizakodottság ily nagy súllyal bír: s ha nem is mondják el, meg tudja majd ismerni őket, amint arra később figyelmeztetünk, abban a különös pontban, melyet a vérmérsékletek (*complexiones*) megismerésének szentelünk: hol megláthatja a jeleket (*señales*), melyekkel minden ember bír, hogy ne csapja be magát az ő Bátorságának (*Animo*) s hajlamának megismerésében: hogy amiben csak lehet, tökéletessé váljanak, s az ő részéről ne legyen hiány. De figyelemmel kell lennie arra, hogy a lecke (*licion*), mit ad nekik, oly nyelvezettel legyen, mi megegyezik annak a fogékonyságával (*capacidad*), ki tanulja: nem megelégedve azzal, hogy csupán egyszer mondja el,

hanem sokszor: mert ebből az fog következni, hogy világossá válik az, mi előtte sötét volt, részekre osztva azt, s példákkal megmagyarázva: mert bármely Értelemnek (*Entendimiento*) könnyebbé válik az, mit részekre osztanak: s ily módon a tanítvány (*discipulo*) meg fogja azt érteni, s sohasem fogja elfelejteni. Mit jól bizonyít Seneca mondása, miszerint lassan felejtik el azt, mit sok idő alatt s jól tanulnak meg. S mindenekfelett tanítsa meg nekik az igaz okát (*causa*) mindannak, mit elmond nekik: mert akkor fog jól megérteni egy dolgot, mikor megismeri annak okát: mert ezzel a tanítványok (*discipulos*) rövid időn belül hasznot húznak [fejlődnek]: jól eltöltöttnek tartván azt [az időt], mit ily nemes gyakorlatra (*exercicio*) fordítanak: s a Mester (*Maestro*) elégedett lesz, látván, hogy a fáradság, mit az ő tanításukkal elszenvedett, a bizonyossággal való cselekvés oka: mert nincs hely, hol jobban ragyogna a tudós Mester (*Maestro*) tudása, mint abban, hogy az ő tanítványai (*discipulos*) hasznot húznak [képzettek lesznek].

ÍTÉLET (*Iuyzio*) A KÉT VÍVÓMŰVÉSZET (*Destreza*), az igaz (*verdadera*) és a hamis (*falsa*) KÖZÖTT.

Híres szentenciája ez Arisztotelésznek, hogy nem elegendő megmondani az igazságot, hanem illendő bizonyítani az ellenkezőjének okát is, hogy jobban meg lehessen ismerni: mert a rossz, a jó mellett, azt még jobbnak tünteti fel: s igen megalapozott dolog az észben (*razón*), hogy minden konklúzióban és vitában (*disputa*), az első dolog, miről szó esik, az legyen, hogy meghatározzuk azt a tárgyat [alanyt/sugeto], miről beszélünk, vagy beszélni fogunk, úgy azért, hogy ne legyen tévedés, mint magának a dolognak a kiválóságáért: mert az érv (*argumento*) meghatározása, a megvitatott eset megismerésének kezdete: s amiképpen két egymással ellentétes dolog, annál inkább megnyilvánul és megvilágosodik (mert amint hírt kapunk az egyik ellentétesről, eljutunk a másik megismeréséhez), akképpen ahhoz, hogy megtudjuk, melyik az igaz s melyik a hamis Vívóművészet (*Destreza*), szembe kell állítani az egyiket a másikkal: amiből majd megtudjuk, melyek az ő alapjai és érvei (*razones*): mert úgy tűnik nekem, nem lesz elegendő meggyőzni arról, hogy hagyják el a hamis Vívóművészetet (*Destreza*), melyet mostanáig gyakoroltak [tárgyaltak], s bizalommal gyakorolják az igazat, még ha igen ismert is a vélemény, mit Antiszthenész Filozófus ad, mondván, hogy a legtökéletesebb tanítás (*dotrina*), mit egy ember megtanulhat, az, hogy elfelejtse a [már] megtanultat, ha az nem bizonyos és igaz: ha nem világítják meg és nem nyilvánítják ki, melyek azon fő okok (*causas*), melyeken mindegyik alapszik. Miből aztán világos hír s bizonyos ismeret fog származni az egyik bizonyosságáról, s a másik hamisságáról: s egyúttal szeretet és vágy az egyik iránt, s gyűlölet és iszonyat a másik iránt. S ehhez a meggyőzéshez két dolog szokott nagy erővel (*fuerça*) bírni, melyek az ész (*razón*) és a tekintély (*autoridad*): mert az észnek (*razón*) az ő alapja és gyökere a természetes világosságban vagyon, a tekintélyé pedig az Okosságban (*Prudencia*): s ezeket kell majd felhasználnunk. Azt mondja (Todo lo q̄ se haze es por vna de tres maneras). Platón, hogy mindaz, amit tesznek, háromféleképpen történhet: vagy természet (*naturaleza*) által, vagy véletlenszerűség [esetleges találat/acierto] által, vagy művészet (*arte*) által: s a mi szándékunkhoz, tegyünk ezen háromba háromféle védelmet (*defensa*), s mondjuk azt, hogy az, mellyel az irracionális állatok bírnak, az természet (*naturaleza*) által való, s

ama természetes ösztön (*instinto*) és ismeret révén, mit adott nekik, védekeznek az ő ellenfeleikkel (*contrarios*) szemben, gondoskodván számukra fegyverekről (*armas*), kinek-kinek amint illendő volt: mert ezek, mikor látják, hogy az ő ellenfeleik (*contrarios*) meg akarják sérteni őket, természetesen védekeznek és használják azokat [a fegyvereket], mert ámbár nincsen racionális ismeretük, hogy tudják, mikor és kitől kell megvédeniük magukat, bírnak ehhez természetes és érzékelhető ismerettel. Az, mit véletlenszerűségből [*acierto*, vaktában] tesznek, az, mi olykor okozattal bír, máskor nem: olykor tévedhetetlennek tűnik, s legtöbbször hibázik, mint mikor egy ember tesz valamit (ahogy mondják) zsákbamacskaként, vagy találomra: ha jól sül el, [jó], ha nem, az is [mindegy], minthogy nem ismeri az eszközöket (*medios*), melyek által el kell érniük a célt, melyre törekszenek, sem az alapokat, melyekre alapozniuk kell az ily cselekedethez: hanem csupán ily bizonytalanul és zavarosan fognak hozzá, minden egyéb ismeret nélkül: a közönséges pórnép véleményére (*opinion vulgar*) alapozva: mely egy sötét és kétséges ismeret (*conocimiento*) azon dologról, melyet gyakorolnak (*pratica*), s egy becslés (*estimacion*) és kétséges beleegyezés (*consentimiento*) azokba, melyekről nincs bizonyos és világos hírük [ismeretük/noticia], mit sokkal inkább lehetne a pórnép tévedésének (*yerro de vulgo*) hívni, mintsem véleménynek (*opinion*): s van egy különbség e között és az ész (*razón*) között, hogy a vélemény (*opinion*), ha nincs igazolva és bizonyosságra (*certeza*) alapozva, mindig távol jár az igazságtól (*verdad*): az ész (*razón*) pedig mindig követi azt, mint saját igaz célját (*fin*). Ebből származik, hogy mindaz, mi ilyen véleményre (*opinion*) van alapozva, olykor megtörténik [sikerül], máskor meg hiányzik [kudarcot vall]: kiket [amiket] joggal hívhatunk a szerencse (*ventura*) önkényes dolgainak: mert nem lehet sem művészetnek (*arte*), sem tudománynak (*sciencia*) hívni azt, mi véletlenszerűen (*a caso* / esetlegesen) éri el a maga okozatát (*efecto*), sem nem lehet bizonyosságot (*certeza*) várni abban, miben mindenki a saját Akaratát (*Voluntad*) és ízlését teszi meg törvénynek, anélkül, hogy más rendet (*orden*) vagy észt (*razón*) követne, mint a saját szeszélyét (*antojo*). S ennek igazsága (*verdad*) nap mint nap meglátszik a Vívómestereken (*Maestros de Esgryma*), kik nem tudományosak (*scientificos*), kik új technikákat (*tretas*) és leckéket (*liciones*) találnak ki, elhagyván a múltbélieket, mint valami már régi dolgot, mintha csak cipők (*çapatos*) lennének, melyek elszakadnak, vagy köpeny (*capa*), mely elkopik: s ők igen elégedettek maradnak az ő új találmányaikkal (*inuenciones*): mondván, hogy modernül tudják a technikákat (*tretas*), azokból, melyeket újonnan használnak, mintha az ember végtagjainak (*miembros*) s mozdulatainak (*movimientos*) összetétele más volna, mint a múltbélieké: s nem nézik, vagy nem akarják nézni és bizonyosnak tartani, hogy az idők és szokások (*costumbres*) változatossága nem változtatja, sem nem tudja megváltoztatni a tudományok (*sciencias*) bizonyosságát (*certeza*), sőt, ők [a tudományok] mérnek és vetnek alá maguknak minden mást egyaránt: azonfelül, hogy a jó és mesterséges (*artificio*) dolgok, mindig újnak tűnnek számunkra: s ez az ok elégséges volt ahhoz: hogy Arisztotelész (*Aristoteles*) csodálkozzék, s azt mondja, hogy ijesztő (*espantosa*) vagy csodás (*milagro*) az a dolog, melyet úgy tesznek, vagy esik meg, s melynek történése véletlenszerű (*a caso*): s ha csak ezen mi szándékunkra (*proposito*) mondta volna is, igen is ismert oka (*razón*) lett volna rá: mert azok, kik a közönséges Vívóművészetet (*Destreza ordinaria*) tárgyalják [gyakorolják], a technikákat (*tretas*), melyeket a leginkább használnak, s még azok is, kikben a leginkább bíznak, mikor élni akarnak velük, megteszik némely emberekkel, másokkal meg nem, egyik nap, s a másikon nem, különféle módokon: s nem egyazon módon, mert minthogy az okok

(*causas*) bizonytalanok (*inciertas*), az okozatok (*efectos*), melyek azokból származnak, bizonytalanoknak kell lenniük: mert bizonytalan okból (*causa incierta*) nem lehet (mert nem is létezik) bizonyos és tévedhetetlen okozatot (*efecto cierto è infalible*) várni. Az, mit Művészet (*Arte*) által tesznek, az tudományos (*scientificos*) alapokon nyugszik, melyből tévedhetetlen okozatok (*efectos infalibles*) származnak: mert ha valójában egy dologban egyszer igazság (*verdad*) vagyon, akkor sokszor lesz, még ha különféle módokon is: mert az igazság az ő minden részében (*partes*) az. Miképpen vegyük példának az Aritmetikát (*Arismetica*): s mondjuk azt, hogy háromszor nyolc az huszonnégy: s aztán meglátjuk, hogy négyszer hat, az ugyanannyi, s hatszor négy, úgyszintén: s nyolcszor három, szintúgy huszonnégy lesz: s ahányszor csak kiegyenlítjük a számokat, melyek ezen összeghez arányosak, nem fog hiányozni: s eljutunk oda, hogy az összeg igazságát (*verdad*) tisztán hozzuk ki, anélkül, hogy hiányozna valami: mert ez bizonyos elvekre (*principios*) alapozott Művészet (*Arte*). Olybá, hogy ha az igaz Vívóművészet (*verdadera Destreza*) Képzett vívója (*Diestro*) a második szándékból (*segunda intencion*) (mely az ellenfél mozdulata (*movimiento*) által való) tenne egy technikát (*treta*), mondván: az ő ellenfele megformálja neki, vagy a legkeményebb (*riguroso*) fonákvágást (*reves*) akarja adni a fejre (*cabeça*), mit csak el lehet képzelni, melynek saját és közönséges helye az, hogy a jobb oldalon hajtják végre, meg nem fosztván a Képzett vívót (*Diestro*) attól, hogy oda irányítsa, ahová akarja, amint azt más helyütt mondjuk, értekezvén az ő saját helyéről: s ahhoz, hogy megvédje magát ezen fonákvágástól (*reves*), anélkül, hogy hárítaná azt, hanem csupán a sebzés (*herida*), mit ő ad, szolgáljon neki hárításul (*reparo*) szolgáljon, egy íves lépést (*compás curvo*) kell tennie az ő bal kezének kerülete (*circunferencia*) mentén, s egy másik fonákvágást (*reves*) formálni, s azzal megsebezni őt: hiszen ahogy Carranza (*Carrança*) mondja, megformált technika (*treta*) az, mikor az ellenfél (*contrario*) fonákvágás (*reves*) technikát (*treta*) tesz: s ugyanazon fonákvágásból (*reves*) egy másikat húznak elő, mellyel megsebzik őt, szabadon maradna, s bizonyosságot (*certeza*) találna az okozatban (*efecto*): de ha úgy akarná, ugyanazon lépést (*compás*) megtéve, mialatt a heves mozdulat (*movimiento violento*) megformálódik, döféssel (*estocada*) sebezne a saját kardját (*espada*) tartó karja (*braço*) alatt, ugyanazon bizonyosságot (*certeza*) és védelmet (*defensa*) találná. És ha úgy akarná, mikor már leereszkedett a természetes mozdulat (*movimiento natural*), ugyanazon lépést (*compás*) megtéve, egyenesen (*recto*) sebezne a mellkason, minden hiba nélkül okozatot (*efecto*) és védelmet (*defensa*) találna. És ha úgy akarná, betéve a bal lábát (*pie yzquierdo*), mikor szintúgy leereszkedik a természetes mozdulat (*movimiento natural*), élbe fordítva a testet (*perfilando el cuerpo*), döféssel (*estocada*) sebezne a mellkason, a saját ellenfele kardja (*espada*) felett, úgy sebezne, hogy nem volna veszélyben: és ha az elengedett mozdulat (*movimiento remiso*) kezdetén, mielőtt a heves (*violento*) megszületne, döféssel (*estocada*) akarna sebezni a mellkason, megtehetné: és ha még többet akarna, a heves mozdulat (*movimiento violento*) kezdetén, s mielőtt a természetes (*natural*) megszületne, egy vágást (*tajo*) formálna, sikerrel járna az ő szándékában. Hiszen a mi szerzőnk szerint vágást (*tajo*) a fonákvágás (*reves*) ellen formálunk, s fonákvágást (*reves*) a vágás (*tajo*) ellen: s sebezvén vele, veszély nélkül maradna. Végezetül, ahányszor csak ezen lépés (*compás*) révén bármelyiket is megteszi ezen sebzések (*heridas*) közül, bizonyosságot (*certeza*) fog találni a lépések (*compases*) és a vonalak (*lineas*) egyenlőtlensége (*desigualdad*) okán: s sosem esik meg az ellenkezője, s nem is hibázhat. S az oka annak, hogy azok, kik a hamis vívóművészetet (*falsa destreza*) gyakorolják, nélkülözik

ezen bizonyosságot (*certeza*), az, hogy inkább akarnak élni a pórnép s hamis utánzásából annak, amit látnak, a tömeg után menve, s nem a tudomány (*sciencia*) és az alapok (*fundamentos*) után, melyeken alapszik: melyekről Seneca mondja, hogy aljasul s silányul élnek, kik a néphez (*pueblo*) igazodva élnek. S minthogy Értelmüket (*Entendimiento*) lefoglalja ez az aljas vélemény (*opinion*), nem értik meg, hogy amit tudnak, az rossz vagy jó-e: s a dolgok, melyeket vallanak s tudnak, nem csupán rosszak, de sokkalta rosszabb az a kár, mi származik belőlük, amint azt pillanatonként látni lehet. Végezetül, mindezzel együtt, mivel győzködjük őket, s a hosszú tapasztalat (*experiencia*) ellenére, mellyel erről bírnak, bizonyára lesznek sokan, kik hagyván magukat becsapni ezen pórnépi vélemény (*opinion vulgar*) és hamisság által, nem adnak majd teret annak, hogy az igazság kivegye őket a tévedésből. S minthogy idáig érveltünk, és lezártuk bizonyos és elegendő érvekkel (*razones*), hogy meghódítsuk az Ön akaratát (*Voluntad*), és bárki másét, kinek az nem volna eltorzulva. Térjünk hát rá a Vívóművészet (*Destreza*) használatára, öt részre (*partes*) osztva ezen művet, amint mondtuk és letettük ezen könyv elején, kezdve az alapokon (*fundamentos*) és a különös szabályokon (*preceptos*), melyeket meg kell tartanotok, hogy aztán jobban cselekedjétek, ábrákba (*demonstraciones*) foglalva azokat.

SEGVNDA PARTE;

EN QVE SE PONEN EN DEMONSTRACION

los fundamentos de la Verdadera Destreza, y preceptos particulares que ha de guardar el que quisiere ser Diestro.

SIN LOS QVALES LE SERÀ imposible saber, ni entenderla, ni tampoco tener seguridad su persona.

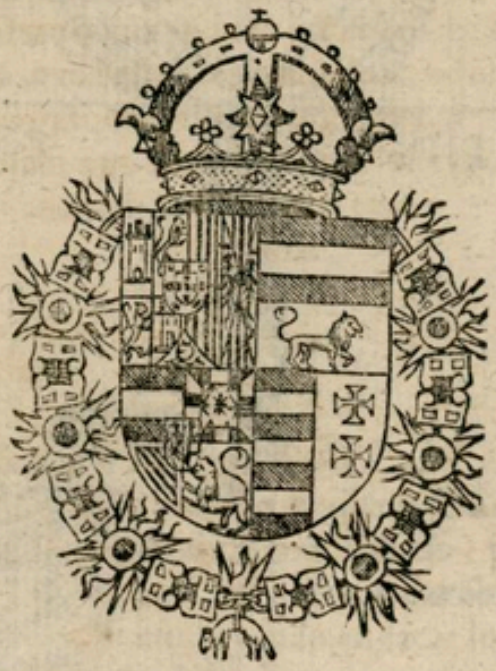

Con vna aduertencia de cosas particulares, que sirue de preuencion para lo de adelante.

© Biblioteca Nacional de España

MÁSODIK RÉSZ,

MELYBEN ÁBRÁKBA FOGLALTATNAK az Igaz Vívóművészet (*Verdadera Destreza*) alapjai (*fundamentos*), s azon különös szabályok (*preceptos*), melyeket meg kell tartania annak, ki Képzett vívó (*Diestro*) akar lenni.

MELYEK NÉLKÜL LEHETETLEN LESZ számára tudni, sem megérteni azt, sem pedig biztonságban tudni az ő személyét.

Egy különös dolgokra vonatkozó figyelmeztetéssel (*aduertencia*), mely előkészületül (*preuencion*) szolgál a továbbiakra.

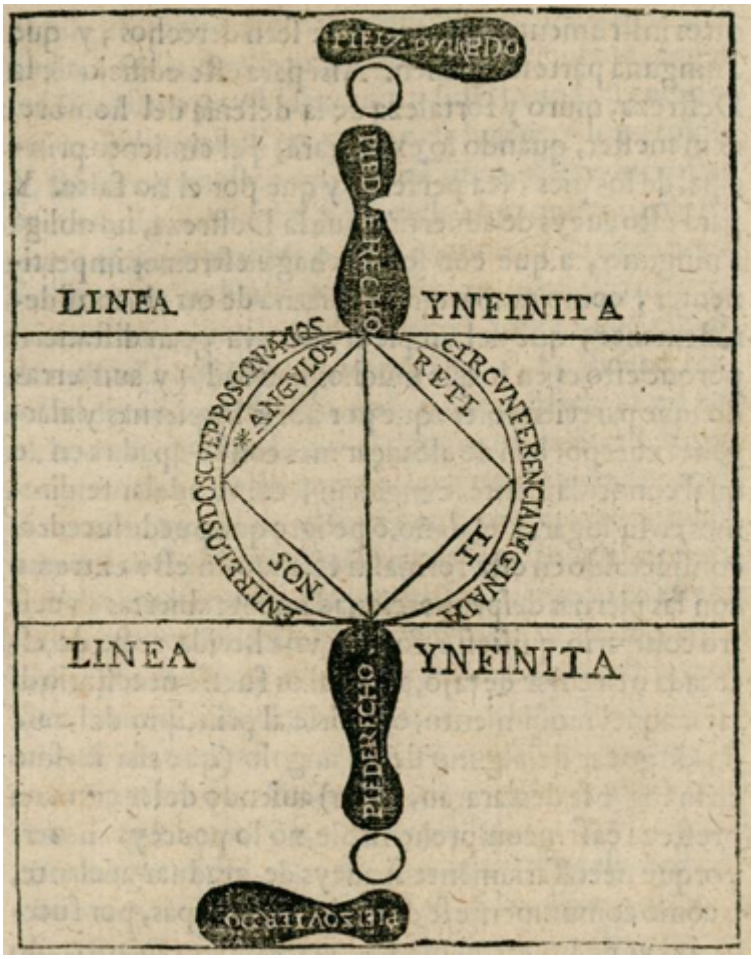

A Bölcs mesterember (*artifice*), ki magára vállalja valamely épület felépítését, hogy az tökéletes, szilárd és tartós legyen, a legnagyobb gondot fordítja arra, hogy az alapokat a föld mélyéből és gyomrából hozza fel: s a legnagyobb igyekezettel, vonalzóval (*regla*) s más eszközökkel, gondoskodik arról, hogy azok egyenesek legyenek, s semerre se dőljenek. Akképpen a Vívóművészet (*Destreza*) ezen épületéhez, mely az ember védelmének (*defensa*) fala és erődje, szükségszerű, hogy mikor azt gyakorolja, a lábak fő alapja tökéletes legyen, s abban ne legyen hiba. S ehhez meg kell jegyeznetek, hogy a Vívóművészet (*Destreza*) senkit sem kötelez arra, hogy a lábaival oda nem illő szélsőségeket tegyen, mint amilyen az egyik lábat a másiktól meggondolatlanul oly távol tenni, hogy az egyik lábtól a másikig nagy távolság legyen: mert sokan erre adták a fejüket (sőt, tévedtek is benne), kiknek úgy tűnik, hogy a lábak szétnyitásával és a test megnyújtásával távolabbra érnek a karddal (*espada*): miben is köztudottan becsapják magukat, amint azt a maga helyén később elmondjuk. S a kárt vagy veszélyt, mi megeshet, fontoljátok meg ily módon: ha ezen szélsőségben lévén az aránytalanul szétnyitott lábakkal, az ellenfeletek (*contrario*) egy egyenes döfést (*estocada*), vagy köríves vágást (*tajo*) akarna formálni, mely elől nektek késleltetni kellene azt a mozdulatot (*movimiento*), vagy megsebezni őt annak kezdetén, élvezvén valamelyiket a szögek (*angulos*) közül (melyekről a maga helyén szintúgy kijelentetjük, hogy mik is azok), minek egy szinte felfoghatatlan gyorsasággal (*presteza*) kellene történnie, nem fogjátok tudni megtenni: mert szükségszerűen, ha előre kell lépnetek (*graduar adelante*), vagy ahogy közönségesen mondják, egy lépést (*compás*) kell tennetek, erővel össze kell zárnotok a bal lábatokat (*pie izquierdo*), mely oly távol lesz,

a jobbal, hogy az a test megtartására szolgáljon, hogy fel tudjátok emelni a jobbat. Hiszen amint Arisztotelész (*Aristoteles*) mondja, bármely mozdulat (*movimiento*), legyen az emberé vagy irracionális állaté, pihenésből (*descanso*) és fáradozásból (*trabajo*) áll a következőképpen: hogy a jobb láb fel tudjon emelkedni a magasba, a balnak meg kell állnia, hogy azon a test megtartassék, s fordítva. S közönségesen látjuk a járásban, hogy mikor az egyik láb felemelkedik, az amiatt van, mert a másik már letétetett, s megtartja magán a testet, mi az, mit a másik tartott, s nem másképpen: s ugyanez lesz [megtörténik], ha hátrafelé kellene lépni (*desgraduar atras*), mert akkor fel kellene emelni a jobb lábat, s hozzátenni a balhoz, mely távol vagyon: mielőtt azt fel lehetne emelni. S az ok, miért az emberek nem jöttek rá erre, az, hogy ezen járási módot nem látták: s az, mit ők használtak, az, hogy mikor meg vannak állapodva (*afirmados*) (még ha a mondott szélsőségben is vannak) ha kénytelenek egy lépést hátralépni, nem tesznek mást, mint kiveszik a jobb lábukat hátra, elöl maradva a ballal: s ha előre akarnak lépni, beteszik a bal lábukat, hátrahagyva a jobbat: mi jól látszik azokon a belépéseken (*entradas*), melyeket ők tesznek a lépésekből (*compasses*): s hogy ez mily kártékony, később elmondjuk. S visszatérve a mi szándékunkhoz: Ezen szélsőségben lévén, a mozdulat (*movimiento*), mit tennétek, oly késedelmes és tág [lassú] lesz, hogy kárt okoz nektek, a mondott testtartásban (*postura*) lévén. Melyet Gerónimo de Carranza (*Geronimo de Carrānça*), az ő könyvének nyilatkozatában fáradt testtartásnak (*postura cansada*) nevez, minthogy részesül abból a szélsőségből, s nem lévén [olyan szélsőség] egy sem, mi ne volna kártékony, kivéve azokat, melyeket a Képzett vívó (*diestro*) tesz meg azokban az esetekben, melyek felkínálkoznak, melyek az ellenfél (*contrario*) megsebzésére s a tőle való védekezésre (*defenderse*) szolgálnak: amint azt e könyv folyásában látni fogjátok. S befejezésül, tudjátok meg, hogy a legjobb testtartás (*postura*), s hol a test a leginkább pihent és készen áll arra, hogy részt vegyen bármely mozdulatban (*movimiento*), az a zárt [együtt lévő] lábakkal való jó arány (*proporcion*): oly módon, hogy a jobbat előre téve, annak a hegye az ellenfél (*contrario*) teste felé mutasson egyenesen, s a bal [láb] a másik mellett legyen, nem egyenesen, mint az első, hanem keresztben, úgy, hogy a sarkak egymással szemben legyenek, s egymástól legfeljebb egy emberi arasznyi [hüvelyk- és mutatóujj közti távolság, *geme*] távolságra legyenek elválasztva, s se nem többre, se nem kevesebbre, mert ha [teljesen] zárt lábakkal lennének, merőleges lenne, s kis erővel (*fuerça*) is a földre lehetne őt ejteni, amint azt megtapasztalhatjátok. S a mi testtartásunkban (*postura*) a test pihent, s ez az, mit a mi szerzőnk arányos testtartásnak (*postura de proporción*) hív, mert a test egyformán van mindkét lábon, amint azt ezen a mi ábránk (*demostración*) is mutatja: melyet ily módon kell megértenetek, hogy a kis kör, mi a két láb, a jobb és a bal között vagyon, az a távolság, melynek az egyik és a másik között kell lennie, az az arasznyi (*geme*), amint mondtuk, s a nagyobbik, mi az egyik ember jobb lába s a másik ember jobb lába között vagyon, az a távolság, mi az egyik ellenféltől a másikig vagyon: s ezt tartsátok tévedhetetlen szabálynak, s melynek sosem lesz kivétele, hogy a Vívóművészet (*Destreza*) bármely idejében bármely sebzéshez (*herida*), bármely állapotban és ponton, hol találjátok magatokat, ezen lábaránnyal kell lennie: s ha bármely időben ebből kiléptek, az nagy károtokra lesz: s ugyanezt kell érteni akkor is, mikor a bal lábat teszik be [előre], mert akkor, az fog jobb lábként szolgálni, a jobb pedig balként, s meg lesznek cserélve, de ugyanezen aránnyal (*proporción*) mert kis fontossággal bír majd az, hogy valaki megállapodik a kardjával (*espada*), s bármely igyekezetet is tesz arra, hogy sebezzen vagy védekezzen, ha a fő fundamentumot, mik a lábak, aránytalanul

szétnyitva tartja, amint azt mindenki teszi: kik nekem olybá tűnnek, mint Nabukodonozor ama szobra, kinek lévén aranyból a feje, ezüstből a melle és karjai, fémből a hasa és combjai, vasból a lábszárai, a lábfejeinek egy része agyagból volt: vagy mint más épületek, melyeknek magassága nagy, s nagy kövekből valók, de az alapzatuk vályogból és agyagból készült, törékeny. Oly módon, hogy még ha aranyból vagyon is a fejetek abban a tudásban, hogy sok sebzést (*heridas*) vagy technikát (*tretas*) ismertek, s a melletek s karjaitok ezüstből Bátorságban (*Animo*) s erőkben (*fuerças*), a hasatok és combjaitok fémből a végtagok (*miembros*) erejében, és a lábszáraitok vasból a tűrésben (*sufrimiento*), ha a lábaitok [lábfejeitek] törékeny agyagból valók a mondottak bármely szélsőségében, sem győzelmet (*vitoria*) nem fogtok elérni, sem nem kerültök ki belőle veszély nélkül: mert az ily esetekben a késedelem (*tardança*) hozza ezt magával. S hogy az a testtartás (*postura*), melyet mondunk, a legbiztosabb és leghasznosabb, sok példát (*exemplos*) lehetne felhozni, de kevésből is meg tudtok majd elégedni: hiszen a tapasztalat (*experiencia*), melyre utallak titeket, mint jó tanítómester, eloszlatja majd a kétségeiteket, melyek volnának, s fontoljátok meg, mikor egy beszélgető körben vagytok, miképpen tartjátok a lábaitokat, vagy miképpen tartják mások, s meglátjátok majd, hogy minden gond nélkül úgy vannak letéve, amint azt az ábra (*demostración*) mutatja, s nincsenek a lábak hídként szétnyitva: s fontoljátok meg úgyszintén, mikor valaki futni akar, vajon szétnyitott lábakkal és aránytalan (*desproporcionados*) lábfejekkel teszi-e, s meglátjátok, hogy együtt tartja őket: s az elmondottak bizonyítására tegyétek magatokat abba a szélsőségbe, mit mondok, szétnyitott lábakkal, s meglátjátok, hogy alig egy keveset lévén ily szélsőségben, nem bírjátok majd elviselni: abban a testtartásban (*postura*) pedig, mit mondok, akár egész nap is elvagytok : s ugyanígy látjuk, hogy aki fut, aki ugrik, aki a vasrúddal dob (*tira a la barra*), aki labdázik, aki táncol (*dança*), aki menekül, aki támad (*acomete*), aki egy helyben áll, aki jár: mind arányosan (*proporcionadamente*) szétnyitva tartja a lábait, anélkül, hogy veszélyben volna: s aki a Fegyvereket (*Armas*) gyakorolja, oly nyitva tartja őket, hogy az okozza a halálát. S minthogy ezen példák biztosak, nem akarok más, sokkal többet felhozni, melyeket tudnék: s minthogy ezen anyagról értekezünk, irtsunk ki egy téveszmét, melybe némelyek beleestek: mondván, hogy a bal lábat (*pie yzquierdo*) bármikor be lehet tenni [előre lehet lépni vele], ahogyan azt a belépéseknél (*entradas*) és a sétáknál (*passeos*) szokták, melyeket tesznek, mely inkább oda nem illő dolog (*impertinencia*), mintsem hasznos, betévén a bal lábat, s utána a jobbat, amint az elmondatott: mely kárára lesz annak, ki ezt időn kívül [idétlenül, *sin tiempo*], s fontos esetekben teszi: mert a Képzett vívó (*Diestro*), mikor beteszi a bal lábát (*pie yzquierdo*), az inkább a támadásra (*ofender*) való, mint a védekezésre (*defenderse*), vagy a játékra (*jugar*): amint azt Carranza (*Carrança*) mondja, a harmadik dialógusban: de ez az ellenfél (*contrario*) és a saját némely mozdulata (*movimientos*) által történik, vagy azáltal, hogy alávetve (*sugeta*) tartja az ő kardját (*espada*), amint azt később megtudjátok. De azokat, kik azt mondják, hogy hasznos a bal lábat (*pie yzquierdo*) betenni, Arisztotelész (*Aristoteles*) tekintélyével (*autoridad*) kell meggyőznünk: hiszen ő azt mondja, hogy az ember, s bármely állat mozdulata (*movimiento*) a jobb (*diestra*) oldalról kezdődik és ered, s ez az, mi elsőként mozdul mindegyikükben. Erre úgyszintén sok példa volt abban, aki fut, amint mondtuk, s abban, aki jár, kik mindig a jobb lábbal kezdenek: mert ez a mozdulat (*movimiento*) mindenkiben természetes (*natural*). S vonjuk le a konklúziót, hogy amiképpen a jobb láb az, melyet elsőként mozdítunk, hogy előre menjünk, a balnak kell lennie annak, hogy hátra térjünk, anélkül, hogy bárkit is arra kényszerítenénk, hogy az

ellenkezőjét tegye: s amiképpen előre fokozván [lépvén, *graduando*] a jobbal, a balnak nyomban követnie kell őt, ugyanazon arányba (*proporción*) helyezkedve: akképpen, mikor a balnak kényszerű hátra fokoznia [lépnie], a jobb kövesse őt, mellé helyezkedvén, amint az az ábrán (*demonstración*) is látszik. S ezen pont meghatározásának (*difinicion*) annak kell lennie, hogy az előre menéshez a jobb láb bír ezzel a tisztséggel [feladattal], a bal pedig azzal, hogy kövesse őt, s csupán mellé helyezkedjen: de a hátra menéshez, a bal az, mely irányít (*govierna*), s kezdi a mozdulatot (*movimiento*): a jobb pedig nyomban elkíséri, mellé helyezkedvén, amint az elmondatott: oly módon, hogy az ellenféltől többé vagy kevésbé távol, mindig a jobbnak kell elöl lennie: kivéve azokban az esetekben, melyek arra valók, hogy a ballal sebezzenek, mely akkor jobb [lábként] szolgál, amint az elmondatott. S a többi, mi a test felől hiányzik, a következő ábrán (*demostración*) lesz látható.

****

****

****

****

****

****

*

La entereza que ha de tener el Diestro en los miembros, quando se afirmare.

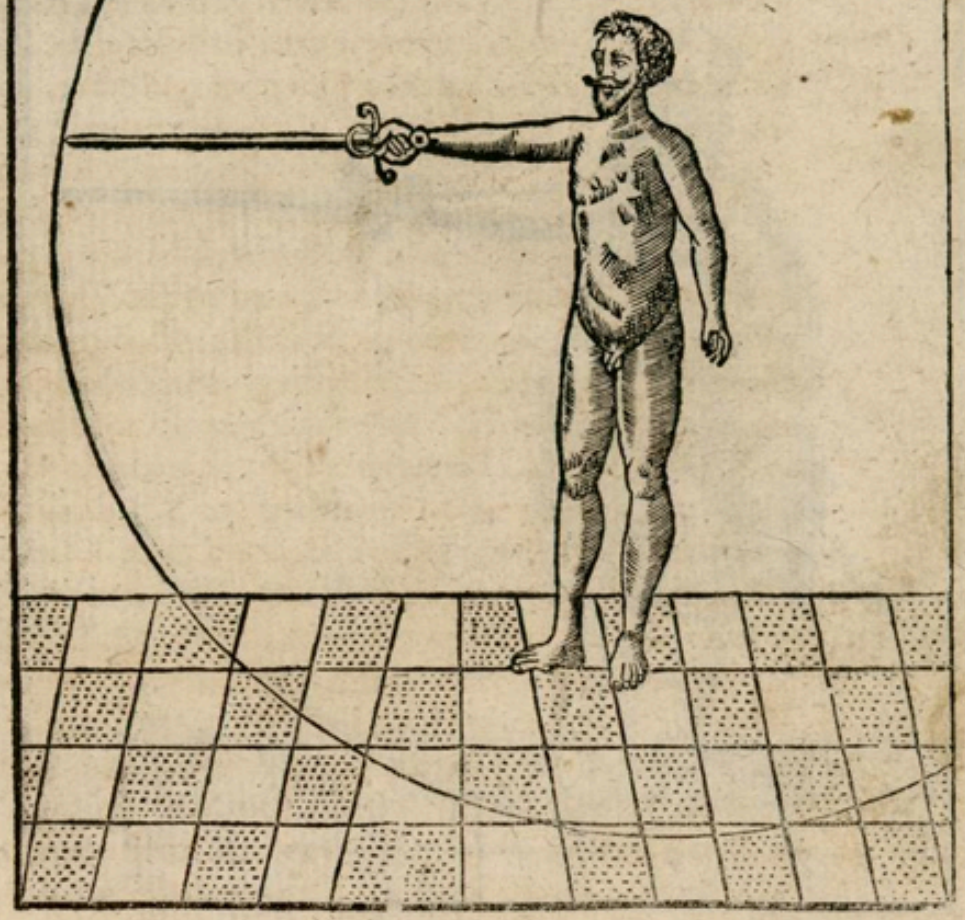

La

© Biblioteca Nacional de España

Como ha de exercitar las Armas el Dieſtro, ſin quitarſe capa, eſpada, ni daga.

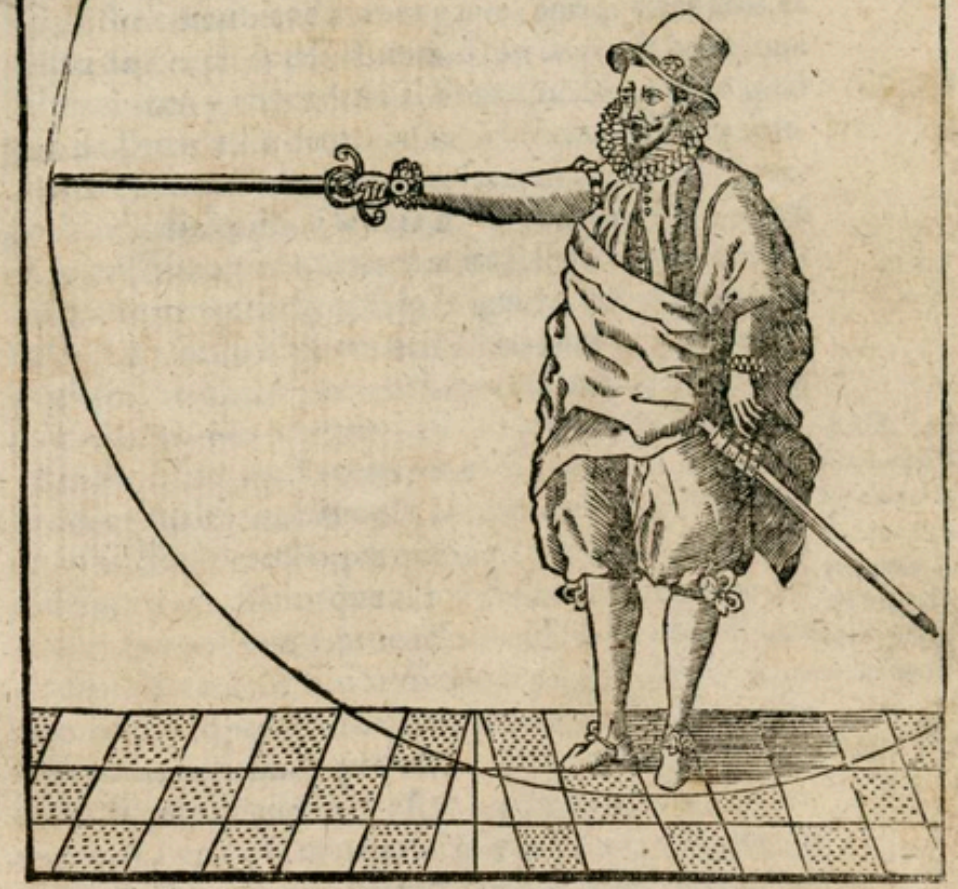

PLI.

© Biblioteca Nacional de España

[PLINIO] a maga természetrajzában, megfontolván egyfelől az irracionális állatok aljasságát (*baxeza*) és durvaságát (*rusticidad*), s minthogy megtagadtatott tőlük az Értelem (*Entendimiento*) nagysága, kevésre becsüli s tartja őket: másfelől, látván az ő természetes ösztönüket (*instinto natural*), mellyel keresik a maguk hasznát (*provecho*), menekülnek a káruk elől, s gondoskodnak a maguk fennmaradásáról, csodálkozik és megdöbben: s megfontolván az embert, kivel az égi kincsből oly nagy rész közöltetett, gazdagítván a Lelkét (*Alma*) három igen finom kővel, melyek a képességek (*potencias*): melyek létrehozzák és megteremtik a szabad akaratot (*libre alvedrio*), miáltal igen ismert előnyökkel kellene bírnia a többi állattal szemben, látván, hogy sok dologban ez épp ellenkezőleg van, megdorgálja őt: mondván, hogy igen nagy zavarodottságára és szégyenére kellene lennie, látni, hogy egy másik állat tudja, mi kártékony vagy hasznos neki, s egyedül ő [az ember] nem ismeri azt, amivel a saját kárát okozza: s hogy ebben igen ismert igaza van, s nem lehet tagadni, sem ellentmondani [ennek] sok okból [érvből, *razones*]: s különösképpen abban az anyagban, melyet tárgyalunk, s ennek bizonyítása igen elegendő lesz. Azt mondja Arisztotelész (*Aristoteles*), az állatok részeinek második könyvében, hogy egyedül az ember jár felállva és egyenesen (*inhiesto y derecho*) mind közül: mert az ő természete (*naturaleza*) és szubsztanciája (*sustancia*) isteni és égi: s hogy ez az embernek jobban megfelelt, mint bármely más állatnak, maga Arisztotelész (*Aristoteles*) bizonyítja, az ő Fizikájának hetedik könyvében: mondván, hogy az ember egy kisebb világ (*mundo menor*), ehhez a nagy világhoz képest, s magában foglal minden dolgot. S ezért ura minden állatnak, melyek engedelmeskednek neki, s alá vannak vetve: s így volt illendő, hogy egy tökéletesebb dolognak, mint amilyen az ember, egy tökéletesebb alakzat (*figura*) adassék, s annak mozdulata (*movimiento*), mely felé [felfelé, *hazia arriba*] irányul, hol a tökéletesség vagyon: s minthogy minden egyes dologhoz az ő mozdulatának (*movimiento*) megfelelő alakzat (*figura*) illik, s különösképpen a két lábbal bíró dolgokhoz, diametrális [egyenesvonalú, *diametral*] alakzat illett nekik, s a lábak egyenességével szembeállított, melyek az egész test alapjai (*fundamentos*), miképpen a házak és épületek alapjai (*cimientos*): s ámbár más komoly szerzők is adnak érveket (*razones*), kik ezt állítják és hitelesítik, elegendő számunkra ezen vádat róni a Fegyverek professzorára (*professor de las Armas*), hiszen nem könnyen fog szabadulni belőle: s ha bármi mentséget hozna is fel a maga részéről, egy ponton tetten érjük őt a lopott holmival a kézben [*con el hurto en la mano* - szólás], amint az látszik, mikor a karddal (*espada*) gyakorolnak, hiszen meggondolatlanul megbontják [szétzilálják, *descomponen*] az ő testüket, ezer igen kártékony szélsőségbe (*extremos*) téve magukat, hol a bal lábra (*pie yzquierdo*) terhelve, hol a jobbra, hol olyannyira összezárva a lábakat, hogy az egyiket a másikra teszik, anélkül, hogy valaha is nyugodtak vagy pihentek lennének, teljesen kifordítva a mozdulatok (*movimientos*) természetes rendjét. S hogy mily csúf és kártékony dolog ez, a szükség arra kényszerít minket, hogy a példákhoz (*exemplos*) folyamodjunk, mert hogy ezek nagy részét teszik [a meggyőzésnek], s nagy erővel (*fuerça*) bírnak ahhoz, hogy magukkal vigyék az embert a jóra, vagy a rosszra, abban senki sem kételkedik, sőt, sokszor a legkönnyebbek és leghétköznapiabbak [*caseros*] bírnak nagyobb erővel a meggyőzéshez, mert az Értelmek (*Entendimientos*) azokat jobban befogadják. S fontoljuk meg, ha egy (végtagjaiban egészséges) ember, kinek jó testalkata vagyon s gáláns, sétálva menvén, nem úgy járna egyenes testtel, mint a többi ember, a lábát és kezét büszkén [*bizarria*] s mérsékelt gyorsasággal előrevéve, kihúzva magát [*gallardeandose*], amint az a gáláns embereknél szokásos: hanem csámpásan,

sántikálva [*nancádo*] menne, mint a nyomorék, vagy olyannyira előredőlt testtel, hogy az arcát a földhöz közel vinné: vagy ellenkezőleg, [hátra] vetvén [*echando*] oly hosszú lépést (*passo*), mely fáradságos (*penoso*) volna neki, sőt, olykor lehetetlen is volna ismét összezárni a lábakat, hogy egy másik lépést tegyen: hiszen amint más helyütt mondtuk, Arisztotelész (*Aristoteles*) véleménye szerint a járás mozdulata (*movimiento*) pihenésből s fáradozásból áll, mit mondanának róla? Úgy tűnik nekem, senki sem volna, ki ne nevetne s űzne gúnyt belőle. S ha egy épület, miután a kíváncsi s szorgalmas Mesterember (*Artifice*) megépítette azt, minden tökéletességében egyenesen, elferdülne vagy elcsavarodna: azonnal azt mondanánk, hogy le akar dőlni, s kevés ideig tartana. Hát ha a természet oly tökéletesnek formálta az embert minden végtagjában, oly nagy harmóniával (*concierto*), s oly különös összetételben, mit az Értelem (*Entendimiento*) nem tud tökéletesen megfontolni, s még a legkiválóbb is csodálkozik s megdöbben: s az ilyen ezt nem becsüli, s beleesik valamelyikbe az említett bűnök közül, mit is mondhatnánk róla, mit ne érdemelne meg, mily szerencsétlenség jöhetne, mi ne érné utol: vagy mily elképzelhető veszély vagyon, mi ne tenne kárt benne. S ama vággyal, melyre az ész (*razón*) kötelez engem, hogy mentesek legyetek mindezektől, elhatároztam, hogy ide teszem ezen ábrát (*demonstración*), mind ezen fő okból, mind pedig azért, hogy figyelmeztessek arra a haszonra, mi a test egyenesen tartásából származik, hogy az ő éle [profilja, *perfil*] jó legyen (mely az egyik legnagyobb fontossággal [megfontolással] bíró alapja a Vívóművészetnek [*Destreza*].) S azért, hogy a kar (*braço*) úgyszintén egyenes legyen, s a hasznokért, melyek ebből származnak, úgy a saját védelemre (*defensa*), mint az ellenfél (*contrario*) sebzésére (*ofensa*), s hogy kevesebb fáradsággal s szabadabban tudjon részt venni az ő mozdulataiban (*movimientos*): amint arra is, hogy jobban megőrizze a lélegzetet (*aliento*), melynek megőrzéséből nem csupán a győzelem (*vitoria*) származik, hanem az élet megőrzése is, kinek fontosságát itt hagyjuk megfontolni (melyről külön is értekezni fogunk egy felkészítésben [*preparación*], mit meg kell tenni [ahhoz], hogy belépjünk az egyetemesbe [*vniuersal*]), s egyúttal kinyilvánítjuk azt is, miképpen kell fogni a kardot (*espada*), s miért kell megszorítani a kézben: s a hasznot, mi ebből jön, s melyek az egyenes kar (*braço recto*) tartásából származnak, mely három, mind igen fontos, mely az, hogy jobban eléri az ellenfelet (*contrario*), több erővel (*fuerça*) bír benne: s az utolsó, hogy megszabadul egy sebzéstől (*herida*), mit a hamis Vívóművészetben (*falsa Destreza*) a könyökön (*codo*) adnak: iparkodván ezt oly hévvel s igyekezettel [megtenni], amint azt a lábon szokták: a könyökön [adottat] azonban mesterséges (*artificiosa*) s titkos sebzésként ünneplik, s cseppet sem érzik magukat kevéssé elégedettnek és győzedelmesnek, mikor elérték a szándékuk végét (mi a könyökre mért ütés [sebzés]), de mind az egyik, mind a másik, s az összes többi is megszűnik, anélkül, hogy elérnék a céljukat, csupán megőrizvén mindenben azt az egyenességet (*rectitud*) és teljességet (*entereza*), mit a férfi ábrája (*demonstración*) és alakzata (*figura*) kinyilvánít. S ami a testet illeti, s mily fontossággal bír az, hogy arányosan egyenesen tartsák, ahhoz sem sok dicséret nem szükségeltetik, sem megértéséhez nem lesz nagy nehézség. Hiszen a lábak első ábrájánál (*demostración*) értekeztünk arról, mi elegendő lehetne, de meg kell jegyeznetek, hogy nem csupán a lábaknak kell úgy lenniük, amint említettük, arányosan együtt, hanem megköveteltetik, hogy a test is úgyszintén élvezze ezen arányt: hogy teljesüljön az, mit a mi szerzőnk mond, a mérsékelt szög (*angulo moderado*), mely az, hogy egyformán állunk mindkét lábon, mert ez a legjobb: mert ha a zárt [együtt lévő] lábak szélsőségében volna, már mondtuk, hogy merőleges volna, s

ez ugyanaz, mit Carranza (*Carrança*) vonalban állásnak (*estar en linea*) nevez: mert az ember egész teste abban a testtartásban (*postura*), a zárt lábakkal, egy egyenes, merőleges vonalat képez a fejtől a lábakig, s nem lesz semmiféle szilárdsága (*firmeza*), minthogy hiányzik belőle a mérsékelt szög (*angulo moderado*) a lábaknál: mert a mi szerzőnk szerint az ilyen szögben vagyon az erő (*fuerça*), minthogy megvan az az arányos távolság az egyik lábtól a másikig, s ez az, hol az ember a legjobban van, s a legkészségesebb arra, hogy elérje az ő ellenfelét (*contrario*): s ily módon lévén, megszűnik a rejtély (*enigma*), mit Gerónimo de Carranza ad a Matematikusoknak: mondván, hogy miképpen lehet az, hogy adva lévén két vonal (*lineas*), az egyik nagyobb a másiknál, anélkül, hogy a kisebbnek a mennyiségét megnövelnék, úgy tétetik, hogy messzebbre érjen a legnagyobbnál (anélkül, hogy annak hosszát csökkentenék) mindazzal, amivel az meghaladta a kisebbet, csupán azáltal, hogy az, kinél a nagyobb vonal vagyon, az aránytalanul szétnyitott lábak szélsőségében (*extremo*) állapodik meg: s az, kié a rövidebb, mérsékelt szögben (*angulo moderado*) állapodik meg, a lábak arányosan együtt lévén: mert ha mindketten egyazon módon, vagy egyenlő arányban, vagy egyenlő szélsőségben állapodnának meg, a nagyobb vonal érne messzebbre: s mikor egyenlőek volnának, egyenlő volna az elérés is: mert amint mondtuk, az egyenlőnek egy másik egyenlővel szemben nincs hatalma: s így az, hogy a rövidebb messzebbre ér a hosszabbnál, azért van, mert amannal valamelyik szélsőségben állapodnak meg: s az, kié a rövidebb, egyenesen (*derechamente*) állapodik meg. Ugyancsak meg kell jegyeznetek, hogy azonfelül, hogy a testet egyenesen (*derecho*) tartjátok, amint az elmondatott, illendő, s igen nagy fontossággal bír, hogy élbe fordítva (*perfilado*) legyen: oly módon, hogy a mellkas ne egyenesen az ellenfél kardja (*espada contraria*) felé nézzen: mert azonfelül, hogy nem lesz meg benne az a készség (*promptitud*), mi illendő volna az ellenfél (*contrario*) mozdulatainak (*movimientos*) megakadályozására, kevésbé is ér majd el a karddal (*espada*). (Amint azt ábrával (*demonstracion*) fogjuk bizonyítani.) Olybá, hogy ennek a konklúziója az, hogy a test ahhoz, hogy jó élben (*perfil*) legyen, akár karddal (*espada*), akár anélkül fontoljuk meg, oldalvást (*de lado*) kell lennie: amint azt az ábra (*demonstración*) is mutatja, legyenek a lépések (*compases*) a kerület (*circunferencia*) bármelyik oldala mentén, vagy az átmérő (*diametro*) vonalán, vagy bármelyik mellékvonalon (*colaterales*), melyek azon vonalak (*lineas*), melyek a szögeket (*angulos*) formálják, mindig megtartva ezen szabályt: mert ellene menni nem lesz figyelemre méltó kár nélkül: s mikor a bal láb (*pie izquierdo*) lépésével (*compás*) kell élnetek, mely amint azt a lábak ábrájánál (*demonstraciō*) mondtuk, jobb lábként szolgál: hiszen elöl kell lennie, s a jobbnak hátul, ugyanazon pontossággal (*puntualidad*) kell megtartani, hogy a bal oldal élben (*perfilado*) legyen, s a mellkas sohasem egyenesen az ellenfél (*contrario*) felé, kivéve némely indítványokat (*proposiciones*) vagy technikákat (*tretas*), mikor a kard (*espada*) felett futnak be, betévén a bal lábat (*pie izquierdo*): mert ily esetben nincs helye annak, hogy teljesen élben (*perfilado*) legyen. De ezt úgy kell érteni, hogy akkor kell megtenni, ha a kardot alávetve (*sujeta*) tartják, s nem másképpen. S minthogy a mi szerzőnk azt mondja, hogy az él (*perfil*) a test alakzatát (*figura*) illeti, anélkül, hogy a kard (*espada*) közreműködhetne. S úgyszintén mondja, hogy az él (*perfil*) a test alakzata (*figura*), jó vagy rossz, hogy bizonyossággal (*certeza*) igazolni tudjuk, miképpen ér messzebbre egy élbe fordított (*perfilado*) ember, mint a másik, ki nincs úgy. Minthogy olybá tűnt, hogy bármely Értelem (*Entendimiento*) meggyőzéséhez ez illendő, ide akartam tenni, s ábrával (*demonstration*) bizonyítani, hogy kevesebb fáradsággal megértsétek, s egy pillanat alatt felismerjétek a jó vagy rossz élt (*perfil*),

mellyel az ellenfeletek (*contrario*) bírhat, s tudjátok elnyerni tőle annak fokait (*grados*), mint igen fontos dolgot: egyúttal figyelmeztetvén némely oly rossz s kártékony szélsőségre (*extremos*), melyekbe a hamis Vívóművészet (*falsa Destreza*) professzorai teszik magukat, ama vággyal, hogy mindenki fontolja meg azt, s az egyik hagyja el a rosszat, s mindenki általánosságban ismerje meg a jót, s hasznot húzzatok belőle és hasznosak legyetek: hiszen ez köztudottan az én vágyam: s mindezt meg lehet fontolni a következő két ábrán (*demonstraciones*).

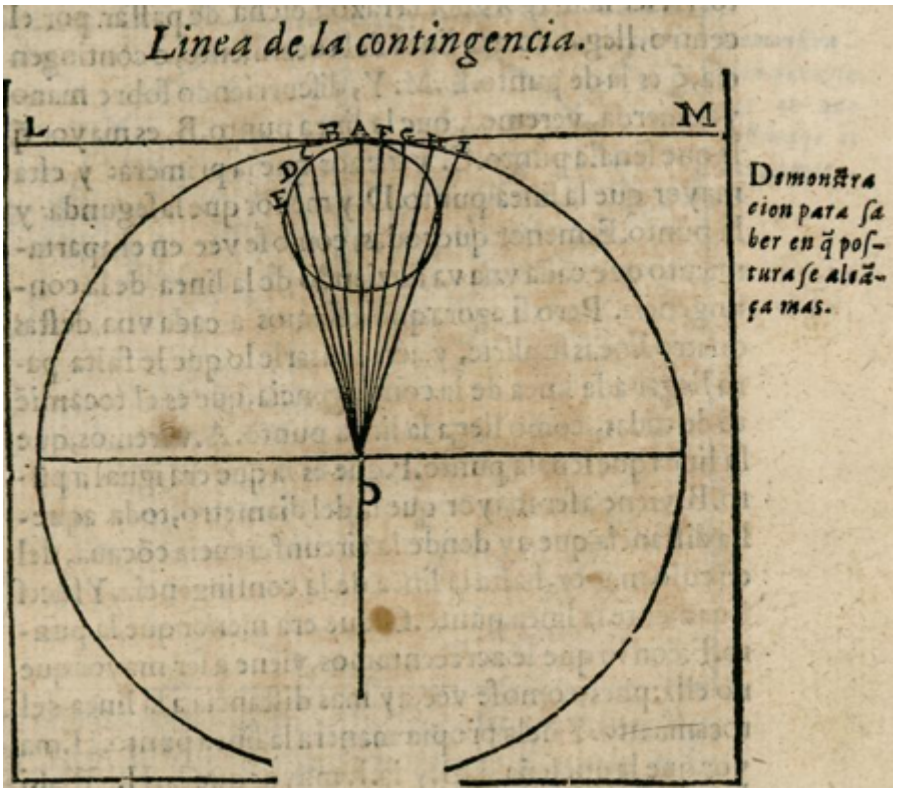

Széljegyzet: *Ábra (Demonstracion), hogy megtudjuk, mily testtartásban (postura) ér [az ember] messzebbre*.]

Azt mondja Euklidész (*Euclides*), hogy ha egy körön kívül felvennének egy pontot, mint mondjuk a P pontot, s abból egyenes vonalakat húznának a körhöz, s azok egyike áthaladna a mondott kör középpontján (*centro*), s a többi bármilyen módon is essen a konkáv kerületre (*circunferencia concaua*) (mely az a vonal, miből a kör formálódik, mit kerületnek [*circunferencia*] hívunk), a legnagyobb közülük az lesz, mely áthalad a középponton (mit átmérőnek [*diametro*] mondunk), mely az, hol a kard (*espada*) vagyon, s a többi közül a hozzá legközelebb eső, amint az látszik az A pontot (*punto A*) [jelző] vonalon, lesz a legnagyobb, azon mondott oknál fogva, hogy áthalad a középponton, elérvén az érintés (*tocamiento*), vagy érintkezés (*contingencia*) vonalához, mely az L. M. ponté. S bal kéz felé (*sobre mano yzquierda*) haladva, meglátjuk, hogy a B pontot (*punto B*) [jelző] vonal nagyobb, mint az, mit a C pont jelöl, s kisebb, mint az első: s ez nagyobb, mint a D pont (*punto D*) vonala, s kisebb, mint a második: s az E ponté (*punto E*) kisebb mindnél, amint az látszik az eltávolodásban (*apartamiento*), mit mindegyik tesz az érintkezés (*contingencia*) vonalától. De ha most ezen négy vonal mindegyikét ki akarnánk egészíteni, s megnövelni azzal, mi hiányzik nekik ahhoz, hogy elérjék az érintkezés vonalát, mely mindegyikük érintési pontja

(*tocamiento*), ahogyan az A pont vonala eléri, meglátnánk, hogy a vonal, mit az F pont jelöl, mely az, mi egyenlő volt a B ponttal, nagyobb lesz, mint az átmérőé (*diametro*), mindazon távolsággal (*distancia*), mi a nagyobb kör konkáv (*concaua*) kerületétől az érintkezés (*contingencia*) vonaláig vagyon. S egymás után (*successivamente*) a G pont vonala, mely kisebb volt, mint az F ponté, azzal, amivel megnöveljük, nagyobb lesz, mint amaz: hiszen, amint látszik, nagyobb a távolság az érintés (*tocamiento*) vonaláig. S ugyanily módon a H pont vonala nagyobb, mint az, mit a G jelöl, s az I nagyobb a H-nál. S így az, mely (korábban) a legnagyobb volt, a legkisebb lesz, s a legkisebb a legnagyobb: miből az következik és az szűrhető le tisztán, hogy az összes többi vonalnak, kivéve az A pontét (mely az átmérőé), ha azt akarjuk, hogy elérjék az érintkezés (*contingencia*) vonalát, meg kell növelniük azt a hiányt, mellyel mindegyik bír. S ezen pont megoldása (*solucion*) a következő ábrán (*demonstration*) fog kinyilváníttatni.

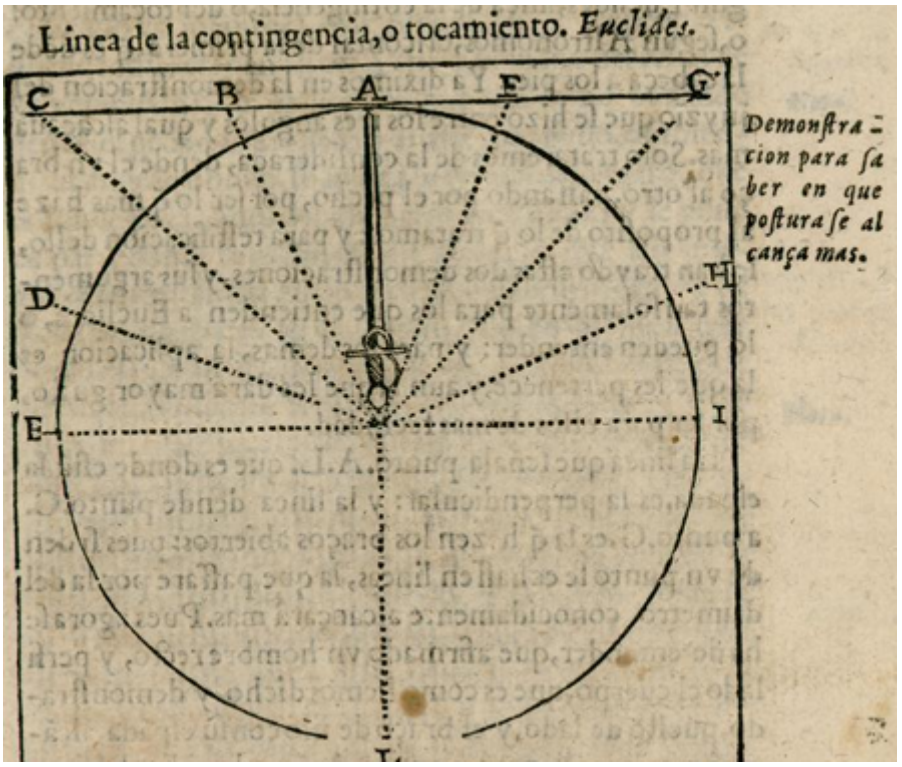

[Széljegyzet az ábra mellett: *Ábra (Demonstration), hogy megtudjuk, mily testtartásban (postura) ér [az ember] messzebbre.*]

AZ ELŐZŐ ábrán (*demonstracion*) feltételezettekkel, s azzal, melyen megmutatjuk, hogy a derékszög (*angulo recto*) messzebbre ér, mint bármely más, hitelesítjük ezen ábrát (*demostracion*), s annak bizonyossága (*certeza*) felől nem kell majd kételkednünk: de fel kell tételeznetek, annak megértéséhez, miről szó vagyon, hogy az emberben, azonfelül, hogy gömbölyű (*esferico*), amint már mondtuk, egyúttal két vonal is megfontolandó. Az egyik a fejtől a lábakig: melyet Euklidész (*Euclides*) szerint merőlegesnek (*perpendicular*) hívnak: vagy a Csillagászok (*Astronomus*) szerint függőleges vonalnak (*linea vertical*). S megfontolandó egy másik, nyitva tartva a karokat (*braços*), az egyiktől a másikig. Ezt hívjuk, Euklidész (*Euclides*) szerint, az érintkezés (*contingencia*) vagy érintés (*tocamiento*) vonalának: vagy a Csillagászok

(*Astronomos*) szerint az első horizontálisának [vízszintesének, *oricontal*], mely a fejtől a lábakig tart. Már szóltunk az ítélet (*juyzio*) ábrájánál (*demonstracion*), mely a három szög között tétetett, s arról, hogy melyik ér messzebbre. Csupán arról fogunk értekezni, melyet az egyik kartól (*braço*) a másikig fontolnak meg, áthaladva a mellkason (*pecho*), minthogy ez teszi a legtöbbet ama szándékhoz (*proposito*), miről értekezünk: s ennek tanúsítására hozatott ezen két ábra (*demonstraciones*), s az ő érveik (*argumentos*) csupán azoknak [szólnak], kik értik Euklidészt (*Euclides*), vagy meg tudják érteni őt: a többieknek pedig az alkalmazás (*aplicacion*) az, mi rájuk tartozik, sőt, mi nagyobb örömet (*gusto*) ad majd nekik, lévén számukra sokkalta könnyebb. A vonal, melyet az A. L. pont jelöl, hol a kard (*espada*) vagyon, az a merőleges (*perpendicular*): s a vonal a C ponttól (*punto C*) a G pontig (*punto G*) az, mit a nyitott karok (*braços abiertos*) tesznek: hiszen ha egy pontból vonalakat vetnének, az, mely az átmérőjén (*diametro*) halad át, ismerten messzebbre érne. Így hát most meg kell érteni, hogy mikor egy ember egyenesen (*recto*) állapodik meg, a testet élbe fordítva (*perfilado*), mi úgy van, amint mondtuk s ábrázoltuk, oldalvást állva, s a karját élen (*de filo*) [egyvonalban] a kardjával (*espada*), messzebbre fog érni, hiszen elér az A pontig (*punto A*), mely az ellenfél (*contrario*) mellkasa (*pecho*): s ha a B pontig (*punto B*) akarna érni, mely a jobb kar (*braço*) tövéhez (ami a váll [*ombro*]) közel van, nem tévén lépésmozdulatot (*movimiento de pies*), hiányozni fog neki mindaz, mi a kerülettől (*circunferencia*) addig a vonalig vagyon, hol érinteni fog: s ha a C pontig (*punto C*) akarna érni, mely a könyökizület (*coyuntura del codo*) lesz, nem fogja elérni mindazt, mit az ábra (*demonstracion*) kinyilvánít: ha pedig a D pontig (*punto D*) érne, mi a kard markolata (*empuñadura*), nem tudná elérni őt, még ha egy más ugyanekkora hosszúságú kardja volna is: s ha az E pontban (*punto E*) állapodna meg, párhuzamos vonalba (*linea paralela*) kerülne, egyenlő távolságra [*æque distante*], miképpen amint azt a C. és E. [vonalak] kinyilvánítják, melyeknek természete, hogy a végtelenben haladva sosem futnak össze [párhuzamosak]. S ugyanezt lehet megfontolni a jobb kéz felőli többi vonalon is: miből tisztán leszűrhetjük, hogy amiképpen a mellkastól lefelé haladva a hegyesszög (*angulo agudo*) felé, vagy felfelé a tompaszög (*angulo obtuso*) felé, a kard (*espada*) eltávolodik a középponttól (*centro*), mely az, hol az átmérő (*diametro*) vonala mentén elért [volna], s oly helyre kerül, hol lehetetlen elérnie: hogy ugyanígy a jobb vagy bal kéz felé eltávolítva azt, nem fog elérni, amint azt a középpontból (*centro*) kiinduló vonalak is kinyilvánítják. Így hát most meg kell fontolnotok, hogy úgy tűnik, ezt [a hibát] szándékosan, rosszhiszeműen, vagy durva tudatlanságból teszik, mert azon puszta oknál fogva, hogy eltávolodik a középpont (*centro*) vonalától (mely ott vagyon, hol a kard, amint az elmondatott), s a karját (*braço*) kiveszi a maga helyéről, valamelyik szélsőségbe (*extremos*) téve azt, lefelé vagy felfelé néző körmökkel (*vñas abaxo, o arriba*), mi rossz és veszélyes dolog, s semmi mást nem is tanulmányoznak, s nem is tesznek: amint azt közönségesen látni, hogy elhagyván a mondott vonalat, mi a középponton halad át, anélkül, hogy értekeznének [foglalkoznának] vele, mintha az igazságot tekintve rossz és kártékony dolog volna: s a B pont (*punto B*) vonalában állapodnak meg, lefelé néző körmökkel (*vñas abaxo*), hajlított karral (*braço doblado*), teljesen szögeket formálva: mely testtartásról (*postura*) azt mondják, hogy az egy saját technikájuk (*treta*), ama alkalomról (*ocasion*), mit az ellenfelüknek (*contrario*) adnak: s bizonyosan el is hiszem, mert aki ilyet tesz, épp elég alkalmat ad arra, hogy megöljék: mert eltávolítani a kardot (*espada*) a vonaltól, vagy az érintés (*tocamiento*) pontjától (mely a mellkas) s behajlítani a kart (*braço*), mi más volna ez, mint félrevinni azt, hogy még ha egyenesen is tartaná a karját (*braço*), akkor is kevesebbet érne el, amint azt az

ábra (*demonstracion*) is jelöli: s ellenkezőleg, az ő ellenfelének (*suyo* [contrario]) kardja (*espada*) messzebbre fog érni: s azt, ki ily módon állapodik meg, kis igyekezettel meg lehet majd sebezni, amint arról a maga helyén szó esik. Mások úgy állapodnak meg, hogy a kardjukkal (*espada*) a C pontig (*punto C*) érnek, a körmökkel felfelé (*vñas arriba*), amint mondtuk, s ott egy technikát (*treta*) tesznek, melynek a neve: hívás (*llamar*), egy szelíd mozdulatot (*movimiento manso*) téve, körmökkel felfelé (*vñas arriba*), felfedve a mellkast (*pecho*), hogy az ellenfelük (*contrario*) kedvet kapjon megsebezni őt ott. Ezen a ponton még inkább eltávolítják a kardot (*espada*), s helyet adnak annak, hogy az ellenfélé egy kis mozdulattal (*pequeño movimiento*) sebezni (*ofender*) tudja őket, amint arra később figyelmeztetünk. Mások még nagyobb szabadsággal megbontják a rendet (*se descomponen*), egy vágást (*tajo*) dobva, mely nem túl hosszú, a kardot (*espada*) a bal oldalukra vive, igen nagy gonddal és elővigyázattal (*prevencion*), hogy mikor az ellenfél (*contrario*) a mellkason (*pecho*) akarja sebezni őket (mit megtehetne, minthogy megfelelő távolsággal [eszközzel/középpel, *medio*] bír, hiszen a kardját a D pontig viszi), elfogja azt egy keresztet formálva (*haciendo cruz*), s betéve a bal lábát (*pie izquierdo*), egy igen erős döfést (*estocada*) adjon. S az ilyeneknek a vigyázatlansága (*inadvertencia*) köztudott, s a veszély biztos. Ha gondotok lesz rá, hogy mindig az arányos távolságot (*medio de proporción*) válasszátok, mellyel, ha az ellenfél (*contrario*) ily mozdulatot (*movimiento*) akarna tenni, úgy a hosszú út miatt, mit a kardjának be kell járnia a vágás (*tajo*) tételéhez: mely elengedett mozdulatból (*movimiento remisso*) áll, a hegyesszög (*angulo agudo*) részvételével, mint azon rövid út miatt, mit a tiéteknek kell bejárnia: hiszen annak eseti mozdulatnak (*movimiento accidental*) kell lennie a derékszög (*angulo recto*) által, s minthogy az ő kardja oly keveset ér el, amint azt a D pont (*punto D*) vonala mutatja, megsebzitek őt, élvezvén a kerület (*circunferencia*) bal kezetek felőli oldalát, abban a pontban, mikor az elengedett mozdulatot (*movimiento remisso*) teszi: de ha visszafordulna, hogy elfogja a ti kardotokat, kényszerű lesz kiszabadítani azt alulról, élvezvén a kerület (*circunferencia*) másik oldalát, megsebezvén: amint erre mindenre figyelmeztetést adunk a maga helyén. Meggondolatlanul, minden ész (*razon*) és okosság nélkül (*prudentia)* [okosságból]: máskor egy vágást (*tajo*) dobnak, mit ők töröttnek (*rompido*) hívnak, oly nagy erőt (*fuerça*) alkalmazván, hogy a kardot (*espada*) egészen az E pontig (*punto E*) viszik, mihez összezárják a kart (*braço*), s keresztbe teszik a mellkason, ugyanazon szándékkal, mint a fél vágásnál (*medio tajo*), hogy visszatérve elfogják a kardot: s eljutva ezen pontig, párhuzamos, egyenlő távolságú vonalban (*linea paralela æque distante*) lesz, amint az elmondatott s látszik is: miáltal a kardja oly távol lévén, s az az út, mit megtesz s meg kell tennie, míg visszatér a derékszögbe (*angulo recto*), melyet elhagyott, oly hosszú lévén, ti pedig egyenesen (*rectamente*) megállapodva lévén, s a mondott arányos távolságot (*medio de proporción*) választva, s a mozdulatnak (*movimiento*) oly rövidnek kell lennie, amint már hivatkoztunk rá, meg lehet fontolni, mily könnyedséggel lesz megsebezve, még mielőtt befejezné az elengedett mozdulatot (*movimiento remisso*), csupán egy keveset élvezvén a kerület (*circunferencia*) bal kezetek felőli oldalából: s ha visszatérne, hogy elfogja a ti kardotokat, mely a szándék, mellyel a vágást (*tajo*) dobják, megfontolván, hogy a magáét a tompaszögbe (*angulo obtuso*) viszi, egy íves lépéssel (*compás curvo*) áthaladtok a kerület (*circunferencia*) másik oldalára, kiszabadítva a kardot alulról, megsebezvén őt a mellkasán, amint az ezelőtti pontban figyelmeztettünk, s később ábrával (*demostraremos*) fogjuk bizonyítani.

S végigfutván a másik négy jobb kéz felőli vonalon, ámbár az élek (*perfiles*) s az elérés kinyilvánítására nem volna szükség kinyilvánítani őket, hiszen hasonlatosak az elsőkhöz, de hogy kinyilvánítsuk a technikát (*treta*), mit mindegyiknél tesznek, szólunk róluk egy keveset, mert nem terjengősség mindig azt mondani, mi illendő. S ami az elsőt illeti, az F pont (*punto F*), ez egy technika (*treta*), mit a kart behajlítva (*doblando el braço*) tesznek, úgy, hogy a kard (*espada*) hárítóvasa (*guarnicion*) a vállal (*ombro*) szembe kerül, egy keveset felfedve a mellkast: mit úgy hívnak, hogy meghívni (*combidar*) az ellenfelet (*contrario*), hogy sebezzen a felfedett mellkason: s ezen okot (*razón*), vagy meghívást én megtagadom tőle, de a meghívásnak, igencsak a saját kárára lesz, ha ti akkor arányos távolságban (*medio de proporción*) vagytok: mert azzal, azonfelül, hogy messzebbre értek, a mozdulat (*movimiento*) rövid lesz: s egy keveset a kerület (*circunferencia*) jobb kezetek felőli oldalára haladva, megsebzitek őt a mellkason: s mikor a kardotokat az ő hárítóvasába (*guarnición*) akarná fogni (mely az, mit szándékoznak), a sebzés (*herida*) már be is érkezett, s újra kimehettek az arányos távolságba (*medio de proporción*): hol biztonságban lesztek, s szabadságban ahhoz, hogy újra sebezzetek. A G pont (*punto G*) vonala oly sűrűn látogatott azok által, kik szinte védekezésük (*defensa*) céljának tekintik, hogy sokszor, mikor kardot (*espada*) fognak, nem is tesznek mást, s benne teszik az egyik legemlékezetesebb technikát (*treta*), melyet szintúgy úgy neveznek, hogy hívás (*llamar*), miképpen a C pontnál lévőt, mert mindkét mozdulat egyforma nagyságú (mindegyik a maga részén) ebben felfedik a mellkast, hogy megsebezzék őket rajta, azon szándékkal, hogy elragadják a kardot, s egy vágást (*tajo*) adjanak a fejre (*cabeça*): s nem nézik, hosszú vagy rövid-e az a mozdulat (*movimiento*), mit meg kell tenniük szándékuk eléréséhez: s ha az ő ellenfelüké sebesebb, s meg tudja sebezni őket, amint ti is megsebzitek a tiéteket, ha az arányos távolságot (*medio de proporción*) választottátok, abban a pontban, mikor kinyílik, vagy felfedi a mellkast, csupán egy lépést (*compás*) téve a kerület (*circunferencia*) jobb kezetek felőli oldalán: mellyel elnyeritek tőle az él (*perfil*) fokait (*grados*), mi elegendő ahhoz, hogy meg tudjátok sebezni a kardotokkal (*espada*), anélkül, hogy az övé elérhetne titeket, hacsak nem tesz egy újabb lépést, míg újra meg nem állapodik: s ennek kezdetekor is meg lehet majd őt sebezni. A H ponté (*punto H*) az, miben a fonákvágást (*reves*) formálják, mikor befejezik a vágást (*tajo*), melyről az E pont (*punto E*) vonalánál figyelmeztettünk. Ugyanazon szándékkal, hogy elragadják [a kardot], s vágást (*tajo*) adjanak, s az arányos távolságra (*medio de proporcion*) vonatkozó elmondott elővigyázattal (*preuencion*): megfontolván, hogy azonfelül, hogy a kardja oly távol vagyon, amennyire azt az ábra (*demostración*): az ilyen fonákvágást (*reves*) a hegyesszög (*angulo agudo*) részvételével formálja, miáltal a derékszög (*recto*) messzebbre fog érni, s meg tudjátok sebezni őt, ha annak cselekvésében rövidséggel tesztek, egy keveset élvezvén a kerület (*circunferencia*) jobb kezetek felőli oldalából, azon oknál fogva, hogy a kard (*espada*) távol marad a ti bal oldalatokon: s a többit, mi hiányzik, a maga helyén fogjuk megadni [figyelmeztetni rá]. S ha az I pontig (*punto I*) érne , mely ámbár nem oly általános, olykor abba teszik magukat, felfedvén az egész mellkast (*pecho*), párhuzamos vonalakba (*lineas paralelas*) kerülne, minden remény nélkül, hogy onnan sebezni tudjon, lévén az lehetetlen. S ha az, ki ilyet tesz, bír is valami [reménnyel] a védekezésre (*defenderse*), kiábrándítom őt, mert a legnagyobb lehetetlenséggel lesz lehetetlen számára, ha a Képzett vívó (*Diestro*) a már hivatkozott arányos távolságot (*medio de proporcion*) választotta: mert azzal oly rövid mozdulattal (*movimiento*) tudja majd megsebezni, hogy az szinte felfoghatatlan lesz: s ha a látásnak [szemnek] kétséges is, hogy sokat fel tud fogni belőle, még sokkal

nagyobb kétségbe vonható az a gyógyír [ellenszer/remedio], mit ők előre láthatnak, hiszen a valóságban [az igazság tényében] oly távol van az, minő közel a vágy [hozzá]. De meg kell fontolnotok ezen ember ábráján (*demostración*) s alakzatán (*figura*), hogy az a kar (*braço*) egyenességében (*rectitud*) és teljességében (*entereza*) vagyon, mi új dolog, oly nyelvezet és tanítás (*dotrina*), mit ritkán látni, s mikor látják, nem tartják meg: s az oka annak a hasznoknak a nem tudása kell, hogy legyen, melyek ebből származnak. Melyek ketten vannak, s melyek mindketten az ember vágyában foglaltatnak benne, mely az, hogy támadja [sebze] az ellenfelet (*contrario*), s sértetlen [sebzés nélküli] maradjon: hiszen egyenesen tartva a kart (*braço*), válaszolni lehet az ellentétes mozdulatokra (*movimientos*), megakadályozva neki a döféseket (*estocadas*), s egyúttal sebezve, s a vágásokra (*tajos*) egyúttal a fonákvágásokkal (*reveses*) és kétkezes vágásokkal (*mandobles*), hárítás (*reparo*) nélkül legyőzni azokat, csupán sebezve hol a heves mozdulat (*movimiento violento*) kezdetén, hol a természetes (*natural*) befejezésekor, csupán azáltal, hogy a lábak pótolják a lépésekkel (*compasses*), a kerület (*circunferencia*) oldalai mentén azt, mi hiányozna ahhoz, hogy arányba (*proporcion*) kerüljön [redukálódjon], amint az majd megnyilvánul a további ábrákon (*demonstraciones*). Térjünk most rá egy sebzés (*herida*) kinyilvánítására, mit a könyökön (*codo*) iparkodnak adni, hiszen megígértük, hogy megnyilvánítjuk a gyógyírját [ellenszerét], s az okot, amiért adják, s ott egymás közt adhatják. Ez az, hogy minthogy ívesen (*curbos*) állapodnak meg, behajlítva a kart a könyökhajlatnál (*sangradera*), s a kardnak (*espada*) ezen oknál fogva kényszerűen fel kell mennie a tompaszögbe (*angulo obtuso*), s a könyököt (*codo*) felfedve találván, kedvet kapnak ahhoz, hogy megsebezzék azt: s voltak némelyek oly Képzett vívók (*Diestros*) ezen sebzésben, hogy olykor el is vágták az ellenfél (*contrario*) karjának inát: de amint a Filozófus mondja, megszűnvén az ok (*causa*), megszűnik az okozat (*efecto*): s minthogy az egyenesen (*recto*) való megállapodás kinyújtja a kart (*braço*), anélkül, hogy bármily szöget (*angulo*) vagy hajlítást (*dobladura*) tenne a könyökhajlatnál (*sangradera*), nem találnak helyet, hol sebezhetnének: s ha az egyenesen állás ellenére is iparkodnak, vagy iparkodnának adni azt, az az ő kárukra van és lesz: mert minthogy egy fél köríves mozdulatot (*medio movimiento circular*) tesznek, s megdöntik a testet (*cuerpo*), hogy elérjék, a derékszög (*angulo recto*) pedig messzebbre ér, amint azt bebizonyítottuk, anélkül, hogy a Képzett vívó (*Diestro*) igyekezetet tenne a maga részéről, ők maguk sebzik meg magukat, oly nagy keménységgel [szigorral/rigor], amilyet ők a sebzésbe tesznek: olybá, hogy a védekezéshez (*defenderse*) s az ő megsebzésükhöz nincs is másra szükség, mint egyenesen (*recto*) megállapodni. Most hátra van még figyelmeztetni a kard (*espada*) fogásának módjára, mely ámbár úgy tűnhet nektek, hogy tudjátok, a fogásának közönséges használata okán, meghallván az érveket (*razones*), miket elmondok, lehetséges, hogy olyannyira becsapva találjátok magatokat, hogy jól eltöltöttnek tartjátok majd az elolvasásukkal járó fáradságot. S ámbár ehhez utalhatnálak titeket a mi szerzőnk könyvére, hiszen a Filozófia dialógusában ábrával (*demonstration*) tanítja, miképpen kell fogni azt, magamra akarom vállalni az átültetésének [lemásolásának] fáradságát, hozzátéve valamit a még jobb kinyilvánításához. Közönséges (*ordinario*) és bevett szokás volt fogni a kardot (*espada*), rátéve az ujjat, mit hüvelyknek (*pulgar*) hívunk (mely a kéz első ujja) a kard ricassójára (*rechazo*): mely vigyázatlanságból (*inadvertencia*) sokszor megesett, hogy kiverték a kézből, úgy a rossz testtartás (*postura*), mint a fogásának módja okán: s hogy elkerüljük a terjengősséget (*prolixidad*), csupán arra figyelmeztetünk, melyik a legjobb, anélkül, hogy a többiről értekeznénk, hiszen az egyből kinyilvánul minden. Ezt

jól kinyilvánítja a férfi ábrája (*demonstration*), ki úgy tűnik, ily módon tartja a kardot (*espada*): a mutatóujj (*dedo index*), mely a kéz második ujja, a hárítóvasat (*guarnicion*) annál az illesztésnél fogja, mit annak karjai (*braços* / hárítóvas szárai) tesznek: s aztán a hüvelykujjat (*dedo pulgar*) mind a négy fölé [téve], összezárva és megszorítva a kezet mindazzal, mivel az inak, izmok és izmocskák (*tendones musculos y murecillos*) ereje (*virtud*) bír: s a hüvelykujjat a másik négy fölé tenni nem kis megfontolásra érdemes dolog, hiszen a mi szerzőnk igen elegánsan bizonyítja, hogy ő maga annyi erővel (*fuerça*) bír, mint a másik négy: s ezen bizonyítást teszi, látván, hogy mikor erőt akarunk kifejteni a kézzel, húzva vagy megszorítva bármely dolgot, nyomban odavesszük a hüvelykujjat (*dedo pulgar*), hogy támogassa a másik négyet: mert könnyen érezzük, hogy azok ellankadnak. S ugyanígy, mikor valaki fogadást (*apuesta*) tesz, hogy nem nyitják ki a kezét, nem tartja felemelve a hüvelykujját, hanem azzal szorítja a többit, mint mindannyiuk kulcsa és zárja. S végezetül, minden dologban, miben erőt akarnak kifejteni a kézzel, a hüvelykujj az, mely megerősíti azt, maga alá véve a többit, mint mindannyiuk oltalma (*amparo*), amint azt kiki megfontolhatja a saját kezén: s sokszor lehetett látni, hogy mikor úgy fogták a kardot (*espada*), ahogyan közönségesen fogják, s mikor alávetik [lefogják] nekik azt, közölvén némi erőt (*fuerça*), nem bírnak a négy ujjal magukban ellenállni neki, sem megtartani a kardot (*espada*), s nyomban odakapnak a hüvelykujjal (*dedo pulgar*), hogy támogassák őket. S minthogy ti bíztok bennem, én pedig Gerónimo de Carranzában (*Geronimo de Carrança*), ő pedig a hosszú és bizonyos tapasztalatban (*experiencia*), higgyétek el, hogy ez a legjobb mód, a legerősebb és legbiztonságosabb, úgy ahhoz, hogy ne verjék ki a kézből, mint ahhoz, hogy jobban lehessen válaszolni az ellentétes mozdulatokra (*movimientos contrarios*): s [ahhoz, hogy] amiket ti határoztok el megtenni, sebesebbek legyenek: mert minél jobban szorítják a kardot a kézben, annál erősebben közöltetik vele az erő (*fuerça*) ereje [virtusa / *virtud*]: mivel jobban fogtok tudni védekezni (*defender*), azonfelül, hogy ebből származik egy igen nagy fontosságú pont a ti védelmetekre, mi az, hogy az érintés (*tacto*) biztosabb és ismertebb lesz. Oly fontos szabály (*precepto*) ez, hogy mivel oly nagy [fontosságú], külön kinyilvánítása tétetik majd neki, miáltal védekezni (*defender*) s sebezni (*ofender*) tudtok majd. Az utolsó és legfontosabb haszon (*prouecho*), mi a test (*cuerpo*) tartásából származik (amint figyelmeztettünk rá), a lélegzet (*aliento*) megőrzése, miről tudható, s az ész (*razon*) is kinyilvánítja, mily nagy fontossággal bír minden ember számára: s különösképpen azok számára, kik fegyvereket (*armas*) professzálnak [forgatnak/gyakorolnak], melyekben a mozdulatok (*movimientos*) gyorsabbak, sietősebbek és hirtelenebbek: miből a legtöbbször fáradtság (*cansancio*) származik, s a fáradtságból félelem (*temor*), ijedtség (*sobresalto*), s erőhiány (*necessidad de fuerças*): s mindebből a győzelem (*vitoria*) elérésébe vetett bizalom elvesztése, s kis időn belül, míg küzdenek (*batallando*), kifulladnak és megfulladnak: mert minthogy a testet mindig valamelyik szélsőségbe (*extremos*) teszik (amiket már elmondtunk), s a leginkább használt az, hogy nagyon kinyújtóznak, nagyon szétnyitva a lábakat (*pies*): s ha aztán abban a pontban szükségük támad arra, hogy egy lépést (*compas*) tegyenek, legyen az akár arra, hogy sebezzék (*ofender*) az ő ellenfelüket (*contrario*), akár arra, hogy késleltessenek valamely mozdulatot (*movimiento*), mit ő tesz, hogy megnyerjék azt az időt, mit azzal tölt, hogy megtegye az első mozdulatot (*movimiento*), mely az, hogy a mérsékelt szögbe (*angulo moderado*) redukálja magát, s hogy ne hiányozzon az ő szándékához, nagyobb sebességgel (*velocidad*) kell mozgatnia a testét: s amint azt már mondtuk, s igen köztudott, hogy minden mozdulat hő (*calor*) okozója, az még inkább az lesz, mi

gyorsabb (*acelerado*), s minél több mozdulatot tesznek, a természetes hő (*calor natural*) annál nagyobb lesz, s annál nagyobb szüksége lesz a friss levegőre a megőrzéséhez, anélkül, hogy teljesen meggyulladna: s így látni, hogy mikor gyakorolnak, minthogy folyamatos mozdulatban vannak, oly nyúzottak és csüggedtek [légszomjasak, *desalentados*], hogy kis időn belül, míg küzdenek (*batallen*), elfáradnak, izzadnak és megfulladnak: s kényszerűségből el kell hagyniuk a kardot (*espada*), mert lévén a mozdulatok, miket tesznek (a testet valamelyik szélsőségben tartva) nagy fáradsággal (*trabajo*) járók, az következik, hogy aki kevesebb mozdulatot tesz, kevésbé fog elfáradni, s aki többet, az jobban, amint az közönségesen látható, hogy kevésbé fáradt az, ki sétál (*se va passeando*), mint az, ki fut és ugrik, vagy más sietős gyakorlatot (*exercicio*) végez: s ellenkezőleg, egyenesen (*derecho*) tartván a testet, kész arra, hogy válaszoljon az ő elhatározásaira, s szolgálja az Értelmet (*Entendimiento*) és Akaratot (*Voluntad*) nagyobb készséggel (*promptitud*) , s megakadályozza az ellentétes mozdulatokat (*movimientos contrarios*), a sajátjait oly nyugodtan (*sossegados*) téve, anélkül, hogy bármily fáradtságot vagy fáradozást (*trabajo*) kapna: mert nem kétséges, hogy egy ember jobban elfárad egy óra alatt, mikor futásban, ugrásban vagy rúddobásban (*tirar barra*) gyakorolja magát, mint hat [óra] sétálásban: s jobban megőrződik a lélegzet (*aliento*), lévén az egyik mozdulatok oly esetlegesek (*accidentales*), a mások pedig oly szelídek (*mansos*) és nyugodtak (*sossegados*). S minthogy a lélegzet (*aliento*) megőrzésének fontosságáról egy külön pontot fognak írni, különös fontossága lévén, abban meglátjátok azt, mi itt hiányzik: de hagyjuk eldöntve, hogy a test egyenesen (*derecho*), a mérsékelt szögben (*angulo moderado*) tartásából ezen hasznok (*prouechos*) és sok más származik, melyeket ki lehetne nyilvánítani: olybá, hogy megmutatjuk a rosszat, hogy bizonyossággal (*certeza*) jöjjünk a jó megismerésére: mert az egyik ellentétes a másik mellett jobban megismertetik. S ezen pont konklúziója legyen annak megértése, hogy a megállapodás (*afirmarse*), amint azt a férfi alakzatán (*figura*) megmutattuk, a legjobb, s hol a test élben vagyon (*perfilado*), s kész arra, hogy válaszoljon a maga védelmére (*defensa*): s minthogy meg van ígérve, hogy a maga helyén ki fog nyilváníttatni, miképpen nyerik el a fokokat (*grados*) az élektől (*perfiles*), oda utallak titeket.

Az, hogy az első férfit, kit [ide] tettünk, meztelenül (*desnudo*) vagyon, arra való, hogy megmutassuk az egyenességet (*entereza*), mellyel bírnotok kell, mind a lábak ízületeiben (*coyunturas*), mind a karében (*braço*), s hogy megértessék, hogy megdorgálja a bűnt, mivel a pórnépbeliek (*vulgares*) bírnak, mikor megállapodnak, vagy gyakorolnak [mely az], hogy behajlítják a jobb térdet (*rodilla*), máskor pedig a bal térdet, sőt olykor a földre is eresztik azt, büszkeségnek [gálánsságnak, *gallardia*] tartva azt: kire [mire] jól rá is férne, hogy a derékszög (*angulo recto*) ott tegye meg az ő hatását (*defecto* [itt valószínűleg *efecto* értelemben]), hogy megfizessenek az ő ostobaságukért (*desatino*), s tanuljanak belőle (*escarmentassen*) a jövőre nézve, hogy [ne] tegyék magukat ily szélsőségbe (*extremo*): mindettől menekülnötök kell, mint ily kártékony dologtól, s tanulni és használni azt, mit mondunk és ábrázolunk, mint oly nagy haszonnal (*provecho*) bíró dolgot. Azt [a férfit], kit felöltözve (*vestido*) tettünk [ide], úgyszintén arra való, hogy figyelmeztessen titeket, miképpen kell gyakorolnotok (*exercitar*) a fegyvereket (*armas*), anélkül, hogy levennétek a köpenyt (*capa*), vagy a kardot (*espada*), minthogy ez így illendő (*conveniente*): amint az elmondatik majd, mikor értekezünk a gyakorlatról (*exercicio*), mit tennetek kell, hogy könnyebben válaszoljatok a valós [éles] alkalmakra (*ocasiones de veras*).

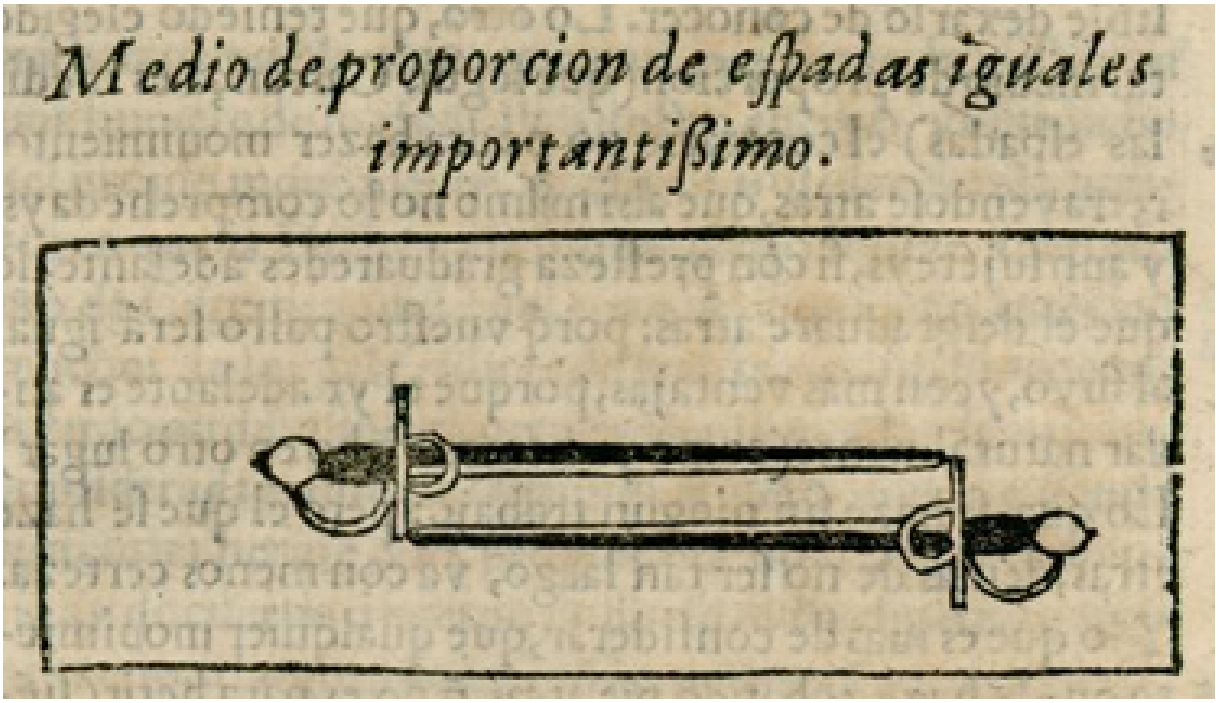

Ezen két együtt lévő kardnak (*espadas*), melyek mennyiségükben és hosszukban egyenlőek, a jelentősége oly nagy fontossággal bír, hogy nem lehet eléggé dicsérni, s ez az első dolog, mit tennetek kell az ellenfeletekkel (*contrario*): mert bármely műnek a jó befejezése az ő kezdetében gyökerezik. S amint Pittakosz Filozófus (*Pitaco Filosofo*) mondja, a fele több, mint az egész, mi ugyanazt teszi, mint azt mondani, hogy a kezdetben s annak eltalálásában vagyon a mű nehézsége: s a különös szándékot (*intento*), mit magatokkal kell vinnetek, két részre kell osztani. Az első, felmérni az ellenfél kardját (*espada contraria*), az arányos távolság (*medio de proporcion*) révén (mely ezen ábra (*demonstration*) értelme), mely megfontolja annak hosszát, iparkodván, hogy az ellenfél kardja (*espada contraria*) semmiképpen se haladjon túl a tiétek hárítóvasán (*guarnicion*): azért, hogy a mozdulatot (*movimiento*), mit bármely sebzés (*herida*) adásához tenne, felfogjátok [megértsétek/elcsípjétek, *comprehendays*]: mit nehézség nélkül megtesztek majd: hiszen oly nagy távolság (*distancia*) lesz az ő kardjának hegye s a ti testetek között (egyenesen kinyújtva tartva a ti karotokat [*braço recto*]), hogy lehetetlen lesz nem felismerni azt. A másik, hogy lévén kiválasztva az ily arányos távolság (*medio de proporcion*) (mely Carranza (*Carrança*) szerint a kardok (*espadas*) megmérése), az ellenfél (*contrario*) nem fog tudni hátrálva mozdulatot (*mouimiento*) tenni anélkül, hogy ti azt szintúgy fel ne fognátok, sőt, alá is vessétek [lefogjátok, *sujeteys*], ha oly gyorsasággal (*presteza*) fokoztok [léptek, *graduaredes*] előre, amivel ő hátra fokoz [lép, *desgraduare*]: mert a ti lépésetek (*passo*) egyenlő lesz az övével, s nagyobb előnyökkel is bír, mert előre menni természetes járás (amint azt már más helyütt is mondtuk), mely minden fáradozás (*trabajo*) nélkül tétetik: de az, mit hátrafelé tesznek, azonfelül, hogy nem oly hosszú, kevesebb bizonyossággal (*certeza*) megy végbe. S mit még inkább meg kell fontolni, hogy bármely mozdulat (*mouimiēto*), mit hátrafelé lépvén tesznek, s mely nem sebzésre (*herir*) való (lévén az ily mozdulat az arányos távolságból [*medio de proporcion*]), miből az következik [származik] rátok nézve, hogy több helyetek lesz az előre menésre. Ezen arányos távolság (*medio de proporcion*) nem más, mint két

azonos nemű (*genero*) mennyiség (*cantidad*) összehasonlítása (*cōparacion*) és biztos viszonya (*respecto*). Amint Marsilio Ficino (*Marsilio Ficino*) mondja Platón Timaioszában (*Timeo de Platon*): mert egy egyenlő mennyiség (*cantidad*) egy másik egyenlő mennyiséggel hasonlíttatik és vettetik egybe: ez [akkor van], mikor a kardok (*espadas*) együttesen vannak arányosítva, avagy derékszögben (*angulo recto*) megmérve, amint azt az ábra (*demonstration*) kinyilvánítja. Az arányos távolság (*medio de proporcion*) egy illendő hely a Vívóművészet (*Destreza*) bármely céljához (*causa*), hogy kilépjenek s belépjenek rajta bizonyossággal (*certeza*), anélkül, hogy a feleslegesből (*superfluo*) több volna, s a szükségesből (*necessario*) hiányozna: s ezért hívatik igen sajátosan középnek (*medio*), mert nélkülöz minden szélsőséget (*extremos*): s benne lévén, sem nem lesztek oly közel az ellenfeletekhez (*contrario*), hogy ő anélkül tudna sebezni (*ofender*) titeket, hogy felismernétek a mozdulatát (*movimiento*): sem oly távol, hogy egy bármily kis mozdulattal, legyen az övé, vagy a tiétek, ne lehessen megsebezni őt: vagy [hogy] könnyedén meg tudjátok akadályozni (*impedir*) bármely sebzését (*herida*), mit formálna, ismervén [bírva az ismerettel], hogy az ily mozdulattal (*movimiento*) el tud-e érni titeket, vagy sem, ama távolság (*distancia*) révén, mely az ő kardjától (*espada*) a ti testetekig (*cuerpo*) vagyon, s magának a mozdulatnak a nagysága (*tamaño*) [révén], mely kettő azon fundamentumok közül, melyeken a Vívóművészet (*Destreza*) alapszik: amint azt Gerónimo de Carranza (*Geronimo de Carrança*) mondja, mely ismeretet a Fegyverek professzorai közül sokan nélkülözték, anélkül, hogy megfontolták volna: hanem amint kardra (*espada*) teszik a kezüket, meggondolatlanul közelítenek az ő ellenfeleikhez (*contrarios*): miből az következik [származik], hogy ők maguk sebződnek meg, minthogy nem tudják, mily távolság (*distancia*) vagyon testtől testig, s kardtól kardig: sem azt, hogy egy kis, vagy egy hosszú mozdulattal el tudja-e érni őket, hogy megsebezze. Legyen hát ezen pont konklúziója az, hogy ahhoz, hogy felismerjék, mily fegyvert (*arma*) hoz az ellenfél (*contrario*), s mily mozdulatokat (*movimientos*) tesz, mily részekkel, mily minőségűvel és nagyságúval (*tamaño*), s mily fajtájúval (*especie*): nagyságot (*tamaño*) mondok az erő (*fuerça*) ama részeiben, mit közöl vele: mert némely mozdulat, mit tesznek, csupán langyos [erőtlen] támadás (*acometimiento*), anélkül, hogy bármelyik is sebzés (*herida*) okozatával járna. S úgyszintén [kell] ismerni a mozdulatot, vagy a lábak lépését (*compás de pies*), hogy tudják, mily különbségnek kell lennie, miről a maga helyén fogunk értekezni. Fajtát (*especie*) mondok, annak felismerésében, mily nemű (*genero*) sebzést (*herida*) akar formálni, vagy melyik az, mit formál, vajon vágás-e (*tajo*), fonákvágás (*reves*), vagy döfés (*estocada*), minthogy különböző gyógyírt [ellenszert, *remedio*] kell alkalmazni mindegyikhez. S végezetül, biztosnak lenni abban, hogy az ellenfél (*contrario*) újabb elhatározása (*determinacion*) és mozdulata (*mouimiento*) nélkül nem tudtok megsebesülni. S minthogy ezen elhatározásnak igen nyilvánvalónak kell lennie a ti ismeretetek (*conocimiento*) számára, a mondott arányos távolságot (*medio de proporcion*) kell választanotok, bízván abban, hogy onnan, a legkényszerűbb módon, ha a ti ellenfeletek (*contrario*) meg akarna sebezni titeket, újfent mozdulatot (*mouimiento*) kell tennie lábbal, testtel és karral: s másképpen lehetetlen lesz: mint például (*exemplo*), ha egy körzővel (*compás*) egy kerek kört csinálna, hogy kényszerűen a [körző] egyik szárának [lábának, *pierna*] pontot kell tennie az ily kör (*circulo*) középpontjában (*centro*): ha egy másik nagyobbat vagy kisebbet akarna csinálni, nem lehetne, hacsak nem változtatná meg a körzőt (*compás*) hosszúra vagy rövidre: mert ha abból a pontból, anélkül, hogy kinyitná vagy bezárná azt, egy másik kört akarna csinálni, az kényszerűen azon a kerületen (*circunferencia*)

lesz, mit elsőként csinált, anélkül, hogy újat csinálna. Ugyanígy, ha a ti kardotok (*espada*) arányos távolságban (*medio de proporcion*) volna, akármily sok mozdulatot is tesz az ellenfél (*contrario*), amíg nem mozdítja a lábát előre, nem fog tudni elérni [titeket], hogy sebezzen: hiszen ha mozdulatot tesz, könnyű lesz felismerni, késleltetni azt, vagy sebezni, amint azt később elmondjuk. Némelyek, kik éles eszűként akartak kitűnni, azt mondták, hogy az arányos távolságnak (*medio de proporcion*) nincs bizonyossága (*certeza*), minthogy az ellenfél (*contrario*) társaságából [együttműködéséből] áll, s ez utóbbi a maga akaratának szabad ura: s hogy nem fog helyet adni annak, hogy [a távolság] megköttessék, s nem fontolják meg, hogy a test a sebzés (*herida*) tárgya (*objeto*): s hogyha az ellenfél végre akarja hajtani azt, kényszerűen át kell haladnia a távolságon [a középen, *medio*], hogy okozata (*efecto*) legyen, hacsak nem a levegőbe adják.Szűnjön hát meg minden érv (*argumento*) és ellenvetés (*objection*), annak megértésével, hogy bármily testtartásba (*postura*) is tegye magát az ellenfél, magasra vagy alacsonyra, az egyik vagy a másik oldalra, ívesen vagy egyenesen, hosszú vagy rövid karddal, sietve vagy lassan, ha a testnek be kell fogadnia a sebzést (*herida*), s ezen [sebzés] mozdulatokból (*movimientos*) kell hogy összetétessen, kényszerűen el kell érnie a kardjának (*espada*) az ellentétes [kard] hegyéhez: s azután a távolsághoz [középhez, *medio*], s végezetül, míg el nem éri a testet. S lévén ez így, mikor az ő kardja eléri azt a helyet, mit a távolság [közép, *medio*] választására szántatok, egy helyben állva, ugyanazt teszitek majd, mintha kiválasztottátok volna azt. S ezzel [akkor is] lesz okozata az arányos távolság (*medio*) választásának, legyen akár a ti okotokból (*causa*), anélkül, hogy az övéből más előzné meg, mint a várakozás diszpozíciója: vagy akár az elmondott okozatok (*efectos*) révén, a sebzésnek (*herida*): de ha nem akarna sebezni, sem pedig nem akarna várakozni, az ilyennek nincs Vívóművészete (*Destreza*), s nem is lesz rá szükség, hiszen elmenekül.

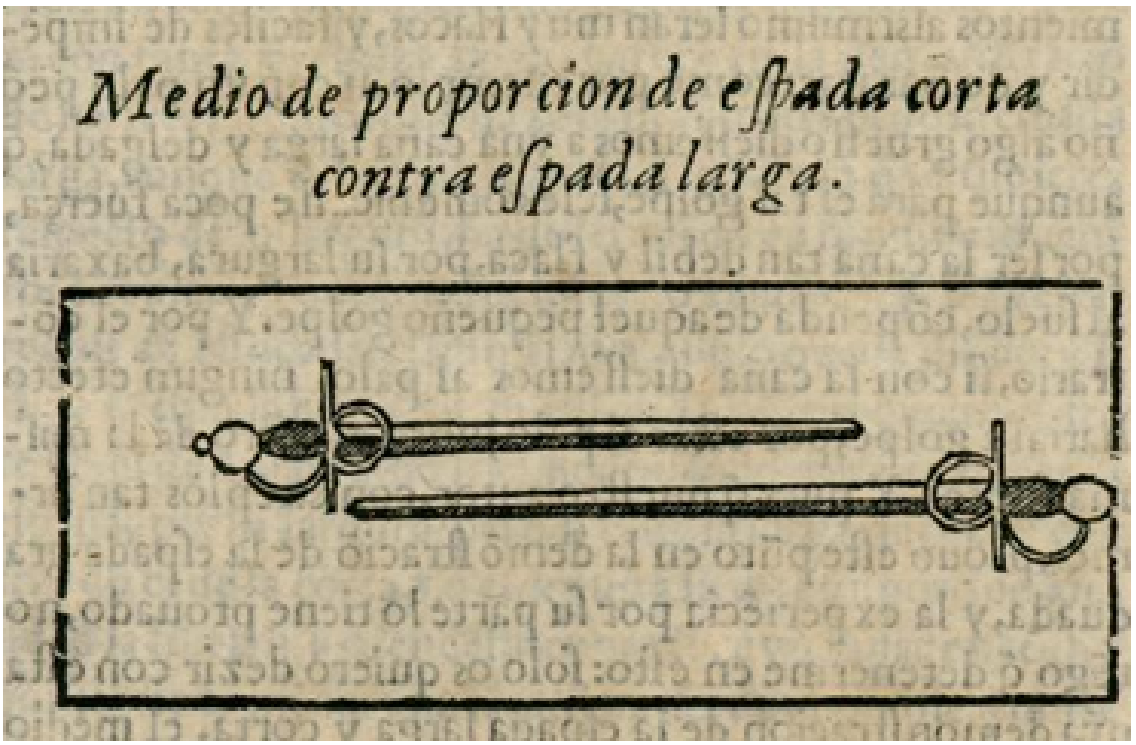

NÉMELY emberek, egy hamis s meggondolatlan véleménytől vezérelve, arra adták a fejüket, hogy a méreten [a megengedett jelzésen, *marca*] túli kardokat hordanak, úgy értvén [gondolván], hogy azokkal nagyobb biztonságban vannak: s iparkodtak megerősíteni s jóként bevezetni ezen véleményt, csinálván (vagy az ő szándékukhoz hozván) egy közmondást (*adaxio*), mely azt mondja: egy ujjnyi a kardból, s egy arasznyi a lándzsából, nagy előny (*ventaja*): s köztudottan igazuk van abban, hogy ez nagy előny, de nem nekik, hanem az ő ellenfeleiknek (*contrarios*), kik rövidebbet hordanak: mert amiképpen a tőr (*daga*) bármely pontján nagy erővel (*fuerça*) bír, minthogy kis mennyiségű a hosszúságában. S kiről Gerónimo de Carranza (*Geronimo de Carrança*) azt mondja, hogy ő egészében középpont (*centro*): mert közelebb, vagy egyenesen az erő eredeténél vagyon, mi a kar (*braço*): mit eredetnek hívok, ami a kardot illeti, s mit Carranza (*Carrança*) fő középpontnak (*centro principal*) hív. Ellenkezőleg, a hosszú kard (*espada larga*), minthogy oly nagy a hosszúsága, távol és elkülönülve vagyon ezen középponttól: s így nagyobb gyengeséggel (*flaqueza*) bír majd, s a mozdulatai (*movimientos*) is igen gyengék lesznek, s könnyű lesz megakadályozni (*impedir*) és szétzúzni [meghiúsítani, *desbaratar*] őket: mint például (*exemplo*), ha egy kicsiny s kissé vastag bottal ütnénk egy hosszú s vékony nádszálra, melyre ha az ily ütéshez kis erőt (*fuerça*) közölnének is vele, lévén a nád oly erőtlen s gyenge, az ő hosszúsága okán, a földre hajolna [ereszkedne], amaz kicsiny ütéstől kényszerítve. S ellenkezőleg, ha a náddal ütnénk a botra, semmi okozata (*efecto*) nem lenne az ő ütésének, minthogy a bot magának az erőnek a középpontjánál (*centro*) vagyon. S minthogy a mi szerzőnk oly szilárd példákkal (*exemplos*) bizonyította ezen pontot a fokozott kard (*espada graduada*) ábrájánál (*demostracion*), s a tapasztalat (*experiencia*) is bizonyította azt a maga részéről, nem kell ezen megállapodnom [időznöm]: csupán azt akarom mondani nektek ezen, a hosszú és rövid kardot bemutató mi ábránkkal (*demonstracion*), ama arányos távolságot (*medio*), mit választanotok kell, ha a ti ellenfeletek (*contrario*) hosszú [kardot] hozna: követve

mindenben a rendet az ezelőtti ábrából (*demonstracion*), nem hagyván semmiképpen, hogy az ellentétes kard (*espada contraria*) hegye túlhaladjon a tiétek hárítóvasán (*guarnicion*), a korábban mondott okoknál (*causas*) fogva: s onnantól bármely mozdulatot (*movimiento*) tesz is, hosszú kard lévén, oly felismerhető lesz, hogy oly könnyen le is győzetik [ellenszerrel elláttatik, *remediado*]: mert a különös szándéka (*intento*) azoknak, kik hosszú kardokat (*espadas largas*) hoznak, az, hogy rettenetes, markolatból jövő [erőteljes, *de puño*] döféseket (*estocadas*) dobjanak [adjanak], kívülről [távolról]: s ha vágások (*tajos*) volnának, vagy fonákvágások (*reueses*), minthogy oly hosszúak, akképpen a mozdulatok is oly hosszúak lesznek, hogy lesz helyetek [időtök] sebezni (*ofender*) őt, anélkül, hogy veszélybe (*peligro*) kerülnétek: mint például (*exemplo*), egy kicsiny keréken (*rueda*), mely körbeforog, ha teszünk egy jelet (*señal*), s ha körbe forog, meglátjuk, hogy minthogy a kerülete (*circunferencia*) kicsiny, sebesen teszi meg a maga útját s körét: de fontoljunk meg egy darut (*grua*), mely olyankor használatos [szokott lenni], hol fel emelnek valamely épületet: s tegyünk úgyszintén egy jelet (*señal*), s kövesse az ő fordulásának útját, s meglátjuk, hogy egy nagy darabig várni kell: mert minthogy oly nagy, ámbár oly sietősen jár, mint a kicsiny, nem fejezi be az ő útját s körét oly gyorsasággal (*presteza*), amint az a kar (*braço*) által formált három kör ábráján (*demonstraciõ*) is látszik: így a hosszú kardé (*espada larga*), még ha minden erejét (*fuerça*) közli is vele, amivel csak bír, az ő hosszúságára (*largura*) tekintettel, késedelmes (*tarda*) lesz az ő körkörös mozdulataiban (*movimientos circulares*) (melyek a vágások [*tajos*] vagy fonákvágások [*reueses*]), s ha egyenesek volnának, mint a döfések (*estocadas*), gyengék (*flacos*) lesznek, amint az elmondatott: s ha az, kié a rövid kard (*espada corta*), a megkívánt sebességgel (*velocidad*) belép amarra, kié a hosszú, amaz nem lesz képes kiszabadítani magát, sem kiszabadítani a kardját, az ő hosszúsága okán: de ha a hosszú kardé akarna belépni amarra, kié a rövid, nem éri el a szándékát (*intento*): mert [ez utóbbi] könnyedén kiszabadítja azt, s sebezni fog: miképpen ha egy szűk helyen egy lándzsát (*lança*) akarnánk forgatni [irányítani, *mãdar*], mi lehetetlen volna nekünk, lévén annak hosszúsága oly nagy: de egy kardot (*espada*) vagy tőrt (*daga*) könnyedén lehet, minden dolgot az ő mennyiségéhez (*cantidad*) igazítva: s ez legyen elég annak megértéséhez, hogy inkább hasznos (*prouechoso*) rövid kardot hordani, mind a már említett előnyök (*ventajas*) okán, mind azért, hogy az ember ne járjon megbélyegzetten [megjelölve, *señalado*]: mert ez egy felirat (*sobrescrito*), mit hord, melyből mindenki azt olvassa le: vagy hogy arrogáns (*arrogante*), vagy hogy nyughatatlan, kötekedő (*pendenciero*), vagy hogy kevés Bátorsággal (*Animo*) bír, hiszen inkább bízik a kard hosszúságában, mint [ön]magában. Végezetül, ha csak azért is, hogy elkerülje, hogy az egész pórnép (*vulgo*) rá vesse a szemét az emberre, menekülnie kell minden szélsőségtől (*extremos*): s minthogy mindenki oly embernek tartja magát, mint a másik, oly hősnek [bátornak, *valiente*], oly bátornak [*animoso*], nem ésszerű (*razon*), hogy előnyösebb (*mas auentajadas*) fegyvereket (*armas*) hordjon, mint a másik: mert mikor legyőzné őt, a legyőzött joggal mondhatná, hogy ismert előnnyel (*ventaja conocida*) győzték le: miáltal a győzelem (*vitoria*) nem lesz megbecsülve. Ez (miképpen a többi, mi leíratik) nem volt mentes az irigyek ellenvetéseitől (*objecciones*), kik az ő hosszú kardjaik (*espadas largas*) mellett szóltak: s arra alapoznak, mondván, hogy miképpen lehetne kártékony (*dañoso*) azok hordása, hiszen két okozatot (*efectos*) tesznek. Az egyik, az, hogy megsebzik azt, kié a rövid kard (*espada corta*), mindazon hosszúságtöbblettel (*demasia de largura*), amivel az ő kardjuk bír. S a másik, hogy távolabb vannak tőle, magának a hosszúságnak a révén. S nem akarják megfontolni,

hogy az ember teste az, hol a végrehajtás (*execution*) révén a sebzések (*heridas*) az okozat (*efecto*) nevet kapják, s hol azokat adni kell, hogy igazán sebzések legyenek: s ezeket karddal (*espada*) kell adni, s még ha oly hosszú is, amint csak meg lehet fontolni, azért nem kell, hogy ne érjen a testhez: s hogy mikor odaér, bármily fajtájúak (*especie*) legyenek is, a rövid kardé, mikor [amaz] a testhez ér, mely az [a pont], hol elveszíti az erőt (*fuerça*), melyet közöltek vele, bármily kis akadályt (*impedimento*) is tesz elébe, szétzúzza [meghiúsítja] egész sebzésének (*herida*) mesterségét (*artificio*), s megfosztatik attól az uralomtól (*señorio*), mellyel a kardban bírt, s a rövid [kard birtokosa] fogja azt élvezni, ama mozdulat (*movimiento*) révén, mit a kardjával tesz, s a lépés (*compas*) révén, mit a lábaival ad. S ezzel le is zárul ezen pont, hiszen nem csupán érvekkel (*razones*) és példákkal (*exemplos*) lett bebizonyítva: hanem megerősíttetett a legesleginkább elegendő tapasztalattal (*experiencia*) is.

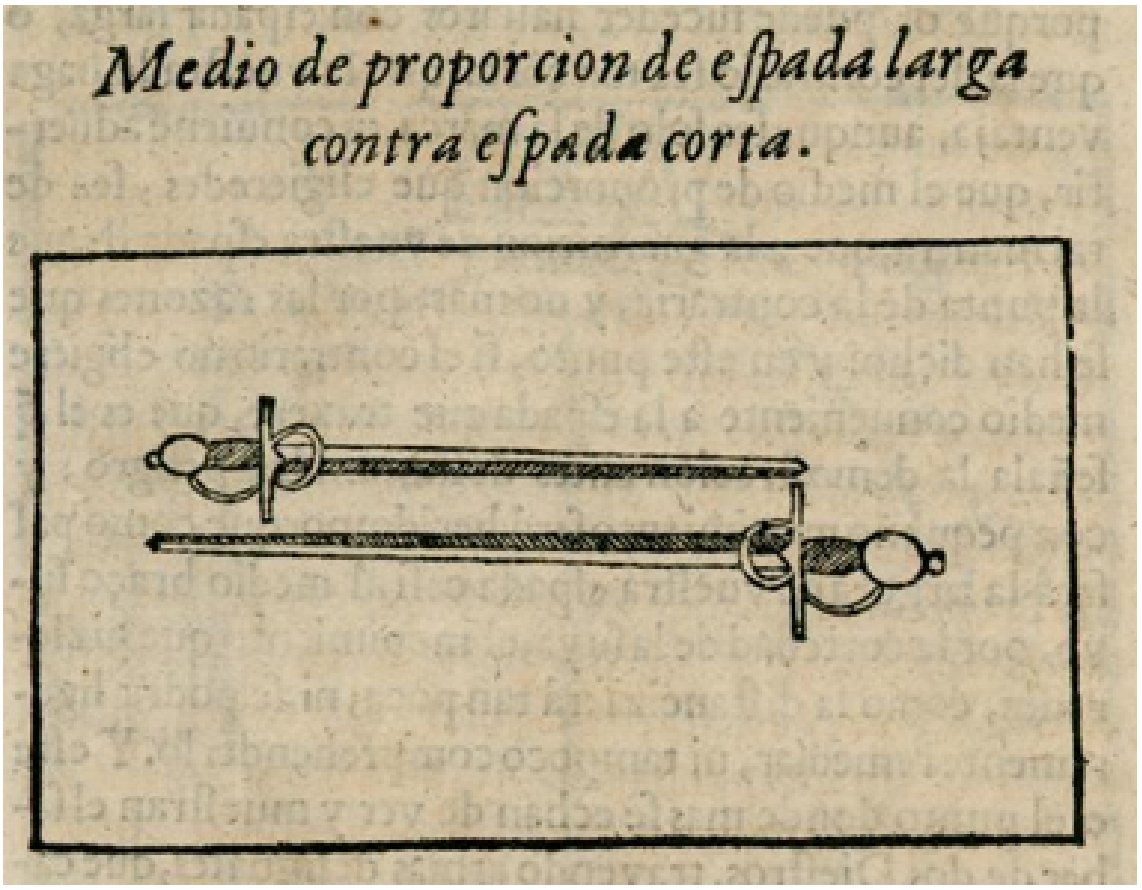

Arányos távolság [közép] hosszú kardnak a rövid kard ellen (*Medio de proporcion de espada larga contra espada corta*).

KÖZTUDOTTAN bizonyítottuk az elmúlt ábrán (*demostracion*) megtévesztő [tőrbe csaló] bizodalmát azoknak, kik hosszú kardokat (*espadas largas*) hoznak, s a veszélyt (*peligro*), mivel azokkal bírnak: de amiképpen a jó Orvos (*Medico*), ki ámbár látja a már feladott [menthetetlen] beteget, minden remény (*esperança*) nélkül a gyógyulásra, nem hagy fel azzal, hogy valamely gyógyírt (*remedio*) alkalmazzon rajta, hogy ha már nem is tud megmenekülni a betegségtől, miben szenved, legalább éljen még néhány napot, segítvén a természetnek: akképpen a mi szerzőnk is, mint jó Orvos (ebben a tárgyban [*sugeto*]) nem akarta lehetetlenné tenni a védekezést (*defensa*) annak, ki hosszú kardot hozott, hanem gyógyírt (*remedio*) akart alkalmazni nála, mely legalább, ha nem is arra való, hogy teljesen megszabadítsa őt a rövid kard [birtokosától], ha [ő maga] Képzett vívó (*Diestro*) volna, [de] tovább tartsa magát [késleltesse], mint ahogy védekezni tudna, ha nem bírna ezen gyógyírral. S minthogy megeshet veletek, hogy hosszú karddal (*espada larga*) találjátok magatokat, vagy hogy az ellenfélé (*contrario*) oly rövid, hogy a tiétek előnyben (*ventaja*) van vele szemben, még ha csak a méretjelzésnyivel (*marca*) is, illendő figyelmeztetni titeket, hogy az arányos távolság (*medio de proporcion*), mit választotok, oly módon legyen, hogy a ti kardotok hárítóvasáig (*guarnicion*) érjen az ellentétes [kard] hegye, s ne tovább, az elmondott okoknál (*razones*) fogva: s ezen a ponton, ha az ellenfél nem az általa hozott kardhoz

illendő távolságot [közepet, *medio*] választja, mely az, mit az ezelőtti ábra (*demostracion*) mutat, veszélyben (*peligro*) lesz, s egy kis mozdulattal (*mouimiento*) megsebződik: mert minthogy a ti kardotok hosszúsága szinte az ő karja (*braço*) feléig fog érni, az övének rövidsége okán, a mozdulatot, mit ti tesztek, minthogy a távolság (*distancia*) oly kicsi lesz, sem könnyedén kivédeni [gyógyírrel ellátni, *remediar*], sem pedig felfogni [megérteni, *comprehenderlo*] nem lehet majd. S ez az a pont, hol a leginkább észrevehető és megmutatkozik két Képzett vívó (*Diestros*) tudása, kik egyenlőtlen (*desiguales*) fegyvereket hoznak, hogy mindegyik azon fáradozik, hogy a magáéhoz illendő arányos távolságot (*medio de proporcion*) adja meg neki. S aki erre figyelmez, s iparkodik megismerni minden fegyver távolságait [közepeit, *medios*], s azt adni, mi az általa hozotthoz illik, legyen az akár hosszú, akár rövid, sosem fog megsebesülni, hiszen kiválasztva a maga távolságát (*medio*), azután az ő ellenfele (*contrario*) nem tesz oly mozdulatot, mit a kezdetekor fel ne ismerne, s ne látná el ellenszerrel a lépések (*compases*) egyenlőtlensége (*desigualdad*) révén, amint arra más helyütt figyelmeztettünk, s figyelmeztetni fogunk.

****

****

****

****

****

****

*

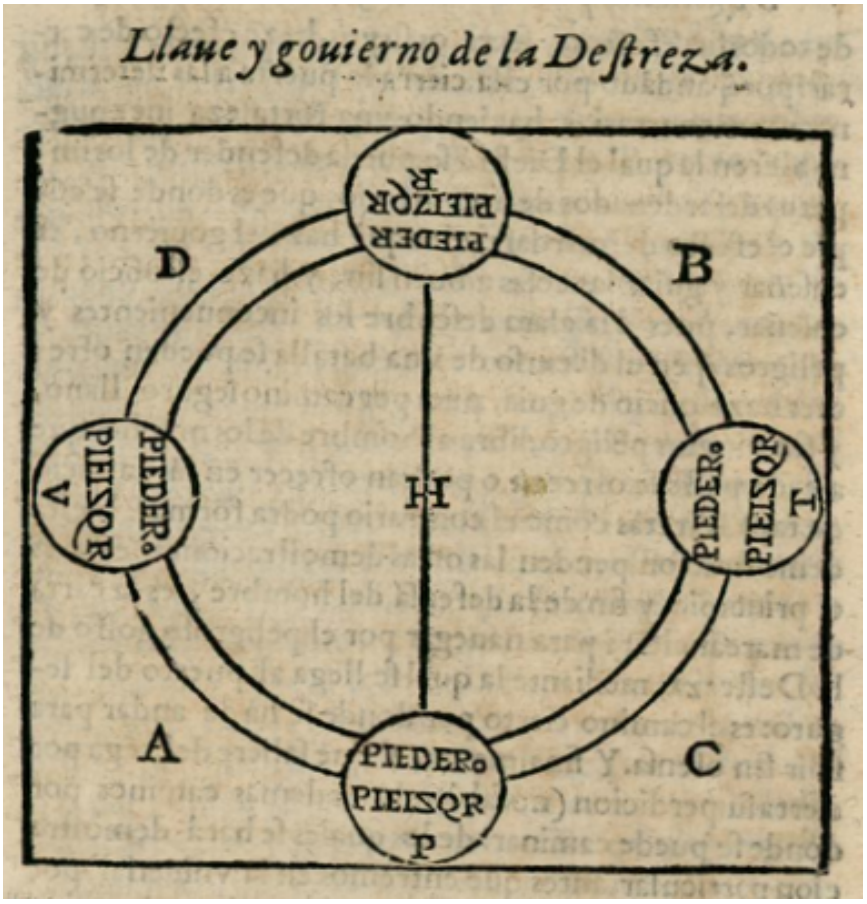

A Vívóművészet kulcsa és kormányzata (*Llave y gouierno de la Destreza*).

KÉT Címet (*Titulos*) adunk joggal ezen ábrának (*demostracion*), oly sajátosakat a nevekben, amily hasonlatosakat az okozatokban (*efectos*): hiszen a Vívóművészet (*Destreza*) kulcsának (*llaue*) és kormányzatának (*gouierno*) hívjuk, mert az okozatok, miket a kulcs tesz (mely az első), hárman vannak: nyitni, zárni, és őrizni: ugyanezeket teszi a Vívóművészetben a jelen ábra: mert ha be akarnátok lépni a legfontosabb eseteibe (*casos*), mely a bizonyos és igaz védelem (*defensa*), ez a mesterkulcsa (*llaue maestra*) mind az ő okozatainak (*efectos*), s az ő titkainak (*secretos*), [s] a zárás okozatát teszi: mert rajta járván, bezárja az ajtót az ellentétes elhatározások (*determinaciones*) előtt, egy bevehetetlen erőddé (*fortaleza inexpugnable*) válván: melyben a Képzett vívó (*Diestro*) meg tudja védeni magát az ő ellenfelének (*contrario*) rendezetlen rohamaitól (*impetus*), s ez az, hol teljesül az őrzés (*guardar*) okozata: s miket a kormányzat (*gouierno*) tesz, az az, hogy tanítja s jó végre vezérli a dolgokat, s a tanítás tisztét (*oficio*) teszi, hiszen világosan felfedi a kellemetlenségeket (*inconuenientes*) s veszélyeket (*peligros*), mik egy csata lefolyása (*discurso*) alatt megkínálkozhatnak: a vezető (*guia*) tisztét teszi, hiszen biztos, sima és minden veszélytől mentes úton (*camino*) szabadítja meg az embert a sok [veszélytől], mik minden lépésnél (*passo*) megkínálkoznak, vagy megkínálkozhatnak ama oly sok technika (*tretas*) variációjában, mit az ellenfél formálni tudna. Ezen ábrától (*demostracion*) függenek a többi ábrák, ez az elve és a vége az ember védelmének (*defensa*), ez a biztos tengerészeti térkép (*carta de marear*), hogy hajózzanak a

Vívóművészet (*Destreza*) veszélyes öblén (*golfo*), miáltal elérnek a biztonság (*seguro*) kikötőjébe (*puerto*): ez a biztos út, hol járni kell, hogy sebzés (*ofensa*) nélkül kerüljenek ki. S végezetül, aki letér róla, tartsa biztosnak a maga vesztét (nem ismervén a többi utat, hol járni lehet: melyekről külön ábra (*demostracion*) fog tétetni, mielőtt belépnénk az egyetemesbe [*vniuersal*]), ezáltal formálódnak a második szándékú sebzések (*heridas de segunda intencion*) (melyről a maga helyén fogunk szólni), ezen keresztül vagyon a sebzés (*ofensa*) és a védekezés (*defensa*): ezen keresztül térítenek el bármily sebzést, s késleltetnek bármily mozdulatot (*mouimientos*), akármily fajtájúak (*especie*) legyenek is: s végezetül, ő az ember pajzsa (*escudo*) és védelme (*defensa*): s annak megértéséhez fel kell tételeznetek, hogy megállapodva a ti ellenfeletekkel (*contrario*), kardokkal (*espadas*), vagy bármily más fegyverrel (*arma*), a ti jobb lábatoktól (*pie derecho*), az ellenfeléig egy kerek kört (*circulo redondo*) fontolnak meg és formálnak, amint a mi szerzőnk az ő könyvének ötödik ábrájánál (*demostracion*) teszi [ezt], mely ugyanaz, mit mi itt a lábakénál tettünk, melyeknek mindkettőnek a jelentése a jelenlegi: s hogy az R pont (*punto R*) és P pont (*punto P*) kicsiny köreiben (*circulos pequeños*), amint azt a betűk is kinyilvánítják, mik mondják: Jobb láb (*Pie derecho*), és bal láb (*pie yzquierdo*), mindegyiküké olyan, ahogyan meg kell állapodnotok: s amiképpen bírva az arányos távolsággal (*medio de proporcion*) a karddal (*espada*), az ellentétes [kard] nem fog tudni sebzést (*herida*) adni, ama távolság (*distancia*), vagy elkülönülés (*apartamiento*) okán, mi ott vagyon, anélkül, hogy mozdulatot (*mouimiento*) tenne (amint az elmondatott) ugyanígy kell iparkodnotok bírni ugyanezen távolsággal (*medio*) a lábaknál is, mely a fő alapja (*cimiento principal*) mind ezen épületnek: s azért, hogy bizodalommal menjetek, hogy nem lesztek veszélyben (*peligro*), követve mindenben ezen ábra (*demostracion*) rendjét, fontoljátok meg, hogy meg vagytok állapodva a ti ellenfeletekkel (*contrario*) a P pontban (*punto P*) és az R pontban (*punto R*), s hogy [az] formálván sebzést (*herida*), vagy támadást (*acometimiento*), vagy csupán mozdulatot (*mouimiento*), áthalad az R pontból (*punto R*) a V pontba (*punto V*), a kerület (*circunferencia*) azon oldala mentén, mit a B pont (*punto B*) jelöl, hogy [ti] megszabadítsátok magatokat, s ugyanazon arányban (*proporcion*) maradjatok, miben voltatok, s veszély (*peligro*) nélkül, a kerület (*circunferencia*) A pontot (*punto A*) [jelző] oldala mentén kell járnotok, míg el nem értek a T pont (*punto T*) kicsiny köréhez, csupán egy Geometriai lépéssel (*passo Geometrico*), mely a legtöbb, mit az ellenfél egyetlen egyszerre meg tud tenni: s ily módon abban az arányban (*proporcion*) maradtok, amiben azelőtt. S ha egy másik mozdulatot (*mouimiento*) akarna tenni a P pontba (*punto P*), mely az a pont, mit elhagytatok a C pont (*punto C*) kerülete (*circunferencia*) mentén, át kell haladnotok az R pont (*punto R*) körére, a D pont (*punto D*) kerülete (*circunferencia*) mentén. S őrizvén mindig ily távolságot (*medio*), lehetetlen lesz megsebezni titeket, az arány (*proporcion*) és távolság (*distancia*) okán, mit mindig tartani fogtok a nagyobb körön (*circulo mayor*) járva, s a ti ellenfeletek (*contrario*) sohasem fog tudni elérni (*alcançar*), a minőség (*calidad*) okán, mivel a kör (*circulo*) bír, lévén kerek alakzat (*figura redonda*), melynek nincs se kezdete, se vége: mert, amint Euklidész (*Euclides*) mondja, a gömb (*esfera*) a kerületnek (*circunferencia*) egy fordulata, mikor az átmérőhöz (*diametro*) rögzítve, körbefordul, míg vissza nem tér a maga helyére: s ezen oknál fogva ez a legtökéletesebb alakzat a többi testalakzat (*figuras corporeas*) között. S Hyginus Grammaticus (*Iginio Gramatico*), az ő Költői Csillagászatának (*Astronomia poetica*) első könyvében, azt mondja, hogy a gömb egy kerek alakzat, melynek nincs se kezdete, se vége: mert a kerekben, minden rész kezdet és vég. S ezen szándékhoz

[témához] kapcsolódva mondja Arisztotelész (*Aristoteles*), hogy a kör egy tökéletes alakzat (*figura perfecta*), mert a kezdet egybeér a véggel. S a Filozófusok (*Filosofos*) arra a következtetésre jutnak, hogy az ok (*razon*), amiért a kör alakzat (*figura circular*) tökéletes, az, mert ott kezdődik, hol véget ér, s a közepei [pontjai, *medios*] arányosítva vannak a kezdettel. S végezetül, a Matematikusok (*Matematicos*) tanítása (*dotrina*) az, hogy a körben, nem tétetik megelőző, sem rákövetkező pont, hanem a kör minden része lehet kezdet és vég: s így a körkörös mozdulatnak (*mouimiento circular*), mely az, mit ti tesztek, nem lehet megadni az utolsó, elkülönült végpontját (*vltimo termino distinto*): mely nyugalomban (*quieto*) volna: s amiképpen a kör egy végtelen távolság (*distancia infinita*) (nem azért, mert végtelen mennyiséggel [*infinita cantidad*] bír) hanem mert meg van fosztva a végső végponttól (*termino final*): s semmiféle véget nem lehet kijelölni neki, mely ne lehetne egyúttal kezdet is: ugyanígy a mozdulatok (*movimientos*), miket tesztek, azon a mentén végtelenek lehetnek: s így sohasem fogtok eléretni, sem megsebesülni. Mint például (*exemplo*): Tegyük fel azt az esetet, hogy ezen ábra (*demostracion*) körbe-körbe forogna, mint egy malomkerék (*rueda de molino*), s meglátnánk, hogy akármily sok fordulatot (*bueltas*) is tenne, sohasem futna össze [találkozna] az egyik kör a másikkal: s így, rajta járva, a ti ellenfeletek (*contrario*) sohasem fog találkozni [egybeérni] veletek: mert mindig élveznetek kell az ő mozdulatának (*movimiento*) kezdetéből: de ha az átmérő (*diametro*) vonalán akarna haladni, mely az, mit a H pont (*punto H*) jelöl, kényszerű lesz számotokra áthaladni valamelyik körre, a T pontéra (*punto T*) vagy a V pontéra (*punto V*). Mert ha ugyanazon a vonalon mennétek, összetalálkoznátok vele: mint ahogy az például (*exemplo*) látható, mikor bikákat futtatnak (*corren toros*), hogy ha a bika ráveti magát az emberre, amaz, hogy megszabaduljon tőle, nem megy egyenesen magának a bikának, hanem félreáll az egyik oldalra: így a Képzett vívóknak (*Diestros*) is, sohasem szabad a testükkel együtt összetalálkozniuk [összefutniuk, *concurrir*], egyformán egyenesen az arcokkal: s ha olykor össze is érnek [találkoznak], az a kar és a test valamely szélsősége (*extremos*) révén van, amint arról később szó esik: de a többiben mindig valami egyenlőtlenséget (*desigualdad*) kell keresnetek mindenben. S minthogy mikor az egyetemesről (*universal*) értekezünk majd, ezen ábrára (*demostracion*) kell alapoznunk, lévén ez az ő [mármint a vívóművészet] fő fundamentuma (*fundamento principal*): ez legyen elég ezen pont megértéséhez.

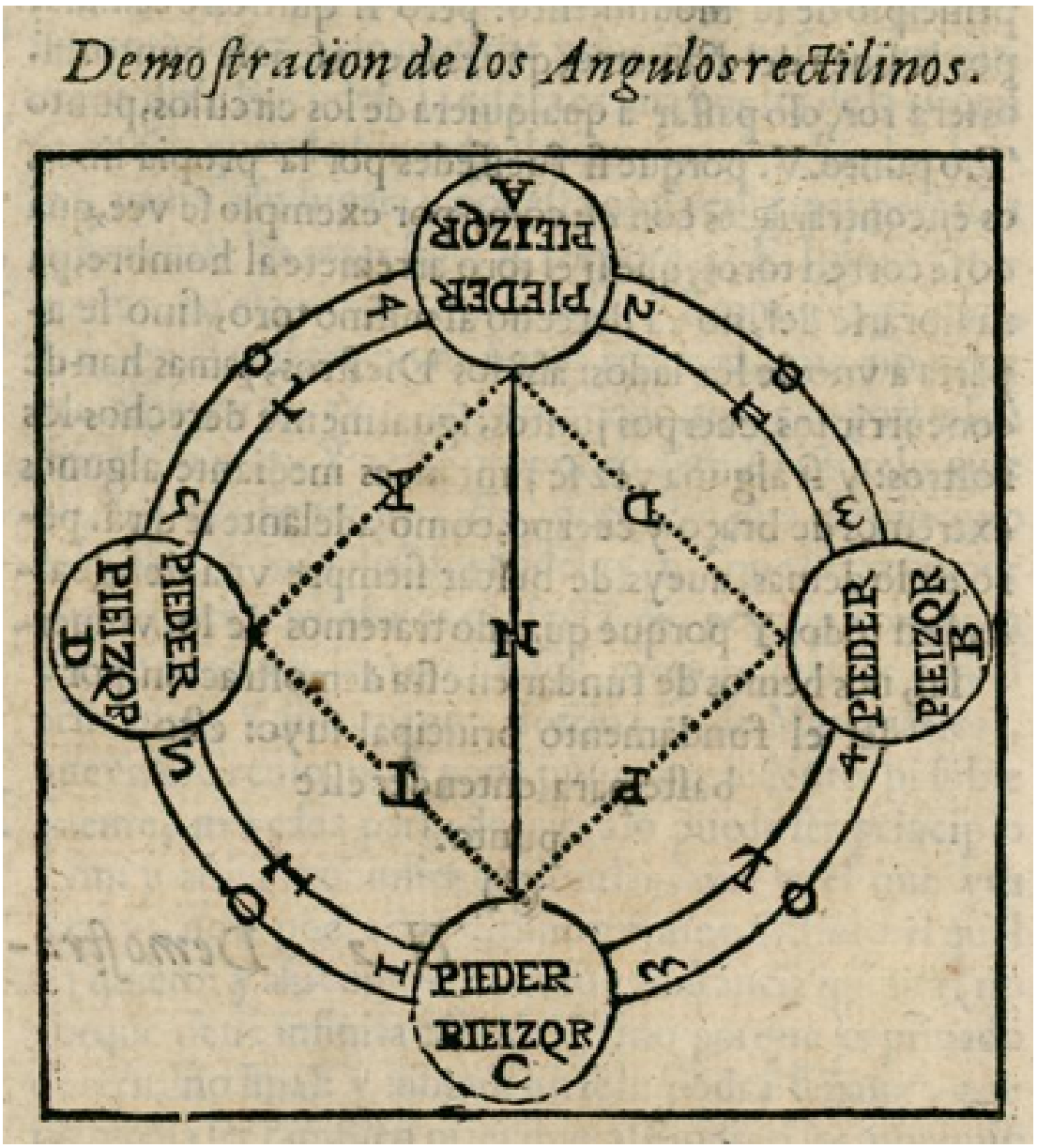

MINTHOGY ezen könyvnek sok részében értekeznünk kell a szögekről (*angulos*), amint azt megígértük, s ezen ábra (*demostraciõ*), s az elmúlt [előző] egyazon értelmet (*sentido*) hordoznak magukban, s mindkettő arra szolgál a Vívóművészetben (*Destreza*), hogy a Képzett vívót (*Diestro*) azon az úton (*camino*) vezérelje, hol járnia kell, hogy bizonyossággal (*certeza*) megszabaduljon az ő ellenfelétől (*contrario*). S ezen fogalom [kifejezés, *termino*], hogy szög (*angulo*), feltételezve, hogy értik [azok], kik Euklidészt (*Euclides*) forgatják s foglalkoznak vele, a többiek számára igen idegen [furcsa, *estraño*] lesz, szó fog esni róla, s az ő nyilatkozatáról [magyarázatáról]: ámbár nem fogunk szólni a szögek (*angulos*) négy különbségéről, miket a mi szerzőnk mond, mely az, mit a kar (*braço*) formál a karddal (*espada*), sem arról, hol a test ereje (*fuerça*) vagyon, sem a lábak jó testtartásáról (*postura*), sem a szilárdról (*solido*), mit a kar s a test tesz, hiszen az egyikről már értekeztünk, a másikról pedig a maga helyén fogunk. Csupán arról fogunk szólni, mibe a Képzett vívónak (*Diestro*) kell tennie magát, hogy

megadja a sebzést (*herida*), vagy csupán elkerülje (*quitarla*), ha akarja. S ezen megismeréshez (*conocimiento*), fel kell tételeznetek, hogy megállapodva a ti ellenfeletekkel (*contrario*) arccal szemben (*rostro a rostro*), arányban (*proporcion*), megfontoltatik egy szög (*angulo*), vagy sarok (*rincon*) két egyenlő vonalból (*lineas iguales*), az egyik a jobb oldalra (*diestra parte*), a másik a balra (*siniestra*): s ezt egyenesvonalú szögnek (*angulo rectilino*) hívják, amint azt Eukleidész (*Euclides*) definiálja ezen szavakkal: A síkszög (*Angulo llano*) az a hajlás (*inclinacion*), mit két vonal (*lineas*) tesz, mikor egy pontban (*punto*) érintkeznek, s nincsenek egyenesen (*derechamente*) téve: ezek azon vonalak, miket a D pont (*punto D*) és P pont (*punto P*) jelöl. Vagy azok, miket a T pont (*punto T*) és R pont (*punto R*) jelöl, s amaz sarkot, mi formálódik a kis körökbeli (*circulos pequeños*) érintkezésben (*tocamiento*), szögnek (*angulo*) nevezik: ez az az ajtó (*puerta*), hol a Képzett vívónak (*Diestro*) ki kell lépnie némely technikákhoz (*tretas*), s belépni azokra: amint azt Carranza (*Carrança*) mondja, mert ily módon megállapodva, ahogyan figyelmeztettünk rá, biztos utakkal (*caminos ciertos*) bírtok, hogy sebezzétek (*ofender*) a ti ellenfeleteket (*contrario*), s arra is, hogy védekezzetek (*defenderos*): s ezek hárman vannak, mindkét részen, vagy oldalon (félretéve [kivéve], mikor az egyetemesről (*vniuersal*) értekezünk, más különbségeket, mik még vannak). S hogy megértsétek ezeket, meg kell fontolnotok, hogy ha egy sebzést (*herida*) akarnátok formálni, a kart és a testet egyenesen (*derecho*) vive, kit egyenesnek (*recto*) hívunk, azt haladva kell tennetek a kisebb kerület (*circunferencia menor*) bármelyik oldala mentén, mely az L pont (*punto L*) lesz. Íves lépést (*compás curbo*) adva: mert amiképpen a kerület (*circunferencia*) íves vonalból (*linea curba*) van téve, akképpen a lépésnek (*compás*), mit rajta adnak, szintúgy ívesnek (*curbo*) kell lennie: mert azt taposva kell haladni, míg el nem érnek ama pontba, hol a sebzésnek (*herida*) okozatot (*efecto*) kell vennie, nem törődve a nagyobb körrel (*circulo mayor*), mit az O pont (*punto O*) jelöl, mert ez az, hol az arányos távolság (*medio de proporcion*) kiválasztatik, mely a korábbi ábrán (*demostracion*) elmondatott: de ha rövidíteni (*abreuiar*) akarnátok, s közelebb érni a ti ellenfeletekhez (*contrario*), élveznetek kell valamelyiket a szögek (*angulos*) közül, haladván bármely vonalon (*lineas*), mik formálják őket, egyenes lépést (*compás recto*) adva: mert minthogy a vonal, hol haladni kell, egyenes (*recta*), a lépésnek is annak kell lennie, s ámbár igaz, hogy egyik lépés oly hosszú, mint a másik, hiszen mindkettő egyazon pontban végződik: az előny (*ventaja*) felismerhető abból, hogy lerövidítve (*acortando*) az utat halad, amint az látszik a szögeket (*angulos*) formáló vonalakon, melyek közelebb vannak, mint a kerület (*circunferencia*) oldalai. A másik út az átmérő (*diametro*) vonala mentén vagyon, mit az N pont (*punto N*) jelöl, hogy a sebzések (*heridas*), miket ezen keresztül adnak, hol egyenesek (*rectas*), hol pedig a test és a kar némely szélsőségével (*extremos*) vannak [téve], amint az a maga helyén elmondatik. S ha az ellenfeletek (*contrario*) meg akarna sebezni titeket ezen három út valamelyikén, mikkel ő is bír: bírtok másik hárommal a ti védelmetekre (*defensa*), s arra, hogy megsebzétek őt, mikor akarjátok, élvezvén az ő mozdulatának (*movimiento*) kezdetét, ezen megfontolással: ha mindketten meg vagytok állapodva, az egyik az A pont (*punto A*) kis körében, a másik az E pontében (*punto E*). S az első el akarna jönni, hogy megsebezzen titeket a kisebbik kerület (*circunferencia menor*) oldala mentén a két nagy közül, az 1-estől a 2-esig [de .1. a .2.], megtehetitek, élvezvén amaz mozdulatot, annak kezdetekor, hogy a bal oldalán haladtok ugyanazon kerületnek (*circunferencia*) az 1-estől a 3-asig [de .1. a .3.], sebzést (*herida*) adva (s hogy milyennek kell lennie, a könyv egész folyásában [*discurso*] elmondatik) és ugyanezt kell megértenetek, ha a

3-astól a 4-esig haladna: mert akkor nektek a 4-estől az 5-ösig kell áthaladnotok: s ez arra vonatkozik, mikor mindketten íves lépésekkel (*compases curbos*) haladnak: de ha mikor ő jönne, hogy megsebezzen titeket a mondott kerület (*circunferencia*) oldala mentén, ti egyenes lépést (*compas recto*) akarnátok adni, a vonalon, mit a D pont (*punto D*) jelöl, élvezve ama sarkot, mit tesz, a sebzés (*herida*) erősebb lenne, azért, mert közelebb ér: de ha a saját Akaratából (*Voluntad*) akarna haladni: s nem a kerület (*circunferencia*) oldala mentén menni, mely a szöget (*angulo*) formálja, mit a T pont (*punto T*) jelöl, a mozdulat (*mouimiento*) kezdetén elmehettek amarra, mit a D pont (*punto D*) jelöl, sebzést (*herida*) adva. S ha kedve szottyanna eljönni, hogy megsebezzen az átmérő (*diametro*) vonala mentén, mely az, mit az N pont (*punto N*) jelöl, élvezhetitek bármelyikét a szögeknek (*angulos*), mert ez a ti rendelkezésetekre marad: csupán egy igen elővigyázatos megfontolással (*consideracion*), hogy ha ő az egyik oldalon akarna sebezni, nektek a másik, ellentétes (*contrario*) oldalon kell őt megsebezni: mert ha arra mennétek, amerre ő jön, mindketten összetalálkoznátok, nagy veszéllyel (*peligro*): s magán az átmérő (*diametro*) vonalán is tudnátok sebezni, a test és a kar némely szélsőségével (*extremos*): de ez nem oly biztonságos út, mint a többi. S azon a véleményen vagyok (a tapasztalat okán, mivel bírok) hogy távolodjatok el tőle, amennyire csak tudtok: mert azonfelül, hogy kevés ajánlat [mozdulat, *proposiciones*], vagy technika (*treta*) van, mit tenni lehetne rajta, nagy a kockázat (*riesgo*), úgy azért, mert a testek összeérhetnek [összecsaphatnak], amint azt sokszor látták, hogy egymásba karol [birkózik, *abraçarse*] egyik ember a másikkal, s nagyobb erővel (*fuerça*) bírván a földre viszi ellenfelét, s ez lesz az oka a megölésének, mint a karfonások [birkózó fogások, *braçales*] miatt is, miket szoktak [alkalmazni]: s mások, kik szűkölködvén a tudományban (*sciencia*), s Vívóművészet (*Destreza*) nélkül találván magukat ahhoz, hogy védekezzenek (*defenderse*), rávetik magukat [összezárnak, *cierran*] az ő ellenfeleikre (*contrarios*) mivel sokszor szétzúzzák [meghiúsítják, *desbaratan*] annak minden mesterségét (*artificio*): s mindezt csupán azért, mert az átmérő (*diametro*) vonalán haladnak. S ezen kellemetlenségek (*inconuenientes*) elkerülésére, mik megeshetnek, adatik ezen ábra (*demostracion*), hogy általa egy folyamatos egyenlőtlenséget (*desigualdad*) keressetek a ti ellenfeletekkel (*contrario*). S vigyétek [tartsátok] maximának ezen érvet: Az én ellenfelem engem a jobb oldalamon akar megsebezni, legyen az akár fonákvágás (*reues*), akár döfés (*estocada*), íves lépést (*compas curbo*) adva, az ő bal keze felőli kerület (*circunferencia*) oldala mentén. Én is ugyanezt akarom tenni, ugyanazt a lépést (*compas*) adva a kerület ugyanazon oldala mentén, s ugyanazon az oldalon sebezni döféssel (*estocada*): ha ő döféssel s fonákvágással akarna sebezni, én formáljak fonákvágást, vagy döfést a fonákvágás ellen, vagy fél fonákvágást (*medio reues*) maga a fonákvágás ellen. S ha a másik oldalon volna, ugyanezt [kell tenni], mindig az övével ellentétesen (*al contrario*) méretezvén [fokozván, *graduado*] a lépéseket (*compases*), hogy sohasem találkozzatok össze vele. S ámbár úgy tűnhet nektek, hogy ezen két ábránál (*demostraciones*) röviden [szűken] megyünk [haladunk], s hogy nem mondatik el bennük, miképpen kell tenni a technikákat (*tretas*): ez nem másért van, mint hogy ismeretet adjunk róluk, s kinyilvánítsuk, mi is mindegyikük, s mire szolgál, egy előkészítést (*preparacion*) téve, hogy mikor azt mondjuk a könyv folyásában (*discurso*), hogy sebzés (*herida*) az átmérő (*diametro*) vonala mentén, úgy értessék, hogy a közel egyenes mentén [az átmérőt adó egyenes vonal mentén, *cerca la derecha*], mely megosztja a köröket, s mit az N pont (*punto N*) jelöl. S mikor azt mondják, hogy a kerület (*circunferencia*) oldala mentén, tudjátok, hogy a lépésnek (*compas*) ívesnek

(*curbo*) kell lennie, miképpen az elsőnél egyenesnek (*recto*). S mikor arra figyelmeztetnek (*auisere*), hogy szükséges élvezni a jobb kéz felőli szöget (*angulo*), értsétek úgy, hogy az a vonal, mit az R pont (*punto R*) jelöl. S mikor a bal felőliről, hogy az az, mit a D pont (*punto D*) jelöl. Hogy ezáltal ne zavarodjatok össze. S legyen mindennek konklúziója, s minden dicséret (*encarecimiento*) végső dicsérete, hogy mindig iparkodjatok egy örökös [*perpetua*] egyenlőtlenséget (*desigualdad*) [keressetek] a testekben és vonalakban (*lineas*), mely mind az ő megsebzéséhez (*ofenderle*), mind a ti megvédésetekhez (*defenderos*) nagy fontossággal fog bírni számotokra: s ezen két ábrát (*demostraciones*) tanulmányozzátok, s gyakoroljátok (*exercitaos*) igen gyakran [rendszeresen, *ordinario*], hiszen ők a Vívóművészet (*Destreza*) kulcsa (*llaue*) és ajtaja (*puerta*). Az ellenvetés (*objecion*), mit emeltek ezen ábra (*demostracion*) ellen azok, kik ezen tisztséget viselik, a tudatlanság (*ignorancia*) és az irigység (*enuidia*) különös gondoskodásából, [mik oly] úrnők, kiknek ők engedelmeskednek: s a rosszindulat (*malicia*) helytartói, kiknek mindennapos stílusa és gondja az, hogy iparkodnak elhomályosítani az igazságot (*verdad*), s üldözni azt, kihirdetett háborút vívva ellene, tűzzel-vassal [tűzre és vérre, *a fuego y a sangre*], mint ami leleplezi az ő rejtett csalárdságaikat (*engaños*). Az volt a mondásuk, hogy jobb volna nem alávetni az embert annak, hogy oly utakon (*caminos*) járjon, mik ily közel vannak az ő ellenféléhez (*contrario*), hanem tőle távolabb lévőkön, hiszen úgy biztonságosabban (*seguro*) járna. S feltéve, hogy így kellene lennie, hogy többet érne a nagyobb körön (*circulo mayor*) járni, mely az [a hely], hol az arányos távolságot (*medio de proporcion*) kell választani, melyre már hivatkoztunk, mint a többin: mert végül is az távolabb vagyon, s kevesebb veszéllyel (*peligro*) jár. S az én véleményem (*parecer*), és sok másoké szerint, ez inkább félénk gyávaság (*cobardia temerosa*), mint megfontoltság (*consideracion*) vagy okosság (*prudencia*): de nem kell hibáztatni őket, mert parancs alatt állnak, s az ő uruk, a félelem (*miedo*) nem ad nekik engedélyt többre: sőt, még ez is, amire vállalkoznak, túllépés az ő megbízatásukon: de szeretném, ha megfontolnák az ifjabb Plinius (*Plinio el moço*) véleményét, ki meri állítani, hogy a háborúban, annak, kiben több a félelem (*temor*), nagyobb veszélyben (*peligro*) van, s abban is fogja végezni. S mit az isteni Platón (*Platon*) mond, hogy nem erős (*fuerte*), s nem is bátor (*Animoso*) az, kinek nem növekszik a Bátorsága (*Animo*) a nehézségben és a veszélyben (*peligro*): mert ez az oka, hogy oly híres győzelmeket (*vitorias*) érnek el, amint azt minden nap látjuk: mert ha az egyik mindig a másiktól távol menekülve járna, sosem ismernék meg a győzelmet (*vitoria*): s minthogy a tudomány (*sciencia*) bármely időben hasznára válik az embernek, s ez [mármint a tudomány] csökkenti benne a félelmet (*miedo*), s ez egy oly birtok (*possession*), mit semmily erő (*fuerça*) nem tud elvenni tőle: bízzatok benne, hogy meg fog szabadítani titeket a veszélytől (*peligro*), hiszen Seneca (*Seneca*) véleménye szerint semmily veszélyt nem lehet legyőzni egy másik nélkül: s ne zavarjon meg titeket az oly sekélyes [üres/ingatag, *vaziadizo*] vélemény azoké, kik, [csak] hogy tudassák, hogy értenek hozzá [tudnak], ellenvetéseket (*objeciones*) tesznek bármely dologban, miről szó esik, s különösképpen ebben, hiszen ennek az az oka, hogy a félelem (*temor*) uralkodik rajtuk, melynek okozata (*efecto*) oly nagy, hogy még a biztos dolgoktól is félnek: s fontoljátok meg, hogy a bátor (*animoso*) emberben semmi sem lehet az oka a megzavarodásnak (*turbacion*). S kövessétek ezen tanítást (*doctrina*), hiszen oly hosszú tapasztalattal (*experiencia*) vagyon megerősítve, anélkül, hogy fület adnátok ilyesfajta dolgoknak, biztosra véve, hogy csupán az tud sokat, ki tudja azt, mi elegendő a győzelemhez (*vencer*): s hogy nincs nehezebb dolog, sem

furcsább [ritkább] győzelem (*vitoria*), mint legyőzni a tudatlanokat (*ignorantes*), a szószátyárokat (*parleros*) és a rágalmazókat (*maldizientes*).

Különös és fontos figyelmeztetés az egyszerű és duplázott lépésekről (*compases senzillos y doblados*) s az ő különbségeikről.

KÉT Dolog (s bármelyikük is elegendő) az, mi kényszerít engem, hogy figyelmeztesselek titeket ezen pontra, mint [oly] igen fontosra, mely anélkül, hogy sérelmet (*agrauio*) tenne a többi ábrának (*demostraciones*), egyenlő velük, hiszen benne nyilvánul meg az, hogy ők mik és mit érnek. Az első, a vágy, mivel bírok, hogy ne maradjon pont anélkül, hogy kinyilváníttatna számotokra: s a másik, a gyanakvó félelem (*temor*), mit mindig is éreztem a kegyetlen rágalmazóktól (*detractores*), nehogy találjanak [valamit], amibe belevethessék vad fogaikat és kegyetlen karmaikat (*vñas*), legalábbis, ami tőlem telik [hogy ezt elkerüljem]. S minthogy az elmúlt ábrán (*demostracion*), melynek címe [a Vívóművészet] kulcsa és kormányzata (*gouierno*) a Vívóművészetnek (*Destreza*), értekeztünk a lépésekről (*compases*): s ugyanígy, ezen könyv egész folyásában (*discurso*) is értekezni kell róluk: hiszen bizonyos, hogy nincs sebzés (*herida*), mi végrehajtatnék (*execute*), késleltetnék (*difiera*), vagy megakadályoztatnék nélkülük, lévén ők a Vívóművészet (*Destreza*) egyik fő fundamentuma: s mik révén jönnek létre a technikák (*tretas*), s a Képzett vívó (*Diestro*) [ezekkel] sebzi (*ofende*) az ő ellenfelét (*contrario*), s védi meg (*defiende*) magát tőle: s azért is, mert a többi ábrán (*demostraciones*), miket majd készíteni kell, hogy figyelmeztesselek titeket a sebzések (*heridas*) rendjére, vonalaknak (*lineas*) kell lenniük: mik majd kinyilvánítják az utakat (*caminos*), hol haladni kell azok végrehajtásához (*execucion*): s lesznek némelyek hosszúak, mások rövidebbek, némelyek ívesek (*curbas*), mások egyenesek (*rectas*): mi némi zavarodottság (*perplexidad*) oka lehetne: s azért is, mert Gerónimo de Carranza (*Geronimo de Carrança*) olykor egyszerű (*senzillos*) és duplázott lépésekről (*compases doblados*) értekezik. S hogy minden eldöntött [megoldott] maradjon, anélkül, hogy kétség maradna, sem ellenvetés (*objecion*), mit fel lehetne hozni: ámbár ezen ígéret (*promessa*) teljesítéséhez nem kevésbé fontos számunkra komoly szerzőkre támaszkodnunk s általuk oltalmaztatnunk magunkat, kiknek tekintélye (*autoridad*) a mi védelmünk (*defensa*) legfőbb része legyen: mert közönséges dolog biztosra venni azt, mit azok jóváhagynak, kiket mi igaznak tartunk. Azt mondják hát Pedro Apiano (*Pedro Apiano*) az ő Kozmográfia (*Cosmografia*) könyvében, és Pedro Valeriano (*Pedro Valeriano*), Pedro Vicencio Dant (*Pedro Vicencio Dant*), és Pedro Nonio (*Pedro Nonio*), a szent Busto (*sacro Busto*) [Johannes de Sacrobosco] kommentátorai, a mértékekről (*medidas*) és azok különbségeiről értekezve (ami a lépéseket / *passos* vagy *compases* illeti), hogy három különbség (*diferencias*) vagyon: melyek ezek: lépés (*passada*), egyszerű lépés (*passada simple*) és dupla lépés (*passada doble*): s mindegyiknek megadatik az ő mértéke (*medida*) és bizonyos száma: mert a lépés (*passada*), azt mondják, két lábnyi (*pies*) hosszú kell, hogy legyen: oly módon, hogy mikor mindkét láb le vagyon téve [meg vagyon állapodva, *sentados*], az egyik és a másik között kell lennie [egy] másik lábnyi helynek (*espacio*) vagy távolságnak (*distancia*). S hogy megértsük, jobban [azt / ezt], figyelmeztetést kell vennetek, hogy amint azt a tudós (*estudioso*) Alexio Venegas mester (*Maestro Alexio Venegas*) igen jól mondja, a lépés (*passo*) sohasem az elülső láb (*pie delantero*) hegyével (*punta*) végződik, hanem a

sarok (*carcañal*) kezdetével: mert az elülső láb nem a megtett lépéshez tartozik, hanem kezdete annak, mit meg fognak tenni: oly módon, hogy a lépés teli lábbal [szilárd lábbal, *pie mazizo*] kezdődik, s üres lábbal (*pie hueco*) végződik: a teli láb a bal (*yzquierdo*), mely le vagyon téve, s az üres az a távolság (*distancia*), vagy űr (*vazio*), mi tőle a jobb láb sarkáig (*carcañal*) vagyon, amint az elmondatott. Ezen lépés (*passada*) az, mikor lassan (*a espacio*) sétálunk, sietség (*apresuracion*) és gyorsítás (*aceleramiento*) nélkül: s ezen oknál fogva ezen lépés ahhoz a lépéshez (*passo*) hasonlíttatik, mit egy asszony (*muger*) tesz. Azt akarják a Kozmográfusok (*Cosmografos*), hogy az egyszerű lépésnek (*passada simple*) két és fél lábnyi (*pies y medio*) [hossza] legyen, úgy számolva, mint az elsőnél, teli lábbal (*mazizo*) kezdve, s üres lábbal (*hueco*) végződve. A teli lábat a bal láb foglalja el, s másfél lábnyi az üres a jobb láb sarkáig, ámbár a kozmométer (*cosmometra*) (mely az, mi mér) mindig az első lépést (*passo*) három lábnyinak méri, a többit pedig két és félnek: s ámbár a Kozmográfiában (*Cosmografia*) mindig ezen mértéket (*medida*) kell tartani, a Vívóművészetben (*Destreza*) joggal megengedhetjük magunknak (*licenciar*), hogy mindig három lábnyi legyen, egy a teli (*mazizo*), és kettő az üres (*hueco*): mert a Vívóművészetben nincsenek folyamatos lépések (*compases continuados*): úgy értem, hogy nem olyan, mint a közönséges járás (*andar comun*), vagy a mérés (*medida*), hol úgy járunk a bal lábbal (*pie izquierdo*), mint a jobbal (*derecho*), s mikor egyszer elkezdünk mozogni, meg sem állunk annak a végéig, mit szándékozunk megjárni, vagy megmérni: s így nincs más, csak egy kezdet (*començar*). De amiket a Vívóművészetben (*Destreza*) adnak, minthogy mindig csak egy lépést (*compas*) adnak, s azt a jobb lábbal (*pie derecho*) (vagy a ballal, mikor az illendő) s ott letesszük [megállapodunk velük, *sentamos*] mindkét lábunkat, s ha egy másikat akarunk adni, kezdjük [*començamos*] elölről [újból], mindig három lábnyi (*pies*) lesz, amint az első, mit a Kozmométer (*Cosmemetra*) ad, hiszen mindig [újra] kezdődik: csupán egy különbség vagyon a lábak letételében: mert a Kozmográfiai (*Cosmografia*) mérésnél, a bal láb hegyét (*punta*) egyenesen a jobb láb sarkához (*carcañal*) teszik: mit a Vívóművészetben (*Destreza*) nem lehet megengedni: mert az ily testtartásban (*postura*) a test nem volna élben (*perfilado*), amint az illendő, hogy legyen. S minthogy a lábaknak keresztben [diagonálisan, *atrauessados*] kell lenniük, amint a lábak ábráján (*demostracion*) látszik, nem lehet teljesen teli lábnak (*pie mazizo*) mondani: de ily módon kell értenetek. A bal láb (*pie izquierdo*), mely keresztben (*atrauessado*) vagyon, a távolsággal (*distancia*), mi tőle a jobb lábig vagyon, amaz mértékből [vonalzatból/távolságból, *gome*], miről már szóltunk, pontosan ama lábnyi hosszúság, mit a bal lábnak el kell foglalnia: s így biztos lesz a mérték (*medida*): s ugyanez a második, harmadik és a többi lépésnél (*compases*). Ezen lépés (*compas*) az, mit akkor adunk, mikor sem nem igen sietve (*apriessa*), sem nem igen lassan (*a espacio*) járunk. A lépés (*passada*), vagy dupla lépés (*passo doble*), öt lábnyi kell, hogy legyen, az egyik a teli (*mazizo*), s a négy az üres (*hueco*): s ez a legnagyobb lépés (*compas*), mit egy ember adhat, mikor sietve (*apriessa*) halad: oly módon, hogy megmaradjon a képességében (*potencia*), hogy felemelje az egyik lábat, fáradozás (*trabajo*) nélkül, letévén [megállapodván vele, *ensentando*] a másikat: hiszen amint már mondtuk a lábak ábrájánál (*demostracion*), az ember mozdulata (*movimiento*) nyugvásból (*descanso*) és fáradozásból [munkából, *trabajo*] áll. Ezen dupla lépést (*passo doble*) hívják Geometriai lépésnek (*compas Geometrico*), s mit Gerónimo de Carranza (*Geronimo de Carrança*) Geometriai lépésnek (*passo Geometrico*) hív, mely a Vívóművészetben (*Destreza*) az, mit sem sietve, sem lassan adunk, az az egyszerű

lépés (*passada simple*), miről ezelőtt szóltunk. S mikor ő dupla lépést (*compas doble*) mond, az nem azért van, mert egyiket a másik után adják, miután kiválasztatott az arányos távolság (*medio de proporcion*): mert csupán eggyel kell sebezni (*herir*), s diszponálni magát ahhoz: hanem azért, mert ez az a legnagyobb, mit az ember adhat, s duplája a közönségesnek (*ordinario*), vagy egyszerűnek (*senzillo*), s a lépés (*passada*) újrázása [kétszerese, *redoble*]. Így, mi a Kozmográfiában (*Cosmografia*) egyszerű lépés (*passada simple*), a Vívóművészetben (*Destreza*) az az egyszerű lépés (*compas senzillo*), mit a mi szerzőnk Geometriai lépésnek (*compas Geometrico*) hív: s mi a Vívóművészetben dupla lépés (*compas doble*), az a Kozmográfiában Geometriai lépés (*compas Geometrico*). S ezen könyv egész folyásában (*discurso*), mindig meg fogjuk tartani az első stílust (*estilo*), hogy az egyszerű lépést (*compas senzillo*) Geometriainak (*Geometrico*) mondjuk, míg be nem lépünk az egyetemesbe (*vniuersal*): mert akkor az illendő dolgok előkészítését (*preparacion*) kell majd tenni: s kinyilváníttatik [ábrázoltatik, *se harà demostracion*] a járás (*andar*) rendje. S minthogy a mondottak egy része, az idézett szerzőkön (*autores*) kívül, [szintén megerősíttetik] Euklidész (*Euclides*), Johann Stöffler (*Iuan Estoflerino*) által, a könyvében, mit az Asztrolábium (*Astrolabio*) használatáról készített: s a matematikus (*Matematico*) Fray Luca Pacioli [Luca del Borgo / *fray Lucas del Bolgo*] által, az ő Aritmetika és Geometria (*Arismetica y Geometria*) könyvében: és sokan mások által, kikről említést lehetne tenni, de ezek elegendőek. S a kétség (*duda*), mit fel lehetne hozni afelől, mily nagyságú (*tamaño*) kell hogy legyen minden egyes láb (*pie*) aprólékosan, ugyanazon szerzők (*autores*) által nyilatkoztatik ki [magyaráztatik meg]: mit ide tenni nem a mi célunkat (*proposito*) szolgálja, mert olyannyira felaprózzák azt, hogy azt mondják, hogy az ujjnak (*dedo*) négy árpamagszemnyi (*granos de ceuada*) szélesnek kell lennie: s hogy az arasznak (*palmo*) négy ujjnyinak, s a lábnak (*pie*) négy arasznyinak kell lennie: hanem csupán annyit mondunk, hogy a láb (*pie*), miről szólnak, tizenkét pontnyi (*puntos* / hüvelyknyi) kell, hogy legyen: Vagy egy másik vélemény (*opinion*) szerint (s úgy tűnik nekem, ez az elfogadottabb) tizennégy pontosnak [egésznek, *cabales*]: ez a Kozmográfia (*Cosmografia*) méréseit (*medidas*) illeti: mert a mi fakultásunkon [mesterségünkben/tudományunkban, *facultad*], minthogy nem minden test (*cuerpos*) egyenlő, a lépések (*compases*) sem lehetnek azok: de mindenkinél önmagában mindig egyféleképpen lesz, mert aki testben magas, annak a lába is hosszú lesz: mert lévén [*estar*] mindenben arányosnak: s aki kicsiny [alacsony] volna, ugyanúgy, s a lábak s a combok azokkal arányos hosszúságban [legyenek]: anélkül, hogy kötelezni lehetne őt arra, hogy a lépés (*compas*), mit adna, dupla (*doble*) lévén, az egyik lábtól a másikig ötnyi távolságú (*distancia*) legyen hosszában, s mindegyik tizennégy pontnyi (*puntos* / hüvelyknyi), ha ő nem hord nagyobbat tíznél, mert az ő testének mértéke (*medida*) nem kíván meg többet: mert akkor csupán az lesz lehetséges számára, hogy öt lábnyit tartson a sajátjából: hiszen ebben (általánosságban) megvannak a maguk bizonyos mértékei (*medidas*), miket jól megfontoltak, megvizsgáltak s megtapasztaltak a kíváncsi és szorgalmas szobrászok (*estatuarios esculturas*). Hiszen Vitruvius (*Vitruuio*) azt mondja, hogy minden ember lába (*pie*) a teste magasságának s termetének (*estatura y alteza*) hatodrésze, s ugyanígy méri azt ujjak (*dedos*) és araszok (*palmos*) szerint is: így hát a lépés (*compas*), mit ad, ha dupla (*doble*), a bal lábtól a jobb sarkáig (*carcañal*) a távolsága négy lábnyi üres (*hueco*) lesz az ő mértéke szerint, hacsak nem bír valamely szélsőséggel (*extremo*), hogy magas lévén, kicsiny lába van: vagy termetében alacsony lévén, hosszú lába van, nagyobb, mint a testének hatodrésze: s ugyanez lesz az egyszerű lépésnél (*compas senzillo*), mely három lábnyi lesz, egy teli

(*mazizo*), és kettő üres (*hueco*), vagy [ekkora] távolság (*distancia*) az egyikből a másikba: s a lépésnél (*passada*) két lábnyi, egy teli, és egy másik üres: s ehhez való az a megfontolás, mit a mi szerzőnk mond, hogy tartani kell a magas emberhez arányosított távolság (*medio*) megválasztásakor a második szándékú sebzéseknél (*heridas de segunda intencion*), melyek végrehajtása (*execucion*) az ő mozdulata (*mouimiento*) révén van, hiszen az ő termetéhez (*estatura*) mérten kell megválasztani, amaz hosszú lépés (*compas*) okán, mit adni tud: a közepes termetűnél pedig ahhoz mérten, mert a lépés rövidebb lesz: hogy lévén ebben bizonyosság (*certeza*), a végrehajtás (*execucion*) többi részében is hiánytalanul meglesz az. Ugyanígy fel lehet hozni egy másik kétséget (*duda*), mit meg kell előznünk (*preuenir*), hiszen már itt is felvetődik, sőt nagy erőt (*fuerça*) fektetnek belé: s ez az, hogy a Vívóművészetben (*Destreza*) sokszor haladnak egyenes lépéseket (*compases rectos*) adva, máskor meg íveseket (*curbos*): vajon oly hosszú lesz-e az egyik, mint a másik, s voltak némelyek, kik azt mondták, hogy az egyenes nagyobb lesz, mint az íves, tekintettel arra, hogy egyenes úton (*camino derecho*) megy, s hogy az íves kisebb lesz, minthogy amonnan görbe [kanyargós, *torcido*] úton adatik: oly módon, hogy mivel az egyenes az átmérő (*diametro*) vonalán megy, vagy a kollaterálisok (*colaterales*) [párhuzamosok/oldalvonalak] bármelyikén, s az íves a kerület (*circunferencia*) oldala mentén, ezért teszik, vagy fogják tenni ezen kétséget (*duda*). Mire azt mondom (nem arról értekezvén, melyik részen érik el jobban az ellenfelet, hanem a lépés hosszúságát illetően az egyik s a másik részen), hogy mindenben, mind egyenlőek: mert a dupla lépés (*compas doble*), mit a kerület (*circunferencia*) bármely oldala mentén adnak, öt lábnyi hosszú lesz, miképpen az is, mit az átmérő (*diametro*) vonalán adnak, vagy a kollaterálisok (*colaterales*) bármelyikén, avagy ama képzeletbeli vonalakon (*lineas imaginadas*), mik a szögeket (*angulos*) formálják, avagy a végtelen vonal (*linea infinita*) bármely részén, mely a H ponttól (*punto H*) az L pontig (*punto L*) vagyon, s azért hívom így, követve Euklidészt (*Euclides*) az ő első könyvének tizenkettedik tételében: s ne tűnjenek számotokra nehéznek a mozdulatok (*mouimientos*), vagy lépések (*compases*), miket ezen vonal mentén lehet tenni: mert ámbár azt mondtuk, hogy minden lépés, mit előrefelé adnak, természetes mozdulat (*movimiento natural*), azok is, miket a végtelen vonal (*linea infinita*) mentén adnak, nem szűnnek meg ilyenek lenni: s az az oka, hogy egy lépést adni ezen vonal mentén, legyen az akár az A ponttól az L pontig a jobb lábbal, avagy az A ponttól a H pontig a bal lábbal, nem fejtetik ki erő (*fuerça*) a megtételükhöz, s nem is fáradozik: mert a combcsont (*huesso del muslo*) ízülete [váppája/illeszkedése, *encaxe*] hasonlatos a váll (*ombro*) csontjának ízületéhez, s egyenlőek a maguk mozdulataiban: s így látjuk, hogy egyenesen (*rectamente*) el tudjuk vinni a kart a megállapodástól [attól fogva, hogy meg van állapodva] az ellenféllel (*contrario*), míg ki nem nyújtjuk a leginkább, ahogy csak lehet, mi akkor van, mikor egy ölet (*braça*) akarunk mérni: de ha onnan hátrébb akarnánk vinni [húzni] azt, lehetetlen volna, mert sem az ízület [illeszkedés, *encaxe*], mit ott a csont formál, sem a szálak (*hilos* / izmok és inak), mik a mellcsontból (*huesso del pecho*) erednek, nem engednének ilyet: s ugyanez a helyzet a lábaknál, melyek különféle mozdulatokat (*movimientos*) tudnak tenni egyenesen (*recta*), vagy ívesen (*curbamente*), mindazon térben (*espacio*), mi a végtelen vonaltól (*linea infinita*) (mely név onnan jön neki, mert a végtelenségig kiterjeszthető) addig vagyon, míg vissza nem térnek hozzá, anélkül, hogy az egyik vagy a másik részről többre lehetne kötelezni [őket]: mert az ember tagjainak (*miembros*) szervezete (*organizacion*) és felépítése (*compostura*), nem fogad be változást (*alteracion*), s nincs is bennük újdonság

(*nouedad*), s nem is lehet ebben, míg a mozdulat (*movimiento*) természetes (*natural*), anélkül, hogy erőszakkal (*violencia*) bármi olyat kényszerítenének megtenni, ami [erőszak] ha megvan, nyomban nehézséget [terhet, *pesadumbre*] és kellemetlenséget (*molestia*) kap és érez az ember: mely arra hajlamosítja, hogy iparkodjon ama művet egy másik úton (*camino*) megtenni, mely mentes az ily nehézségtől. Az is jó, ha figyelmeztetést vesztek arról a képességről (*facultad*), mivel a jobb láb (*pie derecho*) inkább bír, mint a bal (*yzquierdo*): mert a jobbnak megvan a képessége arra, hogy a végtelen vonal (*linea infinita*) L pontjától (*punto L*) egyenes, vagy íves lépéseket (*compases*) adjon, úgy a kerület (*circunferencia*) oldala mentén, mint a többi részen, míg vissza nem tér a végtelen vonal H pontjához (*punto H*). Amint azt meglátjátok, mikor a gyakorlatra (*pratica*) térünk: oly módon, hogy oly sokan lehetnek [ezek a lépések], ahány vonalat húzni lehet a végtelen egyenes vonal (*linea recta infinita*) L pontjától, úgy a kerületen át, mint azon kívül, magának a vonalnak a H pontjáig. S a bal láb (*pie yzquierdo*) csupán három mozdulattal bír, az egyik a sebzésre (*herir*) való, hiszen már mondtuk, hogy mikor beviszik [beteszik] a bal lábat, az nem másért van: a másik arra, hogy késleltessenek valamely ellentétes mozdulatot (*mouimiento contrario*) az A ponttól a H pontig. S az utolsó [akkor van], mikor a Képzett vívó (*Diestro*) hátrafelé akar fokozni [lépni/hátrálni, *desgraduar a tras*]. Ezen három mozdulatból, csupán a bal láb az a fő okozó (*autor principal*), mi elkezdi őket, s ha többre kötelezné, [azok] erőszakosak (*violentos*) és kártékonyak (*dañosos*) lennének. S ezzel kinyilváníttatik az, mi a lépéseket (*compases*) és azok különbségeit illeti, anélkül, hogy szükséges lenne újra értekezni róluk, sem törődni az ellenvetésekkel (*objeciones*), miket ezzel ellentétben felhoznának. S amint a hosszú tapasztalat (*experiencia*) engem kitanított [mesterré tett], valahányszor meg akarják sebezni az ellenfelet (*contrario*), vagy késleltetni (*diferirle*), vagy megölni [elhalytani/megakasztani, *matarle*] a mozdulatokat (*mouimientos*), miket tenne, mondom, minden veszély (*peligro*) nélkül, íves vagy egyenes, egyszerű vagy dupla lépéseket (*compases curbos, o rectos, senzillos, o doblados*) adva kell [tenni] az átmérő (*diametro*) vonalától egészen a ti jobb kezetek felőli kerület (*circunferencia*) oldaláig: lévén az a rész legalkalmasabb arra, hogy meg tudják akadályozni (*impedir*) azokat, s nagyobb biztonságban (*seguro*) legyenek, s jobban el tudják érni [őt], amint az elmondatott: s úgyszintén azért is, mert amint az is elmondatott, bármely állat (*animal*) minden mozdulata (*mouimiento*) a jobb oldalon (*diestra parte*) veszi a maga kezdetét (*principio*), s nagyobb könnyedséggel a jobb rész felé: s minthogy ez így vagyon, az ily lépés (*compas*) már inkább természetes mozdulatnak (*mouimiento natural*) tartatik, mint bármi más. S azért, hogy mindazt, mi elmondatott a lépésekről (*compases*), úgy az ívesekről, mint az egyenesekről, s az egyenlőséget (*ygualdad*), mivel bírnak a hosszúságban (*largura*) és távolságban (*distancia*), jobban megértsétek, elhatároztam, hogy ábrán (*demonstracion*) teszem elétek, hol iparkodom kinyilvánítani, amennyire csak lehet, alkalmazva minden lépést azon nemű (*genero*) sebzéshez (*herida*), mi a leginkább illik.

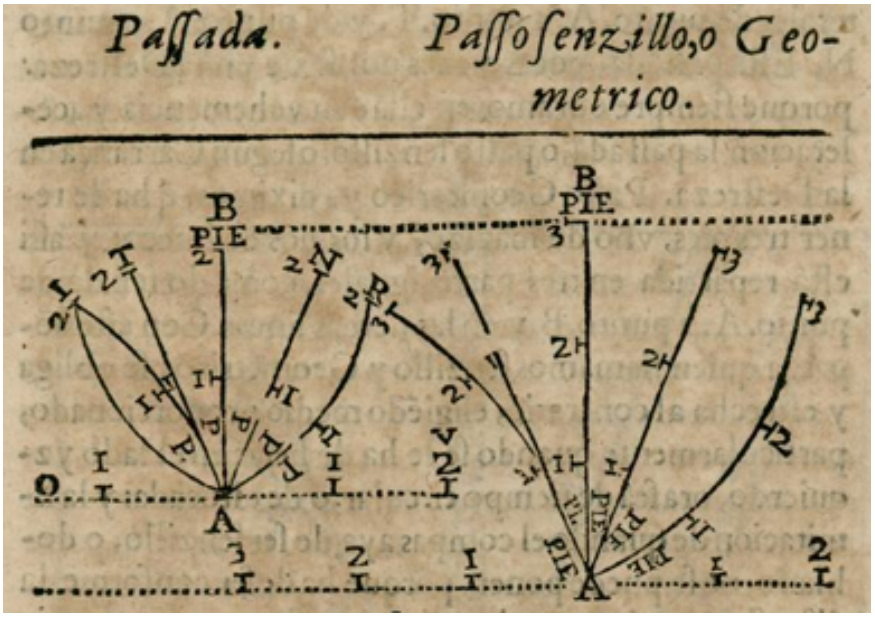

Lépés (*Passada*). Egyszerű, vagy Geometriai lépés (*Passo senzillo, o Geometrico*).

HOGY mindenben kövessük a szerzők (*autores*) rendjét, kiket idéztünk, igazságos lesz, ha legelőször a lépéssel (*passada*) kezdjük, mely amint arra figyelmeztettelek titeket, az [a lépés], mit az ember akkor ad, mikor sétál (*se passea*): s egyúttal kinyilvánítjuk az egyszerű lépést (*passada simple*), mely az a lépés (*passo*), mit akkor adunk, mikor sem nem sietve (*apriessa*), sem nem lassan (*a espacio*) járunk, s mi, amint az már elmondatott, az, mit Carranza (*Carrança*) Geometriai lépésnek (*passo Geometrico*) hív. A lépésnek (*passada*), mely a legkisebb, két lábnyi (*pies*) hosszúnak kell lennie: az egyik mennyisége (*cantidad*) az, mit a bal láb (*pie yzquierdo*) foglal el, amint az látszik [ott], hol azt mondja: LÁB (*PIE*), az 1-es számig [.1.]. S a másik, mi üresen (*vazio*) vagyon, a 2-es számig [.2.], az az üres láb (*pie hueco*), minek lennie kell az egyiktől a másikig, amint az látható az A ponttól (*punto A*) a B pontig (*punto B*) [tartó] egyenes vonalon (*linea recta*). S így van felosztva két egyenlő részre, az egyik teli (*maziza*): mert azt foglalja el a láb, a másik pedig üres (*hueca*): s ugyanez van az A ponttól az I pontig (*punto I*) [tartó] íves vonalon (*linea curba*). S a másik íves vonalon az A ponttól az R pontig (*punto R*). S a kollaterálisokon (*colaterales*), az A ponttól (*punto A*) a T pontig (*punto T*). S az A ponttól az N pontig (*punto N*). Ezen lépés (*passada*) ritkán szolgál minket a Vívóművészetben (*Destreza*): mert abban mindig hevességgel (*vehemencia*) és gyorsítással (*aceleracion*) cselekszünk [adjuk] a lépést, vagy egyszerű lépést (*passada, o passo senzillo*): avagy Carranza (*Carrança*) szerint a Vívóművészetben, a Geometriai lépést (*Passo Geometrico*), miről már mondtuk, hogy három lábnyi (*pies*) kell, hogy legyen, egy a teli (*mazizo*), s kettő az üres (*hueco*): s így van felosztva három egyenlő részre, amint azt jelöli az A ponttól (*punto A*) a B pontig (*punto B*), s a többi vonalakon. Ezen lépéssel (*compas*), mit egyszerűnek (*senzillo*) s Geometriainak (*Geometrico*) hívunk, kötelezik s szorítják [kényszerítik, *obliga y estrecha*] az ellenfelet (*contrario*), arányos távolságot (*medio proporcionado*) választva, különösképpen mikor a bal oldalon (*lado izquierdo*) kell megsebezni őt, legyen az akár körkörös időből [mozdulatból, *tiempo circular*], akár döfésből (*estocada*): s nem lehet korlátot szabni annak, hogy mikor legyen a lépés (*compas*) egyszerű (*senzillo*), vagy dupla (*doblado*), mert annak az ellenfél (*contrario*) diszpozíciójához (*disposicion*) kell

igazodnia: mondom, az ő mozdulataihoz (*movimientos*), mert ha ő egyszerű lépést (*compas senzillo*) adna, elegendő, ha a tiétek is az: (miután kötelezték őt, s kiválasztottátok az arányos távolságot) mert akkor megnyeritek tőle az él fokait (*grados del perfil*): s ha az ő lépése (*compas*) dupla (*doblado*) volna, a tiétek [is] ugyanaz, legyen az akár a kollaterális vonalon (*linea colateral*), akár bármely másikon, megcsinálva azt az egyenlőtlenséget (*desigualdad*), mi a testben és vonalakban illendő, a ti nagyobb biztonságotokra (*seguridad*), s az ő veszélyére (*peligro*). S a nyilatkozat [magyarázat], mi még hiányzik, nyomban elmondatik a következő ábrán (*demostracion*).

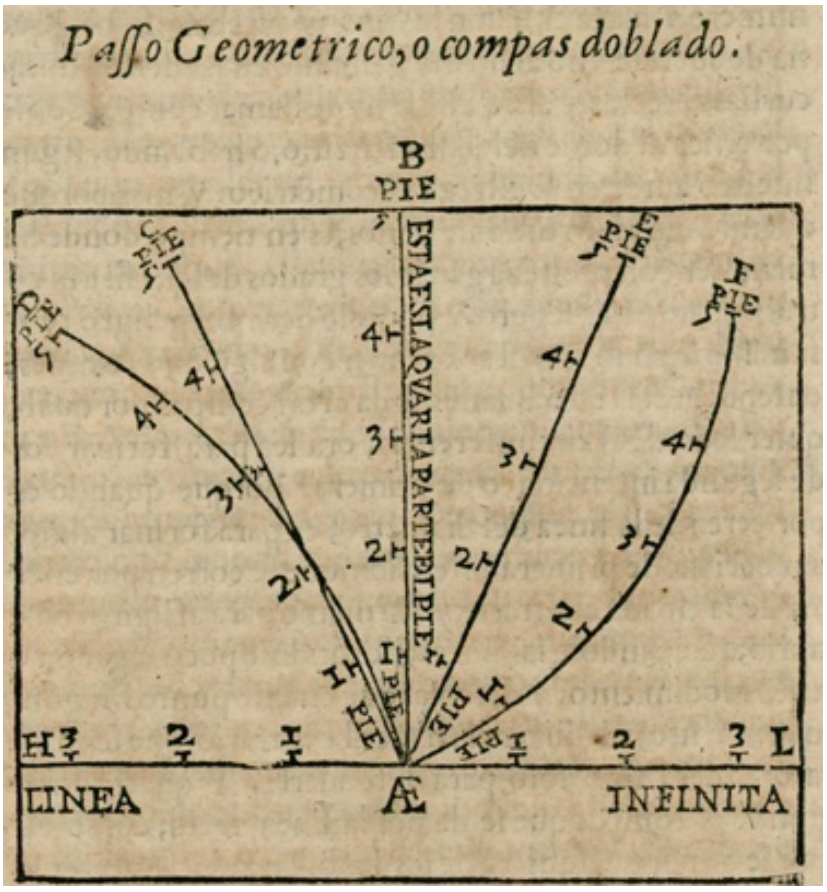

Geometriai lépés, vagy dupla lépés (*Passo Geometrico, o compas doblado*).

ELMONDATOTT már, hogy a dupla lépésnek (*compas doble*), mit a Kozmográfiában (*Cosmografia*) Geometriainak (*Geometrico*) hívnak, öt lábnyi (*pies*) hosszúnak kell lennie, négy üresnek (*hueco*), és egy telinek (*mazizo*). Ugyanez tűnik ki ezen ábrából (*demostraciõ*), hiszen fel vagyon osztva öt egyenlő részre, amint azt az A ponttól (*punto A*) a B pontig (*punto B*) [tartó] egyenes vonal (*linea recta*) jelöli, az első számtól [.1.] a 4-esig [.4.] vagyon a négy lábnyi távolság (*distancia*), minek lennie kell az egyiktől a másikig: s ugyanez a többi íves (*curbas*), vagy egyenes (*rectas*) vonalon is: s így ezt dupla lépésnek (*compas doble*) kell hívni, minthogy kétszerese az egyszerű lépésnek (*passo senzillo*), vagy szólván, amint a mi szerzőnk a Vívóművészetben (*Destreza*) [szól/mondja], Geometriainak (*Geometrico*): s még inkább, mert mikor a Képzett vívó (*Diestro*) él velük, az olyan időben (*tiempo*) [ütemben/pillanatban] van, hol gyorsasággal (*presteza*) kell megnyernie az él fokait (*grados del perfil*) az ő ellenfelével

(*cõtrario*) szemben, hogy biztonságban (*seguro*) legyen, s veszély (*peligro*) nélkül tudja megsebezni (*herir*) őt: s úgyszintén, mikor valamely vágással (*tajo*), vagy fonákvágással (*reues*) akarja megsebezni (*ofender*) őt, úgy értvén ezt, mikor az ily lépést (*compas*) a kerület (*circunferencia*) bármely oldala mentén adják, legyen az akár a második szándékúak (*segunda intencion*), akár az első [*primera*] formálására: mert mikor az átmérő (*diametro*) vonalának közelében [*por cerca de la linea del diametro*] vagyon, az arra való, hogy némely első szándékú sebzéseket formáljanak, miket az ellentétes kard (*espada contraria*) felett futtatnak végig: s úgyszintén arra, hogy gyötörjék [szorítsák, *afligir*] az ellenfelet, lerövidítve neki a vonalakat (*lineas*), kevés helyet hagyva neki az ő mozdulataihoz (*mouimientos*) és védekezéséhez (*defensa*): mert ezen a ponton semmilyen mozdulatot, sem igyekezetet (*diligencia*) nem tesz az ellenfél, mi a sebzésre (*ofender*) szolgálna, hanem csupán arra, hogy védekezzen (*defenderse*). S hogy oly nagy a lépés (*compas*), mit az egyenes vonalon (*linea recta*) adnak, mint az, mit a kerület (*circunferencia*) bármely oldala mentén, vagy bármely más részen adnak, hacsak nem hátrafelé van, nem kell rajta kételkedni, azon oknál fogva, mit a combcsont (*huesso del muslo*) ízületének [illeszkedésének, *encaxe*] diszpozíciójáról mondtuk, s [mivel] képes mozogni különféle részek felé: s íves lépést (*compas curbo*) adva a kerület oldala mentén, nem fogják tudni olyannyira elérni (*alcançar*) az ellenfél testét (*cuerpo contrario*), mintha a kollaterálison (*colateral*) mennének, vagy bármely másikon ezen kettő között: de el fogják érni, hogy megsebezzék annyira, mi szükséges volna, legyen az akár körkörös időre [mozdulatra, *tiempo circular*], akár döfésre (*estocada*): s az ellenfél nem fogja tudni elérni az ő kardjával (*espada*), még ha egyenlő [hosszúságú] is, sőt, még ha egy kicsit hosszabb [lenne is], az él [profil, *perfil*] tekintetében. S a lépések (*compases*) egyenlőségében ugyanaz fog megesni velük, mint a körzővel (*compas*): hogy ha letesszük az egyik szárát (*pierna*) egy pontba, bármely rész felé akarjuk is fordítani, pontokat téve, mind egyenlő hosszúságú lesz, hacsak fel nem emelik azt a szárat, mit egyszer letettek: így megállapodva az A pontban (*punto A*). Minden lépés, mit ad (dupla lévén, mely a legnagyobb lépés [*passo*], mit adni lehet), egyenlő lesz, amint azt már bizonyítottuk, ábrázolás (*demostracion*) és Euklidész (*Euclides*) véleménye alapján, hogy ha egy kör középpontjából vonalakat (*lineas*) húznának a kerülethez (*circunferencia*), azok mind egyenlőek lennének: s ugyanily módon lesznek egyenlőek a lépések (*compases*). S nem szükséges több időt vesztegetni erre, hiszen a kétség (*duda*), mit felhoznának, az elmondottakkal, s egy körző (*compas*) bevételével s annak megmérésével, vagy a saját lépéseikben (*passos*) való megtapasztalásával el fog oszlani, hiszen mikor nem akarnának hinni nekem, bizonyos, hogy a tapasztalat (*experiencia*) elvesz s elsimít bármily kétséget elegendő s bizonyos kiábrándítással [felvilágosítással, *desengaño*]: de ti bízzatok bennem, hiszen a hosszú tapasztalat, mivel erről bírok, irányít s taníť engem. S mivel megértem, hogy a ti kíváncsiságotok oka lesz annak, hogy vágyjátok tudni ama hosszúságot, mivel a Geometriai láb (*pie Geometrico*) bír, rátettem az A ponttól a B pontig tartó egyenes vonalra (*linea recta*) az ő negyedrészének mértékét: oly módon, hogy az egész egyenes vonal egy a négy rész közül: s ha egészében akarják látni, kivehetnek négy nagyságot (*tamaños*), s együttvéve, pontosan meg fog látszani a Geometriai Római láb (*pie Romano Geometrico*) nagysága: s felismerhető lesz, hogy tizennégy pontos [hüvelyknyi, *puntos*]. S így, az ember, kinek ily hosszú a lába, s arányos (*proporcionado*) a többi tagjával: olyképpen, hogy ezen arányból, pontosan az ő testének hatodrésze [legyen], az egyszerű lépés (*compas senzillo*), mit adna, meg fogja tartani ama három lábnyi hosszúságot, miről azt mondjuk, hogy bírnia

kell vele: s ha dupla [lépés], öt egészet (*cauales*): s amennyivel kevesebb volna a láb hosszúsága, ugyanannyival a lépésé (*compas*) is: s ámbár lesznek némelyek, kik ily hosszú lábbal bírnak, nem tudom, lesz-e (legalábbis én nem láttam olyat), ki tizennégy [pontosnál] nagyobbat hordana (*calce*). A végtelen vonalat (*linea infinita*), mely a H ponttól az L pontig tart (nem mintha végtelen mennyiséget foglalna magában, hanem mert a végtelenségig el lehet húzni, azért kapja e nevet), igen szükséges, hogy ismerjétek: mert a Vívóművészetben (*Destreza*) sokkal nagyobb megfontolást s nagyobb mesterséget (*artificio*) jelent megszabadulni az ellenfél heves és gőgös (*impetuosos y soberuios*) mozdulataitól, mint megsebezni őt a megsebesülés veszélyével (*peligro*): s azért is, mert a közönséges Vívóművészetben (*Destreza comun*) vagyon némely sebzés: miket szinte futva hajtanak végre, mert meggondolatlanul rávetik az egész testüket az átmérő (*diametro*) vonalára: mely elragadtatott [elhamarkodott, *arrebatado*] mozdulatnak, ha bármely vonalon haladnátok, legyen az a kollaterális (*colateral*), vagy bármely más a kerületig (*circunferencia*), nem fogtok tudni ellenállni, sem védekezni az ő kardjának sebzése, vagy az ő fejének ütése ellen, mert lévén oly meggondolatlan a mozdulata, össze fog ütközni a ti testetekkel: s így illendő lesz a lépést (*compas*) a végtelen vonalon (*linea infinita*) adni az A ponttól az L pontig, vagy a H pontig, aszerint, melyik részen akar majd sebezni: s adván ily lépést, megszabadultok az ő sebzésétől, s veszély nélkül eléritek őt, hogy sebezzétek, csupán azáltal, hogy egyenesen (*recto*) álltok meg, kardotokat az ő mellének irányítva (*endereçando*): s a sebzések rendjének ábráin (*demostraciones*), az utakon (*caminos*), miket rajtuk jelölnek, meglátjátok, mikor kell a lépésnek egyszerűnek (*senzillo*) vagy duplának (*doblado*) lennie, s hogy mire szolgál mindegyik: hogy mindenben a megfelelő, igaz ismerettel (*conocimiento*) járjatok el.

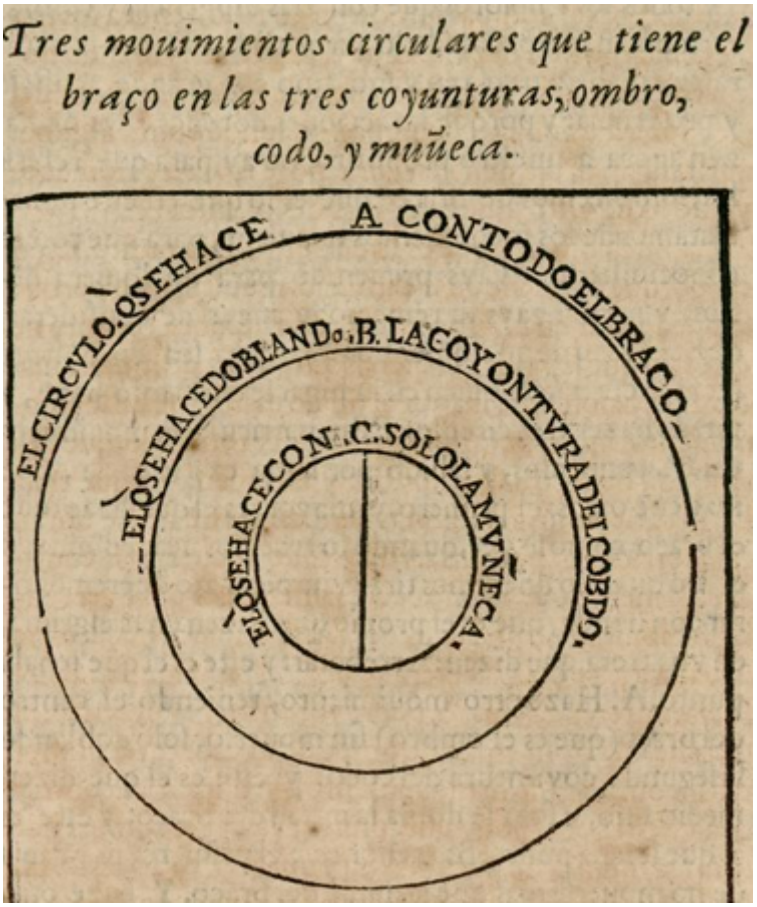

Három körkörös mozdulat (*movimientos circulares*), mivel a kar (*braço*) bír a három ízületben (*coyunturas*), váll (*ombro*), könyök (*codo*) és csukló (*muñeca*).

AZ ember tagjainak (*miembros*) felépítése (*compostura*) és szervezete (*organizacion*) oly csodálatos mesterséggel (*artificio*) van megalkotva, s oly ritka s különös megfontolással (*consideracion*) kimunkálva, hogy aki jól megvizsgálja, egy bizonyos s egybehangzó okot (*razon*) fog találni mindegyikükben, anélkül, hogy bármelyik is felesleges [túl sok, *demasiado*] volna, s ne szolgálna valamely különös feladatot (*ministerio particular*): hiszen bizonyos, s minden Filozófus [*Filosofos*], ki a legnagyobb igyekezettel [*diligencia*] s megfontolással elmélkedett [*especulado*] felőle, azt állítja), hogy Isten s a természet nem tesz semmit hiába, hanem nagy mesterséggel s okossággal (*prudencia*): s minthogy az ő mindezen cselekedeteik most nem szolgálják a mi célunkat (*proposito*), nincs miért hivatkozni rájuk, csupán a karról (*braço*) fogunk szólni, mely az, miről ezen a ponton értekezünk, az ő mozdulatairól (*mouimientos*), mikkel bír, hogy az ő ismeretükkel (*conocimiento*), felkészültek legyetek bármelyikükre, s előkészítsétek az ő gyógyírjukat [ellenszerüket, *remedio*]: s meg kell fontolnotok, hogy bármely ember karja (legyen az akár egyenes, akár íves testtartásban [*postura*], kiről a maga helyén szó esik) csupán annyit tesz, és három kört (*circulos*) tud tenni. Ezen különös mozdulatok, mik már ismertek, s a hosszú tapasztalat (*experiencia*) által tudottak, s nincs is más neki: az első, és legnagyobb, az, mit az egész kar tesz, amint az látható, mikor körbe forgatjuk (*a la redonda*), vagy mikor egy követ akarunk eldobni, vagy parittyával akarunk dobni, mely ugyanaz, mit a vívásban (*esgrima*) tesznek egy technikánál (*treta*), mit úgy mondanak: Elragadni (*Arrebatar*): s ez az, mit az A pont

(*punto A*) jelöl. Tesz egy másik mozdulatot, a kar középpontját (*centro* / mely a váll) mozdulatlanul tartva, csupán a könyök második ízületét hajlítva: s ez az, mit fél vágásnak (*medio tajo*) mondanak, s csupán a kar felét hajlítják, s ez az, mit a B pont (*punto B*) jelöl, kisebb, mint az első, azon oknál fogva, hogy nem mozdul több, mint a kar fele. S tesz egy másikat, mi kisebb ennél, nem mozdítván, sem nem hajlítván az első, sem a második ízületet, hanem csupán a csuklót (*muñeca*), az egész kart egyenesen (*recto*), vagy nyugton (*quedo*) tartva: amint az látható, mikor csupán a kezet akarjuk körbe forgatni, a kar megmozdítása nélkül: ez az, mit csuklóból indított nagy vágásnak (*mandoble*) mondanak, s mit a C pont (*punto C*) jelöl. S a csukló maga is tesz fél körkörös mozdulatot, egyet az egyik rész felé, s egy másikat a másik felé (amiképpen maga a kar is tesz , mert ugyanolyan szabadsággal bír az egyik rész felé, mint a másik felé), amint azt a kisebb kör (*circulo menor*) mutatja, mely középen metszi a vonalat, s minthogy körkörös mozdulat (*movimiento circular*), félkörnek hívjuk: s ezen három mozdulatról, vagy körről, ugyanígy kell érteni, hogy az ember a maga bal oldala felől formálja őket elragadás (*arrebatar*) módjára, amint az elmondatott, vagy hogy a jobb felől legyenek, vagy a fej felett. Végezetül, háromnak kell lenniük, s nem többnek, minthogy nincs több ízülete (*coyunturas*), s ezek a vágásokra (*tajos*), vagy fonákvágásokra (*reueses*), vagy csuklóvágásokra (*mandobles*) valók: s nem szólunk azokról a vágásokról, miket közönségesen tesznek, mikor [már] vívtak [játszottak, *jugado*], s le akarják tenni a kardot, vagy megállapodni (*sentar*), szerintük, vagy amiket hívni mondanak, mert ezek oda nem illő (*impertinentes*) és veszélyes mozdulatok, amint arról a maga helyén szó esik: sem úgyszintén nem esik szó az izmokról (*musculos*), mik a kart ezen részek mindegyike felé mozdítják, sem azokról, mik arra szolgálnak, hogy felemeljék a hasító vágáshoz (*tajo hendido*), vagy röptetetthez (*bolado*), sem azokról, mik a hárításokat (*reparos*) teszik, akár körmökkel lefelé (*vñas abaxo*), akár felfelé (*arriba*), vagy az eltérítéseket (*desuios*), sem arról, mi az erőszakos mozdulatot (*mouimiento violento*), vagy természetest (*natural*) teszi, sem a négy izomról, mi a csuklót (*muñeca*) mozgatja, sem pedig az izmocskákról (*murecillos*), vagy inakról (*tendones*), amint azt a mi szerzőnk kinyilvánítja. Mert ez inkább az Anatómusoknak (*Anotomistas*) és Orvosoknak (*Medicos*) való, semmint a Képzett vívóknak (*Diestros*), s [csak] egy nagy zűrzavarba (*confusion*) taszítana titeket: azonfelül, hogyha valakire egy kardcsapást [vágást, *cuchillada*] mérnének, meggondolatlan feleslegesség (*superfluydad*) volna azon tudakozódni járni, mely izmocska (*murecillo*) emelte fel a kart, hogy ily sebzést (*herida*) adjon, hiszen elég lesz neki a fején hordania azt, s megérteni, hogy az felemelt karból [adott] kardcsapás volt: s térjünk rá ezen ábra (*demostracion*) különös értelmére (*sentido particular*), s magyarázzuk el, hogy könnyebb legyen. S mondjuk azt, hogy négy ember, kik egyenlőek a járásban, vagy futásban, fogadást (*apuesta*) tennének, hogy felállván, az egyik a nagyobb körre (*circulo mayor*), mit az A pont (*punto A*) jelöl, a másik arra, mit a B pont (*punto B*) jelöl, a másik pedig a C pontéra (*punto C*). S a másik a közepek [félkörök, *medios*] valamelyikére, [arról fogadván] hogy melyikük tenne meg előbb egy kört (*buelta*), a kerület (*circunferencia*) mentén haladva, vagy egyenes útra (*camino derecho*) igazítva. Itt nincs semmi nehézség (*dificultad*), hiszen világosan látszik, hogy az elsőt az A pontból, meg kellett hogy verje [le kellett hogy győzze] a B ponté, mivel két útrésszel kevesebbet kellett megtennie [járnia]: s ezt megverné a C ponté, hiszen újabb két útrésszel kevesebbje van: s ezt megverné az, ki a félkörök (*medios circulos*) valamelyikén járna, mivel feleannyi az az út: oly módon, hogy ha a ti ellenfeletek (*contrario*) az előző ábra átmérőjének (*diametro*) vonala mentén haladva be akarna

lépni, a karddal (*espada*) amaz nagyobb körkörös mozdulatot (*movimiento circular mayor*) téve, el akarván ragadni (*arrebatar*) a ti kardotokat: megfontolván, hogy az az út (*viage*), mit tesz, oly hosszú, hogy élvezve [kihasználva] amaz mozdulat kezdetét (*principio*), s íves lépést (*compas curbo*) adva a ti jobb kezetek felőli kerület (*circunferencia*) oldala mentén, csupán a csukló (*muñeca*) mozdulatával, a kart egyenesen (*recto*) tartva, le fogjátok győzni őt, s előbb fogtok odaérni, s veszély (*peligro*) nélkül maradtok. S minden kétség nélkül ezen érv (*argumento*) szilárd, hogy megértsétek, hogy mindazon ajánlatok [mozdulatok, *proposiciones*], vagy technikák (*tretas*), mik kevesebb és rövidebb mozdulatból állnak össze, a legjobbak, hiszen nagyobb rövidséggel (*breuedad*) érnek oda. S minthogy, amint mondtuk, ezen ábrák (*demostraciones*) arra szolgálnak, hogy ismeretet (*conocimiento*) adjanak, s diszpozíciót [előkészítést] tegyenek a továbbiakra, mikor azt mondjuk, hogy a körkörös mozdulatra (*movimiento circular*), mi az egész karral formálódik, legyen az akár a bal, akár a jobb oldal felől, azzal a félkörrel, mit a csukló (*muñeca*) tesz, kihasználván az ily mozdulat kezdetét, s a kerületnek (*circunferencia*), vagy a szögnek (*angulo*) az [az] oldala [mentén], mi illendő volna, s mi ellentétes (*contrario*) azzal, mibe az ellenfél tette magát: mert magának az egyenlőtlenségnek (*desigualdad*) kell lennie a karok mozdulataiban, mint amilyenek a lábakéban vannak, megszabadultok a sebzésektől (*heridas*), miket ellenetek formálnak, s ti fogjátok őt megsebezni: s ezen [tudást] egyszer megértve, nem lesz szükség arra, hogy sokszor megismételjétek: s azért illendő, hogy ezen első ábrákat (*demostraciones*) igen gyakran tanulmányozzátok, míg az ő fogalmait, értelmét, alkalmazásait, okait és okozatait (*terminos, sentidos, aplicaciones, causas y efectos*) meg nem értitek, mint [a] fő fundamentumokat (*fundamentos principales*), melyek a ti védelmetek (*defensa*), s az ellenfél (*contrario*) megsebzése (*ofensa*), kit meg akartok sebezni, hiszen enélkül lehetetlen lesz megismernetek azt, amire vágytok, sem [biztos] biztonságotokat (*seguridad*) [megtalálni] egyetlen pontban sem, hol a Vívóművészetben (*Destreza*) találkozni fogtok, mit oly jogosan [igazságosan, *justamente*] kerestek.

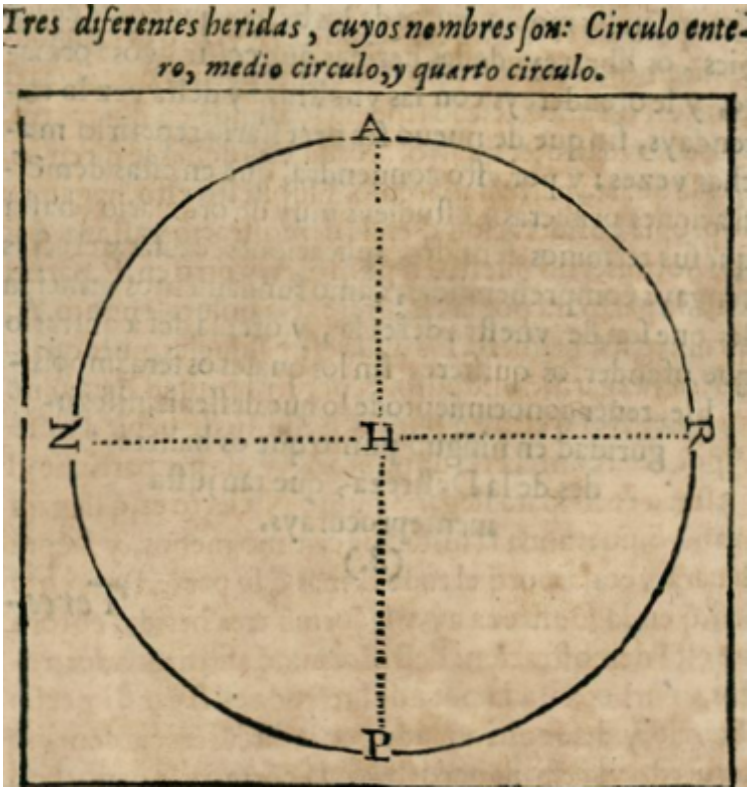

Három különböző sebzés (*heridas*), melyeknek nevei ezek: Egész kör (*Circulo entero*), fél kör (*medio circulo*), és negyed kör (*quarto circulo*).

A dolgok nevének feltevése [elnevezése], amivel a dolgokat nevezzük, nem más, mint egy mérték (*medida*), mely rövidre fogja [összefoglalja] az ő jelentésüket (*significado*), hogy megértsük és megismerjük őket jobban. S minthogy Marco Tullio [Cicero] azt mondja, hogy az új dolgokat új szavakkal (*vocablos nuevos*) kell kezelni, mindegyikből és a másikból is élni fogunk a jelen ábránál (*demostración*): s minthogy a példák (*exéplos*) nagyobb bizonyítékot (*prouacion*) adnak, s [jobban] meggyőzik a hitünket, általuk könnyedén megérthető lesz az értelem (*sentido*), mit magában hordoz: s a név, mit adni fogunk neki, az ő alakjának (*hechura*) és formájának (*forma*) megfelelő lesz: s minthogy ez egy kerek kör (*circulo redondo*), melyben a kezdet (*principio*) egybeér a véggel, egész körnek (*circulo entero*) hívjuk, s [ennek] bármely része kettő [rész], mit az A ponttól a P pontig tartó vonal oszt el, mely a fele, fél körnek (*medio circulo*) hívjuk. S minthogy a másik vonal is, az N ponttól az R pontig, minden fél kört két részre oszt, s így mindezek összesen négyet tesznek ki: azt hívjuk, hogy a kör negyedrésze (*quarta parte del circulo*). S feltételezvén ezt, tegyük meg ugyanazt a megfontolást, mit az elmúlt ábrán (*demostración*), hogy ha két ember, az egyik az A pontban, a másik pedig a P pontban állapodván meg, elindulnának egyszerre, hogy a kerületen át visszatérjenek az A pontba. Melyik érne oda előbb? A kétség (*duda*) megoldódott, hiszen bárki megítélné, hogy a P pontban lévő [előbb érne], mivel feleannyi az útja: s ha az, ki az A pontban van, el akarna jönni a P pontba a kerület mentén az R ponton keresztül, s egyúttal elindulna az, ki a P pontban van, hogy elérje az A pontot, bizonyos, hogy a P-beli érne oda előbb, hiszen feleannyi utat tesz meg, s mindig előnyben (*ventaja*) lesz: hiszen az egész több, mint a része. Hát értsétek meg, hogy a Vívóművészetben (*Destreza*) vannak, s ezen ábrán (*demostración*) három sebzés

(*herida*) formálódik: ezen módon, hogyha két [ember] egyenesen vagy ívesen állapodott meg, az a kard hegye az ellenfél mellével (*pecho contrario*) szemben, s onnan a kerület mentén a bal kéz felé haladva, s a kard az ellenfélé alatt, egy sebzést adnak a mellben, mely az, hol a mozdulat elkezdődött: ezt hívjuk egész körnek (*circulo entero*): s az ellenszer (*remedio*), hogy a kerület mentén a bal kézzel haladjunk, sebzést adva a jobb kar alatt, mi ott formálja a fél kört (*medio circulo*). S minthogy mindegyikből külön ábrát (*demostración*) kell készíteni, s azt ezen könyvben fogják majd jegyzetelni, most legyen elég megérteni, hogy a sebzés, mely a legrövidebb úton és kisebb mozdulattal (*menor movimiento*) jár, az ér oda előbb, amint azt már bizonyítottuk a három kör ábrájánál (*demostración de los tres circulos*), mely azelőtt volt, hiszen mindkettőnek az értelme (*sentido*) ugyanaz, s az egyik és a másik célja is az, amit ki akarnak nyilvánítani.

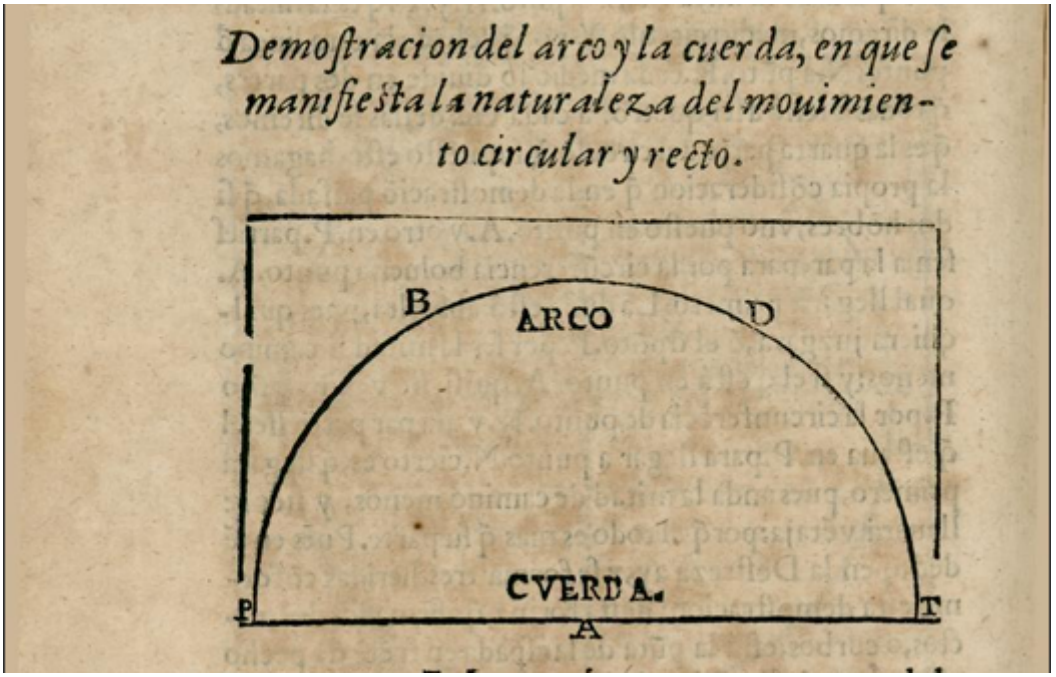

Az ív (*arco*) és a húr (*cuerda*) ábrázolása, melyben nyilvánvalóvá válik a körkörös és egyenes mozdulat (*movimiento circular y recto*) természete (*naturaleza*).

A Vívóművészet legfontosabb alapelvei (*preceptos*), a legnagyobb megfontolásból [valók], s kiben az ember védelmének (*defensa*) szilárdsága vagyon, melyet ő [a Vívóművészet] biztonsággal (*seguridad*) ígér, s ki a kézben azt teszi, hogy Képzett vívóvá (*Diestro*) váljon, [az] összeszedett, s ura a mozdulatoknak, miket [azért tesz], hogy megsebezze őt, az az, hogy megértsük, és őrizzük ezen ábrázolás értelmét (*sentido*), melyet szerzőnk [különböző] helyeken (minthogy fontos) dicsőít, különösképpen az első dialógusban: ahol egy problémát vet fel, mondván, hogy ha két vonal, vagy kard egyszerre mozdulna, az egyik az ív (*arco*) mentén, a másik pedig a húr (*cuerda*) mentén, melyikük végez [ér oda] előbb ? Az első [a húr mentén haladó] befejezi-e az útját? s válaszolja, hogy végezni fog, s nagyobb gyorsasággal (*presteza*) fog eljutni a meghatározott helyre, vagy a mozdulat végrehajtására (*execucion*), melyet egy út révén tesz [melyet az egyetemes ábrákon fognak kinyilvánítani, mi az], vagy azt, mit a húr (*cuerda*) mentén tesz, minden ellentmondás nélkül: mert közöttük nincs összetalálkozás, mely gátolná a cselekvést, hiszen nyilvánvaló dolog a fegyverekben,

bármely fajtájúak legyenek is, hogy a körkörös mozdulat (*movimiento circular*) ellentétes az egyenessel (*recto*), s az egyenes a körkörössel. S ezen oknál fogva a két kard egyformán távol van a középponttól: az egyik az ív (*arco*) mentén, mely a körkörös mozdulat, a másik pedig a húr (*cuerda*) mentén, mely az egyenes mozdulat (*mouimiento recto*), ámbár egyforma időben (*igual tiempo*) mozdulnak, különböző vonalbeli fajtákat (*especies lineales*) fognak leírni, ámbár a körkörös mozdulat sok sebességgel (*velocidad*) végzett munka: mert megerősítették a hosszú tapasztalattal (*larga experiencia*), s némi fáradozással és tanulással (*trabajo y estudio*) sikerült tisztázni a Vívóművészet (*Destreza*) számára, hogy az a vonal, melynek kevesebb az útja (*camino*), az ér oda előbb ahhoz a ponthoz, melyet a mozdulat jelöl, mint az, amelyiknek több van, [akkor] értve a megfelelő közepet (*medio capaz*), amint azt ezen könyv némely részeiben el fogják mondani. Térjünk rá a kinyilvánításra, [melyik] ábrázolás (*demostración*): mely az egész olyan, mint egy számszeríj (*balesta*) íja és húrja: s amint látszik, az íves vonal (*linea curba*), mely a fél kört formálja, az az, kit Carranza (*Carrança*) ívnek (*arco*) hív: s az egyenes vonal (*linea recta*), mely a két végével közlekedik, az a húr (*cuerda*): mely két mozdulat, megfontolva a két vonalban, miket mondtunk, járva mindegyik a maga útján, látszani fog, hogy a vonal, mely az útját az ív (*arco*) mentén teszi, az út, vagy utazás (*viaje*) egyharmadát bírja, [vagy] amit meg kell tenni: amint az látható, hogy ez három egyenlő részre van osztva, az egyik a P ponttól a B pontig, a másik a B ponttól a P pontig, a D pontig, s az utolsó a B ponttól a T pontig. S az, mely a húr (*cuerda*) mentén van, az út harmadrészével kevesebbet fog bírni, mert nem kell mást megtennie, mint két részt: amint az látszik a P ponttól az A pontig. S ettől kezdve mindenben egyenlőek, mint az ív (*arco*) elsői. Ebből igazolódik, hogy a húr (*cuerda*) a legrövidebb út: s ebben nincs ellenvetés (*repliqa*), sem semmi, amit tagadni lehetne: mert aki a legkíváncsibb, vehet egy körzőt (*compas*), s megtalálhatja oly biztosan, mint ahogy itt megígértetik. S kinyilvánítva még tisztábban, igaz alkalmazással (*aplicación*), meg kell értenetek, hogy valahányszor a ti ellenfeletek (*contrario*), legyen az akár vonalak érintkezésével, vagy anélkül, [vagy] aki a ti kardotokat bírja, meg akar sebezni körkörös mozdulattal (*mouimiento circular*), legyen az akár [úgy] formálva, hogy az arccal (*rostro*) szemben támad (*acometimiento*), [akár] természetes mozdulattal (*mouimiento natural*): megelőzve az elragadást (*violento*), mely az az eszköz (*medio*), mely által a támadás formálódik: vagy ha az egyenes szögből (*angulo recto*) akar sebezni a combokon (*muslos*), vagy csupán [az] a természetes mozdulat, ámbár ez rövidebb, mint [az], melyet a kard karja alatt hajtanak végre: vagy az ellenféllel [szemben], ugyanazt értve alatta, mikor egy technikát (*treta*) vulgár [általános] módon hajtanak végre, melyet úgy hívnak [hívni, amint később mondjuk]. Végezetül, minden mozdulat, mely körkörösen (*circularmente*) formáltatik, s mely leereszkedik az egyenes szögből (*angulo recto*), tulajdonképpen az, mit Carranza (*Carrança*) ívnek (*arco*) mond, itt pedig húrnak (*cuerda*) mondja, s fordítva [vagy megfordítva], minden kétség nélkül, így az út rövidebb volta miatt. S ha a mozdulatokban körkörösök, az egyeneseknél [az] egyharmaddal több, az egész körkörös mozdulatoknál, mik amilyenek a vágások (*tajos*) és fonákvágások (*reues*), hiszen kényszerűen négy mozdulatba kerülnek. melyek nélkül lehetetlen volna [azokat] formálni, s egyúttal két szög részvételével, az egyik az első [szög], az éles (*agudo*), a másik pedig a tompa (*obtuso*). A mozdulatok közül az első a lanyha mozdulat (*movimiento remisso*), mely akkor van, mikor a kardot a bal oldalra távolítják el, s mely révén a mozdulat formálódik: a másik az erőszakos (*violento*), mely abban a pontban születik, mikor a lanyha befejeződött, s onnan különös erővel emelkedik fel, s az

alkalmazáshoz [kell], míg a kardot a tompa szögbe nem helyezi, s hol az erőszakos mozdulat befejeződik, s a természetes (*natural*) kezdődik, mely akkor van, mikor a végrehajtáshoz (*execution*) leereszkedik: miket mind kinyilvánítunk egy előkészítésben (*preparacion*), mit meg kell tenni, mielőtt az egyetemesbe (*vniuersal*) lépnénk: s nem mondom, hogy mindezekben együtt, hogy az erő (*fuerça*) megelőzze a sebzés (*herida*) valódi hatását, hanem mindegyikben önmagában. A mozdulat [mely] egyenes (*movimiento recto*) oly rövid úton járna, [oly] nagy gyorsasággal, [hogy] amivel a másikat teszik, nem lehetne befejezni, mielőtt az első végre nem hajtatott: mert Euklidész (*Euclides*) biztos tapasztalatán (*cierta experiencia*) túl, azt mondja, hogy az egyenes vonal (*linea recta*) a legrövidebb út, mikor egyik pontból a másikba lépnek. S ezzel, jól megértve a húr (*cuerda*) és ív (*arco*) dolgát, s hogy az ígéretek, miket a névben az elején tettünk, igazak legyenek, nem kell kételkedni, hiszen bármely körkörös mozdulat (*movimiento circular*), legyen az potencia-beli (*potencia*) [lehetséges], vagy tettbeli (*acto*), legyen az vágás (*tajo*), fonákvágás (*reues*), vagy döfés (*estocada*), ha mindig megtartják az arányos közeget (*medio de proporcion*): s ezen elővigyázatosságot (*preuencion*) soha ne felejtsétek el, le fogjátok győzni őt, némelykor az erőszakos mozdulat kezdeténél, máskor a természetes [mozdulat] leereszkedésekor, sőt máskor a lanyha kezdeténél, nagyon vigyázva arra, hogy élvezzétek [kihasználjátok] az oldalak [valamelyikét] a kerület (*circunferencia*) [oldalát], amely a leginkább illik, igazodva az ellentétes lépések (*compases contrarios*) különbségéhez, iparkodva mindenben az egyenlőtlenségre, amint az az ábrázolásban (*demostración*) látszik, mit kulcsnak és kormányzásnak (*llave y gobierno*) neveznek a Vívóművészetben (*Destreza*): mert lévén egyenlőtlenség a lépésekben (*compases*), [kell] hogy legyen a vonalakban, vagy kardokban is. Ahogy például: Ha az ellenfél (*contrario*) a kardot elhagyva [nyitva hagyva] bírja, s egy fonákvágást (*reues*) akar formálni, melyet, mint tudjuk a Vívóművészetben, amiről értekezünk, a kardot a jobb oldalhoz tapadva kell vinni, akképpen, amint azt másutt mondjuk: s ennek végrehajtása a fej jobb oldalán történik: s ehhez a lépésnek (*compas*), mit adni kell, a bal kéz felőli kerület (*circunferencia*) oldala mentén, vagy az átmérő (*diametro*) mentén [kell lennie], mikor nagy haraggal (*cólera*) akarja végrehajtani, jól megtehetem, ha akarom, abban a pontban, mikor elkezdi a lanyha mozdulatot (*movimiento remisso*), mely [az] az idő, mikor eltávolodik, otthagyván a kardját oly közel a testéhez, s elkezdvén az ő oly hosszú útját, [hogy] megsebezhetem őt a melleken (*pechos*) tévedhetetlenül (*infaliblemente*): s mikor ezt nem akarja, ismerve a lépések természetét (*naturaleza de los compases*), mely az említett rész felől [lesz], mikor a természetes idő (*tiempo natural*) leereszkedik, adok egy íves lépést (*compas curbo*) a bal kéz felőli kerület (*circunferencia*) másik oldala mentén, anélkül, hogy egy pontot is elvennék az egyenes szögből (*angulo recto*), a kardomat a mellekre irányítva (*endereçando*), miközben ő a lehető legnagyobb szigorral akar megsebezni, azzal az [eredetivel] fogják megsebezni, anélkül, hogy bármilyen más igyekezetet (*diligencia*) tennék részemről, mint az egyenes állás (*afirmarme recto*), megsebezve [őt] a húr (*cuerda*) által: s ugyanezt kell megérteni a vágással (*tajo*), hiszen tudva, hogy az ellenfél formálja, a lépést (*compas*) kényszerűen meg kell tennie: s minthogy a vágások, vagy fonákvágások hatásai oly szigorúak (*rigurosos*), [az] nem elég ahhoz, hogy megsebesítsék azt, aki egyenesen áll, s aki meg akar sebezni [őt] [a] húr (*cuerda*): érteni lehet, hogy a támadások (*acometimientos*), miket tesznek, ámbár igen tökéletesek, semmit sem érnek, ha csupán figyelembe vesszük és ügyelünk (amint elmondatott) a lépések (*compases*) különbségére. S végül mondom, hogy nem lehet figyelembe venni [a] sebzést, akár

nagy sebességgel (*velocidad*) hajtsák végre, akár a legnagyobb heves mozdulattal (*impetu*) és erővel (*fuerça*), amellyel a Képzett vívót (*Diestro*) meg akarják sérteni [megtámadni, *ofender*]: ha a lépések egyenlőtlenségével képes vagy egyenesen (*recto*) állva maradni [megszilárdítani magad], anélkül, hogy egy ponttal is eltávolodnál az egyenes szögtől (*angulo recto*). S mindezt hitelesíteni ezen ábrázolás (*demostración*), s az az erény, mely az egyenes szögben (*angulo recto*) rejlik, mondom, hogy ha nem lenne egyetemes technika (*treta universal*) minden mozdulatra oly bizonyossággal és igazsággal, mint amilyen tudott és megtapasztalt, akkor [az] mindenki számára [az] lenne.

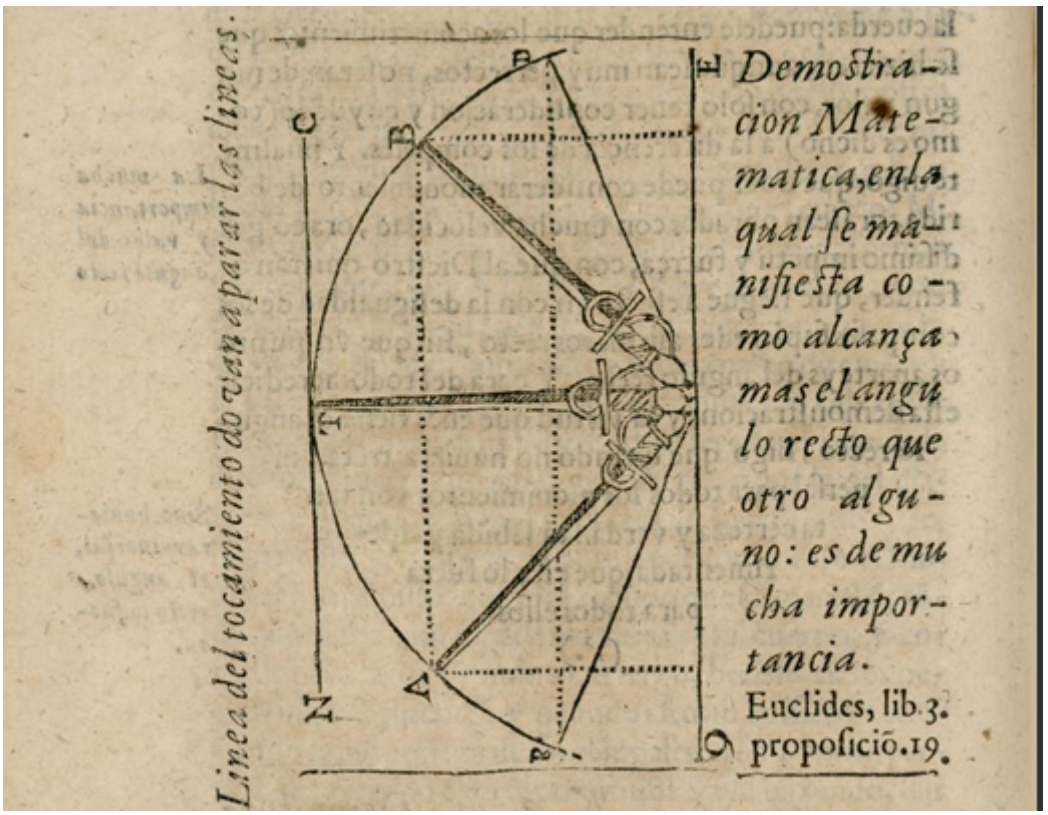

Matematikai ábrázolás (Demostración Matematica), melyben kinyilvánul, miként éri el az egyenes szög (angulo recto) jobban, mint bármely más: igen nagy fontosságú. Euklidész (Euclides), 3. könyv, 19. tétel (propofició 19).]

Mivel az emberek állásának módjában a mi időnkben oly különféle vélemények (*pareceres*) és oly hallatlan nézetek vannak, mint ahogy a többiben is: mindenki a magáét akarja fenntartani, s elismerni a legjobbnak, lévén bennük kevés, vagy semmi bizonyosság: a mi Szerzőnk meg akarta mutatni csodálatos elméjének (*ingenio*) mesterségét, mondván, hogy [ha] két vonalat adunk, az egyiket nagyobbat a másiknál, a kisebbik mennyiségének bármiféle növelése nélkül, [az] jobban eléri [a célpontot], mint a [kard] nagyobbik [hosszát], anélkül, hogy a hosszúságából egy pontnyit is levonnánk, ajánlván [azt] (és nagy okkal) egy Matematikai demonstrációval, melytől nagy csodálatot érezhet az ember, s különösképpen azok, kik nagy bizalommal hordanak hosszú kardokat, értve, hogy többet érnek el velük, [mint] az ellenféllel szemben (amint azt bizonyítani fogjuk). S megfontolván, hogy csak a szavak nem adják meg nekik a hitelt, amit megérdemelnek, [hanem] tekintettel arra, hogy elhiggyék azt, amit látnak, [amit] a hit [bizonyít] (mint a többit is), akartam azt ábrázolással (*demostración*) tenni, hogy számotokra könnyebb legyen: s úgyszintén, mert Arisztotelész (*Aristoteles*) azt mondja, hogy két ellentétes dolog közül, egy és ugyanaz az igazság. Így hát, hogy eljussatok a legjobb testtartás ismeretére (*postura*), s abban, melyben többet értek el, s biztonságosabbak vagytok, kényszerű lesz értekezni arról, melyik ér el kevesebbet, amint maga Arisztotelész mondja, hogy az ellentétes dolgok, együtt, jobban kinyilvánulnak. S hogy megszabaduljunk az ellenvetésektől (*objeciones*), melyeket felhozhatnának, négy Matematikai ábrázolásra alapozzuk ezt: a

3 [az] Euklidészé, s a másik Teodosius (*Teodofio*) filozófus-matematikusé, kinek tételeit (*preposiciones*) elmondjuk az ábrázolásnál. Azt mondja tehát Teodosius (amint azt már más helyen elmondtuk), hogy a szféra, vagy kör közepén vagyon egy pont, melyet középpontnak (*cétro*) hívnak: s ezen [pontból] a vonalak a kerületig mind egyenlőek. S mondja Euklidész, hogy ha egy egyenes vonal (*linea recta*) érinti a kört, s az érintkezésből húznak egy másik egyenes vonalat, mely merőleges (*perpendicular*) a vonalra, mely érinti azt, az lesz a kör középpontja: s ezen vonalat hívják érintőnek (*cõtingécia*), vagy érintkezésnek (*tocamiéto*). S az első könyv 15. tétele azt mondja, hogy a körben a vonalak közül a legnagyobb az átmérő (*diametro*), s a többi mindig közelebb [van] hozzá. Szavak, melyek hitelesítik és támogatják a mieinket, amint az látható a jelen ábrázolásnál. S ezen ismerethez [további] ismeret végett, mondja Euklidész, az első könyv 11. és 12. tétele, hogy három szög létezik, melyeknek nevei ezek: tompa (*Obtuso*), derék [egyenes, *recto*], és hegyes (*agudo*), s hogy a tompa nagyobb, mint a derék, s a derék nagyobb, mint a hegyes, s ez [utóbbi] kisebb mindegyiknél. S ennek megfelelően, a vonal, melyet a P pont jelöl, az [az], mely a tompa szöget alkotja, melynek igazsága abban mutatkozik meg, hogy a három közül a legnagyobb: s a vonal, melyet a T pont jelöl, az, mely a derék szöget (*angulo recto*) formálja, jól megmutatva, hogy kisebb, mint az első: s a vonal, melyet a B pont jelöl, mely a hegyes szöget formálja, mindkettőnél kisebb. S ezen három vonal közül (bár egyenlőek szélességben [hosszúságban], s a saját pontjukban végződnek), az, mely a derék szögben (*angulo recto*) van, az, amelyik a legtöbbet éri el, amint az látható, s [amint] elmondatott Euklidész tekintélye [alapján], [a] 15. tétel, hogy az átmérő vonala (mely az egyenes kard) éri el a legtöbbet. Kinek szavaival a mi szerzőnk arra a következtetésre jutott, hogy az a szög, amelyik a legtöbbet éri el, [az] a derék (*recto*), amellett, hogy diszponált arra, hogy bármely ellentétes mozdulatra (*mouimiento contrario*) reagáljon, bármilyen fajta legyen is (amint azt a húr és ív kinyilvánításánál és ábrázolásánál bizonyítjuk). Most meg kell fontolnotok, hogy az N pont és a C pont, mely az érintkezést formálja a körben, az [az] emberi test, melyet a karddal el akarunk érni, s hogy ha az egyenes szögben (*angulo recto*) szilárdultok meg, a mellet fogjátok elérni, amint az látható a T pont vonalán. De ha a P pont felé akarnátok emelkedni (mely [a] tompa szög, mert kényszerűen az ily mozdulatban egy kerek kört ír le), el fogtok távolodni az ellenséges testtől, a teljes távolságtól, mely az N ponttól a P pontig van, s az ő kardja meg tudna sebezni, s ha tovább mennétek a R pontig, sokkal kevesebbet érnénk el, amint az szintén kinyilvánul. [az] eltávolodásban, mely az N pontig vagyon, s ha eljutnátok a Q pontig, a kardot a fejetekhez képest merőlegesen és egyenesen tartanátok, s oly távol, amint azt a vonalak és betűk mutatják. S ellenkezőleg, ha leeresztenétek a kardot a B pontig, mely onnan van, hol a hegyes szög formálódik, elhagynátok az ellenséges test elérésének lehetőségét, mindazon [távolságot], mely a C pontig hiányzik. S ha a D pontig leeresztenétek, a kard hegye a földhöz érne, s sokkal távolabb lennétek: s ha az E pontba akarnátok helyezni, az [az] lenne, [hogy] egyenesen a testetekre emelnétek. Ebből tisztán kiviláglik, hogy ha tompa vagy hegyes szögben állapodtok meg, egyharmaddal kevesebbet értek el, mintha derék szögben állnátok, amint az a P ponttól a B pontig leereszkedő vonal mutatja. Mely [vonal] mindkét kard hegyét érinti: s ha magasabbra helyeznétek, hogy elérje az R pontot, vagy oly alacsonyra, hogy elérje a D pontot, öttel kevesebb részt érnétek el, mint a derék szögben, amint azt az R ponttól a D pontig leereszkedő vonal mutatja, mely ugyanúgy érinti a vonalak széleit, amint azt a kíváncsi olvasó egy körzővel láthatja. S miután bizonyítottuk, csalhatatlan ábrázolással, hogy a derék szög

a legjobb testtartás – félretéve azt, mit Gerónimo de Carranza mond, ami nem lényegi a Destreza számára: hogy valahányszor egyenesen akartok állni, [úgy], hogy a kard hegyét az ellenséges mell felé választjátok, s a mozdulataitoknak megfelelően igazítjátok. Mert ebben a szögben állva maradni olyan, mint a mennyei mechanizmus, mely minden rész felé mozog, mint általános mozgó. Így ebben a szögben állva bármilyen mozdulatra reagálhattok, bármilyen fajta legyen is. S hogy összegezzük, mit szerzőnk mond, hogy a kisebb vonal éri el a legtöbbet, az látható a rajta [a körön] lévő egyenes vonalon, hiszen Carranza szerint [az] egyenlő szélességű, mint a többi, melyek a tompa és hegyes szögeket jelölik, [mégis] a három rész közül [az] éri el a legtöbbet, [akkor] is, ha a szélessége valamivel kevesebb, [még akkor is] maradna benne diszpozíció és szélesség, hogy ugyanazt a hatást érje el, [hogy] többet érjen el. De mivel a legtöbbet érő [vonal] elérése [az] aránytalanul nyitott lábakkal és túlságosan kiterjesztett testtel történik, amint az látható, mikor [így] állnak meg, azt hiszik, hogy azzal érnek el többet, [pedig] az ellenkezője történik. Ezért ezen ábrázolásokból készítsetek összegzést az emlékezetetekben, mondván: a lábak arányosan zártan [tartása] a legjobb testtartás, szilárdabb minden másnál, s a test [pedig] egyenes [kell, hogy legyen], [ez] ugyanaz, s [így] pihentebb és készebb arra, hogy a gyorsasággal reagáljon, amit bármely ellenséges mozdulat megkíván, úgy a késleltetésnél, mint a hárítás formálásánál, elterelésnél, vagy a sebzésnél, s a kard és a jobb kar [tartásánál], amint Gerónimo de Carranza mondja. S egy könnyebb példa: mikor valaki meg akarja mutatni, hogy erő van a karban, s fogadást köt, hogy [az ellenfele] ne tudja a melléhez érinteni: ekkor nagy erővel kinyújtja azt, mert ha a könyök ízülete nem lenne egyenes, s a kar hajlításának könnyedsége [a könyökben] lenne, a kezét a melléhez [tudná] hajtani. S összefoglalva, a kart egyenesen kell tartani, anélkül, hogy erőltetnénk, hogy [az] lefelé vagy felfelé nézzen: mert szerzőnk szerint ez a pihent testtartás. Végezetül, semmit sem szabad erőszakkal tenni, s a kart sem szabad kevéssé hajlítani a sebzés megadásához: ez a szokásosan teszik, mikor öklükből (*puño*) indítják döféseiket (*estocadas*), úgy tűnvén nekik, hogy a kar behajlításával, s nagy erővel (*fuerça*) való ismételt kinyújtásával többet fognak elérni, megtévesztvén magukat ebben, sőt, az a mozdulat (*mouimiento*) felesleges (*superfluo*), s belőle kár következhet: hiszen abban a pontban, mikor a kar összehúzódik, megrövidíti a kardot annyival, amennyire a kar behajlik, s az ellenséges kard (*espada contraria*) abban a pontban odaérhet és megsebezhet, amint azt a maga helyén elmondjuk. Oly módon, hogy mindaz, mit elmondtunk, általános figyelmeztetésül (*auiso general*) kell, hogy szolgáljon számotokra, hogy bármely sebzésnél (*herida*), s bármely fajtájú legyen is, mely tompa (*obtuso*) vagy hegyes szöggel (*agudo*) bír, értsétek meg, hogy az egyenes [szög] (*recto*) (megválasztván az arányos közeget [*medio de proporció*]) felsőbbrendű lesz nála, s mindig győzni fog: minthogy egyharmaddal nagyobb, ámbár egyenlőek a kardok hosszában: hogy ezen megfontolással és ismerettel (*conocimiento*), s a megkívánt odafigyeléssel, lehetetlen lesz, hogy megsebezzenek, még ha ellenfeletek (*contrario*) sok úton is próbálkozik, lévén, amint lesz is, a ti kezetekben, hogy megsebezzétek őt, mikor akarjátok, ahogy akarjátok, s azzal a sebzéssel, mely a leginkább tetszik. De hogy eljussatok ezen tökéletességhez, illendő az odafigyelés, mit rátok bízok, s hogy igazodjatok ebben Tullius [Cicero] ama mondásához a Kötelességekről [*De Officiis*] első könyvében, hogy nagy gondossággal (*diligécia*) kell megfontolni minden dolgot, mielőtt elkezdenék tenni őket, hogy jó végük legyen. S ha valamely véleményt (*parecer*) találnátok, mi ellentétes azzal, mit ezen ábrázolásban (*demostraciõ*) bizonyítunk, fenntartván az ő véleményüket jónak, s ezen igazságot,

mely oly megtapasztalt, nem bizonyosnak, az ne zavarjon, s ne bosszantson titeket: hiszen, amint Rabbi Moysen [Maimonidész], a nagy Orvos mondja az ő praxisában, hogy amit az egyszerűek [tudatlanok] rossznak gondolnak, az igazság szerint jó, s amit jónak értenek, az igazság szerint rossz, amiatt a kevés tudás miatt, amivel bírnak: s ezzel nem lesz dolog, mi felkavarjon vagy nyugtalanítson titeket, hiszen az igazság s a tapasztalat (*experiencia*) elsimítja mindezen nehézségeket.

Négy vonal (*Quatro lineas*), mik különösképpen szolgálnak a Vívóművészetben (*Destreza*), úgy a sebzéseknél (*heridas*), mint a lépéseknél (*compases*).

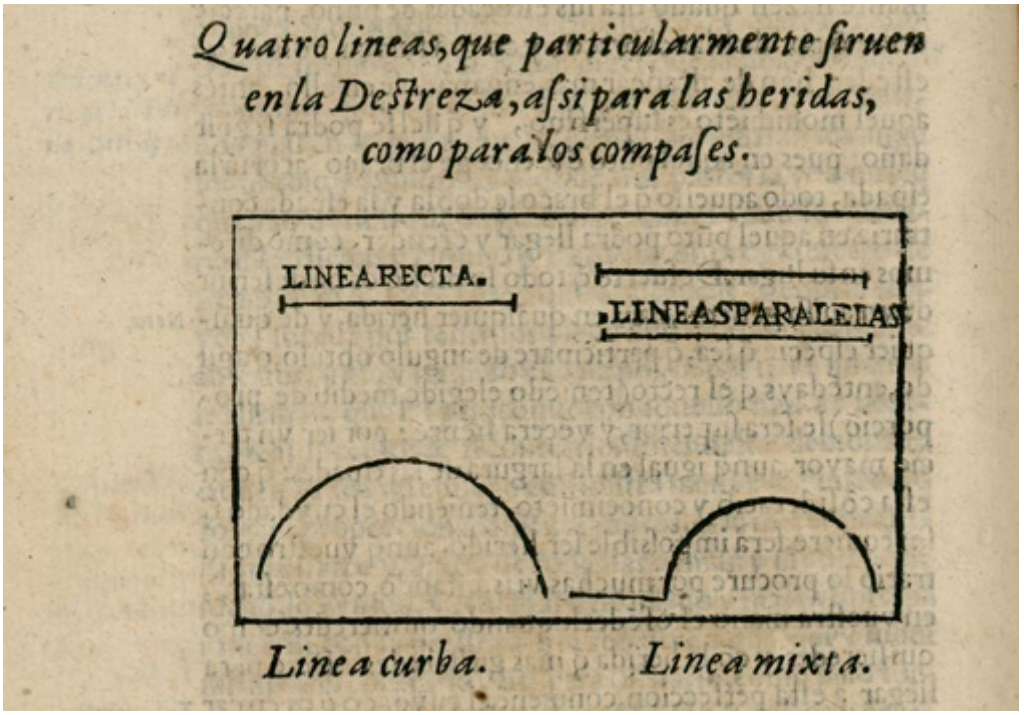

DON ALONSO, Aragónia Királya megkérdezte egy bizonyos szolgáját, kinek tartozik többel, a könyveknek, vagy a fegyvereknek? Azt válaszolta: A könyvek által tanultam meg a fegyvereket [forgatni], s az ő törvényeiket [igazságukat/jogukat]. S ezen válasz olyannyira illik a mi célunkhoz (*proposito*), hogy nemcsak ugyanazt kell mondanunk, de illendő számunkra, hogy a tettekkel igazoltassanak a szavak. S minthogy a könyvekből kell hasznot húznunk, hogy megértsük a fegyvereket s az ő igazságukat, mely az ok (*causa*) általi bizonyítás (*demostracion*): mely az Értelem (*Entendimiento*) egyfajta eljárása az ismert ok igaz ismeretétől az okozat (*efecto*) ismeretéig, nem ismerve [meg nem ismerve], lévén, mint ahogy az bizonyos a Vívóművészetben (*Destreza*), hogy a vonal, melynek kevesebbet kell járnia s rövidebb útja van, ér oda előbb: s úgyszintén, mikor két vonal egyenlő pontokból indul, s egyenlő utat jár be egyenlő mozdulattal (*movimiento*), anélkül, hogy az egyik a másikkal találkozna, egyazon időben fognak odaérni, s egyenlő hatásokat (*efectos*) fognak tenni. A könyvek, hol leginkább megtaláljuk azt, mire ehhez szükségünk van, s mik értesítenek afelől, miről értekezünk, azok Euklidészéi (*Euclides*): s minthogy fontos számunkra, hogy nagy ismerettel

bírjunk a négy vonalról, melyeket megjelöltünk, hogy tudományosan tudjunk eljárni a védekezésben és sebzésben (*defensa y ofensa*), kivévén [idézve] az ő definícióikat az említett szerzőtől: hivatkozni fogunk rájuk: csupán azért, mert mindegyik alkalmazásának a maga saját helyén kell megnyilvánulnia: s minthogy vonalakról értekezünk, meg kell érteni, legelsőként, hogy a vonalak, némelyek egyszerűek (*simples*), s a többi kevert (*mixtas*): az egyszerűek az egyenesek (*rectas*) és a körkörös (*circular*), ámbár az egyenesek a legegyszerűbbek. Az egyenes vonalról azt mondja Euklidész, hogy az az, melyet a legrövidebben lehet húzni egyik pontból a másikba, egy rövid kiterjedés ponttól pontig, s az a legrövidebb út, mit be lehet járni: s így az egyenes mozdulat (*movimiento recto*) az, mit egyik helyről a másikra egyenesen az egyenes vonal mentén tesznek, s így lesz oly rövidségben, mint végrehajtásban (*execucion*) felsőbbrendű a többinél. Az egyenes vonalakból származnak a párhuzamos vonalak (*lineas paralelas*), melyek a másodikak, miket ábrázolunk: melyekről Eukleidész az ő definíciója szerint ezt mondja: Párhuzamos vonalak, egyenlő távolságra lévők (*æque distantes*), azok, melyek a végtelenbe (*in infinito*) haladva sosem találkoznak [futnak össze]: s az ő harmadik könyvében: Párhuzamos vonalak azok, mik egyazon síkban mindkét rész felé kiterjesztve sehol sem találkoznak. Ez a közönséges Vívóművészetben (*Destreza ordinaria*) akkor van, mikor két ellenfél (*contrarios*), kik küzdenek, (vagy aszerintük, vívván vagy játszván [*esgrimiendo o jugando*]) két ökölből indított döfést (*estocadas de puño*) indítanak, az átmérő (*diametro*) egyenes vonala mentén, egyazon időben kezdve, s egyazon pontban befejezve, végrehajtva azt mindegyik az ellenfél bal oldalán: mert minthogy ott nem futnak össze (mely ugyanaz, mint hogy nem találkozik egyik a másikkal) párhuzamos vonalakká válnak: s az igaz Vívóművészetben az van, Gerónimo de Carranza szerint, miket mindkét kard a döfésekhez tesz, a lépések (*compases*) kerülete (*circunferencia*) mentén. Az íves vonal (*linea curba*), az az, mely görbén halad, vagy hosszabb úton, amint Euklidész mondja a hivatkozott könyvben; s így az íves mozdulat (*movimiento curbo*) az, mit egyik helyről a másikra ívesen, az íves vonal mentén tesznek: kényszerűen lassabb lesz az egyenesnél, azon útrész miatt, mivel többet bír nála. S minthogy erről külön ábrázolás (*demostracion*) tétetett (melyet húrnak és ívnek mondtunk) nincs miért hosszasan elidőznünk itt, hiszen abban figyelmeztettek s bizonyították azt, mi illendő volt. A kevert vonal (*linea mixta*), az az, mely összetevődik egy egyenes és egy íves részből, amint az látható az ő ábrázolásából: a lépés (*compas*), mit ezáltal adnának, s a mozdulat, mit ezáltal tennének, úgyszintén részben egyenes, s részben íves lesz: s egyelőre nem illendő többet kinyilvánítani: mert amint mondtuk, a maga helyén hívni fogják ezen ábrázolások mindegyikét, s hivatkozva az ő definíciójára: csupán arra kell figyelmeztetni, mikor egyenes lépést (*compas recto*) és egyenes sebzést (*herida recta*) mondanak. A lépésnek az egyenes vonalon kell lennie, s a sebzésnek az egyenes szögben [derékszögben, *angulo recto*], s mikor azt mondjuk, hogy párhuzamos vonalak (*lineas paralelas*) mentén kell sebezni, úgy értsék, hogy a kardoknak egyenlő távolságra [párhuzamosan, *æque/a que distantes*] kell maradniuk a lépések erénye által: s mikor illendő lesz az [íves] lépés (*compas curbo*), a mozdulat (*movimiento*) és az íves sebzés (*herida curba*), felismertessék, hogy az íves vonal (*linea curba*) mentén kell lennie: s végezetül, mikor figyelmeztetnek, hogy az [az] illendő, hogy úgy a lépés, mint a mozdulat, a sebzéshez kevert (*mixto*) legyen, tudott legyen, hogy annak olyannak kell lennie, amint azt a kevert vonal (*linea mixta*) tanítja, melynek egyenesen (*en recto*) kell kezdődnie, s körkörösen (*en circular*) kell végződnie. Mivel jobban és

nagyobb gyorsasággal (*presteza*) fogtok tudni reagálni a Vívóművészet (*Destreza*) bármely pontjára, úgy az ő megértéséhez, mint a végrehajtásához s másoknak való tanításához. Ámbár biztosra vesszük, minden Filozófus (*Filosofos*) megerősített véleménye (*parecer*) szerint, hogy nincs tudomány (*sciencia*), mely az egyedi dolgokkal (*particulares*) foglalkozna, mivel oly sokan vannak, hogy nem lehet őket [mind] figyelembe venni, s ők magukban múlandóak és változékonyak, melyeknek okozatai (*efectos*) lehetnek és hiányozhatnak is, a távolságokhoz (*distancias*), az időhöz (*tiempo*) és azok minőségéhez (*calidad*) igazodva, s a sok akadályhoz (*impedimetos*), miket minden lépésnél (*passo*) eléjük gördíthetnek (amint gördítenek is), amiből fakadóan ismerten kétségesek (*dudosos*) és minden bizonyosság (*certeza*) nélküliek lesznek, s kikben kevés bizalmat (*confiança*) lehet vetni: mert hiányozván az ok (*causa*) bizonyossága, az okozat sem lesz igaz: hiszen bizonyos, hogy ami hamis fundamentumokra (*fundamentos*) épül, oly tulajdonsággal bír, hogy minél jobban vizsgálják, annál több hibát találnak benne, s annál nagyobb tökéletlenségeket (*imperfecciones*) fedeznek fel, s a Fegyverek (*Armas*) ezen matériájában, annál nagyobb veszélyt hordoz magában: s vannak némely dolgok benne, mik ámbár rosszak önmagukban, sokkal nagyobb az a kár (*daño*), mi belőlük következik: de minthogy a közönséges Vívóművészet (*Destreza ordinaria*) ezekből tevődik össze, s azon alapszik, mi nem lehet jó, s sohasem fognak benne stabilitást (*estabilidad*), szilárdságot (*firmeza*), sem örökkévalóságot (*perpetuydad*) találni, hogy élvezhesse a bizonyosság és igazság nagyszerű címét (*titulo*), az ő okai és okozatai esetlegesek (*casuales*) lesznek, sokszor hiányozván: s ha valamelyik [így] célba talál (*acierta*), [az] véletlenül (*a caso*) [van], s ez nem is az ő okából van, sem pedig abból, ki teszi, ámbár ő az instrumentális eszköz (*medio instrumental*) hozzá, hanem véletlenül, ami olyan, amint azt közönségesen mondják, mikor egy muskétás (*arcabuzero*), vagy más, ki céltáblára lő, ki eltalálja a célt (*blanco*) egyszer, s sokszor nem találja el, s az első alkalommal, mikor eltalálta, nem azért volt, mert jó muskétás, hanem mert minthogy máshová kellett volna lőnie [eltalálnia], a célba talált. Ebből eredt bevezetni, tartani és tisztelni a szerencsét (*fortuna*), mint a Fegyverek (*Armas*) egyetemes úrnőjét, s akként hódolni neki, állítván, hogy kényszerűen annak kell megesnie, mit ő akar: s ez oly általánosan (olybá tűnik), hogy ha a mi szent Keresztény Vallásunk (*Religion Christiana*) nem tiltaná meg, templomot emelnének neki, hol imádnák őt: amint a Pogányok (*Gentiles*) tették a végzettel (*hado*), kiről biztosra vették, s azt állították, hogy minden dolog olyannyira alá vagyon vetve neki, hogy kényszerűen úgy kell eljönniük, amint az általa elrendeltetett. S ez szállt emberről emberre: oly módon, hogy még a faragatlan falusi is, mikor fegyverekről esik szó, nevet és gúnyolódik, mondván, hogy minden [csak] szerencse (*ventura*): s hogy ha a szerencse akarja, minden el van végezve. Nagy kár (*lastima*) és igen nagy zűrzavar (*confusion*), hogy nem fontolják meg, mily kevés kárt tud tenni a szerencse (*fortuna*), a végzet (*hado*), vagy a sors (*ventura*) abban, ki a tudomány (*sciencia*) bizonyosságába (*certeza*) több bizalmat vet, mint az eseménybe (*acontecimiento*): mert a Vívóművészetet (*Destreza*) tudományra alapozva kell elkezdeni, hosszú tapasztalatra (*experiencia*), s nagy okossággal (*prudencia*), s nagy megfontolással (*consideracion*) kell végrehajtani: hiszen az ő okozatai (*efectos*) sokszor megváltoznak az ellenfél kora (*edad*), s az ő alkata (*complexion*), az idő, s a hely, s sok más ok (*causas*) szerint. Ezért illendő annak, kinek gyakorolnia (*exercitar*) kell azt, hogy mindezek igaz ismeretével (*verdadero conocimiento*) bírjon: mert nem volna bölcs (*cuerdo*) ember, ki tűzbe vetné magát, szerencsére [kockázatra, *ventura*] bízva, hogy megég-e vagy sem, tudván, hogy az ő

saját okozata [hatása] az égetés: s hogy ez nem szerencse, sem véletlen (*a caso*) által jön el rá, hanem természetből fakadóan: oly módon, hogy vagy megszűnik tűznek lenni (mi lehetetlen), vagy megteszi az ő okozatát, mi az égetés. Így az, ki a közönséges Vívóművészet (*Destreza ordinaria*) veszélyébe veti magát, mely igazán semmilyen bizonyosságból (*certeza*) nem áll, rábízván magát a szerencsére, lehetetlen lesz, hogy jó sikerrel (*sucesso*) járjon: mert ezt tanácsolja nekünk jól Vegetius (*Vegecio*), a hadtudományról [*De re militari*] írt művében, hogy az, ki a csatából szerencsés véget (*fin venturoso*) akar elérni, ne kezdje azt véletlenszerűen (*a caso*), hanem művészet (*arte*) és tudomány (*sciencia*) által: mert nincs oly biztos dolog, mint mi ezen és az okon (*razon*) alapszik, sem pedig ellenkezőleg, oly szerencsétlen, mint mi a szerencse (*ventura*) és a véletlen által vezéreltetik: mert a hiba és a figyelmetlenség (*descuido*), mit a csatában tesznek, nem kap javítást, sem korrekciót, sőt abban a pontban, mikor megteszik, eljön a kár és a büntetés, s készpénzben megfizetik, anélkül, hogy időt adnának, még arra sem, hogy megbánja. S ellenkezőleg, az, minek rendje vagyon, s ezen alapszik és kormányoztatik, a legboldogabb sikerrel fog járni: mert nincs dolog a világon, mit igazsággal örökkévalónak lehetne nevezni, csupán az, mi az igazságon és az okon (*razon*) alapszik. S meg kellene érteniük, hogy a tudás egy oly birtok (*possession*), mit semmilyen erő nem elegendő elvenni: de mi hiányzott volna, mikor ezt megfontolták, [hogy akkor] nem lett volna mit írni: sőt azt mondanám, hogy semmi nem hiányzott volna nekik a tudáshoz: de sokszor szeretik az emberek azt, mit meg kellene vetniük, s megvetik azt, mit nagy rajongással (*aficion*) kellene szeretniük: s erre tekintettel, megadom nektek ábrázolásban (*demostracion*) a legközönségesebb technikákat (*tretas*), miket azok használnak, kik űzik a közönséges Vívóművészetet (*Destreza ordinaria*), s mibe vetik bizalmukat, s az ellenszereket (*remedios*) és védelmet (*defensa*), mikkel meg kell szabadulnotok [tőlük]: s ne tűnjék úgy nektek, hogy emiatt akarom, hogy műveljétek [azt], hanem hogy ismerjétek a rosszat, hogy elmeneküljetek a veszélyétől és kárától, mit a szemetek elé tár, mert csupán erre hasznos ismerni azt; s aztán az igaz Vívóművészet (*Destreza verdadera*) leglényegesebb egyedi dolgait (*particulares*) (amint megígértetett) azzal a korlátozással (*limitacion*), hogy az elsők nem biztosak, hanem kétségesek és hamisak, amint mondtuk, s a többiek nem tévedhetetlenek (*infalibles*): de jobbak az elsőknél, úgy aszerint, ki teszi őket, mint a részek és okok (*causas*), eszközök (*medios*) és távolságok (*distancias*) szerint, mikkel művelik őket: s mondom, hogy az ő ismeretük igen szükséges, az egyetemes (*uniuersal*) megismeréséhez: s nem azért, mert az egyetemes miattuk volna, hanem hogy agilisabbak s diszponáltabbak (*dispuesto*) legyetek rá: továbbá, hogy a Képzett vívónak (*Diestro*) nem kell minden pillanatban, s bármely emberrel szemben az egyetemessel (*vniuersal*) előállnia, mintha az bármely közönséges egyedi dolog (*particular hordinario*) volna; hanem azt a stílust kell követnie, mit az ékszerárus tart, ki az illusztris és komoly embereknek a kiváló köveket, rubinokat és topázokat adja, a középszerűeknek az aranyat és ezüstöt, s a plebejus és faragatlan népnek az alkímiát [hamis aranyat] és az ólmot: azt akarom mondani, hogy lesznek emberek, kikkel szemben szükségetek lesz az egyetemes legfinomabb kövére a védekezéshez, s mások, kiknél bármely egyedi dolog, mit tesztek, több mint elég Vívóművészet (*sobre Destreza*) lesz számotokra: s ezen oknál fogva mindenről szó esik, mert jó mindent tudni: s ebben többet ér bővelkedni a feleslegesben, mint szűkölködni a szükségesben. S minthogy ezúttal általános seregszemlét (*alarde general*) kell tartani, a térre [nyilvánosság elé] hozván mindkét Vívóművészet titkait, együvé téve őket, hogy láttassék, melyik micsoda, s az egyik ellentétes [dolog] híre

által eljussanak a másik megismerésére: s azon hosszú tapasztalat (*experiencia*) miatt, mellyel bírok az igazságos (*verdadera*), az ő értékéről, komolyságáról, erőiről és nagyságáról, merem állítani, hogy ki kell gyomlálnia a közönségest és hamisat. S azoknak, kik eddig ezt [a közönségest] vallották, tanácsolom, sőt ezer nyomatékkal kérem őket, határozzák el, hogy elhagyják, mint egy oly káros dolgot, követvén Antiszthenész (*Antistenes*) Filozófus véleményét, ki azt mondja, hogy a legtökéletesebb tanítás, mit az ember megtanulhat, az, hogy elfelejti a megtanultat, ha [az] nem bizonyos és igaz. S minthogy ebből nyilvánvaló lesz számukra, elegendő kiábrándulással, igazságos lesz, ha félreteszik [felhagynak vele, *darle de mano*], mint egy kevés jelentőségű, s inkább káros, mint hasznos dologgal; s aki innentől fogva oly meggondolatlan lenne, hogy vissza akarna esni a múltba, s a maga akaratából a veszélynek ajánlaná magát, igazságos jutalma lesz, hogy akarata ellenére elszenvedje a büntetést, s elvesszen abban.

AMIT MEG KELL JEGYEZNI, hogy jobban megértsük ezt a könyvet.

(*LO QUE SE HA DE ADVERTIR para mejor entender este libro.*)

FELTÉTELEZVÉN, hogy szerzőnk a könyvében, a harmadik dialógusban, nagyon megalapozott érvekkel bizonyította, miként bír a kard az ő hosszában (*largura*) több és kevesebb erővel (*fuerça*), beosztván (*graduandola*) azt a hegyétől (*punta*) a hárítóvasig (*guarnicion*), 1-től 10-ig terjedő számokkal. Mely által megérteti, hogy minden egyes szám értékének megfelelően, úgy bír erővel, vagy gyengeséggel (*flaqueza*) (amint arról az egyetemesben szó esik). S ebben senki sem kételkedett, sem annak megértésében, hogy a kard hegye a leggyengébb (*mas flaca*) rész, s hol a legkevesebb erő vagyon, s ezért hívja gyengeségnek (*flaqueza*): s a hárítóvas, mely ott van, hol a legnagyobb szám vagyon, s legközelebb a középponthoz (*centro*), mely a kar, ahonnan [az] származik neki, s azzal közöltetik [adódik át] neki az erő, ugyanígy erőnek (*fuerça*) nevezi azt. Elegendő most megérteni, hogy a kard hegye a leggyengébb része az egésznek, s a hárítóvas s a markolat (*empuñadura*) a legerősebb: s maradjon meg ezen két névnél, gyengeségnél (*flaqueza*) és erőnél (*fuerça*), hiszen a saját valójukból fakadnak, megfontolván, hogy különbözőnek és egymástól távolinak kell lenniük, hiszen ahogy Arisztotelész mondja: Két ellentétes dolog nem fér meg együtt, mint a tűz és a jég: s ugyanezen mód, nem lehet egyazon pontban erő és gyengeség: Hát ha az ellenfél kardjának gyengeségéhez juttatnátok a tietek erejét, nincs kétség afelől, hogy győznétek, s ugyanez [áll fenn], ha [ő] mozdulatot tenne valamely sebzéshez: mert az ilyen szintén bírna gyengeséggel, amint ugyanígy állítja ugyanabban a dialógusban, két példával, mik igazolják ezen igazságot. Az egyik a birkózásból (*lucha*) [való], melyben azt mondja, hogy mikor valaki birkózik, s az ellenfele ad neki egy fordítást [dobást, *buelta*], melybe minden erejét beleadta, s abban a pontban, mikor [az] befejeződik, mielőtt visszarendeződne vagy összeszedné magát, ő [a mi emberünk] adna neki egy másikat, összekötve az egyik erő kezdetét a másik végével, hiba nélkül ledöntené őt: s a második példa, mikor le akarnak dönteni egy bikát, hogy azt könnyedséggel tehessék meg, megvárják, míg felemeli egy részét a mellső és hátsó lábainak: mert abban a mozdulatban, csupán amiatt, hogy [csak] két lábon áll, gyengeséggel bír, s a lándzsát neki támasztván, a földre viszik vele. Oly módon, hogy azt mondjuk, hogy ha az ellenfél mozdulatot tenne a sebzéshez: minthogy kényszerűen fel kell emelnie a lábait, hogy mozdítsa a testet, a

kart, s a kardot, [így] gyengeséggel fog bírni, s [ti], ráillesztve az erőt, szintén győzni fogtok. S ezen figyelmeztetésben fontos, hogy nagy megfontolással bírjatok, úgy a megértéséhez, mint a megszabaduláshoz [megvédéshez magatokat]. Közismerten tudott, hogy az ember teste az, ahová a tételeket (*proposiciones*), vagy technikákat (*tretas*) irányítják: s hogy elkerüljük azt a hosszadalmasságot (*prolixidad*), hogy minden sebzéshez embereket rajzoljunk [készítsünk], tegyük fel, hogy a kis kör, melyet minden ábrázoláson (*demostracion*) elhelyezünk, [az] a test, ahová a sebzéseket (*heridas*) kell irányítani, amint az megmutatkozik mindegyikükben: s nem észszerűtlen ezt kinyilvánítani, vagy feltételezni ezen kerek alakzatban, hiszen az ember körkörös, s Arisztotelész és a többi Filozófus szerint szférikus (*esferica*) alakkal bír, s ezért jó, hogy a saját szférikus alakjában helyezzük el őt. A vonalak, úgy az ívesek (*curbas*), mint az egyenesek (*rectas*), miket elhelyeznek, az az út, hol haladni kell a sebzések végrehajtásához, mikor az egyik rész felé, s mikor a másik felé, aszerint, amint azt kinyilvánítják, némelykor hosszan, máskor röviden, s azokon az alkalmakon, mikor illendő lesz a bal lábbal (*pie izquierdo*) élni [azt használni], úgyszintén figyelmeztetnek majd rá. A betűk, miket sorra elhelyeznek, s mik azt mondják: jobb láb (*pie derecho*), bal láb (*pie izquierdo*), arra valók, hogy jelezzék, hová kell adni a lépést (*compas*): s vigyétek ezt a számítást, hogy ahol először kell megállapodnotok [felvenni az állást, *afirmar*], az ott van, hol az A pontot jelöli. Ez az a hely, hol meg kell választanotok az arányos közepet (*medio de proporcion*), mi a legelső, mit tennetek kell, s [ha] ehhez hozzászoktatjátok magatokat, oly szokássá válik [oly rutint szereztek], hogy anélkül, hogy bármilyen [külön] igyekezetet tennétek, tudni fogjátok a távolságot, mi az ellenfél és köztetek vagyon. A többi betű, azok a mozdulatok (*movimientos*), mik sorra következnek, kinyilvánítván, mely rész felé kell adni a lépést, s mily formában kell adni a sebzést: mert mindegyiknek megvan a maga meghatározott helye. A szándék, hogy egy ábrázolást csináljunk, s abban megjelöljük a legszokásosabb mozdulatokat, mik megeshetnek, arra való, hogy lássátok, hogy miután formáltatok valamely tételt (*proposicion*), mely rész felé mozdulhat a ti ellenfeletek (*contrario*), szinte kényszerűen, s ha tesz valamelyiket, miként kell azt megakadályoznotok és megsebeznetek [őt]. S hogy minden pillanatban ne legyen szükség egy dologgal importunálni [zaklatni/fárasztani] titeket, figyelmeztetek, hogy valahányszor az ellenfeletek magasra tartott karddal állapodik meg, mi tompa szögből részesül, vagy alacsonyan, mi hegyes szögben van, vagy oldalt valamelyik végletben, ti egyenesen (*recto*) megállapodva többet fogtok elérni nála, amint az már bizonyított, megválasztván a megfelelő közeget (*medio conueniente*): azon figyelmeztetéssel, hogy ámbár az ellenfeleteknek a kardja és karja be van húzva, az arányos közepet (*medio de proporcion*) úgy kell megválasztanotok, mintha egyenes (*recto*) lenne, megismerve ehhez a távolságot, mint oly fontos dolgot, hogy azt bizonyossággal tudjátok végrehajtani: mert ha elkapna titeket felkészületlenül ezen elővigyázatosság és közép (*medio*) nélkül, mikor eljönne kinyújtani a karját, közel találván titeket, nem szabadulnátok valamely sebzés nélkül: s legalábbis a kezdetekben hasznos lesz számotokra, sőt igen fontos, hogy ezen gondossággal járjatok el, míg teljes ismeretet nem szereztek a mozdulatokról s azok részeiről, amint elmondjuk majd a megígért könyvben. S arról a módról, ahogy a franciák megállapodnak, mely mindenben különbözik a spanyolokétól, mivel ők a bal lábon állapodnak meg, elöl a jobb kar és kard behúzva, s a bal [kar] és a tőr kinyújtva, úgy jövén [ide jutva], hogy a kard hegye s a tőré együtt és egyenlően [egy vonalban] maradnak. S minthogy a mi szerzőnk könyvének második dialógusában, mely a hamis Vívóművészetről (*Destreza falsa*) értekezik, benne vagyon foglalva, ellenvetések

(*objeciones*) útján, a leglényegesebb dolog ellene, [hogy] lássátok az egyiket, s megértsétek a másikat, jegyzetekkel fogom ellátni ott, hol szükséges lesz. Végezetül, akarom, hogy megértsétek, hogy a Vívóművészet (*Destreza*) ábrázolásokba (*demostraciones*) foglalásának célja az, hogy nagyobb ismerettel járjatok el: hiszen amint Carranza (*Carrãça*) mondja, az ok általi bizonyítás (*demostracion por causa*), egyfajta eljárási módja az Értelemnek (*Entendimiento*) a már ismert ok igaz ismeretétől az okozat (*efecto*) ismeretéig: mert a Képzett vívó (*Diestro*) legelső kötelessége (*oficio*), hogy megismerjen, s aztán az Értelemben megalkossa (*fabricar*) azt, mit tennie kell. S mindezt azon ábrázolás (*demostracion*) révén fogjátok megtenni, melybe ellenfeletek helyezi magát: mely által figyelmeztetve lesztek, miként kell elérni az okozatot: mert lehetetlen a nem ismert okból ismert okozatot adni, mert az okozat az ok révén vagyon, s nem fordítva. Nem értekezünk a távoli vagy elkülönült okról (*causa remota o apartada*), mert az okozatnak is kényszerűen annak kell lennie, s nem jöhet létre, csakis egy másik, első ok (*causa primera*) révén, mint például: Egy bizonyos betegségre egy bizonyos gyógyszer alkalmazása az oka a gyógyulásának: de a gyógyszer egy mérföldre van a betegtől: itt be kell lépnie az első oknak, mi az, hogy elmennek érte, s aztán a másodiknak, mi az, hogy beveszik, hogy az okozat bekövetkezzék: s a Vívóművészetre (*Destreza*) alkalmazván ezt, mondom, hogy ha az én ellenfelem egy bizonyos ábrázolásba [helyzetbe] helyezkedik, van egy oly megjelölt és ismert sebzésem (*herida*), mely okozata ama oknak, de távol van tőlem, [úgy] hogy nem tudom őt elérni: ez a távoli ok (*causa remota*), s kényszerű lesz megelőznie az első oknak, mi az, hogy közelebb megyek hozzá, hogy az okozat bekövetkezzék. S mindezt elsimítja [megoldja] az arányos közeg (*medio proporcionado*), mely az a meghatározott távolság (*distancia determinada*), mellyel a sebzés minden fajtája bír az összes fegyverben, amint azt majd mindig kinyilvánítjuk, mivel [ez] a Vívóművészet kulcsa és kormányzása (*llaue y govierno*), amint azt a mi szerzőnk mondja. Fontos kinyilatkoztatás (*Declaracion importante*), hogy mi dolog a sebzés (*herida*), miből tevődik össze, s melyek a sebzések az idő előtt (*antes de tiempo*), az időben (*en tiempo*), és az idő után (*despues de tiempo*). AZ a Kiváló Ékesszólás Mestere, Marcus Tullius Cicero (*Marco Tulio Ciceron*), azt tanácsolja, sőt igen fontos szabályként (*precepto*) adja, hogy mikor valamely dologról értekezni kell, először annak definíciójával kell kezdeni, a jobb megértés végett. S a Logikusok (*Logicos*) bírnak ezen tévedhetetlen szabállyal, mindamellett bevallván, hogy jobb: s a természetnek megfelelőbb előbb magát a dolgot mondani, mint definiálni, hogy elkerüljék a kétértelműséget (*equiuocacion*): s ezen szabálynak illendő engedelmeskednünk, hogy célt érjünk abban, miről értekezünk. S minthogy a sebzésekről (*heridas*) kell értekeznünk, észszerű lesz kinyilvánítani és definiálni, mi dolog a sebzés, mi az ő oka, miből tevődik össze, s hány különbség vagyon a sebzésekben: nem aszerint, mik ők maguk, hanem aszerint, mik az okok, miknek ők okozatai, egyrészt azért, hogy nagyobb nyilvánvalósággal (*euidencia*) tudjuk a matériát, miről értekezünk, másrészt a ti nagyobb nyugodalmatokért: mert bizonyos, hogy az, mit nem ismernek (ami a képzeletet illeti) nagyobbnak tűnik, mint ami valójában: s minthogy a sebzés három részből tevődik össze és formálódik: melyek ezek. Idő (*Tiempo*), melyben minden dolog műveltetik, mert lehetetlen az ellenkezője: mozdulat (*movimiento*), mit ezen időben tesznek, s az okozat (*efecto*), mi a sebzés. Nem lesz kényszerű minden egyes dologról [csak] egyetlen pontban (*punto*) értekezni hogy fő fundamentumunkhoz forduljunk. S kezdvén az idővel (*tiempo*), mint minden dolgok elnökével [irányítójával]. Ez, amint Arisztotelész mondja, a mozdulat és a nyugalom (*quietud*) mértéke: melynek

határai két pillanat (*instante*), s ez a pillanat az, minek nincsenek részei: mert az a pont, melyben cselekedni kezdenek, oly rövid, mint egy legfinomabb pont, lehetetlen lévén, hogy részei legyenek: s a teret, melyben cselekszenek, hívjuk időnek: s a vég, melyben befejezték a cselekvést, szintén egy pont. Végezetül, az idő az, melyben bármely művet cselekszünk, s a pillanatok, az a két pont, melyben kezdődik és végződik: s oly bizonyos ezen tekintély (*autoridad*), hogy az idő a mozdulat mértéke, hogy nincs miért fárasztanunk magunkat mások keresésével, sem példákkal a bizonyítására, hiszen nincs, ki ne tudná, hogy semmilyen dolgot nem lehet idő nélkül cselekedni: hiszen ez elegendő nekünk, s kielégít, s egyúttal megtanítja nekünk, hogy a mozdulatot időben kell cselekedni, s nem másképpen. Végül is egy idő alatt [egy úton] kinyilváníttatott mindkét dolog. A mozdulat (*movimiento*), ezen matériában, a Lélek (*Animo*) egy fogalma [elképzelése], s az Akarat (*Voluntad*) elhatározása: mert a Lélek indíttatásai (*impetus*) a tettek alapelvei [kezdetei]: ez egy tett abból, mi potenciában [lehetőségben] van, egy átalakulás [helyváltoztatás] egyik helyről a másikra, időben cselekedve. Most meg kell jegyezni, hogy a kard, sem a többi fegyver, önmaguktól nem mozognak: mert amint a Matematikusok mondják, a felületek és vonalak nem terjednek ki, nem görbülnek, s nem mozognak önmaguktól, mert testetlenek (*incorporeas*): de kiterjednek, görbülnek és mozognak a testekkel együtt, melyeknek szélei és végei ők. Így a vonal, mit kardnak hívunk, önmagától nem mozog, hanem az ember testével és karjával együtt, mely az ő motorja [mozgatója]. Oly módon, hogy bizonyítást nyer, hogy kényszerűen szükség van időre a kard mozdulatához, s szükség van testre és karra, hogy ezen mozdulatot megcselekedjék, s nem másképpen. Most meg kell értenünk, hogy a sebzés (*herida*) mozdulatokból formálódik és tevődik össze, mik nélkül lehetetlen lesz bármelyiket is formálni, sem az ellenfelet megsebezni: mert a természetfilozófusok szerint semmiből nem születik semmi, s lévén, hogy a sebzésnek a mozdulat okából kell lennie, s nem a mozdulatnak a sebzés okából, mint ahogy az okozat az ok által van, s nem az ok az okozat által: megérthető, hogy szükséges, hogy legyen mozdulat, hogy legyen sebzés, s nem másképpen. Most, hogy lezárjuk célunkat, illendő megértenetek, hogy az okozatok ellentétessége és különbsége az okok ellentétességében és különbségében áll, s amiatt van: s minthogy a mozdulatok [az okai] a sebzéseknek, s ezek sokfélék, úgyszintén azoknak [a sebzéseknek] is annak kell lenniük. S minthogy tudományt (*sciencia*) tárgyalunk, mely, amint a prológusban bizonyítottuk (a saját és igaz definíciója szerint) a dolog megismerése, az ő oka által, hogy megismerjük a sebzéseket, illendő megismernünk a mozdulatokat, mikből összetevődnek, mik az okok: ezek, Carranza szerint, s a biztos és hosszú tapasztalat mutatta meg nekünk, négyen vannak, miket Kardinális mozdulatoknak (*Movimientos cardinales*) hívunk, miknek nevei: Erőszakos mozdulat (*Movimiento violento*), Természetes mozdulat (*Movimiento natural*), Lanyha mozdulat (*Movimiento remisso*), és Kevert mozdulat (*Movimiento mixto*): mikből születnek s megtermik létrehoznak különböző okozatokat (*efectos*), aszerint, amilyen társaságot alkot az egyik a másikkal, s úgyszintén [aszerint], mikor mindezekkel együtt formálódik a sebzés (*herida*). S minthogy a későbbiekben külön kinyilatkoztatást kell tennünk mindegyikükről, ez a pont itt marad [ennyiben marad]: de tudnotok kell, hogy ezen mozdulatokkal (*movimientos*) formálódnak az első szándékú sebzések (*heridas de primera intencion*): miket hárítás (*reparo*) és támadás (*acometimiento*) nélkül hajtanak végre: s úgyszintén formálódnak a második szándékú sebzések (*heridas de segunda intencion*), melyek az ellentétes mozdulatokból állnak és tevődnek össze: s ezen mozdulatokból, úgyszintén

formálódnak a körkörös sebzések (*heridas circulares*), mik a vágáséi (*tajo*) és fonákvágáséi (*reues*): mely három nemmel [típussal] szemben van három másik különbség a sebzésekben, melyeket szándékunkban áll kinyilvánítani, s melyek tekintetében ezen pont tétetett. Ezek nevei: Sebzés az idő előtt (*Herida antes de tiempo*), sebzés az időben (*herida en tiempo*), és sebzés az idő után (*herida despues de tiempo*). A sebzés az idő előtt, az az, mit első szándékúnak mondtunk, s nem azért hívják idő előttinek, mert meg lehetne cselekedni magát az időt megelőzően, hiszen már bizonyítottuk, hogy az idő a mozdulat mértéke, a mozdulat pedig a sebzés oka, hanem azért, mert azelőtt az idő előtt cselekszik meg, mikor az ellenfél elkezdi a tételt (*proposicion*) vagy technikát (*treta*) cselekedni, legyen az támadó, vagy védekező: s ennek oly nagy a szabadsága, hogy hárítás és támadás nélkül való. A sebzés az időben az, melyet valamely [olyan] sebzés kezdetekor cselekszenek, mit az ellenfél a maga akaratából kezd el, vagy [mert] a Képzett vívó (*Diestro*) kényszerítette rá: ezt hívjuk második szándékúnak: Oly módon, hogy ha rákényszerítvén őt egy tételre [helyzetre], szorítván őt, s kötelezvén rá, tenne valamilyen mozdulatot a kezdetén [kezdeténél], meg kell őt sebezni: s mivel ezen sebzést ugyanabban az időben cselekszik, [mikor ő] teszi, s [miközben] cselekszi a mozdulatot, sebzésnek mondják az időben, s egy másik példa [által is]. Az ellenfél formál egy körkörös sebzést, vágást (*tajo*) vagy fonákvágást (*reues*), melynek okozatát (amint később megtudjátok) négy mozdulatnak kell megelőznie, a kezdeténél, mikor az erőszakost (*violento*), vagy lanyhát (*remisso*) formálja, megsebezzük egy nyílegyenes döféssel (*estocada sagita*), vagy egy fonákvágással a vágás kezdeténél, vagy egy vágással a fonákvágás kezdeténél, vagy fonákvágással a fonákvágás ellen, s vágással a vágás ellen (amint mindez ábrázolással fog bizonyíttatni): minthogy ezen sebzést, vagy sebzéseket abban az időben cselekszik, mikor ő a magáét cselekszi, elnyeri s megkapja ezen nevet, s azt mondjuk rá, sebzés az időben (*herida en tiempo*). A sebzés az idő után (*herida despues de tiempo*) (nem azért, mert bármelyiket is lehetne cselekedni az [idő] előtt vagy után) akkor van, mikor az ellenfél formál egy sebzést, melyet megakadályoznak neki az elfogással (*atajo*) (melyet egyetemesnek [universal] hívunk), megölvén neki azt a mozdulatot, melyből [az] összetevődik, mielőtt eljutna az okozatig, s miután ez megvan, megsebezzük őt, ez azon okból van, mert az az idő, melyben a sebzéshez a mozdulatokat tette, mindenestül elmúlt, hiszen a mozdulat megölésével, véget ér az idő is, melyben formálódott, s ezért mondjuk neki, sebzés az idő után. S mindabból, mi elmondatott, meg kell értenetek, s felkészültnek kell lennetek, hogy mikor ezen könyv folyásában [olvasása során] halljátok ezen terminust: Sebzés az idő előtt (*Herida antes de tiempo*), az ismerten bármelyik első szándékú (*primera intencion*) lesz, s mikor figyelmeztetnek titeket, hogy a sebzés az időben (*en tiempo*) legyen, annak abban kell lennie, [mikor] a ti ellenfeletek tesz valamilyen mozdulatot, legyen az akár körkörös a vágáshoz, vagy fonákvágáshoz, vagy járulékos egyenes (*accidental recto*) a döféshez, mielőtt véget érne az a mozdulat, és [mikor] kinyilvánítják, hogy illendő sebzést tenni az idő után (*despues de tiempo*), legyen már tudott, mint ismert dolog a Vívóművészetben (*Destreza*), hogy annak lennie és végrehajtatnia kell, miután elmúlt minden mozdulat (*movimientos*), mit az ellenfél az ő sebzéséhez tenne, bármilyen fajtájú legyen is. S ezzel megkaptátok a figyelmeztetést arra, mi illendő, úgy a Vívóművészet megismeréséhez, mint a ti nyugodalmatokhoz (*quietud*), s bárki máséhoz: hiszen ezzel biztos és igaz tudást (*noticia*) hagyunk, hogy nincs, s nem is lehet sebzés mozdulat nélkül, sem mozdulat idő nélkül, sem idő egy másik egyenlő idő nélkül, melyben meg tudjátok védeni magatokat, s sebezni (*ofender*), ha illendő: s

ezzel lezárjuk ezen második részt (*segunda parte*). S minthogy ezt mindig ezen értekezés témájaként kell tartanunk, melyet használnunk kell az ő ábrázolásainak (*demostraciones*) minden egyes különböző esetében, mivelhogy ezek a fundamentumai ezen igaz Vívóművészetnek, melyről értekezünk, illendő, hogy ezt különösképpen tanulmányozzátok, mígnem oly szokássá (*habito*) válik annak bármely pontjában, hogy könnyedséggel megértsétek, s végrehajtsátok (*obreys*).

****

****

****

****

****

*

TERCERA PARTE

EN LA QVAL SE MANIFIESTA EN DEMOSTRACIONES LAS MAS COMVNES tretas de la comun y vulgar Destreza, y el poco fundamento suyo: y los remedios para contra ellas.

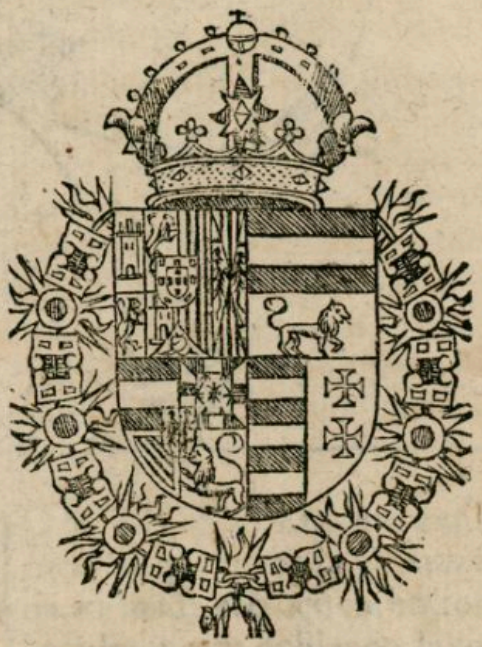

CON PARTICVLARES alegaciones del Comendador Carrança, y muchos èimportãtes auisos del autor, amaestrados del mucho estudio, y confirmados con larga experiencia.

CONTRA

© Biblioteca Nacional de España

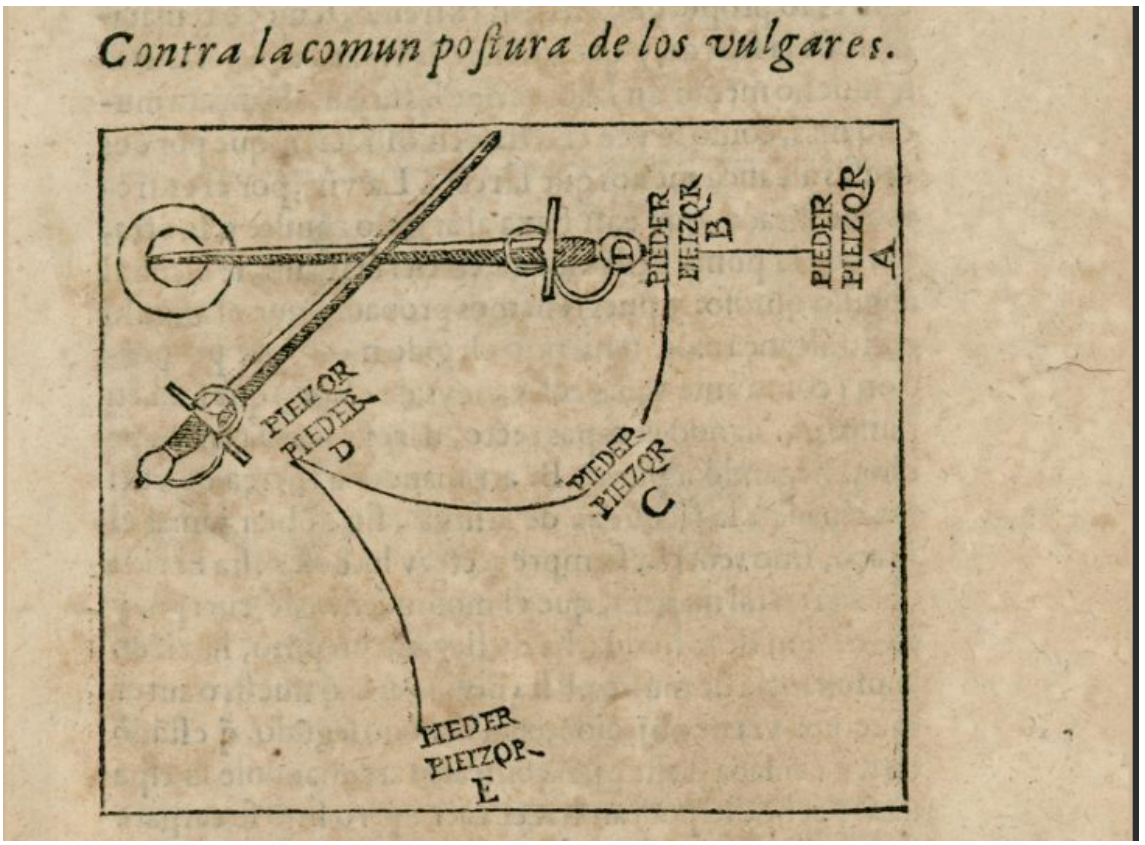

A vulgárisok [közönségesek] szokásos testtartása ellen.

Az ábrán két egymást keresztező kard látható egy geometriai ábrában. A lábnyomok elhelyezkedését feliratok jelzik: PIE DER (Jobb láb) és PIE IZQ (Bal láb) különböző pontokon: A, B, C, D, E.

KÖZÖNSÉGES és használt módja ez, s az is volt azok között, kik a közönséges Vívóművészetet (*Destreza ordinaria*) űzik, hogy úgy állapodnak meg (*afirmarse*), [hogy] a kar hajlított (*curbo*), csupa szöget formálva, mi a könyök ízületének behajlítását jelenti, s a kard hárítóvasa (*guarnicion*) majdnem a jobb combhoz (*muslo derecho*) [van] támasztva, a hegye pedig magasan, mit ők vaskapunak (*puerta de hierro*) neveznek, s a lábak aránytalanul nyitva [terpeszben], a bal lábra (*pie izquierdo*) terhelve, nem fontolván meg, hogy mindazzal, mi [így] be van húzva [zsugorítva, *encogido*], a kar és a kard az ilyen testtartásban (*postura*), elmaradnak attól [feladják azt], hogy elérjék az ellenfelüket, azon túlmenően, hogy egy végső testtartásban (*postura ultimada*) vannak, ami ugyanaz, mint végletben (*en extremo*) lenni, kimerítvén minden erőt, s hogy mikor az ellenséges kard sokkal kisebb lenne hosszúságban (*largura*), mint az övék, sokkal többet érne el, amint az látható ezen ábrázoláson, mely két okból ér el kevesebbet, mint az egyenes. Az egyik, a kar véglete miatt, mely majdnem a hegyes szögbe (*angulo agudo*) ereszkedik: s a másik, mert a kard hegye, bizonyos formában, a tompa szögbe (*angulo obtuso*) emelkedik: s minthogy bizonyítottuk, hogy a derékszög [egyenes szög, *angulo recto*] éri el a legtöbbet, megválasztván az arányos közepet (*medio de proporcion*) (mint ahogy minden dolog előtt ezt kell megválasztanotok), mely az A pontban lesz. Egyenes lépést (*compas recto*) adva, a mellekre fogjátok adni a sebzést, eljutván a B pontba, ráillesztve a ti kardotok erejét (*fuerça*) az övének gyengeségére (*flaqueza*), anélkül, hogy valaha is behajlítanátok a kart, hanem mindig egyenesen tartva azt: s ezen sebzést oly módon kell végrehajtani, hogy a test mozdulata, s a sebzés végrehajtása (*execucion*) egyazon pontba érjen el, zenei konszonanciát (*consonancia de musica*) alkotva. Ezt a sebzést mondja a mi szerzőnk ellenvetésképpen (*por via de objecion*) a második dialógusban, hogy ily fárasztó testtartásban lévén, ha az ellenfél a kardját a melléhez illeszti, el tudja őt ejteni: de ha nem terhel [a balra], csak a jobb [lábára], a sebzést sokkal jobban meg lehet adni, amint szintén mondja a harmadik dialógusban, hiszen a teste közelebb fog kerülni a ti kardotokhoz, s ő emiatt nem fog többet elérni az övével, s kevesebb mozdulattal tudjátok őt megsebezni: hiszen az ilyen testtartásban a kard megrövidül, a test pedig közelebb kerül, az ő nagyobb kárára, mit nem tud majd orvosolni (*remediar*).

****

****

****

****

****

****

*

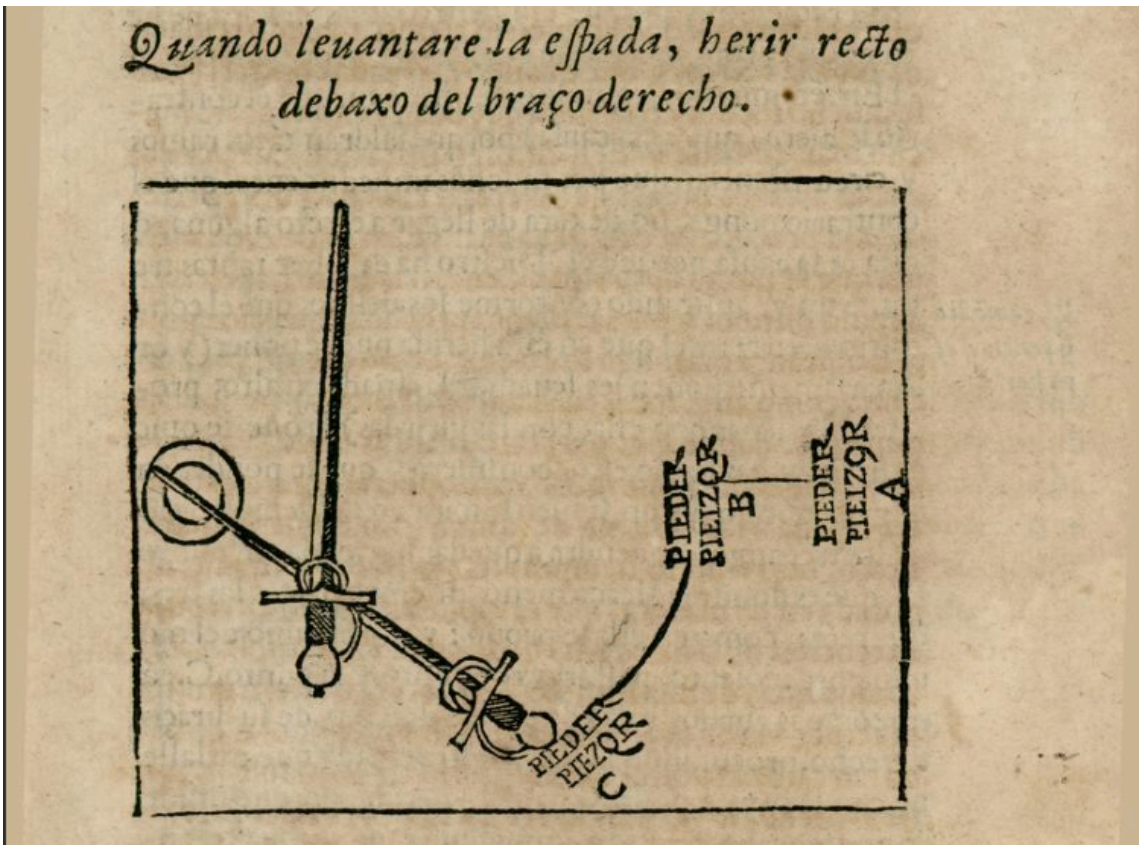

Mikor felemeli a kardját, egyenesen sebezni a jobb karja alatt.

(Quando leuantare la espada, herir recto debaxo del braço derecho.)

Az ábrán egy újabb geometriai helyzet látható, ahol a két kard keresztezi egymást. A „PIE DER” (Jobb láb) és „PIE IZQ” (Bal láb) feliratok az A, B és C pontoknál jelölik a Képzett vívó lépéseinek lehetséges helyeit, egy íves vonal (compas curbo) mentén haladva a B pontból a C pontba.

NINCS oly ember, bármily faragatlan legyen is, s még oktalan állat sem, ki ha látja, hogy meg fogják sebezni, ne próbálna valami védelmet (*defensa*) és ellenszert (*remedio*) [találni], hogy megóvja az életét, s annál inkább próbálja, minél jobban ismeri azt: s minthogy ezen első sebzésnél (*herida*), annak végrehajtásához haladnak s egyenes lépést (*compas recto*) adnak, s a végrehajtás a melleken van, mivel olyannyira meg vannak rémülve a sebzésektől, miket az arcra (*rostro*) adnak, nagy gonddal óvják azt: s ámbár megsebeznék őket bármely más részen, nem fordítanak oly nagy gondot rá, az ő orvoslásában [ellenszerében]: s mivel a Képzett vívó (*Diestro*) sosem fogja elmulasztani a sebzést azon tétellel (*proposicion*), melyet elkezd, megformálván azt az Értelemben (*Entendimiento*), az ábrázolás (*demostracion*) szerint, mit az ellenfél ad neki (mi az ok), mivel oly sok ág és körülmény fog származni [belőle], hogy hiába gördít oly sok akadályt az ellenfél, valamelyik nem mulaszt el eljutni az okozatig: s ez az oka annak, miért kell a Képzett vívónak oly sok technikát (*treta*) tudnia, hogy az elhárítások (*desuios*) szerint alkalmazza [őket], miket az ellenfél tesz: s [az ellenszer], mit ezen sebzésnél tehet (s [mit] rendesen tesznek) az, hogy magasra emeli a kardot, próbálván magával vinni azzal (a hárítóvasakkal - *guardas*) azt [a kardot], mely meg akarja sebezni őt: s ezt tevén, megfontolandó, hogy tompa szögbe (*angulo obtuso*) helyezi magát, sőt, ha jól megnézzük a három szög ábrázolását (*Demostraciõ de los tres angulos*), a kardja az R pontba fog kerülni. Mely ott van, hol az öt részből hárommal kevesebbet ér el, mint az egyenes (*recta*), amint az ott bizonyítást nyert: s az erőszakos mozdulat (*movimiento violento*) kezdeténél, átléptek a B pontból a C pontba, íves lépést (*compas curbo*) adván, s sebzést adva a jobb karja alatt, próbálván kiszabadítani a ti kardotokat, hogy ne vigye magával a sajátjával, s meg tudjátok adni ezen sebzést: mert mielőtt befejeződne bármely elkezdett mozdulat cselekvése, mi [ugyebár] erőszakos (*violento*), s próbálna ellenszert (*remedio*) tenni a második sebzésre, az oly nagy késedelemmel lesz, hogy nem is lesz ideje az orvoslásra, sem nektek nem fog hiányozni [az idő] az ő megsebzésére, mert nem lehet két mozdulatot tenni hamarabb egynél: s jegyezzétek meg, hogy megsebezvén őt, azonnal ki kell lépnetek, hogy arányos közepet (*medio de proporcion*) keressetek, mielőtt leereszkedne a természetes mozdulat (*movimiento natural*): ezen megfontolást mindig tartanotok kell, valahányszor nyílegyenes döféssel (*estocada sagita*) sebeztek, hogy reagáljatok az ő mozdulataira.

****

****

****

****

****

****

*

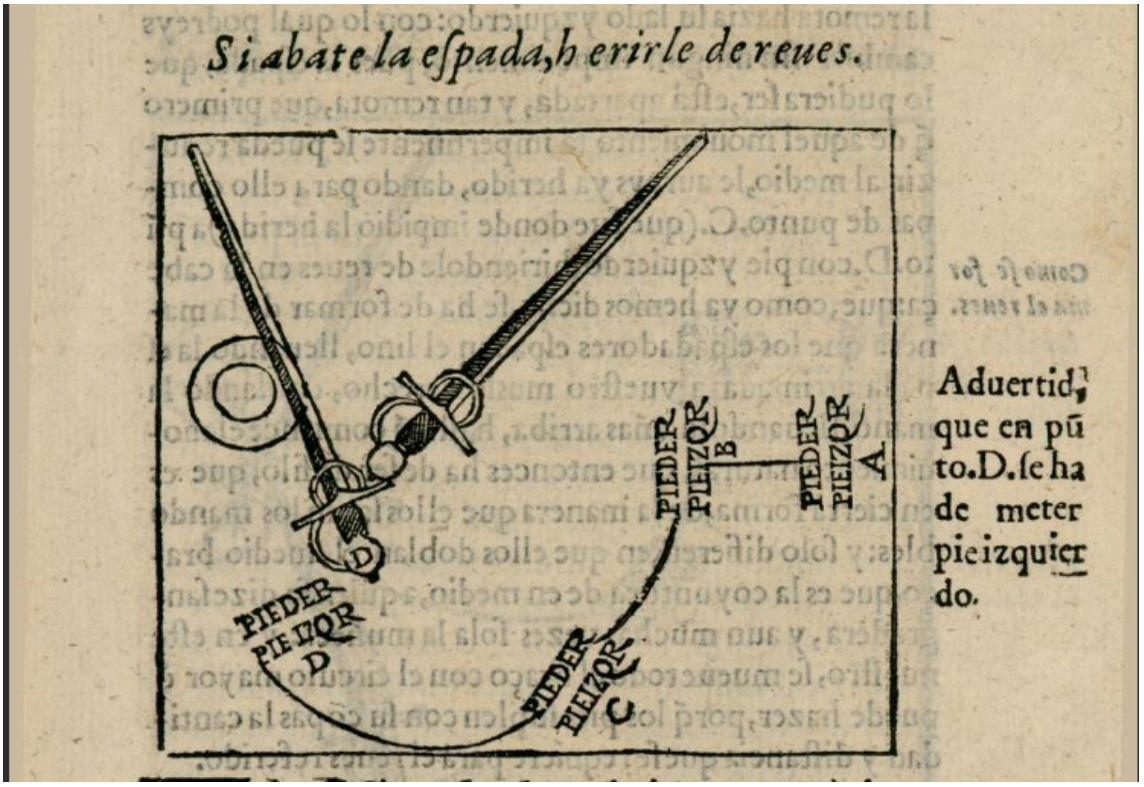

Az ábrán egy újabb geometria látható két keresztezett karddal, ahol a Képzett vívó egy íves lépéssel a „C” pontból a „D” pontba lép a bal lábával (PIE IZQ).

Széljegyzet: Vegyétek figyelembe, hogy a D pontba a bal lábat kell tenni. (Aduertid que en pũto.D. se ha de meter pie izquierdo.)

S HA – minthogy a természetes mozdulat (*movimiento natural*) önmagában oly nemes, hogy minden erőfeszítés (*trabajo*) nélkül cselekszik, mi oknál fogva, s [mivel] egy súlyos test a középpontja felé ereszkedik, oly igen gyors (*velocissimo*), s szinte felfoghatatlan, s [még] nagyobb sebességgel is bírhat, ha valami erőt alkalmaznak rá – [tehát ha mindezek miatt] a ti ellenfeletek meg akarná akadályozni az előző sebzést, lenyomván (*abatiendo*) a ti kardotokat: vagy, amint ők mondják, a föld felé terhelve azt: mit úgy cselekszik, hogy kardjának hárítóvasát (*guarnicion*) annak gyengeségére (*flaqueza*) helyezi, mely meg fogja őt sebezni. Észre fogjátok venni [figyelmeztetlek], hogy el fogja távolítani a kardja hegyét, elvéve azt a ti testetek elől, s hagyván azt távolra [eltávolítva], a bal oldala felé: mely által minden akadály nélkül haladhattok, hiszen a kard, mely az [akadály] lehetett volna, távol vagyon, s oly messze, hogy mielőtt abból a tiszteletlen [oda nem illő / helytelen, *impertinente*] mozdulatból vissza tudna térni a középhez (*medio*), már meg is sebeztétek őt, adván ehhez lépést a C pontból (mely ott volt, hol megakadályozta a sebzést) a D pontba, bal lábbal, fonákvágással (*de reues*) sebezve őt a fejen: melyet, amint már mondtuk, oly módon kell formálni, amint a tilolók tilolják a lent (*los espadadores espadan el lino*), a kardot a jobb combotokhoz támasztva víve, behajlítva a kezet, körömmel felfelé víve azt, mígnem megkezdődik a természetes mozdulat (*movimiento natural*), s ekkor éllel (*de filo*) kell lennie, mi bizonyos formában oly módon van, ahogy ők a nagy, kétkezes vágásokat (*mandobles*) húzzák: s csupán abban különböznek, hogy ők a fél kart hajlítják be, mely a középső ízület, mit érvágónak [könyökhajlatnak, *sangradera*] hívnak, sőt sokszor csupán a csuklót (*muñeca*): s ebben a miénkben, az egész kar mozog a legnagyobb körrel, mit tenni tud, mert a lábak pótolják a lépésükkel azt a mennyiséget és távolságot, mi az említett fonákvágáshoz megkívántatik. Úgyszintén megtehetnétek, abban a pontban, mikor lenyomja a ti kardotokat, hogy ugyanazon C pontból kiszabadítjátok azt az ő hárítóvasa mögül, teljes körös sebzést (*herida de circulo entero*) adva a melleken, anélkül, hogy a kart behajlítanátok, hanem csupán a csuklóval, amint már mondtuk: s ez a teljes kör (*circulo entero*) név azért van, mert a kard visszatér a pontba, hol kezdte, s miközben az ellenfél a hegyes szögbe (*angulo agudo*) ereszkedik, ti felemelkedhettek az egyenesbe (*recto*), a melleken sebezve.

****

****

****

****

****

****

*

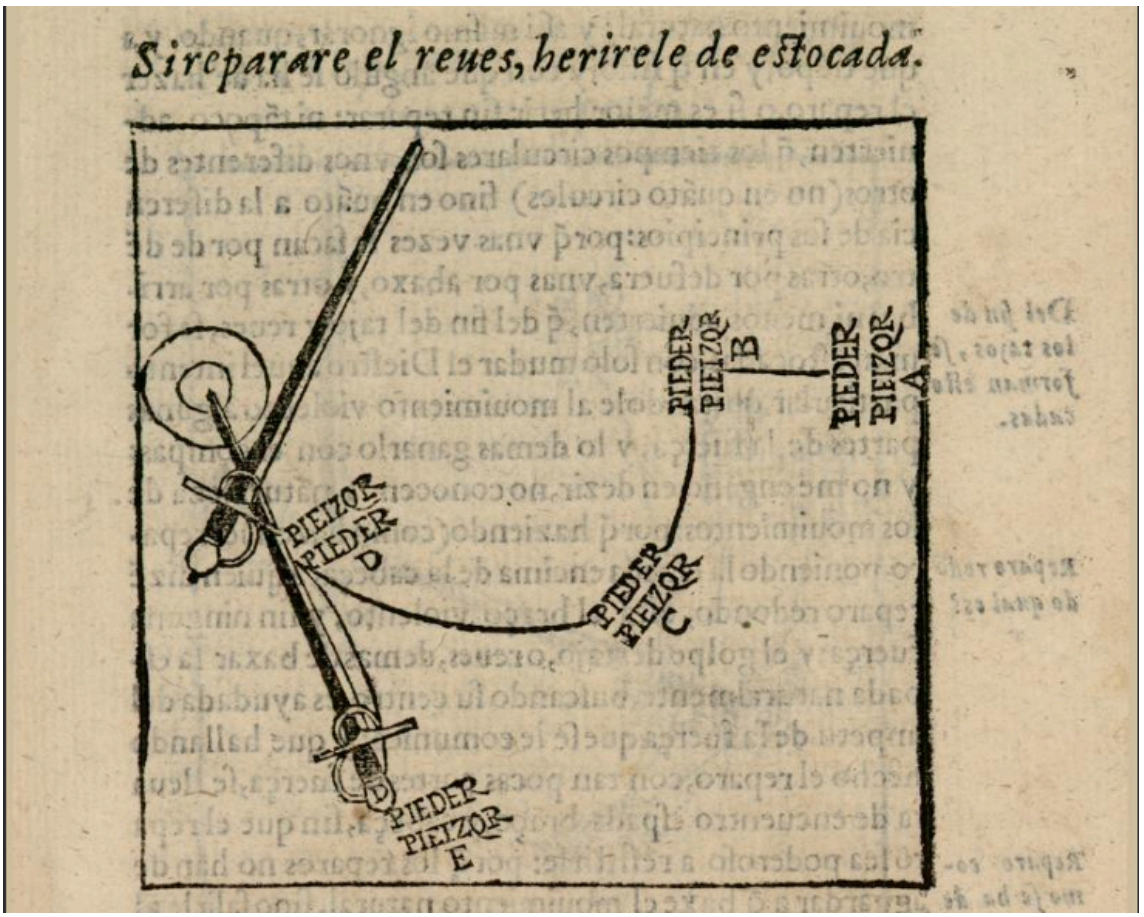

Ha hárítaná a fonákvágást, döféssel sebezni őt.

(Si reparare el reues, herirle de estocada.)

Az ábrán egy újabb geometriai helyzet látható, hol a lábnyomok az A, B, C, D és E pontokat jelölik, miközben az íves vonal (compas curbo) a C pontból az E pontba tart. A "PIE DER" a jobb, a "PIE IZQ" a bal lábat jelzi.

NINCS mozdulat (*movimiento*), a már ismertek közül, mikből a sebzések (*heridas*) összetevődnek, mi oly rémisztő (*espantoso*) lenne azoknak, kik a közönséges Vívóművészetet (*ordinaria Destreza*) űzik, mint amilyenekből a vágás (*tajo*) és a fonákvágás (*reues*) formálódnak, s nincs sebzés, mit nagyobb szorgalommal (*diligencia*) és gonddal (*cuidado*) próbálnának hárítani (*reparar*), védelemnek (*defensa*) tartva, az ő véleményük (*parecer*) szerint, elegendőképpen [azt, ha] a kardot a fejük felett keresztezik: s az ok [erre] az, hogy nem bírnak igaz ismerettel (*verdadero conocimiento*) a természetes mozdulat (*movimiento natural*) természetéről: s úgyszintén nem tudják [ignorálják], mikor, s mily időben (*tiempo*), s mily helyen (*sitio*), s mily szöggel (*angulo*) kell tenni a hárítást (*reparo*), vagy hogy jobb-e sebezni hárítás nélkül: s azt sem veszik észre, hogy a körkörös idők (*tiempos circulares*) különböznek egymástól (nem a köröket illetően), hanem az ő kezdeteik (*principios*) különbsége tekintetében: mert némelykor belülről indítják (*sacan*) [őket], máskor kívülről, némelykor alulról, s máskor felülről: s még kevésbé veszik észre, hogy a vágás és fonákvágás végéből döfések (*estocadas*) formálódnak, csupán ha a Képzett vívó (*Diestro*) megváltoztatja azt a bizonyos szándékát (*intento particular*), elvéve az erőszakos mozdulattól (*movimiento violento*) az erő (*fuerça*) némely részeit, s a többit a lépéssel (*compas*) nyerve meg: s nem tévedek, ha azt mondom, nem ismerik a mozdulatok természetét: mert megtevén (ahogy teszik) a hárítást, a kardot a fej fölé helyezve, mit kerek hárításnak (*reparo redondo*) mondanak, a kar erőszakos [helyzetben, *violento*] van, s minden erő nélkül: s a vágás vagy fonákvágás csapása (*golpe*), azon túl, hogy a kard természetesen (*naturalmente*) ereszkedik le, keresve az ő középpontját (*centro*), [még] segítve van annak az erőnek a lendülete (*impetu*) által, mit közölnek vele: s minthogy [a csapás] úgy találja [ott találja] a hárítást megcselekedve, oly kevés erő-résszel, magával fogja vinni a találkozásnál (*de encuentro*) a kardot, a kart és a fejet, anélkül, hogy a hárítás hatalmas lenne annak ellenállni: mert a hárításoknak nem kell megvárniuk, hogy a természetes mozdulat leereszkedjen, hanem elébe kell menniük a találkozásnak, amint a maga helyén elmondjuk majd. Hát ha az említett fonákvágással akarván megsebezni őt, kerek hárítást formálna, ne hajtsátok végre azt az ő kardján. S megfontolván, hogy ámbár védve vagyon a feje (az ő véleménye szerint), védtelen (*descubierto*) az egész teste. S átlépve az E pontba. Csinálván egy félkört, egy C [betű] módjára, azon oknál fogva, hogy ne kelljen behajlítanotok a ti karotokat (*encoger vuestro braço*), s ne találkozzon [az] az ő kardjával, sebzést fogtok adni a jobb karja alatt: megjegyezvén, hogy a bal lábnak kell kezdenie ezen mozdulatot, s a jobbnak kell követnie őt, amint már mondtuk.

****

****

****

****

****

****

*

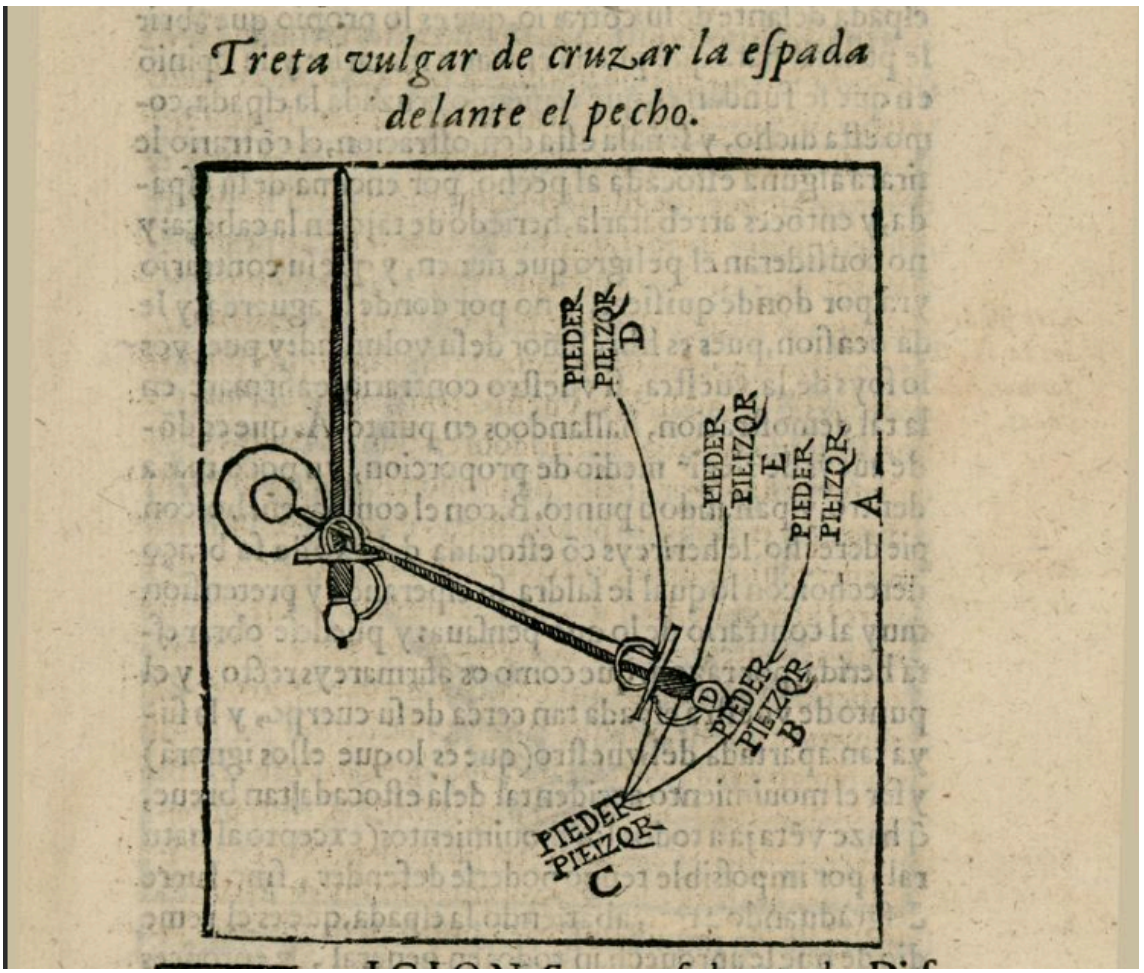

A kard mellkas előtti keresztezésének vulgáris [közönséges] technikája.

(Treta vulgar de cruzar la espada delante el pecho.)

Az ábrán a megszokott kör-geometria látható a lábnyomokkal (A, B, C, D, E), a Képzett vívó kardja egyenesen előremutat, míg az ellenfél kardja a saját teste (mellkasa) előtt keresztben áll.

LECKE [Bevett gyakorlat/szokás, Licion]. Igen használt a Képzett vívók (Diestros) között (kik az ő Vívóművészetükben (Destreza) bízva, nagyobb veszélyeknek merik kitenni magukat, mint miket orvosolni tudnak), hogy a kardot a testük előtt keresztezik, annak hegye a bal kar mellett [van], úgy tűnvén nekik, hogy felkészültek a sebzésre, az ellentétes mozdulatok (movimientos contrarios) révén: s az igazságot megvallva megtévesztik magukat, hiszen elveszik a kard hegyét az ellenfelük elől, mely ugyanaz, mint ajtót nyitni neki, hogy bejöhessen megölni őt: s a vélemény (opinion), min [ez] alapul az, hogy keresztezve tartván a kardot, amint az elmondatott, s [amint] ezen ábrázolás (demostracion) jelöli, az ellenfél valamilyen döfést (estocada) fog indítani a mellre, az ő kardja felett, s ekkor elragadják [kivédik/elfogják, arrebatar] azt, vágással (de tajo) sebezvén a fejen: s nem fontolják meg a veszélyt, miben vannak, s hogy az ellenfelük arra fog menni, amerre akar, s nem arra, amerre ő várja, s [amire] alkalmat ad neki, hiszen szabad ura a saját akaratának: s minthogy ti is azok vagytok a tietéknek, ha a ti ellenfeletek megállapodna az ilyen ábrázolásban [testtartásban], a találván magatokat az A pontban. mely az a hely, hol meg kell választanotok az arányos közepet (medio de proporcion), egy kicsit beljebb [közelebb], s átlépve a B pontba íves lépéssel (compas curbo), jobb lábbal, meg fogjátok őt sebezni egy döféssel a jobb karja alatt: mely által az ő reménye és szándéka nagyon is az ellenkezőjére fordul annak, mit gondolt: s meg lehet cselekedni ezen sebzést, azon oknál fogva, hogy minthogy ti egyenesen (recto) állapodtok meg, s a ti kardotok hegye oly közel van az ő testéhez, s az övé oly távol a tietektől (mi az, mit ők ignorálnak [nem tudnak]) s a döfés járulékos mozdulata (movimiento accidental) oly rövid lévén, hogy előnyben van az összes mozdulattal szemben (kivéve a természetest), lehetetlennek tartom, hogy meg tudja védeni magát, hacsak nem hátrafelé lépve [lefokozva a távolságot, desgraduando a tras], lenyomván a kardot (abatiendo la espada), mely az az ellenszer, mit általánosan mindenki használ, s ekkor azt fogjátok tenni, mire a következő ábrázolás figyelmeztet: de ennél figyelmeztetlek titeket, hogy ne kezdjétek meg ezen sebzést, hacsak nem azzal a középpel (medio), melyre figyelmeztetlek, s mely inkább egy kicsit beljebb legyen: mert ha kívülről (de fuera) kezdenétek meg, lenne helye megformálni az elragadást (arrebatar), mely az a sebzés, mit szándékozik, s az ő véleménye szerint megalapozott.

****

****

****

*****

***

*

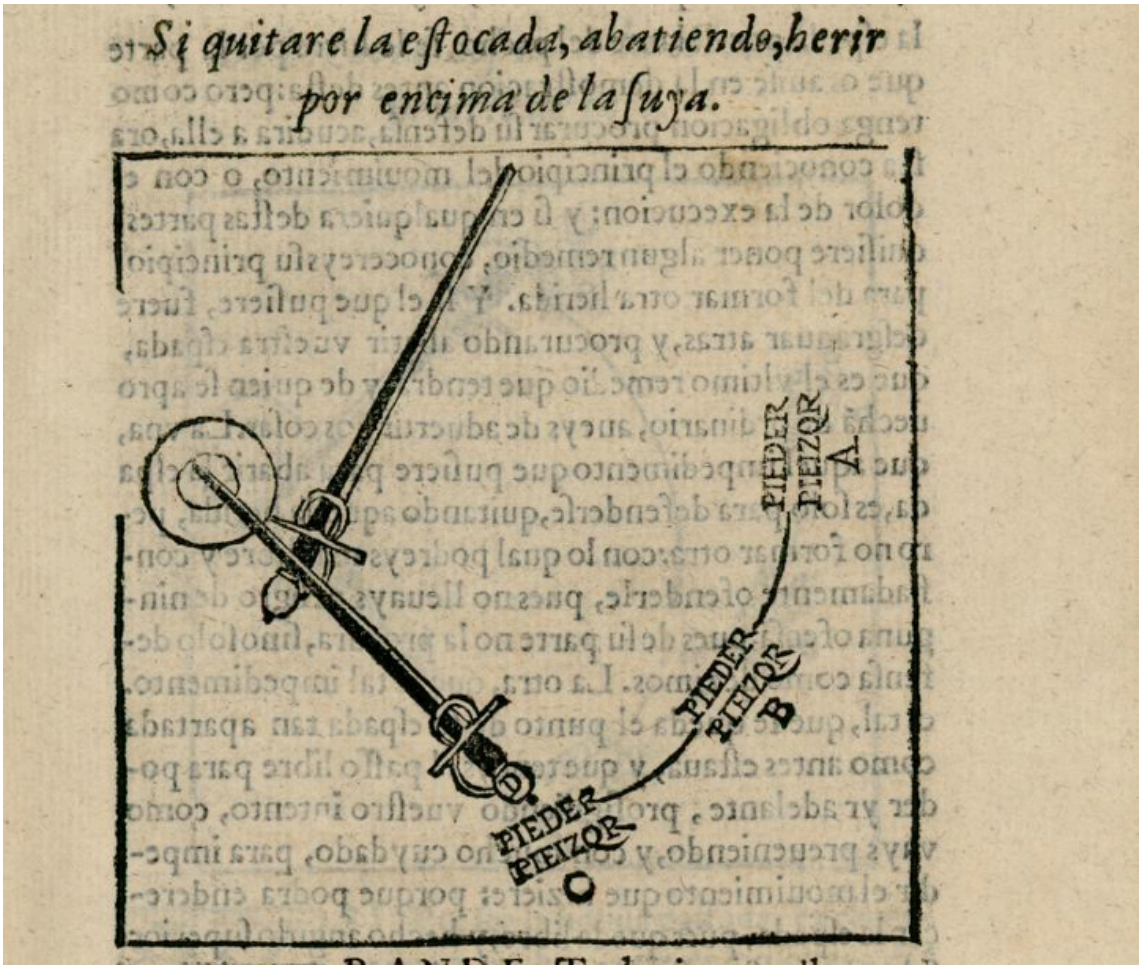

Ha elhárítaná a döfést lenyomván [azt], az övé fölött sebezni őt. *(Si quitare la estocada, abatiendo, herir por encima de la suya.)*

Az ábrán a két kard geometriája látható az A, B, C pontokkal. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) a mozgást jelöli az íves vonal mentén a B pontból a C pontba.

NAGY zavart (*Turbacion*) és háborgást (*alboroto*), sok zűrzavart és nyugtalanságot okoz az embernek, mikor valami oly dolog esik meg vele, mi ellentétes azzal, mit várt, s mi ellen valamilyen elővigyázatosságot tett: ez általánosságban szólva. S rátérve a mi célunk egyedi esetére, mondom, hogy a mi közönséges Vívóművészetet űző Képzett vívónkkal (*Diestro de la comũ Destreza*), nemcsak az említett fog megesni, de oka lesz annak, hogy megrémüljön, ha azon alkalmakkor, mit azzal adott, hogy keresztezte a kardot a mellkasa előtt, megsebezik őt azon a részen, melyre figyelmeztettelek titeket az ezelőtti ábrázolásban: de minthogy kötelessége próbálni a védelmét, ahhoz fog folyamodni, vagy a mozdulat kezdetének megismerésével, vagy a végrehajtás fájdalmával [ha már betalált a szúrás]: s ha ezen részek bármelyikénél valamilyen ellenszert (*remedio*) akarna tenni, meg fogjátok ismerni annak kezdetét, hogy abból egy másik sebzést formáljatok. S ha az [az ellenszer], mit tenne, a hátrafelé lépés [távolság lefokozása, *desgraduar atras*] lenne, s próbálná lenyomni a ti kardotokat, mely az utolsó ellenszere lesz, mivel bír, s mit rendesen használ, két dologra kell figyelmeztetnetek magatokat. Az egyik, hogy az az akadály (*impedimento*), mit a kard lenyomására tesz, csupán a védekezésre való, elhárítva azt a sebzést, de nem [arra, hogy] formáljon egy másikat: mely által szabadabban és magabiztosabban sebezhetitek (*ofenderle*) őt, hiszen nem hordoztok magatokban semmiféle sebzés veszélyét, hiszen a maga részéről nem is próbálkozik azzal, hanem csupán a védekezéssel, amint mondjuk. A másik, hogy az ilyen akadály olyan, hogy az ő kardjának hegye oly távol marad, amint azelőtt volt, s hogy a lépésetek (*passo*) szabad ahhoz, hogy előre mehessetek, folytatva a ti szándékotokat, amint vagytok felkészülve, s nagy gonddal (*cuidado*), hogy megakadályozzátok a mozdulatot, mit tenne: mert ki tudná egyenesíteni a kardját, hiszen szabad marad, s felsőbb szöget (*angulo superior*) formál a tiéteken (ha netán nem ismernétek fel a mozdulatot, s leigázná [alávetné, *sugetare*] azt). Hát ha le akarná nyomni [a pengéteket], amint már elmondatott, felismerve azt a mozdulatot, átléptek a B pontból a C pontba, kiszabadítva a ti kardotokat az ő kardja és karja mögül, anélkül, hogy a tiéteket behajlítanátok, teljes körös sebzést (*herida de circulo entero*) adva a melleken, az ő kardja felett, amint ezt ezen ábrázolás jelöli.

****

****

****

****

****

****

*

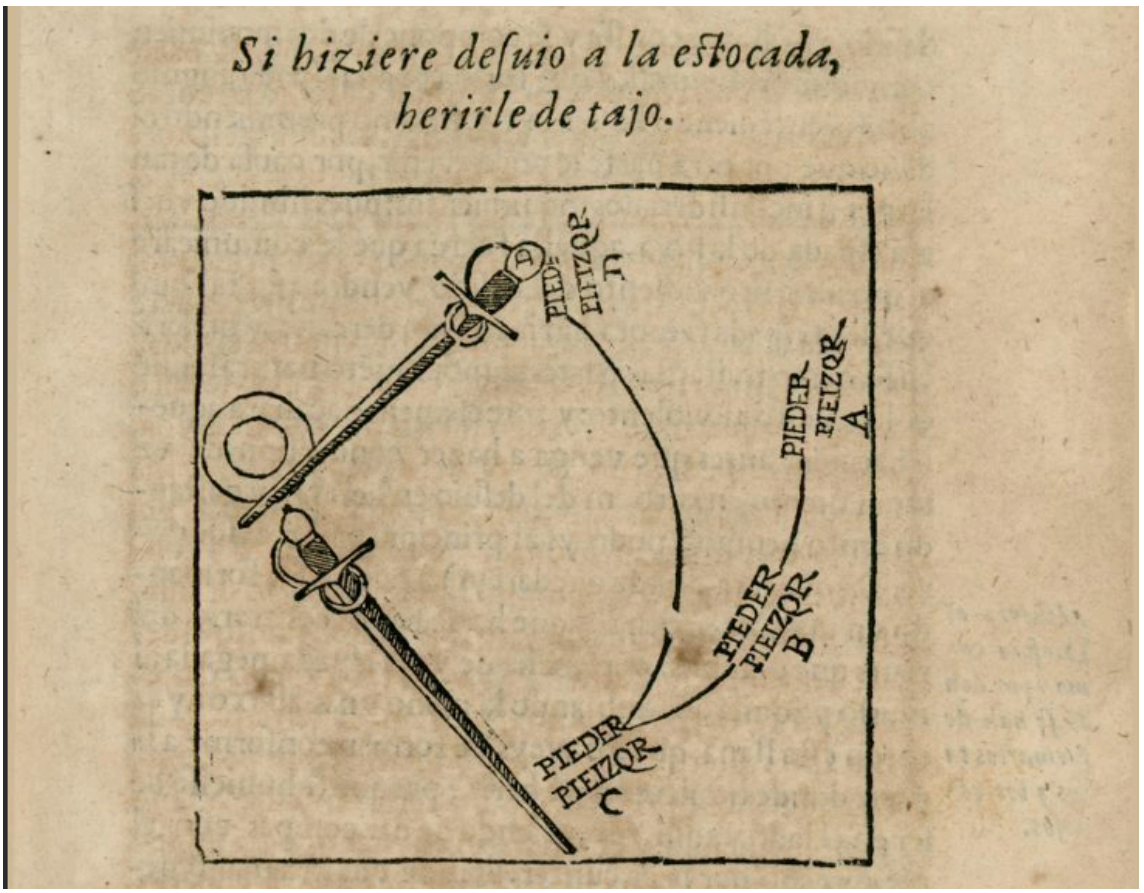

Ha elhárítást tesz a döfés ellen, vágással sebezni őt.

(Si hiziere desvío a la estocada, herirle de tajo.)

Az ábrán a megszokott geometria: A, B, C pontok, "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) lépések. A C pontból egy új, "D" pontba mutat egy lépés (PIE IZQ).

S HA minthogy a múltkori sebzés, mely a melleken hajtatott végre (mely amint már mondtuk, rettegést okoz nekik a legmagasabb fokon, mert az a rész, hol a legtöbb kárt kapják, s hol a leginkább próbálják megsebezni egymást: s ezen félelem oly nagy, hogy nem is tudják leplezni, sem elrejteni: s mikor kardot fognak, hogy bárkivel gyakoroljanak, a legelső dolog, mire figyelmeztetnek, hogy vigyázzanak az arcukra és a szemükre) megakadályozná a sebzést, melyre figyelmeztettelek, eltérítvén (*apartãdo*) a ti kardotokat, két másik dolgot kell megfontolnotok: s ezek [a következők], hogy az az elhárítás, mit tesz, két mozdulatból áll és tevődik össze, erőszakosból (*violẽto*) és természetesből (*natural*), s hogy a karddal tompa szöget (*angulo obtufo*) formál, úgy értvén, hogy megtalálja a tiéteket, nem véve észre a kárt, mely másfelől érheti, oly hosszú s meggondolatlan mozdulatok miatt: hiszen kiszabadítván a ti kardotokat az övéből, az az erő, mit közöltök az elhárítás erőszakos mozdulatával, olyanná fog válni, hogy az ő kardja messzire (*remota*) kerül az ő jobb oldala felé, s nem lesz hatalmában (*en su mano*), hogy levegyen részeket a természetes mozdulatból, minthogy már beletette azokat az erőszakosba: s kényszerűen be fogja fejezni azt az akciót, mielőtt eljutna odáig, hogy az egyik mozdulatot a másikba konvertálja [fordítsa], sem pedig az elhárítást sebzésbe: s minthogy oly sok időt pazarol el, ti a kezdetnél átléphettek a C pontból (ahol is maradnotok kell) a D pontba, vágást (*tajo*) formálva: megjegyezvén, hogy annak az ellentéte kell legyen a fonákvágásnak (*reues*), mit [korábban] mondtunk: mert a kardnak a bal combhoz (*muslo yzquierdo*) támasztva kell haladnia, behajlítván a kezet, körömmel lefelé (*vñas abaxo*): s az ok erre oly egyértelmű, [mely az] hogy úgy kell formálnotok őket, aszerint, melyik részen kell megsebeznetek [az ellenfelet]: mert ha a bal oldalon (*lado yzquierdo*) kellene, adván lépést a jobb lábbal (*pie derecho*) a ti bal kezetek (*mano de-recha* [hibás szedés, itt az értelem szerint 'mano izquierda', azaz bal kéz lenne a logikus]) kerülete (*circunferencia*) mentén, kényszerű lesz azt a bal combhoz támasztva indítani, mert nem lesz hely rá másfelé: s ha a jobb oldalon kellene végrehajtani, hol a lépés a ti bal kezetek kerülete mentén lesz, s bal lábbal, a jobb combhoz támasztva kell majd formálni. Oly módon, hogy a vágást (*tajo*) a bal oldalon hajtják végre, s a fonákvágást a jobbon: mely által tudni fogjátok, hol kell formálni őket, s mely részen végrehajtani, s úgyszintén a dupla technikákat (*tretas dobles*), melyekről a későbbiekben lesz szó.

****

****

****

****

****

****

*

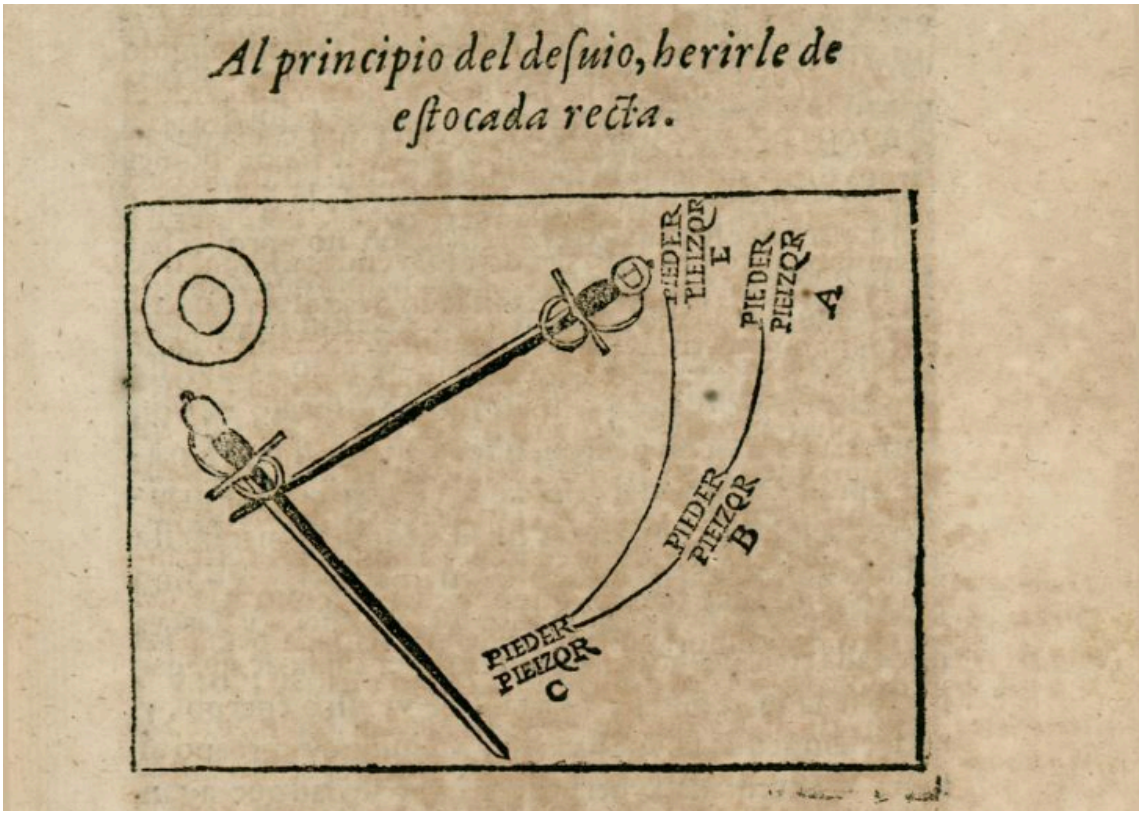

Az elhárítás kezdetén, nyílegyenes döféssel sebezni őt.

(Al principio del desuio, herirle de estocada recta.)

Az ábrán a két kard geometriája látható a C, E és A, B pontokkal, hol is a Képzett vívó a C pontból egy új, E pontba lép.

ESET (Caso) adódhat, melyben a körkörös vágás sebzését (herida circular de tajo), melyre nemrég figyelmeztettelek, a ti ellenfeletek megismeri, s szándékosan (de industria) visszatér ahhoz, hogy onnan [egy másik] sebzést indítson (sacar herida), mit ők visszavágásnak [felcserélésnek/kifordításnak, trastrocar] hívnak, mi ugyanaz, mint indítani egy kétkezes csapást (mandoble), vagy bármely másikat, mi neki tetszik: s emiatt idéztem emlékezetetekbe Lükurgosz törvényét (ley de Licurgo), melyben megparancsolta a lakedaimóni [spártai] kapitányoknak, hogy ne harcoljanak sokszor egyazon ellenséggel, nehogy az eltanulja az ő hadicselüket, s azok által legyőzessék őket: s most ismételten mondom néktek, hogy a ti ellenfeletekkel ne tegyétek [alkalmazzátok] sokszor egyazon technikát (treta), ugyanazon okból, nehogy eltanulja azt, s valami ellenszert (remedio) készítsen elő, hanem mindig változtassatok (diferenciar), hogy mikor már előkészített valami ellenszert arra, mit [korábban] végrehajtottak rajta, úgy értvén, hogy ismét azzal fogják megsebezni, ti egy másikat tegyetek, különbözőt attól, mit ő vár, hogy az ő ellenszere s elővigyázatossága hasztalan legyen: s így átléphettek a C pontból, azon kezdetkor, mikor elkezdi az elhárítást (desuio) (vagy a kezdetkor, ha netán nem volnátok felkészülve a körkörös idő (tiempo circular) formálására, vagy ő nem volna [felkészülve] annak befogadására: mert ha [ő] távol volna tőletek, nagy veszélybe kerülnétek, ha a vágást formálnátok) átléphettek az E pontba. Mert az elhárításból, mit az ellenfeletek tenne, a kardok úgy fognak maradni, amint azt ezen ábrázolás kinyilvánítja: s onnan, anélkül, hogy behajlítanátok a kart, csupán a kard kiszabadítására megmozdítjátok a csuklót (muñeca), s döfést adtok a melleken: s megtehetitek [ezt], azon oknál fogva, hogy az ő kardja oly távol s messze marad a ti testetektől, a tiétek hegye pedig oly közel s szomszédos az övéhez. S miután a sebzés végrehajtatott, oly rövidséggel, mit egy oly rövid mozdulat megkíván, kiléptek az arányos középbe (medio de proporcion), hogy reagáljatok [odaérjetek] a többi mozdulatra, mit tenne.

****

****

****

****

****

****

*

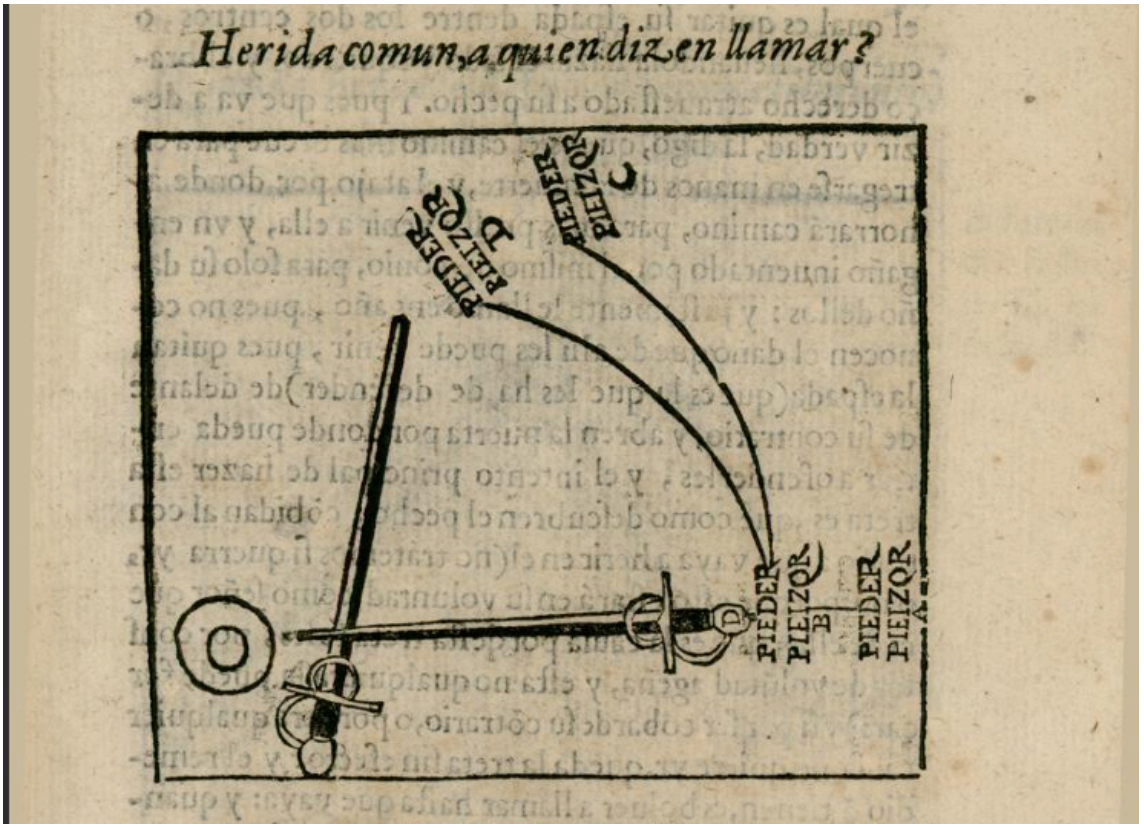

Közönséges sebzés, mit hívásnak mondanak [neveznek].

(Herida comun, a quien dizen llamar.)

Az ábrán egy körgeometria látható. Az egyenes vonalon az A, B, C, D pontok, az íves vonalon lépések láthatók. A feliratok "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) lépéseit mutatják.

A LEGHÍRESEBB Mestereknek (Maestros), kik professzálták [űzték s oktatták] s professzálják a vulgáris [közönséges] Vívóművészetet (vulgar Destreza), volt s [még mindig] az egyik legfőbb találmánya egy technika (treta), melynek neve: Hívni az ellenfelet (Llamar al contrario), mely mindenben olyannyira nélkülözi az észérveket [ésszerűtlen, fuera de razon], mint a többi [dolog is náluk], mely igazságnak tanúbizonyságát adta a szigorú tapasztalat, mely ellene s azok ellen, kik azt űzték, tétetett, amint azt ezen három egymást követő ábrázolás kinyilvánítja; s ezenféleképpen formálódik: hogy megállapodván (afirmado) az ő ellenfelével, egy fél kis-vágást (medio tagillo) húznak azok közül, miket ők cselekszenek: mely [ez abból áll, hogy] eltávolítja a kardját a két középpont (centros), vagy test közül, elvivén azt a bal oldal felé, a jobb karját pedig a melle előtt keresztbe téve (atrauessado). S minthogy az igazságot kell megmondanom, azt mondom, hogy ez a legrövidebb út ahhoz, hogy a halál kezébe adják magukat, s a rövidítés [levágás, atajo], hol utat spórolnak, hogy hamarabb eljussanak ahhoz, s egy megtévesztés (engaño), mit maga az ördög talált ki, csupán az ő saját kárukra: s joggal hívom megtévesztésnek, hiszen nem ismerik a kárt, mely onnan érheti őket, hiszen elveszik a kardot (mely az, minek védenie kellene őket) az ellenfelük elől, s ajtót nyitnak, melyen [az] bemehet, hogy megsebezze (ofender) őket. S az elsődleges szándék ezen technika (treta) tételénél az, hogy mivel fedezetlenül hagyják (descubren) a mellet, meghívják [invitálják, cobidan] az ellenfelet, hogy menjen arra sebezni (ne tárgyaljuk, vajon akar-e menni, vagy sem: mert ez az ő akaratán múlik, mint aki annak ura, mi az oka, amiért ezen technika elbukik, minthogy más akaratától függ, s ezt nem akárki tudja kényszeríteni): s ha az ellenfél gyávasága miatt, vagy bármely más oknál fogva, nem akar menni, a technika okozat (efecto) nélkül marad: s az ellenszer (remedio), mivel bírnak, [az, hogy] újra hívják, mígnem odamegy: s mikor az ellenfél elindul a szándéka szerint, befogják (cogenle) a kardját körömmel felfelé (vñas arriba): s betévén a bal lábát (pie yzquierdo), adnak egy döfést (estocada) a hasba (varriga). Hát ha a ti ellenfeletek hívna titeket a mondott formában, lépjetek át az A pontból a B pontba, tévén egy oly rövid támadást (acometimiento), amint az az ábrázoláson látszik, hogy bizonyosnak tűnjön, miszerint meg akarjátok őt sebezni, mert egy megtévesztést egy másikkal kell legyőzni: s [a] két sebzésre, mit innen formálhattok, a következő ábrázolásokban foglak figyelmeztetni titeket.

****

****

****

****

****

****

*

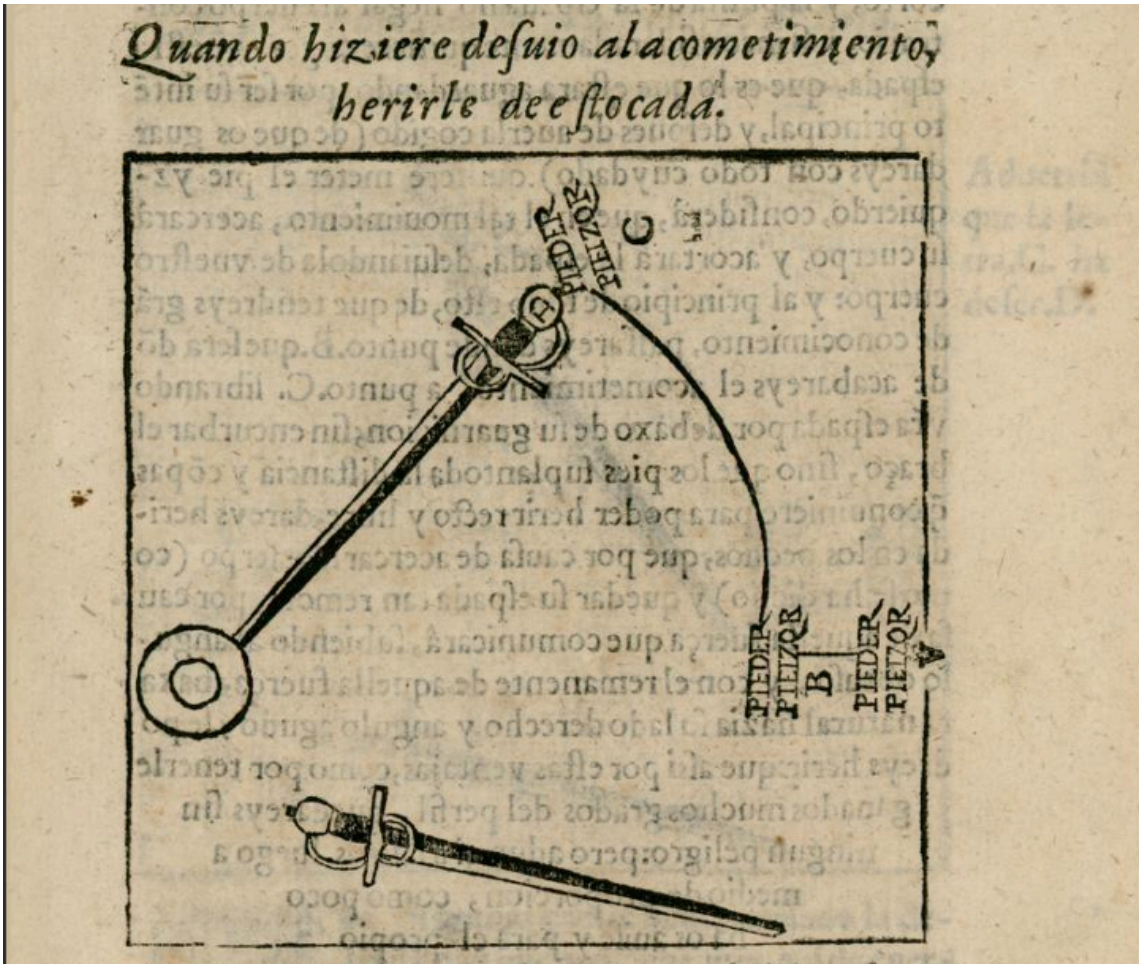

Mikor elhárítást tenne a támadásra, döféssel sebezni őt.

(Quando hiziere desuio al acometimiento, herirle de estocada.)

Az ábrán a megszokott körgeometria látható a keresztezett kardokkal. A Képzett vívó a B pontból ad egy íves lépést a C pontba. A lábnyomok "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) feliratokkal vannak jelölve.

MONDJA a mi szerzőnk a hamis Vívóművészet második dialógusában (*dialogo segundo de la falsa Destreza*), ellenvetésképpen (*por via de objecion*) egy vulgáris leckére (*licion vulgar*), hogy bármely támadást (*acometimiento*) is tennének, annak nem kell nagyobb mozdulatból lennie, mint amivel a sebzésnek lennie kell, hanem sokkal kisebbnek: s így a támadás, mit a mi ábrázolásunk jelöl, ezen véleményen alapszik, hiszen megmutatja mind a lábak lépésében (*compas de pies*), hogy olyannyira rövid, s a kard hegye nem ér el az ellenfél testéig, s ha meggondolatlanul (*inconsideradamente*) be akarná fogni (*coger*) a ti kardotokat, mi az, mit ő várni fog, lévén ez az ő legfőbb szándéka (*intento principal*), s miután befogta azt (mitől ti minden gonddal óvakodni fogtok) be akarná tenni a bal lábát (*pie yzquierdo*), fontolja meg, hogy az ily mozdulatban (*movimiento*) közelebb fogja hozni a testét, s megrövidíti a kardot, eltérítvén (*desuiandola*) azt a ti testetektől: s mindennek a kezdetén, miről ti nagy ismerettel fogtok bírni, átléptek a B pontból, mely ott lesz, hol befejezitek a támadást, a C pontba. Kiszabadítván a ti kardotokat az ő hárítóvasa (*guarnicion*) alól, anélkül, hogy behajlítanátok a kart (*encurbar el braço*), hanem [hagyván] hogy a lábak pótolják a távolságot (*distancia*) és lépést (*compas*), mi illendő lesz ahhoz, hogy egyenesen (*recto*) és szabadon (*libre*) tudjatok sebezni, s sebzést fogtok adni a melleken, kit is, azon oknál fogva, hogy közelebb hozza a testét (amint már elmondatott) s a kardja oly távol (*remota*) marad, azon erő (*fuerça*) okán, mit közölni fog [vele], felemelkedvén a tompa szögbe (*angulo obtuso*), s azon erő maradékával természetesen leereszkedik az ő jobb oldala és a hegyes szög (*angulo agudo*) felé, meg fogjátok tudni sebezni őt: s így mindezen előnyök okán, mint amiatt is, hogy megnyertétek tőle a profil [él] sok fokát, minden veszély nélkül fogtok maradni: de figyelmeztetlek, hogy azonnal lépjetek ki az arányos középbe (*medio de proporcion*), amint arra nemrég figyelmeztettelek titeket, s ugyanezen okozatért (*efecto*).

****

****

****

****

****

****

*

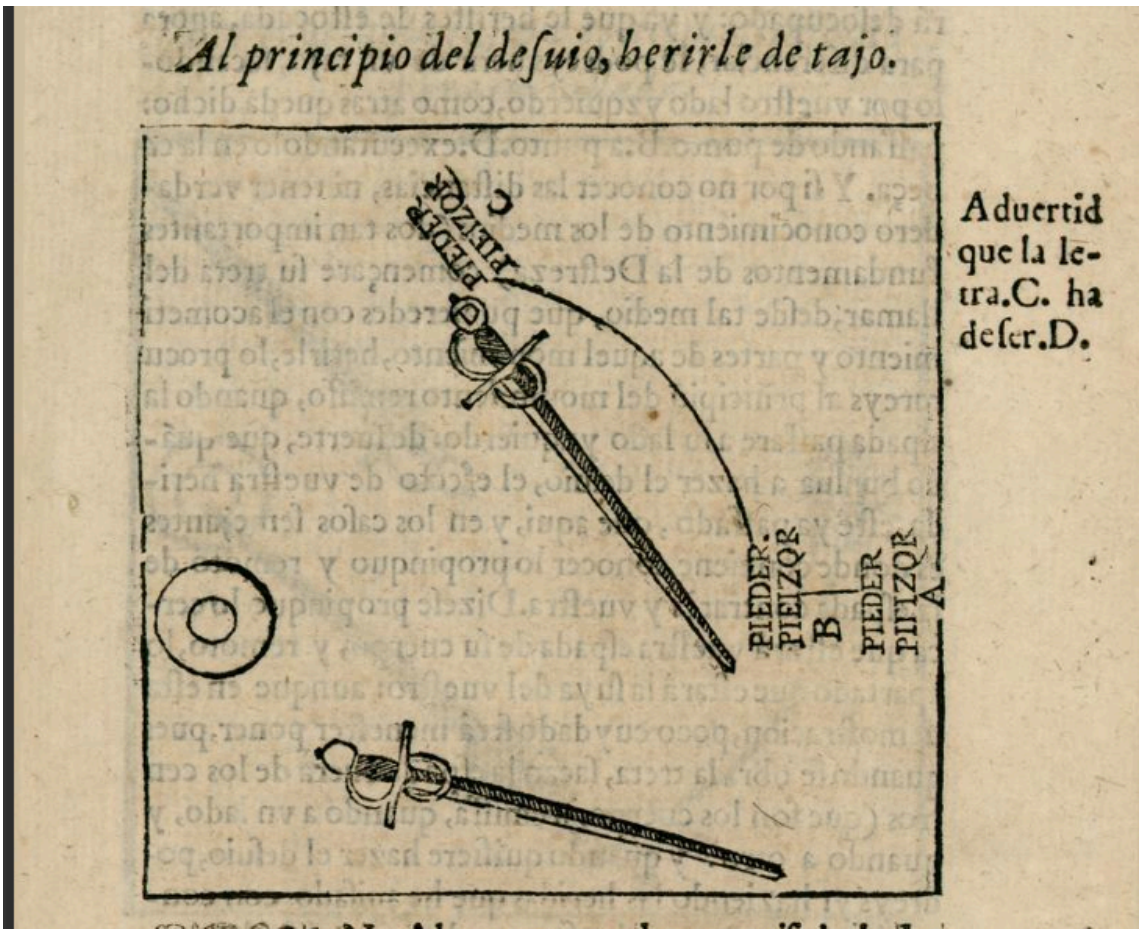

Az elhárítás kezdetén, vágással sebezni őt.

(Al principio del desuio, herirle de tajo.)

Az ábrán a geometria látható a C ponttal s a B-ből kiinduló ívvel. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) a mozgást jelöli.

[Széljegyzet: Vegyétek figyelembe, hogy a C betűnek D-nek kell lennie. (Aduertid que la letra C. ha de ser D.)]

NÉMELY helyeken figyelmeztettünk arra az egyenlőtlenségre, minek illendő lennie, úgy a testek, mint a vonalak tekintetében, minden mozdulatban (*movimientos*) és sebzésben (*heridas*), mik formálódnak, hogy soha ne lehessen akadály az ő végrehajtásukban: s ennél különös megfontolással kell lennetek, hogy ha a támadásból (*acometimiento*), mit az ellenfeleteknek tennétek, [ő] elhárítást (*desuio*) akarna tenni az ő jobb oldala felé, hogy megsebezzétek őt, nektek a bal [oldalra] kell átlépnetek, mely marad szabadon [foglalatlanul, *desocupado*]: s minthogy már megsebeztétek őt döféssel (*estocada*), most a változtatás kedvéért (*para diferenciar*), megsebezhetitek őt egy vágással (*tajo*), indítván (*sacandolo*) azt a ti bal oldalatok felől, amint az korábban elmondatott: átlépvén a B pontból a D pontba, s a fejen hajtva végre azt. S ha az [ő] távolságok nem ismerése, s a közepek (*medios*) igaz ismeretének hiánya okán (mely kettő oly fontos fundamentuma a Vívóművészetnek) kezdené meg az ő hívás (*llamar*) technikáját egy olyan középből, honnan ti a támadással (*acometimiento*) s azon mozdulat részeivel meg tudnátok sebezni őt, törekedjetek erre a lanyha mozdulat (*movimiento remisso*) kezdetén, mikor a kard átmegy az ő bal oldalára: oly módon, hogy mikor visszatér, hogy megtegye az elhárítást (*desuio*), a ti sebzésetek okozata (*efecto*) már meglegyen [végbemenjen], hogy itt, s a hasonló esetekben illendő ismerni a közelséget (*lo propinquo*) s a távolságot (*remoto*) az ellenséges s a ti kardotok között. Közelinek [szomszédosnak] mondatik az a közelség, melyben a ti kardotok lesz az ő testéhez, s távolinak [messzinek] az a távolság, melyben az övé lesz a tiétektől: ámbár ezen ábrázolásban (*demostracion*) kevés gondot lesz szükség erre fordítani, hiszen mikor végrehajtják a technikát, kiviszik a kardot a középpontokból (mik a testek) lanyhán, egyszer az egyik, másszor a másik oldalra: s mikor meg akarná tenni az elhárítást, haladhattok, megcselekedvén a sebzéseket, mikre figyelmeztettem: azon megfontolással, hogy mindig megtartsátok a kar egyenességét (*rectitud*), mire figyelmeztettelek: mert az ellenkezője kárt fog okozni.

****

****

****

****

****

****

*

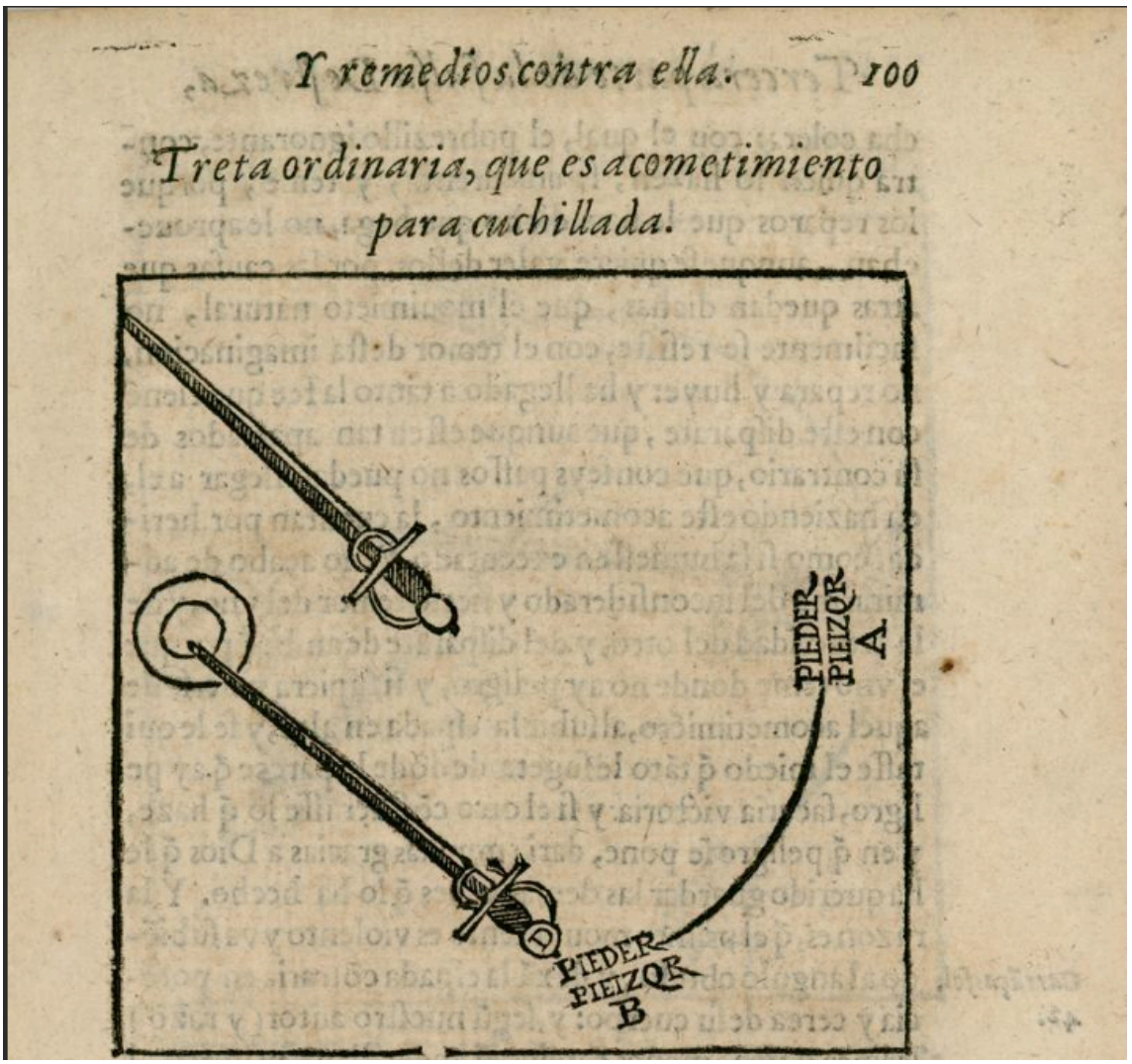

Közönséges technika, mely támadás egy kardcsapásra [vágásra].

(Treta ordinaria, que es acometimiento para cuchillada.)

[Az ábrán a megszokott geometria: A és B pontok. A Képzett vívó kardja a B pontból az ellenfél felemelt kardja felé mutat. Lábnyomok: "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb).]

Az erőszakos mozdulatnál, döféssel sebezni őt.

(Al movimiento violento, herirle de estocada.)

EGYIKE a leglényegesebb előírásoknak a közönséges Vívóművészetben (*Destreza ordinaria*), s az ő egyik leginkább becsült technikájuk (*treta*), sőt, az [a technika], melyet az alkalmakkor, mik adódnak nekik, leginkább használnak a professzorai [oktatói], az egy kardcsapás-támadás (*acometimiento de cuchillada*) nagy zajjal [csinnadrattával/lármával, *estruendo*], egy dühös mozdulattal (*furioso movimiento*) s rémisztő arckifejezéssel (*espantoso visaje*), felemelik a kart nagy haraggal (*colera*): mellyel a szegény tudatlan, ki ellen teszik, megrémül s retteg, mert a hárítások (*reparos*), mikről mondták néki, hogy tegye, nem válnak hasznára, ámbár használni akarja őket, az okokból, mik korábban elmondattak, hogy a természetes mozdulatnak (*movimiento natural*) nem könnyű ellenállni, s ezen elképzelés félelmével nem hárít, hanem menekül: s oly nagyra nőtt a hit, mit ezen badarságba (*disparate*) vetnek, hogy ámbár oly távol lennének az ellenfelüktől, hogy hat lépéssel sem érnének el hozzá, ezen támadást megtévén, [már] sebzésnek könyvelik el, mintha végrehajtották volna. S nem győzök csodálkozni az egyiknek meggondolatlan s balga félelmén, s a másiknak vakmerőségén, s mindkettőjük badarságán: mert az egyik ott fél, hol nincsen veszély, s ha tudná, hogyan használja ki azt a támadást (*acometimiento*), mikor a kard a magasba emelkedik, s elvétetne tőle a félelem, mely olyannyira gúzsba köti őt: onnan, hol úgy tűnik neki, hogy veszély vagyon, győzelmet (*victoria*) aratna: s ha a másik megfontolná, mit cselekszik, s mily veszélybe sodorja magát, nagy hálát adna Istennek, ki meg akarta őt óvni a többi alkalommal, mikor ezt tette. S az ok az, hogy az első mozdulat erőszakos (*violento*), s felmegy a tompa szögbe (*angulo obtuso*), s az ellenséges kardot potenciában (*en potencia*) [készenlétben] és a teste közelében hagyja: s a mi szerzőnk (s az ész) szerint, az a vonal, melynek kevesebb utat kell megtennie, hamarabb ér el a pontba, mit kijelöl neki az ő mozgatója (*mouedor*), mint az, melynek többet kellene: s ezért bebizonyítottuk, hogy a derékszög (*angulo recto*) messzebbre ér el, mint bármelyik másik. Ha a ti ellenfeletek tenni akarná azt a támadást, miután ti megválasztottátok a közepteket (*medio*), mikor felmenne a tompa szögbe, átléptek az A pontból (mely a közép lesz) a B pontba. Íves lépést (*compas curbo*) adva s sebzést a melleken, s ez mindig így lesz, valahányszor az ellenfél ily mozdulatot tenne, s figyelmeztetlek, hogy a kart mindig egyenesen (*recto*) tartva kell [ezt] véghezvinni.

****

****

****

****

****

****

*

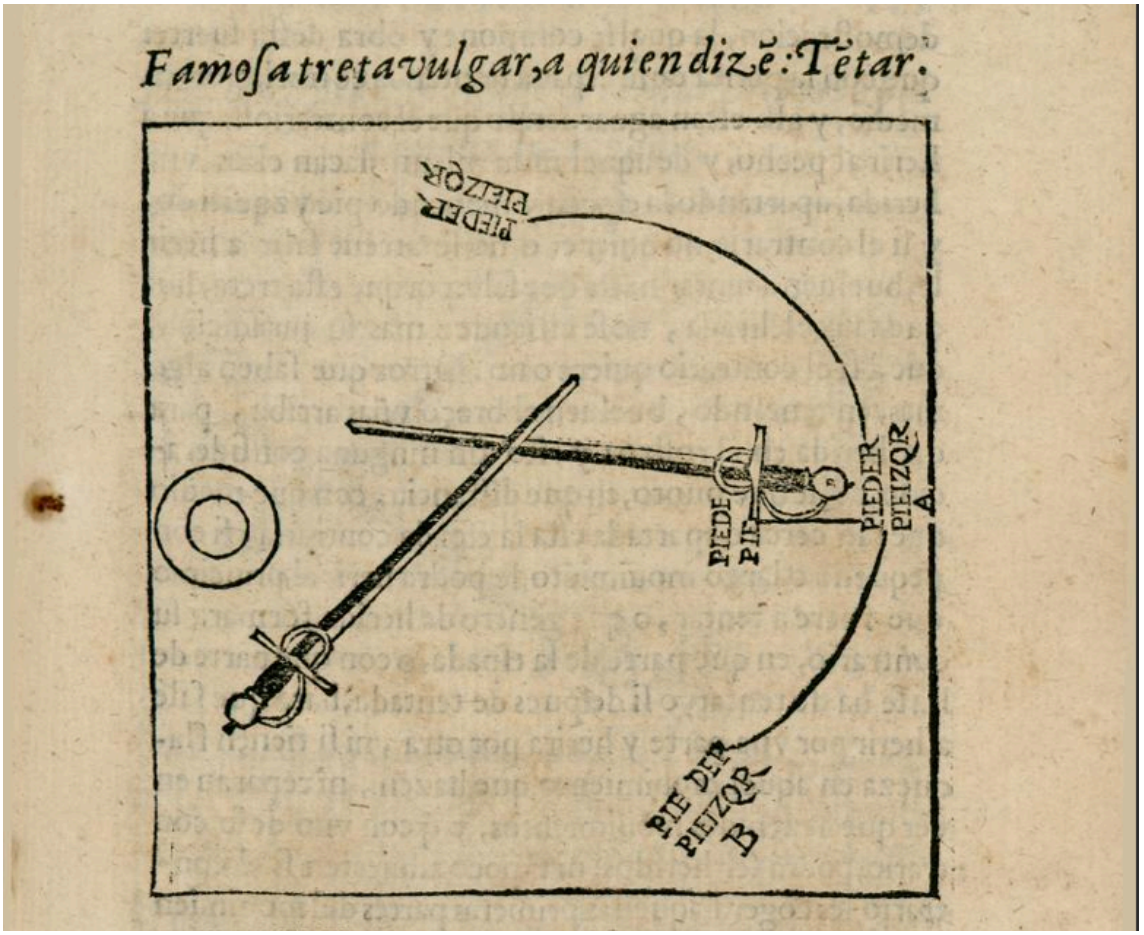

Híres vulgáris [közönséges] technika, mit úgy mondanak: Érintés [Tapogatás / *Tentar*].

(Famosa treta vulgar, a quien dizẽ: Tẽtar.)

[Az ábrán a körgeometria látható a kardokkal. A Képzett vívó kardja a B pontból mutat befelé, az A pontból pedig az ellenfél kardja indul. A kör felső részén fejjel lefelé a "PIE DER" és "PIE IZQ" feliratok láthatók, jelölve a lépések helyét.]

TECHNIKA (*Treta*) ez, melyről most tárgyalni fogunk, hogy az a Képzett vívó (*Diestro*), ki nem tudná azt, vagy az a Mester (*Maestro*), ki nem tanítaná azt, az egyikben nem bíznának, s a másikat kinevetnék, s nem bocsátanák be őt a Képzett vívók névsorába (*catalogo*): s olyannyira általános és használt, hogy egyiket sem űzik rendesebben [gyakrabban], sőt ebben cselekszik a legjobban a kontráikat (*contras*) s rekontráikat (*recontras*), ha olyan ellenfélre találnak, ki megfelel az ő szándékuknak: s a saját s ünnepelt neve ez: Érinteni [Tapogatni / *Tentar*], amint azt kinyilvánítja ezen ábrázolás [*demostracion*], mely ilyeténképpen tevődik össze s működik: hogy az ő kardjuk hegyével megérintik [megtapogatják, *tientan*] az ellenfélét középtájon (*por en medio*), s ott várnak arra, hogy az ellenfél elinduljon sebezni a mellen, s abból a mozdulatból, ők egy [másik] sebzést indítanak, eltérítvén a kardot s betévén a bal lábat (*pie izquierdo*), s ha az ellenfél nem akar, vagy nem mer kilépni, hogy megsebezze őt, újra érintenek, mígnem kilép: mert ezen technika, ámbár oly ünnepelt, nem terjed ki az ő joghatósága (*jurisdicion*) többre, mint arra, hogy az ellenfél akarja-e vagy sem. Mások, kik valamivel többet tudnak, miközben érintenek, befordítják a kart körömmel felfelé (*vñas arriba*), hogy sebzést adjanak az arcon: s mindezt minden megfontolás (*consideracion*) nélkül, [nem nézve,] mely pontból, mily távolságban (*distancia*), mily középpel (*medio*), oly közel vagy távol vagyon-e az ellenséges kard, [s hogy] kis vagy nagy mozdulattal, vajon meg tudja-e őt sebezni a kezdetekor annak, hogy érinteni menne, vagy mily nemű sebzést fog formálni az ellenfele, a kard mely részén, vagy annak mely részével kell érinteni. Vagy hogy miután megérintette, úgy tesz-e, mintha az egyik részen indulna sebezni, de a másikon sebez, [s hogy] vajon vagyon-e gyengeség abban a mozdulatban, mit cselekszenek, s nem veszik észre, hogy két mozdulatot tesznek, s hogy az ő ellenfelük egyetlen mozdulatával megsebezhetők lennének: s arra sem figyelmeznek, vajon az ellenfél be fogja-e fogni nekik a mozdulat azon első részeit, s aláveti-e (*sugetara*) a kardot, s megsebzi-e őket a saját technikájuknak ugyanazon részén, lévén a Képzett vívó (amint az) köteles mindezt megfontolni, hogy a veszélyt, mi előállna néki, egy pillanat alatt orvosolja. S ha a ti ellenfeletek megérintené a ti kardotokat a mondott formában, három sebzéssel bírtok, mikkel megsebezhetitek őt. Kettővel, íves lépésekkel (*compases curbos*): s a másikkal, egyenessel (*recto*), mik azok, melyek következnek.

****

****

****

****

****

****

*

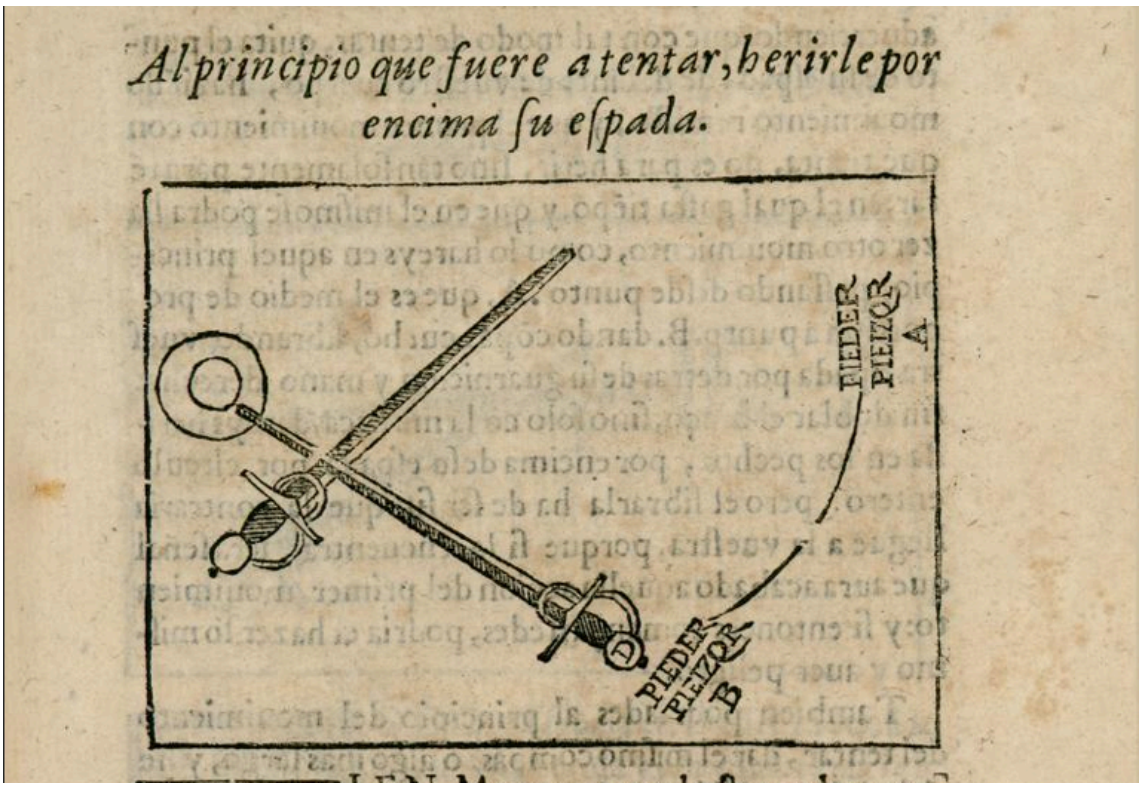

A kezdetekor annak, hogy érinteni [tapogatni] menne, megsebezni őt az ő kardja felett.

(Al principio que fuere a tentar, herirle por encima su espada.)

[Az ábrán a geometria látható a két keresztezett karddal, s az A és B pontokkal. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) feliratok jelölik a Képzett vívó lépését az A pontból a B pontba, egy íves vonal mentén.]

JÓL hiszem [Úgy tűnik nekem], hogy elegendőek lesznek az érvek, miket nemrég mondtunk, hogy megértessék ezen technika csekély megalapozottságát: sőt bízom benne, hogy professzorai [oktatói], hallván s megértvén azokat, megelégszenek velük, s okot fognak adni arra, hogy lebecsüljék azt, mit egészen idáig bálványnak tartottak, elvevén tőle a hitelt, mit oly oktalanul adtak néki: hiszen ezen igazsággal meg kell hogy fosztassék [mezteleníttessék] az ő hazugságaitól, s mint ilyet, elvessék: de ha maradna valami makacs [gőgös, *proterbo*] tudatlan, s találkozna veletek, s meg akarná érinteni a kardotokat, az első sebzés, mellyel megsebezhetitek őt, az ő mozdulata kezdetének megismerése által kell hogy legyen: figyelmeztetvén [figyelembe vévén], hogy az ilyetén módú érintéssel, elveszi az ő kardja hegyét a ti testetek elől, lanyha mozdulatot (*movimiento remisso*) cselekedvén, s hogy az első mozdulat, mellyel érint, nem sebezni való, hanem csupáncsak érinteni: melyben időt pazarol el, s melyben egy másik mozdulat tétethet, amint azt ti teszitek abban a kezdetben, átlépvén az A pontból, mely az arányos közép (*medio de proporcion*), a B pontba. Íves lépést (*compas curbo*) adva, kiszabadítván a ti kardotokat az ő hárítóvasa (*guarnicion*) és jobb keze mögül: anélkül, hogy behajlítanátok a kart, hanem csupán a csuklóval (*muñeca*), sebzést fogtok adni a melleken, az ő kardja felett teljes körrel (*circulo entero*): de a [kard] kiszabadításának anélkül kell lennie, hogy az ellenséges [kard] elérne a tiétekhez, mert ha találkozik [vele], az annak a jele lesz, hogy már befejezte annak az első mozdulatnak az akcióját: s ha ti akkor kezdenétek [a mozdulatot], ő is megtehetné ugyanezt, s veszély lenne. Úgyszintén megtehetnétek az érintés mozdulatának kezdetekor, hogy ugyanezen lépést adjátok, vagy valamivel hosszabbat, s megsebezzétek őt a kard karja alatt: de az első [megoldás] több biztonságot ígér: mert a sebzés a kardon felső szöggel (*angulo superior*) tétetik, s emebben [a másodikban] pedig alsóval (*inferior*), s azonnal következik a lenyomás (*abatir*), mely ellen a fonákvágás (*reues*) vagyon, s az egyik technika hívja a másikat, s azzal, mit [elsőként] mondtunk, megsebeznek egy [egyetlen] pontban.

****

****

****

****

****

****

*

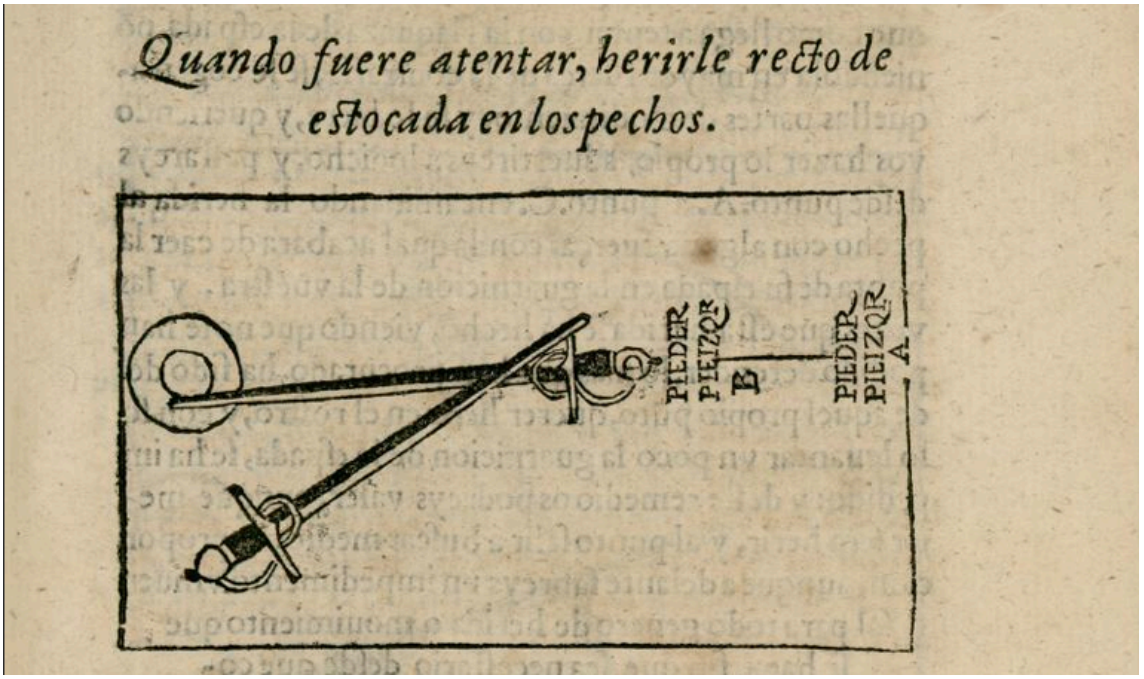

Mikor érinteni [tapogatni] menne, egyenes döféssel sebezni őt a melleken.

(Quando fuere a tentar, herirle recto de estocada en los pechos.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. Az egyenes vonalon az A és B pontok találhatók a "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) feliratokkal, jelezvén a Képzett vívó egyenes irányú lépését.]

KEVESET tudnának a Vívóművészetben (*Destreza*), mikor [ha] csupán egyetlen sebzéssel s egyetlen részen kellene mindig megsebezni az ellenfelet, de oly [nagyok] az ő csodálatos okozatai (*efectos*) s az ő változatossága, hogy szükségeltetik a gyakorlatra bízni őket, lévén lehetetlen mindegyikről tárgyalni: s a sebzéssel, mellyel most sebezhettek, mit ezen ábrázolás (*demostracion*) jelöl, megfontolásra érdemes, úgy az ő értéke miatt, mint amiatt, mit a mi szerzőnk [Carranza] mond, ellenvetésképpen ezen érintéses [tapogatós, *tentado*] technika (*treta*) ellen, hogy az, ki a kardot középtájon megérinteni menne, nem szabadul [távozik] veszély nélkül, mert kis mozdulattal, mit a Képzett vívó (*Diestro*) tesz, könnyedén bele fog esni [csúszni] a kard, mellyel érintene, az ellenséges [kard] erejébe (*fuerça*), szabadon maradván [a Képzett vívó kardja], s biztonságban sebezvén őt, mi az, mit ezen ábrázolás kinyilvánít: s az ok az, hogy minthogy a kard gyengeségével (*flaqueza*) érkezik érinteni, beletévén [illesztvén] azt az ellenséges [kard] nagyobb erejébe (*fuerça*), befogják neki a mozdulat azon részeit, s megsebzik őt, s ha ti ugyanezt akarjátok tenni, figyelmeztetnetek kell magatokat az elmondottakra, s átléptek az A pontból a C pontba *(megjegyzés: a nyomtatott ábrán csak a B pontig van jelölve a lépés, de a szöveg itt C pontot ír)*. A mellekre irányítva a sebzést némi erővel: mely által az ő kardjának hegye a ti hárítóvasatokba (*guarnicion*) fog esni [csúszni], s az alkalmakkor, mikor ezen sebzés végrehajtatott, látván, hogy nem tudtak védekezni, a legtöbb, mit próbáltak, az volt, hogy abból az azonos pontból az arcon akartak sebezni, s csupán egy kicsit megemelve a kard hárítóvasát, ez meg lett akadályozva: s ezen ellenszerrel (*remedio*) élhettek, ámbár jobb lesz sebezni, s azonnal kilépni, hogy az arányos közepet (*medio de proporcion*) keressétek, ámbár a későbbiekben meg fogtok ismerni egy egyetemes akadályt (*impedimento universal*) mindenféle sebzés vagy mozdulat ellen, mi csak tétetik, anélkül, hogy onnantól fogva, hogy előrefelé kezdtek lépni [távolságot fokozni, *graduar*], szükséges lenne hátrafelé visszatérni, hacsak nem önként: miről a maga helyén igen részletesen fogunk tárgyalni.

****

****

****

****

****

****

*

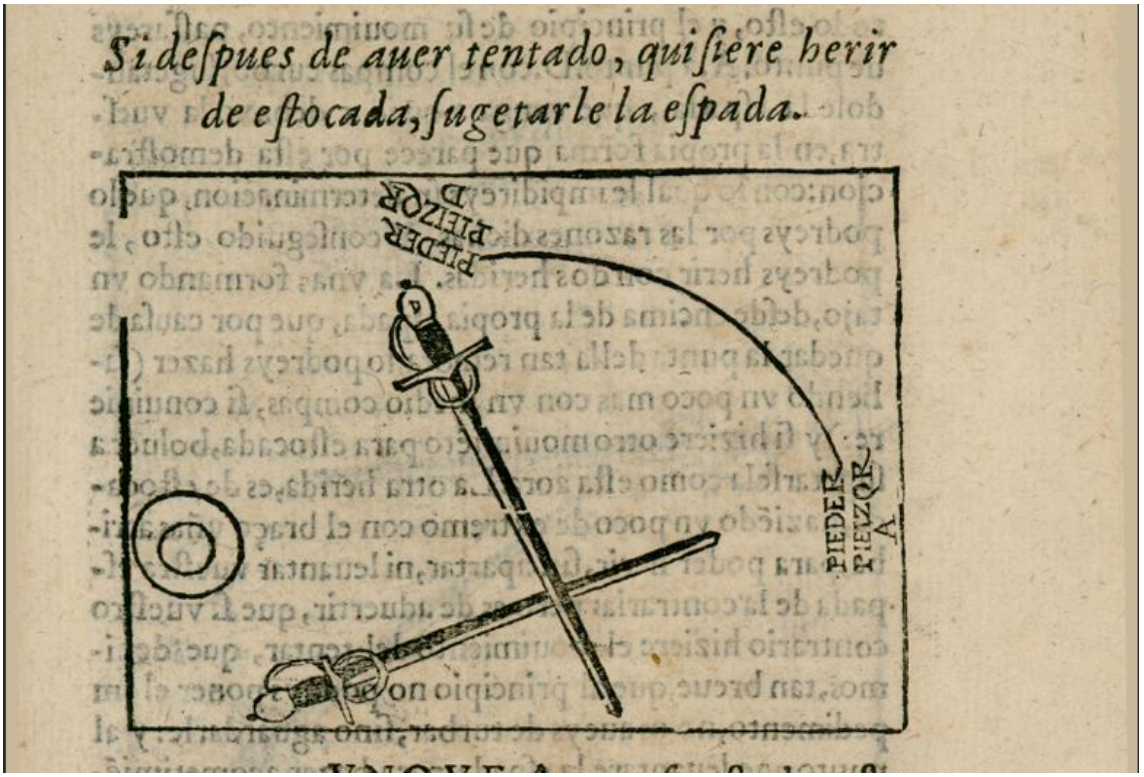

Ha miután érintett [tapogatott], döféssel akarna sebezni, leigázni [alávetni] a kardját.

(Si despues de auer tentado, quisiere herir de estocada, sugetarle la espada.)

[Az ábrán a két kard geometriája látható, hol a Képzett vívó kardja felülről fedi (leigázza) az ellenfélét. A lépés az A pontból a D pontba történik, a "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölésekkel az íves vonal mentén.]

ÁMBÁR most számotokra ezen ábrázolás (*demostracion*), s annak okozata (*efecto*), új doktrína [tanítás, *dotrina nueua*] legyen, s egyáltalán ne értsétek azt, minthogy sok alapelvre (*principios*) van szükség az igaz ismerethez (*verdadero conocimiento*), s minthogy különleges magyarázatra (*declaracion particular*) van szükség (amint a későbbiekben bőségesen meg is tétetik majd), hiszen ezen alapszik e tudomány (*sciencia*): elégedjetek meg most azzal, hogy tudjátok, miként fogjátok megakadályozni (*impidireys*) az érintés (*tentar*) technikáját (*treta*), melyről épp tárgyalunk, mígnem eljutunk az ötödik részig. S ezen akadályhoz (*impedimento*) meg kell jegyeznetek, hogy a mozdulat (*movimiento*), mit a kard érintésére tesznek, gyengeséggel (*flaqueza*) bír, amint azt már bebizonyítottuk: s úgyszintén [az], hogy a kardjának gyengeségével megy érinteni, s megismervén mindezt, és az ő mozdulatának kezdetét, átléptek az A pontból a D pontba. Az íves lépéssel (*compas curbo*), leigázván [alávetvén, *sugetandole*] az ő kardját, oly módon, hogy a tiétek alatt maradjon, pontosan abban a formában, amint az ezen ábrázoláson látszik: mely által meg fogjátok akadályozni az ő elhatározását (*determinacion*), melyet az elmondott okoknál fogva tehettek meg. S ezt elérvén, két sebzéssel is megsebezhetitek őt. Az egyik, formálván egy vágást (*tajo*), magának a kardnak a tetejéről [maga felett tartva a kardot], mit amiatt, hogy az ő kardjának hegye oly távolra (*remota*) kerül, megtehettek (kilépvén egy kicsit jobban egy fél lépéssel (*medio compas*), ha illendő [szükséges]): s ha tenne egy másik mozdulatot a döféshez (*estocada*), újra leigázzátok [alávetitek] azt neki, amint most vagyon. A másik sebzés, egy döfésből (*estocada*) való, csinálván egy kis végletet (*extremo*) a karral, körömmel felfelé (*vñas arriba*), hogy sebezni tudjatok, anélkül, hogy eltávolítanátok, sem felemelnétek a ti kardotokat az ellenségesről: de megjegyzendő, hogy ha a ti ellenfeletek az érintés mozdulatát, amiről beszéltünk, oly rövidre tenné meg, hogy a kezdetekor nem tudtok akadályt állítani elé, nem kell megzavarodnotok, hanem várjátok meg őt: s abban a pontban, mikor felemeli a kardot, hogy támadást (*acometimiento*) tegyen, vagy hogy sebzést adjon, adván ugyanazt a lépést, leigázzátok neki, megölvén [kioltva/megsemmisítve, *matandole*] azt a mozdulatot, mit elkezd, s megcsinálván a sebzéseket, mikre figyelmeztettelek.

****

****

****

****

****

****

*

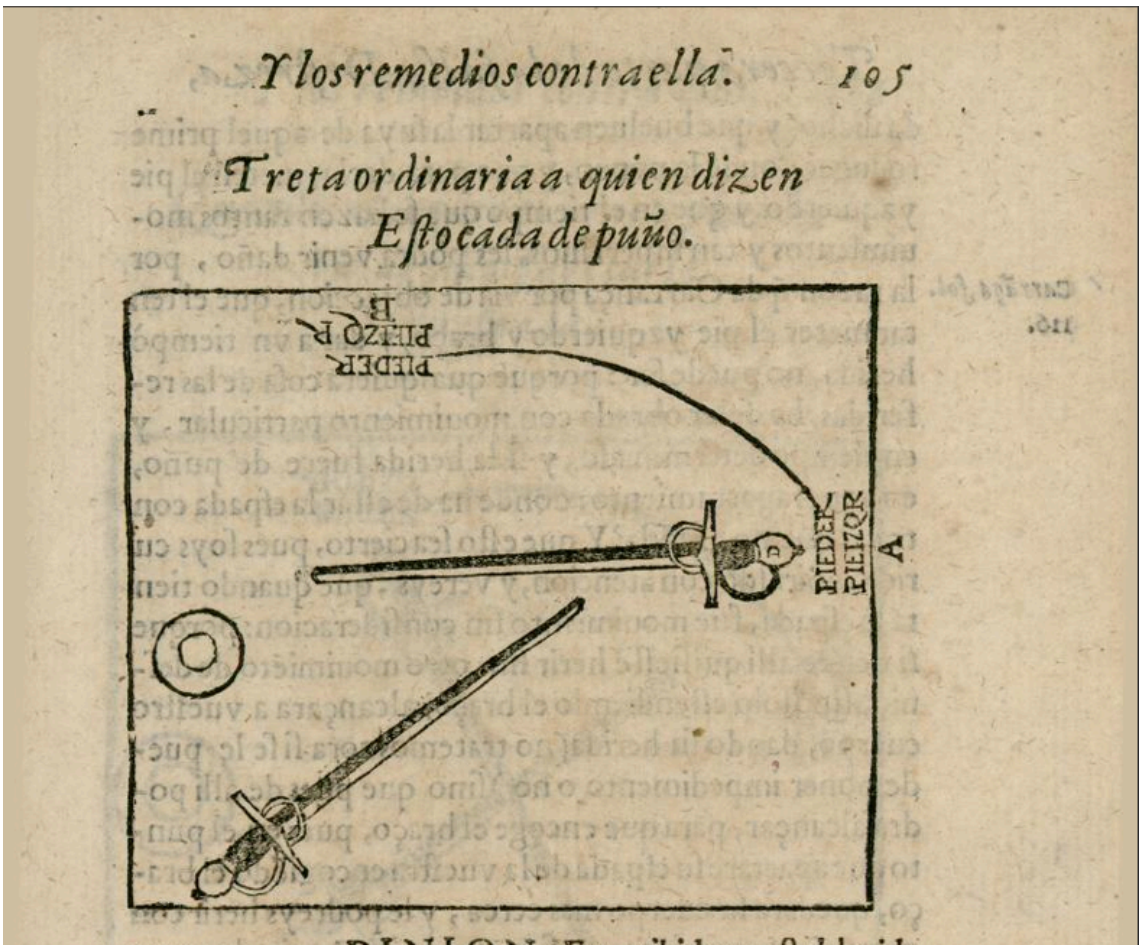

Közönséges technika, mit úgy mondanak [neveznek]: Ököl-döfés [Visszahúzott karú döfés].

(Treta ordinaria a quien dizen Estocada de puño.)

[Az ábrán a geometria látható két karddal. A Képzett vívó kardja az A pontban vagyon. A másik kard a B pontból indul befelé, a hárítóvasnál a "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) feliratokkal. A kör felső részén fejjel lefelé szintén láthatók a lépés jelölései.]

VÉLEMÉNY (*Opinion*), mely elfogadott, s törvényként megerősített a közönséges Vívóművészet (*ordinaria Destreza*) professzorai [oktatói] között, hogy egy döfés (*estocada*) adásához, akár az ellenséges kardot érintve (*tentando*), akár anélkül, hogy elérnének hozzá, annak ökölből valónak (*de puño*) kell lennie, mely [azt jelenti, hogy], behajlítják a kart, meghajlítva a könyök ízületét (*coyuntura del codo*), vagy érvágót [könyökhajlatot, *sangradera*], s azután nagy erővel (*con mucha fuerça*) újra kinyújtják (*estender*), úgy tűnvén nekik, hogy azáltal, hogy behajlítják a kart, a döfés erősebb lesz s minden ellenszer (*remedio*) nélküli: s nem akarják meglátni, hogy mikor ezt teszik, az azután van, miután megérintették az ellenséges kardot (amint az korábban elmondatott) s hogy újra eltávolítják a sajátjukat abból az első helyből, hová teszik, s hogy az adásához, beteszik a bal lábat (*pie yzquierdo*), s hogy mialatt oly sok s oly felesleges (*superfluos*) mozdulatot tesznek, kár érheti őket, azon oknál fogva, mit Carranza ad ellenvetésképpen (*por via de objeccion*), hogy az érintés (*tentar*), a bal láb és a kar betétele, s ugyanabban az időben (*tiempo*) sebzés adása, nem lehetséges: mert az említett dolgok bármelyikét külön mozdulattal (*movimiento particular*) s meghatározott időben (*tiempo determinado*) kell véghezvinni, s ha a sebzés ökölből való lenne (*fuere de puño*), abban az eltávolodásban (*apartamiento*), hol kellene lennie az ellenséges kardnak, hogy ne sebezzen? S hogy ez bizonyos legyen, minthogy ti kíváncsiak (*curioso*) vagytok, nézzétek meg figyelmesen, s látni fogjátok, hogy mikor megérinti a kardot, az megfontolás (*consideracion*) nélküli mozdulat volt: mert ha onnan akarna sebezni anélkül, hogy más, elhárító mozdulatot (*mouimiẽto de desuio*) tenne, hanem csupán kinyújtaná a karját, elérné a ti testeteket, adván az ő sebzését (ne tárgyaljuk most, vajon lehet-e elébe akadályt (*impedimento*) állítani, vagy sem) hanem ha onnan el tudja érni, minek hajlítja be a kart? Hiszen abban a pontban, mikor eltávolítaná az ő kardját a tiétektől, behajlítván a karját, a teste közelebb marad, s ti kis mozdulattal meg tudjátok őt sebezni: s ha beteszi a bal lábát, még jobban megrövidíti a kardot, s a teste közelebb ér a tiétekhez: hol csupán egyenesen (*recto*) állva, meg fogjátok őt sebezni, anélkül, hogy az övé el tudna érni [hozzátok], hacsak nem úgy, hogy újra visszateszi [kiveszi/hátrahúzza, *boluiendo a sacar*] a bal lábát, s mindezek ellenére, meg fogjátok védeni magatokat, s sebezni fogtok, ha illendő, nagy könnyedséggel, egyetlen részen s egyetlen mozdulattal oly sokkal szemben, mint amennyit ő fog tenni.

****

****

****

****

****

****

*

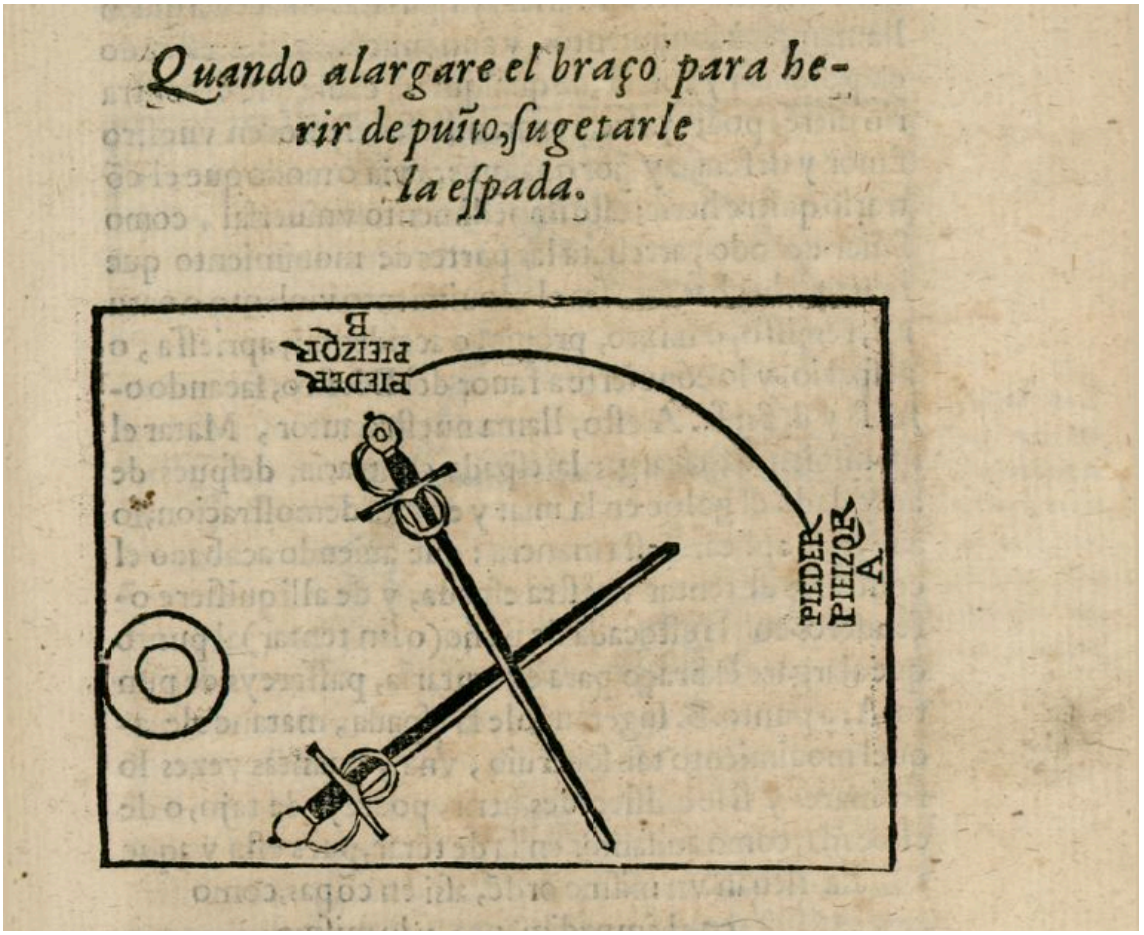

Mikor kinyújtaná a kart, hogy ökölből [visszahúzva] sebezzen, leigázni [alávetni] a kardját.

(Quando alargare el braço para herir de puño, sugetarle la espada.)

[Az ábrán a geometria látható a két keresztezett karddal. A Képzett vívó az A pontból egy íves lépést tesz a B pontba. A B pontnál fejjel lefelé a "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) feliratok jelölik a lépés végét.]

PREMISSZÁKAT [Előzeteseket / Alapvetéseket, *Premissas*] adunk ezen ábrázolásban (*demostracion*) s a múltkoriban (mely hozzá hasonló), egy egyetemes akadályról (*impedimento vniuersal*) minden mozdulat ellen, miket minden fegyverben meg lehet fontolni, minek magyarázatát a maga helyére hagyjuk: mert most még nem vagytok felkészülve a megértésére: s azért hívom akadálynak, mert megakadályozza az elhatározásokat (*determinaciones contrarias*), mik már tetté váltak, miket mi Mozdulatoknak (*Movimientos*) hívunk, s még sokszor [akkor is megakadályozza, ha csak] potenciában (*en potencia*) [készenlétben] vagyon, s ezzel [az akadállyal], bármely oknál fogva is, mit az ellenfél adna, csodálatos okozatokat (*efectos*) nyerhettek a ti javatokra s védelmetekre: s bármely úton vagy módon akar is az ellenfél sebezni, ezen egyetemes akadály, mint mindennek ura (*señor de todo*), elragadja [befogja] a mozdulat azon részeit, miket már megtett, legyen az erőszakos vagy természetes mozdulat (*movimiento violento o natural*), lanyha, vagy kevert, saját, vagy járulékos (*remisso, o mixto, propio, o accidental*), sebesen, vagy lassan [megtett] (*apriessa, o aespacio*), s a Képzett vívó (*Diestro*) javára fordítja azt, sebzést (*ofensa*) és védelmet (*defensa*) nyervén belőle. Ezt hívja a mi szerzőnk [Carranza] a Mozdulat megölésének (*Matar el movimiento*), [mely egyenlő azzal, hogy] kimeríteni [tehermentesíteni, *escargar*] az ellenséges kardot, miután [az] csapást (*golpe*) adott az enyémen: s ezen ábrázolásban a következőképpen kell alkalmaznotok: hogy miután befejezte az ellenfél a ti kardotok érintését (*tentar*), s onnan meg akarna sebezni titeket az ököl-döféssel (*estocada de puño*) (vagy érintés nélkül), abban a pontban, mikor kinyújtaná a kart a végrehajtásához, átléptek az A pontból a B pontba. Leigázván [alávetvén, *sugetandole*] neki a kardot, megölvén neki azt az oly gőgös (*soberuio*) mozdulatot, egyszer, s ahányszor csak formálná azt: s ha meg akarnátok őt sebezni, tehetitek vágással (*de tajo*), vagy döféssel (*de estocada*), amint arra az érintésnél [tapogatásnál, a szövegben: *tetar*] figyelmeztettünk, hiszen ez s amaz is egyugyanazon rendet követik, úgy a lépésekben (*compas*), mint az akadályban (*impedimento*), s ugyanezt a sebzésekben is.

****

****

****

****

****

****

*

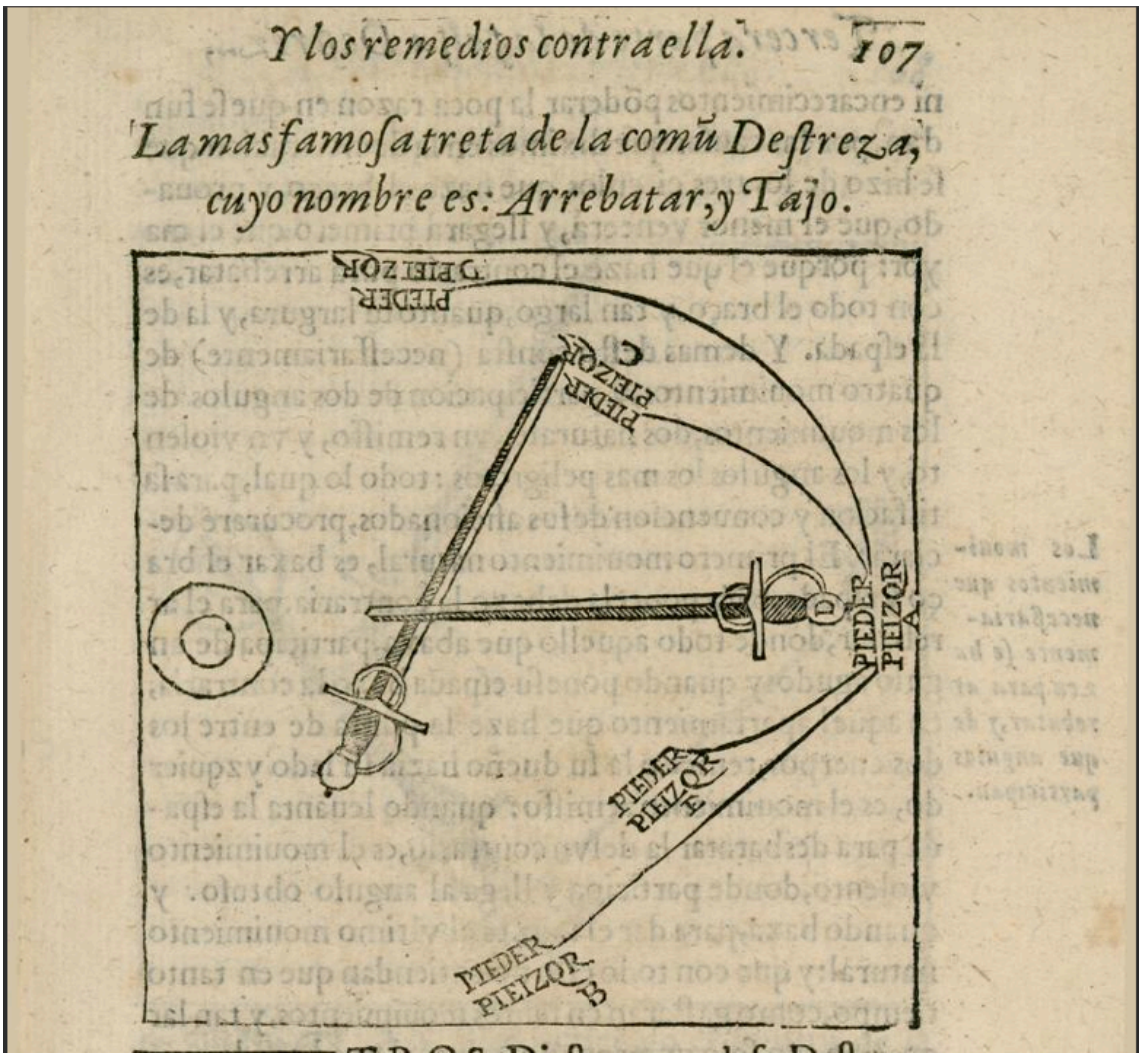

A közönséges Vívóművészet leghíresebb technikája, melynek neve: Elragadás [Pengeütés/Befogás], és Vágás.

(La mas famosa treta de la comũ Destreza, cuyo nombre es: Arrebatar, y Tajo.)

[Az ábrán egy komplexebb geometria látható. A, B, C, E pontokkal. Két kard keresztezi egymást, de a mozgást jelző ívek a vágás hatalmas útját jelölik. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) feliratok különböző pozíciókban láthatók az íveken.]

MÁS Képzett vívók (*Diestros*), kik az ő Vívóművészetükből (*Destreza*) nagyobb részt sajátítottak el, különleges ellenszerként (*remedio*) választották, hogy szétzilálják [legyőzzék, *desuaratar*] az ellenfelüket, ha megállapodva (*afirmado*) [stabil tartásban] látják őt, [hogy] elragadják [befogják/kiüssék, *arrebatar*] neki a kardot: betévén a jobb lábat (*pie derecho*), vágással (*de tajo*) sebezvén: mely egy oly technika (*treta*), miben ők bíznak: s amint mondják, ez az ellenszer azok ellen, kik meg mernek állapodni velük szemben, s nem tudom, mily érvekkel, sem dicséretekkel [erősítésekkel] hogyan igazolhatnák a csekély ésszerűséget, min alapulnak, azon okokból, miket elmondtunk abban az ábrázolásban (*demostracion*), mi a kar által formált három körről tétetett, s bebizonyíttatott, hogy a kisebbik fog győzni, s hamarabb fog odaérni, mint a nagyobbik: mert azt, mit az ellenfél tesz az elragadáshoz (*arrebatar*), az egész karral [teszi], s oly hosszan, amilyen annak, s a kardnak a hosszúsága. S ezen felül [ez] áll (kényszerűen) négy mozdulatból (*movimientos*), s két szög (*angulos*) részesedéséből a mozdulatokból: kettő természetes (*naturales*), egy lanyha (*remisso*), és egy erőszakos (*violento*), s a szögek a legveszélyesebbek: mindezt, az ő rajongóik kielégítésére s meggyőzésére, megpróbálom elmagyarázni. Az első mozdulat természetes (*natural*), a kar s a kard leeresztése, hogy azt az ellenséges [kard] alá tegye, az elragadáshoz, hol is mindaz, mi leereszkedik, a hegyes szögből (*angulo agudo*) részesedik: s mikor a kardját az ellenséges alá teszi, abban az eltávolításban, mit a [kard] hegye tesz a két test közül, úgy tartván azt a gazdája a bal oldala felé, az lanyha mozdulat (*movimiento remisso*): mikor felemeli a kardot, hogy szétzilálja [félreüsse] az ellenfélét, az erőszakos mozdulat (*movimiento violento*), hol részesedik és eljut a tompa szögbe (*angulo obtuso*): s mikor leereszkedik, hogy adja a vágást (*tajo*), az az utolsó természetes mozdulat: s hogy mindezzel [még mindig] nem értik meg, hogy oly sok idő alatt, mit el fognak pazarolni oly sok s oly hosszú mozdulatban, csupán egyetlen kicsinnyel, mi az, mit a csukló (*muñeca*) tesz, meg lehet őket sebezni, a lépésekkel (*compases*) segítve, [úgy hogy] ők a levegőben maradnak a kardjukkal, anélkül, hogy találkoznának a Képzett vívóéval (*Diestro*), s okozat (*efecto*) tétele nélkül, s az ellenséges [kard] biztonságból sebezvén őket, amint az látható lesz a következő ábrázolásokon: mik a leghosszabb tapasztalattal (*larga experiencia*) vannak megerősítve az elragadókkal (*arrebatadores*) szemben.

****

****

****

****

****

****

*

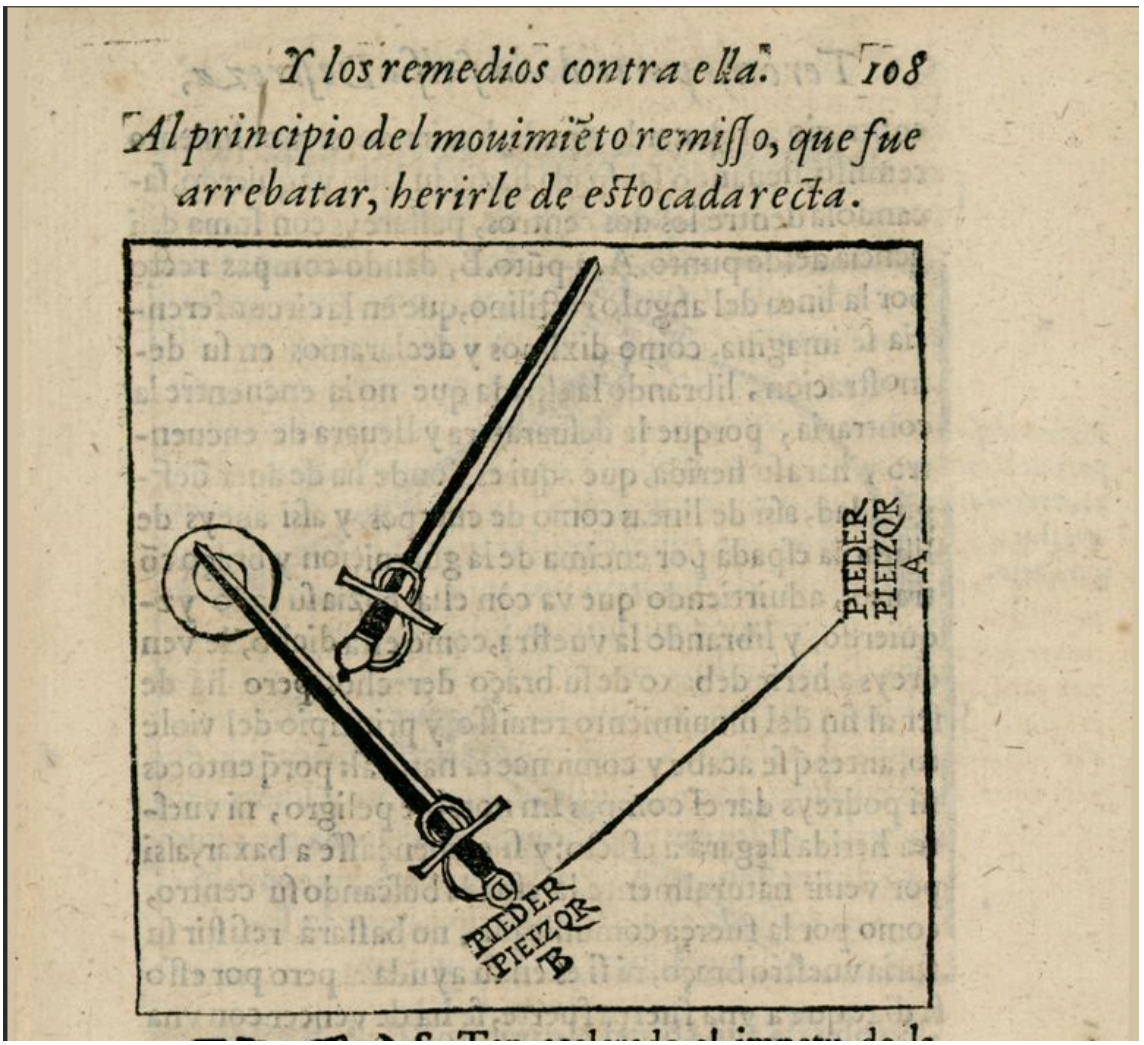

A lanyha mozdulat kezdetén, mely elragadni [befogni/kiütni] ment, nyílegyenes döféssel sebezni őt.

(Al principio del movimiento remiso, que fue arrebatar, herirle de estocada recta.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. Az A pontból egy egyenes vonal indul a B pontba, ahol a "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) feliratok egy egyenes lépést (compas recto) jelölnek. A Képzett vívó kardjának hegye az egyenes lépésből kifolyólag a kör középpontja felé, az ellenfél testére mutat.]

OLY sebes [oly felgyorsult] azon erőnek a lendülete (*impetu*), mit közölnek ezen elragadás (*arrebatar*) tételekor, hogy ámbár oly sok mozdulatból tevődik össze, s a két káros szög (*angulos*) részesedéséből, illendő, hogy megismerjétek a kezdetét, hogy hasznot húzzatok belőle: mert az a Képzett vívó (*Diestro*), ki teljességgel (*enteramente*) ismeri a kezdeteket, könnyűszerrel fogja orvosolni a végeket [befejezéseket]: s eljutván ezen tökéletességhez (*perfeccion*), s miután elkezdte a ti ellenfeletek elragadni (*arrebatar*) a kardot, megtévén a lanyha mozdulatot (*movimiento remisso*), elvivén a kardot a bal oldala felé, kivévén azt a két középpont (*centros*) közül, átléptek a legnagyobb szorgalommal [gyorsasággal/igyekezettel, *suma diligencia*] az A pontból a B pontba. Egyenes lépést (*compas recto*) adván az egyenes vonalú szög (*angulo rectilino*) vonalán, mely a kerületben képzeltetik, amint azt elmondtuk s megmagyaráztuk az ő ábrázolásában, kiszabadítván a kardot, hogy ne találkozzon [ne ütközzön, *encuentre*] vele az ellenséges [kard], mert [különben] szétzilálná [félreütné] s magával vinné az ütközés során, s megcsinálná az ő sebzését, mert itt kell egyenlőtlenségnek (*desigualdad*) lennie, úgy a vonalakban, mint a testekben. S így kell kiszabadítanotok a kardot az ellenséges hárítóvas (*guarnicion*) és kar felett, figyelmeztetvén [megjegyezvén], hogy azzal a saját bal oldala felé halad, s kiszabadítván a tiéteket, amint elmondatott, sebezni fogtok az ő jobb karja alatt: de ennek a lanyha mozdulat (*movimiento remiso*) végén s az erőszakos (*violento*) kezdetén kell lennie, mielőtt az befejeződne s elkezdődne a természetes (*natural*): mert akkor sem a lépést nem tudnátok megadni jelentős (*notable*) veszély nélkül, sem a ti sebzésetek nem érné el a [kívánt] okozatot (*efecto*): s ha elkezdene leereszkedni [a kardja], egyrészt mert természetesen halad a kard a középpontját keresvén, másrészt a közölt erő (*fuerça comunicada*) okán, nem lesz elegendő a ti karotok ahhoz, hogy ellenálljon az ő dühének (*furia*), még akkor sem, ha az ő segítségére vagyon [a másik kéz is]: de ezért mondják, hogy egy erős erőt (*fuerça fuerte*) egy könnyűvel (*ligera*) kell legyőzni. S mindenekfelett figyelmeztetlek, hogy a kart egyenesen (*recto*) kell tartanotok, anélkül, hogy egy fikarcnyit [egy pontnyit, *vn punto*] is behajlítanátok, hanem hogy a lábak pótolják a lépéssel (*compas*) a távolságot (*distancia*), mi a sebzéshez megkívántatik.

****

****

****

****

****

****

*

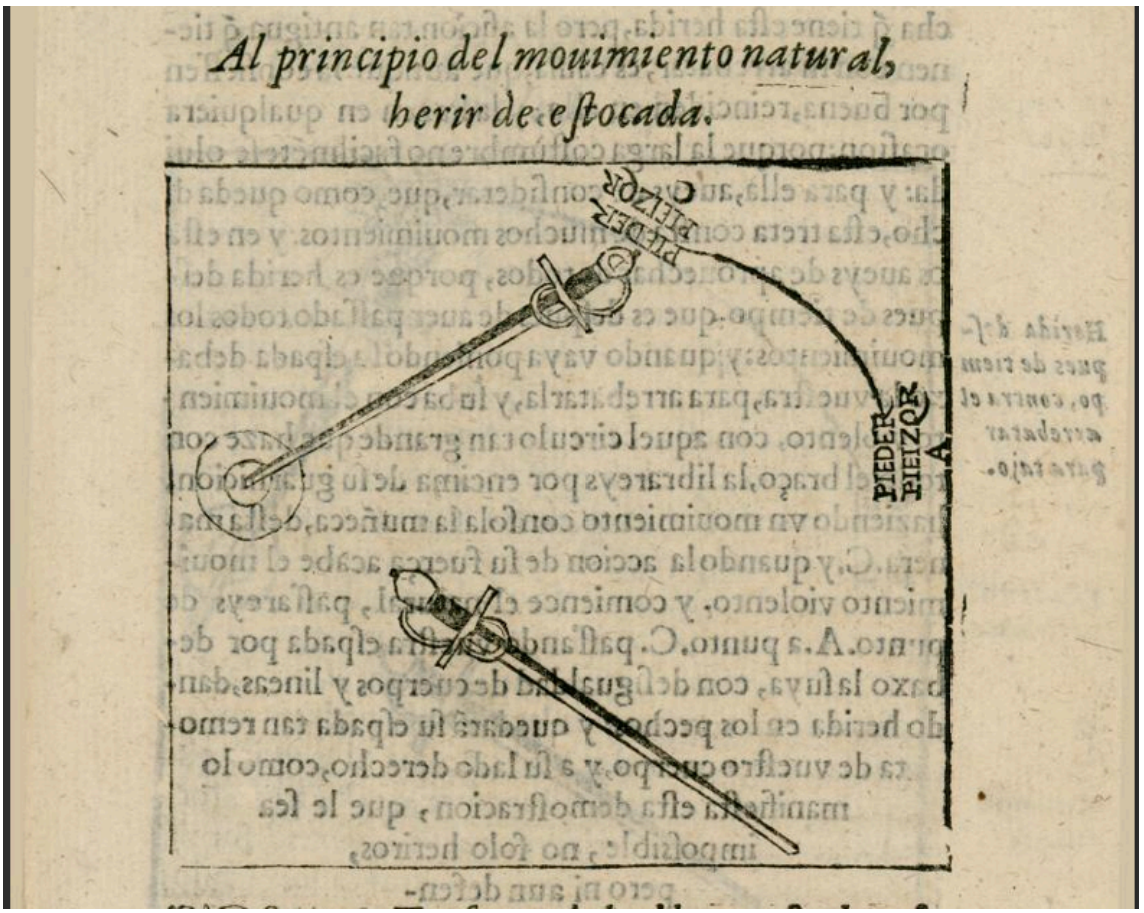

A természetes mozdulat kezdetén, döféssel sebezni őt.

(Al principio del movimiento natural, herir de estocada.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból egy íves vonal mentén lép a C pontba. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) feliratok ezen az íven találhatók. A Képzett vívó kardjának hegye az ellenfél mellkasa (a kör közepe) felé mutat, míg az ellenfél kardja a jobb oldalra van térítve s leigázva.]

OLY titkos [oly rejtett] a sebzés, mit ezen ábrázolás (*demostracion*) ezen elragadóknak [pengeütést alkalmazóknak, *arrebatadores*] jelöl [mutat], hogy igencsak szükség volt a hosszú tapasztalatra (*larga experiencia*), mivel bírnak felőle, hogy némelyek eljussanak (ámbár fogcsikorgatva) annak a veszélynek a megismeréséig, mibe sodorják magukat, mikor ezen technikát akarják cselekedni: de a tapasztalat, amint mondjuk, lévén, hogy minden dolgoknak a kiábrándítója [megvilágítója, *desengaño*], bizonyítható okokat adott nekik annak csekély bizonyosságáról: s ellenkezőleg, a sok [előny], mivel ezen sebzés bír, de az oly régi vonzalom (*aficion*), mivel az ő elragadásuk (*arrebatar*) iránt viseltetnek, az oka, hogy ámbár jóként vallanák is be [a mi sebzésünket], visszaesnek abba, s megteszik azt bármely alkalommal: mert a hosszú szokás nem felejttetik el könnyedén: s ahhoz, meg kell fontolnotok, hogy, amint elmondatott, ezen technika (*treta*) sok mozdulatból áll: s ennél [a sebzésnél] mindegyikből hasznot kell húznotok, mert ez idő utáni sebzés (*herida despues de tiempo*), mely [azt jelenti, hogy] miután az összes mozdulat elmúlt [végbement]: s mikor megy betévén az ő kardját a tiétek alá, hogy elragadja azt, s felmegy az erőszakos mozdulattal (*movimiento violento*), azzal az oly nagy körrel, mit az egész karral tesz, kiszabadítjátok a tiéteket az ő hárítóvasa (*guarnicion*) felett, megtévén egy mozdulatot csupáncsak a csuklóval (*muñeca*), ilyeténképpen a C pontba. S mikor az ő erejének akciója befejezi az erőszakos mozdulatot, s elkezdi a természetest (*natural*), átléptek az A pontból a C pontba. Átvivén a ti kardotokat az övé alatt, a testek és vonalak egyenlőtlenségével (*desigualdad de cuerpos y lineas*), adván sebzést a melleken: s az ő kardja oly távol (*remota*) marad a ti testetektől, s az ő jobb oldala felé, amint azt ezen ábrázolás kinyilvánítja, hogy lehetetlen legyen néki nem csupán titeket megsebezni, de még védekezni is.

****

****

****

****

****

****

*

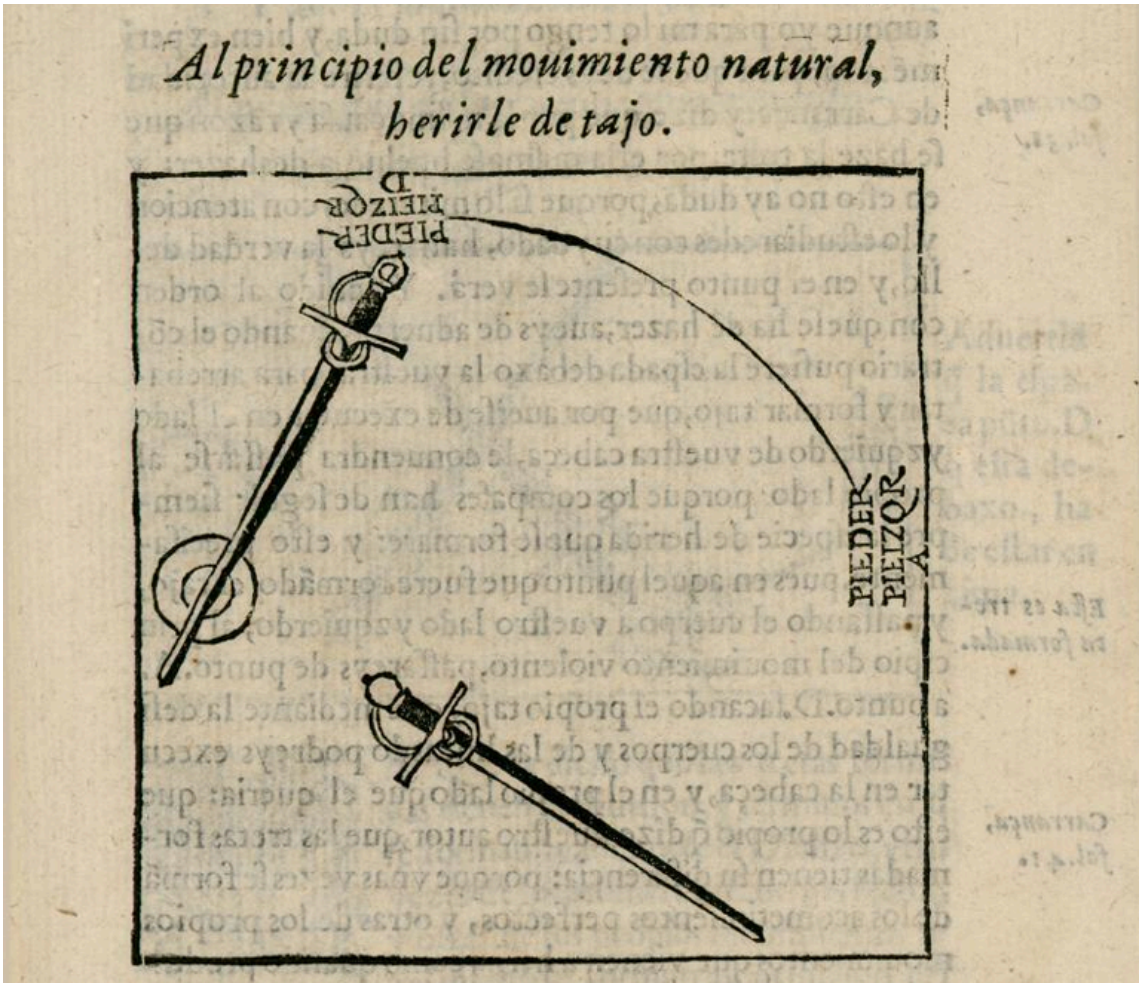

A természetes mozdulat kezdetén, vágással sebezni őt.

(Al principio del movimiento natural, herirle de tajo.)

[Az ábrán a geometria látható a kardokkal. A Képzett vívó az A pontból az egyenes és az íves vonal által határolt területen át a D pontba lép. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) feliratok fejjel lefelé a D pontnál, valamint normál állásban az A pontnál is megjelennek.]

A Vívóművészet (*Destreza*) legnagyobb mestersége (*artificio*), s hol leginkább tisztán kinyilvánítja az ő nagyságát, hatalmát s uralmát (*señorio*), abban vagyon, hogy megadja az ő professzorainak [oktatóinak] a módot s a rendet, hogy amily oknál s helynél fogva az ő ellenfelük meg akarná sebezni (bármelyiküket is), elragadják (*arrebatar*) azon mozdulatok (*movimientos*) kezdeteit, miket az tenne, s ugyanazt a sebzést cselekedjék meg rajta, végrehajtván azt ugyanazon a részen, hol ő akarta: s ámbár én a magam részéről ezt minden kétséget kizárónak (*sin duda*) tartom, s jól megtapasztaltnak, hogy hitelt adjatok neki, hivatkozni fogok Carranza tekintélyére (*autoridad*): s ő azt mondja, hogy ugyanazon oknál s érvnél fogva, amivel a technikát (*treta*) cselekszik, önmaga által fog meg is hiúsulni [visszacsinálódni, *buelue a deshazer*]: s ebben nincsen kétség, mert ha figyelmesen megnézitek s gonddal tanulmányozzátok, meg fogjátok találni benne az igazságot, s a jelenlegi pontban ez meg is fog mutatkozni. S rátérvén a rendre, miként kell ezt cselekedni, figyelmeztetnetek kell [magatokat], mikor az ellenfél a kardját a tiétek alá tenné, hogy elragadjon (*arrebatar*) s vágást (*tajo*) formáljon, hogy minthogy azt a ti fejetek bal oldalán kell végrehajtani, illendő lesz neki [az ellenfélnek] átlépnie ugyanezen [a bal] oldalra: mert a lépéseknek (*compases*) mindig követniük kell a sebzés fajtáját, mi formálódik: s ez pontosan [így vagyon], hiszen abban a pontban, mikor a vágás megformálódik, s átvivén a testet a ti bal oldalatokra, az erőszakos mozdulat (*movimiento violento*) kezdetén, átléptek az A pontból a D pontba. Indítván [kihúzván, *sacando*] ugyanezt a vágást, mit a testek s vonalak egyenlőtlensége (*desigualdad*) révén a fejen hajthattok végre, s ugyanazon az oldalon, hol ő akarta: s ez ugyanaz, mit a mi szerzőnk mond, hogy a megformált technikáknak (*tretas formadas*) megvan a maguk különbsége: mert némelykor a tökéletes támadásokból (*acometimientos perfectos*) formálódik, máskor meg azon saját mozdulatokból, mik sebezni jönnek, mint mikor az ellenfél az első mozdulatot produkálja, hogy vágást indítson (*sacar tajo*), s mi befogjuk (*cogemos*) neki a vágás kezdetét, s megformáljuk ugyanazt a vágást, mit ő elkezdett, s azzal sebezzük meg őt: s ezt igen nagy biztonságban (*muy a vuestro saluo*) tehetitek, úgy azon igazság miatt, mit önmagában hordoz ezen technika, mint azon hitel miatt, mit a sok tapasztalat, s a mi szerzőnk tekintélye adott neki.

****

****

****

****

****

****

*

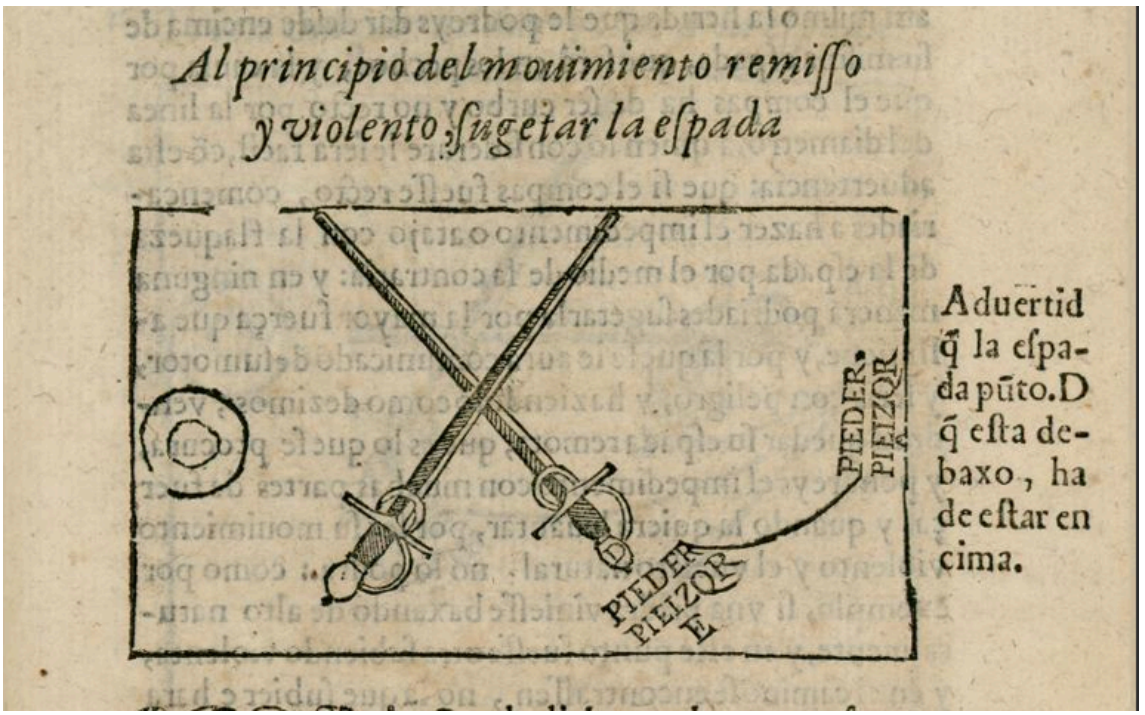

A lanyha s erőszakos mozdulat kezdetén, leigázni [alávetni] a kardját.

(Al principio del movimiento remiso y violento, sugetar la espada.)

[Az ábrán a két kard geometriája látható. A Képzett vívó az A pontból egy íves vonalon lép az E pontba. Az "E" pontnál láthatók a "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) feliratok.]

[*Figyelmeztetlek, hogy a kard a D pontban, mi alul vagyon, felül kell lennie. (Aduertid que la espada pũto. D. que esta debaxo, ha de estar encima.)*]

MÁR elmondatott, hogy a megformált technikáknak (*tretas formadas*) megvan a maguk felosztása (*division*), s határai [fogalmai/végpontjai, *terminos*], mikben formálódnak, hasznát vévén a Képzett vívó (*Diestro*) némelykor a tökéletes támadásoknak (*acometimientos perfectos*), s máskor a saját mozdulatoknak: s ugyanígy megformálódnak az erőszakos mozdulat (*movimiento violento*) kezdetén, s mások a kevert (*mixto*) kezdetén, s mások a lanyha (*remisso*) [kezdetén]: s ezen alkalommal az erőszakos s a lanyha [mozdulatból] fogtok hasznot húzni, s mindkettőnek a kezdetén, s abban [a pillanatban], mikor elkezdené az elragadást (*arrebatar*), abban a pontban, mikor a kardját a tiétek alatt keresztezi a lanyha mozdulattal, átléptek gyorsasággal (*con presteza*) az A pontból az E pontba. Leigázván [alávetvén, *sugetandosela*] azt néki, hogy minthogy meggondolatlanul (*con inconsideracion*) teszi azt alulra, nem fontolván meg a veszélyt, hadd szenvedje el azt: s úgyszintén a sebzést, mit adhattok néki a saját kardja felől, mely a melleken lészen, s az oka annak, hogy a lépésnek (*compas*) ívesnek (*curbo*) kell lennie, s nem egyenesnek (*recto*) az átmérő (*diametro*) vonalán, annak, ki ezt megfontolja, könnyű lészen ezen figyelmeztetéssel: hogy ha a lépés egyenes lenne, az akadályt (*impedimento*) vagy rövidítést [levágást, *atajo*] a kard gyengeségével (*flaqueza*) kezdenétek cselekedni az ellenséges [kard] közepe táján: s semmiképpen sem tudnátok leigázni [alávetni] a nagyobb erő (*mayor fuerça*) miatt, mivel [ő ott] bír, s amivel [amit] az ő mozgatója (*motor*) közölt vele, s veszéllyel járna, de úgy tévén, ahogy mondjuk, a kardja távolra (*remota*) fog kerülni, mi az, amire törekszünk, s az akadályt az erő (*fuerça*) sok részével fogjátok tenni, s mikor fel akarná emelni azt, lévén az ő mozdulata erőszakos (*violento*) s a tiétek természetes (*natural*), nem fogja tudni: mint például, ha egy kő természetesen (*naturalmente*) ereszkedne le a magasból, s ebben a pontban egy másik erőszakosan (*violenta*) menne felfelé, s az úton találkoznának, nem az, mely felfelé tart, fogja okozni, hogy a lefelé tartó újra felfelé menjen, megváltoztatván a természetes mozdulatot, mellyel ereszkedik, hanem ellenkezőleg, az, mely természetesen ereszkedik, fogja okozni, hogy a felfelé tartó megváltoztassa azt az erőszakos mozdulatot természetesre, visszatérvén [ereszkedvén] együtt, s az, mely lefelé tartott, felül lészen azon, mely felfelé ment: amint az veletek is megesik ezen esetben, hogy a ti kardotok fogja okozni, hogy az övé megváltoztassa azon erő akcióját, mit a ti ellenfeletek közölt vele, természetes mozdulattá, együtt ereszkedvén lefelé: de a tiétek felül.

****

****

****

****

****

****

*

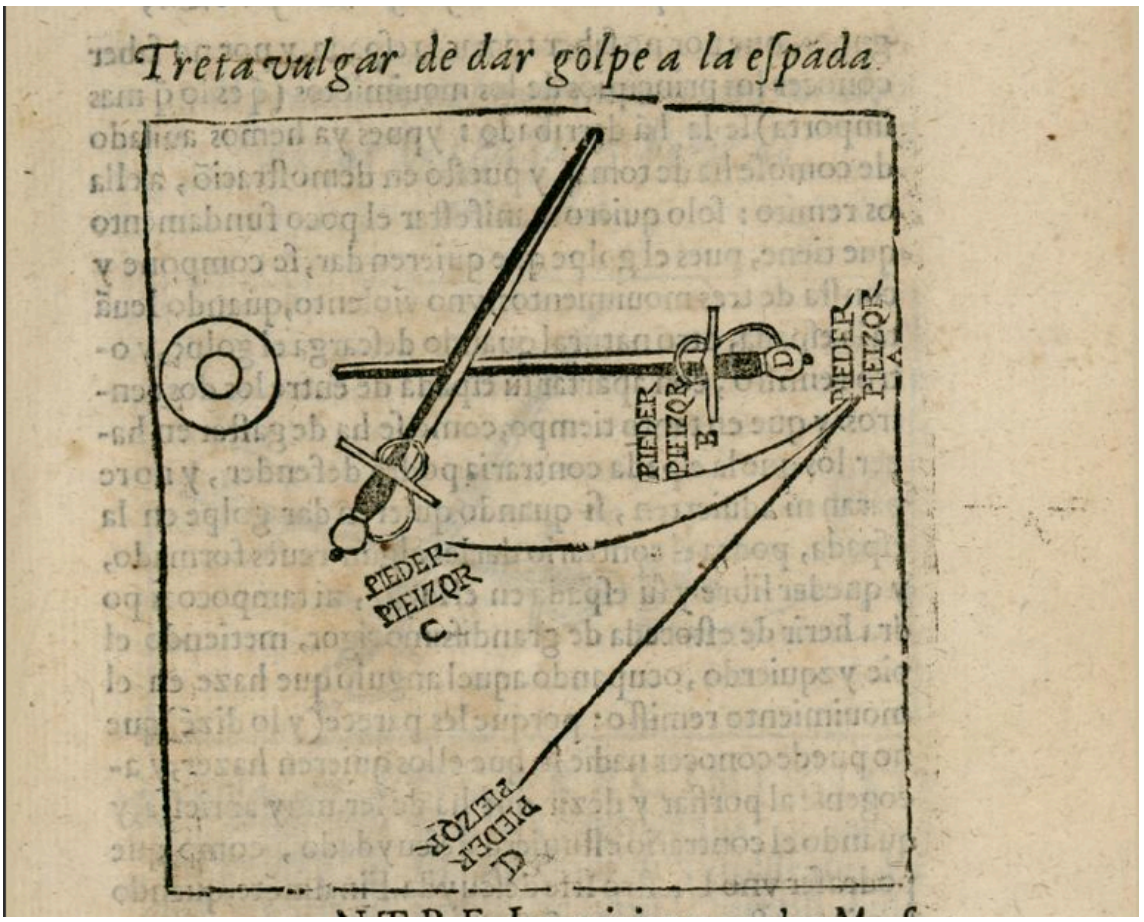

Közönséges technika, mely csapást adni a kardra.

(Treta vulgar de dar golpe a la espada.)

[Az ábrán a geometria látható két keresztezett karddal, s a lépéseket jelző ívekkel. Az A pontból egy egyenes vonal halad befelé. A B pontból egy másik vonal indul, melyet egy ív köt össze a C és D pontokkal. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) feliratok az A, B, C és D (fejjel lefelé) pontoknál is láthatók, jelezve az ellenszerhez tartozó lehetséges lépéseket.]

AZON vélemények között, miket a Mesterek (*Maestros*) megőriztek, s különös nyomatékkal [dicséretekkel/magasztalással, *encarecimientos*] parancsoltak megőrizni az ő tanítványaiknak (*discipulos*), vagyon egy technika (*treta*), mit ők olyannyira becsülnek, amennyire megvetett azok által, kik értik azt, s tudják, mily csekély bizonyosságon fog alapulni s [min] vagyon [most is] alapozva: mely az [abból áll], hogy látván az ő ellenfelét megállapodva (*afirmado*) [stabil tartásban], a saját kardjával egy igen erős [heves, *rezio*] csapást (*golpe*) ad az ellenségesre, azon szándékkal, hogy kiverje [földre vesse, *derribar*] azt a kezéből: s az oka annak, hogy jónak tartják, s hitelt adtak néki, az, hogy megcsinálták azt némelyekkel, kik mivel nem tudták, miként kell fogni a kardot, s mivel nem tudták felismerni a mozdulatok (*movimientos*) kezdeteit (mi az, mi a leginkább számít), kiverték azt a kezükből: s minthogy már figyelmeztettünk arra, miként kell fogni [a kardot], s ábrázolásba (*demostracion*) is tettük, arra utallak titeket: csupán ezen [technika] csekély megalapozottságát akarom kinyilvánítani, hiszen a csapás, mit adni akarnak, három mozdulatból tevődik össze s áll: egy erőszakosból (*violento*), mikor felemeli a kardot, egy másik természetesből (*natural*), mikor leereszti [ráméri, *descarga*] a csapást, és egy másik lanyhából (*remisso*), mikor eltávolítja a kardját a két középpont (*centros*) közül: s hogy annyi idő (*tiempo*) alatt, amennyit el fognak pazarolni mindezek megcselekvésével, az ellenséges kard vajon tud-e védekezni, s nem fontolják meg, sem nem veszik észre, vajon mikor ők csapást akarnak adni a kardra, az ellenfél adhat-e nekik valami megformált fonákvágást (*reues formado*), s szabadon maradhat-e [a Képzett vívó kardja], [míg] az ő kardja a földön [vagyis a csapást adó kardja a semmibe sujt-e]. Sem azt [nem veszik észre], vajon meg tudja-e sebezni őt egy igen szigorú döféssel (*estocada de grandissimo rigor*), betévén a bal lábát (*pie izquierdo*), elfoglalván azt a szöget, mit a lanyha mozdulatban (*movimiento remisso*) csinál: mert úgy tűnik nekik (s mondják is), hogy senki sem ismerheti fel, mit akarnak ők cselekedni, s abba a makacskodásba (*porfiar*) s mondásba menekülnek, hogy [ennek] igen sebesen (*muy apriessa*) kell lennie, s [csak] mikor az ellenfél vigyázatlan (*descuidado*) volna, mintha lehetne valaki Képzett vívó (*Diestro*), ha vigyázatlan. Végezetül (*Finalmente*), mikor elmondják nekik ezen érveket, s napvilágra kerül [köztérre vitetik, *se sacan a plaça*] az a kevéske dolog, min ezen technika alapszik, azzal zárják le, mondván, hogy nagyon sebesen kell hogy legyen, s [csak] egyszer az életben, s másszor a halálban: s az ellenszer (*remedio*) ellene a következő ábrázolásokon lesz látható.

****

****

****

****

****

****

*

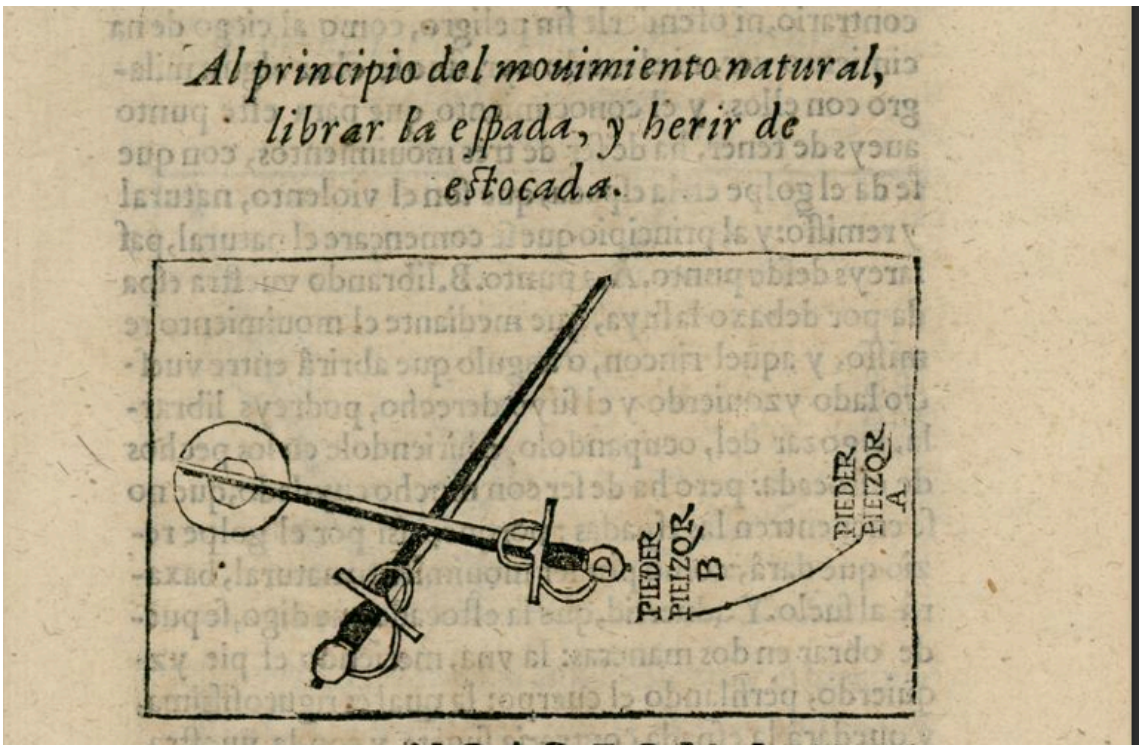

A természetes mozdulat kezdetén, kiszabadítani a kardot, s döféssel sebezni.

(Al principio del movimiento natural, librar la espada, y herir de estocada.)

[Az ábrán a megszokott geometria: A Képzett vívó kardja az A pontból halad a B pontba. A lépést jelző ívnél a "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) látható, mialatt a kardok hegye az ellenfél testére, illetve lefelé mutat.]

OLY NYOMATÉKOT (*Encarecimiento*) szeretnék tenni egyszer s mindenkorra, hogy oly módon véső djék a ti Emlékezetetekbe (*Memoria*), hogy soha ki ne töröltessék onnan, hogy kinyilvánítsam az oly hatalmas jelentőségét, mi egy Képzett vívóban (*Diestro*) [meg kell hogy legyen] (hogy azzá lehessen) a mozdulatok (*movimientos*) természetének ismeretére, az ő kezdeteikben, az ő fajtájukban s nagyságukban, hogy biztonsággal műveljék a Vívóművészetet (*Destreza*), belépni s kilépni bármely esetben, mi abban adódik, s nem találom ezt a vágyam mértéke szerint valónak [nem lelem rá a szavakat]: s csupán annyit mondok, hogy imígyen lehetetlen valakinek Képzett vívónak (*Diestro*) lennie, azon ismeret nélkül, miről szólunk: s imígyen lehetetlen lészen megvédenie magát az ő ellenfelétől, sem megsebezni őt veszély nélkül, amiképpen a születésétől fogva vaknak látni, vagy a némának [süketnek] hallani, hacsak nem tétetik valami csoda velük: s az ismeret, mivel ezen ponton bírnotok kell, azon három mozdulatról kell hogy szóljon, mikkel a csapást (*golpe*) adják a kardra, mik az erőszakos (*violento*), természetes (*natural*) és lanyha (*remisso*): s a természetes kezdetekor, átléptek az A pontból a B pontba. Kiszabadítván a ti kardotokat az övé alatt, mely a lanyha mozdulat (*movimiento remisso*) révén, s azon szeglet (*rincon*) vagy szög (*angulo*), mit meg fog nyitni a ti bal oldalatok s az ő jobb oldala között, [ott] ki fogjátok tudni szabadítani azt, s élvezni azt, elfoglalván azt, s megsebezvén őt a melleken egy döféssel (*estocada*): de ennek nagy gonddal (*con mucho cuidado*) kell lennie, hogy a kardok ne találkozzanak: mert úgy a heves csapás (*golpe rezio*) miatt, mit adni fog, mint a természetes mozdulat lévén, a földre fog ereszkedni [zuhanni]. S figyelmeztetlek, hogy a döfést, miről szólok, kétféleképpen lehet végrehajtani: az egyik, betévén a bal lábat (*pie izquierdo*), profilba [élbe] fordítván a testet (*perfilando el cuerpo*): mely a legszigorúbb (*rigurosissima*), s az ellenséges kard leigázva (*sugeta*) fog maradni, s a tiétekkel felső szöget (*angulo superior*) formálván rajta. A másik, az, amint arra figyelmeztettelek titeket, s amint az ábrázoláson (*demostracion*) látszik: de ez megkívánja, hogy nagy gyorsasággal (*con mucha presteza*) sebezzetek, s kilépjetek az arányos középbe (*medio de proporcion*), egyenesen (*recto*) állapodván meg, hogy mikor felemeli a kardját, ne sebezzen meg, s el se érjen titeket.

****

****

****

****

****

****

*

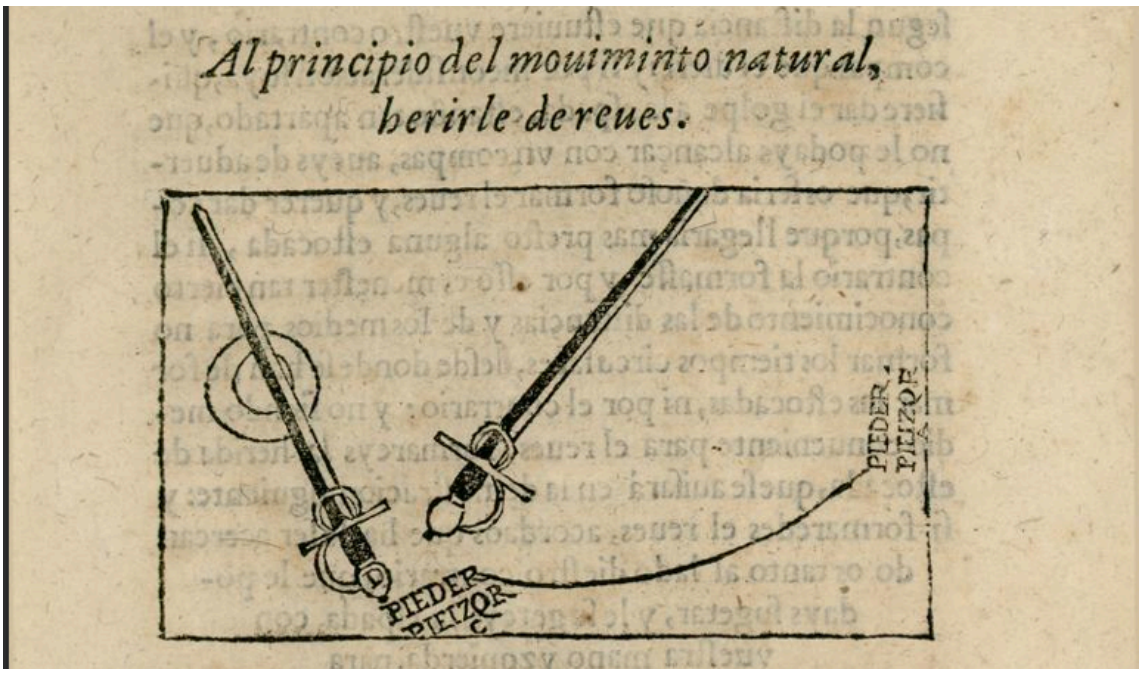

A természetes mozdulat kezdetén, fonákvágással sebezni őt.

(Al principio del movimiento natural, herirle de reues.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó kardja az A pontból egy íves vonalon halad a C pontba. Az ív végénél a "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) feliratok fejjel lefelé láthatók, míg az A pontnál normál állásban is szerepelnek, mutatva a fellépést a C pontba.]

A VÁLTOZATOSSÁG a Vívóművészetben (*Destreza*), s a különféle módokon való sebzés, oly nagy gyönyörűségre [ízlésre, *gusto*] való, hogy édességként [nyalánkságként, *golosina*] szolgál a Képzett vívónak (*Diestro*), hogy táplálkozzék [lakmározzék, *cebarse*] belőle, s soha ne lakjon jól az ő gyakorlásával: s hogy élvezzétek ezen gyönyörűséget, minthogy már tudjátok, miként sebezzetek döféssel (*estocada*), amint arra figyelmeztettelek titeket, változatosságot tehettek (*diferenciar*), s megsebezhetitek őt fonákvágással (*de reues*). S ehhez, ugyanolyan ismerettel kell bírnotok az erőszakos, természetes és lanyha mozdulatokról (*movimientos violento, natural y remiso*): s mikor az ellenséges kard leereszkedne a természetes mozdulattal (*movimiento natural*), hogy csapást (*golpe*) adjon a tiétekre, a lanyha mozdulattal (*movimiento remisso*) átléptek az A pontból a C pontba. Bal lábbal (*pie izquierdo*), profilba [élbe] fordítván a testet (*perfilando el cuerpo*): s formálni fogtok egy fonákvágást (*reues*), minek, amint azt oly sokszor elmondtuk, a ti jobb combotokhoz (*muslo derecho*) támasztottnak [közelítettnek, *arrimado*] kell lennie: s ezen lépésnek (*compas*) hosszúnak (*largo*), vagy duplának (*doblado*) kell lennie, aszerint, mily távolságban (*distancia*) lenne a ti ellenfeletek, s a lépés szerint, mit ő adna: s ha az ő meggondolatlansága (*inconsideracion*) okán, csapást (*golpe*) akarna adni a kardra, oly távol lévén, hogy nem tudjátok őt elérni egyetlen lépéssel, figyelmeztetnetek kell magatokat, hogy káros (*dañoso*) lenne számotokra megformálni a fonákvágást (*reues*), s lépést akarni adni, mert hamarabb odaérne valami döfés (*estocada*), ha az ellenfél azt formálná meg: s ezért szükségeltetik a távolságok s közepek (*medios*) ily biztos ismerete, hogy ne formálják a körkörös időket [körkörös mozdulatokat, *tiempos circulares*] onnan, honnan a döféseket kell formálni, s fordítva sem: s ha a közép nem lenne illendő (*conveniente*) a fonákvágáshoz, a döfés sebzését fogjátok formálni, amire a következő ábrázolásban (*demostracion*) foglak figyelmeztetni: s ha a fonákvágást formálnátok, emlékezzetek meg róla, hogy olyannyira közelítvén kell lennie az ellenfél jobb oldala felé, hogy le tudjátok őt igázni (*sugetar*), s leigázzátok [alávetitek] neki a kardot, a ti bal kezetekkel (*mano izquierda*), a ti nagyobb biztonságotok (*mas seguridad vuestra*) érdekében.

****

****

****

****

****

****

*

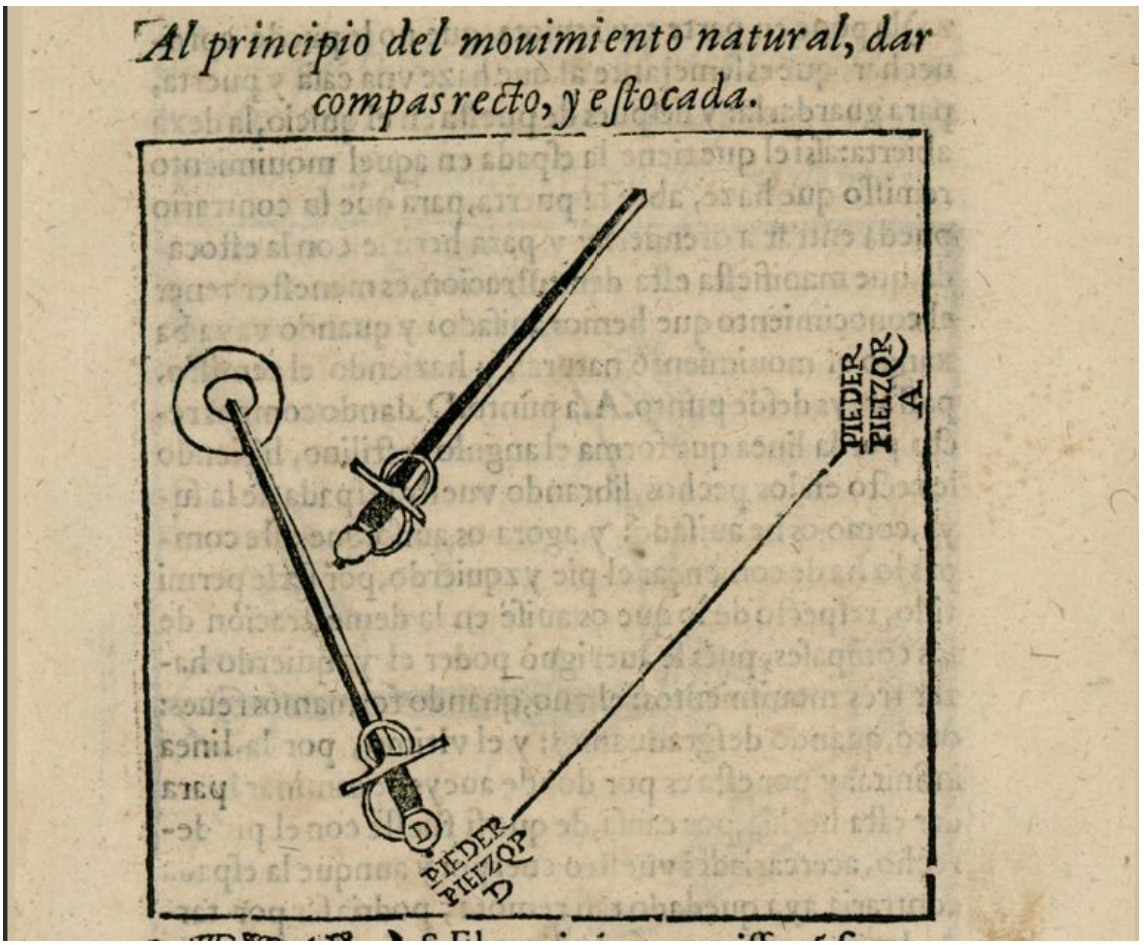

A természetes mozdulat kezdetén, egyenes lépést adni, s döfést.

(Al principio del movimiento natural, dar compas recto, y estocada.)

[Az ábrán a geometria látható a két keresztezett karddal. A Képzett vívó az A pontból halad egy egyenes vonal mentén a D pontba. Az A és D pontoknál is látható a "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölése (utóbbi fejjel lefelé), mutatva a fellépést az egyenes lépéshez.]

OLY haszontalan [haszon nélküli] a lanyha mozdulat (*movimiento remisso*) ahhoz, hogy meg tudja védeni magát az, ki azt teszi, ha a megkezdett technika (*treta*) bizonytalanul sül el [bizalmatlanná válik], hogy ha jól megnézik, meg fog ismertetni [nyilvánvalóvá válik] azon csekély szorgalom [igyekezet, *diligencia*], mi szükségeltetik ahhoz, hogy megsebezzék azt, ki [ezt] teszi, hiszen a kardot, minek az ő védelmének és oltalmának (*guarda y amparo*) kellett volna lennie, s mibe joggal vetheti s helyezheti a bizalmát (ha ismerné az igaz Vívóművészetet) oly távoli (*remota*) részre teszi, hogy nem válhat hasznára, mely hasonlatos ahhoz, ki házat s ajtót épít, hogy megvédje azt: s miután a sarkvasba tette [beillesztette], nyitva hagyja azt: imígyen az, ki a kardot abban a lanyha mozdulatban (*movimiento remisso*) tartja, mit cselekszik, kinyitja az ajtót, hogy az ő ellenfele bejöhessen őt megsebezni: s hogy megsebezzétek őt a döféssel (*estocada*), mit ezen ábrázolás (*demostracion*) kinyilvánít, szükségeltetik bírni azon ismerettel, mire figyelmeztettünk: s mikor ereszkedne lefelé a természetes mozdulattal (*movimiento natural*), s cselekedvén a lanyhát (*remisso*), átléptek az A pontból a D pontba. Egyenes lépést (*compas recto*) adva a vonalon, mit az egyenesvonalú szög (*angulo rectilino*) formál, sebezvén őt egyenesen a melleken, kiszabadítván a ti kardotokat az övé alól [vagy övétől], amint arra figyelmeztettelek titeket: s most [arra] figyelmeztetlek, hogy ezen lépést a bal lábnak (*pie izquierdo*) kell elkezdenie, lévén ez megengedve neki, aszerint, mire a lépések ábrázolásában figyelmeztettelek titeket, hiszen bebizonyosodott, hogy a bal [láb] három mozdulatot tud tenni: az egyiket, mikor fonákvágást (*reues*) formálunk: a másikat, mikor távolságot bontunk [visszalépünk, *desgraduamos*]: s az utolsót, a végtelen vonalon (*linea infinita*): s ezen kell haladnotok, hogy ezen sebzést adjátok, azon oknál fogva, hogy ha [ez] a jobb lábbal történne, közelebb hoznátok a ti testeteket: s ámbár az ellenséges kard oly távol (*remota*) maradt [is], megeshetne a ti késlekedésetek (*tardança*), vagy az ő nagy gyorsasága (*ligereza*) miatt, hogy megsebez titeket: s elkezdvén a lépést a bal [lábbal], nincsen ezen veszély.

****

****

****

****

****

****

*

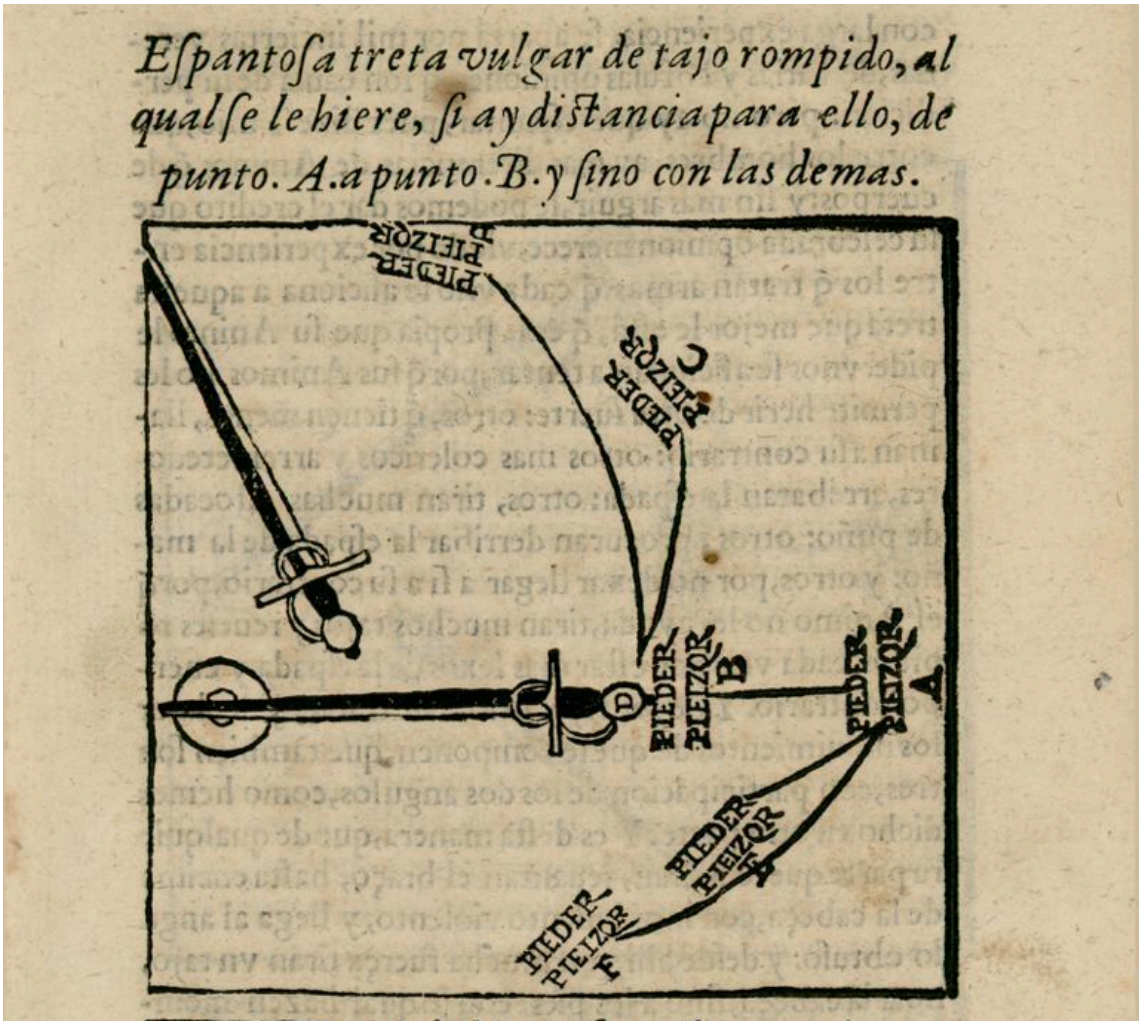

Rémisztő közönséges technika, a megszakított vágás (*tajo rompido*), melynél megsebzik őt, ha vagyon rá távolság, az A pontból a B pontba, s ha nincsen, a többivel.

(Espantosa treta vulgar de tajo rompido, al qual se le hiere, si ay distancia para ello, de punto A. a punto B. y si no con las demas.)

[Az ábrán a geometria látható egy igen komplex vonalvezetéssel. A kardok metszéspontja alatt az A pontból a B pontba, majd onnan a F és C pontok felé ívelő vonalak indulnak. Számos "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) felirat jelöli a lehetséges lépéseket s az ellenszerek (las demas) irányait ezen széles kaszabolással szemben.]

IGEN igazságos dolog az, hogy azokat, kikkel az ész nem bír, s kik nem engedelmeskednek az ő előírásainak, a félelem tartsa kordában, s fojtsa el [őket], s okozza bennük (az ő bánatukra), hogy az ő szívükbe bezárkózzék egy gyötrelmes rettegés azon kártól, mit ők maguk keresnek s okoznak, amint ebben a technikában (*treta*), miről tárgyalni fogunk, látszani fog, hogy nem akarván követni azt, mi be vagyon bizonyítva, hosszú tapasztalattal, letérnek ezer bizonytalan ösvényre, különféle s zavaros vélemények felé, mik az ő vesztüknek okozói: de nincsen mit csodálkozni, hiszen Tullius [Cicero] mondja, hogy az emberek között több különbség vagyon a Lelkekben (*Animos*), mint a testekben: s minden további vita nélkül, megadhatjuk néki azt a hitelt, mit az ő ünnepelt véleménye megérdemel, látván a tapasztalatból azok között, kik a fegyvereket forgatják, hogy mindenki ahoz a technikához vonzódik, mely a legjobban áll néki, mely pont az, mit az ő Lelke megkíván tőle: némelyek az érintéshez [tapogatáshoz, *tentar*] vonzódnak, mert az ő Lelkük nem engedi meg nekik, hogy másként sebezzenek: mások, kiknek [ebből, ti. bátorságból/lélekből] kevesebb vagyon, hívják (*llaman*) az ő ellenfelüket: mások, kolerikusabbak [hevesebbek] s támadóbbak, elragadják (*arrebatan*) a kardot: mások, sok ököl-döfést (*estocadas de puño*) lőnek ki [adnak]: mások megpróbálják kiverni (*derribar*) a kardot a kézből: s mások, hogy ne engedjék magukhoz közel az ellenfelüket, mert a Lélek nem segít nékik, sok megszakított vágást s fonákvágást (*tajos y reueses rompidos*) lőnek ki, ki-ki azért, hogy minél távolabb legyen az ellenséges kardtól s testtől. S a vágásokról kell tárgyalnunk, s megmagyaráznunk a mozdulatokat, mikből összetevődnek, melyek úgyszintén hárman vannak, a két szög részesedésével, amint azt másutt elmondtuk. S ez oly módon vagyon, hogy bármely helyzetben is találják magukat, felemelik a kart, egészen a fej fölé, erőszakos mozdulattal (*movimiento violento*), s eljut a tompa szögbe (*angulo obtuso*): s onnan, nagy erővel adnak egy vágást, nem a fejre, hanem a lábakra: mely által megteszik a természetes mozdulatot (*movimiento natural*), s leereszkednek a hegyes szögbe (*angulo agudo*), s minthogy oly sok erőt közölnek vele, áthalad az ő bal oldalukra, mely a lanyha (*remiso*): s ahhoz, hogy ezt meg tudják tenni, meghajlítják, vagy leeresztik a testet, az arcot a föld felé hajtva: s a fonákvágás (*reues*) onnan formálódik, hol a vágás befejeződik, visszatérvén oda, honnan elkezdődött: s az ellenszert (*remedio*) ellenük a későbbiekben fogjátok látni.

****

****

****

****

****

****

*

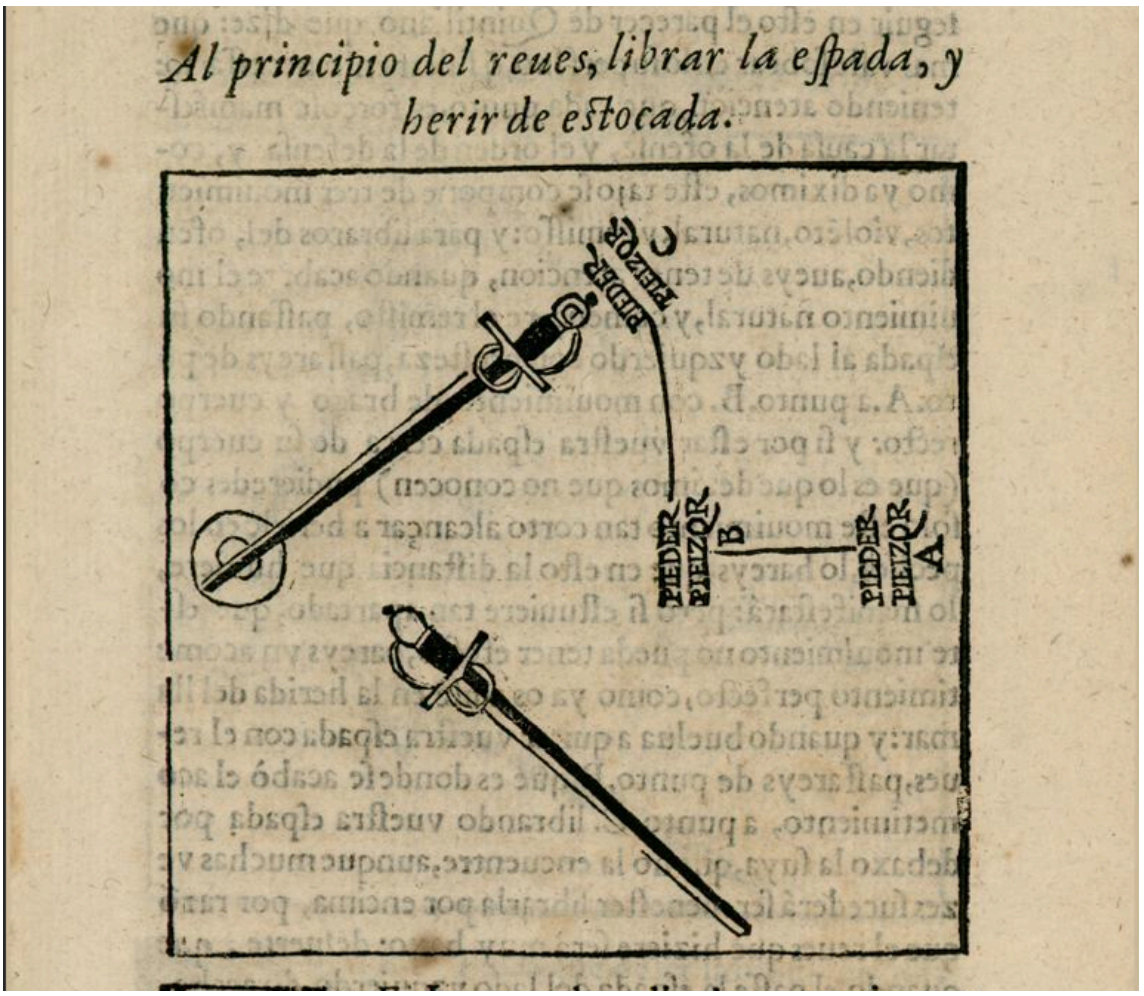

A fonákvágás kezdetén, kiszabadítani a kardot, s döféssel sebezni.

(Al principio del reues, librar la espada, y herir de estocada.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból előbb egy egyenes vonalon lép a B pontba, majd onnan egy íven a C pontba. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) feliratok jelölik a lépések pontos helyét s az irányváltást a B pontnál.]

AZ arányos távolság (*medio de proporcion*), s az arányosított távolság (*medio proporcionado*) (mikről a későbbiekben tárgyalunk) nem ismerése, s a távolságokról (*distancias*) való csekély ismeret az oka, s az is lészen, hogy a vágás (*tajo*), mit ők tesznek, hogy eltávolítsák maguktól az ő ellenfelüket, az ő veszélybe sodródásukat [veszélyhez érésüket, *llegar se al peligro*] okozza. Ezen oknak sem nem lesz túl nehéz a megértése, sem sötét a megfontolása: s ámbár ugyanezt adtuk [mondtuk] más alkalmakkor is, akarom követni ebben Quintilianus véleményét, ki mondja: hogy többet ér bővelkedni a feleslegesben, mint hiányt szenvedni a szükségesben: figyelembe vévén [szem előtt tartván], hogy minden pontban kényszerű dolog kinyilvánítani a sebzés (*ofensa*) okát, s a védelem (*defensa*) rendjét: s, amint már elmondtuk, ezen vágás (*tajo*) három mozdulatból tevődik össze, erőszakosból (*violento*), természetesből (*natural*) és lanyhából (*remiso*): s hogy megmentsétek magatokat [kiszabaduljatok, *libraros*] tőle, sebezvén, figyelemmel kell lennetek, mikor befejezné a természetes mozdulatot, s elkezdené a lanyhát, áthaladván az ő kardja a bal oldalra gyorsasággal (*con presteza*), átléptek az A pontból a B pontba. Egyenes kar s test mozdulatával: s ha amiatt, hogy a ti kardotok az ő testéhez közel vagyon (mi az, miről mondjuk, hogy ők nem ismerik fel), csupáncsak ezen oly rövid mozdulattal el tudnátok őt érni s megsebezni a melleken, tegyétek meg, mert ebben a távolság, mi [kettőtök között] lenne, megmutatja [kinyilvánítja] magát: de ha oly távol lenne, hogy ezen mozdulat nem tudna okozatot [eredményt, *efecto*] elérni, tesztek egy tökéletes támadást (*acometimiento perfecto*), amint már figyelmeztettelek a hívás (*llamar*) sebzésénél: s mikor visszatérne, hogy elvegye [elüsse] a ti kardotokat a fonákvágással (*reues*), átléptek a B pontból, mely az, hol befejeződött a támadás, a C pontba. Kiszabadítván a ti kardotokat az övé alatt, hogy ne találkozzon [ne ütközzön, *encuentre*] vele, ámbár sokszor meg fog esni, hogy felül kell majd kiszabadítani, azon oknál fogva, hogy a fonákvágás, mit tenne, igen alacsony lesz: oly módon, hogy mikor áthozná a kardot a bal oldalról (hol befejezi a vágást) a jobb oldalra, megformálván a fonákvágást, átléptek a C pontba, amint elmondatott, adván döfést a melleken, amint azt ezen ábrázolás jelöli, anélkül, hogy bármily módon is behajlítanátok a kart, csupán a csukló (*muñeca*) mozdulatával kell menni, kiszabadítván s sebezvén.

****

****

****

****

****

*****

*

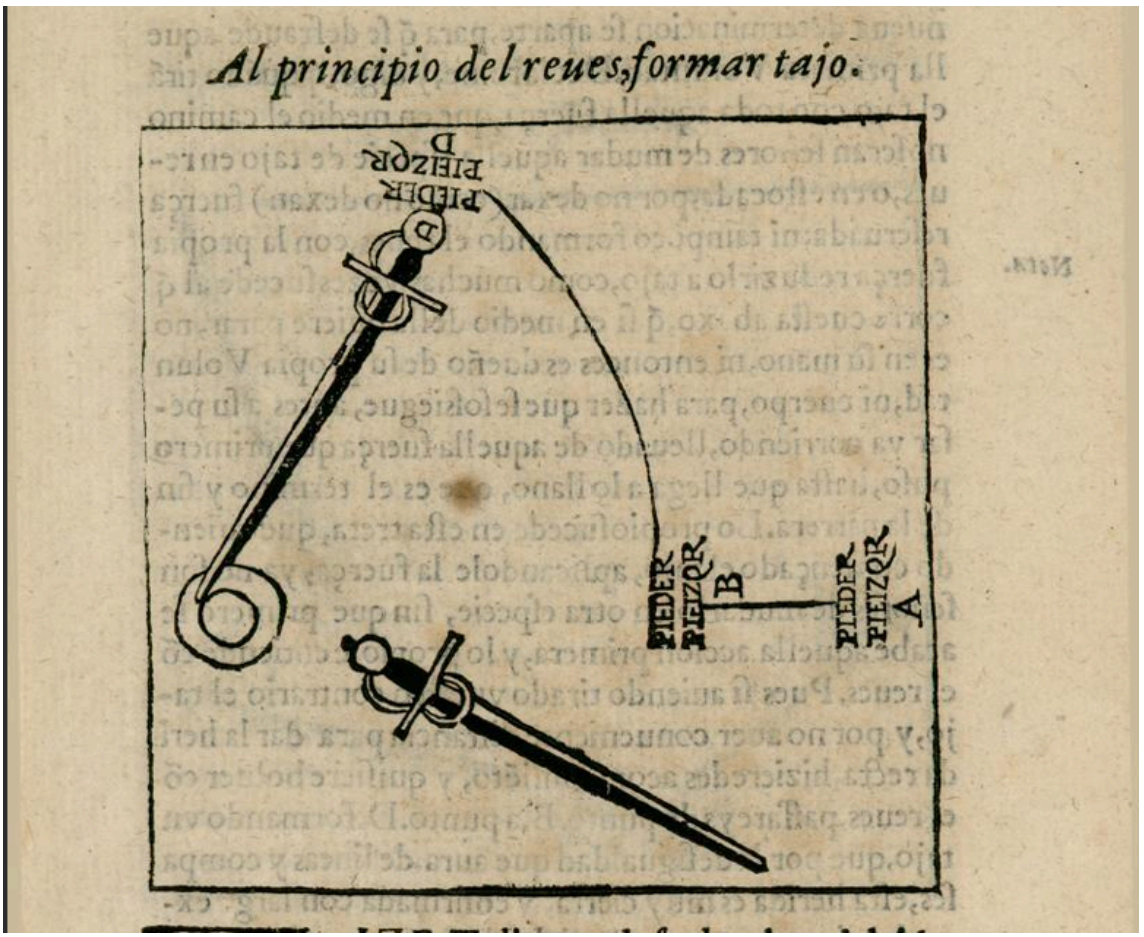

A fonákvágás kezdetén, vágást formálni.

(Al principio del reues, formar tajo.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból a B pontba lépve egy egyenes vonalat követ (az előző ábráról megismert támadást), majd onnan egy felfelé ívelő vonalon a D pontba lép. Az ív végénél fejjel lefelé a "PIE DER" (jobb láb) és a "PIE IZQ" (bal láb) feliratok láthatók.]

MONDJA Tullius [Cicero], hogy lévén a Lélek (*Alma*) művei nagyobbak a testéinél, sokkal kedvesebbé válik az, mit az elmével (*ingenio*) [leleménnyel] cselekszünk, mint az, [mit] az erőkkel (*fuerças*): ugyanez esik meg ezen technikában (*treta*), melybe minden erejét beleadja, hogy a vágást (*tajo*) kilője [adja]: s ugyanezt a fonákvágásban (*reues*), oly formában, hogy az erő akcióját, mit közölnek vele, mivel az oly nagy, lehetetlen nem folytatni az ő első szándéka (*intento*) szerint, mire oly határozottan alkalmazzák, anélkül, hogy más új elhatározás (*determinacion*) eltérítené, hogy meghiúsíttassék az az első Akarat (*Voluntad*). Magyarázom magam, s mondom, hogy mikor kilövik a vágást mindazzal az erővel, az út közepén nem lesznek urai annak, hogy megváltoztassák a vágásnak ama fajtáját fonákvágásra, vagy döfésre (*estocada*), lévén, hogy nem hagynak (amint nem is hagynak) tartalék erőt (*fuerça reseruada*): s a fonákvágást formálván sem tudják a saját erejével [lendületével] visszaváltani [lecsökkenteni, *reduzirlo*] vágássá, amint [az] sokszor megesik azzal, ki lefelé fut a lejtőn, s ha annak közepén meg akarna állni, nincs a kezében [nem teheti], s akkor nem ura sem a saját Akaratának, sem a testének, hogy lecsillapítsa [megállítsa] azt, hanem a saját bánatára fut tovább, elragadva attól az erőtől, mit először beletett, mígnem elér a síkságra, mi a futás vége s határa. Ugyanez esik meg ezen technikában, hogy elkezdvén a vágást, s beletévén [alkalmazván rá] az erőt, már nem urai annak, hogy megváltoztassák másfélére, anélkül, hogy először ne fejeződne be az az első akció, s ugyanez értendő a fonákvágásra is. Ha tehát kilővén a ti ellenfeletek a vágást, s mivel nem volt illendő távolság (*distancia*) ahhoz, hogy az egyenes sebzést (*herida recta*) adjátok, támadást (*acometimiento*) tettetek, s ő vissza akarna térni a fonákvágással (*reues*), átléptek a B pontból a D pontba. Formálván egy vágást (*tajo*), mi a vonalak s lépések (*compases*) egyenlőtlensége (*desigualdad*) okán, ezen sebzés igen biztos, s hosszú tapasztalattal (*larga experiencia*) vagyon megerősítve: s amint elmondatott, az erő, mit közöl majd a fonákvágással, a saját bánatára hamarabb be kell hogy fejeződjön, semmint hogy ismét más mozdulatot tudna formálni az ő védelmére (*defensa*): s mikor visszatérne [megfordulna a mozdulat], oly későn lészen, hogy nem lészen rá ellenszere (*remedio*), hiszen bizonyos, hogy többet ér egyetlen foknyi [cseppnyi] lelemény [ügyesség, *maña*], mint tíz [foknyi] erő. S ebben fog megmutatkozni az elme (*ingenio*) műve, hiszen könnyűszerrel le fog győzni ily meggondolatlan (*inconsiderados*) mozdulatokat.

****

****

****

****

****

*****

*

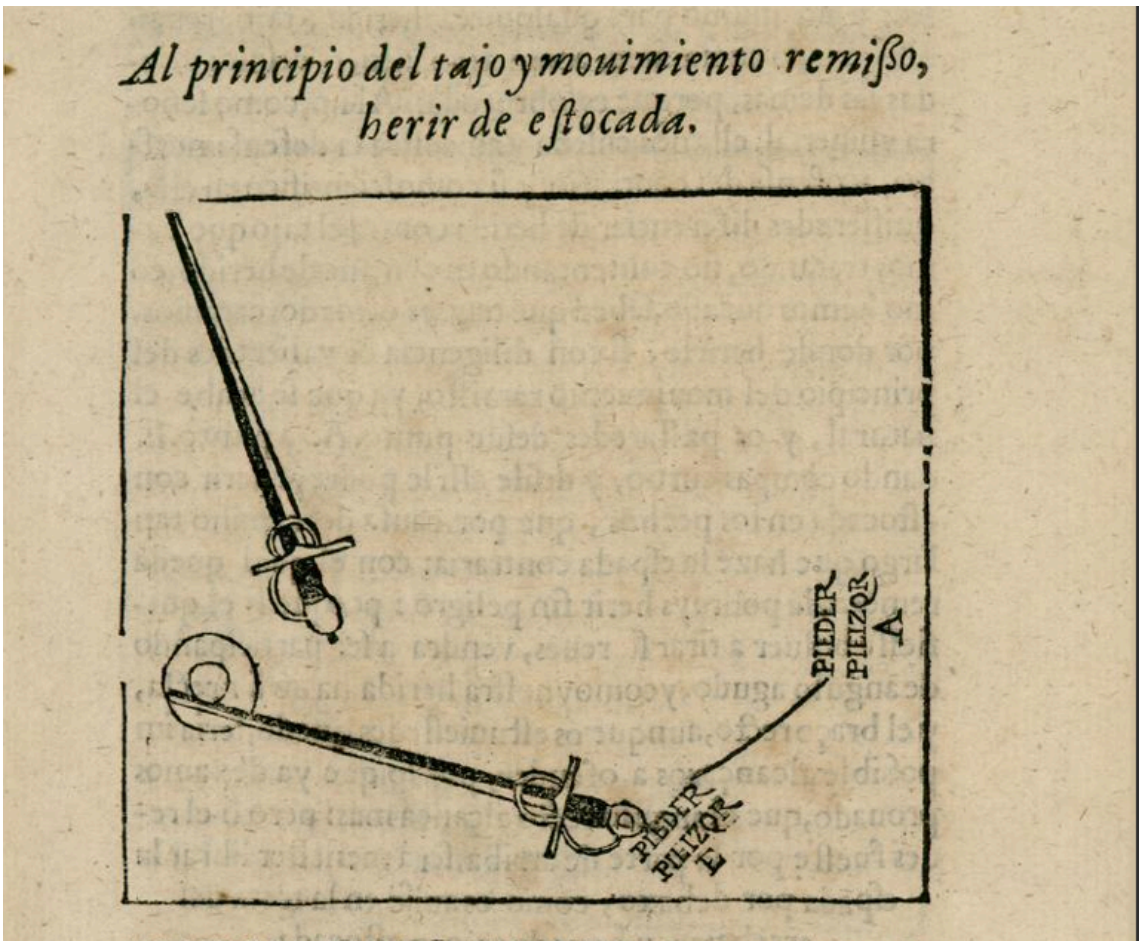

A vágás s lanyha mozdulat kezdetén, döféssel sebezni.

(Al principio del tajo y movimiento remiso, herir de estocada.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból egy íves vonalon lép az E pontba. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) feliratok az A és E pontoknál egyaránt láthatók, mutatva az indulást s a megérkezést.]

KIVÁLÓAK (*Excelentes*), s nagy megbecsülésre méltóak az oly változatos, s mind oly biztos utak (*caminos*), miket e tudomány (*scientia*) tanít nekünk, hogy megszabaduljunk [megmentsük magunkat, *librarnos*] bármily sebzéstől, mit az ellenfél formálna: nem csupán egyetlen részen, sem csupán egyetlen úton, hanem oly sokfélén, s mind oly mértékkel (*medida*), s oly különleges mesterséggel (*artificio*), hogy elmondhatjuk, hogy pontosan illik [igazságos/megfelelő] minden emberhez, magasakhoz és alacsonyakhoz, kolerikusokhoz [hevesekhez] és flegmatikusokhoz [nyugodtakhoz], gyávákhoz és bátorokhoz: s úgyszintén bármely sebzésre, vágásra (*tajo*), fonákvágásra (*reues*), döfésre (*estocada*), vagy hasításra (*cuchillada*), támadásra (*acometimiento*), vagy eltérítésre (*desuio*): s az összes többire, mert [a Destreza] mind felett áll. Végül, mint egyetemes úrnő (*señora universal*), ő taníthat és képez ki minket a mi védelmünkre (*defensa*), s az ellenfél sebzésére (*ofensa*): s ha mint e tudomány tudója (*scientifico en ella*), különbséget akarnátok tenni a sebzésben ezen vágás ellen, melyről épp tárgyalunk, nem elégedvén meg azzal, hogy megsebeztétek őt, amint arra [korábban] figyelmeztettünk, tudjátok meg, hogy vagyon még két másik utatok, hol megsebezhetitek őt, ha szorgalommal [igyekezettel, *diligencia*] hasznot húztok a lanyha mozdulat (*movimiento remisso*) kezdetéből, miután már befejeződött a természetes (*natural*), s átléptek az A pontból az E pontba. Íves lépést (*compas curbo*) adván, s onnan meg tudjátok őt sebezni egy döféssel (*estocada*) a melleken, mert azon oly hosszú út okán, mit az ellenséges kard megtesz: mely által távolra (*remota*) kerül, meg tudjátok őt sebezni veszély nélkül: mert ha ő újra ki akarná lőni az ő fonákvágását (*reues*), az úgy jönne ki, hogy a hegyes szögből (*angulo agudo*) részesedne, s minthogy a ti sebzéseteknek egyenesnek (*recta*) kell lennie, s a karnak egyenesnek (*recto*), ámbár egy helyben [mozdulatlanul, *quedo*] maradnátok, lehetetlen lenne elérnie titeket, hogy megsebezzen, azon oknál fogva, mit már bebizonyítottunk, hogy a derékszög [egyenes szög/vonal, *angulo recto*] messzebbre ér: de ha a fonákvágás felülről érkezne, illendő lesz a kardot alul kiszabadítani, amint arra figyelmeztettelek titeket az elragadás (*arrebatar*) technikájánál, s vágással (*tajo*), vagy döféssel (*estocada*) sebezni, lévén a lépés (*compas*) másmilyen (*diferente*).

****

****

****

****

****

****

*

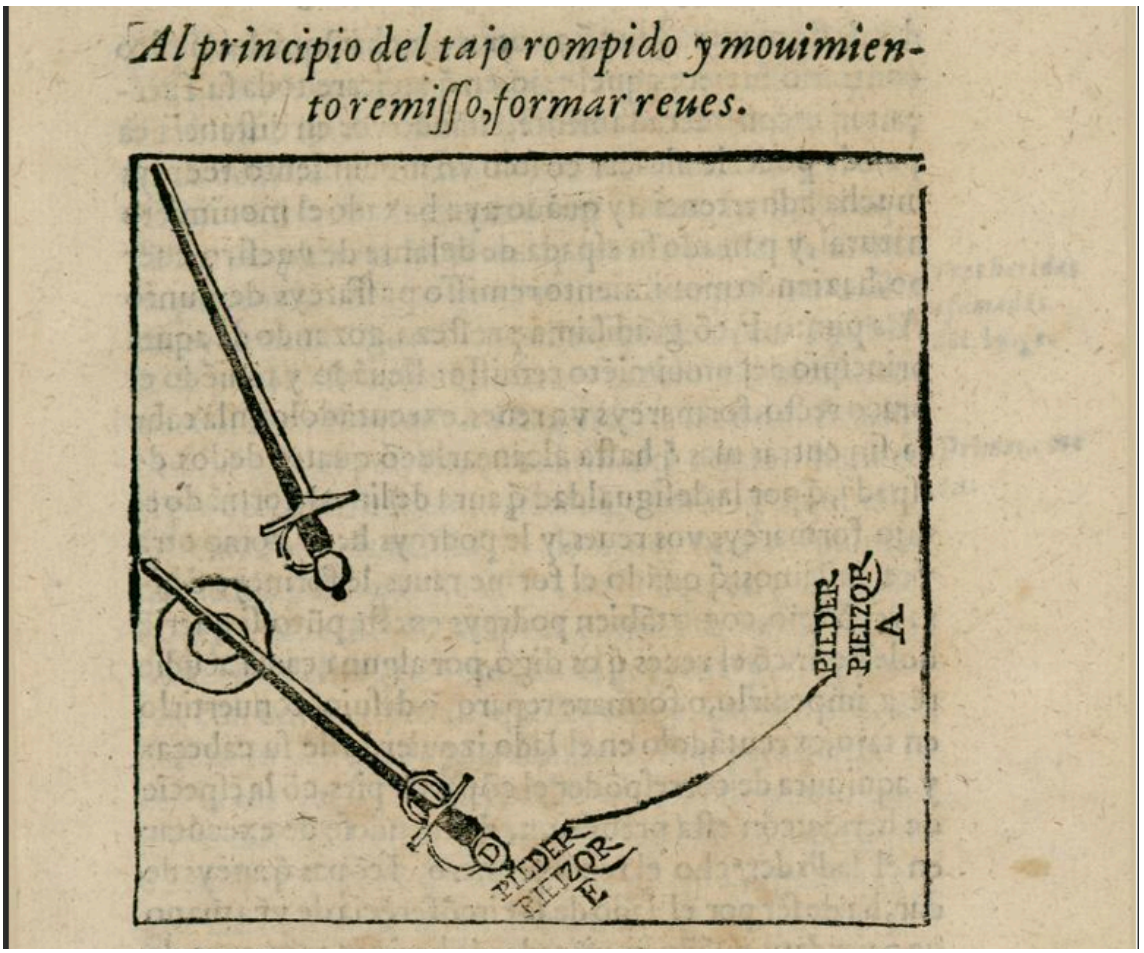

A megszakított vágás s lanyha mozdulat kezdetén, fonákvágást formálni.

(Al principio del tajo rompido y movimiento remiso, formar reues.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból egy nagy, íves vonalon lép az F pontba. Az F pontnál láthatók a "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) feliratok fejjel lefelé.]

EBBEN az utolsó sebzésben, alapozhatunk arra, mit Geronimo de Carranza mond, a 30. lapon, hogy bármely mozdulat (*movimiento*), légyen bármily erős is, megmérettetik egy másik mozdulattal, mi könnyebb nála: s ez arra fog szolgálni, hogy a dühös és gőgös vágás (*tajo furioso y soberuio*), mit az ellenfél kilőne, ne rettentse meg a Lelketeket (*Animo*), sem meg ne rémítsen az, hogy látjátok megformálódni oly elragadó lendülettel (*impetu*), hiszen bírjátok az ellenszert, hogy kilépjetek [belőle] veszély nélkül: s ezen érv alkalmazását, ilyeténképpen kell megértenetek (ámbár van sok másik [mód] is), mikor a ti ellenfeletek megtenné azt a vágást, mibe minden erejét beleadja, oly meggondolatlansággal (*tan inconsideradamente*), s ti oly távolságban (*distancia*) lévén, mi képes arra [hol képesek vagytok], hogy elérjétek őt csupán egyetlen mozdulattal, nagy figyelmet kell szentelnetek [neki]: s mikor leereszkedett a természetes mozdulat (*movimiento natural*), s elhaladt a kardja a ti testetek elől, cselekedvén a lanyha mozdulatot (*movimiento remisso*), átléptek az A pontból az F pontba. Igen hatalmas gyorsasággal (*con grandissima presteza*), élvezvén [kihasználván] a lanyha mozdulat azon kezdetét: vivén és tartván a kart egyenesen (*recto*), formálni fogtok egy fonákvágást (*reues*), végrehajtván azt a fejen, anélkül, hogy jobban belépnétek annál, minthogy elérjétek őt a kard négy ujjnyijával (*quatro dedos de espada*), mely a vonalak egyenlőtlensége (*desigualdad*) okán [lesz úgy], hogy míg ő formálja a vágást, ti formáljátok a fonákvágást, s meg tudjátok őt sebezni, amint arra máskor is figyelmeztettünk: hogy mikor ő formál fonákvágást, ti formáljatok s sebezzetek vágással. Amint úgyszintén megtehetitek ezen a ponton, ha akarván őt megsebezni a fonákvágással, miről beszélek nektek, [de] ő valami oknál fogva igyekezne megakadályozni azt, vagy hárítást (*reparo*), vagy eltérítést (*desuio*) formálna, [akkor] átváltoztatni azt vágássá, végrehajtván azt az ő fejének bal oldalán: s itt meg kell hogy feleljen a lábak lépése (*compas*), a sebzés fajtájának: azzal az elővigyázatossággal (*prevencion*), hogy minthogy a jobb oldalon kell végrehajtani azt az első fonákvágást, a lépésnek, mit tennetek kell, a ti bal kezetek kerületének (*circunferencia*) oldalán kell lennie: s mikor vágással kellene sebeznetek, a lépésnek a jobb oldalon kell lennie, mi igen világos, hogy az egyenlőtlenséggel, mivel cselekedni fogtok, sohasem fog veletek találkozni az ő kardja: hiszen mikor távol lenne az ő bal oldala felé, ti a jobb felé fogtok menni, formálván a fonákvágást: s mikor a jobb oldalra hozná, a ti lépésetek az ő bal oldala felé fog irányulni, menekülvén attól, hogy találkozzatok vele. S ez elegendő is ezen ponthoz, mert a többit, mit [még] meg lehet tenni, a gyakorlat (*exercicio*) oly könnyűvé fogja tenni, hogy nem fog hiányozni az, mi itt kimaradt.

****

****

****

****

****

****

*

S MÁS [sok más] egyéb technikákat (*tretas*) is csinálnak, mikkel folytathatnám, s nagy kötetet csinálhatnék, de hogy ne fárasszalak titeket s magamat is ily csekély pillanatnyi [csekély jelentőségű] dolgokkal, elhagyom őket, s a ti megértésetekre bízom [hagyatkozom], hiszen az elmondottakkal s a gyakorlattal (*exercicio*), megfontolván a rendet, mit az eddig elmondottak követnek, meg fogjátok akadályozni a többit is, hiszen azok még kisebb fontosságúak: ámbár marad [még] három, miről csodaképpen fogtok látni embert, ki fegyvert forgat, hogy Képzett vívóként (*Diestro*) merje magát hirdetni [nyilvánítani], ha nem tudja [ismeri] azokat, s csupáncsak Elméletben (*Teorica*) fogom kinyilvánítani azokat oly világosan, hogy ne hiányozzanak az ábrázolások (*demostraciones*). Az első [technika] az, [hogy] megállapodva (*afirmados*) [stabil tartásban] lévén, az ellenfél jobb lábán (*pie derecho*) akarnak sebezni: mondom sebezni: mert ők fenntartják, hogy az sebzés, vagy legalábbis az az akaratuk, hogy az legyen: s ahogy én láttam, nem más, mint egy ütéske [kicsiny csapás, *golpezillo*], hogyha a kard éle, mivel adják, egy árhegy (*punta de alesna*) lenne, sem törné át a cipőt (*çapato*): s ezt oly nagy gonddal próbálják, hogy látni fogjátok őket ezer fordulatot [kört] tenni, keresvén az időt (*tiempo*) s várván az alkalmat, hogy megcsinálják az ő ünnepelt technikájukat. Azon voltam, hogy itt hagyom ezen pontot, hiszen másutt már megmagyaráztatott a veszély, mivel bír: de hogy eleget tegyek a megkezdett stílusnak s rendnek, rámutatok valamire. A három szögről szóló ábrázolásban, hol bebizonyítottuk, hogy az egyenes [szög, *recto*] ér a legmesszebbre, feloldatott ezen nehézség, csupán annak megértésével, hogy mikor leereszti a kardot, hogy a lábra adjon [csapást], a földre teszi azt, mi az említett ábrázolás D pontjában vagyon, s hogy az egyenesnél a három részből kettővel kevesebbet ér el, amint azt a B pontból a D pontba ereszkedő vonal jelöli. S ezen előnyön [túl is, vagy ellenére], van egy másik, sokkalta nagyobb, ámbár nem ismert, hogy ahhoz, hogy a lábon sebezzenek, meghajlítják a testet, s közelítik azt az ellenséges kardhoz. Ha tehát a ti ellenfeletek akarna a lábon sebezni, megvéditek magatokat azzal, hogy csupán egyenesen (*recto*) álltok, anélkül, hogy a ti részetekről bármily szorgalmat [igyekezetet, *diligencia*] is beletennétek, s ő maga fogja magát megsebezni azokkal [a mozdulatokkal], miket beletesz, sebezni akarván: s ha az igazságnak hinni kell, én mondom nektek, hogy ezt már többször megtapasztalták élesben [igaziból, *en veras*]: s küzdelemben (*en competencia*), mint ahány betűje van ezen fejezetnek: s minthogy nem tudtak érvényesülni vele, némelykor a késlekedést (*tardança*) hibáztatták, mivel csinálták, máskor a kardot, s máskor a kart: anélkül, hogy valaha is meg akarták volna győzni magukat [bevallani] a nyilvánosság előtt, vagy megvallani annak igaz okát: mert vannak némely oly csökönyös lelkek (*animos*), kik inkább akarnak meghalni a tudatlanság (*ignorancia*) sötét s homályos börtönében, mintsem a tudomány (*sciencia*) kellemes szabadságában élni: de járjanak ők arra, amerre akarnak, vallják be, vagy tagadják, mi nekik tetszik, hiszen amint a kasztíliai közmondás tartja: Mindez csak az ösztöke elleni rugdalózás lészen [Árral szemben úszni / *Todo ha de ser dar coces contra el aguijon*]. A másik becsült lecke [technika, *licion*], s sokkalta többet használt az elsőnél, az, [hogy] megállapodva (*afirmado*) lévén az ellenfelével, biztosítgatja [húzza az időt / lassan közelít hozzá, *assegurando*] őt, mígnem úgy tűnik nekik, hogy az idő illendő [megfelelő, *tiempo conueniente*], s akkor kinyújtják a bal kart, adván egy tenyerescsapást (*manotada*) a kard hegyére, s betévén a bal lábat, kilőnek egy igen erős ököl-döfést (*estocada de puño*), hogyha azzal elérnének egy embert, még ha tompa [gyakorló, *espada prieta*] karddal lenne is, megölnék: mert abban, mindenféle meggondolás nélkül, beleadák minden erejüket: de ritkán hajtják végre: mert oly nagy a

félelem, mit úgy az egyik, mint a másik táplál iránta, hogy mihelyt felismerik, hogy az ellenfelük meg akarja csinálni, a legnagyobb szorgalommal [igyekezettel] hátrafelé bontják a távolságot (*desgraduar a tras*). S innen született a tisztelet, mivel iránta vannak, s a bizalom, mit belé vetnek, hogy úgy tűnik annak, ki viseli [használja] vagy tudja , hogy vagyon (amint mondják) egy elkészített óra [mechanikus óra, *relox*]: s ami a leginkább figyelemre méltó, az az, mi megesett, [hogy] kiment a mezőre [párbajra] egy Képzett vívó (*Diestro*) (az ő módján) egy másikkal, ki nem volt az, [s] akit sajnáltak amiatt, mi történni fog vele, s eljővén az alkalom, a kevésbé Képzett vívó, nem tett mást, mint ököl-döféseket (*estocadas de puño*) lőtt ki, s azokkal tartotta el magát, mígnem megérkeztek a párbajsegédek (*padrinos*), s találták a Képzett vívót összezavarodva, hogy oly rosszul használta ki az ő Vívóművészetét (*Destreza*), s ürügyként azt hozta fel, hogy megtehette volna [a sebzést], ha a másik oly sok ököl-döfést lőtt volna ki [mint ő]: s ami a legrosszabb az összes közül, hogy ezt az ürügyet elfogadták, megengedvén, hogy igaza volt, [s] hogy az ököl-döfések ellen [mik sebesek], nincsen ellenszer. S ámbár a mi szerzőnk [Carranza], a Vívóművészet párbeszédében (*dialogo de la falsa Destreza*), miután megutálta (ahogy az helyes is) ezen technikát, hasonló érvekkel, [hogy] kielégítse azokat, kik végül szenvedélyből [részrehajlásból] cselekszenek, [én] megadom az én véleményemet, visszautalván az övére [Carranza művére], s megteszem azáltal, hogy megmutatom az ellenszerét. Ezen tenyerescsapás (vagy pofon, *coz*) külön mozdulattal történik: s ezen sebzés [tenyerescsapás] összetett [másik] mozdulatból, s mindegyikükhöz, kényszerűen szükségeltetik idő (*tiempo*), s nem lesznek oly kicsik, hogy ne lehessen ismerni az időt, mikor orvosolni lehet őket: miképpen megtehetitek, ha a ti ellenfeletek a tenyerescsapással akarna megsebezni titeket, figyelmeztetvén [megjegyezvén], mikor megtenné, hogy közelíti a testet a ti kardotokhoz, s megrövidíti a sajátját: s ezen tenyerescsapást, mit az arca felől lefelé adnak, s ismerve ezen mozdulatot, kiszabadítjátok a kardot, hogy ne találkozzon a kézzel, adván döfést a melleken az ő bal karja felett, tartván a kart egyenesen (*recto*), kilépvén hiába [üresbe, *en vano*] a tenyerescsapás szorgalma [igyekezete] elől [menekülve], mert nem találta meg a sebzést, s ahhoz, hogy adjátok a sebzést, [kell] íves lépést (*compas curbo*) adni, mely megfeleljen a ti jobb oldalatoknak az ő baljához, mert abban a pontban, mikor magát odavetné az ő ököl-döfésével: mert a meggondolatlanság [okán], mivel cselekszi azt, eljut majd oda, ahol az imént volt [tehát a saját kardja elé, a Képzett vívó támadási vonalába]. S ha változtatni akarnátok, [úgy] hagyhatjátok a döfés adását, s mikor a sajátját [a tenyerescsapást] akarná [adni], adtok egy csapást (*golpe*) a kardra, s onnan formáltok egy dupla technikát (*treta doble*), vagy hasítást (*cuchillada*) a fejre, adván ugyanazt a lépést: s sok más ellenszert, miket az igaz Vívóművészetben (*Destreza verdadera*) meg fogunk tanítani, miket [most] alkalmaznotok kell. Ámbár a karpáncél (*braçal*) a végére hagyatott (mintha feledésbe merült volna), [ez] nem az a technika, mit ők kevésbé becsülnének, sem amiben kevésbé bíznának a győzelem elérésében, [sőt] azt teszik a leginkább, s úgy tűnik nekem, hogy az egyik legjobb s legünnepeltebb [technikájuk], s kik a legnagyobb szükségben élnek vele, s kihez eljut [hogy] megtegye valami gáláns módon, azt ünneplik, s mondják, hogy ő egy különleges ember a technikákban, s mindenekelőtt a karpáncélban, olyannyira, hogy úgy mondják [neki], hogy ő egy Platón a Filozófiában, vagy Baldo a jogban [jogtudományban]: s én egy bizonyosfajta szégyent érzek, hogy oly igazságos okot találjak minden rossz elmondására, mert [ha] azt értenék, hogy ez az én saját szenvedélyem [részrehajlásom], hogy mások műveit ócsároljam: s akarok esni az utálatos bűnbe,

mikor az érvek, miket mondok, nem lennének igaz tanúbizonyságok, s mik nem felelnének meg bármely pártatlan Értelemnek: s megalapozom [érveimet] a mi szerzőnk véleményén [Carranza], ki mondja, hogy az összes technika, mik szóbeszédben [divatban] vannak, hamisak, s a végük kétes, s nem minden alkalommal érnek célt [vagy nem minden esetben érhető el velük a cél], mert a kimenetel más akaratától függ, s ez (ki nem tudja) nem leigázza azt könnyedén: mert ez a Képzett vívó (*Diestro*) számára már előre ismert, aki a biztos és igaz Vívóművészetet (*Destreza*) gyakorolja, s aki kötelezni tudja őt, hogy valami mozdulatot tegyen, ami által ő [a Képzett vívó] megsebezheti. S ámbár úgy tűnik, hogy mindketten ugyanazokat a fogalmakat alkalmazzák, mivel mindenki arra vár, hogy az ellenfél mozdulatot tegyen a sebzéshez, ez kétféleképpen történik a Képzett vívó részéről. Az egyik, mikor másodszándékkal (*segunda intención*) akar sebezni, ami az ellenfél mozdulatának közvetítésével történik, oly módon elrendezve s az arányos középpel élve, hogy a Képzett vívónak csak annyi hiányzik az ellenfél szándékának megakadályozásához, amennyit az a saját céljára fordít, [ám a Képzett vívó] eléri, hogy más részen sebezze meg őt, mikor az nem akarna [sebzést] véghezvinni: ami hiányzik a közönséges Vívóművészetben, hiszen ha az ellenfél kardját érinti a sebzéshez, azzal a mozdulattal, amit tesz, ha az eltalált [fél] nem tesz eleget a szándékának, [az ő technikája] a saját mesterségének összeomlását okozza. A másik [mód], amivel a Képzett vívó bír, az, hogy ha a mozdulat, mit ő tart, úgy következik be, ahogy akarja, sebzést ad [számára] veszély nélkül: s ezek ellentétben állnak a többiekkel, akik [vulgáris vívók], mikor elhatározzák magukat, és oda akarnak sietni a szándékukkal, s azokat a sebzéseket adják, amiket adnak, mivel híján vannak annak a biztos tudásnak, amit a tudomány tanít, és [képtelenek] azokat távolságban vagy arányos középben kezelni, az az oka, hogy ha megkérdeznék tőlük, legyenek akár az Indiai-óceánon, vagy az Antipódusokon születettek, ezen [technikák] (bármennyire is furcsának tűnnek) nem bírnak bizonyossággal semmiben, miként a *braçal*-nál sem, amit két vagy háromféleképpen komponálnak [készítenek el]. Az egyik: a kardot középen érintve (*tentando*), s mikor kiszabadítják, hogy az arcon sebezzenek. Karpáncéljukat a fegyveres karra téve, az ellenséges kardot begyűjtve, a bal lábat betéve, ököl-döfést (*estocada de puño*) adva. A másik [mód] másféleképpen tevődik össze, a kardot keresztbe téve az ellenségesen kívül, s a bal lábat és a kart betéve, a kardot az ellenfél jobb kardja alatt elvezetve, s ököl-döfést adva a melleken, a kardot a karban tartva: és magasan, hogy továbblépjenek a technikájukkal. S mikor a kardot érintik, az ellenfél az erre előre eltervezett kar-hárítással (*reparo con el braço*) formálja a védekezést, s valami kis fatábla-darabbal vagy láncinggel vagy lemezpáncéllal felszerelkezve, vagy legalábbis [valami hasonlóval], majd [azután] következik az ököl-döfés. S ámbár másféle módokon is formálják: végül, jól eltalálták a *braçal* betételét, egyetlen erővel. Az első [mód] alapja rossz: mert ha az ellenfél teste oly közel van, milyen ésszerű dolog [kérdezi Narváez], hogy a kart és a bal lábat betegyék, hiszen kényszerűen nem lehetnek együtt, s azzal, hogy elhárítják [az ellenfél kardját], megrövidítik a [saját] kardjukat. Továbbá sok időt pazarolnak el, így a *braçal*-hoz szükséges mozdulatban, mint az elhárításban (*desuio*), s ebben az időben, az, ki ezt teszi, sok részen megsértődhet, ezzel a megfontolással: ha az ellenfél kardját érinted, várva, hogy megsebezzen, a *braçal*-jának megformálásához, abban a pontban, mikor azt műveli, kiszabadítod a kardot, hogy a kar ne találkozzon vele, egy félkört csinálva ezen formában. Sebzést adva a saját bal kar alatt, mivel az oly közel van, közvetítve a csészével, amit a bal lábbal adott, s a karddal, ami oly távol van [tőle], mikor megérti,

hogy [a Képzett vívó] elkapta [az ellenfél kardját], a tiétek már a melleken sebezheti: s ehhez kényszerű lesz hátrafelé bontani a távolságot (*desgraduar a tras*), amíg meg nem találjátok a közepet (*medio*): s ezt könnyedén meg tudjátok tenni, mert a kard, miután [megtörtént az elkapás], hegyes szögben (*angulo agudo*) marad: s úgyszintén meg tudjátok őt sebezni, mikor ő a ti mozdulatotokra vár [készülődik], (ahogy azt ő akarja), támadást (*acometimiento*) csinálva felé, s mikor kinyújtaná a *braçal*-t, vágást formálva a fejre s a karra, hátrafelé bontva egy kicsit [a távolságot], keresve a közeget, s mikor a fatábla-darabokat a karon hozza, az ütés (*golpe*), lévén természetes (*natural*), oly módon fogja fájdalmazni őt [megsérteni], hogy sajnálja [hogy megbánja], s főleg, ha a kezet éri az ütés. S ez az oka, hogy sokaknak [aki ezt gyakorolja] a bal karja és keze össze van zúzva [nyomorítva], mert hozzászoktak ehhez az ördögi *braçal*-hoz, s átkozott tenyerescsapáshoz (*manotada*), s ha az ő lendületük s erejük, amivel rátok rontanak, olyasmi, hogy a lépésekkel, mikkel hátrafelé bontotok, nem tudtátok őt legyőzni, [miután] formálta a vágást, s ököl-döfést (*estocada*) akarna adni, meg tudjátok hagyni a végrehajtást, s meg tudjátok csinálni [az ellenszerét] azzal, hogy ütést adtok a kardra, melyet a fejre [szánt], s onnan sebeztek, s ez mindenre időben lesz [meglesz hozzá az idő]. A másik [mód], ami abból áll, hogy támadást (*acometimiento*) csináltok kívülről, ugyanazokkal a sebzésekkel bír, s nem különbözik másban, mint hogy az ellenfelet a *braçal*-ra bírjátok, a ti mozdulatotok révén, vagy anélkül, csupán a támadást csinálva: ámbár van más sebzésetek is, hasznot húzva a kezdetéből, s mikor kívülről csinálja a támadást a ti kardotokon, íves lépést (*compas curbo*) tudtok adni a bal kezetek kerületén (*circunferencia*), formálván egy fonákvágást (*reues*) a fejre, mely azáltal, hogy a kardot a testetek elé teszitek, meg tudjátok őt sebezni a mondottakkal: s ezzel véget ért a hamis Vívóművészet (*Destreza falsa*) tárgyalása, hiszen az igaziban (*verdadera*) jártas lévén, nincsen olyan pont, amit ne tudnátok, hogyan kell alkalmazni.

AZ OK, AMIÉRT MEGTÉTETETT EZ A HARMADIK RÉSZ

Mivel mindenben a mi szerzőnket, Geronimo de Carranzát utánozom, s ugyanazt a stílust [követem], amit ő visz a könyvében, meg akarom mutatni az okot, amiért az elején a közönséges Vívóművészetet (*Destreza ordinaria*) tették be, ha egyszer bevalljuk, hogy az hamis, s [miért tettük azt] érvekkel s bizonyítható ábrázolásokkal (*demostraciones*), amik meggyőznek minket: s röviden, az elme szándéka (*el intento de ambos*) ugyanaz, amit Arisztotelész mond a *Prior Analytics* tizenharmadik [fejezetében], hogy sokszor a példákat azért hozzák fel: mert azok, kik tanulnak, vagy azok, akiket meg akarnak győzni, ismerjék meg azt, amit nekik mondanak. S amint Auenruyz [Averroës], a híres orvos mondja a *De Anima* második [könyvében], a példákban nem a dolog igazolását keresik, hanem a kinyilvánítását. Hogy ez igaz legyen, adom érteni abban, amit Carranza mond, ahol példaként hozza fel, amit a Lakedaimóniak [spártaiak] tettek a részeg rabszolgáikkal, hogy fiaik és nemes ifjaik, látván az utálatos s aljas bűnt, utálják azt s kövessék a becsületes utat: amint azt Plutarkhosz is említi. S én ugyanezt tettem, látván, hogy nem akartak elmenekülni a meggondolatlan könnyelműségtől, egy aljas s alacsony véleménytől, melyet aljas s alacsony értelmű emberek ötlöttek ki. amelyeket [miután] bebizonyítottam akkora bizonyossággal, úgy ábrázolásokban (*demostraciones*), mint példákban, megadja nekem a szabadságot, hogy nyilvánosan kimondjam azt, amit ezekről és azokról érzek, kik zavarodottan és vakon vetik magukat a leggyakoribb hamis látszatokba, s kik oly igaznak szeretik a saját káruk okait, mintha azok bizonyosan az ő hasznukra lennének. S ezért igyekeztem (megfontolván azt, mit Titolibio [Titus Livius] mond: hogy könnyebb bírálni a múltat, mint kijavítani) nyilvánosságra hozni és a világnak bemutatni festményben és rajzban, világosan és metaforák nélkül a gondolatokat: s ámbár azzal a gondossággal, amivel tudtam, megjelöltem az ő *Destreza*-uk hamis bálványát, kívánnám, hogy azt a híres Apellész ecsete, vagy Lilipo [Lüszipposz] egyedülálló elméje készítette volna, [olyanok], kiknek Nagy Sándor Király csak engedélyt adott nyilvános rendeletekkel, hogy megfessék őt, s a másik megrajzolja, mert mérlegelte, hogy ezen a mód felel meg egy ily nagy Fejedelem nagyságának, hogy oly élethűen fessék meg, oly színekkel és oly arányos árnyalatokkal, hogy tartson, amíg csak él: ugyanígy a technikák, miket cselekszenek (a saját zavarodottságuk és csalásuk által nemzett leányok), mint a kókuszok [ijesztő alakok/maszkok], az aljas gesztusok, a szájbéli morgások, a fogcsikorgatások és szemek nyitogatása; a kifulladt szuszogások, a zaklatottságok, az ide-oda fordulások, a kapkodások, az a test-csavarás és hajlítgatás, amely idejében az olasz Arlequinnél is jobb volt, azért, hogy mindenki lássa a saját alakját, az ő cselekedeteit és mozdulatait, hogy szégyelljék magukat, hogy úgy járnak, mint a matachinok [színpadi bohócok/táncosok], úgy a mozdulatokban, mint a lábak lépéseiben, mint a test torz mozdulataiban [test-zsargonjaiban, *gerigonzas de cuerpo*] amiket nem láttak: mert ámbár Carranza kinyilvánította, tükröt helyezve eléjük, amiben szemlélhetik magukat, ugyanaz történt velük, ami általában a kristálytükrökkel szokott: hogy bárki, aki valamelyikbe belenéz, szép arcnak látja [önmagát]: és az ok az, hogy mi magunkat nagyon megmérten és rendezetten nézzük [tükörben], [míg] ha nevetve, beszélve, eszve, járva, veszekedve, dühöngve néznénk magunkat, mindenki látná a hibát, és amikor valami jónak tűnik, az rossz: így, hogy nem szoktak mértékletesen nézni

magukra: mert a tükör nem mutatja, csak annak a tökéletes alakját, aki belenéz: Nézzenek rá minden egyes [hibájukra] a kevésbé említettekre, és megmaradnak megdöbbenve, hogy meglássák magukat: hogy ebből következik, hogy olyannyira be vannak csapva magukkal, hogy nem akarják, hogy kiábrándítsák őket, felismerve saját hibáikat, és azt az elvet, amit védenek a maguk részéről, [azt] gyűlölik és rágalmazzák másokban. Mivel ez így van, nem más, mint nyilvános hiba az, amit a másik cselekszik, de amint eljutnak odáig, hogy belenézzenek a tükörbe, oly rendezettek és komolyak [vagy súlyosak], mindenki önmagát képzeli a legkiválóbbnak, mivel ez a vélekedés az, amit azok, akik a legkevesebbet tudnak, a legtöbbet tartanak magukról: és aki a legkevesebbet tud, az henceg a legtöbbet. És ezzel az ismerettel a hamisságról, amit vallanak: és hogy az hamis, próbáld ki, és mondom: hogy az, ami valóban hamis, az megfoszt minket a bizonyosságtól. A *Destreza*, [amely] tudományon alapul, és ez igaz, amit ők vallanak, megfosztja őket tőle: következik szükségképpen, hogy az hamis kell legyen, és annyira fog veszteni [értékéből], amennyire megfoszt a nagyobb bizonyosságtól. Az igaz *Destreza* tudományosan tanítja meg védeni egyik embert a másiktól: az, amit ők követnek, nem védi meg őket, sőt oka annak, hogy megölik őket (ahogy ez minden nap megesik). Megérthető minden kétség nélkül, hogy az hamis és minden tudományos alap nélkül vanló. Ámbár itt felmerülhet egy kétség vagy kérdés, mit a hamis Vívóművészet (*Destreza falsa*) pártolói tehetnének fel, mondván: mi az oka (ahogy mondjuk), hogy némelykor mégis sikerülnek a technikáik (*tretas*), és végrehajtják azokat: hiszen igazán, hogy ennyire súlyos ellentétek, mint a bizonyosság és a hamisság, nem férnek meg egymás mellett: erre Platón és Arisztotelész tekintélyével válaszolunk, akik azt mondják, hogy minden, ami történik, az vagy természetből, vagy művészetből (*arte*), vagy véletlenből fakad. És ez utóbbi a megoldása ezen kétségnek, és abból származik, hogy valamelyik technikájuk néha biztos és igaz végrehajtáshoz jut, anélkül, hogy részükről mást tennének, mint a karjukat, mint eszközt: mert a többit nem tudják, sem hogyan, sem miért okból történik, ami a történés igazi feltalálója. Továbbá, mert ami sokszor történik, néha jól sikerül azok ellen, akik sem az egyikben, sem a másikban nem jártasak: s továbbá azért is, amit Geronimo de Carranza mond, hogy ha néha sikerül nekik [valami], az tévedésből (*yerro*) van, és a fő ok az ellenfél figyelmetlensége (*descuido*). De az igaz Vívóművészet (*Destreza verdadera*) oly kiváló, oly mesteri és oly biztos, hogy hálátlannak érezném magam, ha bármely alkalommal (ami ritkán fordul elő), nem hirdetném az ő nagyszerű műveit. Ámbár jól tudom, hogy bármennyit mondok is a dicséretére, még ha (ami lehetetlen) oly ékesszólással tenném is, mint a közönséges [vívás] érdemli, hogy nyilvánosságra hozzam a belső titkait a káros ösztöneiknek, nem felelne meg a szándékomnak: mert vannak emberek, kiknek a szívén kérgesedés van, hogy higgyenek az igazságnak: de ezzel egy általános figyelmeztetést adok, a saját bizonyosságukból, amit kinyilvánítottam, hogy ha idővel nem hagyják el a vulgáris és hamis Vívóművészet zavaros és sötét útjait, mikben idővel, mikor már nem lesz orvosság [ellenszer], bánatukra el kell szenvedniük a büntetést, amit a rosszindulatuk megérdemel: mert ha megfontoltan néznének rá, elég lenne a másokon látott szenvedés, és hogy ők okuljanak belőle: mert nincs semmi, ami olyan hatékonyan távolítana el minket a bűntől, mint az, ha emlékezetünkben tartjuk annak büntetését. Ámbár jól megfontolom, hogy az emberek, akiknek különösen ez a könyv készült, kik a nemesek, diszkrétek és tisztességes lelkűek, nemcsak elhagyják a hamis Vívóművészetet, de az én szigorú ostorom lesz a büntetésük: hogy ezzel a kimondott és jól hasznosított munkámmal adjak.

KÜLÖNLEGES FIGYELMEZTETÉS, amiben kinyilvánítatik, milyen fegyverrel lehet könnyebben védekezni.

Aki azt a vágyat érzi, hogy a vélemények sokfélesége vezesse, melyek oly kevés egyetértéssel és még kevesebb megfontolással adtak [tanácsot] azoknak, kik a Vívóművészet új felfedezőinek akarják magukat tenni, sem az ő értelmüknek nem lesz nyugalma, sem a lelkük nem érheti el azt a belső nyugalmat, amit azok élveznek, kik tudományos alapelveket követnek. A példa a kezünkben van, hiszen ritkán találunk két mestert (még ha vizsgáztak is), akik, amikor [vívni] kezdenek hogy a Vívóművészetről (*Destreza*) tárgyaljanak, ne legyen közöttük ezer versengés, mindenki a saját technikáit akarván előnyben részesíteni, és azokat a legjobbnak nyilvánítani: amiből arra lehet következtetni, hogy semmiféle bizonyosság nincs közöttük, hiszen egyik sem ismeri a másikét, sem [nem ismerik] a másikat, [és] nem is állapodnak meg egyetlen közös elvben sem; és ha valamelyikük mellett ítéletet kellene hoznunk, kérdezzük meg mindegyiket, melyik a legjobb, amit ők mondanak. Csodálkozom, hogy oly nagy ésszerűtlenség [uralkodik], hogy míg a filozófia egy ugyanaz Spanyolországban, mint Flandriában, és a matematika a legbiztosabb, ami mindenhol gyakorlatban van, és az aritmetika éppoly biztos az egyik tartományban, mint a másikban, és igazán minden más dolognak, aminek tudományos alapja van, [ugyanaz kellene lennie] az egyik királyságban, mint a másikban, és bár a nyelvek eltérnek, az értelem nem változik: [mégis] ezt a szerencsétlen Vívóművészetet (*Destreza*) meg akarják fertőzni, mintha nem élvezné azt a bizonyosságot, mint a többi, amint az elmondatott. És nem azt mondom, hogy ez a különbség egyik nemzetből a másikba, vagy egyik királyságból a másikba, vagy egyik városból a másikba, vagy még egyik utcából a másikba, vagy egyik házból a másikba, vagy akár egyik Képzett vívótól (*Diestro*) a másikig terjedne, és szemtől szembe gyakorolva egy ugyanazt a dolgot, ami a Vívóművészet, egyikük sem tudja, hogy a másik mivel foglalkozik, [és] hogy ne vitatkozzanak arról, ki tud többet [a tudományról], és ki ért el nagyobb titkokat belőle, hiszen mindegyik azt mondja, hogy amit a másik tud, az hamis, és az ő technikái értéktelenek: mert ha az egyik [vívó] védekezik egy döféssel, a másik nem tud ellene három ellenszert adni: [ezért] szegény és szerencsétlen Vívóművészet: de rosszul mondom, hogy nem az övé ez a név, ne is így nevezzük, hanem nevezzük Bábelnek, ami maga a zűrzavar, hiszen oly sok és oly sokféle ember akart építkezni rajta [a víváson]. És mivel ez már fárasztó, és bármennyit is mondunk róla, még van mit mondani, hagyjuk ezt, és térjünk arra, ami a leginkább megfelel a célunknak. A kérdés nagyon vitatott, hogy milyen fegyvernem a legjobb, mind támadásra, mind védekezésre: és mivel soha nem dőlt el, sokféle vélemény létezik, és mindenki azt védi, amelyik szerinte a legjobb. Vannak, akik azt mondták, hogy a kerek pajzs (*rodela*), mert az a takarás fegyvere, és a fej védekezése, valamint a mellkas fedezése szempontjából fontos: egy másik ellentmond az elsőnek, és azt mondja, hogy a kisméretű pajzs (*broquel*) a legjobb, és alaposnak találja magát ebben, ahogy neki tetszik: egy másik ellentmond ennek a kettőnek, mondván, hogy a kard és köpeny a legfőbb, mert ez szolgál a takarásra, a kar körülvételére és az ellenség beburkolására, mintha az [az ellenség] kívül lenne: mások azt mondják, hogy a kard és tőr ezernyi előnnyel jár: mert [ők] keresztbe téve [a fegyvereket] a fej védelmét is megoldják. Végül mindenki elmondja a maga véleményét, és nem azért, mert világosan és határozottan tudják, hogy az egyik miért jó és a másik miért nem,

hanem azért, mert mindegyiküknek az tetszik, amit pártolnak. És mivel ezeket a véleményeket hallgatjátok, ne legyetek semlegesek, anélkül, hogy tudnátok határozni, melyik véleményt kövessétek, én kijelentem a legjobbat, amit tudok. És kezdem a kard és köpeny párosítással, amelyet a köznapi vélemény a férfi védekezésére a legjobbnak vezetett be: meggyőzve [mindenkit] nyomatékkal, hogy a védelmek rendkívül fontosak, mindezt olyan látszatokkal mutatva be, amelyek inkább gúnyra és nevetésre méltóak, mintsem hogy bármi hitelük lenne. És nem merném kérni, hogy adjanak nekem igazat, ha nem lenne a birtokomban Geronimo de Carranza egy [érve], ellenvetés útján, miszerint az amelyet a köpennyel történő hárítással tesz, ami nagy veszélybe sodorja őt minden alkalommal, amikor azt végrehajtja, és különösen akkor, amikor az ellenfél eléri őt kardjának hegyével: amiből az ellenkezője következik annak, amit ő szándékozott, hiszen hárítás helyett támadással fog találkozni, anélkül, hogy az ellenfele tartana tőle, vagy veszélyben lenne [tőle]. És ha elfogultság nélkül vizsgálnák az okot, néhány fordulat után felismernék, és belátnák, hogy azokban a körkörös mozdulatokban, amelyeket a karral végeznek, hogy a köpenyt köré tekerjék – ami e tudomány egyik alappillére – és hogy a kard csupasz marad [a védelemre], hogy sebzést alkalmazzanak, és nem fogják tudni egyszerre [a sebzést] adni és a köpenyt a karra tekerni: mert szükségszerűen minden egyes mozdulathoz külön idő szükséges; ráadásul azok a mozdulatok és fordulatok, amelyeket a köpennyel végeznek a kar körül, körkörösek, és sokszor elfedik a látást abban az időben, amikor a fordulatot az arc előtt végzik, és nem tudnak jól kijönni belőle: ha akkor az ellenfelük meg akarná sebezni, és megtehetné, csupán egy kézfejkörívvel, végrehajtva a sebzést a kar alatt, amelyen a köpeny van, anélkül, hogy az akadályozná, hiszen a látás (amelyen keresztül eljutna a valódi hírhez és a sebzés ismeretéhez, amely formálódik) el van zárva azzal a közbevetéssel, amelyet a köpeny tesz a két test között. Lépjünk tovább, és lássuk a dolog lényegét, és mondjuk, hogy aki a köpenyt hordja, mielőtt az ellenfeléhez érne, körbetekerve viseli a karján: amiért megszűnik a szóban forgó veszély, és ha hárítani akar, ami a különleges szándéka, azt fogja találni, hogy ugyanazt a veszélyt szenvedi el két okból, amelytől az eredmény létrejön. És tegyük fel a kérdést: az, aki a karddal található, körkörös mozdulatot tesz, vágást formálva, amelyről már tudjuk, hogy a fejre irányul, és a köpeny [használója], egy jogos reménytől vezérelve, azt mondja, hogy a köpenyben akarja elkapni a csapást, amely, amikor a legnagyobb lesz, három vagy négy redője lesz, és egy döfés marad belőle, ami a leggyakoribb gyakorlat: mondom, hogy egyedül ebben a bizalomban rejlik a kára; és az az oka, hogy mivel a Képzett vívó (*Diestro*) sohasem formál vágásokat, fonákvágásokat vagy döféseket, amelyekben minden erejét alkalmazza, anélkül, hogy nagy megfontoltsággal ne hagyná [azokat] el, [ha] a szükség úgy hozza, alkalmazva azt, ami az elsőből származik, és ha az alkalom megkívánja, meg fogja változtatni a szándékát, Geronimo de Carranza elmondása szerint: hogy a vágások végén döféseket formálnak, igen kevés igyekezettel a Képzett vívó részéről, és látva, hogy az első szándéka meg lesz akadályozva a hárítás révén, és ez [a hárítás] elfedi a látást, a szemeket [illetően], abban az időben, kihasználva azt az erőt, amit a legnagyobb szükségre tartogatott, megformálja az említett sebzést: ráadásul az egyetemes orvoslása [marad] neki, amelyről később lesz szó. És zárjuk azzal, hogy amikor a Képzett vívót valamilyen okból köpeny viselésére kényszerítik, a köpeny és a kard munkájával [teendőjével], mindegyiknek megadja a feladatot, amelyet jól elláthat, anélkül, hogy bármelyiket arra kényszerítené, hogy a másik dolgát tegye, a köpenynek adva a hárítást, amint a mi szerzőnk mondja, a kardot a hárításokban, támadásokban

és sebzésekben hagyva, amelyek a köpenyért vannak, elég az, amit mondott: és az ellenkezőjét tenni . A kardról és a kerek pajzsról (*rodela*) kell szólnunk, mivel oly dicsőített a világban: és ámbár amit mondok, nem fog nagy tetszést aratni az iránta táplált nagy hit miatt, de mégsem mondok ellent neki, mert bármely fegyver jó, ha jól tudják használni, megadván neki az illendő közegét (*medio conveniente*), nem kényszerítve többre, mint amit törvényesen megenged. És jól értem, hogy ámbár ezen anyaggal kiváló elméjű emberek foglalkoznak, nem volt haszna meggyőzni őket az igazságról, amint azt szerzőnk [Carranza] sem tette [sikerrel]: és az oka, úgy vélem, az, amit az ifjabb Plinius mond, hogy igen nagy nehézséggel szakad el az ember a megszokott véleménytől. De legyen bármi is az értéke, nekem megvan a szabadságom, hogy elmondjam azt, amit a tapasztalat nagy bizonyossággal diktál nekem: ha elhiszik, jó, ha nem, akkor a hitetlenek bánata lesz, hogy el kell hinniük. A pajzsot használók szándéka az, hogy fedezzék a mellkast, és a hárításokkal (*reparos*) a fejet védelmezzék: és a döféseket úgy igyekeznek adni, hogy a kard [könnyen] beleszúródjon [az ellenfélbe], ezért szoktak parafából készült pajzsokat (*rodeles de corcho*) hordani: mert amikor kilövik az ő vakmerő ököl-döféseiket (*estocadas de puño*), [ha] nekimegy a pajzsnak, és mivel nem tudják megváltoztatni azt az erőt, amit közöltek vele (ahogy az elmondatott), a kard beleszorul a pajzsba (*broquel* vagy *rodela*): és a leggyakrabban ez a halál oka, vagy a legolcsóbb esetben a kard elvesztése. A Képzett vívóval (*Diestro*) ellenben az ellenkezője történik, aki a sebzéseit a szabad és védtelen részeken formálja. az erők akciója, [mely] a testtől testig levő távolságnak és adottságoknak megfelelően mért, megváltoztatja a szándékot, és azon pillanatban vágást (*tajo*) formál: hiszen amint a mi szerzőnk mondja [Carranza, 163. lap], a vágások és fonákvágások végén a döfések formálódnak: és az ellenkezőjén [a pajzson] vágást formál, és amikor igen biztosan akarja a hárítást megtenni, [a Képzett vívó] döféssé változtatja azt, csupán azzal, hogy a mozdulatot (*movimiento violento*) kissé megfosztja az erejétől, amivel közölték, vagy elnyújtja az ellenkező mozdulatot, íves lépést (*compas curbo*) adva a jobb kéz kerületén, adva a sebzést a pajzs karja alatt (félretéve annak fő ellenszerét, akiről szólni kell, epilógust készítve az összes technikáról). És hogy mindezt a karddal meg lehet tenni: a kétség nem túl bonyolult, és a megoldás sem nehéz. Először is, mert a pajzs oly nagy, és a mozdulatok, miket azzal tesznek, oly hosszúak és lassúak, hogy lesz idő sebezni és felkészülni az ellenszerre: és amikor a mozdulatok rövidek lennének, kényszerűen bármely mozdulatnak kell hogy legyen mozgatónak: és ennek testtől és karban kell lennie, és ebben az időben el kell pazarolni: mert **nincs pillanatnyi mozdulat** (*No hay movimiento en instante*): a Képzett vívó ismerni fogja, és [azonnal] megteszi az egyik sebzés átalakítását a másikba, ahogy az illik, és a pajzs folyamatos mozdulatban lesz, és amikor elkezdené formálni valamely hárítást, a kard már egy nagyon ellentétes sebzéssel fog érkezni, és egyenes döféssel (*estocada recta*) sebezni, és megteheti ezt [olyan] sebességgel, amit a pajzs nem követhet: és amikor csak akarja [a Diestro], és nem akarja őt [az ellenfelet] sebezni, kifárasztja és elcsüggeszti [az ellenfelet], olyan formában, hogy anélkül, hogy véghezvitte volna [a dolgát], kénytelen lesz visszavonulni, és amikor sebezni akar [az ellenfél], [a Diestro] tudni fogja [miként hárítson]. képes lesz megtenni anélkül, hogy látnák, vagy a pajzsos [ellenfél] orvosolná [hárítaná], mert vele, azokban a hárításokban (*reparos*), amiket tesz, fedezvén a fejet, [a pajzs] oly nagy, hogy nem hagyja szabadon a látást, sem a mellkast fedetlenül, mert a természetes mozdulat könnyedsége miatt; inkább a pajzs leereszkedik, mintsem megsebezné őt, ahogy az elmondatott. És ugyanezt kell érteni a kisméretű pajzsnál (*broquel*), bár nem oly

szigorúan, mivel kisebb és könnyebb: de végül senki sem veszi el a Képzett vívótól (*Diestro*), aki miután megformálta a vágást (*tajo*), ha látja a pajzzsal való hárítást, [hogy] ne adjon abba [a pajzsba], vagy abba a karba, amivel tartják: mert mivel kisebb, mint a kerek pajzs, nem fedi őt annyira. És mivel a könyvben, amely meg van írva, minderről bőségesen szó esik, tanítva, hogyan kell bánni azzal, aki bármilyen fegyvert visel (a kardot is beleértve), és ugyanígy az egyes fegyverek feladatáról, hogy senki ne tévedjen el, a veszély miatt, amit [a fegyver] kínálhat: oda utallak titeket. A kard és tőr, amely szinte hétköznapi fegyvereknek számít, amelyeket egy ember hord, vagy kard és kisméretű pajzs [viselője esetén], mivel a mozdulatok rövidebbek, mind a hárításokban, mind a látást illetően, kevesebb fáradsággal fog védekezni az, aki kerek pajzsot visel, mint aki kisméretű pajzsot, vagy nagyot [visel], a lassú mozdulatok miatt, és a többi említett dolog okán, és könnyebben fog védekezni a kisméretű pajzs ellen, mint a kard és tőr ellen, mert [a tőr] mindkettővel sebezni tud, aszerint, hol találja az, aki hordja, és kevesebb gonddal fog járni, mint aki hosszú kardot hord, mint aki rövid kardot hord, a sok változás miatt, amely [a fegyver hosszával] nő, és kevesebb gonddal fog tudni a Képzett vívó védekezni, és sebezni a magas termetű embert, mint az alacsonyt: és ennek az oka meg van magyarázva a testalkatok (*complexiones*) ismeretének különleges pontjában, nem azért, mintha ezek közül bármelyiknek ne lenne meg a maga különleges közepe (*medio particular*). És ami az egyes különbségek tárgyalását illeti, a második könyvben lesz megírva, amely, ha a mi szerzőnk [Carranza] napvilágra hozza, ha ettől [a könyvtől] elveszik a félelmet, hogy olyan fogadtatásban részesítsék, amilyet a szándék megérdemel: és ebben tárgyalni fogunk a magányos kardról, amelyet Geronimo de Carranza annyira tisztel, hogy az ember hű társának nevezi, mert ez senki más segítsége nélkül hajtja végre a támadásait, hárításait és sebzéseit az összes többi fegyver ellen, és megvédi őt, anélkül, hogy bármelyik másra szükség lenne. És igen igazságos, hogy a kard élvezze ezt a különleges kiváltságot, mert nem mindig található olyan ember, akinél tőr, kerek pajzs vagy kisméretű pajzs van, és sokszor még köpeny sincs: különösen azoknál, akik katonáskodnak (*milicia*), akik elvesztették az arkabuszt (*arcabuz*) vagy lándzsa, ha az eltörik, csak a karddal maradnak: és azzal az egyedüli eszközzel is csodálatos hatásokat lehet elérni a Vívóművészetben (*Destreza*), amint az ebben a könyvben, és az ígéretben is látható lesz. Csupán azt kívánnám, hogy az emberek a saját belátásuk szerint ne menjenek tévútra, és hagyják magukat vezettetni az ész, nem pedig a szenvedély által: mert az az Akarat (*Voluntad*), amely [csak] az utóbbi által vezéreltetik, nem érhet jó véget: hiszen ezzel látnák, hogy amit ők oly igaznak vélnek, az valójában hamis alapokon nyugszik, és minél jobban vizsgálják, annál több hiba található benne. Ám ami biztos és igaz, ami tudományos alapelveken és fundamentumokon áll, az örökké megmarad, egy stabil és szilárd lényegként, anélkül, hogy változtatnia kellene a szilárdságán, sem a komoly, sem a tréfás, sem a szűkös, sem a tágas helyzetekben. És mivel a dolog magáért beszél, nincs szükség sok szóra, hogy ezt bizonyítsuk, hiszen az igazság önmagát ajánlja: ez legyen elég, és ha mindezekkel a meggyőzésekkel sem akarnak lemondani az igazukról, fontolják meg, mint okos emberek, hogy nem annyira azt kell nézni, amit tudnak, mint inkább azt, ami hiányzik a tudásukból; és ne legyenek olyanok, mint azok, akik a tiszta Penelope-t akarták feleségül venni, és mivel nem érhették el, beérték valamelyik szolgálójával: és ezzel elégedtek meg. Fáradozzanak a tiszta [penelope-i tisztaságú] és Igaz Vívóművészet elérésén, és ne elégedjenek meg a hamis konyhájának moslékával: és fontolják meg, hogy azok az értelmek (*Entendimientos*), amelyek hiábavaló és alap nélküli

művészetekkel foglalkoznak, rosszul vannak használva: és emlékezzenek Quintilianus híres mondására, amely szerint elvesztegetett az a folyamatos munka, ha nem találhatnak olyasmit, ami jobb annál, ami elmúlt. Mielőtt belépnénk az Igaz Vívóművészet (*Verdadera Destreza*) részleteibe, figyelmeztetni akarlak arra, amit Geronimo de Carranza annyira hangsúlyoz könyve egész folyamán, hogy a sebzések a valódi hatást érjék el: ez az **arányosított közeg** (*medio proporcionado*), amely – ahogy a magyarázatában mondja – az a meghatározott távolság, amellyel minden sebzési fajta rendelkezik minden fegyvernemben: és ahogy négy fajtája, avagy különbsége van a sebzéseknek: vágás (*tajo*), fonákvágás (*reues*), döfés (*estocada*), és hasítás (*cuchillada*): és ezekből származik sok más ág: így mindegyiknek szüksége van a maga arányosított közegére, hogy elérje a fő szándékot, amely a sebzés, anélkül, hogy megsebesülnének. Ez az, amivel a Képzett vívó (*Diestro*) megméri a hosszú vagy rövid mozdulatokat, bármelyik fajtából legyenek is: és ahogy az arányossági közeg az ellenfél fegyverének bizonyos ismerete – legyen az hosszú vagy rövid – és hogy a Képzett vívó, aki mondja ezt, olyan bizonyossággal méri meg, hogy nem tévedhet: és ebből az ismeretből születik azonnal az az igény az Értelemben (*Entendimiento*), hogy milyen sebzést kell alkalmazni, a fegyver vagy a test hosszúsága szerint: így az arányosított közeg egy olyan diszpozíció, amellyel eléri, és kialakítja a meghatározottságának hatását, akadálytalanul: mondom, akadálytalanul, ha az ellenséges test, amely a sebzés tárgya, hajlandó rá, és nem tesz olyan sok mozdulatot hátrafelé, és olyan nagy sietséggel, hogy majdnem a menekülés nevét adjuk neki: mert ilyen esetben a Képzett vívó részéről, sem a tudomány részéről nem hiányzik semmi, csak a tárgy elrendezettségének hiánya. És ahogy Carranza mondja, az orvos feladata a gyógyítás, feltéve, hogy a test erénye alkalmas rá: ugyanígy a Képzett vívó is sebezni fog, ha az ellenfél diszponált [erre], ámbár nem minden esetben teheti meg [a sebzést] az ellenféllel [ha az elmenekül]. (Miután a Képzett vívó (*Diestro*) kiválasztotta az arányosított közegét (*medio proporcionado*)) [és az ellenfél] olyan gyorsasággal húzódik vissza, hogy kihasználva a mozdulat kezdetét, nem éri el őt, és sebez: mert az arányosított közeg egy meghatározott és mért távolság, egy olyan hely és tér, ahová a Képzett vívó helyezi magát, hogy megtámadja ellenfelét: ez nem találgatás, hanem nagy bizonyosság: egy olyan hely és tér, amelyben a Képzett vívónak minden útja és ösvénye megvan, ahonnan az ellenfél ki tudna lépni, hogy ne maradjon sebzés nélkül: és ámbár a mozdulat, amelyet [az ellenfél] nagy sietséggel tesz (mint a fejét forgatva), őt elérné, amint már elmondatott: mert a lépés (*compas*), amelyet az ellenfél hátrafelé tesz, erőszakos (*violento*) lesz, és semmi bizonyossága nincs, az pedig, amit [a Diestro] tesz, hogy megsebezze őt, természetes (*natural*). Hogy mindez elmondott alapokon nyugszik, bizonyítsuk néhány gyakorlati példával. Ha ketten, egyenlő kardokkal vannak.

QVARTA PARTE,

EN LA QVAL SE PONEN LAS HERIDAS PARticulares dela verdadera Deſtreza, aſsi de primera, como de ſegunda intencion. Aſsi meſmo los tiẽpos circulares, tajos, y reueſes: y deſpues los reparos para todos ellos.

Y VLTIMAMENTE LA manera como ſe afirman los Turcos con ſu alfange: y como ſe les ha de herir, y defender.

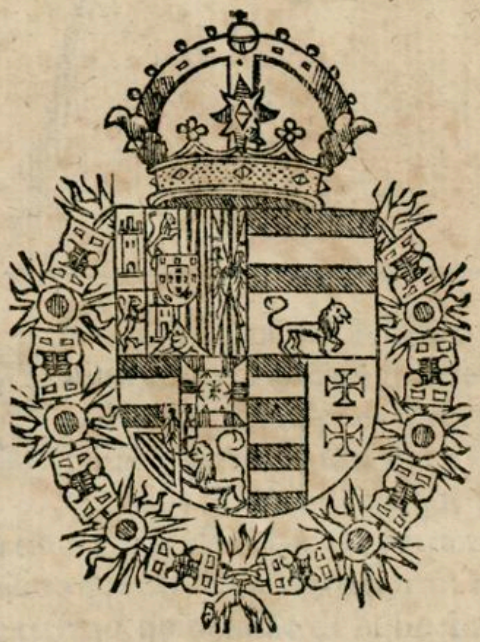

BIBLIOTECA NACIONAL

ES PVNTO MVY CVRIOSO, y prouechoſiſsimo para todos.

© Biblioteca Nacional de España

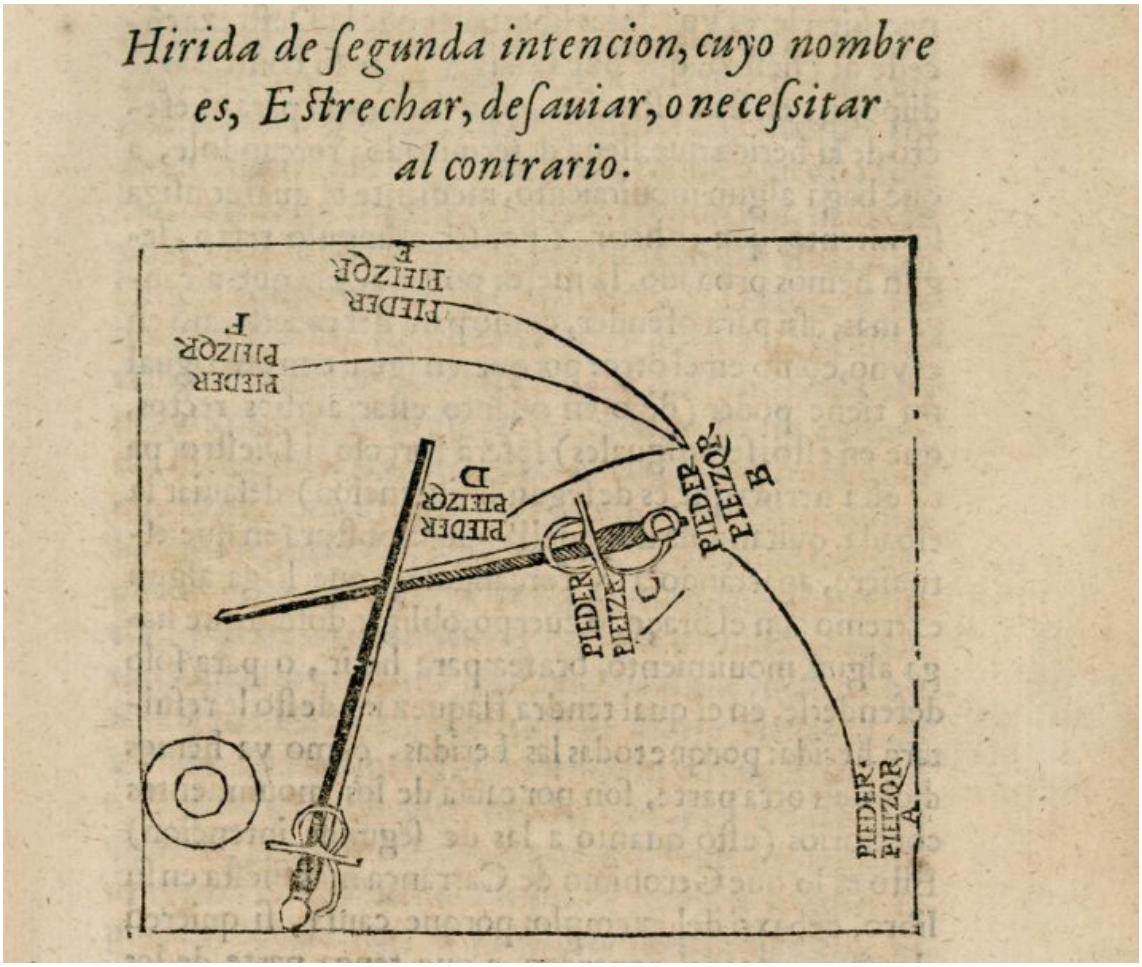

Másodszándékú sebzés, melynek neve: Megszorítani (*Estrechar*), eltéríteni (*desauiar*), avagy kényszeríteni (*necessitar*) az ellenfelet.

[Az ábrán a geometria látható a két karddal és az íves lépésekkel. A Képzett vívó az A pontból indul, s a B, C, D, E, F pontok mentén haladva kényszeríti ki az ellenfél mozdulatát. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölések a lépések pontos helyzetét mutatják a vonalak mentén.]

A MI szerzőnk [Carranza] könyvének nyilatkozatában, világosan látszik ezen ábrázolás [bemutatás] érve, hiszen mondja, hogy kényszeríteni (*necessitar*) az ellenfelet nem más, mint kimozdítani őt abból a jó testtartásból (*postura*), melyet tart, s elérni, hogy valamilyen végletbe [szélsőséges/kiszolgáltatott helyzetbe] tegye magát. S hogy megszorítani (*estrechar*) az ellenfelet a Vívóművészetben (*Destreza*), egy és ugyanaz, mint kényszeríteni az ellenfelet: ez a végletbe helyezés, megfosztván őt a jó testtartástól, és kényszeríteni őt, egyike azon szabadságoknak, miket a Vívóművészet a Képzett vívónak (*Diestro*) engedélyez, hogy megtehesse, hogy az ő ellenfele oly módon helyezkedjék [rendeződjék] el az ábrázolásban, mely megfeleljen azon sebzés okozatának, mit [a Diestro] elhatározott, rábírván őt, hogy valami mozdulatot tegyen, melynek közvetítésével elérje az ő szándékát, mely a sebzés. S lévén a derékszög [egyenes szög/tartás, *angulo recto*], amint azt bebizonyítottuk, a legjobb testtartás, s az, mi a legmesszebbre ér el, úgy a sebzéshez, miképpen a védekezéshez, úgy az egyikben, mint a másikban: mert egy egyenlő a másik egyenlővel szemben nem bír hatalommal (mondom [ezt] arra az esetre, ha mindketten egyenesek, mert ebben egyenlőek lesznek), kényszerű lesz a Képzett vívó számára (ezen sebzéshez, mi másodszándékú) eltéríteni (*desauiar*) a kardot, kimozdítván azt abból a jó testtartásból, miben lenne, eltávolítván azt, s rábírván őt, hogy valami végletbe essen a karral, avagy a testtel, kötelezvén őt, hogy tegyen valami mozdulatot, légyen az akár sebzésre, vagy csupán védekezésre, miben gyengesége lészen: s ebből fog következni számára a sebzés: mert minden sebzés, amint azt másutt már elmondtuk, az ellentétes mozdulatok okán vagyon (már ami a másodszándékúakat illeti). Ez az, mit Geronimo de Carranza is kinyilvánít az ő könyvében, a [következő] példa alatt: mi oknál fogva [van az, hogy] ha le akarnak dönteni egy bikát, megvárják, míg a lábainak s mellső lábainak egy része a levegőben vagyon [a lépés fázisában fel van emelve]: s ekkor, nekitámasztván a lándzsát, könnyűszerrel a földre viszik őt, s megnehezíti ezen dolog megtételét, ha a bika szilárdan áll az ő lábain s mellső lábain, anélkül, hogy mozdulna. Ugyanezen a módon, azt, ki egyenesen vagyon megállapodva, nem lehet oly könnyűszerrel megsebezni, hacsaknem rábírván őt, hogy tegyen valami mozdulatot a karral, avagy a lábak lépésével (*compas de pies*), hogy annak kezdetéből, sebzést formálhassanak. S ezen erőt [kényszert] úgy kell tennie, megszorítván (*estrechando*) őt, s eltérítvén (*desauiando*) a kardját, elvévén s eltávolítván azt az ő bal oldala felé, hogy szinte keresztbe feküdjék az ő testén, mintha csak lanyha mozdulatot (*movimiento remisso*) tett volna ilyeténképpen. Kiválasztván az arányossági közepet (*medio de proporcion*), egy kijjebb eső pontból, az ő saját kardja felett fogjátok áthozni a tiéteket, beletévén azt az övé alá, s mindezt egy pontban [egy időben], íves lépést (*compas curbo*) adván a ti jobb kezetek kerületén, amint azt ezen ábrázolás jelöli, az A pontból a B pontba. Nem lépvén be [jobban], s nem is közelítvén jobban a testet a ti ellenfeletekhez: hogy a mozdulat, mit tenne, nyilvánvaló légyen számotokra, s illendő távolságban (*distancia conveniente*) találjon titeket arra a megakadályozásra, mit tennetek kell, s nagy figyelmeztetéssel [elővigyázatossággal] s nagy megfontolással: hogy az ellenséges vonal (feltételezvén, hogy a tiétek felett kell lennie) ne kerekedjék felül nagyobb erővel a ti kardotok legnagyobb gyengeségén, hanem ellenkezőleg, oly nagy gonddal, hogy a ti kardotok 4. pontjánál [erős részénél], légyen az ellenséges kard 2. pontja [gyenge része], hogy [ezáltal] erőben felülmúljátok őt, amint azt láthatjátok ezen ábrázolásban, s egy körzővel (*compas*) jobban megfontolhatjátok vagy megvizsgálhatjátok: mert ez egy igen ésszerű bemutatás (*demostracion*), bármely elhatározásra, mit az ellenfél tehetne, annak megakadályozására, s az ő

megsebzésére. Ezen javaslat szolgálhat s haszonnal járhat úgy annak, ki a közönséges Vívóművészetet (*Destreza ordinaria*) vallja, mint az igaz [Vívóművészet] professzorának, légyen bár görbe, vagy egyenes tartásban megállapodva (*afirmandose curbo, o recto*). A közönséges [vívó] számára ez egyfajta csel [megtévesztés, *engaño*], elébük vágván az ő egyik technikájuknak, a leginkább becsültekből, s mit közönségesen használnak, mit úgy hívnak: Érintés [tapogatás, *Tentar*], hiszen ezen kényszerítési móddal, az ő kardja a tiéteket fogja érinteni (*tentando*), pont azon a részen, hol ők azt kívánják, s oly nagy kitartással igyekeznek [elérni]. Az igaz Vívóművészet [gyakorlója] számára arra fog szolgálni, hogy megfossza őt, amint elmondatott, abból a jó testtartásból, miben lenne, mikor egyenesen áll, kötelezvén őt, hogy mozdulatot tegyen, a testet helyezvén (a lábak lépése által, mely megmondatott, az A pontból a B pontba) olyan helyzetbe és távolságba, olyan közegbe és oly megfontolt mértékkel (*discreta medida*), hogy el tudjátok őt érni, s kardotokkal sebezni, miközben ő maga ellehetetlenítve marad (ugyanabból a helyzetből), hogy elérjen s sebezzen titeket az övével, amint azt láthatjátok ti magatok, vagy az, ki kíváncsi lenne, s megmérheti egy körzővel, mi abban találtatik, amint mondják, hogy ez egy olyan bemutatás (*demostracion*) volt, mely nagy csodálatot váltott ki a fegyverforgatók között, látván, hogy egyenlő kardokkal, egyenlő testekkel, s egyenlő karokkal bírván, a Képzett vívó (*Diestro*) szabadsága oly messzire ér, hogy olyan helyre tudja tenni magát, hol elérvén s megsebezvén az ő ellenfelét, szabad marad ezen veszélytől: S ez egy olyan érv, mit azok hoztak fel, kik hitetlenek voltak az igaz Vívóművészettel szemben, s amivel felül akartak kerekedni rajta, mondván: miként lehet az, hogy két ember egyenlő kardokkal és egyforma hosszú karokkal bírván, az egyik el tud érni a sebzéshez, anélkül, hogy a másik (hiszen az ő fegyvere is ugyanazon hosszúságot élvezi) meg tudná tenni ugyanezt, ámbár mindketten egyenesen állnak meg, lábban, testben s karban, hiszen az ő véleményük szerint, ebben is egyenlőeknek kellene lenniük, ha már a többiben azok: s a kétség megoldását sokszor látták már tapasztalatból, nem a saját ízlésükre [hanem a saját bánatukra], s a mozdulatok, miket az ellenfél tehet a sebzéshez, miközben [a Diestro] kötelezi [kényszeríti] őt, ki fognak nyilváníttatni, a lehető legjobban.

****

****

****

****

****

*

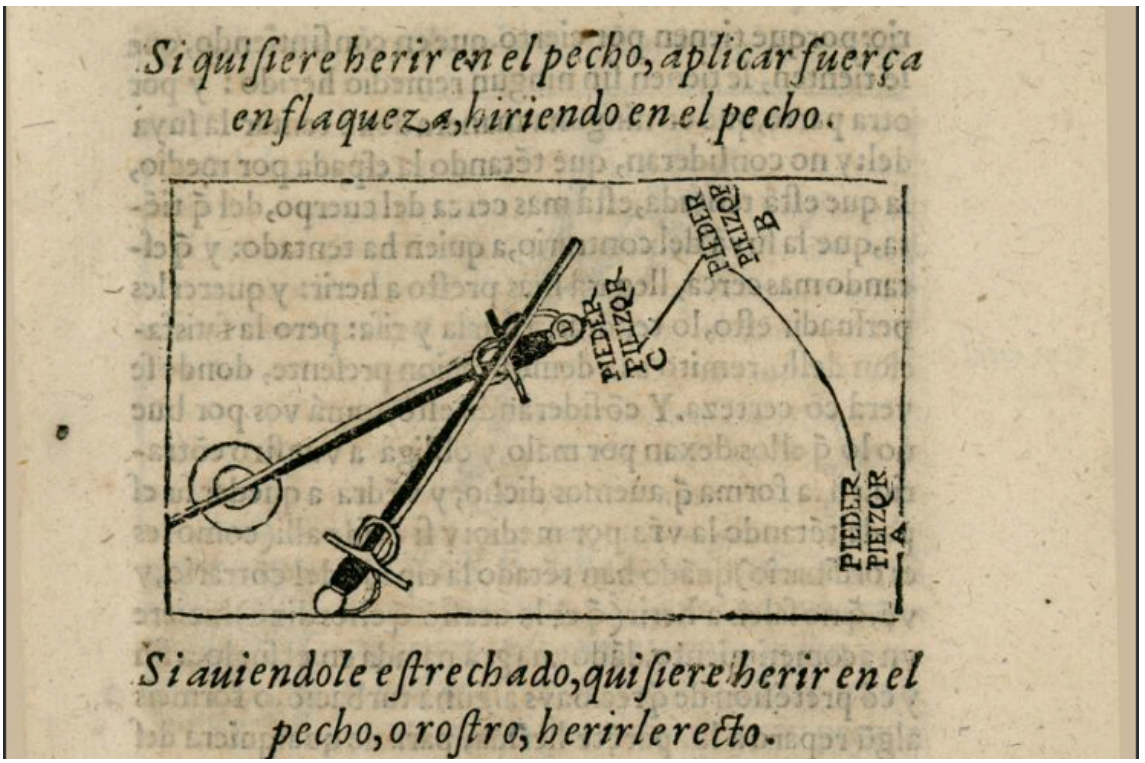

Ha a melleken akarna sebezni, erőt kell alkalmazni a gyengeségen, sebezvén a melleken.

(Si quisiere herir en el pecho, aplicar fuerça en flaqueza, hiriendo en el pecho.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból a B pontba, majd onnan a C pontba lép. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölések a lépések pontos útját mutatják ezen a belső vonalon.]

Ha megszorítván őt, a melleken, avagy az arcon akarna sebezni, egyenesen sebezni őt.

(Si auiendole estrechado, quisiere herir en el pecho, o rostro, herirle recto.)

NAGY NYOMATÉKKAL (*Encarecimiento*) szokták a közönséges mesterek (*maestros ordinarios*) minden tanítványuknak meghagyni, s nagy komolysággal arra kötelezik őket, hogy semmiféle módon ne engedjék, hogy az ellenfél érintse [letapogassa, *tentar*] a kardjukat: s különösképpen középen: mert úgy tűnik nekik, hogy ha az ellenfél a kardja hegyét az ő kardjuk harmadaira [középső és gyenge részeire, *tercios*] teszi, ott leledzik az ő veszélyük s haláluk: s ha nem lenne (ámbár van) sok más érv az ellenkezőjének bizonyítására, nyilvánvaló s elegendő bizonyíték lenne arra, hogy [ez a vélekedésük] rossz, látván, hogy ők maguk azt jónak tartják: mondom jónak, mert azt tanácsolják, hogy mikor megállapodnak [felveszik a vívótartást], ő maga érintse meg az ellenfele kardját: mert biztosra veszik, hogy ha beleegyeznek abba, hogy érintsék őket, ellenszer nélkül megsebzik őket: s másrészről [azt mondják], hogy semmiféle módon ne engedje, hogy az övét érintse a másik: s nem veszik fontolóra, hogy mikor középen érintik a kardot, az, mely érintve vagyon, közelebb van a testhez annál, ki érinti, mint a sajátja [az érintőé] az ellenfélhez, kit megérintett: s lévén, hogy közelebb van, hamarabb fog odaérni sebezni: s ha meg akarjátok őket győzni erről, gúnynak és tréfának veszik majd: de ennek igazolását a jelen ábrázolásra (*demostracion*) bízom, hol mindez bizonyossággal meg fog mutatkozni. S ezt megfontolván, vegyétek jónak azt, mit ők rossznak tartanak, s kötelezzétek [kényszerítsétek] a ti ellenfeleteket, az általunk mondott formában, s úgy fog adódni, hogy az ő kardja a tiéteket fogja érinteni (*tentando*) középen: s ha onnan (amint az náluk szokványos), mikor megérintették az ellenfél kardját, s látják, hogy nem tudnak kilépni, hogy sebezzenek (mi az az alkalom, mit ők mondanak), egy támadást (*acometimiento*) tenne, adván egy nagy toppantást (*patada*) a földön, azon célból s szándékkal, hogy valami zavart (*turbacion*) okozzanak nektek [hogy megrezzenjetek], avagy formáljatok valami hárítást (*reparo*) a látszólagos sebzés ellen, hogy ezen esetek bármelyikéből alkalma nyíljon megsebezni titeket, anélkül, hogy eddig a pontig akármilyen lábbal való lépést (*compas de pies*) adott volna, hanem csupán felemelvén a kart s a kardot, a mellekre, avagy az arcra irányuló támadással. Figyelmezzetek arra, hogy a két erőpont (*puntos de fuerça*), mivel előnyben (*ventaja*) vagytok, lévén az ő kardjának 2-es erőfoka a tiétek 4-esén, azonfelül, hogy közelebb vagytok az ő testéhez, mint ő a tiétekhez, amint az megmondatott, hasznot fogtok húzni abból a mozdulatból, mit tenne, mikor felemelné a kardot, hogy megcsinálja a támadást. S átlépvén a B pontból, hol kényszerítettétek őt, a C pontba. Begyűjtvén [felfogván] az ő kardjának gyengeségét a tiétek erejébe, egyenesen fogjátok őt sebezni a melleken, eltávolítván a kardokat egy kevéssé a ti bal oldalatok felé, csupán a karral: hogy eltérüljön az arctól az ellenséges [kard], honnan [különben] valami kárt szenvedhetnétek: s fontoljátok meg, hogy [ezt] az ő mozdulatának kezdetén kell megtenni.

****

****

****

****

*

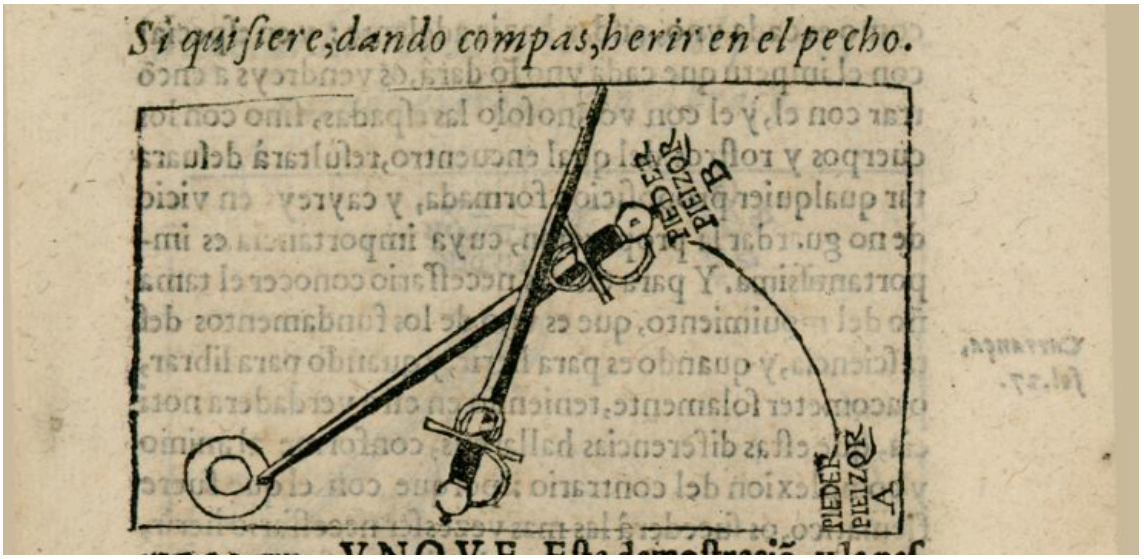

Ha lépést adván, a melleken akarna sebezni.

(Si quisiere, dando compas, herir en el pecho.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból a B pontba lép az íven. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölések a lépések pontos útját mutatják.]

ÁMBÁR ezen ábrázolás (*demostracion*), s az előző, egy és ugyanaz, s egyazon módon tevődik össze: s ugyanazon a részen hajtatik végre, mi a mellkas, mégis különbözik egy pontban, mely nem csekély fontossággal bír: mert némelykor illendő lesz számotokra gyors lábmozdulattal (*presto mouimiento de pies*) sebezni, annak hiányában, mit az ellenfél nem tenne meg, mivel nem tesz mást, csupán egy támadást (*acometimiento*): s máskor [pedig] illendő lesz, anélkül, hogy a lábat mozdítanátok, csupán a kar derékszögbe [egyenes szögbe, *angulo recto*] való kiegyenesítésével megsebezni őt: mert a lépés (*compas*), mit ő adna a sebzéshez, el fogja juttatni őt a meghatározott arányba s távolságba (*proporcion y distancia determinada*), hogy végre lehessen hajtani rajta a sebzést: s ez az, mit a tudomány tanít (Carranza szerint), hogy a sebzés mily mozdulatainál kell a testet egy helyben tartani [megállítani], s hogy a kard mily mozdulatainak kell követniük a test végtagjait, avagy a lábak lépéseit: s ha ezen a ponton lépést adnátok, előrefelé bontván a távolságot (*graduando adelante*), hogy megsebezzétek őt, az káros lenne számotokra: mert két erő, két természetes mozdulatból (*mouimientos naturales*), mint amilyen mindkettő [amikor] előrefelé halad: s különösképpen azzal a lendülettel (*impetu*), mit mindkettő belead, találkozni fogtok vele, s ő veletek, nem csupán a kardokkal, hanem a testekkel s az arcokkal is: mely találkozásból (*encuentro*) bármely megformált szándék lerombolása fog következni, s abba a hibába fogtok esni, hogy nem tartottátok meg az arányt (*proporcion*), melynek fontossága igen nagy [legfontosabb]. S ehhez szükségeltetik ismerni a mozdulat nagyságát (*tamaño del movimiento*), mely ezen tudomány egyik alapja, s hogy mikor való sebzésre, s mikor csupán kiszabadításra (*librar*), avagy támadásra (*acometimiento*), bírván erről igaz ismerettel, hogy ezen különbségeket aszerint fogjátok megtalálni, amilyen az ellenfél lelke (*animo*) s testalkata (*complexion*): mert azzal, ki flegmatikus [lassú, nyugodt vérmérsékletű] lenne, a legtöbbször úgy fog megesni, hogy kényszerű lesz sebezni, előrefelé adván a lépést: a kolerikussal [heves vérmérsékletűvel] szükség lesz egy helyben maradnotok [csendben maradni, *quedo*], várakozván, s hasznot húzván az ő mozdulatából, mi pontosan az, mit ezen ábrázolás kinyilvánít. Hiszen ha megszorítván (*estrechado*) őt, s látván az ő kardját az ő módja szerint elhelyezve (ami az érintés / *tentando*), s ismervén az ő technikáját (*treta*), rárontana [az ellenfél], hogy sebezzen, anélkül, hogy a ti lábatok mozdulna, hiszen a mozdulat nagysága, mit ő adna, elveszi tőletek a kényszert, hogy lépést (*compas*) adjatok, s élvezvén [kihasználván] az ő mozdulatának kezdetét, a ti kardotok erejét az övének gyengeségére fogjátok alkalmazni, mint az előző ábrázolásban, adván ugyanazt a sebzést, s ugyanazon a részen, minden különbség nélkül.

****

****

****

****

****

****

*

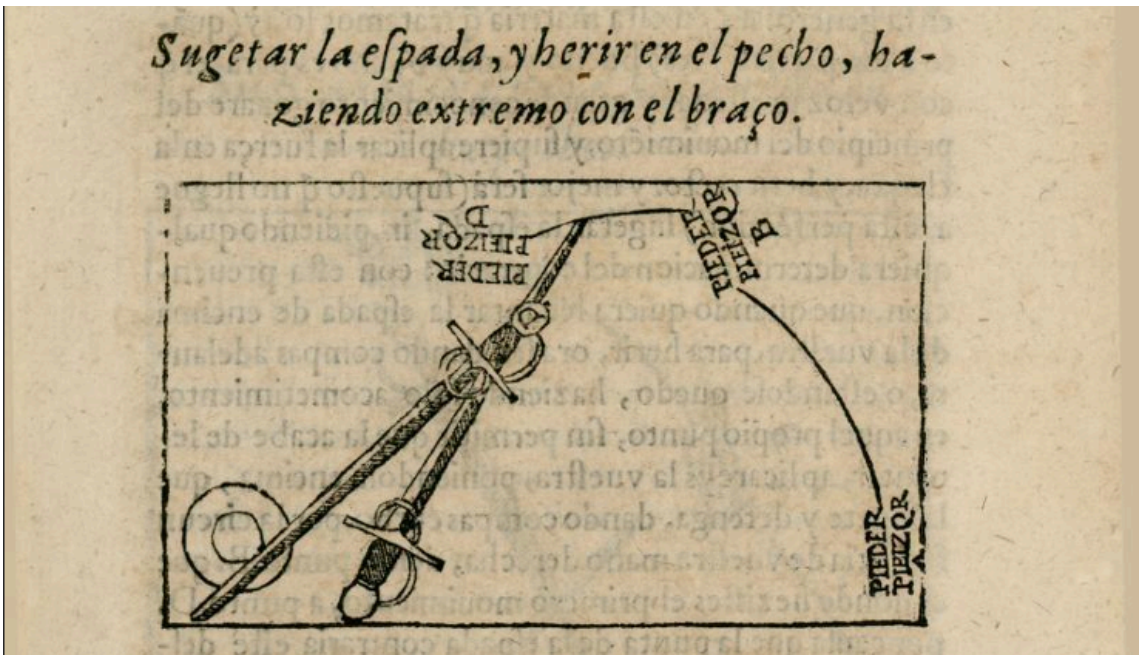

Lekötni (*sugetar*) a kardot, s sebezni a melleken, végletet (*extremo*) tevén a karral.

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó (Diestro) az A pontból a B pontba, majd onnan egy belsőbb, D pontba lép. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölések a lépések útját mutatják a D pont felé történő lekötéshez.]

NINCS kétség, sem nem lehet, hogy amint a súlyos ügyekhez súlyos tanácsok szükségeltetnek: úgy a nagy veszélyekhez nagy és gondos igyekezet szükségeltetik azok orvoslására, s azt az orvosságot kell alkalmazni, mely a leginkább megóv minket a kártól, mi felénk közelíthet: mert oly rossz kormányzás lenne az emberben, ha kiszurván ellensége egyik szemét, ő maga is elveszítené a sajátját, amint az veletek is megeshetne ezen esetben: hogy megszorítván (*estrechado*) a ti ellenfeleteket, s akarván őt sebezni, a ti hibátokból s hanyagságotokból, avagy mert az ő mozdulata oly felgyorsult légyen, mit nem lehet előre látni a tekintettel, valami kárt szenvednétek abban az időben, mikor őt sebezni mennétek. S mivel minden dologban vagyon rossz, s még rosszabb, jó, s még jobb (minden dolog az ő nemében): így ezen anyagban is, miről tárgyalunk, vagyon (ami a különleges [sebzéseket] illeti) jó, s igen jó annak, ki sebes gyorsasággal, s nagy ismerettel élvezi a mozdulat kezdetét, s tudja alkalmazni az erőt a gyengeségen, s egyenesen sebezni: de jobb lészen (feltételezvén, hogy nem ér el ezen tökéletességre) lekötni (*sugetar*) a kardot, megakadályozván az ellenfél bármely elhatározását: oly elővigyázatossággal, hogy mikor fel akarja emelni a kardot a tiétekről, hogy sebezzen, légyen bár előrefelé lépést (*compas*) adván, avagy egy helyben maradván (*quedo*), s csupán támadást (*acometimiento*) tevén, ugyanabban a pontban, anélkül, hogy engednétek neki befejezni a felemelést, a tiéteket fogjátok ráalkalmazni, fölébe helyezvén azt, hogy lekösse és visszatartsa őt, íves lépést (*compas curbo*) adván a ti jobb kezetek kerületén, a B pontból, mely az a hely, hol az első mozdulatot tettétek, a D pontba. Azon okból, hogy az ellenséges kard hegye eltérüljön a ti bal oldalatok felé, profilban [oldalazva, élben] tartván a testet: s onnan, anélkül, hogy elhagynátok [a kardot], a körmöket felfelé fordítván [szupinált kéztartásban], behajlítván a kart úgy, hogy a felkar (*molledo*, mi közönségesen a válltól a könyökízületig tart) a testhez légyen tapadva: mert itt vagyon az, hol a végletek (*extremos*) szolgálnak, amint azt Carranza mondja: s onnan egyenesítvén a sebzést a mellekre, oly nagy gonddal, hogy a kard mindig lekötve (*sugeta*) maradjon, mígnem visszatértek s leredukáljátok magatokat az arányba (*proporcion*). S annak oka, hogy ezen véglet szükségeltetik, az, hogy mivel a sebzéseket az arányból kell végrehajtani, kivéve azokat, miket bal lábbal tesznek, s ebben [a helyzetben] nem lehet meg az, hogy az ellenséges kard ne sértsen, [ezért] azt mindig lekötve kell tartani: s ez a mondott véglet közvetítésével lesz lehetséges, s nem másképpen.

****

****

****

****

****

****

*

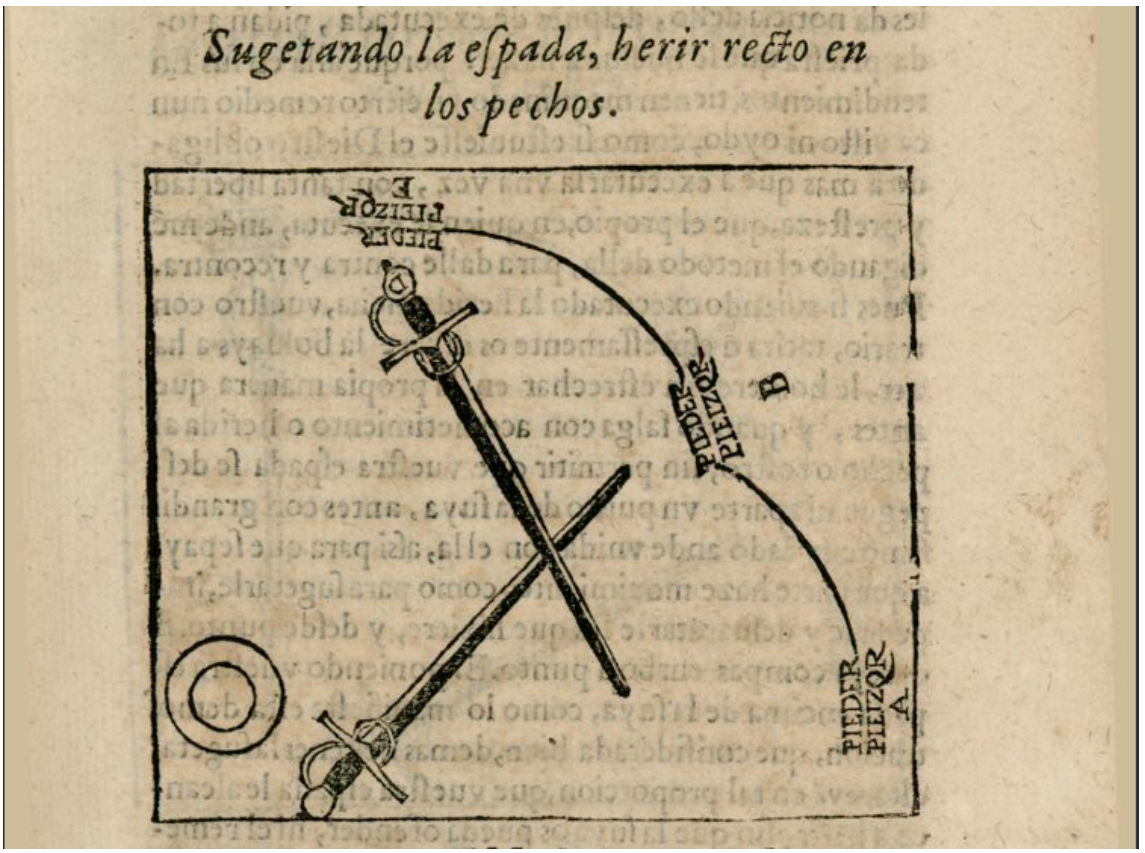

Lekötvén (*Sugetando*) a kardot, egyenesen sebezni a melleken.

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból a B pontba lép, majd onnan egy új irányba, az E pontba helyezi a lábait. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölések a lépések útját mutatják az E pontba történő lekötéshez.]

STÍLUSA ÉS KÖZÖNSÉGES nyelvezete (*lenguaje ordinario*), mely általános és igen gyakran használt azok körében, kik [hamis] Vívóművészetet vallanak: mondom, azokban, kik véletlenszerűen cselekszenek, s tudományos alapok nélkül, midőn végrehajtanak rajtuk egy sebzést, hogy mivel az ő elveiket (ami az, midőn megvan [a helyes] közeg) nem alkalmazzák, mert nem tudják megakadályozni, sem nem értik a rendet, sem a módot, miként tevődik össze, sem az oka nem ismeretes számukra, hanem csupán az okozat (mi az, hogy megsebzik őket) ad hírt nekik róla, s miután végrehajtatott [a sebzés], nagy sietséggel azt kérik, hogy hajtsák végre újra: mert ott bent az ő Értelmükben (*Entendimientos*), kigondoltak valamely sosem látott, s sosem hallott ellenszert (*remedio*), mintha a Képzett vívó (*Diestro*) arra lenne kötelezve, hogy egynél többször hajtsa végre [a sebzést], oly nagy szabadsággal és gyorsasággal; hogy ő maga [az ellenfél], akin végrehajtatott, koldulni kezdje [a sebzés] módszerét, hogy ő ellenszert (*contra*), s ellenszerre ellenszert (*recontra*) adjon rá. Nos, ha végrehajtván az említett sebzést, az ellenfeletek némán, avagy kifejezetten azt mondaná nektek, hogy tegyétek meg újra, ismét megszorítjátok (*estrechar*) őt, ugyanazon a módon, mint azelőtt, s mikor előjönne támadással (*acometimiento*), avagy a mellre vagy arcra szánt sebzéssel, anélkül, hogy engednétek, hogy a ti kardotok elváljon, avagy egyetlen pontnyit is eltávolodjon az övétől, hanem épp ellenkezőleg, a legnagyobb gondossággal együtt haladjon vele, hogy így tudjátok, merrefelé tesz mozdulatot, miként ahhoz, hogy lekösse (*sugetarle*), [így ahhoz is, hogy] megakadályozza (*impedirle*) s lerontsa (*desbaratarle*) azokat [a mozdulatokat], miket ő tenne, s a B pontból íves lépést (*compas curbo*) adtok az E pontba, a ti kardotokat az övé fölé helyezvén, amint azt ezen ábrázolás világosan megmutatja, s ha jól megfontoljátok, azonfelül, hogy le vagyon kötve [a fegyvere], oly arányban lesztek, hogy a ti kardotok eléri őt, hogy sebezzen, anélkül, hogy az övé sérteni tudna titeket, s semmi ellenszer, vagy ellen [lépés], mit megkísérelne, nem válhat az ő hasznára, s onnan egyenesen sebezhetitek őt a melleken: mert a távolság, miben az ilyen lépéssel lesztek, olyan lészen, hogy mielőtt azt [a helyzetet] orvosolni tudná, ti már megsebzitek őt, s [új] arányossági közeget választotok, ha nem kívántok tovább haladni más sebzésekkel, a szerint a mozdulatok szerint, miket ő tenne.

****

****

****

****

****

****

******

*

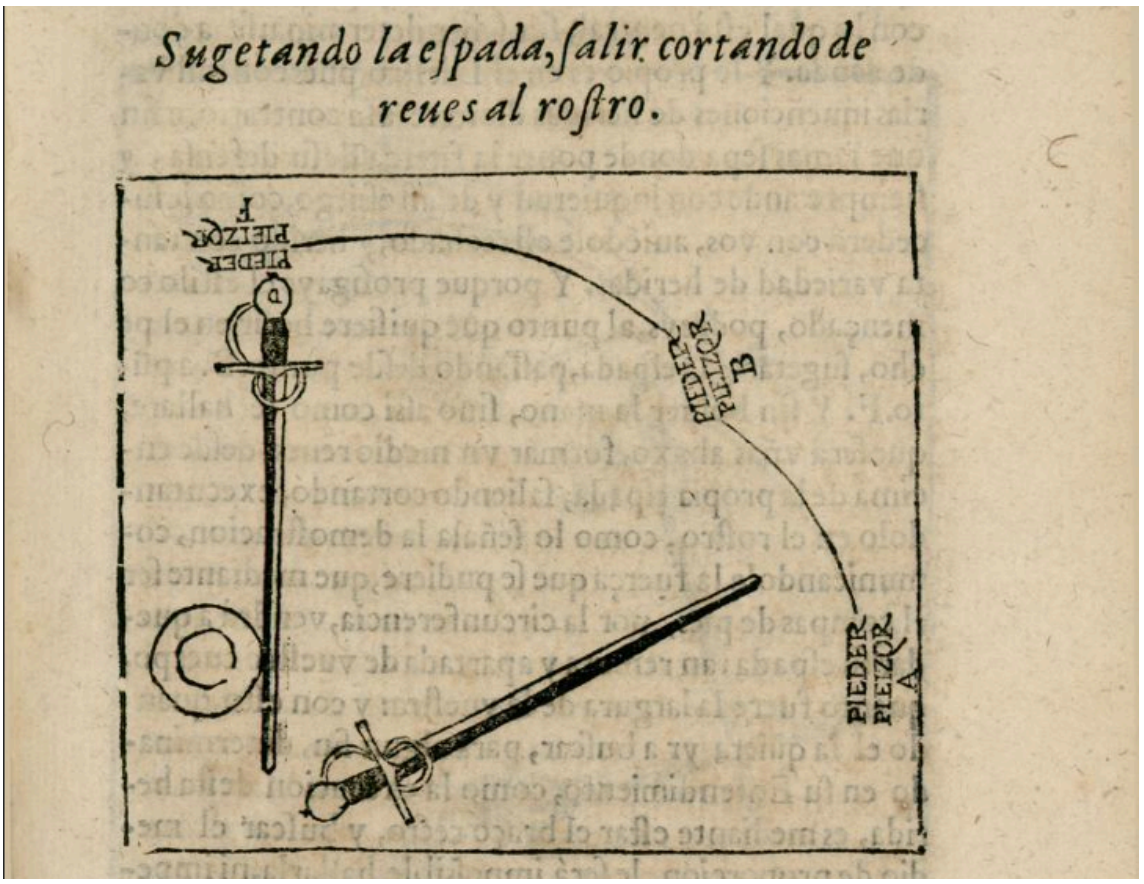

Lekötvén (*Sugetando*) a kardot, kilépni, fonákvágással (*reues*) vágván az arcba.

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból a B pontba lép, majd egy még mélyebb, F pontba lép a külső íven. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölések a lépések útját mutatják a kilépéshez.]

KIVÁLÓ Kapitányoknak, kik jártasak a sokféle irányításban, s igen éles elmével bírnak a Katonai művészetben (*arte Militar*), nagyon is bevált gyakorlatuk, hogy midőn hadjáratban [csatatéren] vannak az ellenséggel, ezerféle leleményt s fortélyt keresnek, mikkel lerombolják, nyugtalanítsák, s eltereljék [megosszák] őt, némelykor visszavonván a tábort: máskor az ő [az ellenség] szeme elé helyezkedvén, rárontván az egyik részről, s a másik részről megadni nekik a Santiagót [Szent Jakab! – spanyol harci kiáltás] a sereg legnagyobb erejével, hol az egyik részről, hol a másikról, s bármelyikről, kárt okozván neki: amivel [az ellenség] semleges [határozatlan] marad, anélkül, hogy tudná elhatározni, hová siessen [védekezni]. S ugyanez az igaz a Képzett vívóra (*Diestro*) is, hiszen a sebzések ezerféle leleményével tereli el [osztja meg] az ő ellenfelét, azon célból, hogy az sose tudja, hová helyezze a védekezésének erejét, s mindig nyugtalansággal s zaklatottsággal járjon el, amint az meg fog esni vele veletek szemben [is], ha már megszorítottátok (*estrechado*) őt, s ily sokféle sebzéssel megsebeztétek. S hogy folytassátok a megkezdett stílust, abban a pontban, mikor sebezni akarna a melleken, leköthetitek (*sugetar*) az ő kardját, átlépvén a B pontból az F pontba. S anélkül, hogy elfordítanátok a kezet, hanem csupán ahogy az [a kéz] találatik, mely [kéz tartás] a körmökkel lefelé lészen [pronált kéztartás], egy fél fonákvágást (*medio reues*) formáltok, magának a [saját] kardotoknak a tetejéről [az élétől], kilépvén úgy, hogy vágjatok, végrehajtván azt az [ellenfél] arcán, amint azt az ábrázolás mutatja, közölvén vele [a vágással] mindazt az erőt, amit csak lehet. Mivel ez a lábak lépése (*compas de pies*) révén történik a kerület mentén, [így] az ő kardja [az ellenfélé] oly távolra és elkülönítve fog kerülni a ti testetektől, amekkora a ti kardotok hosszúsága: s ezzel, mikor ő keresni akarná azt [a ti kardotokat], valamely célból, meghatározván azt az ő Értelmében (*Entendimiento*), mivel ezen sebzés végrehajtása oly módon történik, hogy a kar egyenes (*braço recto*), s keresvén az arányossági közepet (*medio de proporcion*), lehetetlen lészen számára megtalálni azt, sem megakadályozni a sebzést, [melyet te] végrehajtasz azzal a gyorsasággal, mi szükségeltetik: mert ez [a tudás] csupán annak van fenntartva, ki Képzett vívója a biztos és igaz Vívóművészetnek (*cierta y verdadera Destreza*).

****

****

****

****

****

****

*

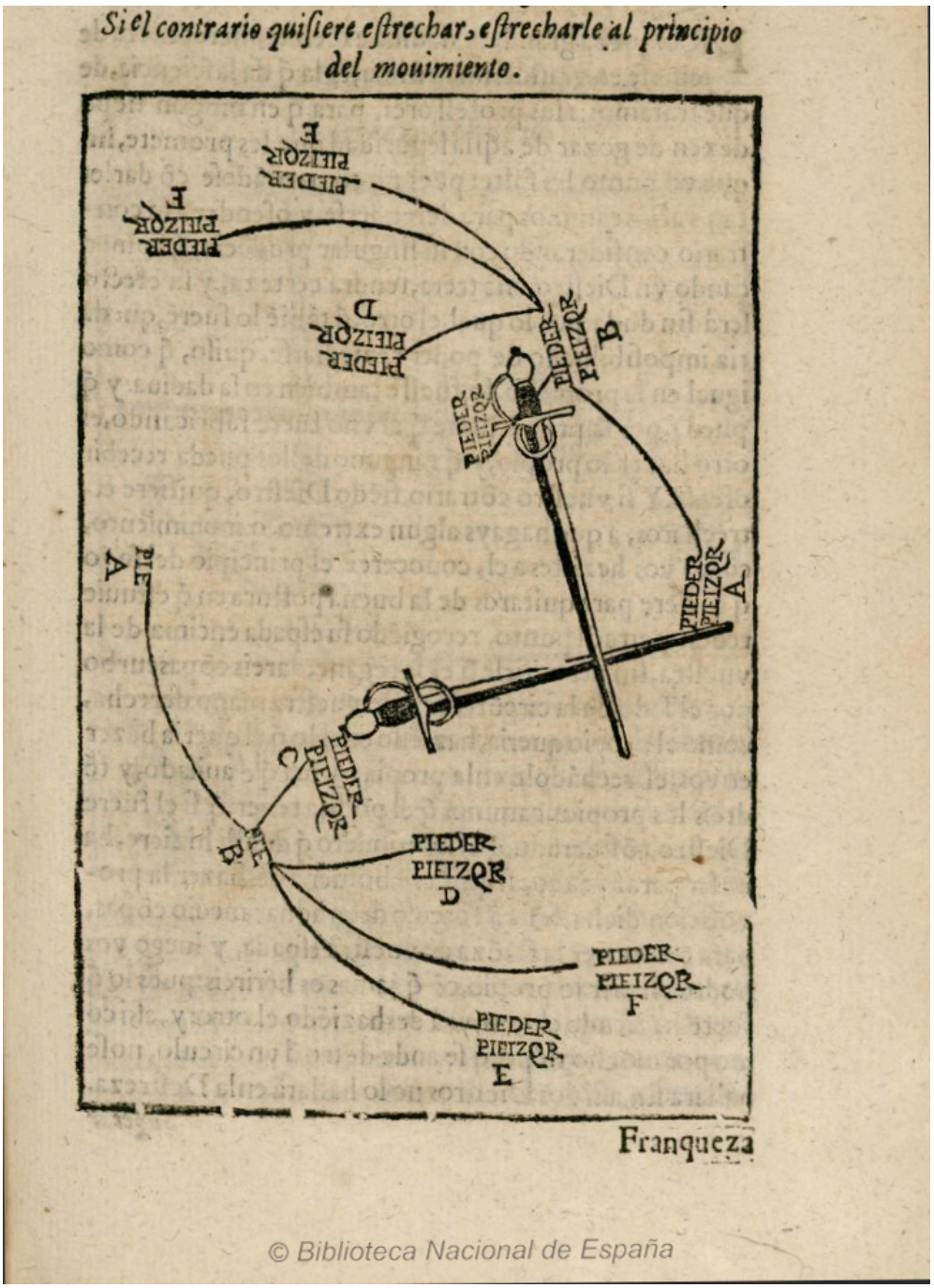

© Biblioteca Nacional de España

Ha az ellenfél akarna megszorítani (*estrechar*), őt kell megszorítani a mozdulat kezdetén.

[Az ábrán a geometria látható a két karddal és a lépésekkel, de ezúttal a Képzett vívó a lenti vonalon mozog. Az A pontból a B pontba lép, majd onnan a C, D, E, F pontok mentén. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölések a lépések útját mutatják a hárításhoz és ellentámadáshoz.]

NAGY Szabadság (*Franqueza grande*), s kiváló ajándék, mely a legfőbb megbecsülést érdemli, amit a tudomány ad az őt vallóknak, hogy soha semmilyen időben ne szűnjenek meg élvezni azt a biztonságot, mit nekik ígér, anélkül, hogy egyetlen pont is hiányozna belőle: hiszen nem elégszik meg azzal, hogy oly sokféle utat adjon nekik a védekezésre, s az ellenfél megsebzésére, megfontolván az ő egyedülálló bölcsességével (*singular prudencia*), hogy mikor egy Képzett vívó (*Diestro*) megkezd egy technikát (*treta*), bizonyossággal fog bírni, s az ő okozata minden kétséget kizáróan létrejön: miből az következik, hogy a másik, ki szintúgy az [vagyis Diestro], ellehetetlenülne annak orvoslásában. Kívánta [tehát a tudomány], hogy miképpen egyenlőek az ígéretben, úgy legyenek [egyenlőek] az ajándékban is: s hogy képes legyen ugyanazon a részen, hol az egyik építkezik, a másik ugyanezt megtenni, s hogy egyikük se kaphasson sebzést. S ha a ti ellenfeletek, Képzett vívó (*Diestro*) lévén, meg akarna szorítani (*estrechar*) titeket, hogy valami végletet (*extremo*), vagy mozdulatot tegyetek, ahogyan azt ti tettétek vele, meg fogjátok ismerni az ő mozdulatának kezdetét, mit tenne, hogy kimozdítson titeket abból a jó testtartásból, miben lennétek: s abban a pontban, befogadván (*recogiendo*) az ő kardját a tiétek fölé, anélkül, hogy engednétek neki, hogy újra megnyerje (*regane*) azt [a pozíciót], íves lépést (*compas curbo*) adtok a ti jobb kezetek kerületének oldalán, pont úgy, ahogy ő maga akarta, megtévén vele azt, mit ő akart tenni veletek, megszorítván őt ugyanabban a formában, melyet előzőleg jeleztünk, s nektek is ugyanazon utak fognak rendelkezésetekre állni, mikkel ő bírhatott. Mert ha ő is Képzett vívó s megfontolt, [tudni fogja], hogy a mozdulat, mit onnan tenne, az ő kárára lenne, s ha vissza akarna fordulni, hogy lebontsa az említett szándékot [megtörje az akciót], kényszerű lesz számára egy fél lépéssel távolságot bontani (*desgraduar medio compas*), hogy letapogassa (*reconocer*) a ti kardotok gyengeségét, s ezután ti megtehetitek ugyanezt [szintén visszaléphettek], s így sohasem fogjátok egymást sebezni: hiszen amit az egyik csinálna, a másik azt bontaná le: s így, mintha egy körben járnának, miknek sosem találni a végét, úgy a két Képzett vívó sem találna [véget a harcnak] a Vívóművészetben (*Destreza*).

****

****

****

****

****

****

*

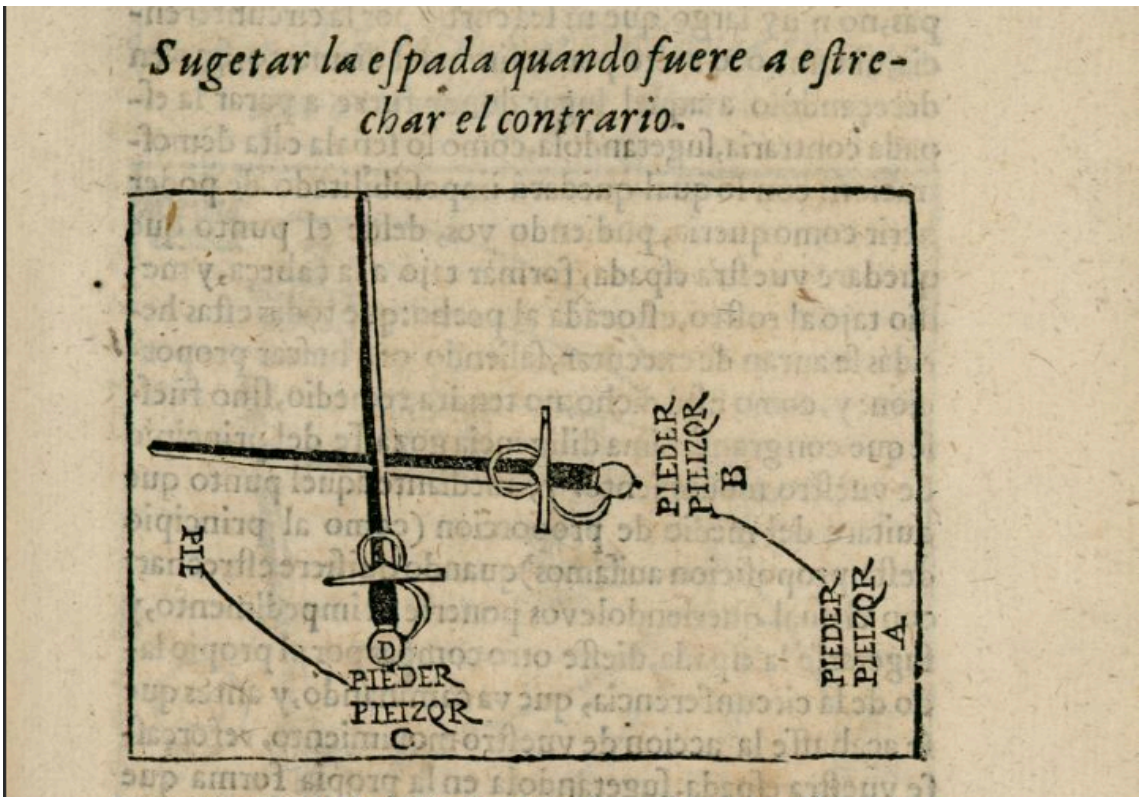

Lekötni (*Sugetar*) a kardot, mikor az ellenfél megszorítani (e*strechar*) indul.

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A "PIE DER" és "PIE IZQ" jelölések ezúttal a megelőző mozdulatot mutatják: míg az ellenfél az A pontból a B felé mozog, a Képzett vívó egy rövid, köztes lépést ad előre, a D pont irányába, hogy lezárja az utat.]

S A TI még nagyobb biztonságotokért, [a tudomány] egy másik, még különlegesebb ajándékot adományoz nektek, mellyel a ti személyetek veszély nélkül marad, s az ellenfélé nem csekély kárral [szenved], ha tudtok élni s hasznot húzni az ő mozdulatának kezdetéből: oly [nagy] gonddal, hogy mikor ő titeket megszorítani (*estrechar*), s a ti kardotokat eltéríteni (*desauiar*) indulna, olyankor kényszerűen a tiétek alatt kell átvezetnie az övét: s hogy azt a ti bal oldalatokra eltávolítsa, íves lépést (*compas curbo*) kell adnia az ő jobb kezének kerülete mentén: ugyanebben a pontban, ahonnan ti megállapodva (*afirmado*) vagytok [a vívóállásban], adjatok szintúgy egy lépést (*compas*), mely ne légyen túl hosszú, s ne is légyen íves a kerület mentén, s ne is légyen egyenes az átmérő vonalán, hanem egyenesítsétek azt arra a helyre, hol az ellenséges kard meg fog állni [kikötni], lekötvén (*sugetandola*) azt, amint azt ezen ábrázolás jelöli: miből adódóan [az ellenfél] ellehetetlenül, hogy sebezhessen, ahogy akart, miközben ti, abból a pontból, hol a kardotok megmarad, vágást (*tajo*) formálhattok a fejre, s fél vágást (*medio tajo*) az arcra, döfést (*estocada*) a mellekre: mely sebzések mindegyikét úgy kell végrehajtani, hogy kiléptek, arányt (*proporcion*) keresvén: s, amint elmondatott, nem lészen orvossága ellene, hacsak nem oly igen nagy igyekezettel élvezné a ti mozdulatotok kezdetét: s, ama pont révén, mit elvenne az arányossági középből (*medio de proporcion*) (ahogyan ezen javaslat elején figyelmeztettünk), mikor meg akarna szorítani (*estrechar*): s miközben ti meg akarjátok őt akadályozni, s lekötni az ő kardját, ő adna egy másik lépést a kerület ugyanazon oldalán, min halad, s mielőtt a ti mozdulatotok akciója befejeződne, [ő] felülkerekedne [megerősödne] a ti kardotokon, lekötvén azt, pont abban a formában, mit ti akartatok tenni ővele: ámde ebben [a dologban] ti is megtehetitek azt, amit ő megtehet, ámbár ahhoz, hogy valaki eljusson ezen tudáshoz, sok munkába fog kerülni, s sok gyakorlásnak kell lennie, s sok ismerettel kell bírnia. S azzal szemben, ki ezen tökéletességre eljutott, épp elég lészen megvédeni magatokat, anélkül, hogy sebeznétek, hiszen a védekezés egyenlő lészen.

****

****

****

****

****

****

*

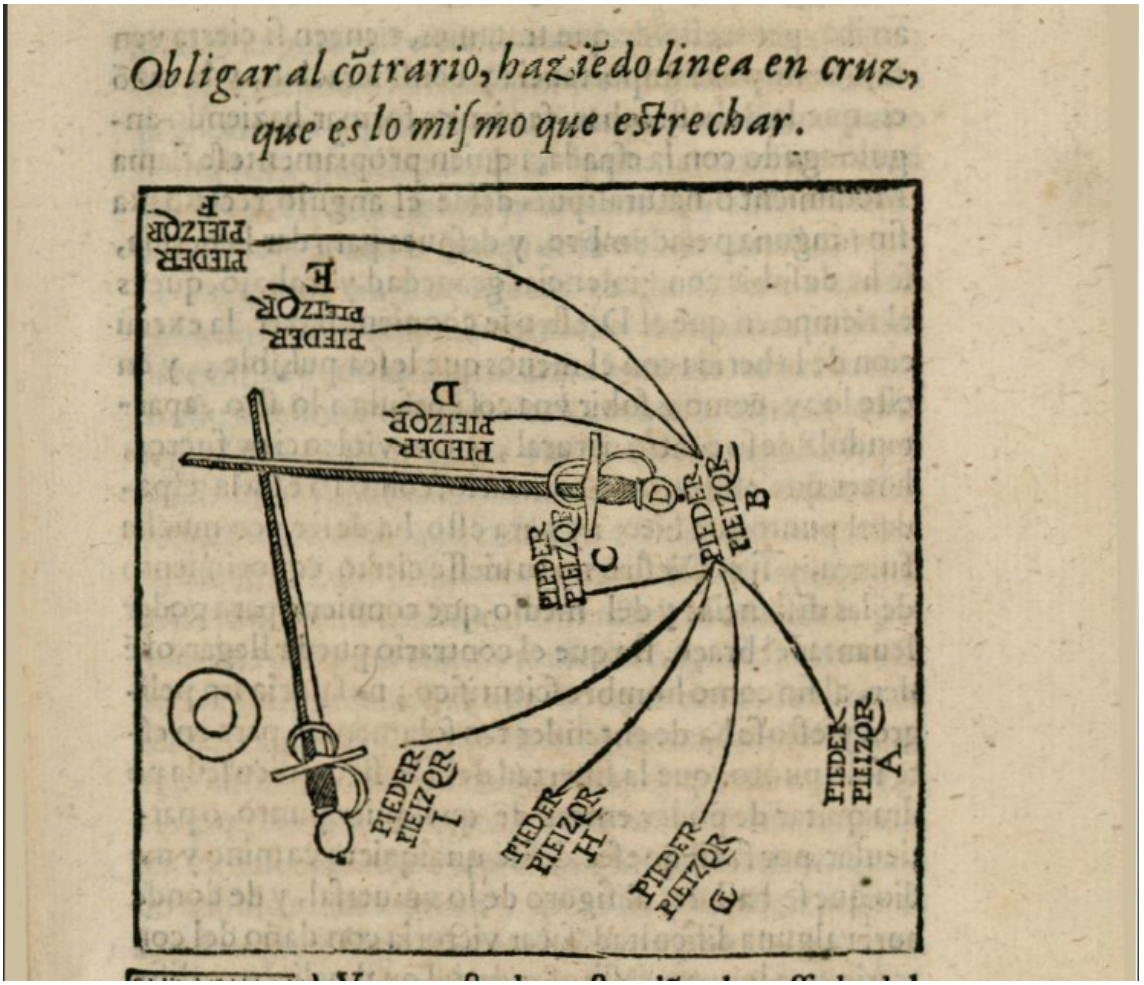

Kötelezni (*Obligar*) az ellenfelet, keresztvonalat (*linea en cruz*) formálván, mi egy s ugyanaz, mint a megszorítás (*estrechar*).

[Az ábrán a geometria látható a két karddal, miként formálnak azok keresztet. A Képzett vívó az A pontból a B pontba lép. Az ábra sűrű vonalakkal jelöli, amint a lábak lépései a B pontból miként ágaznak szét a lehetséges C, D, E, F, illetve G, H, I pontok felé történő akciókra.]

ÁMBÁR ezen ábrázolás (*demostracion*), s az előző, mely a megszorításról (*estrechar*) szól, különbözőnek tűnhetnek (s bizonyos mértékig azok is), az értelmük teljesen egy, hiszen a Képzett vívó (*Diestro*) szándéka, mind ebben, mind a már említettben az, hogy eltérítse (*desauiar*) az ellenséges kardot, hogy abból az eltérítésből, avagy mozdulatból, mit az ellenfél tenne, sebzést formáljon: s csupán abban különböznek, hogy az egyik alulról formálódik, mely a megszorításé, ezen pedig felülről, ámde ez, melyről [most] tárgyalunk, bír magában egy bizonyos, nem csekély fontosságú és megfontolandó előnnyel (*ventaja*), s az ok az, hogy a megszorításé úgy formálódik, hogy hegyesszöget (*angulo agudo*) zár be a karddal, mit helyesen természetes mozdulatnak (*Movimiento natural*) neveznek: hiszen a derékszögből [egyenes tartásból, *angulo recto*] teher [erőfeszítés] nélkül ereszkedik alá, s azután a sebzés megadásához felfelé kell emelkednie erőszakkal, súllyal és munkával, mi az az idő, melyben a Képzett vívónak illendő végrehajtania a sebzést a lehető legkevesebbel [legkevesebb idő alatt], s ebben megvan [az időkésedelem], minthogy egy súlyos dolgot kell a magasba emelni, eltávolítván azt az ő természetes központjától, s erőszakkal s erővel elérni, hogy ezen a másik, ellentétes [állapotban] légyen, miként a kard is ott van abban a pontban, mikor sebez: s ehhez nagy erőre van szükség, s ha a Képzett vívó nem bírna biztos ismerettel a távolságokról (*distancias*) s a középről (*medio*), mi illendő ahhoz, hogy fel tudja emelni a karját anélkül, hogy az ellenfél elérhetné s sérthetné, végtére is, mint tudományos ember, nem kerülne ki belőle veszély nélkül. S ezt csupán és kizárólag ezen pontra kell érteni: hiszen a Képzett vívó szabadságát ki vehetné el, hogy beléphessen bármely pontból, vagy különleges [helyzetből], légyen az bármily könnyű, bármely útról s közegből, miben találtatik, az egyetemes [tudomány] alakzata felé, s hol lenne bármi nehézség abban, hogy győzelmet arasson az őt megsérteni igyekvő ellenfél kárára? Mely veszély, avagy nehézség, nagyon is az ellenkezője ebben [az itt tárgyalt technikában]: mert az erőszakos mozdulat (*movimiento violento*, mi az, hol a nehézséget találjuk) az elején tétetik, s a távolság és a jó közeg révén, mit meg kell tartani annak végrehajtásakor, ámbár az ellenséges mozdulat igen gyors légyen is, nem lesz számára lehetséges, akármennyire is igyekszik, hogy az elején sebezni tudjon, légyen az akár nyílegyenes döféssel (*estocada sagita*), mely az a sebzés, mit ott alkalmazni lehet, sem a derékszöggel [egyenes karddal] a húron (*cuerda*): mert úgy az egyiket, mint a másikat megelőzi a Képzett vívó (*Diestro*) az ő ellenszerével (*remedio*), mikor megformálja ezen javaslatot [helyzetet]: s ha mégis megkísérelné, mivelhogy nem tudna azon kard fölött sebezni, mely ezen technikát (*treta*) végrehajtja, tekintettel arra, hogy az felfelé halad, s már megkezdte avagy megkezdi az ő kardjának erejével (*fuerça*) az ellentétes gyengeségen (*flaqueza contraria*) [való munkát], meg kell majd várnia, míg megformálódik az erőszakos mozdulat (*movimiento violento*), s megkezdődik az eltérítés (*desuio*), avagy a lanyha mozdulat (*movimiento remiso*): s akkor igyekezne a melleken sebezni: de ez a szándéka meghiúsul, mert a legnagyobb nehézség, mi az erőszakos mozdulat, már elmúlt: s azzal az erővel, mit a Képzett vívó mindig tartalékban hagy, mikor látná a sebzés veszélyét, mely ellene formálódik, annak megakadályozására siet, mi nem lészen számára nehéz, tekintettel a természetes mozdulat (*movimiento natural*) nagy sebességére, s arra, hogy oly sebesen tud leereszkedni, hogy éljen az egyetemes megakadályozással (*impedimento universal*). Oly módon, hogy itt a Vívóművészetben (*Destreza*) fellelhető két legrövidebb mozdulat fog versengeni egymással: melyek a járulékos [akcidentális/egyenes] mozdulat (*Movimiento accidental*), mit az ellenfél tesz a nyílegyenes döféshez (*estocada sagita*),

melynek rövidsége ismertes, s a természetes mozdulat (*movimiento natural*), mit a Képzett vívó tesz, mely mindenben s mindenek felett felsőbbrendű, s ezenkívül a Képzett vívót kevéssé érdekli, ha [az ellenfél] meg is teszi ezt a mozdulatot: hiszen minden javaslat [technika], mely az igaz Vívóművészetben megkezdődik, magában hordozza ezt az uralmat (*señorio*), hogy ha tétetnek is némely mozdulatok a kezdetekkor, sem több, sem kevesebb nem hajtatik végre, mintha azok azután hajtattak volna végre, miután már megszoríttattak (*estrechado*), avagy eltéríttettek (*desviado*), kötelezvén (*obligando*) őt azokra. S mivel a kifogások, miket fel lehetne és fel is fognak hozni, immár megelőztettek, figyelmeztettettek s feloldoztattak [megválaszoltattak]: melyeknek ismerete fontos számotokra, hogy meglegyen arra az időre, mikor az megesik. Térjünk rá a végrehajtás módszerére, hírt adván arról, miként tevődikössze: mely ilyetén módon van, miután eljutottatok az ellenfeletekkel az arányossági közegbe (*medio de proporcion*), befogadjátok az ő kardját az A pontból, s eltávolítjátok azt, amint azt az ábrázolás jelöli, eljutván a B pontba. Azzal az elővigyázatossággal, mire a megszorításnál (*estrechar*) figyelmeztettünk, hogy a ti kardotok nagyobb erővel (*fuerça*) haladja meg az ellenfélét, hogy el tudjátok azt vinni, eltérítvén azt a kevert mozdulattal (*movimiento mixto*), s a testet profilban [élben] fogjátok tartani, hogy jobban meg tudjatok felelni az ellentétes mozdulatoknak: s a mozdulatok, miket [az ellenfél] tehet, a [kialakult] elrendezés szerint, azok, miket a vonalak és a betűk nyilvánítanak meg, s ezeket részletezni fogjuk, mint a többit. S figyelmezzetek arra, hogy ha abban a pontban, mikor ezen javaslatot megkezdenétek, az ellenfél ki akarná szabadítani (*librar*) a kardját, s nem találnátok meg azt, s sebezni próbálna, amint az elmondatott, mindenféle megrendülés [felkavarodás/ijedtség] nélkül, a B pontból egyenesen fogtok megállapodni (*os afirmareys recto*): amivel meg fogjátok őt sebezni a melleken, anélkül, hogy ő el tudna érni titeket, amint azt mondani fogjuk.

****

****

****

****

****

****

*

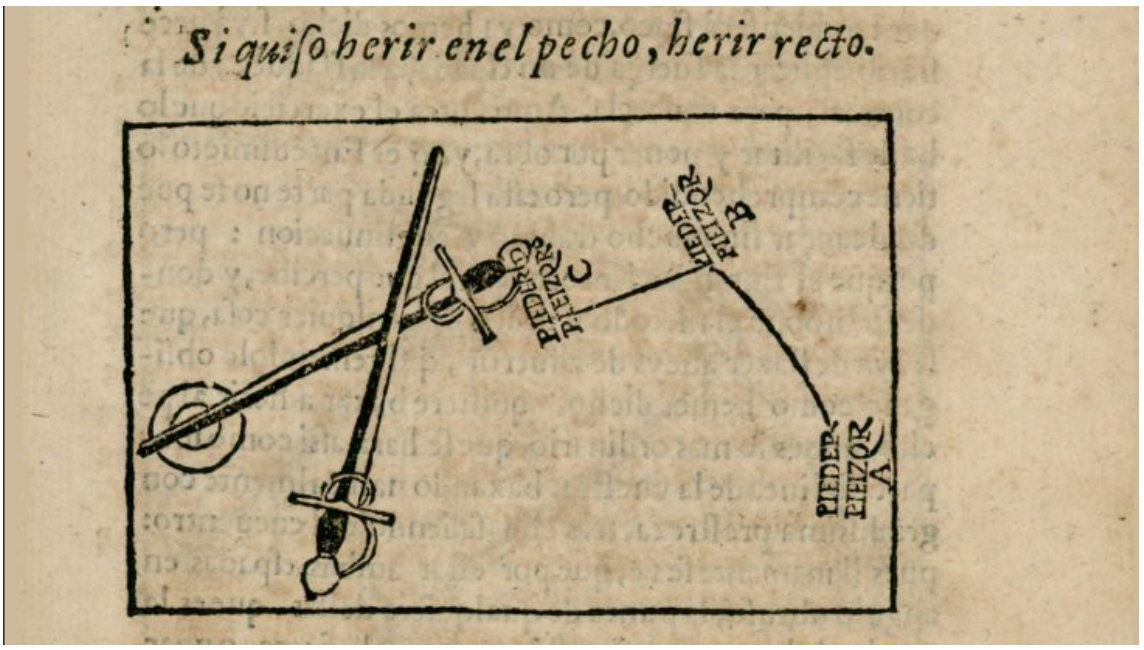

Ha a melleken akarna sebezni, egyenesen sebezni őt.

(Si quiso herir en el pecho, herir recto.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból a B pontba lép, majd onnan egy belső vonalon a C pontba, miközben az ellenfél kardját maga alá tereli. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölések mutatják a lépések pontos útját.]

A fegyverek igaz Vívóművészete (*Destreza verdadera*) két részből tevődik össze s formálódik. Az egyik a tudományban (*scientia*) áll: a másik pedig a gyakorlásban (*exercicio*). Az első megtanítja nekünk annak természetes okait s azok okozatait, a másik pedig megkönnyíti számunkra annak cselekvését [végrehajtását], mint mondjuk ama érv okán, mit a természetfilozófia (*Filosofia natural*) ad nekünk, tudjuk, hogy az erő (*fuerça*) s a gyengeség (*flaqueza*) nem lehetnek együtt, hanem [csak] távol [egymástól], s hogy az ellenséges kard hegyében vagyon a gyengeség, mint a legfélreesőbb s legtávolabbi részben az erő eredetétől; [míg] az én kardom markolatkosarában (*guarnicion*), mit kevésbé fő központnak (*centro menos principal*) hívnak, megkülönböztetésül a kar központjától, mi a váll, s mit a mi szerzőnk [Carranza] a kard Generalisszimuszának [Fővezérének] nevez, abban leledzik az erő. S [tudjuk] hogy a döfésből eredő sebzés, mi az, mit közönségesen adnak a jelenlegi bemutatásból, a kard hegyével kell történjék, s abban is vagyon [a hegyében]: mert azzal fog téged sebezni: s mivel az egy gyenge rész, s a mozdulat, mit tenne mely szintúgy gyenge lészen, amint azt már elmondtuk, szükségeltetik az én kardom erejét alkalmazni az ellenfél gyengeségén, hogy legyőzzem azt. Itt lép be a gyakorlás, mely megkönnyíti s véghezviszi azt, minthogy az Értelem (*Entendimiento*) már felfogta azt: de ezen második részt [a gyakorlatot] nem lehet elérni sok munka és kitartás (*continuacion*) nélkül: de mivel az Értelem az, mi érzékel [felfog], s hol elrendeződik a módszer s a rendje bármely dolognak, mit meg kell tenni, figyelmezzetek arra, hogy ha kötelezvén (*obligado*) őt, amint elmondtuk, le akarna ereszkedni, hogy a melleken sebezzen, mi a legszokványosabb dolog, s úgy fogja tenni, amint az ő vonala eltávolodik a tiétektől, leereszkedvén természetesen [természetes mozdulattal, *naturalmente*] igen nagy sietséggel, [induljatok] utána, elébe menvén az ő találkozásának [felfogván őt]: hiszen világosan látszik, hogy mivel mindkét kard tompaszögben (*angulo obtuso*) vagyon, bármelyiknek is a hegye, mi az, minek le kell ereszkednie sebezni, magasan vagyon, s az erő avagy a markolatkosár lejjebb: amiből adódóan kevés munka lészen megvárni őt a leereszkedéskor, befogadván (*recogiendola*) őt az erőbe [a kardod erős részével], s alkalmazván a sebzést a melleken, átlépvén a B pontból a C pontba, ha a mozdulat csupán a karral történne: de ha tenne valamilyen láblépést (*compas de pies*), a B pontból kell őt sebezni, minden egyéb igyekezet nélkül, csupán az erőt a gyengeségre alkalmazván: mert ha ti is adnátok [tennétek] lépést, nem tudnátok egyenesen sebezni az arányban (*en proporcion*), s az igen sokat árthatna nektek.

****

****

****

****

****

****

*

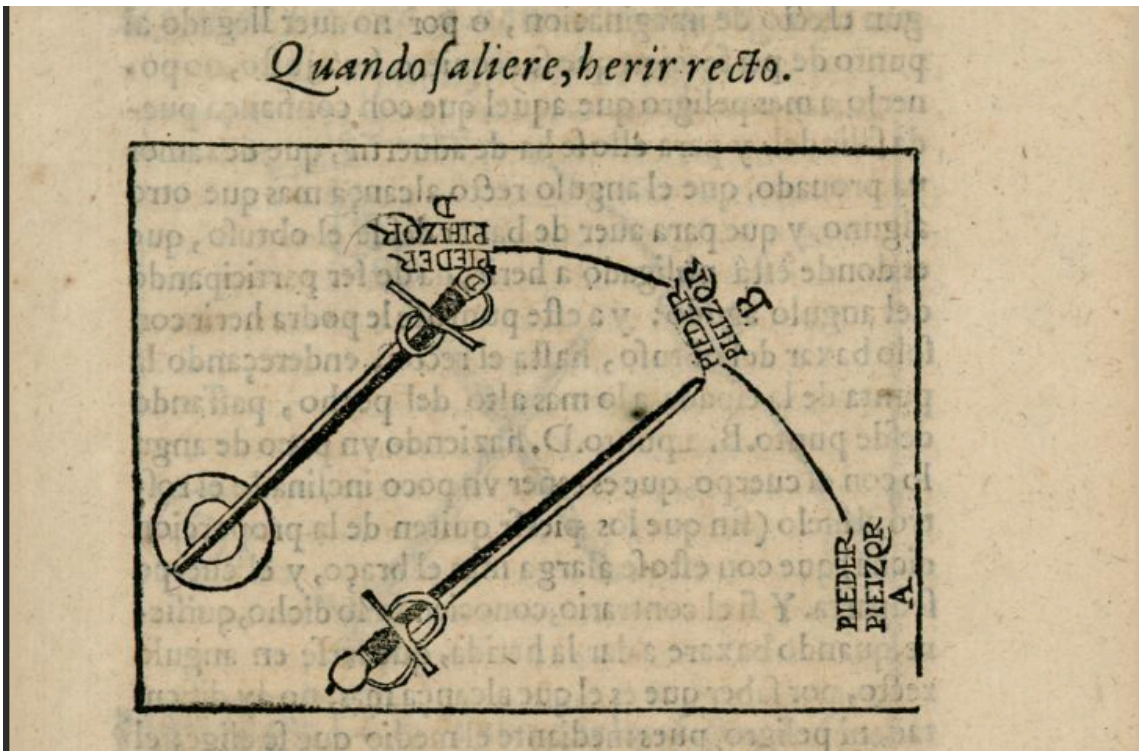

Mikor kilépne [kiszabadulna], egyenesen sebezni őt.

(Quando saliere, herir recto.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból a B pontba lép, majd egy még belsőbb, D pontba irányítja a támadását, miközben az ellenfél kardja magasan (tompaszögben) van. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölések mutatják a lépések pontos útját.]

IGEN NAGY ÉSSZERŰSÉG (*Cordura*), s jogos megfontolás, nem csupán a mi általunk tárgyalt anyagban, hanem minden másban is, annak végrehajtására a lehető legjobb rendet [módszert] kiválasztani, mit csak lehet, hogy a gyakorlás folytatásával (*continuacion de exercicio*) szokássá váljék annak könnyed végrehajtása, s átalakuljon, amint mondani szokás, [második] természetté: s a fegyverek ezen [tudományában] ez még sokkalta nagyobb fontossággal bír, a veszély okán, mi megeshetik: s ámbár az elmúlt [előző] ábrázolást a Képzett vívó (*Diestro*) nagy szabadsággal, élénkséggel s eleganciával (*gallardia*) végrehajthatja (ismervén az erő s a gyengeség említett ellentéteit), s általa megsebezheti az ellenfelet, s megvédheti önmagát, [mégis] lesz olyan, ki nem leli kedvét benne [nem hajlik rá], légyen az valaminő képzelgés hatása miatt, avagy mert nem jutott el a tökéletesség azon fokára, mely megköveteltetik, [így] igazságos lészen őt nem tenni ki nagyobb veszélynek, mint amelyből [kellő] bizodalommal ki tud szabadulni: s ehhez figyelmeztetni kell, hogy már bebizonyítottuk, hogy a derékszög [egyenes tartás, *angulo recto*] messzebbre ér, mint bármelyik másik, s hogy mikor le kell ereszkednie a tompaszögből (*obtuso*), honnan kötelezve vagyon, hogy sebezzen, azt oly módon kell tennie, hogy osztozzon a hegyesszögben (*angulo agudo*): s ezen a ponton meg lehet őt sebezni pusztán azzal, hogy leereszkedünk a tompaszögből, egészen a derékszögig [egyenesig], egyenesítvén a kard hegyét a mellek legmagasabb pontjára, átlépvén a B pontból a D pontba. Formálván egy kis szöget a testtel, mi annyit tesz, hogy az arcot kissé a föld felé hajtjuk (anélkül, hogy a lábak elmozdulnának az említett arányból), mivel ezzel a kar jobban meghosszabbodik, a test pedig eltávolodik. S ha az ellenfél, ismervén a fentebb mondottakat, mikor leereszkedne, hogy megadja a sebzést, a derékszögben [egyenesen] akarna maradni, mivel tudja, hogy az ér a legmesszebbre, nincsen semmi nehézség, sem veszély: hiszen a közép (*medio*) által, mit választ, a Képzett vívó olyan helyzetbe kerül, s oly meghatározott távolságban vagyon, s a profilnak oly fokait [oldalazó testtartás szögét] nyerte meg, hogy elérvén a sebzést, őt nem sebezhetik meg, hacsak nem egy másik mozdulattal, amint azt már elmondtuk, melyet az ábrázolásban le lehet mérni, ezen bizonyosság s előny megismerése végett.

****

****

****

****

****

****

*

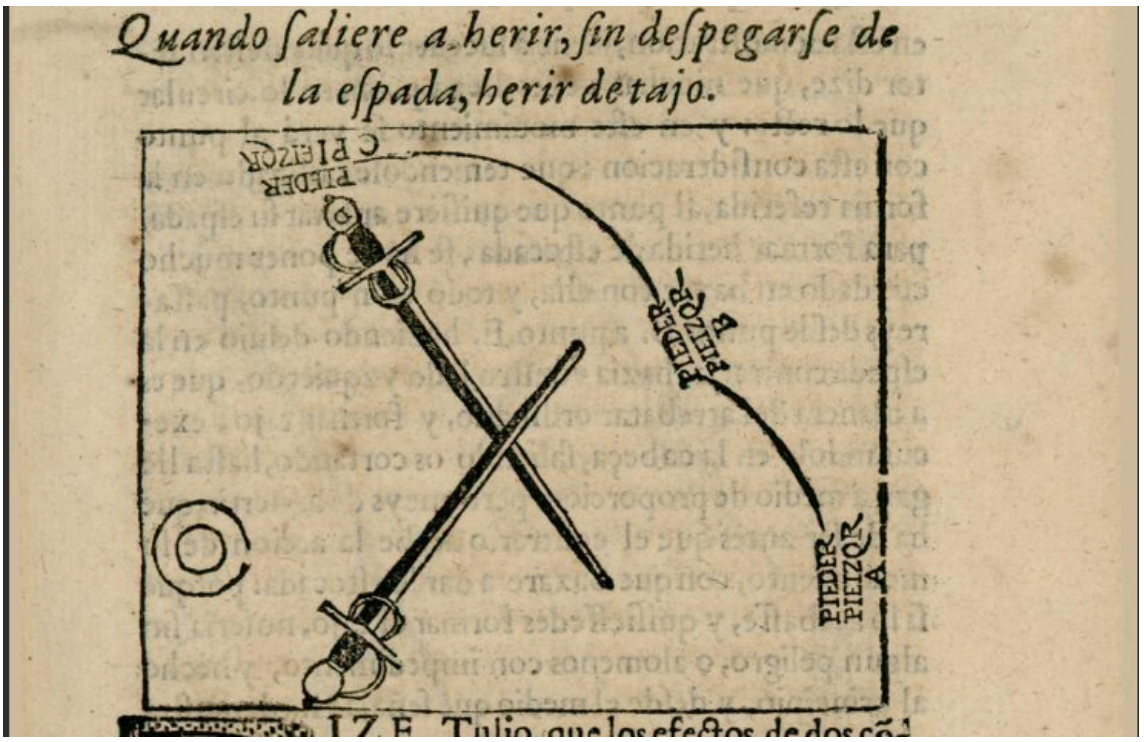

Mikor kilépne [kiszabadulna], hogy sebezzen, anélkül, hogy elválna a kardjától, vágással (*tajo*) sebezni.

(Quando saliere a herir, sin despegarse de la espada, herir de tajo.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból a B pontba lép, majd onnan egy külső E pont felé halad. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölések mutatják a lépések útját a körkörös vágás végrehajtásához.]

MONDJA Tullius [Cicero], hogy két ellentét okozatai [hatásai] ellentétesek: s ezt biztosra venni nem okoz nehézséget, hiszen tudvalevő, hogy a tűz s a jég ellentétek, s az egyik okozata az égetés, a másiké a fagyasztás: így a Vívóművészetben (*Destreza*) is ellentétesek, s különböző okokból származnak a körkörös mozdulat (*mouimiento circular*, mi a vágás / *tajo*, avagy fonákvágás / *reues*) s a döfésé (*estocada*): mert az egyik [a vágás] hosszú és körkörös mozdulatból formálódik: mely, amint már mondtuk, négy mozdulat közvetítésével fejezi be az ő útját, mik [a következők]: a kezdetekkor természetes (*natural*), mi alászáll a derékszögből, s a lanyha (*remisso*), az erőszakos (*violento*), s az utolsó ismét természetes (*natural*), s a döfés [mindössze] egyetlenegyből, mi a járulékos [akcidentális/egyenes] mozdulat (*mouimiento accidental*): s ámbár csak egyetlenegy, s oly rövid, a közeg (*medio*) s a test profilja [élbe fordulása] révén, mit a Képzett vívó (*Diestro*) tart, ezen ábrázolásban (*demostracion*) megesik az, mit a mi szerzőnk [Carranza] mond, hogy sokszor hamarabb odaér a körkörös, mint az egyenes: s ezen mozdulatban azonnal látható lészen ezen megfontolással: hogy kötelezvén (*obligado*) őt a már említett formában, abban a pontban, mikor el akarná távolítani a kardját, hogy döféssel (*estocada*) való sebzést formáljon, igen nagy gondot kell viselni arra, hogy leereszkedjetek azzal [a karddal], s mindezt egy pontban [egy időben], átléptek a B pontból az E pontba. Eltérítést (*desuio*) tevén az ellenséges kardon a ti bal oldalatok felé, mi a közönséges megragadás [elsöprés, *arrebatar*] módjára történik, s vágást (*tajo*) formáltok, végrehajtván azt a fejen, kilépvén [kiszabadulván] és vágván, mígnem eljuttok az arányossági középbe (*medio de proporcion*): de figyelmeztetnetek kell [magatokat], hogy ennek azelőtt kell megesnie, hogy az ellenfél befejezné az ő mozdulatának akcióját, mellyel leereszkedne, hogy megadja a döfést: mert ha befejezné azt, s ti [csak utána] akarnátok formálni a vágást, az nem lenne valamely veszély, avagy legalábbis megakadályozás nélkül, s [ezért] a kezdetekkor kell megtenni, s abból a közegből, mit ezen ábrázolás kijelöl: ámbár igaz, hogy az út, mit a vágásnak be kell járnia, hosszabb, mint a döfésé, s [mivel] később formálódik [fel], [mégis] hamarabb fejezi be az ő útját, s hamarabb éri el az ő okozatát [hatását], mint a döfés: amint azt a mi szerzőnk mondja, csupán abból fakadóan, hogy a Képzett vívó igaz ismerettel bír a mértékről (*medida*), s a javaslatok [helyzetek/technikák, *proposiciones*] közötti különbségről, mi egy olyan része [területe], mely a Vívóművészetben megtanítja a célt, miből minden egyes sebzésnek, avagy technikának (*treta*) részesülnie kell.

****

****

****

****

****

****

*

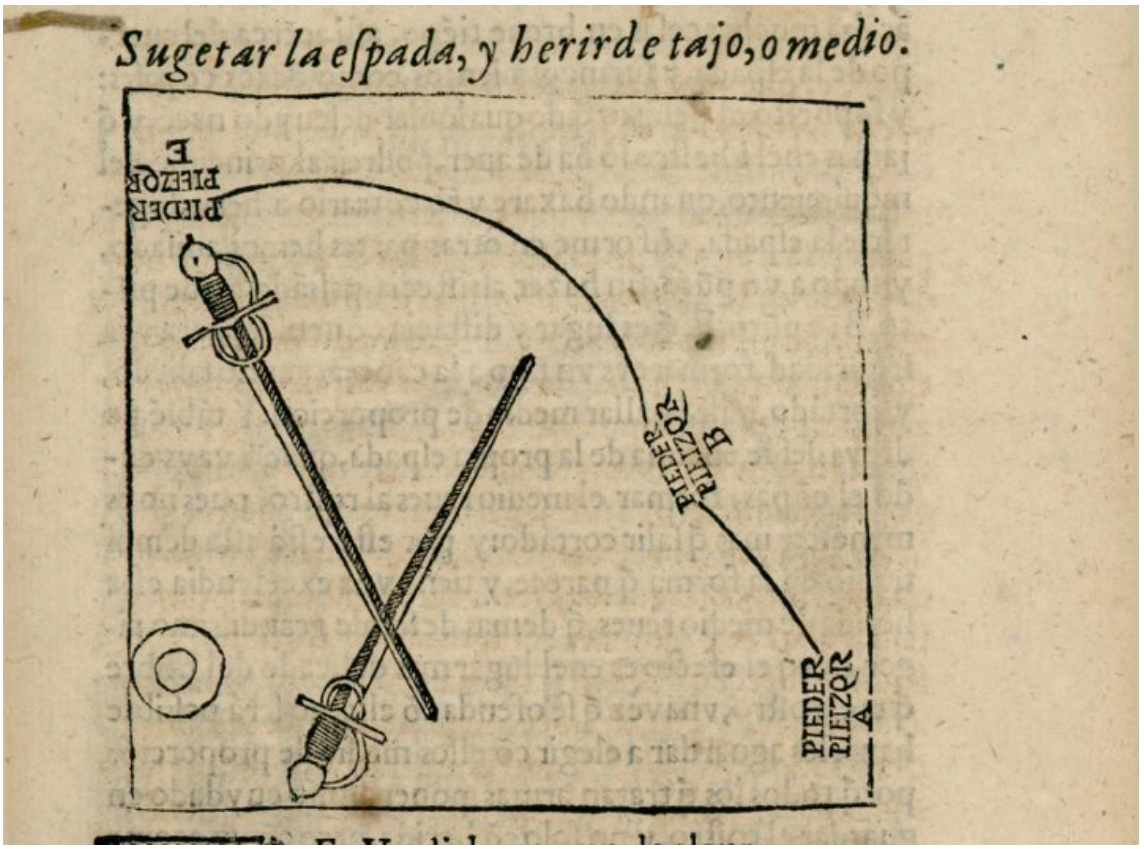

Lekötni (*Sugetar*) a kardot, s vágással (*tajo*), avagy félvágással (*medio*) sebezni.

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból a B pontba lép, majd egy széles külső íven az E pont felé halad. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölések a lépések útját mutatják a lekötésből indított vágáshoz.]

NÉMELY görög szerzők egy közönséges mondásából vehetjük ezen ábrázolás (*demostracion*) témáját: mert olyannyira ünnepelt [dicsért] ez őáltaluk, mint amennyire mindenekben igaz. Mondják tehát, hogy az, ami a legbiztonságosabb, mindig is a legjobb volt. S ha a közönséges és könnyű ügyekben is élni kell ezen tanáccsal, mily sokkal nagyobb okkal [joggal] igazságos ezen igyekezetet a nehéz és súlyos dolgokba fektetni: s különösképpen a fegyverekbe, hol nincsen nagyobb biztonság, mint tudományosan, s nagy gonddal és gyorsasággal (*presteza*) cselekedni, mi a Vívóművészet (*Destreza*) egyik legfontosabb része, amint azt Carranza is hangsúlyozza, mondván: hogy a gyorsaság egy oly erő, mely áthatol, s sok dolgot bevégez [véghezvisz] rövid idő alatt, úgy a kard teste, s annak mozdulatai, mint a lépések (*compases*) körül: s feltételezvén a veszélyt, mi bármely figyelmetlenségből fakad, s minek a Képzett vívóban (*Diestro*) sosem szabad meglennie, a mozdulat kezdetekor, midőn az ellenfeletek leereszkedne, hogy sebezzen, leköthetitek (*sugetar*) a kardját, amint arra már másutt is figyelmeztettünk, s mindezt egy pontban [egy időben/egyszerre], anélkül, hogy időznétek [asszisztálnátok a mozdulatához], átlépvén a B pontból az E pontba, mely oly hely és távolság, mi a ti biztonságotokhoz illendő, formáljatok egy vágást (*tajo*) a fejre, s menvén kilépve s vágva, mígnem [újra] meglelitek az arányossági közepet (*medio de proporcion*). S szintúgy megtehetitek, magának a kardnak a tetejéről, miközben adjátok a lépést, hogy megformáljátok a fél fonákvágást (*medio reues*) az arcra, hiszen nem szükségeltetik más, mint kilépni vágván: s emiatt vagyon ezen ábrázolás abban a formában, miben kitetszik, s bír ezen fél fonákvágással ejtett sebzés egy oly kiválósággal, hogy azonfelül, hogy igen nagy szigorúságú [súlyos hatású], lévén az okozata az ember legkényesebb részén, mi az arc, ha egyszer megsértették vele, nem lészen lehetséges rávenni őket, hogy megvárják, míg megválasztják ellenük az arányossági közeget: mert mindenki, ki fegyvert forgat, a legnagyobb gondot fordítja az arc megóvására, s nem csupán a sebzéstől, de egy puszta támadástól (*acometimiento*) is megrendülnek s megijednek: s igen közönséges [szokványos] dolog, midőn fegyverekkel gyakorlatoznak, feltételül szabni, hogy kíméljék az arcokat: egyrészt, mert nem tudják orvosolni azt [kivédni]: másrészt, mert a testet erős páncélingbe, vagy legalábbis szarvasbőr zekébe (*coleto de ante*), lánckesztyűkbe (*braçaletes de malla*), s a fejen sisakba (*casco*) öltöztetik: miből látszik, hogy több bizodalmuk van ebben, mint a Vívóművészetben, ki [a vívóművészet] tudja, hogy súlyos bizonyíték ez arra a csekély bizonyosságra [tudásra], mivel bírnak, hiszen szükség idején vasba burkolóznak, s a szerencsére bízzák magukat: s ezen mozdulat oly rövid s oly felfoghatatlan, hogy szükségeltetik eljutni a mozdulatok kezdetének ismeretéig, hogy meg lehessen azt akadályozni, s megismerni.

****

****

****

****

****

****

*

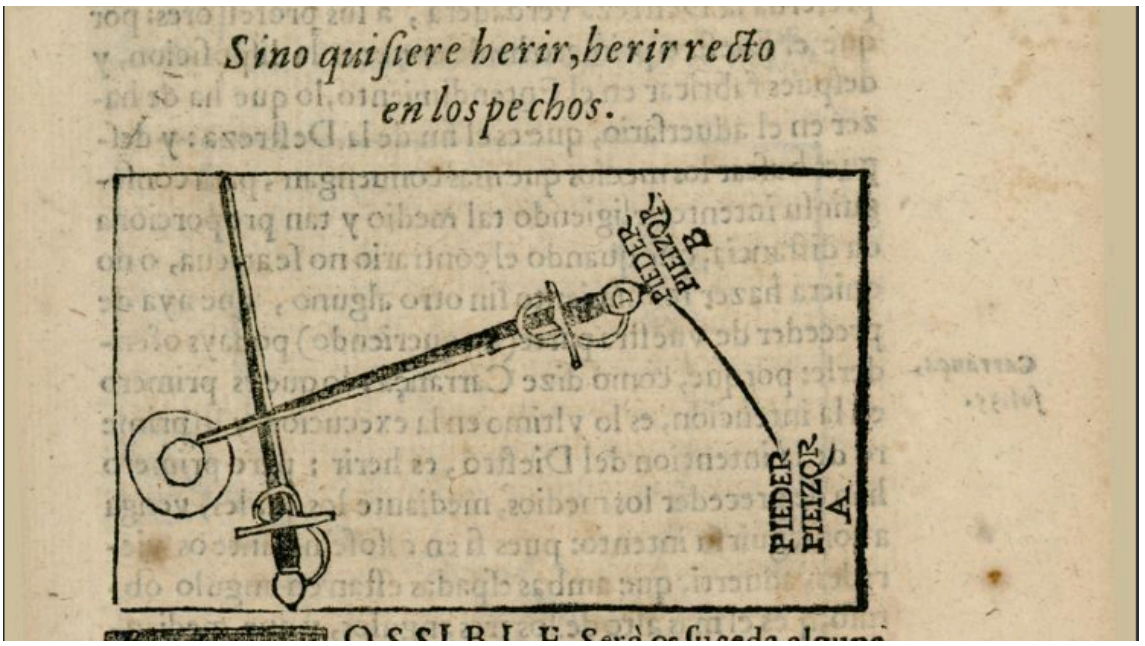

Ha nem akarna sebezni, egyenesen sebezni őt a melleken.

(Sino quisiere herir, herir recto en los pechos.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból a B pontba lép, s megáll ott. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölések mutatják ezen egyetlen belépés útját, mely önmagában elegendő a sebzéshez.]

LEHETSÉGES, HOGY megesik veletek némelykor (sőt akár sokszor is), hogy kötelezvén (*obligado*) az ellenfeleteket ezen javaslatra [helyzetre], várjátok az ő mozdulatát, hogy annak révén sebzést formáljatok, s ő, légyen bár az előtte álló veszélytől való félelmében, légyen bár más okból, egy helyben marad (*se estè quedo*), anélkül, hogy bármily mozdulatot tenne: melynél fogva, ha nem élveznétek a Képzett vívó (*Diestro*) kiváltságát, elvesztegetnétek mindazon igyekezetet, mit ezen pontig beletettetek, úgy az arányossági közegbe (*medio de proporcion*), miképpen az arányosítottba [közegbe, *proporcionado*]: s szégyenszemre kénytelenek lennétek visszavonulni, amint az szokásos a közönségeseknél [vulgáris vívóknál], kik, ha megkezdtek valamely technikát (*treta*), hogy az ellenfél kilépjen [reagáljon], mi az ő alkalmuk a sebzésre, s ha az ellenfél nem akar kilépni, akkor ők visszavonulnak: mert abból a helyzetből, mit választottak, nem tudnak, s nem is képesek sebzést formálni: s ezen zűrzavartól óvja meg (*preserua*) az igaz Vívóművészet az őt vallókat [professzorait]: mert a Képzett vívónak először is meg kell ismernie a [kialakult] elrendezést (*disposicion*), s azután megépítenie az Értelemben (*Entendimiento*), mit kell tennie az ellenfélen, mi a Vívóművészet célja: s azután megkeresnie a közegeket, mik a leginkább megfelelnek, hogy elérje szándékát: oly közeget és oly arányosított távolságot választván, hogy ha az ellenfél nem merne, avagy nem akarna mozdulatot tenni, ti anélkül is meg tudjátok őt sérteni, hogy a ti részetekről bármi más [további akció] megelőzné (ha ti magatok nem akarjátok): mert, amint Carranza mondja: mi első a szándékban, az az utolsó a végrehajtásban: s a Képzett vívó szándékában az első dolog sebezni: de először meg kell valósulniuk azon közegeknek, miknek közvetítésével eléri az ő szándékát. S ha ilyetén esettel találnátok szembe magatokat, figyelmezzetek rá, hogy mindkét kard tompaszögben (*angulo obtuso*) vagyon, mi a legmagasabb a három szög közül, s hogy, azon közeg révén, mire a bemutatás (*demostracion*) figyelmeztet, ti el fogjátok tudni érni a ti kardotokkal az ő testét, de az övé nem a tiéteket, s magából a B pontból, minden más igyekezet nélkül (ámde gyorsasággal / *presteza*) leereszkedtek a derékszögbe (*angulo recto*), megadván a sebzést a melleken, ti egyenesen maradván, s mivel a ti ellenfeletek nem adna [nem tenne] láblépést, lehetetlen lészen számára sebezni, s ha akarna [mégis lépést] adni, ismervén annak kezdetét, ti megtehetitek ugyanezt [szintén léphettek], arányban (*proporcion*) maradván, mindenkoron megsebezvén őt.

****

****

****

****

****

****

*

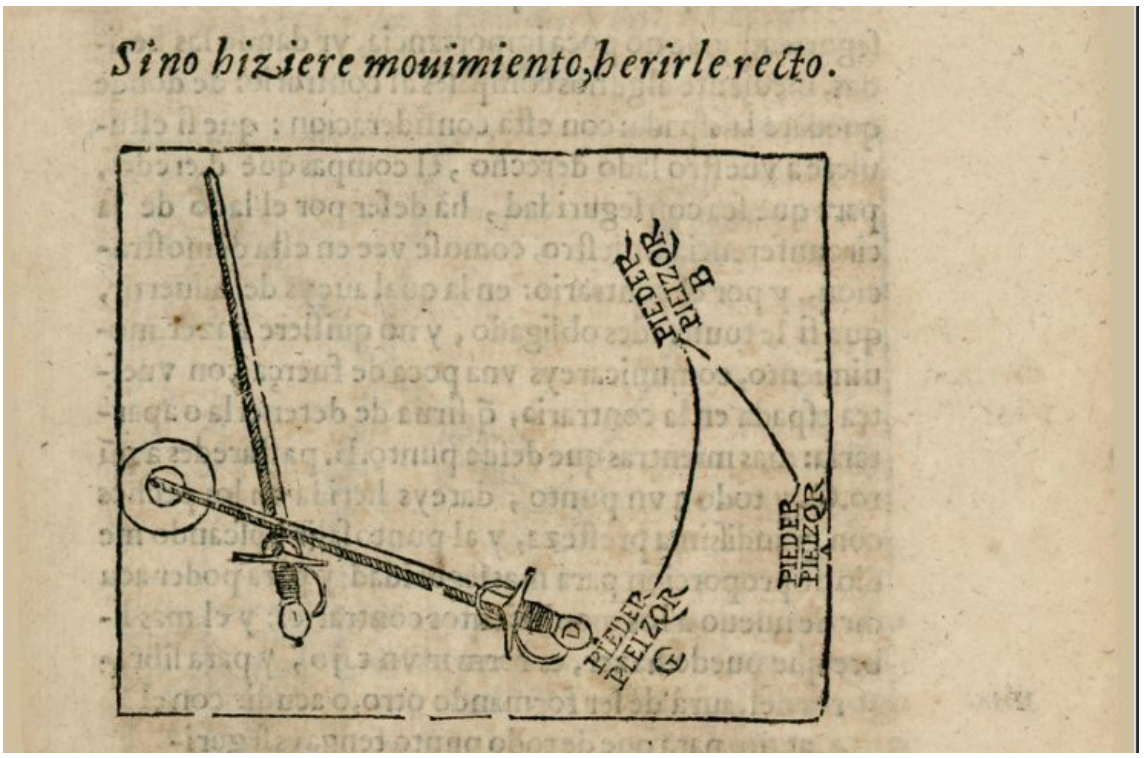

Ha nem tenne mozdulatot, egyenesen sebezni őt.

(Sino hiziere mouimiento, herirle recto.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból a B pontba lép, majd onnan ezúttal a bal oldali íven a G pontba halad tovább. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölések a lépések útját mutatják a bal kéz kerülete mentén.]

NEM ELVÉVÉN az elmúlt [előző] ábrázolástól a tiszteletet, mit megadtunk neki, elmondhatjuk erről, hogy nem csekélyebb fontosságú annál, s csupán abban különböznek, hogy ennek mozdulata sokkalta ismertebb: minthogy az egész testtel hajtatik végre, lépést (*compas*) adván, míg az elsőé csupán a karral [történik], minek kényszerűen rövidebbnek kell lennie: ámde ezen [ábrázolás] javára válik az is, hogy az ellenséges kard oly távolra marad az egyik oldalon: hogy mielőtt visszatérhetne s derékszögbe [egyenesbe, *angulo recto*] tehetné magát, meg lehet őt sebezni, azon lépés közvetítésével, mit a bal kéz kerületének oldalán jelöl ki: mert az eltérítés (*desuio*), mit tesznek, kötelezvén (*obligando*) őt, a jobb oldalon vagyon, s igen nagy biztonsággal [jár], s nem csekély fontossággal, úgy adni meg a sebzéseket, bizonyos lépések közvetítésével, melyek ellentétesek [azzal az iránnyal], hol a kard maradna: ezen megfontolással: hogyha [az ellenfél kardja] a ti jobb oldalatokon lenne, a lépés, mit adnátok, hogy az biztonsággal légyen, a bal kerület oldalán kell, hogy történjék, amint az ezen ábrázolásban láttatik, s [fordított esetben] fordítva: miben figyelmezned kell, hogyha kötelezve (*obligado*) tartanátok őt, s nem akarna mozdulatot tenni, közölni fogtok egy kevés erőt a ti kardotokkal az övére, mi arra szolgáljon, hogy visszatartsa avagy eltávolítsa azt: s miközben a B pontból átléptek a G pontba, mindezt egy időben [egy pontban], megadjátok a sebzést a melleken igen nagy gyorsasággal (*presteza*), s abban a pontban kiléptek, keresvén az arányossági közepet (*medio de proporcion*) a nagyobb biztonságért: s hogy képesek legyetek ismét megfelelni az ellentétes mozdulatoknak. S a legszabadabb [legvalószínűbb mozdulat], mit [az ellenfél a kiszabaduláshoz] tehet, hogy formál egy vágást (*tajo*), s hogy megvédjétek magatokat attól, vagy egy másikat [vágást] kell formálnotok, avagy a kötéssel (*atajo*) kell válaszolnotok, hogy minden ponton biztonságban legyetek: s ez a mozdulatok kezdeteinek igaz ismeretében áll.

****

****

****

****

****

****

*

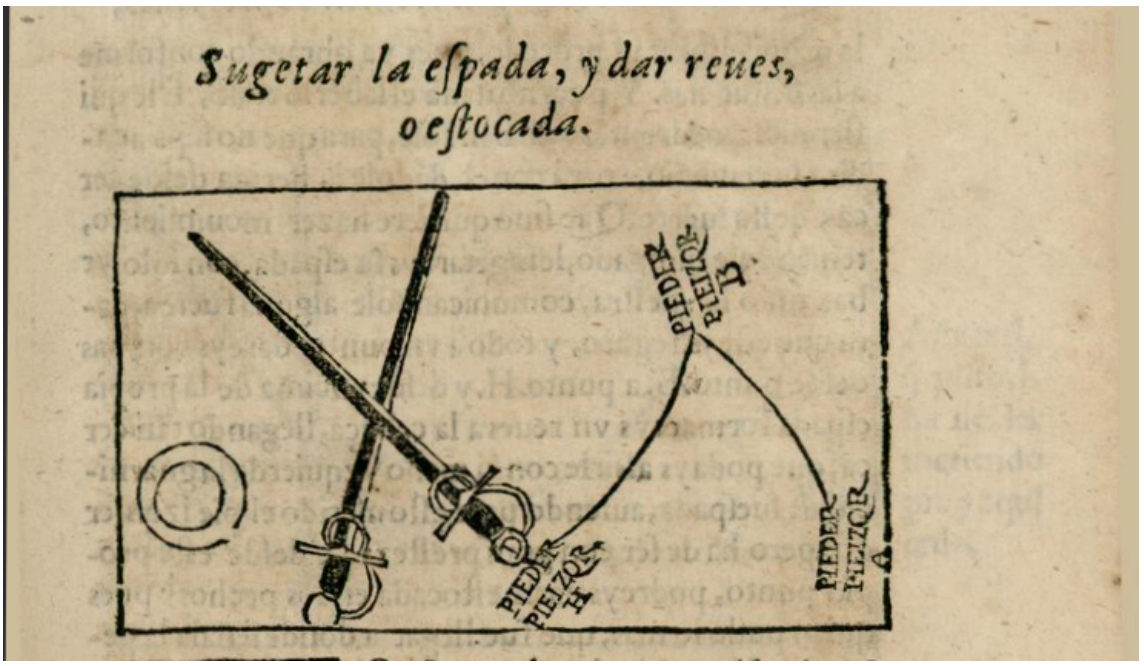

Lekötni (*Sugetar*) a kardot, s fonákvágást (*reues*), avagy döfést (*estocada*) adni.

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból a B pontba lép, majd onnan egy igen mély belső íven a H pontba halad. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölések mutatják a lépések útját egészen a testközelbe.]

NEM lehet tagadni, hogy az arányból (*proporcion*) való egyenes sebzés igen nagy tetszésre [örömre] szolgál, azon szabadság okán, mit a Képzett vívó (*Diestro*) élvez, hogy megfeleljen az ellentétes mozdulatoknak: némelykor vágással (*tajo*), máskor fonákvágással (*reues*) avagy döféssel (*estocada*) sebezvén, a mozdulat különbözősége szerint, miből éppen hasznot húz: de ez (amint az sokszor megesik) oka lészen annak, hogy az ellenfél felbátorodik a védekezésre, s még arra is vetemedik, hogy sérteni [támadni] akarjon: mert a biztonság (az ő megítélésük szerint) az, ha távol vannak az ő ellenfelüktől: s nem úgy tűnik nekik, hogy veszélyben lennének, hacsaknem mikor közel vannak hozzá, s a Képzett vívónak ellenben semmi dolog nem okoz újdonságot, sem megrendülést [megzavarodást]: mert ha sebezni akar, eltávolodván az ő ellenfelétől, egyenes sebzéseket tesz, nem közeledvén jobban, mint mi annak eléréséhez szükségeltetik, s ha be akar lépni ugyanazon szabadsággal jár el, hiszen a távolságoknak (*distancias*) megfelelően cselekszik. S mivel nem árt mindent tudni, ha meg akarjátok őt félemlíteni, megzavarván őt, hogy ne tudjon az ő ellenszeréhez folyamodni, lépjetek be hozzá, megadván neki a sebzést közelről, ilyeténképpen: Hogyha nem akarna mozdulatot tenni, kötelezve (*obligado*) tartván őt, le fogjátok kötni (*sugetar*) az ő kardját, csupán azzal, hogy leeresztitek a tiéteket, közölvén vele valami erőt, hogy biztonságban legyetek, s mindezt egy pontban [egy időben]: lépést (*compas*) adtok a B pontból a H pontba. S magának a [saját] kardotoknak a tetejéről formálni fogtok egy fonákvágást (*reues*) a fejre, oly közel érvén, hogy a bal kézzel meg tudjátok ragadni az ő kardjának markolatkosarát (*guarnicion*), betévén ehhez a bal lábat: de ennek igen nagy gyorsasággal (*presteza*) kell lennie: s ugyanebből a pontból döfést (*estocada*) is adhattok neki a melleken: hiszen aki megtehette a többet, mi az volt, hogy eljusson oda, mit az ábrázolás jelöl, megteheti a kevesebbet is, mi az, hogy megsebezze őt: s ezzel, s a kevés hellyel, mit a védekezésére hagytok neki, oly módon meg fog rémülni, hogy még a legbiztonságosabb dologban is úgy fog tűnni neki, hogy veszély leledzik, látván, hogy oly nagy biztonsággal sértették meg, s oly részen, hol nem talál ily könnyedén ellenszert.

****

****

****

****

****

****

*

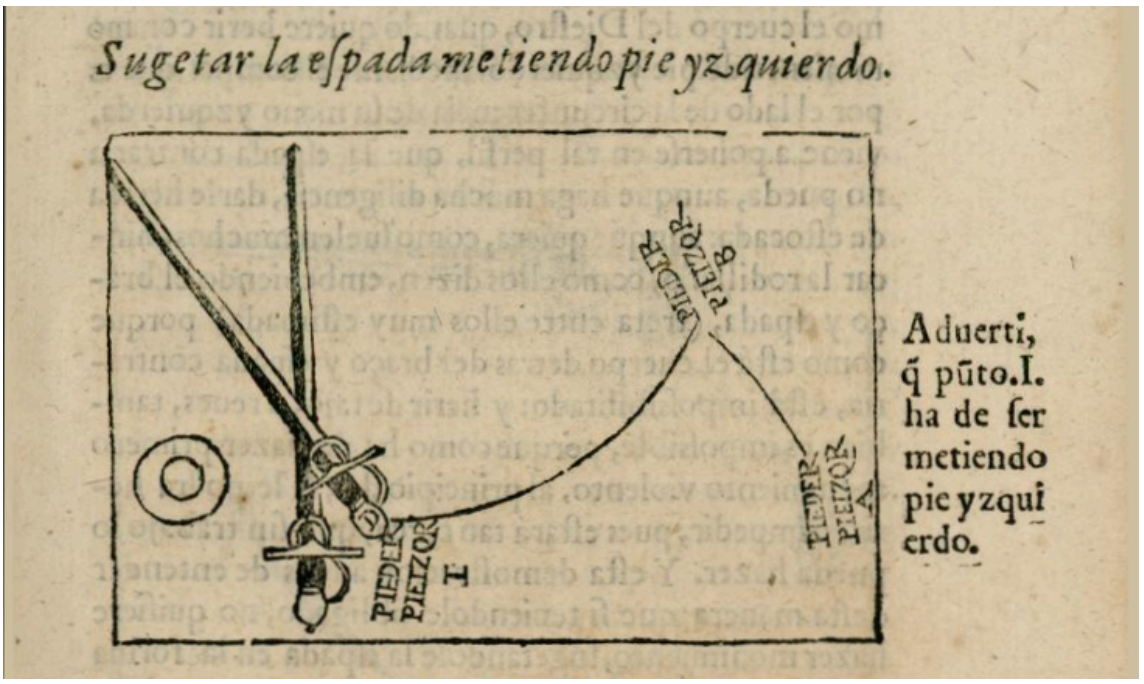

Lekötni (*Sugetar*) a kardot, betévén a bal lábat (*pie izquierdo*).

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból a B pontba lép a jobb lábával, majd a bal lábát behozva az I pontba helyezi azt, egészen az ellenfél jobb lába mellé. A széljegyzet szövege: „Figyelmezz rá, hogy az I pont a bal láb betételével kell történjék.”]

MEGÉRTVÉN [azt], vissza fogtok emlékezni, hogy elmondtuk: mikor a Képzett vívó (*Diestro*) beteszi a bal lábát, az sokkal inkább a tényleges támadásra [sebzésre, *ofender de hecho*] szolgál, semmint a védekezésre: mert megtörvén az arányosság törvényét (*ley de la proporcion*), s felforgatván a lépések (*compases*) rendjét, [ez] az akarat elhatározása (*resolucion de voluntad*), hogy be akarja fejezni és le akarja zárni egyetlen pontban azt, mi sokba [sok időbe/lépésbe] telhetne: s a Képzett vívó szándéka ilyen esetben az, hogy lerövidítse ellenfele számára az utakat, mikkel az a védekezéséhez bírhatna, anélkül, hogy idő maradna neki bármely ellenszerének alkalmazására. S mivel oly sebes mozdulattal [történik mindez], annak, kinek fel kell ezt ismernie s orvosolnia kell, nagy részben birtokában kell lennie az igaz Vívóművészetnek, s sok időt kell töltenie folyamatos gyakorlással: mert mivel a Képzett vívó teste, mikor a bal láb mozdulatával akar sebezni, azon lépés közvetítésével, mi az ő bal kezének kerülete oldalán vagyon, oly [szoros] profilba [élbe] kerül, hogy az ellenséges kard nem tudja, ámbár nagy igyekezettel tenné is, megadni neki a döfést (*estocada*): még ha akarná is, ahogy sokan szokták, letérdelve [térdet hajtva, *hincar la rodilla*]: avagy, amint ők mondják, *magába rejtve/visszahúzva a kart s a kardot* (*embeuiendo el braço y espada*, mely technika közöttük igen megbecsült), mert mivel a test az ellenséges kar és kard mögött van, [az] ellehetetlenítve vagyon: s vágással (*tajo*) vagy fonákvágással (*reues*) sebezni szintúgy lehetetlen, mert mivel ehhez először erőszakos mozdulatot (*movimiento violento*) kell tennie, annak kezdetekor meg lehet őt sebezni, avagy megakadályozni, hiszen oly közel lészen [a Diestro], hogy teher [fáradozás] nélkül megteheti azt. S ezen ábrázolást ilyeténképpen kell értenetek: hogy ha kötelezve (*obligado*) tartván őt, nem akarna mozdulatot tenni, lekötvén (*sugetandole*) az ő kardját az elmúlt [előző] ábrázolás formájában, lépést adtok a bal lábbal, a B pontból az I pontba. Odajővén, hogy azt az ő jobb lába mellé tegyétek, lekötvén az ő kardját, amint azt ezen ábrázolás mutatja: s onnan azt a sebzést tehetitek, mit csak akartok, hiszen a legnehezebb [dolog] eljutni arra a részre, honnan sebezni lehet, s [onnan] maga a sebzés megadása [már] igen nagy könnyebbség.

****

****

****

****

****

****

*

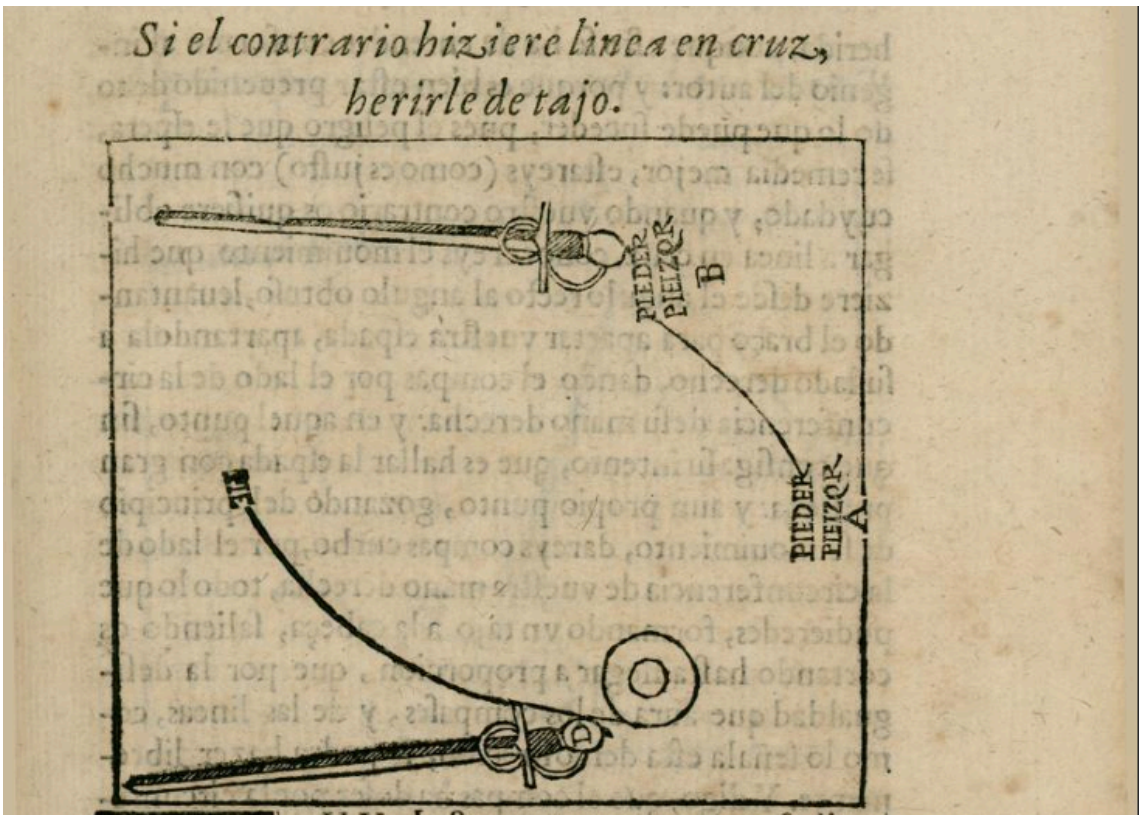

Ha az ellenfél formálna keresztvonalat (*linea en cruz*), vágással (*tajo*) sebezni őt.

(Si el contrario hiziere linea en cruz, herirle de tajo.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból a B pontba lép egy tágas külső íven. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölések a lépések útját mutatják az ellentámadáshoz.]

IGEN IGAZSÁGOSAN s joggal mondatott, hogy nem titok az, mit levelekre bíznak: s ugyanez igaz, s még nagyobb okkal [joggal] arra, mit könyvekre bíznak, hiszen bárki megláthatja s kikutathatja a legrejtettebb [dolgokat is], mi abban találtatik (ha bír ehhez elegendő Értelemmel). Mondom ezt azért, mert ezen kötelezési módot (*modo de obligar*), minthogy végső soron mindenki számára közös dolog, a ti ellenfeletek is tudhatja, s meg akarja majd tenni, látván oly sok okozatot [hatást/eredményt], mi ebből származik, hiszen minden egyes mozdulatból szinte csalhatatlan sebzés fakad, azon erő okán, mi az arányosított közép (*medio proporcionado*) kiválasztásából ered, az efféle sebzéshez, ámbár ezt a szerző elméjének (*ingenio*) megfelelően kell érteni: s mivel jó dolog előre felkészülni mindenre, mi megeshetik, hiszen a veszély, mit az ember [előre] vár, jobban orvosolható, igen nagy gonddal kell lennetek (amint az igazságos is), s mikor a ti ellenfeletek akarna titeket kötelezni (*obligar*) a keresztvonalra (*linea en cruz*), fel fogjátok ismerni a mozdulatot, mit tenne a derékszögből [egyenes tartásból, *angulo recto*] a tompaszögbe (*angulo obtuso*), felemelvén a kart, hogy eltávolítsa a ti kardotokat, eltávolítván azt az ő jobb oldala felé, lépést (*compas*) adván az ő jobb kezének kerülete oldalán: s abban a pontban, anélkül, hogy elérné szándékát, mi az, hogy nagy gyorsasággal megtalálja a kardot: s mindezt egy pontban [egy időben], élvezvén az ő mozdulatának kezdetét, ti adtok egy íves lépést (*compas curbo*) a ti jobb kezetek kerületének oldalán, olyat, amekkorát csak tudtok, formálván egy vágást (*tajo*) a fejre, s kilépvén vágván, mígnem eljuttok az arányba (*proporcion*), mit a lépések s a vonalak egyenlőtlensége miatt, amint ezen ábrázolás jelöli, szabadon meg lehet tenni. S mondom, hogy a lépésnek a kerület mentén kell lennie, onnan, hol azt mondja: Láb (*Pie*), egészen addig, hol a kard és a test vagyon: mert ha távolabbra esne, nem lehetne elérni az ellenfelet, s a sebzésnek sem lenne semmi okozata [hatása].

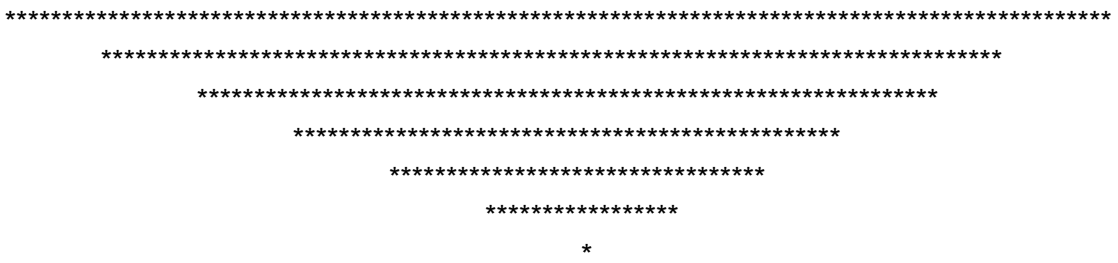

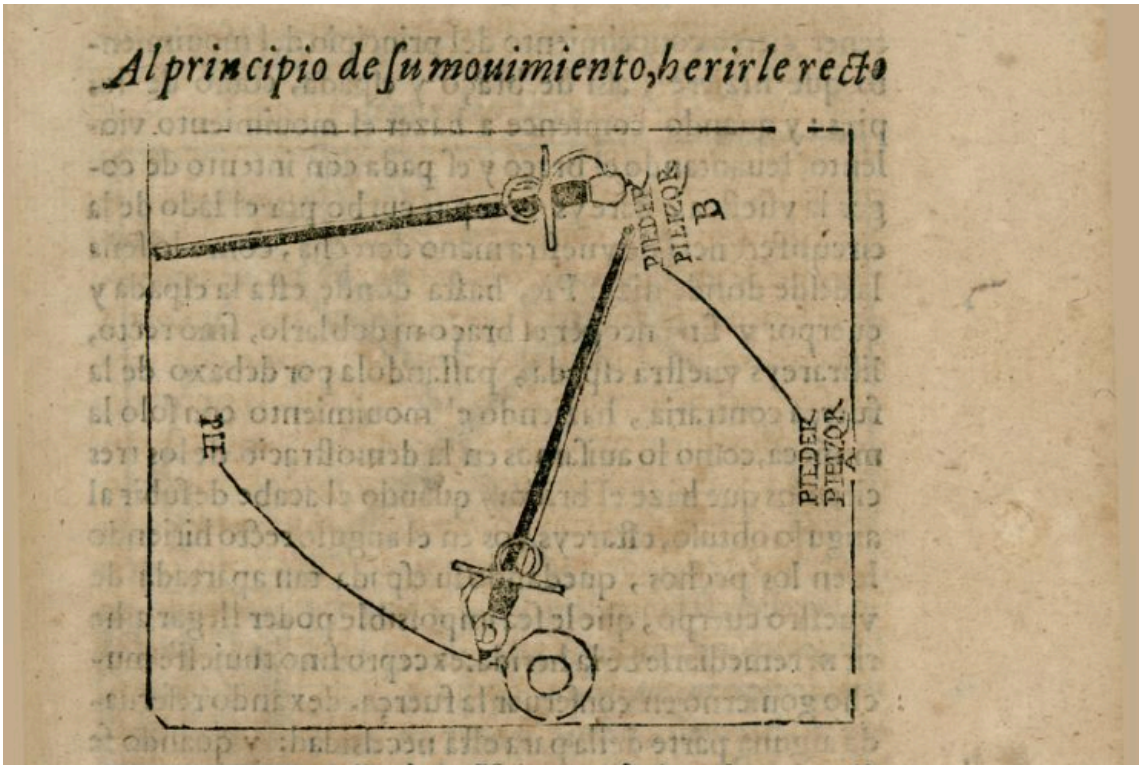

Az ő mozdulatának kezdetekor, egyenesen sebezni őt.

(Al principio de su movimiento, herirle recto.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból a B pontba lép. A "PIE DER" és "PIE IZQ" jelölések mellett az "A" pontnál lévő felirat (Pie/Láb) mutatja a kiindulópontot.]

NEM kell mindenkoron azt tenni, mit egyszer már jól megtettünk, a sok okból kifolyólag, miket különféle részeken már megadtunk: s mivel nem lehet jól választani kis mennyiségből, ily sok dologra figyelmeztetlek [titeket], hogy a ti ízlésetek [kedvetek] szerint, a legbizonyosabb pontok oly nagy változatosságával cselekedjetek, hogy sose fogyjon ki azoknak bősége [készlete], s az ellenfeletek se tudja elfogni [kiismerni] a lépéseiteket, azon szándékkal, hogy megakadályozzon [akár csak] egyet is: s így, ha ő akarna kötelezni (*obligar*) titeket, formálván ő maga a keresztvonalat (*linea en cruz*), átlépvén az A pontból a B pontba. Megfontolván, hogy annak megtétele a ti kezetekben oly bizonyos volt, s az okozatok, mik abból származtak, [szintúgy] ugyanolyan bizonyossággal bírnak: a ti ellenszeretek (*remedio*) abban áll, hogy bírjatok biztos ismerettel a mozdulat kezdete felől, mit ő tenne, úgy a karban s a kardban, mint a lábakban: s mikor elkezdi tenni az erőszakos mozdulatot (*mouimiento violento*), felemelvén a kart s a kardot azon szándékkal, hogy elfogja a tiéteket, adjatok íves lépést (*compas curbo*) a ti jobb kezetek kerületének oldalán, amint azt jelöli [az ábra] onnan, hol azt mondja: Láb (*Pie*), egészen addig, hol a kard és a test vagyon: s anélkül, hogy összehúznátok a kart avagy behajlítanátok, hanem egyenesen [tartván azt], kiszabadítjátok (*librareys*) a ti kardotokat, átvezetvén azt az ellenséges erő (*fuerça contraria*) alatt, a mozdulatot csupán a csuklóval (*muñeca*) tevén, amint arra figyelmeztettünk ama három kör ábrázolásában, mit a kar tesz: s mikor ő befejezi a felemelkedést a tompaszögbe (*angulo obtuso*), ti a derékszögben [egyenes tartásban, *angulo recto*] lesztek, sebezvén őt a melleken, [miközben] az ő kardja oly távol marad a ti testetektől, hogy lehetetlen lészen számára, hogy elérjen sebezni, avagy hogy ellenszert találjon a sebzésre: hacsaknem bírna nagy önuralommal [kormányzással] az erő megőrzésében, tartalékolván abból valamennyi részt ezen szükségletre: s mikor amaz odaérne, hogy megadja a sebzést, [az ellenfél] felismerné annak mozdulatát: s hogy az erőszakos [felfelé irányuló mozdulat], mit ő tett, elveszítsen valamit az ő irányából [egyenességéből], s adván egy másik lépést ugyanazon kerület mentén, min haladt, s nagy erőt alkalmazván a kardra, hogy a természetes mozdulat (*mouimiento natural*), mit tennie kell, igen nagy gyorsasággal (*presteza*) történjen, s kötéssel (*atajo*) éljen a ti kardotokon, mikor amaz sebezni menne a döféssel (*estocada*), megakadályozván és lerontván azt: ámbár ennek megtétele csupán annak van fenntartva, ki tökéletesen bírja a mozdulatok kezdeteinek ismeretét.

****

****

****

****

****

****

*

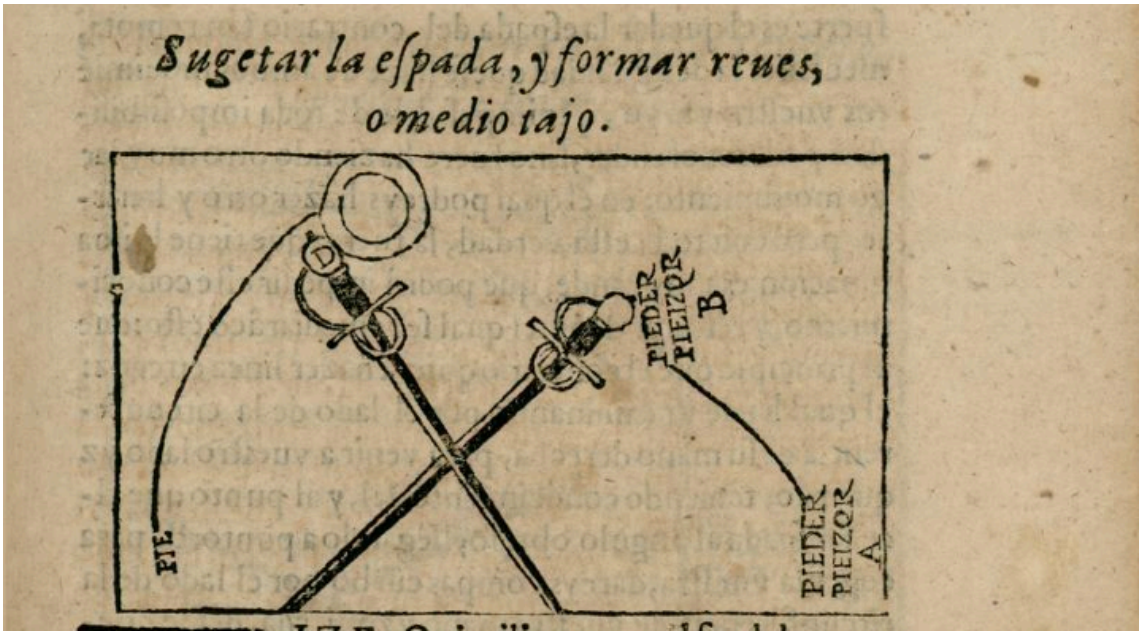

Lekötni (*Sugetar*) a kardot, s fonákvágást (*reues*), avagy fél vágást (*medio tajo*) formálni.

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból a B pontba lép, s ezzel egyidejűleg egy tágas bal oldali íven mozog, hol a "PIE" (Láb) felirat és egy kör jelöli a lépés s a test helyzetét a lekötésnél.]

MONDJA Quintilianus, hogy annak célja, ki tanácsot ad, annak haszna kell, hogy légyen, kinek a tanácsot adja: s mivel az én fő szándékom ez volt s ez is marad, azonfelül, mire eddig figyelmeztettem: ezen ábrázolásban (*demostracion*) a legbiztonságosabbhoz kell folyamodnunk, hiszen, amint már elmondatott, mindig is az volt a legjobb: igen jó dolog, s nem tagadható meg, az ellentétes mozdulat kezdetekor, midőn [az ellenfél] keresztvonalat (*linea en cruz*) akar formálni, vágással (*tajo*) sebezni őt, s döféssel (*estocada*) sérteni, s ha mindez a megkívánt pontban [időben] tétetik, nincs mit többet kérni: ámde mondhatjátok, hogy az ellenséges kard szabadon marad, hogy tegyen valami mozdulatot, miből sértés [támadás] származik: s látszatra ez igaz is: de az igazság valóságában nincsen [ebben] veszély, két igen megalapozott okból kifolyólag: Az első azon erényből fakad, mi abban vagyon, ha a sebzést a mozdulat kezdetekor ejtik, mielőtt befejeződnék az abba vetett erő akciója [kifejtése]: a másik s sokkal erősebb az, hogy az ellenfél kardja oly távolra kerül, azon egyenlőtlenség révén, mi a ti és az ő mozdulatai között létrejön, hogy a lehetetlenségek lehetetlensége, hogy titeket sérteni tudjon, hacsaknem tenne egy másik, igen hosszú mozdulatot: mely [idő] alatt ti is tehettek egy másikat, s megsebezhetitek őt. De mindezen igazsággal együtt, a képzelet [képzelgés] ereje oly nagy, hogy képes meggátolni ezen felismerést, s [ebből] kár származhat: melyet a következőképpen kell orvosolni: hogy a kezdetekkor, midőn az ellenfél keresztvonalat (*linea en cruz*) akar formálni: minek [kivitelezésekor] az ő jobb kezének kerülete mentén kell haladnia, hogy a ti bal oldalatokra jöjjön, ismervén [ezt a mozdulatot], s abban a pontban, mikor felemelné a kardját a tompaszögbe (*angulo obtuso*), eljutván a B pontba, hogy elfogja a tiéteket, ti íves lépést (*compas curbo*) adtok a ti bal kezetek kerületének oldalán, onnan, hol azt mondja: Láb (*Pie*), egészen addig, hol a kör vagyon, mi a testet jelöli, lekötvén (*sugetandole*) az ő kardját, amint azt ezen ábrázolás jelöli: s e hely olyannyira alkalmas a sebzésre, hogy onnan meg lehet neki adni a döfést (*estocada*) a melleken, anélkül, hogy a kardot felemelnétek az övéről, s lehet őt sérteni egy fonákvágással (*reues*) a fejen, megragadván [tartván] az ő kardjának markolatkosarát, betévén a bal lábat (*pie izquierdo*): s szintúgy meg lehet őt sebezni egy fél vágással (*medio tajo*) az arcon, csupán kilépvén vágva, egészen az arányig (*proporcion*), s oly sok más sebzéssel, miket a gyakorlás fog megmutatni nektek.

****

****

****

****

****

****

*

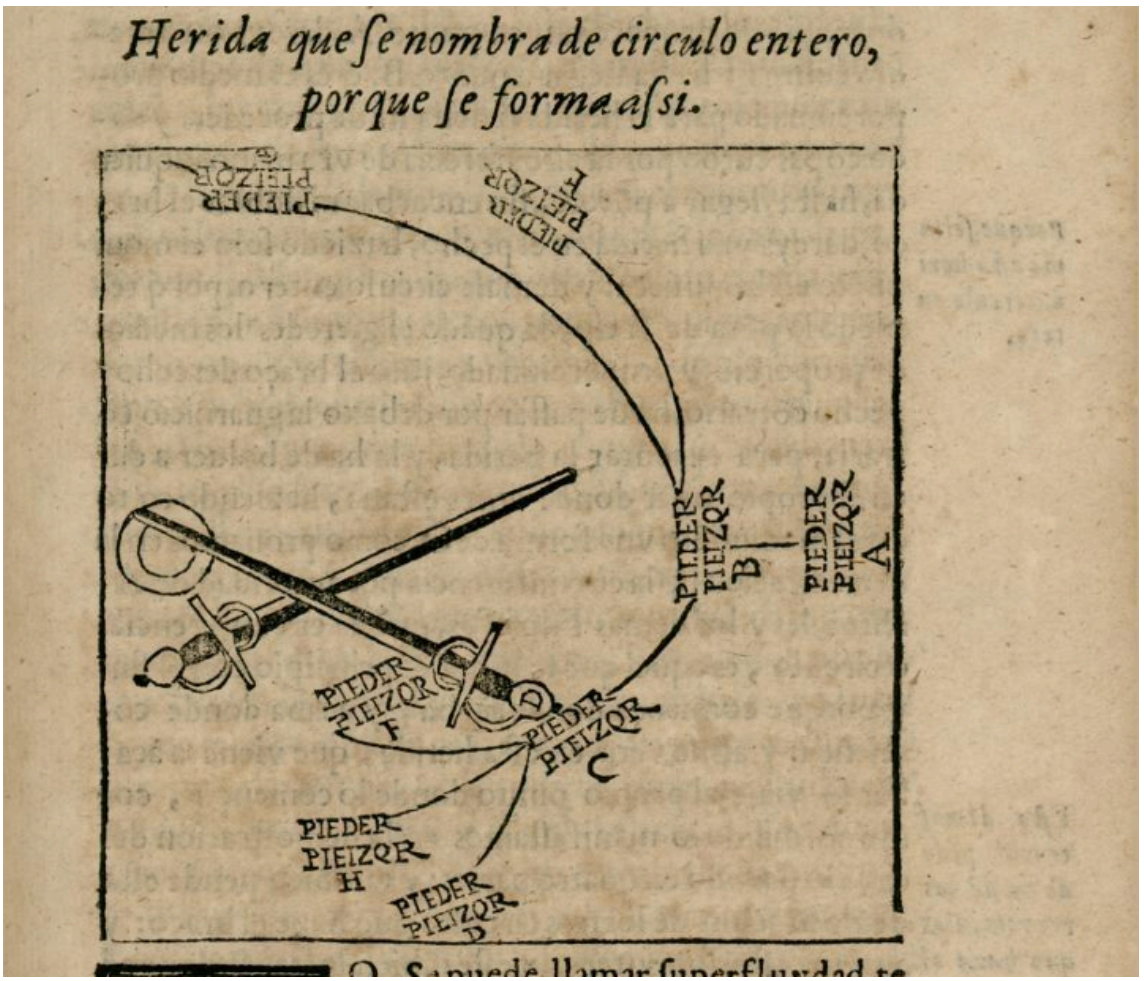

Sebzés, mely a teljes kör (*circulo entero*) nevet viseli, minthogy ilyeténképpen formálódik.

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból indul, a B pontba, majd egy belső C pontba lépve egy körkörös ("O" formájú) mozdulatot ír le a kardjával az ellenfél pengéje alatt.]

NEM lehet feleslegesnek (*superfluydad*) nevezni, ha az ember bír vagy tud olyasmit, mire valamely időben szüksége lehet, s hasznára válhat: Mondom ezt azért, mert ámbár ezen javaslat (*proposicion*) nem bír oly nagy fontossággal, [de] minthogy valamely alkalommal kapóra jöhet, s hasznotokra lehet, ide teszem azt, azonfelül, hogy nem árthat mindent tudni: s feltételezvén a mondottakat, megállapodván a ti ellenfeletekkel, kiválasztván az arányossági közepet (*medio de proporcion*), az A pontban, adtok egy újabb fél lépést (*medio compas*), mígnem eljuttok a B pontba, mi az arányosított közép (*medio proporcionado*) ama sebzéshez, melynek ebből kell származnia, s adván egy íves lépést (*compas curbo*) a ti bal kezetek kerülete mentén, mígnem eljuttok a C pontba, anélkül, hogy meghajlítanátok avagy behajlítanátok a kart, megadtok egy sebzést a melleken, a mozdulatot csupán a csuklóval (*muñeca*) tevén: s teljes körnek (*circulo entero*) neveztetik, mert tartván a kard hegyét, midőn kiválasztanátok az arányossági s az arányosított közegeket, az ellenfél jobb karja s melle mellett, annak az ellenséges markolatkosár (*guarnicion contraria*) alatt kell átvezetnie, hogy végrehajtsa a sebzést, s vissza kell térnie [adnia azt] ugyanarra a helyre, hol azelőtt volt, az egész mozdulat során egy **O** betű formáját leírva, amint azt bebizonyítottuk a kerület ábrázolásában Arisztotelész s a többi filozófus tekintélye (*autoridad*) révén, hogy a kerület (*circunferencia*), avagy a kör (*circulo*) az, hol a kezdet s a vég egybeér: s minthogy ott kezdődik, hol véget ér, s ott ér véget, hol kezdődik: s így is láttatik ezen sebzésben, mely az ő útját pontosan ott fejezi be, hol azt elkezdte, amint azt magát kinyilvánítottuk a négy részre osztott kör ábrázolásában: s szintúgy függ ezen ábrázolás ama három körtől, mit a kar tesz: s ámbár ezek mind teljes [körök], s ez szintúgy az légyen, figyelmeztetni kell rá, hogy ezen sebzéshez nem a legnagyobbat kell megtenni, mit az A pont jelöl, sem a másodikat, mit a B pont jelöl. Mert az első az, mit az egész kar tesz, s a második az, mi a könyökízület behajlításával tétetik; hanem a legkisebbet, mi az, mit a C pont jelöl, s mit csupán a csukló tesz, hiszen az maga is önmagában körkörösen mozog: s így, hogy a mozdulat a legrövidebb légyen, figyelmeztetnetek kell [magatokat], hogy azt csupán a kéz [csukló] kell tegye, amint az elmondatott: s hogy az a lehető legkisebb, mit csak tenni lehet, közelítvén a ti kardotok hegyét az ellenséges markolatkosárhoz (*guarnicion contraria*): hogy ezáltal a mozdulat rövidebb légyen, s ha így lészen, s a lábak lépése (*compas de pies*) is pontosan ugyanabban az időben [történik], az szinte elháríthatatlan lészen, s ennek oka: hogy minthogy a ti kardotok hegyét, mit az ellenfél a szeme előtt tart, elveszitek onnan, ahonnan a tekintetével be tudja azt fogni [fel tudja fogni], s átvezetitek azt az ő kardja s karja alatt, hol a tekintet vonalait (*lineas visuales*) némiképp akadályozza a kar, s mikor újra meglátja, mivel a kard oly közel halad az ő karjához, nem fogja fel azt, mígnem hirtelenül be nem hatol a kard az övé s a teste közé, s [ekkor hiába] akarná orvosolni, nem fogja tudni: teljesen ellentétben azzal, mintha [ez] az arcra irányuló támadás (*acometimiento*) lenne: melynél nincsen semmi akadálya a tekintetnek, sőt abban a pontban, mikor a mozdulat megkezdődnék, azonnal felfogná azt, s igyekeznék orvosolni: s hogy ezen sebzésnél ez lehetetlen légyen számára, a legnagyobb rövidséggel s gyorsasággal (*presteza*) kell tennetek, a kardot oly módon vezetvén (mikor a kört formáljátok), hogy az igen közel légyen az ellenséges karhoz s kardhoz, hogy az ellenfél ne fogja azt fel, s ne is vegyen tudomást róla, hacsak nem annak okozata és végrehajtása révén. S bárminő mozdulatot is tenne azon szándékkal, hogy azt elhárítsa, s miket a legszokványosabban tehet, azt ezen ábrázolás meg fogja nyilvánítani: s az írás kijelenti azokat, figyelmeztetvén arra, mi szükségeltetik a megértésükhöz, amint az a többinél is megtétetett: ámde

figyelmeztetnetek kell egy különleges pontra, mert ezzel megkíméltetik attól, hogy ábrázolásba [képbe] tétessék: s ez az, hogy mikor a sebzés megadására indulnátok, átlépvén a C pontba, hogy átvezessétek a ti kardotok gyengeségét (*flaqueza*) az ellenfél ereje (*fuerça*) felett, ha ő tenne valami eltérítést (*desuio*, mi igen szokványos dolog), mely az lészen, hogy a kardját a saját jobb oldala felé viszi azon szándékkal, hogy a tiéteket is elvigye, sőt megpróbál egy döfést (*estocada*) adni a ti kardotok felett, bírjatok ti ismerettel az ő kezdetéről: s mikor cselekvésre váltaná, ti gyorsasággal visszatértek, visszacsinálván azt, mit megtettetek [visszalépvén], mígnem visszatértek a B pontba, honnan elindultatok, anélkül, hogy a kart behajlítanátok, hanem csupán a csukló (*muñeca*) járjon körbe, s be fogjátok végezni a szándékotokat, megadván neki a sebzést a melleken, hiszen az ő eltérítése s a ti lépésetek közvetítésével az ő kardja oly távolra fog maradni, hogy ti megsebezhetitek őt, s kiléphettek az arányba (*proporcion*): s az is lehetséges, hogy az ellenfél elrendezése olyan lészen, hogy szükségeltetik a legelső mozdulatot használnotok, mit mondottunk, hogy az támadásként (*acometimiento*) szolgáljon, hiszen az egyike a sebzés okainak, s hogy az elején ezen elővigyázatossággal járjatok el, azt a ti józan ítélőképességetekre (*buen gouierno*) bízom. Megfontolván, hogy vannak férfiak, kiket az igen szigorú [súlyos] sebzések sem rémítenek meg, ámde egy apró támadás felkavarja s megzavarja őket, s azzal, hogy az ellenfél kardját ott tartsák, hol látják, s a sajátjukkal érintsék (*tentando*) azt, [már] elégedettek, s úgy tűnik nekik, hogy biztonságban vannak: s mihelyt eltűnik előlük [a kard], megrendülnek s nyugtalanná válnak, s esztelenül ezer megfontolatlan mozdulatot tesznek: mikor ez megesik a ti ellenfeletekkel, úgy fogjátok őt sebezni, ezen különbségeknek megfelelően, mely a gyakorlás révén könnyűvé válik számotokra, hiszen ebből fog származni a mozdulatok kezdeteinek biztos ismerete.

****

****

****

****

****

****

*

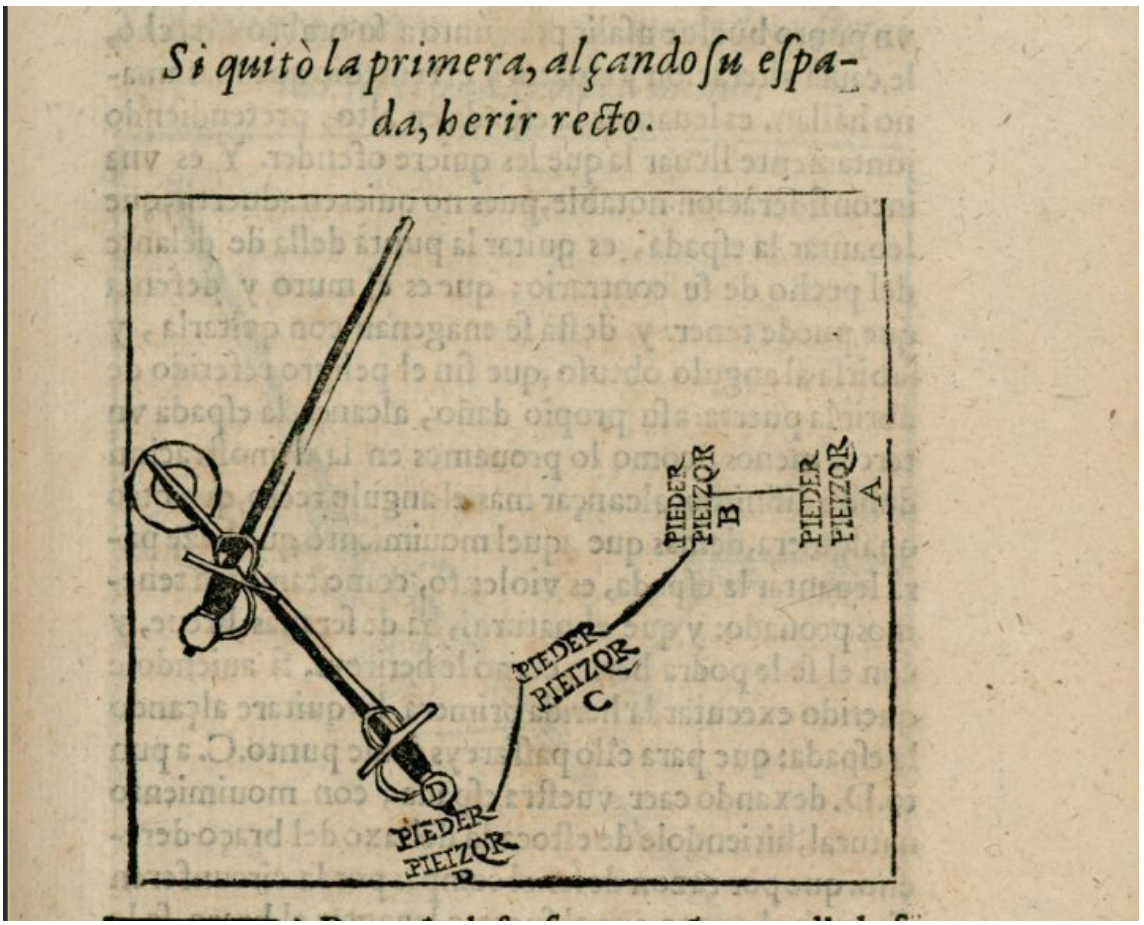

Ha eltávolította az elsőt [az első sebzést], felemelvén az ő kardját, egyenesen sebezni.

(Si quitò la primera, alçando su espada, herir recto.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó a B pontból a C pontba, majd egy éles belső íven a D pontba lép, miközben az ellenfél kardja magasan van. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölések mutatják a pontos lépéseket.]

KICSINY védelem, [s] kicsiny ellenszer elegendő ellene: s ahhoz, mit az ellenfél tesz, s mi az, mit ezen ábrázolás jelöl: s mi a legszokványosabb [dolog], mit tesznek, nem szükségeltetik sok gond [fáradozás] az orvoslására s az ő megsebzésére: s az ok, amiért ezen ellenszer ily gyakran használt, s jobban, mint mások, ez: hogy mivel a kard, mi őt sebezni indul, eltűnik [hiányt szenved] s eltávolodik az ő tekintete elől (amint azt hátrább már elmondtuk) abban az időben, mit [a kard] azzal tölt, hogy átmúljon a kar alatt: s azután hirtelen, s egy pontban újra előjön az ő jobb válla mellett, felkavarodást s ijedtséget okoz neki: s az ellenszer, mit leginkább kéznél találnak, az, hogy a magasba emelik a kardot, azon szándékkal, hogy egyúttal elvigyék azt [a kardot], mi őket ofendálni [sérteni] akarja. S ez egy figyelemre méltó meggondolatlanság (*inconsideracion notable*), hiszen nem akarják észrevenni, hogy a kard felemelése annyit tesz, mint eltávolítani annak hegyét az ellenfél melle elől, mi a kőfal s védelem (*muro y defensa*), mivel [egyáltalán] bírhat: s ettől megfosztják magukat azáltal, hogy eltávolítják azt, s felemelik a tompaszögbe (*angulo obtuso*), melynél az említett veszélyen túl, hogy kaput nyitnak a saját káruknak, a kard egyharmaddal kevesebbet ér el, amint azt bebizonyítottuk azon ábrázolásban, hol meghatároztuk, hogy a derékszög [egyenes tartás, *angulo recto*] messzebbre ér, mint bármelyik másik, azonfelül, hogy a mozdulat, mit a kard felemelésére tesz, erőszakos (*violento*), amint azt szintén bebizonyítottuk: s hogy a természetes [mozdulat, *natural*] rövidebb kell, hogy légyen, s azzal meg lehet őt sebezni: miképpen meg is fogjátok sebezni, ha akarván végrehajtani [rajta] az első sebzést, ő elvenné azt, felemelvén a kardját: mihez átléptek a C pontból a D pontba, hagyván leesni [leereszkedni] a ti kardotokat, természetes mozdulattal, megsebezvén őt döféssel (*estocada*) a jobb kar alatt: hiszen azon oknál fogva, hogy a lépés a kerület mentén vagyon, s abban a pontban, mikor ő a karját emelné, végre lehet rajta hajtani [a sebzést], mielőtt ideje lenne újra ellenszerrel felkészülni: hiszen bizonyos, hogy nagyobb rövidséggel fogtok megtenni egyetlen természetes mozdulatot, mint [amennyi idő alatt] ő egy erőszakosat és egy természeteset.

****

****

****

****

****

******

*

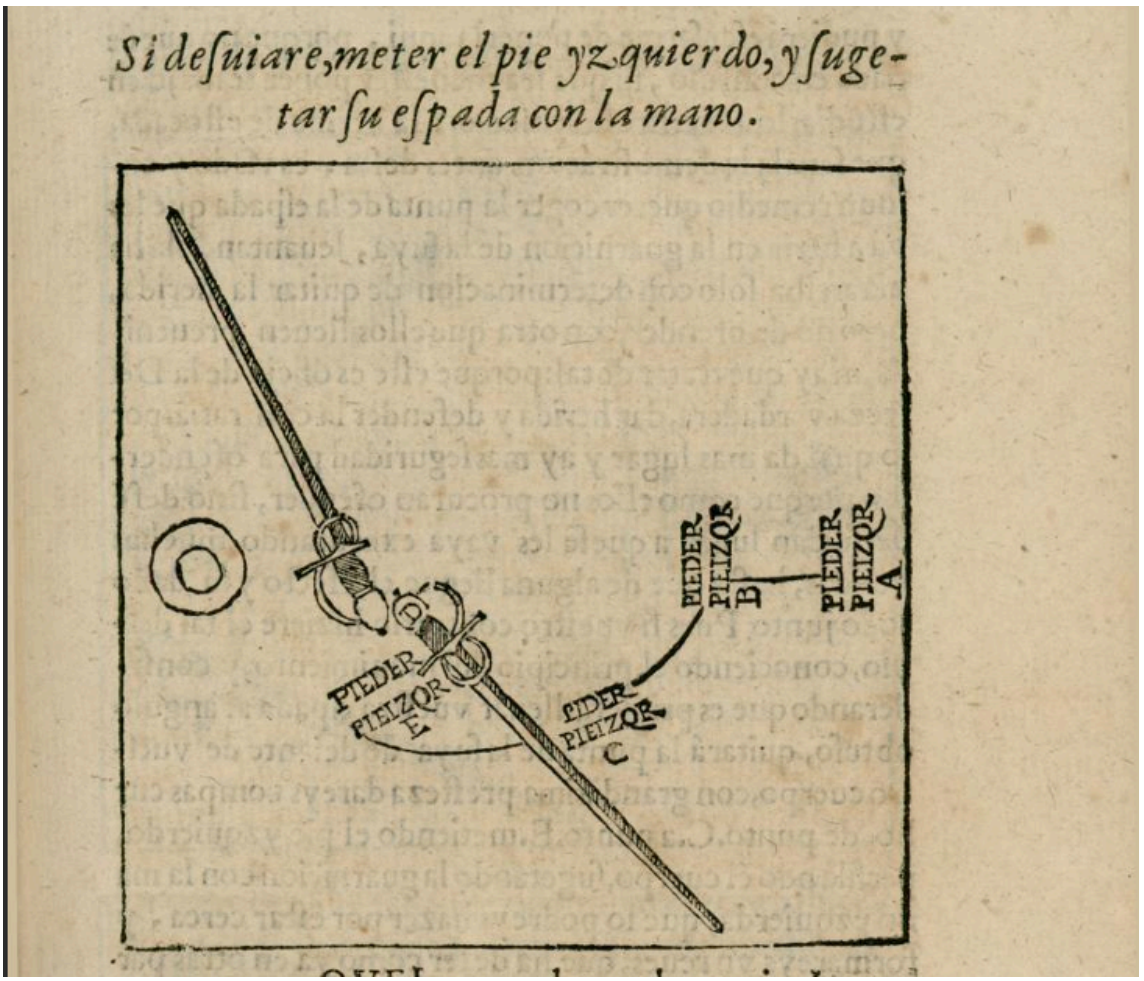

Ha eltérítene (*desuiare*), betenni a bal lábat (*pie izquierdo*), s lekötni (*sugetar*) az ő kardját a kézzel.

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból indul, s a B, majd a C ponton át, végül a bal lábát behozva az E pontba lép, egészen közel az ellenfélhez, mit egy kör is jelöl. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) feliratok mutatják ezen test-test elleni küzdelem lépéseit.]

AZ, KI harcol, magában a cselekvésben veszi a tanácsot az elébe táruló esetek változatosságához mérten, s maguk [az esetek] diktálják s tanácsolják neki, mit kell tennie, hogy veszély nélkül kerüljön ki belőlük: s ámbár a mozdulat, avagy védekezés, mit az ellenfél tehet, avagy mit közönségesen tesznek, könnyű, s csekély mesterségbeli tudást [artificiót] s még kevesebb megfontolást igényel, s [ámbár] annak kezdetekor felismernétek azt, s megtehetném, hogy kimentem magam afelől, hogy ide tegyem [hogy kihagyom innen], [mégis,] hogy semmi ne maradjon zűrzavarban, s ne légyen szükség munkát fektetni annak tanulmányozásába, figyelmeztetni fogok annak ellenszerére (*remedio*), ama döféssel (*estocada*) ejtett sebzésre, mit az ezelőtti ábrázolás jelöl: használt és közönséges ellenszer [ugyanis] az, hogy el akarják kapni a kard hegyét, mi sebezni indul őket, a sajátjuk markolatkosarával (*guarnicion*), felemelvén azt a magasba, csupán azon elhatározásból, hogy elhárítsák a sebzést, ámde nem azért, hogy sértsenek egy másikkal, mit előre elkészítettek volna, s ilyesmiről nem is kell beszélni: mert ez az igaz Vívóművészet (*Destreza verdadera*) tiszte, sebezni s kivédeni az ellenfelét: melynél fogva több helyet ad, s nagyobb a biztonság az ő megsebzésükre [a vulgáris vívókéra]: mert mivel ők nem igyekeznek sebezni, hanem [csak] védekeznek, teret adnak annak, hogy sok sebzést hajtsanak végre rajtuk, mígnem valamelyik eléri az okozatot, s annak minden kára egyszerre [éri őket]. Nos, ha a ti ellenfeletek ilyen eltérítést (*desuio*) tenne, ismervén a mozdulat kezdetét, s megfontolván, hogy először a ti kardotokat kell a tompaszögbe (*angulo obtuso*) vinnie, el fogja távolítani a sajátjának hegyét a ti testetek elől, [ti ekkor] igen nagy gyorsasággal (*presteza*) fogtok adni egy íves lépést (*compas curbo*) a C pontból az E pontba, betévén a bal lábat (*pie izquierdo*), profilba [élbe] fordítván a testet, lekötvén a markolatkosarat a bal kézzel, mit megtehettek, lévén oly közel, s formálni fogtok egy fonákvágást (*reues*), minek olyannak kell lennie, amint azt másutt már elmondtuk: a jobb combhoz tapadva, amiképpen azok [teszik], kik a lent tilolják [csépelik, *espadan lino*], végrehajtván azt a fejen a jobb oldalon, s szintúgy sebezhettek döféssel (*estocada*): hiszen úgy az egyik, mint a másik éppolyannyira a ti kezetekben lészen, mint a ti akaratotokban, s megtehetitek azt, ha a közép (*medio*), mit választanátok, olyan lészen, hogy az ellenfél ne tudjon visszavonulni oly nagy sietséggel, hogy mielőtt ő megvalósítaná az ő szándékát, ti már elértétek volna a tiéteket.

****

****

****

****

****

****

*

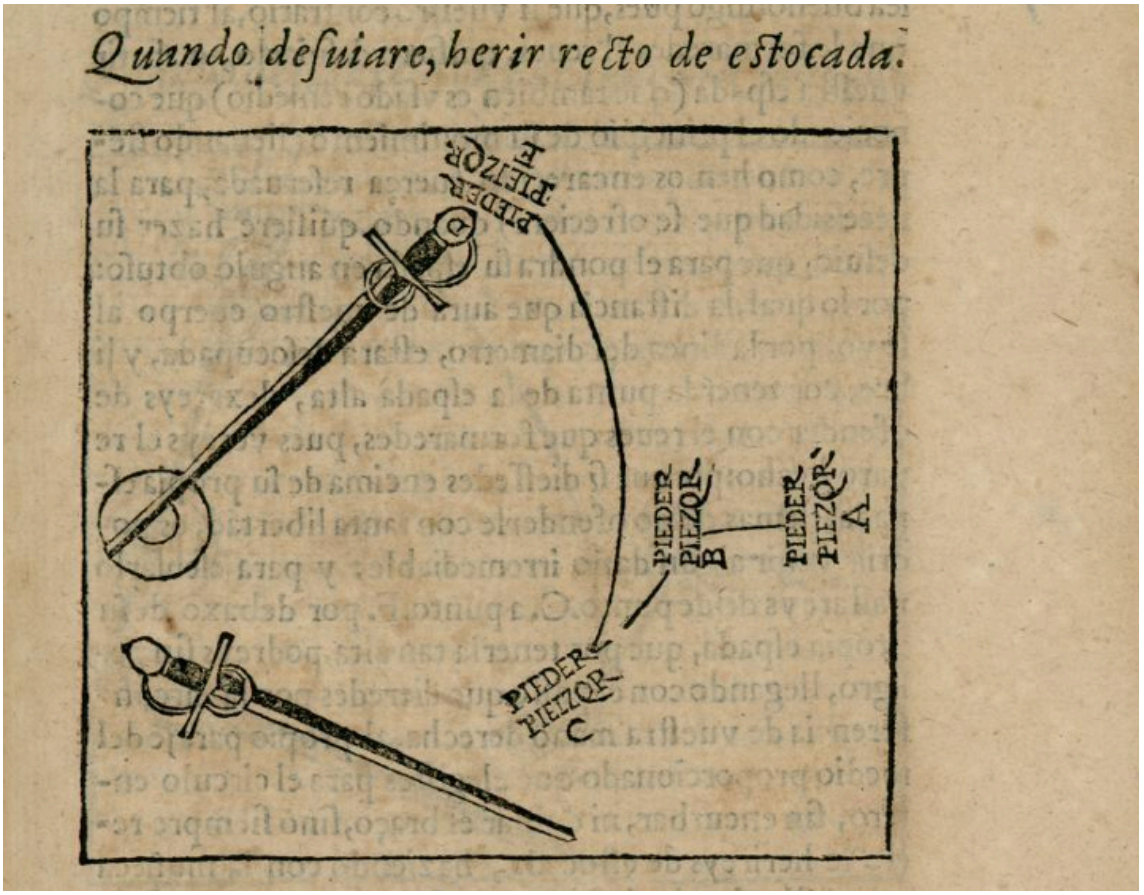

Ha eltérítene (*desuiare*), egyenesen sebezni döféssel (*estocada*).

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból a B, majd a C pontba lép, s onnan ezúttal egy külső íven halad tovább az F pontba. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölések a lépések útját mutatják.]

NEM megőrizni az alkalmatosságot (*oportunidad*) bármely műben, mibe az ember belekezd, figyelemre méltó kárt okoz, minek orvoslása sokszor lehetetlen: s ha az ember okossággal (*prudencia*) kezdi meg azt, azonfelül, hogy sikerre viszi szándékát, nagy örömmel tölti el, hogy biztonsággal érte el célját. Úgy az egyik, mint a másik fellelhető lészen ezen ábrázolásban (*demostracion*), miképp az előzőben is, hiszen az egyik a másiktól függ, melyekben igen hasznos lészen okossággal megkezdeni, s józan ésszel (*cordura*) folytatni azokat, hogy a kimenetel légyen jó: mondom tehát, hogyha a ti ellenfeletek, abban az időben, mikor a fonákvágást (*reues*) formálnátok neki, el akarná téríteni azt, avagy le akarná verni (*abatir*) a ti kardotokat (mi szintúgy használatos ellenszer), ismervén az ő mozdulatának kezdetét (mindig magatokkal vivén, amint azt oly nyomatékosan kértük, a tartalékolt erőt, a szükségletre, mi felkínálkozik), mikor meg akarná tenni az ő eltérítését, mihez a tompaszögbe (*angulo obtuso*) fogja tenni a kardját: melynél fogva a távolság, mi a ti testetektől az övéig lészen az átmérő vonalán (*linea del diametro*), üresen s szabadon fog maradni, mivelhogy magasan tartja a kard hegyét. Ekkor felhagytok a sértéssel azon fonákvágás révén, mit formálnátok, hiszen látni fogjátok a hárítást (*reparo*) megesni: mert ha az ő saját kardjára sújtanátok, azonfelül, hogy nem sértenétek meg őt oly nagy szabadsággal, valami jóvátehetetlen kár is érhetne titeket: s hogy ezt elkerüljétek, átléptek a C pontból az F pontba, a saját kardja alatt, mit minthogy oly magasan tart, [ti] veszély nélkül, megérkezvén azon lépéssel, mit a ti jobb kezetek kerülete mentén adtok, pontosan ugyanarra a helyre [arányosított közegbe], mit a teljes körhöz (*circulo entero*) választottatok, anélkül, hogy meghajlítanátok avagy behajlítanátok a kart, hanem azt mindig egyenesen (*recto*) tartván, döféssel (*estocada*) fogjátok őt sebezni, tevén a csuklóval (*muñeca*) egy félkört (*medio circulo*) ilyen **C** formában. S mikor ő vissza akarna térni onnan, hol a kardja maradt, hogy egyenesbe hozza azt, hogy megsebezzen titeket a melleken, nektek [már] volt időtök megsebezni őt, s kilépni az arányba (*proporcion*): s ha nem, úgy folytathattok más sebzéseket is, az ő mozdulatainak megfelelően, miket a tapasztalat s az idő majd kinyilváníť számotokra.

****

****

****

****

****

****

*

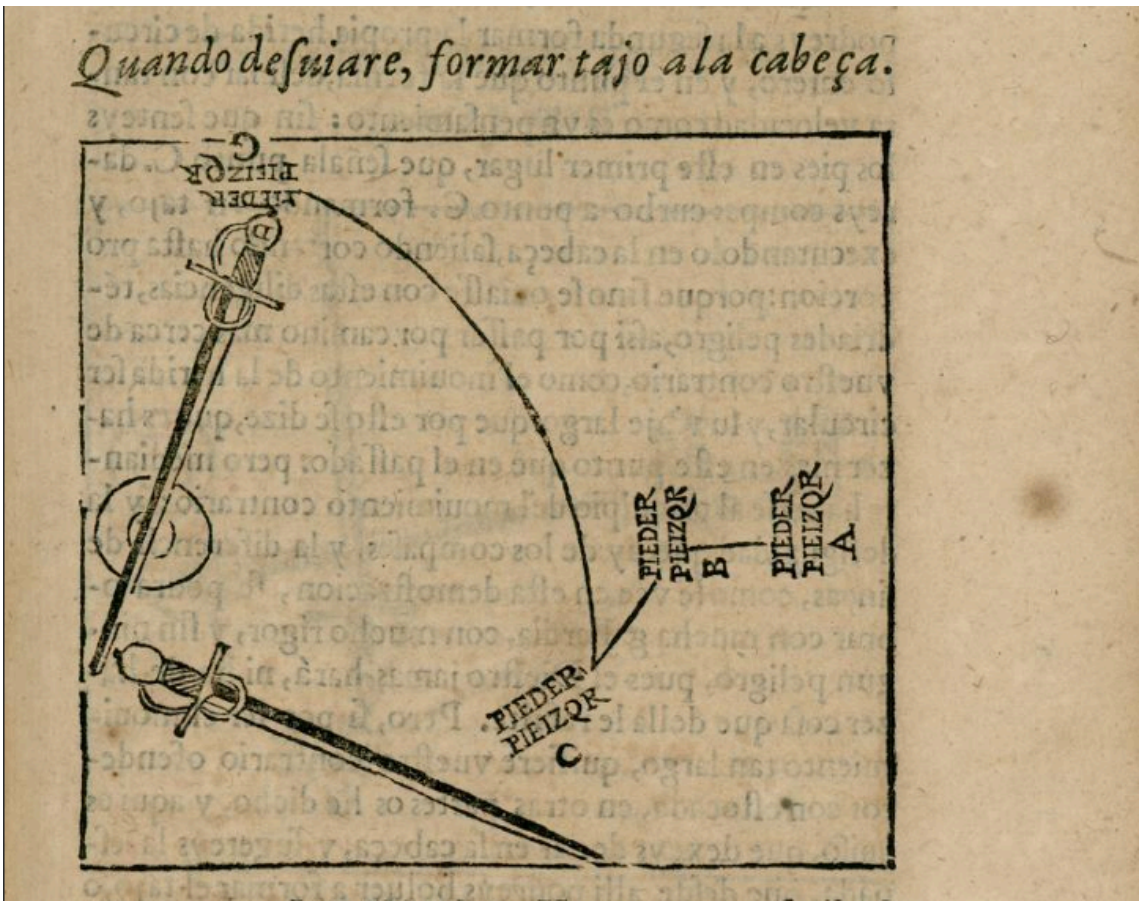

Ha eltérítene (*desuiare*), vágást formálni a fejre.

(Quando desuiare, formar tajo a la cabeça.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból a B-n keresztül egy pillanatra a C pont felé indul, de megállás nélkül a G pontba lép egy tágas, külső íven. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölések mutatják ezt a hosszú lépést.]

NÉMELYKOR könnyebb a Képzett vívónak (*Diestro*) többet tennie annál, mit [előzőleg] tett, mint [megismételnie] ugyanazt, mit [már] megtett, amint az ezen sebzésben (*herida*) megláttatik, hiszen ez, s az elmúlt [előző] egyazon mozdulat közvetítésével formálódik, úgy az ellenfél, mint a ti részetekről, mert mindkettő azon eltérítés (*desuio*) okából jön létre, mit ő a ti első, teljes körből (*circulo entero*) ejtett sebzésetekre tenne: s mivel a múltkor döféssel (*estocada*) sebeztétek őt meg: mire ő figyelmeztetést kaphatott, s előkészíthetett valami ellenszert (*remedio*), az ő megítélése szerint, mi elegendő légyen,megtehetitek másodszorra, hogy megformáljátok magát a teljes körből ejtett sebzést, s abban a pontban, mikor formálja [az ellenfél az eltérítést], elhajlotok [ti magatok is] oly nagy sebességgel, akár egy gondolat: s anélkül, hogy megvetnétek a lábatokat ezen első helyen, mit a C pont jelöl, adtok egy íves lépést (*compas curbo*) a G pontba. Formálván egy vágást (*tajo*), s végrehajtván azt a fejen, kilépvén vágva egészen az arányig (*proporcion*): mert ha nem ezen igyekezettel cselekednétek, veszélyben lennétek, egyrészt mert oly úton haladtok át, mi közelebb van a ti ellenfeletekhez, másrészt mert a sebzés mozdulata körkörös (*circular*), s az ő útja hosszú: mi miatt mondatik, hogy itt több a teendő ezen a ponton, mint az elmúltban [előzőben]: ámde minthogy az ellenséges mozdulat kezdetekor tétetik: s a lépések (*compases*) egyenlőtlensége, s a vonalak különbsége révén, amint ezen ábrázolásban megláttatik, igen nagy daliássággal (*gallardia*), igen nagy szigorral, s végtére minden veszély nélkül lehet cselekedni, hiszen a Képzett vívó sosem tesz, s nem is szabad tennie olyasmit, miből [veszély] származna számára. De ha, minthogy a mozdulat oly hosszú, az ellenfeletek döféssel (*estocada*) akarna sérteni titeket, másutt már elmondtam, s itt is figyelmeztetlek titeket, hogy hagyjatok fel a fejre adott [vágással], s kössétek le (*sugetar*) a kardot, s onnan visszatérhettek megformálni a vágást, avagy döfést adni a melleken, teljesen kinyújtott karral (*extremo de braço*), avagy fél fonákvágással (*medio reues*) az arcra: hiszen lekötvén az ő kardját, mindezt megtehetitek,

****

****

****

****

****

****

*

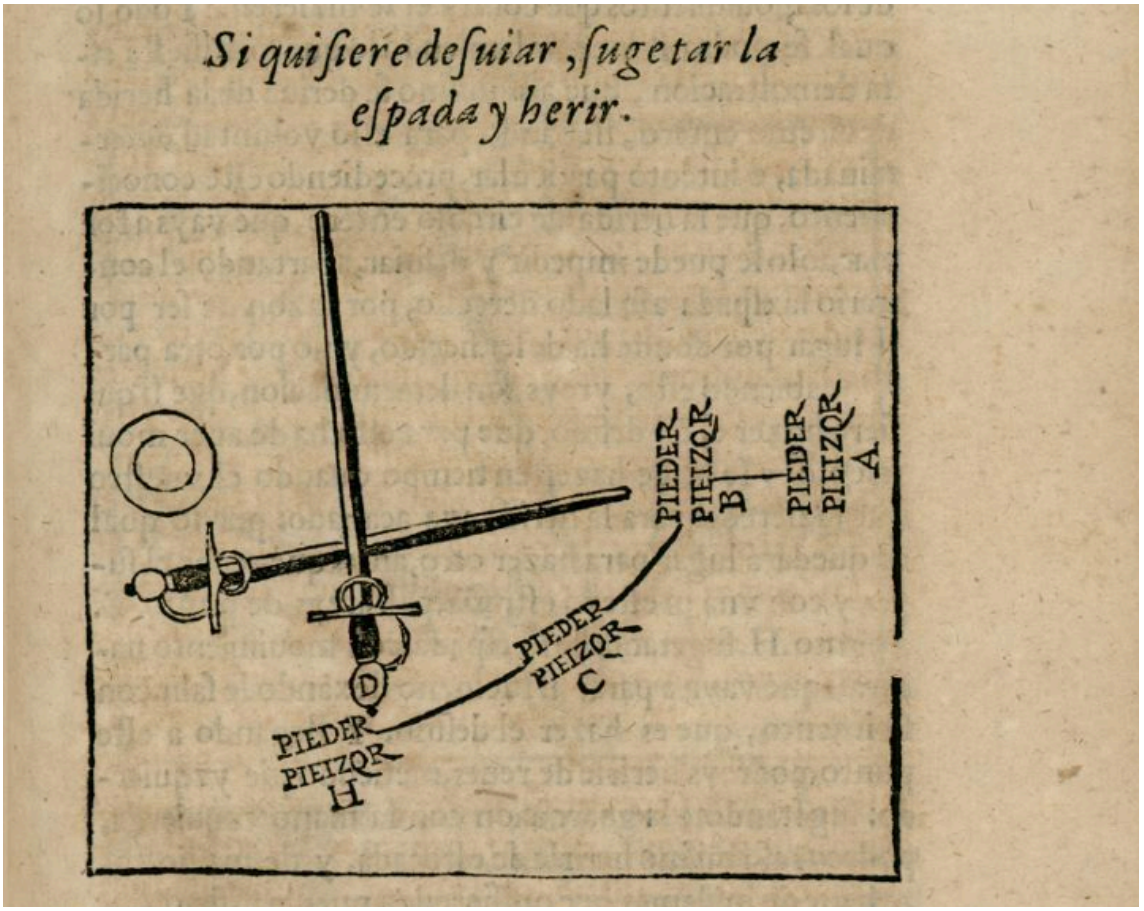

Ha el akarna tériteni (*desuiar*), lekötni (*sugetar*) a kardot s sebezni.

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A pontból a B-be, majd a C pontba lép, s onnan egy mély, belső íven a H pontba halad a D kardvédő (markolatkosár) irányába. A "PIE DER" (jobb láb) és "PIE IZQ" (bal láb) jelölések mutatják ezen testközeli lépések útját.]

MIVELHOGY egyetlen óra alatt elveszhet az, mit sok [óra] alatt fáradozással nyernek el, jó lészen, ha nem bízzuk mindezt azon sok sebzésbe vetett bizodalomra, miket az ellenfélen az ő mozdulatai révén ejteni lehet, s szintúgy nem lészen igazságos szabadságot s uralmat adni neki, hogy ő tegye meg azokat, valamely kellemetlenség s kár okán, mi ebből származhatik, kiváltképpen annak, ki nem lészen olyannyira kioktatva [kiképezve] az elvekben, mik illendőek a mozdulatok gyors felismeréséhez, miket ellene tennének. Mindez orvosolható azon dolog megtételével, mit ezen ábrázolás kinyilvánít, mely szintúgy a teljes körből (*circulo entero*) ejtett sebzésből származik, elszánt akaratot s különleges szándékot vivén bele, megelőzvén ezen felismeréssel: hogy a teljes körből ejtett sebzést, mit formálni indultok, csupán úgy lehet megakadályozni s eltéríteni, ha az ellenfél a kardját az ő jobb oldala felé távolítja el, azon oknál fogva, hogy ez az a hely, hol meg kell hogy sebezzék, s nem másutt: s tudván ezt, oly elhatározással fogtok menni, hogyha ő ilyetén eltérítést akarna tenni, mihez mozdulatnak kell lennie, s annak oly időben kell történnie, mikor a tiétek, mit a sebzéshez tettetek, [már] befejeződött: melynél fogva marad időtök [helyetek] tenni egy másikat, mielőtt ő befejezné az övét, s egy különös [rendkívüli] gyorsasággal (*presteza*) átléptek a C pontból a H pontba, lekötvén (*sugetandole*) az ő kardját egy természetes mozdulattal (*movimiento natural*), mely a föld felé irányul, nem hagyván neki, hogy sikerrel járjon az ő szándékával, mi az eltérítés megtétele. S eljutván ezen pontba, megsebezhetitek őt fonákvágással (*reues*), betévén a bal lábat (*pie izquierdo*): lekötvén az ő markolatkosarát a bal kézzel, s szintúgy megsebezhetitek döféssel (*estocada*), s fél vágással (*medio tajo*), s mindennel, mit csak akartok, hiszen a nehézség nem áll másban, csupán abban, hogy eljussatok a kardjának lekötéséhez oly módon, amint az megkívántatik, hogy az veszély nélkül légyen.

****

****

****

****

****

****

*

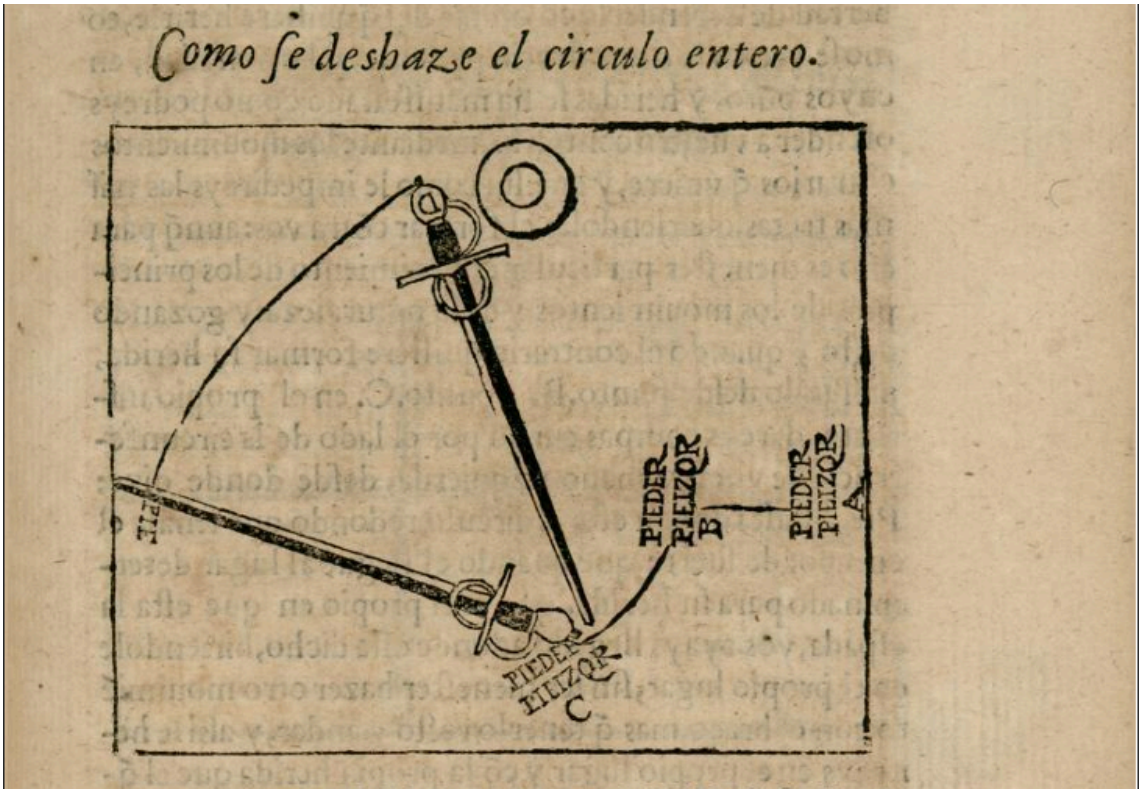

Hogyan bontatik meg (*deshaze*) a teljes kör (*circulo entero*).

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A bal oldalon a Képzett vívó a "PIE" (Láb) felirattól egy tágas íven átlép egy új körbe. A jobb oldalon az ellenfél kardja a B pontból a C pont felé, a "circulo entero" támadása mentén halad, de egyenesen beleszalad a Diestro kinyújtott fegyverébe.]

MEGKÉRDEZVÉN Arisztipposzt, a jeles filozófust, hogy mi volt ama nyereség, mit nyert mindabból, mit megtanult. Azt felelte: Hogy képes könnyedén s szabadon beszélni minden emberrel: s ugyanezt felelheti a Képzett vívó (*Diestro*) is, hiszen ugyanezen nyereséggel bír azáltal, hogy szorgalommal s gonddal tanulmányozta a Filozófiát s a fegyverek igaz Vívóművészetét (*Destreza verdadera de las armas*), mi [annyit tesz, mint] szabadsággal beszélni, képesnek lenni kardot fogni minden emberrel, s megtenni bárminő javaslatokat (*proposiciones*), avagy technikákat (*tretas*), s végrehajtani azokat az ellenfélen: s ha ellene tennék ugyanezeket, bírni a szabadsággal, hogy megvédje magát, ofendálván [sértvén] azt, ki sebezni akarná őt, amint az megláttatik a jelen ábrázolásban (*demostracion*), s az elmúltakban, melyek pontjaiban s sebzéseiben kinyilváníttatott, miképpen tudjátok ofendálni a ti ellenfeleteket, az ellentétes mozdulatok (*movimientos contrarios*) révén, mik megesnének, s ebben [a mostaniban megmutatkozik], hogyan fogjátok megakadályozni ugyanezen technikákat, midőn ő akarná azokat formálni ellenetek: ámbár ehhez szükségeltetik a mozdulatok kezdeteinek s azok természetének különleges ismerete: s élvezvén ezt, mikor az ellenfél formálni akarná az ő sebzését, átlépvén a B pontból a C pontba. Abban a pillanatban, adtok egy íves lépést (*compas curbo*) a ti bal kezetek kerülete oldalán, onnan, hol azt mondja: Láb (*Pie*), egészen addig, hol a kerek kör vagyon, mi a testet jelöli: olyképpen, hogy mikor amaz eljut azon helyre, mit az ő sebzésére meghatározott, s mi pontosan az, hol a kard vagyon, ti már eljutottatok oda, mi [az imént] megmondatott, megsebezvén őt pontosan azon a helyen, anélkül, hogy szükség lenne más mozdulatot tenni a karral, mintsem egyenesen (*recto*) tartani azt s járni, s így fogjátok őt sebezni pontosan azon a helyen s pontosan azon sebzéssel, mivel ő akart titeket sebezni: mi az egyenlőtlenség (*desigualdad*) okán, mi úgy a lépésekben, mint a vonalban megvan (minthogy az egyenes ellentétes a körkörössel), megtehető lészen, mivel ez ugyanaz, mit Geronimo de Carrança mond: párhuzamos vonalak (*lineas paralelas*) azok, miket mindkét kard formál a döfésekhez (*estocadas*), a lépések kerülete mentén, s mikről Euklidész azt mondja, egyenes vonalak: s párhuzamosak azok, mik egyazon síkban (*llano*), mindkét irányba kiterjesztve, sosem futnak össze (*concurren*): összefutásnak (*concurrir*) hívom, mikor az egyik vonal találkozik a másikkal: s így ezen sebzés párhuzamosokból tevődik össze, hiszen az egyenlőtlenség révén sosem fognak összefutni a vonalak, sem a testek: s mindenkoron ezt igyekezvén [elérni], meglesz azon biztonság s bizonyosság, mire figyelmeztettünk.

****

****

****

****

****

*

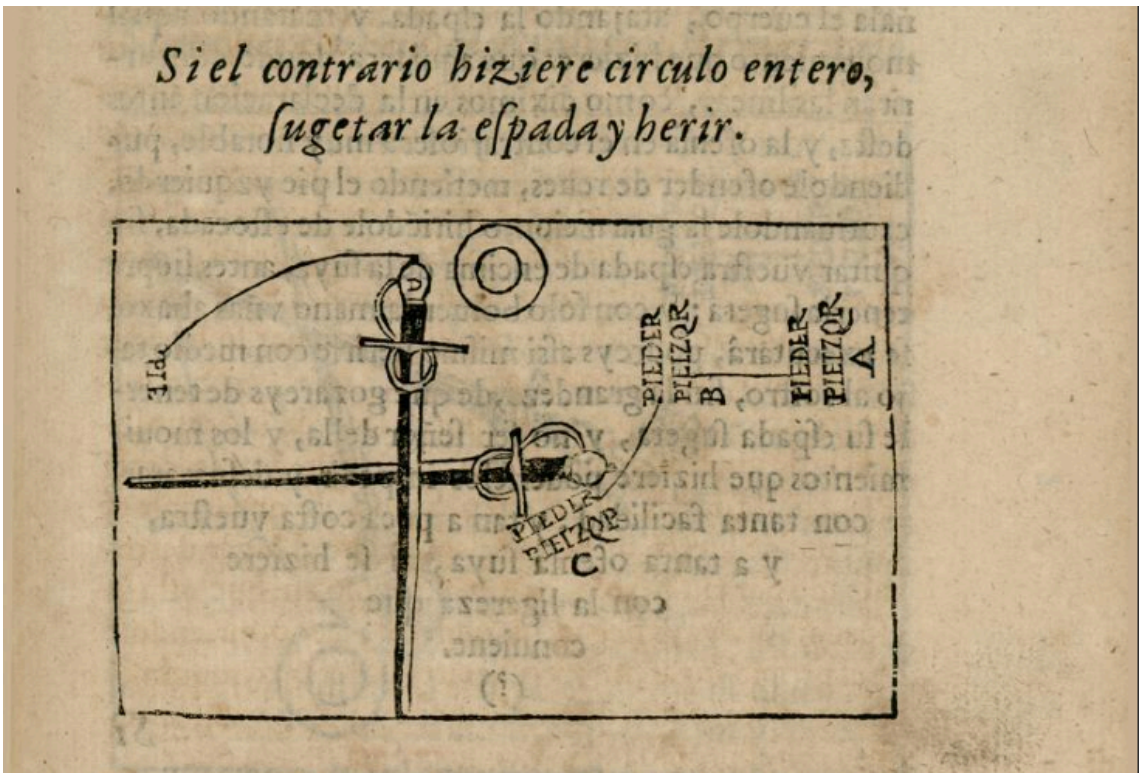

Ha az ellenfél formálna teljes kört (*circulo entero*), lekötni (*sugetar*) a kardot s sebezni.

[Az ábrán a geometria látható a két fegyverrel. A Képzett vívó a "PIE" [Láb] kiindulópontból egy tágas, bal oldali íven lép be a körbe, miközben az ellenfél kardja a B pontból a C pont felé tartó támadásban teljesen elvágatik és kontroll alá kerül.]

NEM szabad kétségben lenni, midőn a bizonyossággal egybevág a tapasztalás: s mivel bebizonyítottuk (s ebben nem maradt semmi kétség), hogy minden sebzés mozdulatokból formáltatik, s ezeknek, s mindegyiküknek megvagyon a maga gyengesége (*flaqueza*), míg teljesen végbe nem mennek [be nem fejeződnek], megőrizhetitek ezt az emlékezetben, s bírván ezen igazság bizonyosságával, azon pontban, mikor a ti ellenfeletek meg akarná tenni a teljes körből való sebzést, hasznot húzván az ő mozdulatának kezdetéből, s mindezt egy pontban [egy időben], midőn ő átlép a B pontból a C pontba, hogy sebezni próbáljon, át fogtok lépni onnan, hol azt mondja: Láb (*Pie*), egészen addig, hol a kerek kör vagyon, mi jelzi a testet, kötéssel elfogván [lefojtván / *atajando*] a kardot, s megölvén [kioltván] azon mozdulatot, mit ő tenne: mert itt lészen az, hol összefutnak a vonalak, amint azt az ezt megelőző magyarázatban mondottuk, s az ellenfél sérülése igen figyelemre méltó lészen, képesnek lévén őt megsebezni fonákvágással (*reues*), betévén a bal lábat (*pie yzquierdo*), fogságba ejtvén [megragadván] az ő markolatkosarát, avagy megsebezvén őt döféssel (*estocada*), anélkül, hogy elvennétek a ti kardotokat az övé tetejéről, sőt inkább mindenkoron lekötve (*sugeta*) tartván azt: s csupán azzal, hogy a kezet körmökkel lefelé (*uñas abaxo*) fordítjátok, [a szúrás] végrehajtatik, s szintúgy megsebezhetitek őt félvágással (*medio tajo*) az arcon, azon nagyszerű kiválóságot élvezvén, hogy az ő kardját lekötve tartjátok, s ő nem ura annak, s a mozdulatokat, miket tenne, meg tudjátok akadályozni s le tudjátok rontani, oly igen nagy könnyedséggel s oly csekély saját fáradozástokkal, s az ő oly nagy kárára, ha mindez azon gyorsasággal és mozgékonysággal (*ligereza*) történik, mi megkívántatik.

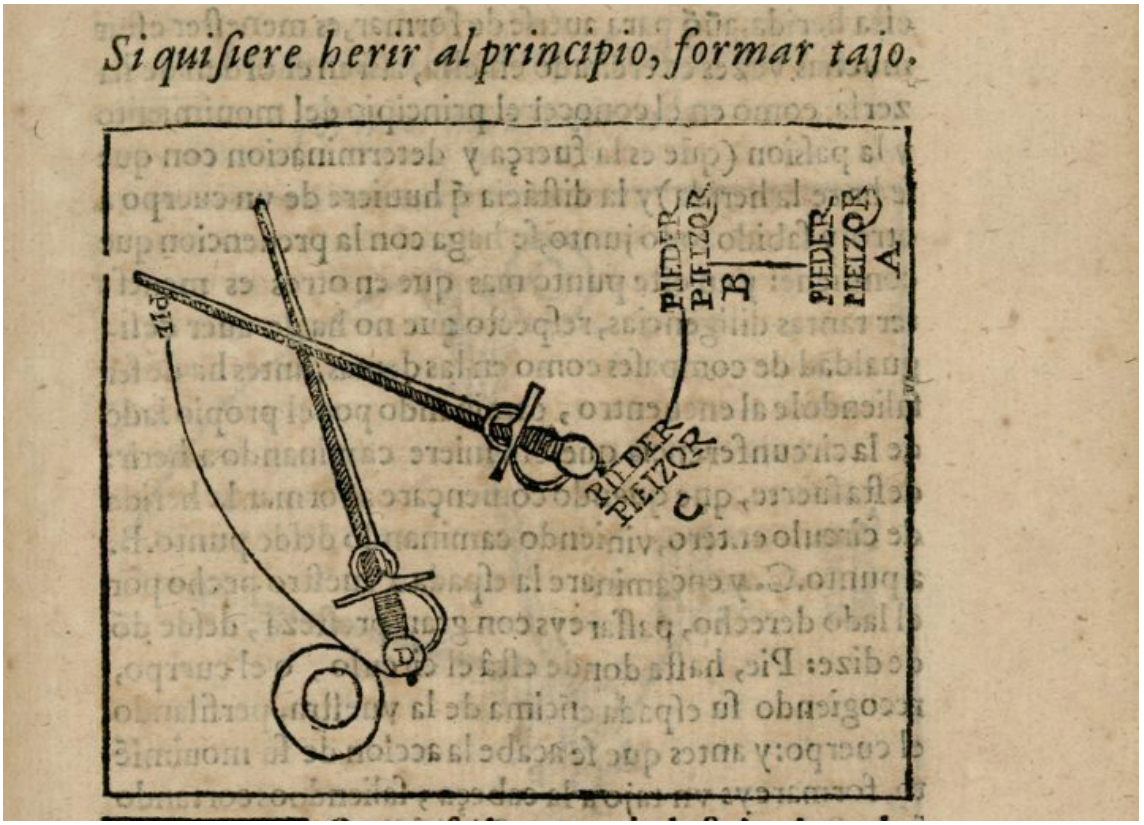

Ha az elején akarna sebezni, vágást (*tajo*) formálni.

(Si quisiere herir al principio, formar tajo.)

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó a bal oldali "PIE" (Láb) pontból lép be a "D" jelzetű körbe (az ellenfél testéhez). Az ellenfél a "PIE DER / PIE IZQ" lépésekkel halad az A pontból a B-n át a C felé, de a Diestro egyenesen elébe megy a kerületen, kardjával felfogva a támadást.]

NINCS dolog, mi nagyobb leleményességet [mesterségbeli tudást], sem elméssebbet szülne, mint a veszély, avagy a szükség, hiszen az egyik a gyávát merésszé s bátorrá teszi, a másik a tudatlant bőbeszédűvé s ékesszólóvá: s nem csupán az emberekben találtatik meg ez, hanem még a madarakban is, hiszen bizonyos, hogy a szükség sokszor arra készteti őket, hogy utánozzák a mi nyelvünket: s ez sokkalta nagyobb előnyökkel vagyon az okos [megfontolt] emberben, hiszen sokszor megláttatik, hogy magából a veszélyből, az ő elméjével, tudásával s igyekezetével új életet fakaszt [húz elő], magának a veszélynek dacára: s áthaladván annak küszöbén, hadat visel ellene, s legyőzi azt, s megmenekül [biztonságba ér], amint az megesik ezen sebzésben, ámbár ahhoz, hogy megformáltassék, szükségeltetik sokszor gyakorlatot szerezni benne, úgy a megtételének rendjében, mint a mozdulat kezdetének megismerésében, s az indulatban (*passion*, mi az az erő s elhatározás, mivel a sebzés tétetik), s a távolságban, mi az egyik testtől a másikig lészen: s mindezt együttesen tudván, oly elővigyázatossággal tétessék, mi illendő: s ezen a ponton jobban, mint másutt, szükségeltetik oly nagy szorgalom [igyekezet], tekintettel arra, hogy itt nem kell egyenlőtlenségnek (*desigualdad*) lennie a lépésekben (*compases*), mint a többiben, hanem inkább elébe kell menni, azon az oldalon haladván a kerület (*circunferencia*) mentén, amerről ő jönne haladván, hogy sebezzen: olyképpen, hogy mikor megkezdené formálni a teljes körből (*circulo entero*) ejtett sebzést, jövén haladván a B pontból a C pontba, s a kardot a ti melletek felé irányítaná a jobb oldalon, át fogtok lépni nagy gyorsasággal (*presteza*) onnan, hol azt mondja: Láb (*Pie*), egészen addig, hol a kör, avagy a test vagyon, felfogván [összegyűjtvén / *recogiendo*] az ő kardját a tiétek tetején, profilba [élbe] fordítván a testet (*perfilando el cuerpo*): s mielőtt befejeződne az ő mozdulatának cselekvése, formálni fogtok egy vágást (*tajo*) a fejre, kilépvén vágva egészen az arányig (*proporcion*): s a jó kimenetellel való kilépés csupán abban áll, hogy oly nagy gyorsasággal tegyétek azt, hogy mikor az ellenfél orvosolni akarná [a helyzetet] egy másik mozdulat megtételével, a tiétek már végbement [áthaladt] a végrehajtással s az okozattal.

****

****

****

****

****

****

*

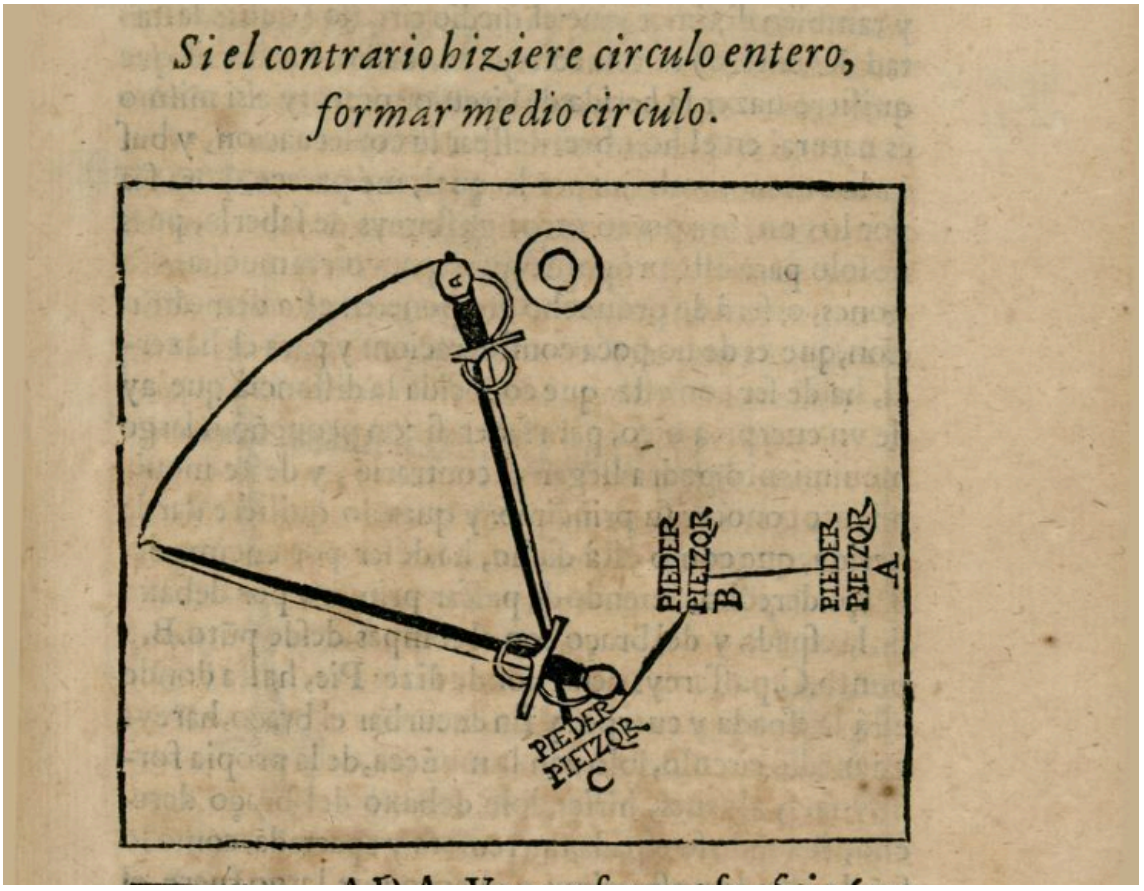

Ha az ellenfél formálna teljes kört (*circulo entero*), formálni félkört (*medio circulo*).

[Az ábrán a geometria látható a két fegyverrel. A Képzett vívó a bal oldali tágas íven (a "PIE" / Láb felirattól) belép az ellenfél testét jelképező körbe. Az ellenfél a "PIE DER / PIE IZQ" lépésekkel halad az A pontból a B-n át a C felé, de a Diestro egy "C" alakú csuklómozdulattal alábújik a támadásának, s megsebzi.]

MINDENKI a maga tisztje [hivatása] szerint (mely egy oly hajlam, mi természetből fakadóan születik az emberben) az egyik dologra inkább hajlik, mint a másikra, s azt jobban is csinálja, nagyobb kecsességgel (*gracia*), életteliséggel (*biueza*) s mesterségbeli tudással (*artificio*), mint a többit. S minthogy a teljes körből való ábrázolásokban, mik négy részre osztattak, könnyű s bizonyos példákkal nyilváníttatott ki: s másutt is utaltunk rá, hogy minden olyan sebzés, mi kisebb mozdulatból formáltatik, gyorsabban fog megérkezni, s az ő okozata is könnyebben eléretik, s szintúgy megmondottuk, hogy a félkör (*medio circulo*, mi a fele a teljesnek) oly ellenszer (*remedio*), mi már ismeretes az ellen, ki formálni akarná a teljes körből ejtett sebzést: s szintúgy természetes dolog az emberben megkívánni az ő megóvását, s arra a legkisebb fáradozással törekedni: melynél fogva úgy tetszik nékem, hogy hol emiatt, hol amiatt, örömmel fogjátok tudni ezen [dolgokat], hiszen nem csupán ezen szándékhoz, hanem sok más alkalommal is hasznotokra fog válni, mi ezen ábrázolásban foglaltatik, mely nem csekély megfontolásra érdemes: s ennek végrehajtása ilyeténképpen kell hogy légyen: hogy megismervén a távolságot, mi az egyik testtől a másikig vagyon, hogy tudjuk, vajon kicsiny, avagy hosszú mozdulat révén tud-e megérkezni az ellenfél, s ezen mozdulatból megismerni a kezdetet: s mikor ő meg akarná adni a sebzést, mi amint megmondottuk, a jobb kar felett kell hogy történjen, miután előbb át kellett haladnia a kard és a kar alatt a lépéssel (*compas*), a B pontból a C pontba.Ti át fogtok lépni onnan, hol azt mondja: Láb (*Pie*), egészen addig, hol a kard s a test vagyon: s anélkül, hogy meghajlítanátok a kart, formálni fogtok egy félkört (*medio circulo*), csupán a csuklóval (*muñeca*), ugyanezen fonák "C" (Ↄ) formájában, megsebezvén őt a jobb kar alatt, s hagyván az ő kardját oly távol s elszeparálva, amint azt ezen ábrázolás jelzi: s minél hosszabb lészen a lépés, mit a kerület mentén adtok, amaz annál távolabbra marad, ti pedig annál nagyobb biztonságban: s mikor [mindezt] gyorsasággal (*presteza*) megteszitek, s ha ekkor az ellenfél nem sietne lekötni (*sugetar*) a [ti] kardotokat, profilba [élbe] fordítván a testet, s nem adna egy másik lépést, miképpen azt a C pont felé adta, [akkor] bárminő ellenszer nélkül meg fog sebeződni.

****

****

****

****

****

******

*

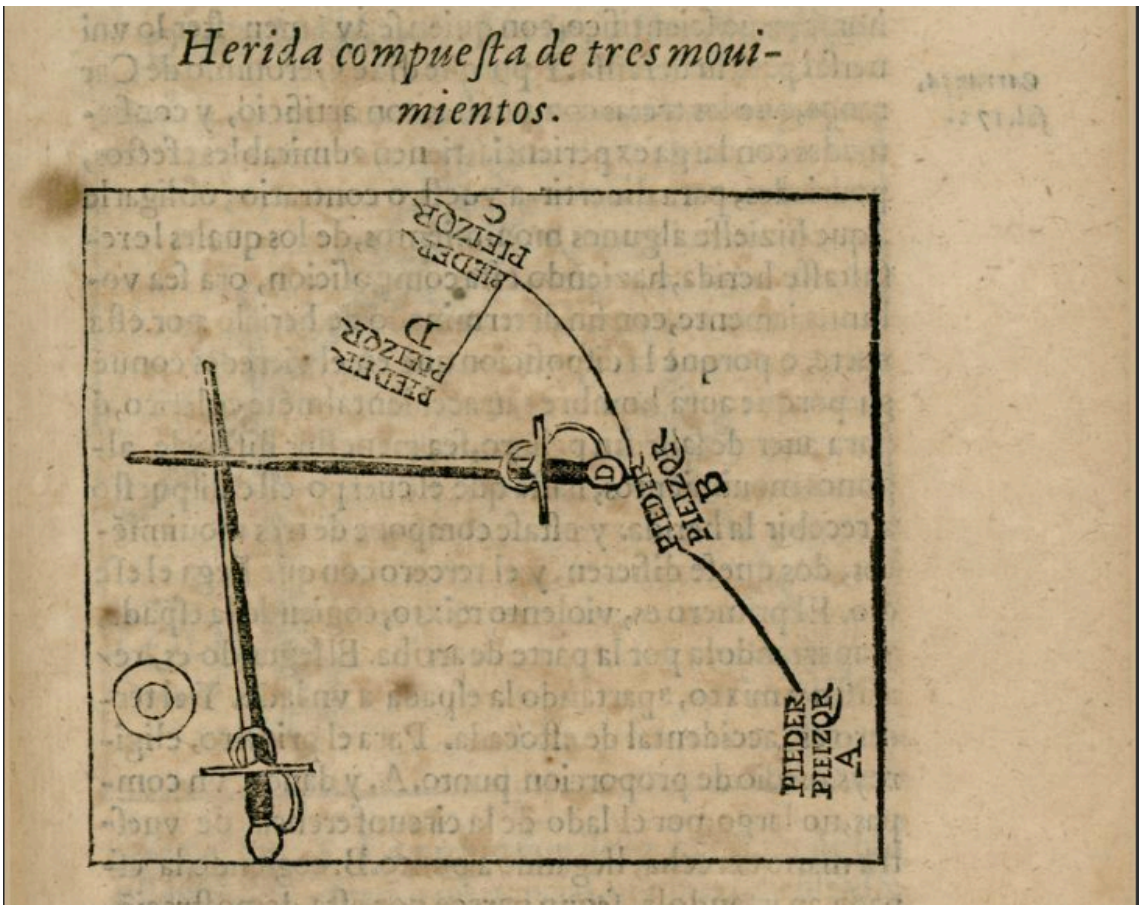

Három mozdulatból összetett sebzés (*Herida compuesta de tres movimientos*).

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az "A" (PIE DER / PIE IZQ) pontból indulva egy több lépésből álló sorozatot hajt végre a kerület mentén: a "B", majd a "C", végül a "D" pontba lépve egyre közelebb kerülve a célhoz.]

MIKOR az ember hozzászokott, hogy jóféle étkeket egyen, változatosságképpen más, alantasabbakba fogni is kedvére van némelykor: ugyanez [a helyzet] a Vívóművészetben (*Destreza*), mikor a Képzett vívó (*Diestro*) hozzászokott, hogy fontos dolgokat vigyen véghez, mikre nagyobb gondot kell fordítani: változtatni, s leereszkedni ahhoz, hogy némely hétköznapi [szokványos] és kézi dologgal foglalkozzon, hiszen bizonyos, hogy bárminő módon is tenné, az jól fog sikerülni neki: s kiváltképpen, mikor oly nem tudományos emberrel [szemben], kivel szemben szükségeltetik az egyetemes [dolog] az ő védekezésére. S mivelhogy Geronimo de Carrança mondja, hogy az oly technikák (*tretas*), mik mesterségbeli tudással (*artificio*) vannak összetéve, s hosszú tapasztalattal megerősítve, csodálatos okozatokkal [hatásokkal] bírnak, megtehetnétek, hogy eltérítsétek [eltereljétek] a ti ellenfeleteket, s rákötelezzétek (*obligarle*), hogy tegyen némely mozdulatokat, mikből sebzés származna neki, megformálván ezen összetételt (*composicion*), légyen az akár önkéntesen, azon meghatározott szándékkal, hogy megsebezzétek őt ezen a részen, avagy mert az elrendezés (*disposicion*), mit őbenne látnátok, megkívánná azt: mert lészen oly ember, ki oly véletlenszerűen kolerikus [heves természetű], hogy ahhoz, hogy veszély nélkül kerüljetek ki [a helyzetből], szükségeltetik késleltetni (*diferir*) rajta némely mozdulatot, mígnem a teste készen áll befogadni a sebzést: s ez [a sebzés] három mozdulatból tevődik össze, kettőből, melyek késleltetnek, s a harmadikból, mivel megérkezik az okozat [a hatás]. Az első erőszakos kevert (*violento mixto*), befogván (*cogiendo*) a kardot, s eltávolítván azt a felső részen. A második elengedett és kevert (*remisso y mixto*), eltávolítván a kardot az egyik oldalra. S a harmadik a véletlen (*accidental*), döféssel (*estocada*). Az elsőhöz meg fogjátok választani az arányossági közeget (*medio de proporcion*), az A pontot, s adván egy lépést, nem hosszú[at], a ti jobb kezetek kerülete mentén, megérkezvén a B pontba: befogván a kardot, eltávolítván azt, amint ezen ábrázolásban kitetszik, mi ugyanaz, mint a keresztvonalra (*linea en cruz*) kötelezni, mi csupán abban különbözik, hogy a lépés kisebb, mint a másik, azon oknál fogva, hogy a sebzés okozata előtt meg kell előznie azt még két mozdulatnak, melyek közvetítésével növelni fogjátok a ti kardotok kiterjedését (*cantidad*), s nyertek a profil fokain (*grados de perfil*). S a többi mozdulatok az ezután következők.

****

****

****

****

****

****

*

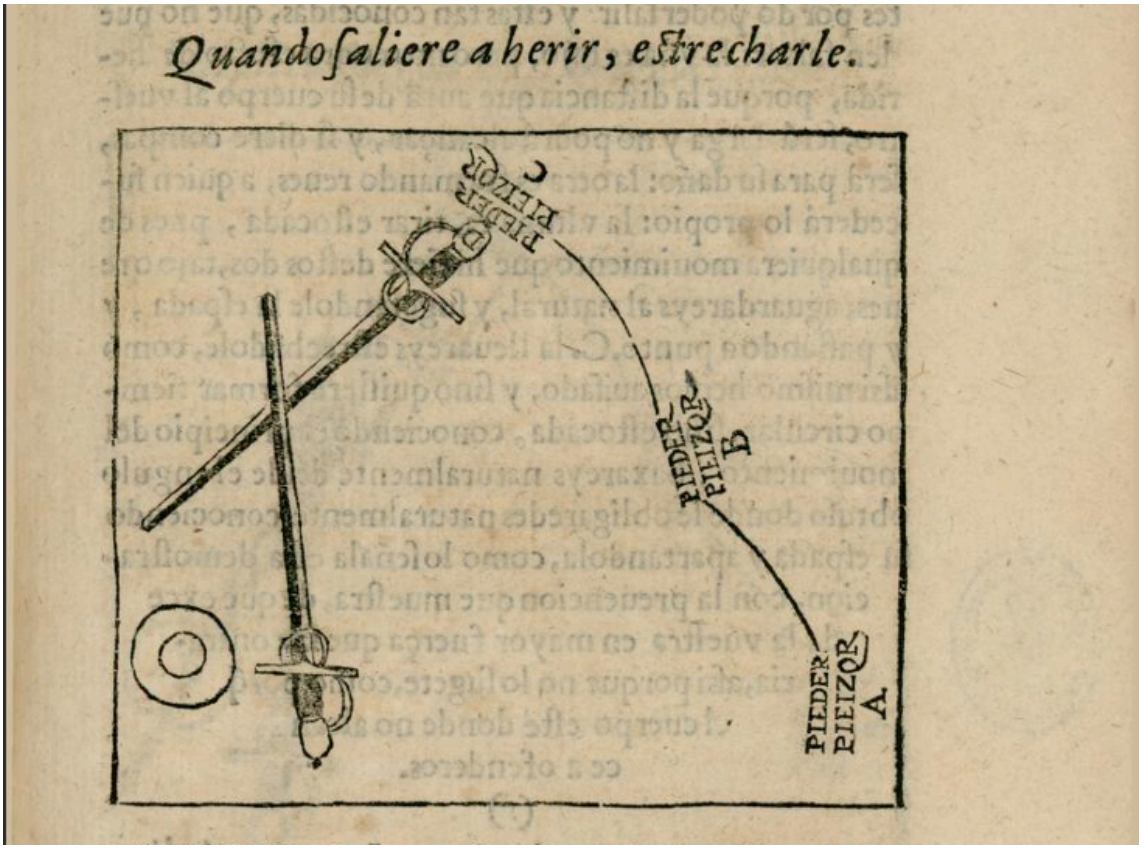

Mikor kilépne, hogy sebezzen, megszorítani őt (*estrecharle*).

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó egy külső íven mozog, az A pontból a B-n át a C pontba (PIE DER / PIE IZQ) lépve, folyamatosan szűkítve a teret és a szöget az ellenfél kardjára, "megszorítva" azt egy lefelé irányuló mozdulattal.]

OLY különös különbségekből áll az emberek önhittsége (*presuncion*), hogy [azt] nehézséggel lehet csupán megismerni, s kiváltképpen a fegyverekben: mert némelyek azzal kérkednek, hogy jól mérnek egy kézcsapást (*manotada*): mások azzal dicsekszenek, hogy jól visznek be egy karcsapást (*braçal*), anélkül, hogy lenne, ki elérné őket, mások a vágások (*tajos*) mérésében [tetszelegnek]: s kik még ennél is előrébb tartanak, azt mondják, hogy a kard kiszabadításában (*librar la espada*), hogy az ellenfél ne kösse le (*sugete*) azt, különös gráciával bírnak. S minthogy a Képzett vívó (*Diestro*) oly nagy uralommal (*señorio*) bír, hogy annak kell történnie, mit ő akar, nincs miért nyugtalankodnotok, mert mikor [az ellenfél] ki akarná szabadítani azt, avagy sebezni akarna, csupán három iránya [útja] van, merrefelé ki tudna lépni [szabadulni]: s ezek olyannyira ismertek, hogy nem hibázhatnak: az egyik a vágás (*tajo*), ámde nem lészen sebző okozata, mert a távolság, mi az ő testétől a tiétekig lészen, hosszú [nagy] lészen, s nem fog tudni elérni, s ha lépést (*compas*) adna, az a saját kárára lészen: a másik a fonákvágás (*reues*) formálása, melynél ugyanez fog megesni vele: a legutolsó pedig a döfés (*estocada*) mérése, hiszen bármely mozdulatot tenné is e kettő közül (vágást avagy fonákvágást), megvárjátok a természetessel (*al natural*), s lekötvén (*sugetandole*) az ő kardját, s átlépvén a C pontba. [Magatokkal] viszitek őt, megszorítván [terét szűkítvén / *estrechandole*], amint arra már szintúgy figyelmeztettünk, s ha nem akarna körkörös időt (*tiempo circular*) formálni, hanem döfést (*estocada*), ismervén a mozdulat kezdetét, természetes módon [lefelé irányulóan / *naturalmente*] leereszkedtek a tompaszögből (*angulo obtuso*), hová ti természetes módon köteleztétek őt (*obligaredes*), megismervén az ő kardját s eltávolítván azt, amint ezen ábrázolás jelzi, azon elővigyázatossággal, mit [az ábra] mutat: hogy a tiétek [ti kardotok ereje] nagyobb erővel (*fuerça*) kerekedjen felül az ellenségesen, úgy azért, hogy ő ne kösse le azt, mint azért, hogy a testetek] ott légyen, hol ő nem ér el, hogy megsértsen (ofenderle) titeket.

****

****

****

****

****

****

*

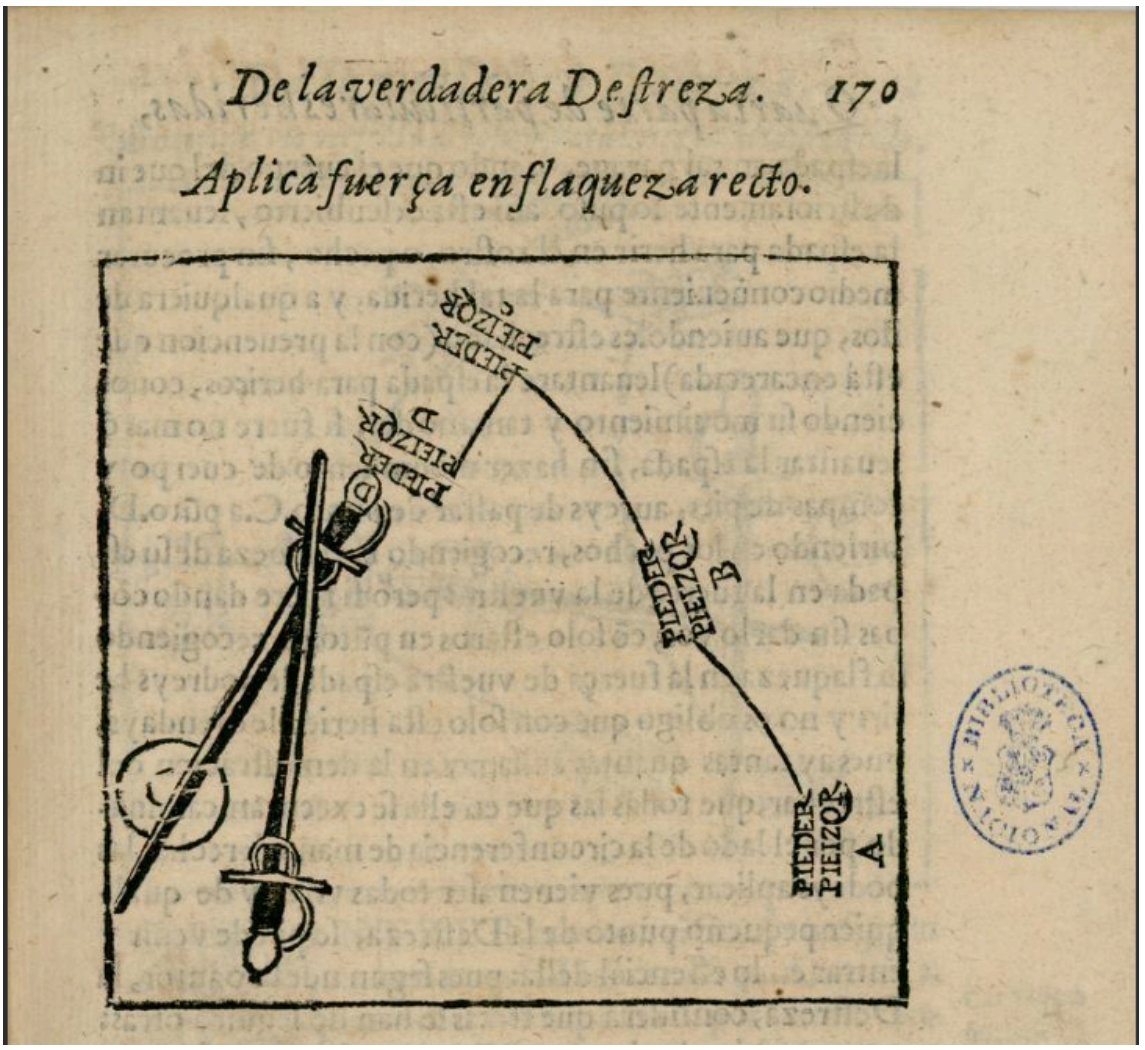

Alkalmazz erőt a gyengeségen, egyenesen (*Aplica fuerça en flaqueza recto*).

[Az ábrán a geometria látható a két fegyverrel. A Képzett vívó az "A" pontból indul, majd egy tágas külső íven halad a B és C pontokon keresztül, s végül a "D" pontba lépve mélyen belép az ellenfél terébe, "erőt" (a saját kardjának erős tövét) alkalmazva az ellenfél "gyengeségén" (a kard hegyén).]

SEMMILYEN helyzetben sem, miképpen az ember ráteheti a kardját [egy másikra], nem születik bennük oly nagy mohóság a sebezésre, mint mikor meglátják azt az ellenséges [kard] tetején: mert minthogy oly nagy igyekezettel (*con tantas veras*) próbálják megérinteni azt (*tentar*), s ezen ábrázolásban meglelik, anélkül, hogy gondolnának rá, mindazt, mit oly nagy szorgalommal keresnek, mintha valami fontos dologra bukkantak volna, örvendeznek, s megformálják az ő döfésüket (*estocada*): s a többiek [is ezt teszik], még ha nem is próbálnak érinteni [lekötni], látván [a kardot] oly helyzetben, látván, hogy annak a teste, ki oly leleménnyel tette azt oda, akképpen fedezetlenül maradt, felemelik a kardot, hogy az arcot, avagy a mellet sebezzék, anélkül, hogy megkísérelnének illendő közeget [megtalálni] az ilyetén sebzéshez, s bármelyiküknek közülük, ki, miután [ti] megszorítottátok őt (azon elővigyázatossággal, mi oly nyomatékosan kéretett), felemelné a kardját, hogy megsebezzen titeket, ismervén az ő mozdulatát s annak mértékét (*tamaño*), ha nem lészen több, mint a kard felemelése, testmozdulat s láblépés megtétele nélkül, [ti] át fogtok lépni a C pontból a D pontba. Megsebezvén őt a melleken, felfogván [összegyűjtvén / *recogiendo*] az ő kardjának gyengeségét a tiétek erejével: de ha [őt mindezt] láblépést adva [tenné], anélkül, hogy ti adnátok egyet [tehát egy helyben maradva], s csupán [várva], hogy a C pontban vagytok, felfogván az ő gyengeségét a ti kardotok erejével, meg fogjátok tudni őt sebezni: s nem kötelezlek arra titeket, hogy csupán ezen sebzéssel ofendáljátok őt, hiszen van oly sok, amennyit csak jeleztünk a megszorítás ábrázolásában, miket mindvégig lehet hajtani, haladván a jobb kéz kerülete mentén, miket alkalmazhattok, hiszen mind [a sebzések] egy tőről fakadnak, s a Vívóművészet (*Destreza*) bármely apró pontjából el lehet jutni, s be lehet lépni a lényegébe: hiszen, a mi szerzőnk [Carranza] szerint a Vívóművészet fontolóra veszi, mely technikáknak (*tretas*) kell másokat követniük: mert tudván a Képzett vívó a sorrendet (*el orden*), mindenkoron napvilágra kerül [sikerrel jár] az ő szándékával, s ilyképpen a végrehajtásukban, miképpen az összerakásukban, megmutatkozik a szerző Szelleme [zsenije / *Ingenio*], s azok jó módon való végrehajtásában [pedig], a nagy életteliség s daliásság (*gallardia*): s ti ugyanezt fogjátok élvezni, mikor végrehajtjátok azokat az ábrázolások által jelölt pontokban.

****

****

****

****

****

****

*

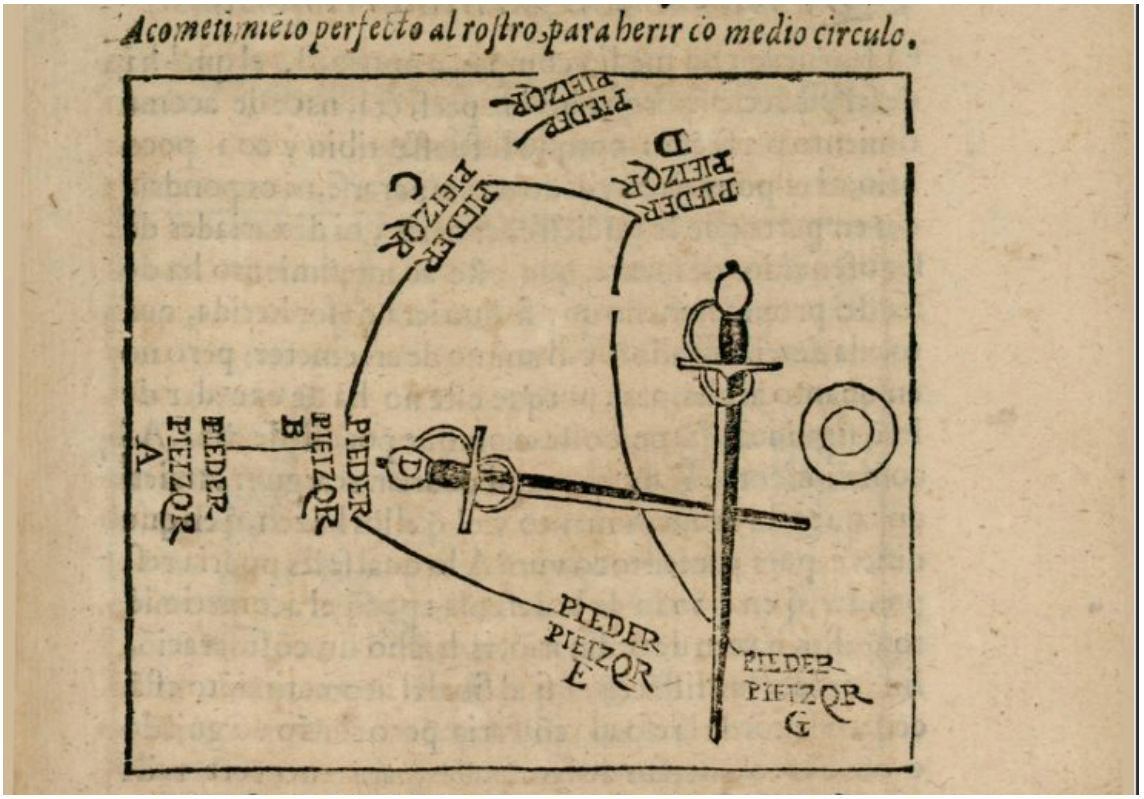

Tökéletes támadás (*Acometimiento perfecto*) az arcra, hogy félkörrel (*medio circulo*) sebezzünk.

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az "A" pontból egy féllépéssel a "B" pontba indul. A különböző körívek és vonalak ("C", "D", "E") a támadás lehetséges folytatásait és az ellenséges kard kontrollját mutatják be.]

AZON mozdulatok között, mik a Vívóművészetben (*Destreza*) a sebzést elérik, Carrança szerint az egyik a támadás (*acometimiento*): mert abból fordul át [változik] vágássá (*tajo*), fonákvágássá (*reues*) s döféssé (*estocada*): s ámbár az önmagában nem sebzés, s sosem sebez, amint azt a mi szerzőnk igen jól mondja, olyan az, mint a nulla (*zero*) az Aritmetikában, mi önmagában nem lévén semmi s nem érvén semmit, értéket ad a számnak, mi melléje kerül: s minthogy a legtökéletesebb támadás az arcra irányul: mit minden ember a legnagyobb gonddal őriz, jobban, mint bármely más részt, amint az minden nap a tapasztalatból megláttatik, megtehetitek, megválasztván az arányossági közepet (*medio de proporcion*) az A pontban, hogy az átmérő vonalán (*linea del diametro*) támadást tesztek az arcra, erőt alkalmazván a gyengeségen (*apretando fuerça en flaqueza*) egy féllépéssel (*medio compas*) a B pontba. Melynek tökéletesnek kell lennie: mert a tökéletes sebzés tökéletes támadásból születik: mert ha [a támadás] langyos s csekély hevű (*brio*) lenne, amaz sem nem fordítana gondot az ő megvédésére [a védekezésre], sem ti nem kerülnétek oly helyzetbe, hol megsebezhetnétek őt, sem nem mentesülnétek attól, hogy [titeket] ofendáljanak [megsértsenek]: olyképpen, hogy ezen támadásnak pontosan oly nagyságúnak [mértékűnek] kell lennie, mintha [valódi] sebzésnek kellene lennie, mi az elhatározást s a rárohanás [megtámadás] szándékát (*animo*) illeti; ámde nem a lépést (*compas*) illetően, mert az nem haladhatja meg azt, mit ezen ábrázolás jelez: mi miatt is mondatik Támadásnak. S ámbár itt ellenérvként felhozhatnák, mondván: hogy ezen támadás s az, mit ők [a közönséges vívók] tesznek, miben is különbözik, hiszen mindkettő ugyanannak tűnik? Mire azt lehetne nekik felelni, hogy a védekezés mivoltában [egészében]: mert a támadás, mit ők szokványosan tesznek, megfontolás nélkül tétetik, a távolságok megértése nélkül, s [anélkül, hogy tudnák], a támadás végén közel, avagy távol vannak-e az ellenséges kardhoz: ámde a miénk [a mi támadásunk] vezérelve vagyon, a kardok érintkezése (*contacto*) közvetítésével, hogy bizonyosságot szerezzünk a mozdulatról, mit az ellenfél tenne, hiszen nincsen a mi kezünkben elvenni tőle a képességet (*potencia*), hogy azokat [a mozdulatokat] megtegye: ámde [a mi kezünkben] vagyon megakadályozni s lerontani azokat, miket ő tenne: s ezek nem juthatnának a Képzett vívó (*Diestro*) tudomására, ha a tapintás (*tacto*), mint legbizonyosabb érzék, nem lenne közbevetve: mert minthogy a támadás véletlen mozdulatból (*movimiento accidental*), sőt szinte erőszakosból (*violento*) áll, s a természetes mozdulat (*movimiento natural*) sokkalta nemesebb, rövidebb s kevésbé ismert, igen szükséges, hogy légyen tapintás, mert ha az nem lenne, [az ellenfél] megtehetné, hogy mialatt az arcra irányuló támadás formálódik, szabadon hagyván a kardját, megsebez természetes mozdulattal a melleken avagy a hason, azon előnyök révén, mikkel a természetes mozdulat bír az erőszakossal avagy a véletlennel szemben, amint az a maga helyén le vagyon írva: s aszerint fogtok alkalmazkodni, amilyen mozdulatokat ő tenne.

****

****

****

****

****

****

*

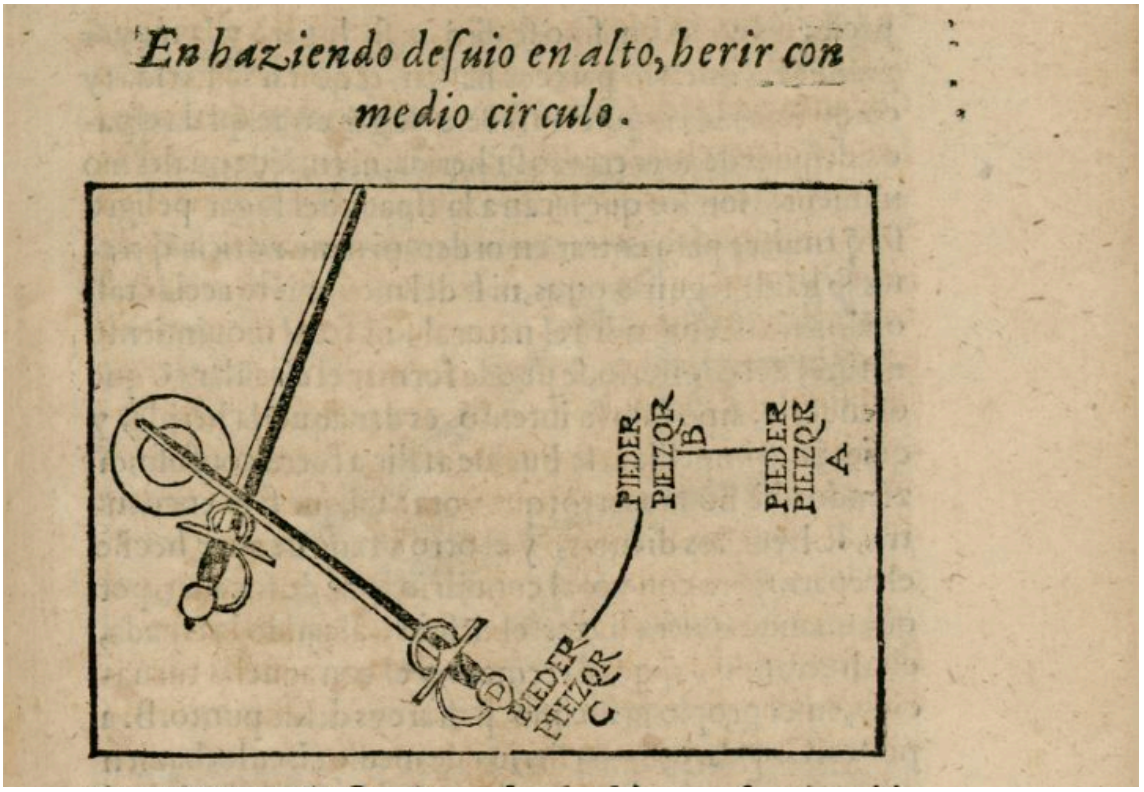

Ha eltérítést tenne a magasba, sebezni félkörrel (*medio circulo*).

[Az ábrán a geometria látható a két fegyverrel. A Képzett vívó az "A" pontból a "B" pontba, majd egy belső, szűk íven a "C" pontba lép. Míg az ellenfél kardja a magasba emelkedik, a Diestro egy "Ɔ" (fordított C) alakú, apró csuklómozdulattal mélyen a karja alá szúr.]

NINCS oly csekély dolog, miben ne férne meg a művészet s az értelem [a józan ész], s nincs oly nagy dolog, mit el lehetne képzelni, s e kettő által ne vezéreltetnék, mi jó véget érne, s ezért igazságos [dolog] tudományosan eljárni, s nagy megfontolással: s ezen pontra ezt fogjátok figyelembe venni: hogyha megtevén a tökéletes támadást (*acometimiento perfecto*) az arcra, az azon lévő [arcot érő] sértéstől való félelmében, esztelenül felemelné a kardját a magasba, mi a legszokványosabb ellenszer, mivel élnek, anélkül, hogy többre törekednének abban a pillanatban, mintsem kivédeni a sebzést, anélkül, hogy megszívlelnék, mit a mi szerzőnk mond: hogy a tökéletes hárításnak (*reparo perfecto*) magából a sebzésből kell születnie, s ugyanolyan fajtájúnak (*especie*) kell lennie (amint az a maga helyén szintúgy elmondatik) s a legnagyobb nagyszerűség, mit megítélésük szerint tesznek, az a sebzés elvétele [kivédése]: s minthogy [ezt] olyannal teszik, ki nem ismeri a helyet, hol a kard marad azután, hogy elvétette a sebzését, sem nem érti, mily mozdulatok azok, mik kihozzák a kardot a veszélyes helyzetből, miben volt, hogy [újra] rendbe álljon, sem nincs ismerete arról, mely technikáknak (*tretas*) kell követniük a másikat, sem arról, vajon a véletlen (*accidental*) avagy az erőszakos (*violento*) mozdulatból születik-e a természetes (*natural*), sem arról, vajon az ellenfél természetes mozdulatából lehet-e formálni a körköröst (*circular*), mivel meg lehet őt sérteni, hanem az ő egyetlen szándéka megadni azt a sebzést, s [ha az] elvétetik avagy megakadályozzák, zavartan húzódik vissza kifelé, mondván, hogy nem talált célba: megesküdvén [fogadkozván], hogyha eltalálja, kiveri a fogait, a másik pedig hiú módon [büszkélkedik], hogy megtette a hárítást: ámde veletek pont az ellenkezője fog megesni, mert mikor ő meg akarná tenni az eltérítést, felemelvén a kardot, megfontolván, hogy [a kardja] távolra kerül, s ő oly nagy felkavarodásban [zavarodottságban] vagyon, magában a kezdetben át fogtok lépni a B pontból a C pontba, s egy félkörből (*medio circulo*) ejtett sebzést fogtok adni, a mozdulatot csupán a csuklóval (*muñeca*) tevén meg, anélkül, hogy a kart behajlítanátok: pontosan egy fonák "C" (Ↄ) formájában, amint azt [az a betű] kinyilvánítja, mi ahhoz a körhöz tapad, mi a testet jelöli, s a sebzést a kar alatt kell megadni, azonnal kilépvén az arányba (*proporcion*): mit megtehettek, mielőtt ő sebezhetne, minthogy az ő kardja igen távolra rekedt.

****

****

****

****

****

*****

*

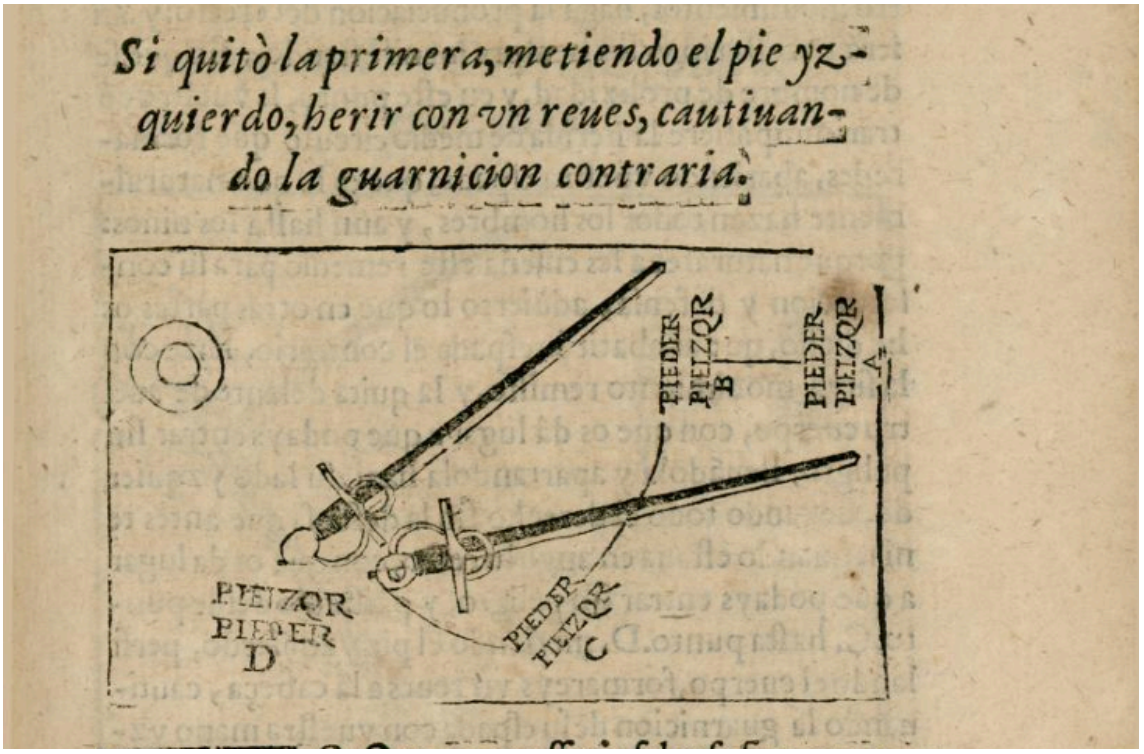

Ha eltávolította az elsőt [a sebzést], betévén a bal lábat (*pie izquierdo*), sebezni egy fonákvágással (*reues*), fogságba ejtvén az ellenséges markolatkosarat (*guarnicion contraria*).

[Az ábrán a geometria látható a két karddal. A Képzett vívó az A, B, majd C pontokon át egészen a D pontba lép a bal lábát betéve (PIE IZQ/PIE DER a D pontnál), hogy testközelből vigyen be egy vágást, s puszta kézzel elfogja az ellenfél kosarát.]

AMIT mindenkoron szükséges tudni, nem túlzás arról mindenkoron beszélni: s ámbár másutt már figyelmeztettünk a rendre, mit a fonákvágás (*reues*) követ: feltételezvén, hogy minden fonákvágás egy [ugyanolyan], s minden vágás (*tajo*) egy, s minden döfés (*estocada*) egy, [mégis] eltérnek s különböznek, nem abban, hogy fonákvágások avagy vágások volnának, hanem ami az ellenfél mozdulatait illeti, s a javaslatokat (*proposiciones*), mik ellene véghezvitetnek: mert ezen négy mozdulat, mikről mondottuk, hogy a sebzést elérik, olyanok a Vívóművészetben (*Destreza*), miképpen az öt magánhangzó a beszédben s az írásban, mert nem lehet szótagot formálni, sem részt összetenni, sem mondatot alkotni anélkül, hogy valamelyikük jelen ne lenne: s ilyképpen a Vívóművészetben sem lehet sebzést ejteni, anélkül, hogy a négy mozdulat közül valamelyik ki ne mondaná [létre ne hozná] az okozatot: s ilyképpen szükséges lészen mindenkoron megnyilvánítani azokat, anélkül, hogy a terjengősség nevét adnák neki [hogy terjengősséggel vádolnának], s ezen a ponton, ha a ti ellenfeletek megakadályozná a félkörből (*medio circulo*) ejtett sebzést, mit formálnátok, levervén (*abatiendo*) a ti kardotokat, mi az, mit minden ember, sőt még a gyermekek is természetes módon tesznek: mert a természet tanítja nekik ezen ellenszert az ő megóvásukra s védelmükre, figyelmeztetek arra, mit másutt már mondottam nektek, hogy mikor az ellenfél leveri a kardot, a sajátjával elengedett mozdulatot (*movimiento remisso*) tesz, s eltávolítja azt a ti testetek elől, melynél fogva teret [helyet] ad nektek, hogy veszély nélkül be tudjatok lépni, magával vivén s eltávolítván azt a saját bal oldala felé, hagyván az egész jobb oldalt azon védelem nélkül, mivel azelőtt bírt, mikor derékszögben (*angulo recto*) volt, melynél fogva teret ad nektek, hogy veszély nélkül be tudjatok lépni, s áthaladván a C pontból a D pontba, betévén a bal lábat (*pie izquierdo*), profilba [élbe] fordítván a testet, formálni fogtok egy fonákvágást (*reues*) a fejre, fogságba ejtvén (*cautiuando*) az ő kardjának markolatkosarát a ti bal kezetekkel, úgy a ti biztonságotok okán, mint azért, hogy a hárítás miatt, mit tehetne, ne akadályoztassék meg a végrehajtás: s mindezt egyszerre s igen nagy rövidséggel [gyorsan] kell véghezvinni.

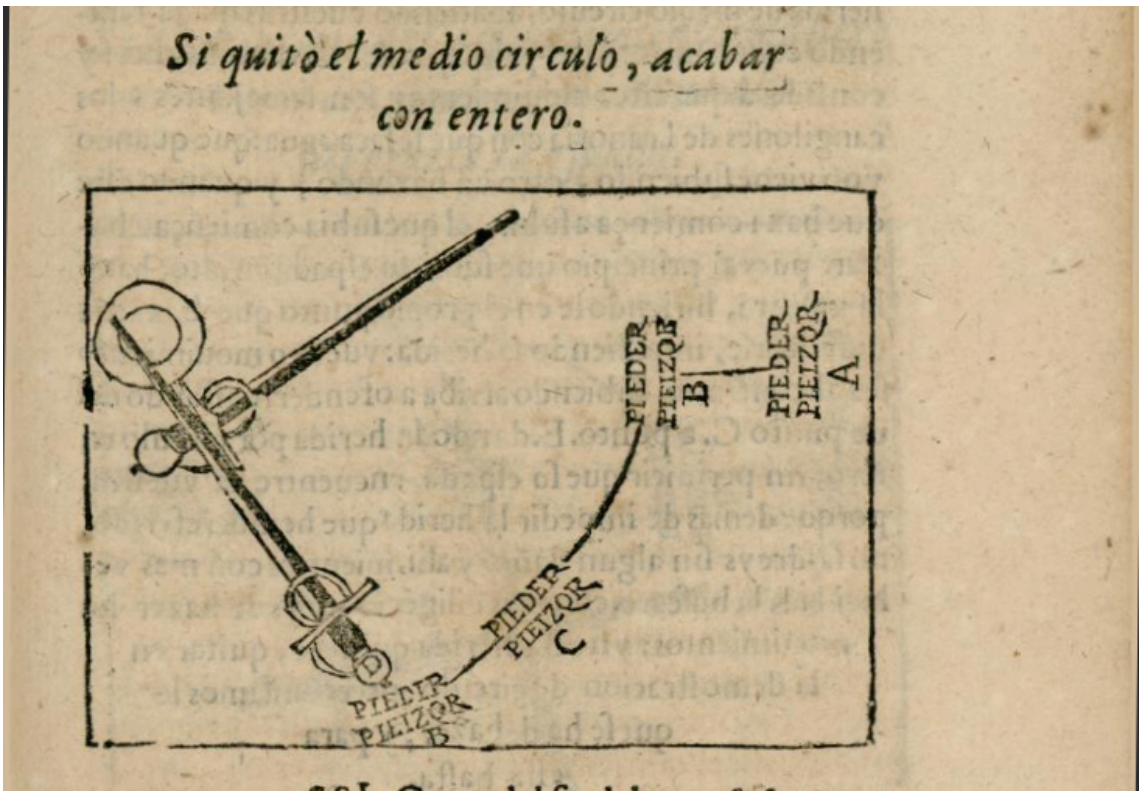

Ha eltávolította [kivédte] a félkört (*medio circulo*), befejezni teljessel (*entero*).

[Az ábrán a geometria látható a két fegyverrel. A Képzett vívó a B pontból a C-be, majd egy felső íven átlépve az E pontba érkezik. A mozdulat megmutatja, hogyan emelkedik fel a kard egy meghiúsult alsó támadásból (félkörből), hogy egy felső teljes körré (circulo entero) alakuljon.]

AKKÉPPEN, ahogyan a fonákvágás (*reues*) végéből formálódik a vágás (*tajo*), s a vágás végéből a fonákvágás, s a döfés (*estocada*) végéből a fonákvágás s a vágás: akképpen a félkörből (*medio circulo*) is formálódik a teljes kör (*circulo entero*), s ebből formálódik a félkör, s ennek kezdetéből formálódik a negyedkör (*quarto circulo*), s azután a negyedkörből annak kezdetéhez, újra formálódik a félkör s a teljes kör: mert hasonlatos ahhoz, ki egy kerek körön járkál, ki oda s vissza jár rajta, amerre csak akar, anélkül, hogy valaha is elfogyna az útja [hiányt szenvedne a járásban]: mert mikor a végéhez ér, a kezdetén vagyon, s szintúgy egyben vagyon a véggel, merthogy (amint az másutt már mondatott) a körben a kezdet s a vég egybeér [egyesül], tehát ha a ti ellenfeletek megakadályozná nektek a félkörből ejtett sebzést, levervén (*abatiendo*) a ti kardotokat, bírván ilyetén mozdulat kezdetének ismeretével: s megfontolván, hogy ezen mozdulatok hasonlatosak a vízemelő kerék (*anoria*) merítőedényeihez (*cangilones*), mivel a vizet húzzák: hogy mikor az egyik jön felfelé, a másik megy lefelé, s mikor az, mely lefelé megy, elkezd emelkedni, az, mely emelkedett, elkezd leereszkedni: tehát a kezdetekor, midőn ő a kardját a magasba emelte, a tiétek leereszkedett. [S most] megsebezvén őt pontosan azon pontban, mikor ő leereszkedne, hogy védekezzék, megakadályozván a sebzést: a ti mozdulatotok légyen ellentétes, felemelkedvén a magasba, hogy ofendáljatok [sértsetek], átlépvén a C pontból az E pontba. Megadván a sebzést teljes körből (*circulo entero*), nem engedvén meg, hogy az ő kardja találkozzék a tiétekkel: mert azonfelül, hogy megakadályozza a sebzést, miről beszéltünk, nem kerülnétek ki valami kár nélkül: s ilyképpen, minél nagyobb sebességgel keresné azt [a ti kardotokat], annál nagyobb szorgalommal [igyekezettel] kell tennetek a mozdulatokat: s ha ezen sebzést [is] el akarná venni [ki akarná védeni], a teljes kör ábrázolásában figyelmeztettünk arra, mit kell tenni, s ehhez ennyi elegendő.

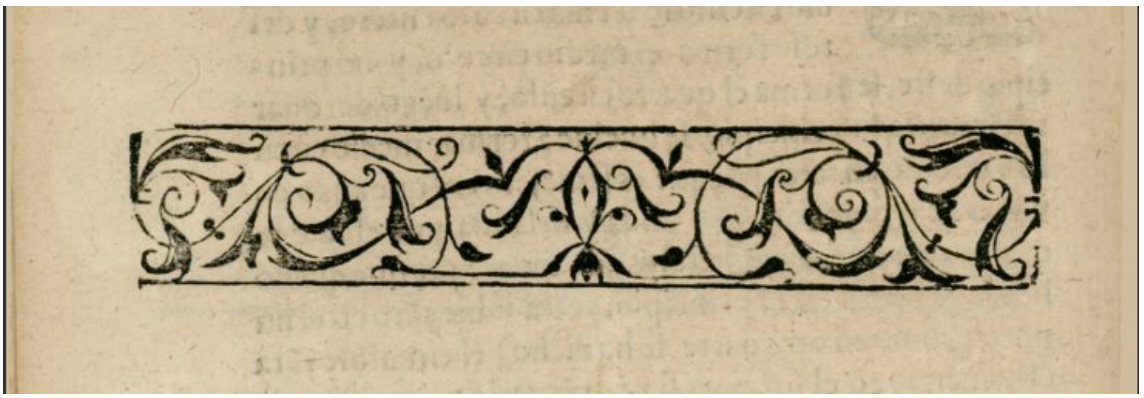

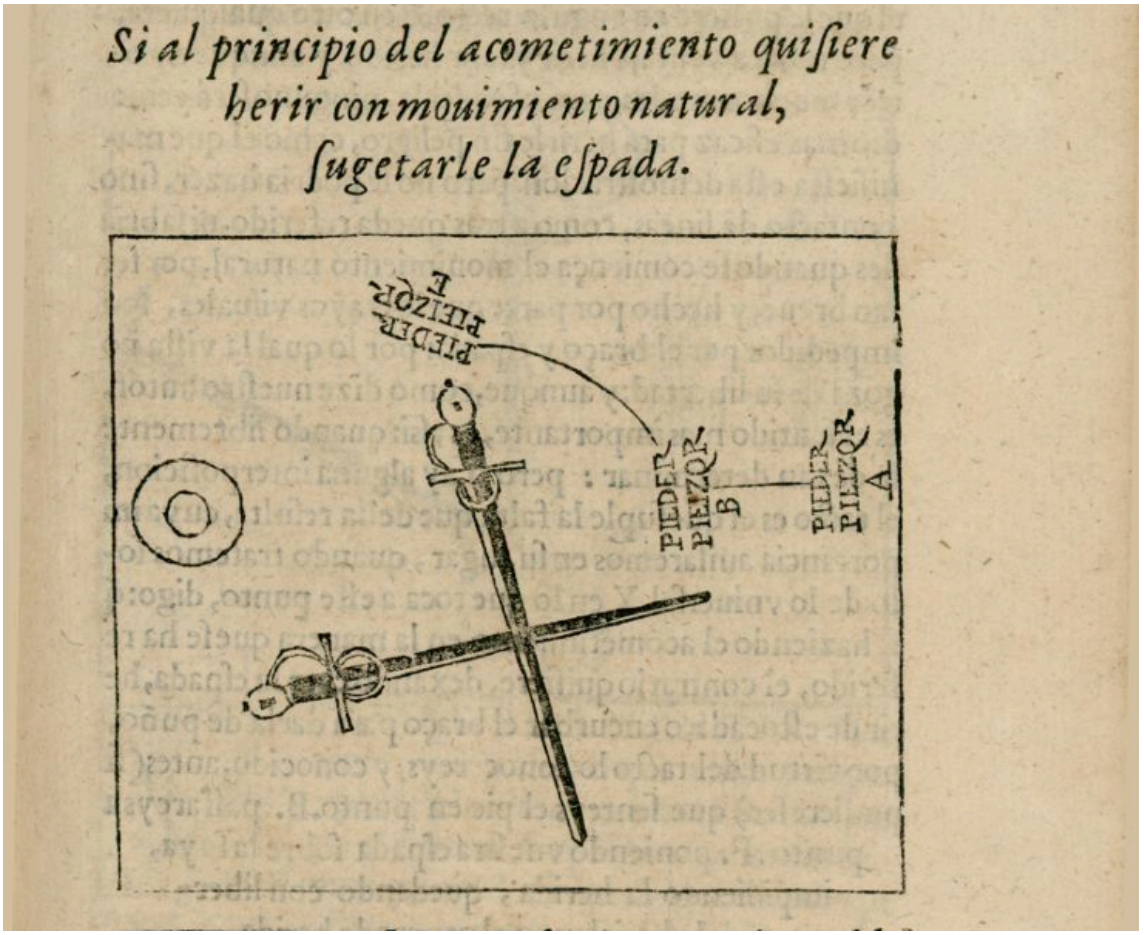

Ha a támadás (*acometimiento*) kezdetekor természetes mozdulattal (*movimiento natural*) akarna sebezni, lekötni (*sugetar*) a kardját.

[Az ábrán a geometria látható a két fegyverrel. A Képzett vívó az "A" pontból a "B" pont felé indít egy támadást, de a mozdulat befejezése előtt egyenesen átlép a külső "F" pontba, kardját felülről rászorítva az ellenfél lefelé ejtett (természetes mozdulattal szúró) pengéjére.]

JOBB egy figyelemre méltó dolgot tenni, mint sok kisebbet: s minthogy azon támadásból, mit tennétek, a ti ellenfeletek a ti erőszakos mozdulatotok (*movimiento violento*) kezdetekor akarhat sebezni természetes mozdulattal (*movimiento natural*) a melleken, avagy a hason, minek szükségszerűen felsőbbrendűnek kell lennie [gyorsabbnak kell lennie annál], ámbár ilyetén esetben nem maradna szabadon a ti kardotoktól, hanem sok [súlyos] sérelemmel [sérüléssel érne véget], miből bizonyítást nyer, hogy az, ki magasabbra emeli a kardját , derékszögbe (*angulo recto*) helyezkedik, mintsem bármely másba [bármely más testhelyzetbe]. Ámde nem lészen előny sebezni s sebesülten kikerülni [a küzdelemből]: s ámbár sok más mód is vagyon az ő ofendálására [megsértésére], egyetlen ellenszer (*remedio*) sem lészen hatékonyabb arra, hogy veszély nélkül sebezzétek meg, mint az, mit ezen ábrázolás kinyilvánít: ámde nem lehetne ezt megtenni, csupán a vonalak érintkezésével (*contacto de lineas*), amint az korábban már említésre került, s nem is tudnátok, mikor kezdődik meg a természetes mozdulat, lévén az oly rövid, s oly részen tétetvén, hogy a látósugarakat (*rayos visuales*) megakadályozza a kar s a kard: melynél fogva a látás nem élvezi a maga szabadságát: s ámbár, amint a mi szerzőnk [Carranza] mondja, ez a legfontosabb érzék, ez így is vagyon: mikor szabadon hagyják őt dönteni [ítélni]: ámde ha vagyon valami közbeékelődés (*interposicion*), a tapintás (*tacto*) az, mi pótolja a hiányt, mi ebből [a látás korlátozásából] származik, kinek fontosságára a maga helyén fogunk figyelmeztetni, mikor csupán az egyetemesről [az univerzális elvekről] értekezünk. S ami ezen pontot illeti, mondom: hogyha megtevén a támadást az említett módon, az ellenfél úgy akarna – hagyván leesni a kardját – döféssel (*estocada*) sebezni, avagy behajlítván a karját [közelről] adni azt, a tapintás erénye [képessége] révén fel fogjátok ezt ismerni, s felismerve [azt], mielőtt (ha lehetséges) megvetnétek a lábat a B pontban, át fogtok lépni az F pontba, rátévén a ti kardotokat az övére, megakadályozván a sebzést, s [oly] szabadsággal maradván, hogy megsebezzétek őt olyfajta sebzéssel, amilyennel csak akarjátok.

****

****

****

****

****

****

*

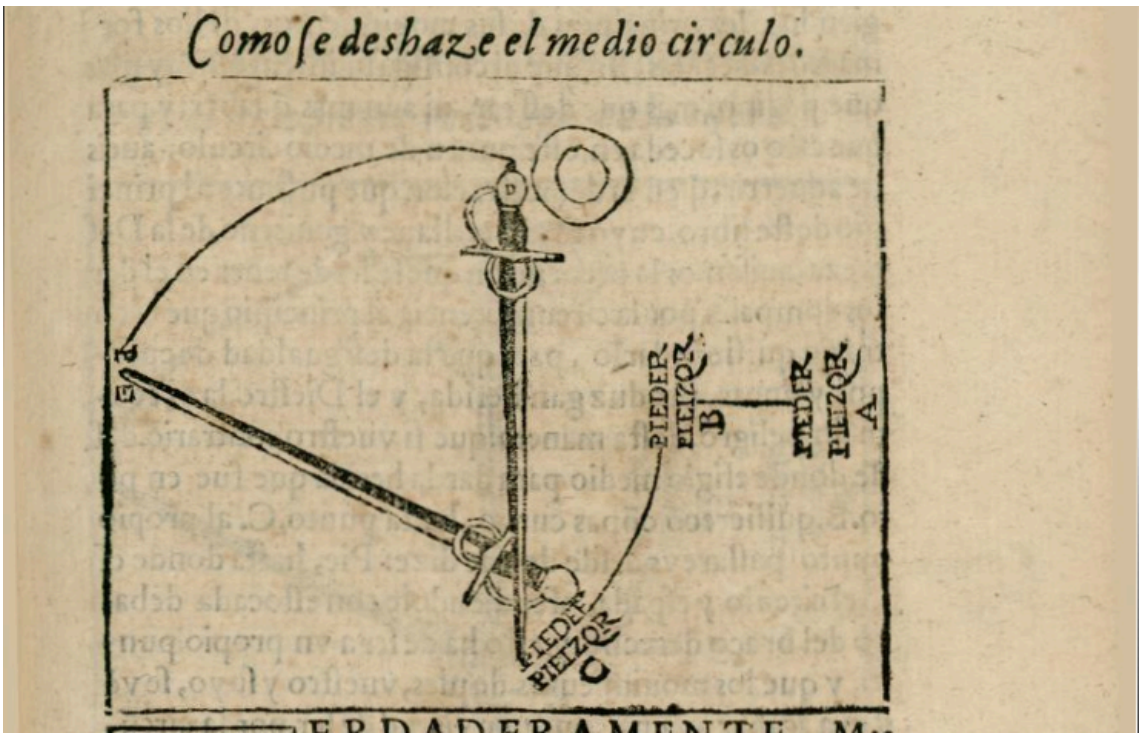

Miképpen rontatik le [háríttatik el] a félkör (medio circulo).

BIZONYÁRA nagyobb érdemet szerez a hadakozásban az, ki magát nagyobb veszélynek teszi ki, s a diadal is becsesebb: minthogy a ki veszély nélkül győz, tisztesség [dicsőség] nélkül arat győzelmet: nem akarom mondani, hogy kárt vallva kerüljön ki belőle, hanem hogy ott, hol nagyobb ellenállásra lel, diadalmasan távozzék, minthogy a győzelem dicsősége, s mindaz, mi a győzedelmesnek adatik, a legyőzött vitézségéből (valor) fakad: s ekképpen megvédeni magatokat egy ellenféltől (contrario), kiben harag, lelki erő s hevület (colera, Animo y brio) lakozik, avagy ofendálni [megsebezni] azt, kiben ezen dolgok hiányoznak: az egyik boldogság [üdvösség], a másik pedig gyalázat és hitványság; s végrehajtani valakin egy vágást (tajo), fonákot (reues) avagy döfést (estocada), minek az ő részéről nincsen hárítása (defensa), nem érdemel figyelmet, s abban nem is nyilvánulnak meg a Vívóművészet (Destreza) cselekedetei, ámde ha az, ki Mester (Diestro), megragadván az ő mozdulatainak kezdeteit, azokból ti sebet fogtok formálni, anélkül, hogy ő elérné szándékát, s nincsen ennél több, mit kérni avagy kívánni, sőt még mit tudni is lehetne: s avégett, hogy ez veletek ezen a félkör-ponton (punto de medio circulo) megeshessék, meg kell figyelnetek, mit abban a megmutatásban [ábrázolásban] adtunk ezen könyv kezdetén, melynek címe: *A Vívóművészet kulcsa és igazgatása (llaue y gouierno de la Destreza)*; hol is intettünk az elővigyázatra, melyet tartani szükségeltetik, midőn lépéseket (compases) tesztek a köríven (circunferencia) mindjárt az elején, midőn az ellenfél (contrario) azt tenni kívánja, avégett, hogy a testek és vonalak egyenlőtlensége (desigualdad de cuerpos y lineas) sebet (herida) eredményezzen, s a Mester (Diestro) azt veszély nélkül vigye véghez, ilyeténképpen: hogyha a ti ellenfeletek, onnan, hol távolságot (medio) választott a seb ejtésére, mely a B pontban vala, ívelt lépéssel (compas curbo) a C pontig akarna hatolni, ti egyazon pontra fogtok lépni onnan, hol ez áll: Láb (Pie), egészen addig, hol a kör és a kard vagyon, ofendálván [megsebezvén] őt egy döféssel (estocada) a jobb karja alatt: s ennek egyazon pillanatban [a saját pontján] kell megesnie, s [olyképpen], hogy a lábak mozdulatai, a tiétek s az övé, egyszerre érjenek véget: minthogy a körív mentén történvén, az ő kardja oly messzire fog kerülni, hogy titeket meg nem ofendálhat [meg nem sebezhet]: s mindezt a kar behajlítása nélkül kell véghezvinni, s a kart nem is mozdítván vele, hanem csupán egyenesen vezetvén (recto), s a kardot oda irányítván, hol mondatott, pusztán a csukló (muñeca) s a lépésnek beteljesítése által.

****

****

****

****

****

****

*

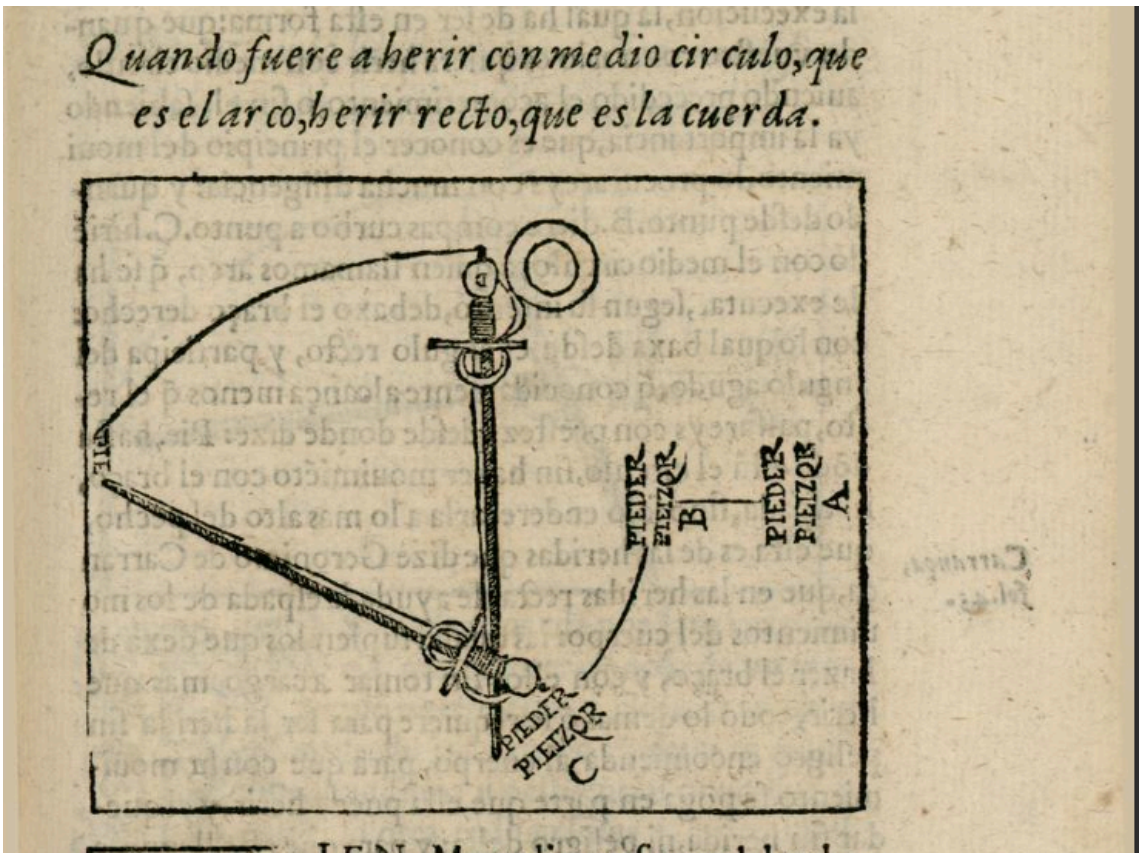

Midőn a félkörrel (medio circulo) – mely az ív (arco) – menne sebezni, egyenesen (recto) sebezni, mely a húr (cuerda)

BIZONYÁRA megkímélhettem volna magamat a fáradozástól, mit ezen megmutatás [ábrázolás] magyarázatába fektetek, minthogy abban, mi az ív kezdeténél tétetett, a húr is jól megmagyaráztatott, kinyilvánítván az egyik s a másik mozdulat nagyságát, s a hosszabb utat, mi bejáratik, körkörös (circular) mozdulatot tevén, semmint egyeneset (recto) tevén, s hogy melyik ér hamarabb a végrehajtás beteljesüléséhez, megfelelő távolságban (medio) lévén a sebzéshez: ámde a különbség okán, mi a kettő között vagyon, lévén az első elméleti (teorica), ez pedig gyakorlati (pratica), illendő lészen figyelmeztetnünk titeket a rendjére a végrehajtásnak, melynek ily formában kell megesnie: hogy midőn a ti ellenfeletek (contrario) meg akarna titeket ofendálni [sebezni] a félkörrel (medio circulo), megelőzvén azt a támadás (acometimiento), avagy a nélkül, tudván immár a fontosságát annak, hogy felismerjétek a mozdulat kezdetét, nagy igyekezettel (diligencia) fogtok erre törekedni: s midőn a **B** pontból ívelt lépést (compas curbo) tenne a **C** pontba, sebezvén a félkörrel, mit mi ívnek (arco) nevezünk, melyet az ő szándéka szerint a jobb kar alatt kell végrehajtani: minélfogva leereszkedik a derékszögből (angulo recto), s részesül a hegyesszögből (angulo agudo), mely ismerten kevesebbet ér el [rövidebb távolságra hat], mint a derékszög [az egyenes], ti sietséggel (presteza) fogtok átlépni onnan, hol ez áll: Láb (Pie), egészen addig, hol a kör vagyon, anélkül, hogy a karral avagy a karddal mozdulatot tennétek, hanem csupán egyenesen vezetvén [irányítván] azt a mellkas legmagasabb részére, minthogy ez azon sebzések [szúrások] egyike, melyekről Geronimo de Carrança [Carranza] mondja, hogy az egyenes sebzéseknél [döféseknél] a kardot a test mozdulatai segítik: melyek pótolják mindazt, mit a kar elmulaszt megtenni, s általuk, anélkül, hogy a sebzésnél többet vennének magukra, minden egyebet, mi szükségeltetik ahhoz, hogy a sebzés veszély nélkül megeshessék, a testre bíznak [a testre hárítanak], avégett, hogy a maga mozdulatával oly helyre kerüljön, honnan amaz [a kard] sebezhet, az pedig [a test] sebzés és annak veszélye nélkül maradhasson: s avégett, hogy ez beteljesüljön, anélkül, hogy bármi akadálya (impedimento) lenne, a kardot a jobb váll s a nyak közé kell irányítanotok: merthogy ha az ellenfél kardja felett menne, akadályozni fogja azt, ámbár nem maradna sebzés nélkül: merthogy midőn amazt elhárítaná, felemelvén a kardot ugyanazon félkörrel, meg lehetne őt sebezni: ámde amerre mi intünk [irányítunk], az a legjobb s a legbiztonságosabb, s minél közelebb simul a nyakhoz, annál inkább: ámde hogy ezt véghezvigyétek, szükségeltetik, hogy a lépés oly hosszú (largo) legyen, amilyen csak lehet.

****

****

****

****

****

****

*

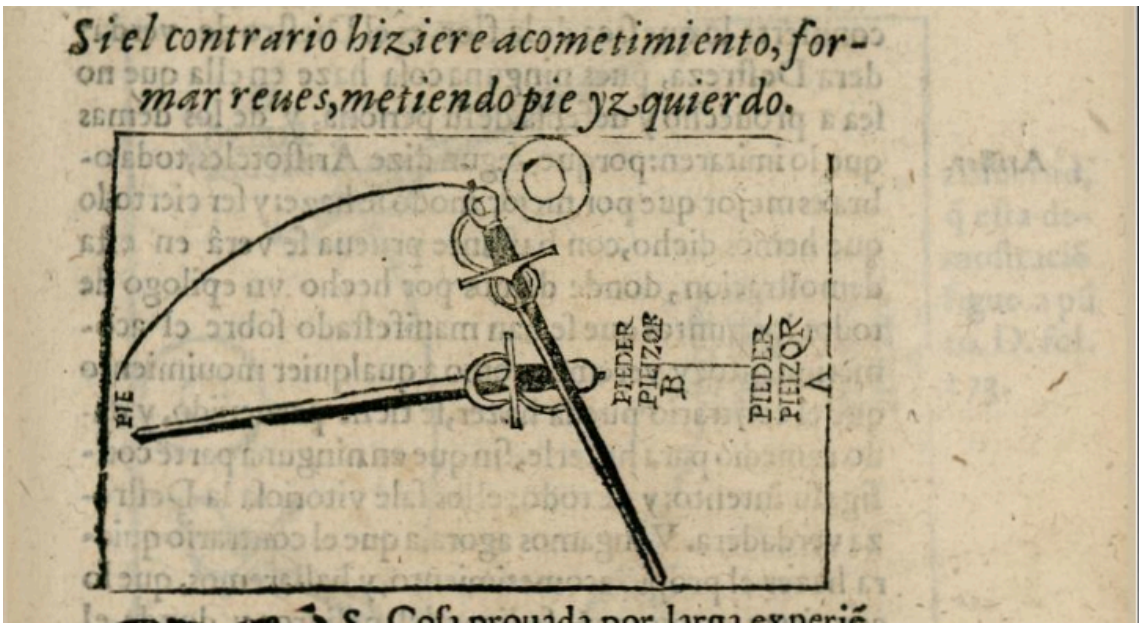

Ha az ellenfél támadást (acometimiento) tenne, fonákot (reues) formálni, betevén [kilépvén] a bal lábbal (pie izquierdo).

BIZONYÁRA hosszas tapasztalat által megpróbált [bizonyított] dolog, hogy midőn egyazon táplálékon s virágokon él a pók s a méh, az egyik azt legkeserűbb s dögletes méreggé (ponçoña) változtatja: a másik pedig leglágyabb s édes mézzé. Ezen felhozott hasonlatosság (simil) felettébb a maga természetében szolgálja a mi szándékunkat: merthogy a mérges pók az, ki a hamis Vívóművészettel (Destreza falsa) foglalkozik, mindenféle tudományos alap (fundamento scientifico) nélkül, s minthogy nem Értelemmel (Entendimiento), elmével (ingenio) s okossággal (prudencia) műveli azt, a gyümölcs, mit kinyer belőle, legkeserűbb: s annak, kinek ízlik [ki ahhoz folyamodik], az életébe kerül, s ámbár igaz, hogy Vívóművészetnek (Destreza) nevezik azt, hasonlatos ez ahhoz, mit Plinius mond hogy vagyon egy tartomány, hol a méz öl, minthogy mérgező virágokból készíttetik: ekképpen a hamis vívóművészet (destreza falsa), ámbár Vívóművészetnek neveztetik, öl: minthogy hamis részekből s alapokból tevődik össze. A méh, ki édes s gyógyító mézzé változtatja azt, mit a virágból kinyer, [olyan ő, mint] az igaz Vívóművészet (verdadera Destreza) Mestere (Diestro), minthogy semmit nem teszen abban, mi ne az ő személyének hasznára s védelmére (defensa) válna, s a többiekére is, kik őt utánozzák: merthogy, amint azt Arisztotelész (Aristoteles) mondja, minden cselekedet jobb, ha jobb módon tétetik: s bizonyára az, mit mondottunk, elegendő bizonysággal (prueua) fog megmutatkozni ezen ábrázolásban (demostracion), hol kész összegzését (epilogo) adjuk mindazon pontoknak, mik a támadásról (acometimiento) megnyilvánultak: s meglátjuk, hogy bármely mozdulatra, mit az ellenfél (contrario) tehet, vagyon előkészület, s adatott ellenszer (remedio), hogy az megtehessék, anélkül, hogy ő bármely részben elérné szándékát: s mindezekből diadalmasan kerül ki az igaz Vívóművészet (Destreza verdadera). Térjünk hát rá, hogy az ellenfél ugyanazon támadást (acometimiento) akarja megtenni, s meglátjuk, hogy a veszélynek mérgező italává (licor) változtatja azt: s hol az egyik védelmet (defensa) nyer, a másik kárt s halált fog találni, amint az meg is mutatkozik, ilyeténképpen cselekedvén, midőn az ellenfél megtenné a támadást (acometimiento), átlépvén az **A** pontból a **B** pontba, ti megragadjátok az ő mozdulatának kezdetét: s sietséggel (presteza) átlépvén, abban az időben, midőn az ellenséges kard a derékszögből (angulo recto) szinte tompaszögbe (obtuso) emelkedik, megtevén a támadást onnan, hol ez áll: Láb (Pie), egészen addig, hol a kard s a test vagyon, betevén [kilépvén] a bal lábbal (pie yzquierdo), élbe állítván (perfilando) a testet, s lefogván az ő markolatát [kardkosarát / guarnicion] a bal kézzel (mano izquierda), formálni fogtok egy fonákot (reues) a fejre, szabadsággal bírván ekképpen egy döfés (estocada) adására is, minthogy míg idáig eljuttok, vagyon némi nehézség (dificultad), [ámde] megadni a sebet (herida), avagy sebeket, [immár] könnyű dolog.

****

****

****

****

****

*

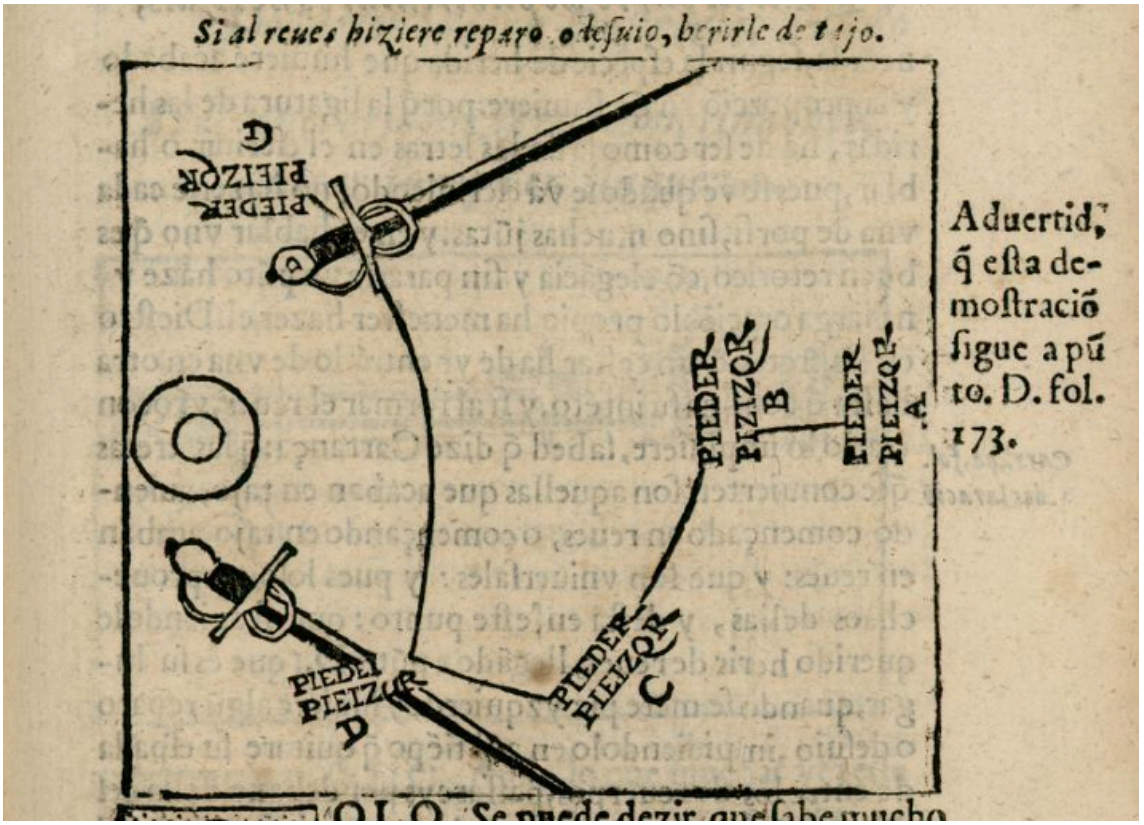

Ha a fonákra (reues) hárítást (reparo) avagy elterelést (desuio) tenne, vágással (tajo) sebezni őt.

(A jobb margón olvasható jegyzet: Figyelmezzetek, hogy ezen ábrázolás a 173. folión [levélen] lévő D ponthoz következik.)

CSUPÁN arról mondható el, hogy sokat tud, a ki annyit tud, mi a győzelemhez elegendő, s ezen dolog nem érethető el, s ilyetén nevet sem lehetne néki adni, ha hiányozna belőle a mozdulatok (mouimientos) s sebzések (heridas) ismerete, mik egymás után következnek, mintegy láncolatot (encadenamiento) formálván mindazokból, avégett, hogyha bármelyikből, mit formálna, tökéletlen vég (fin imperfecto) származnék, mi, Carranza szerint, akkor vagyon, midőn az ellenfél kardja elébe kerül, hogy megakadályozza s gátolja, hogy a sebzés ne érjen el a tökéletes véghez, mi maga az okozat (efecto), tudjon egyazon ponton új vívócselt (treta) formálni, a szögnek (angulo) s az élbe állásnak (perfil) megfelelően, melyben találtatik: minthogy ebben rejlik a legnagyobb nehézség, hacsak a Mester (Diestro) nem vinné azt előre elkészítve (preuenida), olyfajta sebzés (especie de herida) szerint, mit [éppen] befejezett, s az aránynak (proporcion) megfelelően, melyben vala: minthogy a sebzések kötésének (ligatura) olyannak kell lennie, mint a betűkének az írásban avagy beszédben, minthogy látható, midőn az ember ír, azok nem önmagukban külön tétetnek, hanem sokan összeköttetvén (juntas): s a beszédben az, ki jó rétor, eleganciával s anélkül, hogy egy ponton is megállna, hosszú beszédet formál: ugyanezt szükségeltetik a Mesternek (Diestro) megtennie a cselekben (tretas), kinek szüntelenül kell egyikből a másikba átlépnie, mígnem eléri szándékát, s ha a fonák (reues) formálásakor a ti ellenfeletek azt megakadályozná, tudjátok meg, mit mond Carranza: hogy azon cselek, mik átalakulnak (se conuierten), azok, mik vágásban (tajo) végződnek, fonákban (reues) kezdődvén, avagy vágásban kezdődvén, fonákban végződnek: s hogy ezek egyetemesek (vniuersales): s minthogy azok, éljetek haszonnal velük, s ebből ezen a ponton: hogyha akarván őt sebezni fonákkal, eljutván a **D** pontba (mely az ő helye, midőn az ember kilép a bal lábbal), ő bármily hárítást (reparo) avagy elterelést (desuio) tenne, megakadályozván azt, abban az időben, midőn kivenné az ő kardját a két test közül, át fogtok lépni alatta a **D** pontból a **G** pontba, megsebezvén őt egy vágással (tajo), oly módon helyezvén a testet, hogy megfelelő arányban (proporcion) lévén olyannyira élbe álljon (perfilado), hogy a ti jobb oldalatok az ő bal oldalával kerüljön szembe: miáltal az ő kardja oly messzire fog kerülni, hogy még ha igen hosszú mozdulatot tenne is, sem hárítani (remediar) nem tudja a sebzést, sem elérni, hogy titeket megsebezzen (ofenderos): s ha úgy tűnnék néktek, hogy vagyon némi nehézség (dificultad) az ellenfél vonala (linea) alatt való átlépésben, figyelmezzetek: hogy midőn a hárítást avagy elterelést megteszi, fel kell emelkednie a tompaszögbe (angulo obtuso), s az a mozdulat nem sebzésre való; hanem hárításra avagy elterelésre: s minthogy az átlépésnek (passar) egyetlen pontban [pillanatban] kell megesnie, ő nem emelheti fel a kardját hevesen a magasba, hogy megtegye a hárítást avagy elterelést, s [nem tud] leereszkedni sebezni [azelőtt], mielőtt ti már elértétek volna a ti szándékotokat.

****

****

****

****

****

****

*

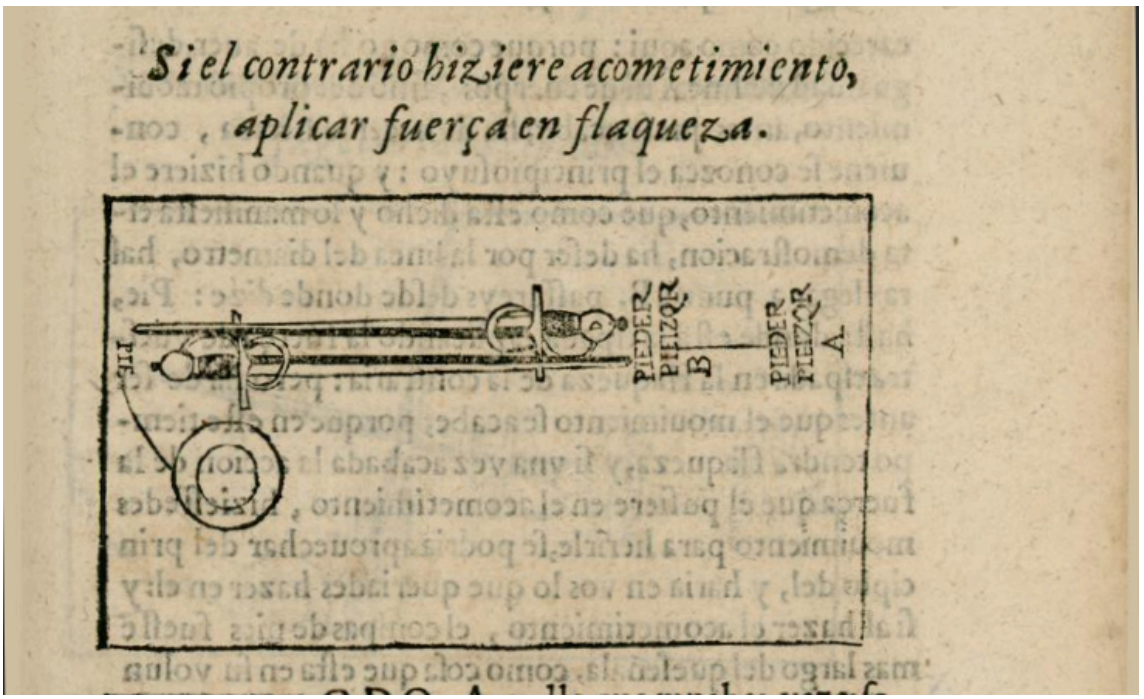

Ha az ellenfél támadást (acometimiento) tenne, erőt (fuerça) alkalmazni a gyengeségen (flaqueza).

MINDEN, mi sokszor tétetik, elveszíti az ő báját, minthogy az emberi hajlandóság az új dolgok felé hajlik, s ez bizonyos: merthogy min közönségesen látunk s hallunk, azon sohasem örvendezünk újfent: s legyen bár ez okból, avagy mert a ti ellenfeletek nagy igyekezettel (industriosamente) akarná megtenni a támadást (acometimiento), megértvén [azt gondolván], hogy ugyanazon elmúlt fonákot (reues) fogjátok néki formálni, avégett, hogy megsebezzen titeket valamely részen, mit ő kigondolt, jó lészen különbséget tenni a sebzés nemében (genero de la herida), avégett, hogy soha ne legyen biztossága (acierto) abban, mit teszen: s az ő gondolatai s előre elkészített ellenszerei (remedios) haszontalanokká váljanak, ámbár ahhoz, hogy ezen ellenszerrel (remedio) előálljatok [sikerrel járjatok], bizonyára a legnagyobb gyorsaság (promptitud) szükségeltetik a mozdulat kezdetének megismerésében, jobban, mint másutt, ámbár az már oly sokat emlegettetett (carecido) miképpen itt is: merthogy minthogy nem szabad lennie egyenlőtlenségnek (desigualdad) a vonalakban, sem a testekben, hanem csupán magában a mozdulatban, mielőtt az véget érne, meg kell születnie a sebzésnek, illendő [szükségeltetik], hogy megismertessék annak kezdete: s midőn megtenné a támadást (acometimiento), mely miképpen mondatott s amint ezen ábrázolás (demostracion) kinyilvánítja, az átmérő vonalán (linea del diametro) kell, hogy legyen, egészen míg el nem ér a **B** pontig, át fogtok lépni onnan, hol ez áll: Láb (Pie), egészen addig, hol a kard vagyon, alkalmazván a ti kardotok erejét (fuerça) a másikon lévő [az ellenfél kardjának] gyengeségen (flaqueza): ámde ennek azelőtt kell megesnie, mielőtt a mozdulat véget érne, merthogy ezen időben gyengeséggel (flaqueza) fog bírni, s ha miután egyszer véget ért az erő cselekedete (accion de la fuerça), mit ő a támadásba helyezett, ti mozdulatot tennétek az ő megsebzésére, hasznára fordíthatná annak kezdetét, s azt tenné veletek, mit ti akartatok ővele tenni: s ha a támadás (acometimiento) megtételekor a lábak lépése hosszabb (largo) lenne annál, mit [az ábra] jelez, mint olyan dolog, mi az ő akaratán múlik, szükségeltetik, hogy felismerjétek az ilyetén mozdulat nagyságát (tamaño), s akkor ti egyetlen egyet sem fogtok tenni a lábakkal, hanem csupán hasznot húzván annak kezdetéből, alkalmazván az erőt a gyengeségen, sebezvén a mellkason, elválasztván [félretolván] kissé a két kardot a ti bal oldalatok felé, avégett, hogy a látás (vista) szabadon maradjon minden másra, mit az ellenfél elhatározna, s tudjátok, mely részre kell helyezkednetek, hogy megszabaduljatok [megvédjétek magatokat].

****

****

****

****

****

****

*

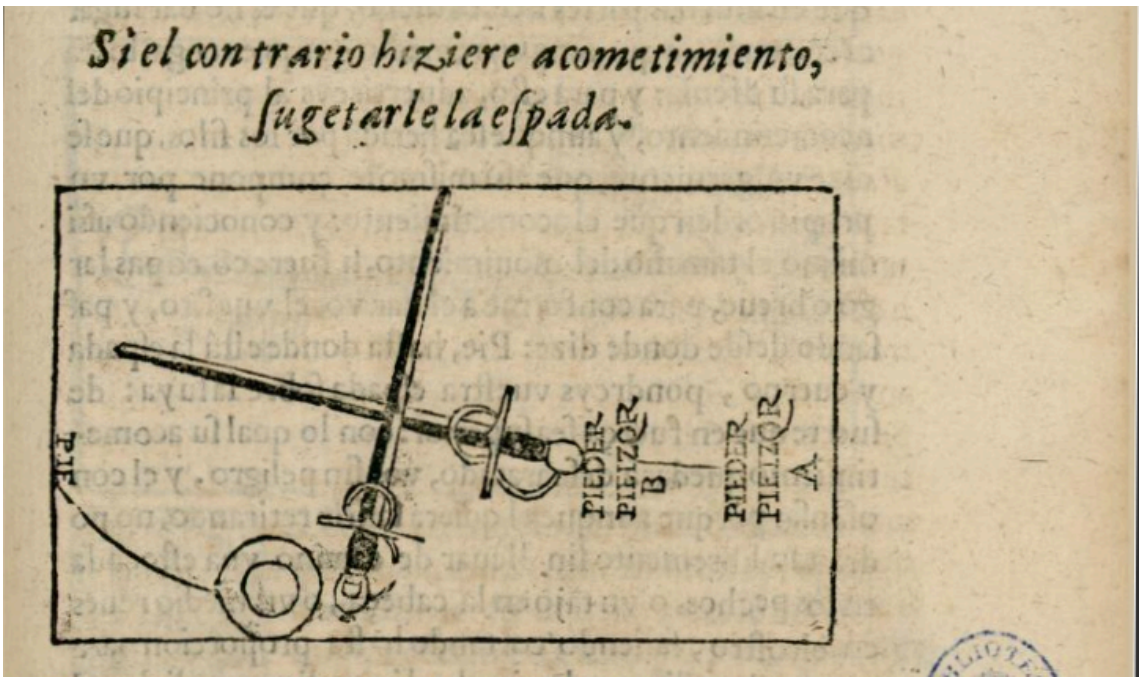

Ha az ellenfél támadást (acometimiento) tenne, lefogván az ő kardját (sugetarle la espada).

NEM számít sokat, s nem érdemel nagy figyelmet, ha valaki sok vívócselt (tretas) ismer: ámde sokat számít, s nagy hasznára lészen, ha azok jók, s kiváltképpen ha jól él velük, a megfelelő időben s alkalommal (sazón), minthogy ebből az ellenség (enemigo) megsebzése (ofensa), s a Mesternek (Diestro) s néktek a védelmetek (defensa) származik, mi az, mire nagy gonddal törekszem: s ezen két dolgot együttesen fogjátok megtalálni ezen ábrázolásban (demostracion): mit megtehettek az ő mozdulatainak (mouimientos) kezdetén, avagy közepén, oly hathatós ellenszerként (remedio), mellyel veszély nélkül kerülhettek ki a csatából (batalla): merthogy ily nagyságot (grandeza), kiváltságot (preeminencia) s uralmat (señorio) csupán a Mester élvez, s senki más: s hasonlatosképpen, az ő kezében s akaratában (voluntad) vagyon, hogy megsebezze az ő ellenfelét (contrario) kevés fáradsággal, megakadályozván bármely sebzést (herida), legyen az bár az ellenfél hajlandóságából (disposicion), hogy haragos támadó (colerico arremetedor), avagy amiatt mit sok helyütt mondottunk, hogy nem szabad teret adni az ellenfélnek, s hogy bármely ellenszer, mit előre elkészítene, az ő védelmére (defensa) szolgáljon: s evégett figyelmezni fogtok a támadás (acometimiento) kezdetén, s ámbár az az élek (filos) általi sebzés lenne, mit közönségesen annak neveznek, mi hasonlatosképpen oly rendben tevődik össze, mint a támadás: s felismervén hasonlatosképpen a mozdulat nagyságát (tamaño), vajon hosszú (largo) avagy rövid (breue) lépéssel (compas) tétetik-e, avégett, hogy aszerint tegyétek ti a magatokét, s átlépvén onnan, hol ez áll: Láb (Pie), egészen addig, hol a kard s a test vagyon, rá fogjátok helyezni a ti kardotokat az övére: olyképpen, hogy erőben (fuerça) feljebbvaló (superior) legyen: miáltal az ő támadása (acometimiento) meghiúsul [lerontatik / desuaratado], ti veszély nélkül, ő pedig sebzetten (con ofensa) marad: merthogy ámbár ő visszavonulván (retirando) akarna kimenekülni, nem teheti azt oly szabadon, anélkül, hogy útközben el ne szenvedne egy döfést (estocada) a melleken [mellkason], avagy egy vágást (tajo) a fejen, avagy egy fél fonákot (medio reues) az arcon, kifelé haladván vágva, egészen a megfelelő arányig (proporcion), hogy veszély nélkül maradjatok, s megtevén a mondott akadályozást (impedimento) a mozdulat kezdetén, oly sietséggel (presteza), mi szükségeltetik, mielőtt véget érne az erő cselekedete (accion de la fuerça), mit abba fektetett, ő lerontatván s megsebezve [fog maradni]:

****

****

****

****

****

****

*

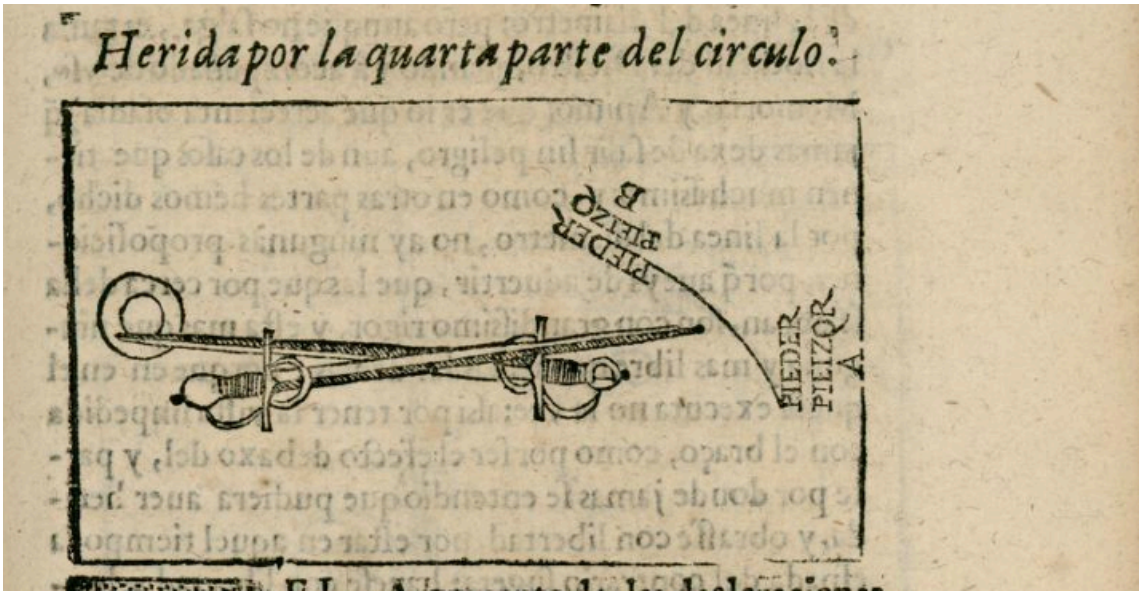

Sebzés a kör negyedrésze által (Herida por la quarta parte del circulo).

AZ elmúlt magyarázatok (declaraciones) okfejtéséből (argumento) függőben marad ezen állítás (proposicion): úgy is, mint a kör már magyarázott negyedrésze (quarta parte del circulo), s úgy is, mint az, mi a félkört (medio circulo) – a [megteendő] út felének hiányával [kevesebb úttal] – legyőzi, s felette áll: ámde meg kell értenetek, hogy mindaz, mi művészet (arte) által tanultatik, nem szilárd, hacsak meg nem erősíttetik nagy gyakorlással (exercicio) s felettébb való szorgalommal (diligencia), s mindez ezen pontnál nagy fontossággal bír: merthogy minél több finomság (delicadeza) vagyon egy műben, annál több mesterség (artificio) szükségeltetik annak véghezviteléhez: s minthogy ebben [ezen sebzésben] oly sok s sokféle minőség (calidad) lakozik, szükségeltetik mindaz, mit elmondottunk, avégett, hogy tökéletességgel hajtsák végre: merthogy minden egyéb sebzéseknél, miket a Mester (Diestro) véghezvisz, a testet (a lépések / compases révén) azon élbe állásba (perfil) helyezi, mi [ahhoz] illendő, hasznot húzván a körív (circunferencia) azon oldalából, mi leginkább megfelel a sebzés nemének (genero de herida), mit éppen véghezvisz: ámde ennél, a test sem a lépések szabadságát nem élvezi, sem nem lép ki szinte semennyit az átmérő vonalából (linea del diametro): ámde ámbár nem lép ki, oly nagy a Mester (Diestro) szabadsága, midőn gyakorlat (vso), Emlékezet (Memoria) s Lelki erő (Animo - mi a bátorságot növeli) kíséri, hogy sohasem mulaszt el veszély nélkül kikerülni, még azon esetekből sem, mikben [a veszélyből] felettébb sok vagyon: s amint azt másutt mondottunk, az átmérő vonalán nincsenek [egyéb] elhatározások (proposiciones), merthogy figyelmeznetek kell, hogy azok, mik ahhoz közel hajtatnak végre, felettébb nagy szigorúsággal (rigor) bírnak, s ez [ezen sebzés] minden másnál inkább, s szabadabb minden egyébnél: merthogy az, kin végrehajtatik, nem látja azt: úgy a kar által gátolt látása (vista impedida) okán, miképpen azért is, merthogy az okozat (efecto) az alatt [ti. a kar alatt] vagyon, s oly részen, hol sohasem gondolták, hogy sebzés lehetne, s [a Mester] szabadsággal cselekedhetnék, minthogy azon időben az ellenfél kardja le vagyon fogva (sugeta): szabadsággal s rövidséggel (breuedad) tétetik, minthogy a kard a karhoz simulván (pegada) halad: s végezetül ezen sebzés titokban (en secreto) hajtatik végre s nyilvánosan éreztetik: Mondom titokban, merthogy minden más [sebzés], midőn vágások (tajos) s fonákok (reueses), azoknak mozdulatai minden nehézség nélkül észleltetnek: s ugyanígy a mellekre [mellkasra] s az arcra irányzott döfések (estocadas) is: ámde ez, mi pusztán a lábak egy kicsiny mozdulatával, a kar felemelése s az egyik kardnak a másiktól való elválasztása nélkül [tétetik]: midőn az ember leginkább gyanútlan, a végrehajtás (execucion) ad néki hírt a kárról, mit elszenvedett: s a távolság (medio) annak végrehajtásához, s a mozdulat, mit tenni szükségeltetik, az, mit ezen ábrázolás (demostracion) mutat: pusztán arra kell figyelmeznetek, hogy a ti kardotok ereje (fuerça) fogja le az övét, s a hegy (punta) az ő markolata (guarnicion) s karja alatt sebez,

****

****

****

****

****

****

*

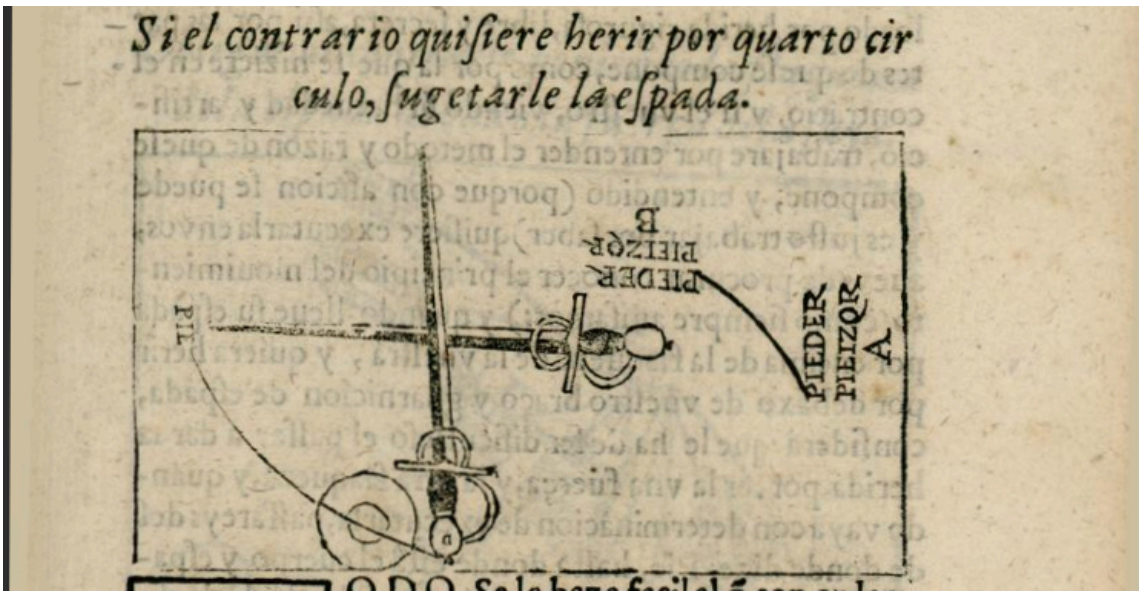

Ha az ellenfél sebezni akarna a negyedik körrel [a kör negyedrészével / quarto circulo], lefogván az ő kardját (sugetarle la espada).

MINDEN könnyűvé tétetik annak, ki renddel, ésszel, művészettel avagy tudománnyal cselekszik: s csupán egy ilyentől várható el jó eredmény s győzelem bármely csatában, minthogy nem lészen elegendő a háborúnak semminemű csele s fortélya (estratagemas), mit kigondolhatnának az ő legyőzésére: s midőn őt utánozni akarnák, azon szándékkal, hogy megsebezzék (ofender) őt egyazon módon, mit ő tartott [alkalmazott], még kevésbé kerekedhetnek felébe, s [nem] érhetik el szándékukat, minthogy a tudománynak felettébb bőséges kebléből fog előhúzni felettébb hathatós ellenszereket (remedios eficacissimos), hogy veszély nélkül kerüljön ki, az ő ellenfele (contrario) kezében hagyván [a veszélyt]: magatok is megérthetitek ezt (s én a magam részéről megértem rólatok), minthogy mindazzal, mit ezen pontig kidolgoztatok, készen fogtok állni a ti ellenfeletek legyőzésére, ámbár ő meg akarna sebezni titeket azon sebzéssel (herida), avagy sebzésekkel, mikkel ti korábban őt sebeztétek: s ezen [sebzést], mi a kör negyedrésze (quarta parte del circulo) által tétetik, felettébb joggal dicsértük, mint szigorú, szabad s titkos sebzést, miképpen azon részek okán is, mikből összetevődik, s amiatt is, mi az ellenfélen (contrario) tétetik, s hogyha a tiétek [ti ellenfeletek], látván annak rövidségét s mesterségét, fáradozna, hogy megértse a módszert s az okot, miből az összetevődik, s megértvén [azt] (merthogy vonzalommal lehet s illendő is fáradozni a tudásért), végre akarná azt hajtani rajtatok, törekednetek kell megismerni a mozdulat kezdetét (miképpen arra mindig is intettünk:) s midőn az ő kardját a tiétek gyengesége (flaqueza) fölé vinné, s sebezni akarna a ti karotok s kardkosaratok (guarnicion) alatt, meglátja majd, hogy nehéz lészen néki átlépni (passar), hogy megadja a sebet, minthogy az egyik erő (fuerça), a másik pedig gyengeség, s midőn azon elhatározással haladna, hogy végrehajtja azt, ti át fogtok lépni onnan, hol ez áll: Láb (Pie), egészen addig, hol a test s a kard vagyon, nem túlságosan hosszú lépést (compas) tevén a ti jobb kezetek felőli körív (circunferencia) oldalán, lefogván (sugetando) az ő kardját, miképpen azt az ábrázolás (demostracion) kinyilvánítja: ámde ennek felettébb nagy sietséggel (presteza) kell megesnie: s evégett nem lészen sok nehézség, minthogy pusztán a test átlépésével (passar el cuerpo), ahová intettünk [irányítottunk], a mozdulat kezdetén lévén, ráleltek a ti kardotokra az övé felett: s onnan szabadsággal fogtok bírni, mielőtt véget érne a mozdulat cselekedete (accion del mouimiento), s az erő, mit abba fektetne, azon a ponton, hol kimenne a kard a két test közül, s ti élbe állítva (perfilado) tartanátok a tiéteket, egyazon átmérő vonal mentén, becsúsztatni [befuttatni] (correrle) néki egy döfést (estocada) a mellekre [mellkasra], anélkül, hogy felemelnétek a ti kardotokat az övé felettiről, s a karral megtevén egy kis végletet [fordulatot], körmökkel felfelé (vñas arriba) [a kéz hanyintásával/supinatiójával], azon okból, merthogy nem lehetne sebezni az arányból (proporcion), s lévén ezen sebzés [olyasmi], mi az élek felett csúszik be (corre por encima los filos), erőt szorítván a gyengeségre: s hasonlatosképpen, miután lefogva tartottátok a kardját, megsebezhetitek őt ugyanazon kör negyedrészével (quarto circulo), mit ő akart.

****

****

****

****

****

****

*

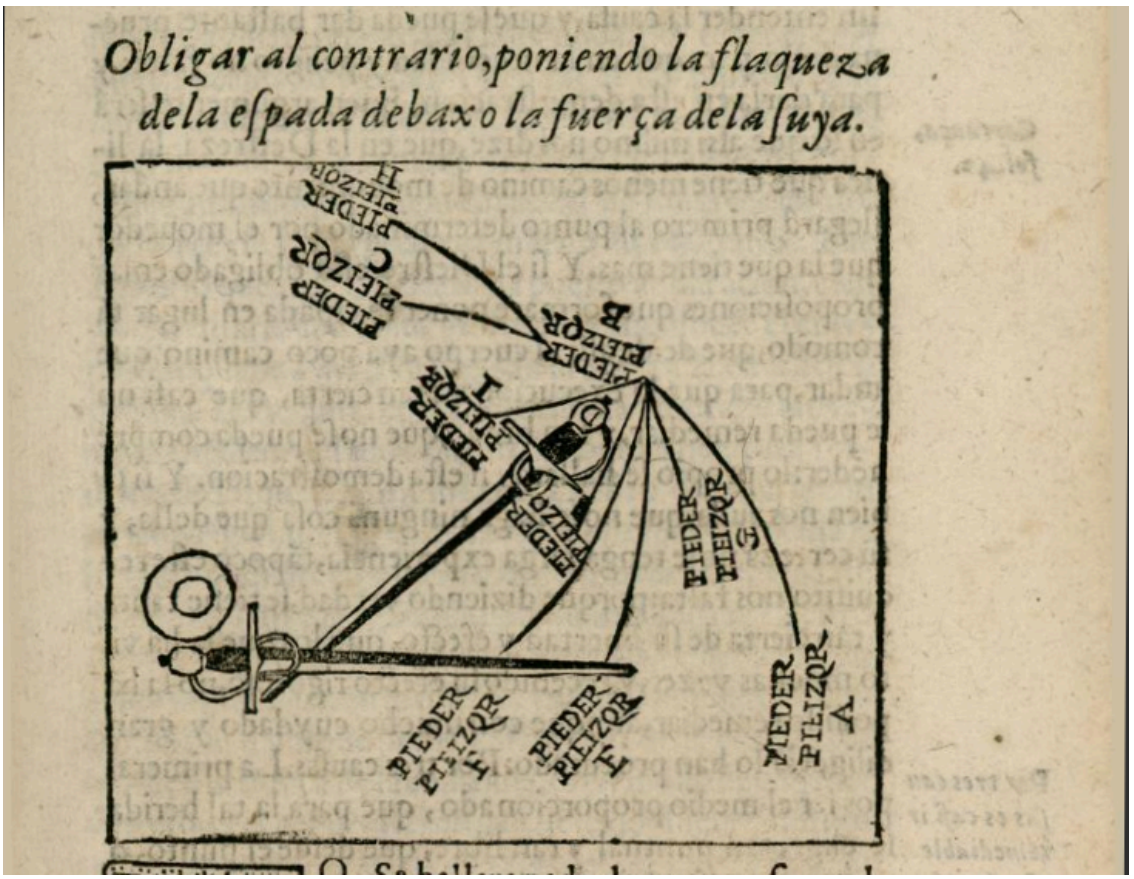

Rákényszeríteni [kötelezni] az ellenfelet (Obligar al contrario), a kard gyengeségét (flaqueza) az övének ereje (fuerça) alá helyezvén.

SEMMI újat nem találnánk, ha a már megtalálttal megelégednénk, s nem volna mit megköszönni a mi tanulmányozásunknak s fáradozásunknak (mik azok, mik minden műben sokat tehetnek), ha pusztán a közönséges stílust s nyelvezetet követnénk: s minthogy a mi szerzőnk [Carranza] engedélyt (licencia) ad nékünk, hogy mi a különlegességeket [különleges sebzéseket / particulares] illeti, ki-ki feltalálhasson aszerint, amilyen Elmével (Ingenio) s Értelemmel (Entendimiento) bír, bízvást élhetünk vele egy oly okos [prudens] korlátozással (limitacion), mit ő szabályként (precepto) ad nékünk, hogy ne tétessék semminemű dolog a Vívóművészetben (Destreza), anélkül, hogy megértenénk annak okát (causa), s hogy elegendő bizonyságot (prueua) lehessen adni arról, avégett, hogy a szükségben s a veszélyben cserben ne hagyjon [hiányt ne szenvedjen]: s hogy ezt megadjuk ezen ábrázolásban (demostracion), jó okfejtés (argumento) lészen abban, mit hasonlatosképpen mond nékünk, hogy a Vívóművészetben (Destreza) azon vonal (linea), melynek kevesebb mozgásbeli utat kell bejárnia, hamarabb fog elérni a mozgató (movedor) által meghatározott pontra, mint az, melynek [útja] hosszabb. S ha a Mester (Diestro), kötelezve lévén azon elhatározásokban (proposiciones), miket formál, kardját oly kényelmes [kedvező] helyre tenné, honnan a testig [az ellenfél testéig] pusztán rövid utat kelljen megtennie, avégett, hogy a végrehajtás (execucion) oly biztos legyen, hogy szinte el ne lehessen hárítani (remediar), s oly rövid (breue), hogy fel ne lehessen fogni (comprehender): ugyanez fog találtatni ezen ábrázolásban is. S ha egyúttal arra is int bennünket, hogy ne tétessék semminemű dolog, miről, s minek bizonyosságáról (certeza) nincsen hosszas tapasztalatunk (experiencia), ezen követelmény (requisito) sem hiányzik belőlünk: merthogy az igazat megvallva, oly nagy s oly biztos [tapasztalat] vagyon annak szabadságáról s okozatáról (efecto), hogy azok, kik azt sokszor látták, s elszenvedték annak szigorú okozatát, nem tudták azt elhárítani (remediar), ámbár nagy gonddal s nagy igyekezettel (diligencia) törekedtek reá: Három okból (causas). Az első, minthogy az arányos távolság (medio proporcionado), mit az ilyetén sebzéshez választanak, oly pontos s oly szabad, hogy a kard pontjától, avagy hegyétől az ellenséges testig (cuerpo contrario) oly rövid az út, hogyha kifelé akarna menekülni [távozni], megtevén bármely hátrafelé való lépést (compas atras), a bal, avagy a jobb lábbal (miképpen azt sokszor használják), nem bírna szabadsággal ahhoz, anélkül, hogy az okozat végrehajtását magával ne vinné: s ha be akarna lépni sebezni, legyen az akár a bal, akár a jobb lábbal, legott a melleken [mellkason] találná a kardot, mi őt megállítaná [feltartóztatná]. Ha vágást (tajo), avagy fonákot (reues) formálna, oly közel vagyon a kard a testhez, hogy mielőtt befejezné a hanyatló mozdulatot (movimiento remiso), avagy megkezdené az erőszakosat (violento), meg lészen sebezve, a csekély távolság (distancia) okán, mi a mellkasig vagyon. A második, minthogy a testet olyannyira élbe állítva (perfilado) s egyenesen (entero) tartja, s oly pontos helyen, hogy anélkül, hogy a Mesternek (Diestro) kényszerűségből (forçoso) más mozdulatot kellene tennie a lábakkal, hanem csupán a kézzel egy félkört (medio circulo) (melynek rövidségére a három kör ábrázolásánál, miket a test teszen, már intettünk [auisamos]) meg tudja sebezni (ofender) az ő ellenfelét: s ez az, mi sokszor csodálatot (admiracion) keltett, látván azt oly nagy sietséggel (presteza) végrehajtani, s a test mozdítása nélkül, hogy midőn meg akarják azt akadályozni (impedir), a végrehajtás (execucion) már be is végeztetett. Az utolsó [ok] az, hogy az ellenséges kard (espada contraria) oly távol vagyon, azon mozdulat (movimiento) s lépés (compas) által, mi annak formálására adatik, hogy miközben a Mesteré nagy szigorral (rigor) tudja őt sebezni, miképpen mondatott, amannak lehetetlen legyen odaérnie, hacsak nem egy felettébb hosszú

mozdulattal, s ezt tevén, a veszélye bizonyos. Végezetül, ha a Mester (az ellenséges test elhelyezkedéséhez képest) megformálná ezen elhatározást (proposicion) oly pontosan, amint [az ábrán] látszik, minden kétség nélkül meg fogja őt sebezni: merthogy a kard gyengeségét (flaqueza) az ellenséges kard ereje (fuerça) alá helyezni, az okos megtévesztésnek (engañar discreto) egy módja, s olyan ez, mint a csali s a titkos horog, mit a ravasz halász szokott a vízbe vetni, kinek csemegéje az életébe kerül az első halnak, mely azt megkóstolja: s bizonyos formában esztelenségnek (desatino) tűnik, hogy midőn valakinek szabad a kardja, oda vigye (azoknak megítélése szerint, kik tudás nélkül akarnák megítélni ezen vívócselt [treta]) oly helyre, hol lefogva (sugeta) s foglyul ejtve (cautiua) tartják azt, uralmat (señorio) adván felette az ő ellenfelének: s bízvást úgy tűnik nékem, hogy kik a közönséges Vívóművészetet (Destreza ordinaria) űzik, nem tennének ilyet, merthogy amitől ők leginkább őrizkednek, s amire a legnagyobb gondot fordítják, az, hogy ne hagyják megnyerni az ő kardjukat, hanem mindig élvezzék a szabadságot, ámde mi nem élhetünk a pórnép (vulgo) szerint, s hogy mindenben bizonyosságot (acertar) leljünk, épp az ellenkezőjét kell tennünk annak, mit ők tesznek, s jónak tartani azt, mit ők rosszként elutasítanak (reprueuan). Ezen elhatározásban (proposicion) a sebzéseknek (heridas) két neme (generos) vagyon, mikkel megsebezhetitek a ti ellenfeleteket a mozdulat kezdetén, s egy [harmadik vagyon akkor is], ha nem tenne semmilyet [ti. semmilyen mozdulatot]: s az ellenfélnek kevés útja vagyon, min elindulhatna sebezni (ofender), minthogy azok gátolva (impedidos) vannak előtte: merthogy hacsak nem a markolatból való döfés (estocada de puño) a kard felett, mit közönségesen az éleken valónak (por los filos) neveznek, nincsen más, mi szabadabb lenne: s ez is oly veszélyes (peligroso), amint az a maga helyén meg fog mutatkozni, ámde egyik mozdulatból a másikba egyre inkább belegabalyodik (enredando), mígnem belép az egyetemesbe (vniuersal): s a rend, miképpen ezen [csel] összetevődik, a következő. Kiválasztván az arányos távolságot (medio de proporcion) az **A** pontban, adni fogtok egy ívelt lépést (compas curbo) a ti jobb kezetek felőli körív (circunferencia) oldalán, egészen a **B** pontig. s a kar egyenes (recto), anélkül, hogy behajlítanátok, hanem csupán a csuklóval (muñeca), mindent egyazon időben, testet s kart, a csuklóval egy félkört (medio circulo) tevén, avagy egy felet a fonákra (al reues), s a ti kardotok hegyét (punta) az ellenséges markolat (guarnicion) alá fogjátok helyezni, pusztán két ujjnyira, amint azt az ábrázolás (demostracion) jelzi: ámde figyelmeznetek kell reá, hogy a lépés, mit adtok, oly kimért (medido), oly pontos (puntual) s oly távolságú (distancia) kell legyen, hogy anélkül, hogy kényszerűségből (forçoso) újabb mozdulatot kellene tennetek (merthogy [akkor] veszélyben volnátok) meg tudjátok őt sebezni, s hogy ő titeket [megsebezzen], lehetetlen legyen, a test élbe állítása (perfil) által, mit tartanotok kell: s a mozdulatok szerint, miket ő tenne, akképpen fogtok ti is cselekedni (obrando), amint azt a továbbiakban kinyilvánítjuk.

****

****

****

****

****

****

*

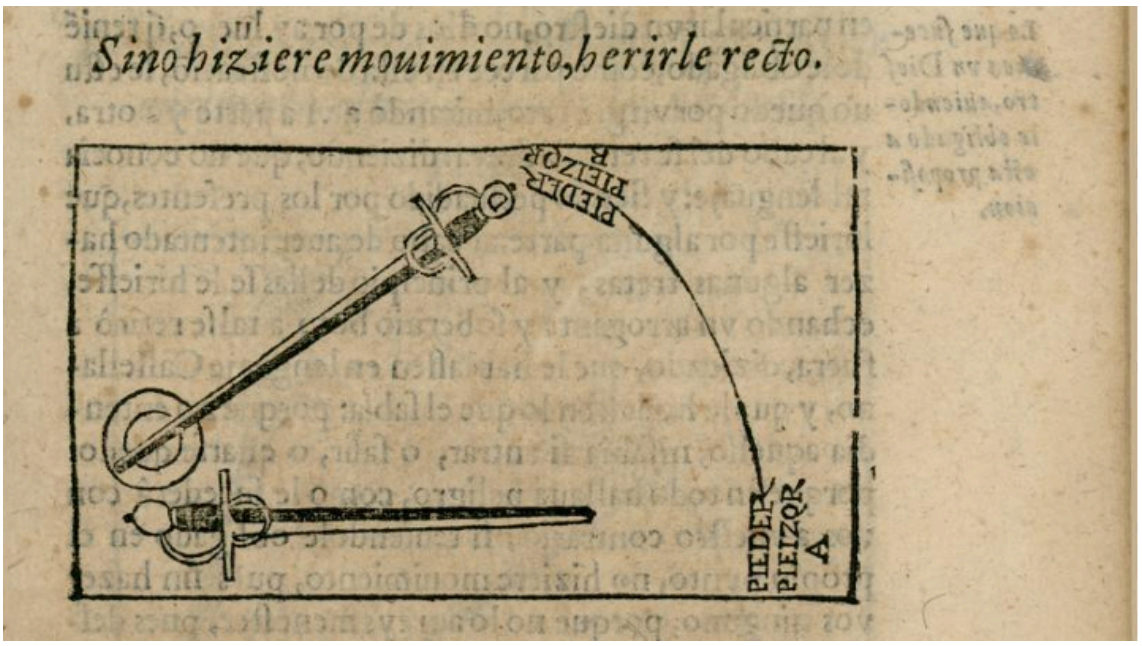

Ha nem tenne mozdulatot (movimiento), egyenesen (recto) sebezni őt.

KÖZÖNSÉGES (ordinario) dolog az emberben, hogy csodálatot (admiracion) avagy ijedtséget (espanto) érezzen azon dolog iránt, mit ritkán hall avagy lát, minthogy az, mi felettébb megszokott, senkinek sem adja azt [ti. nem okoz ilyet]: s alkalmazván ezt a mi szándékunkra (proposito), meg fog mutatkozni, hogy midőn ketten a fegyvereket gyakorolják, avagy küzdenek (peleando), s vágásokat (tajos), fonákokat (reueses) s döféseket (estocadas) vetnek, az oly közönséges, hogy még a gyermekeknél is, kik nem bírnak oly képességgel (capacidad), hogy tudnák, mit tesznek, ugyanez vagyon: s hogy ki-ki törekedjék kiszabadítani (librar) az ő kardját, s hogy az ellenfél (contrario) le ne fogja (sugete) azt, nincsen senki, ki ne erre törekednék, ámde hogy eljöjjön valaki, s önnön akaratából (voluntariamente) tegye a magáét az ellenséges kard alá, s nem is akárhová, hanem a legnagyobb gyengeséget (flaqueza) a legnagyobb erőbe (fuerça): kit ne töltene el csodálattal, s tenne tétovává (titubear), s [kényszerítene] semleges s elhatározatlan állapotba, hogy mely részen is támadjon (arremeterá) megsebezni (ofender), miképpen sokakkal megesett, s különösképpen egy mesterrel (diestro), [s] nem a holmi mindennapiak [de los de por ay luego] közül valóval, kit rákényszerítvén [kötelezvén] (obligado), amint az ezen ábrázoláson (demostracion) látszik, egy jó darabig nyugton maradt, hol az egyik, hol a másik részre tekintvén, s végezetül visszavonult kifelé: mondván, hogy ő nem ismeri ezen nyelvezetet: s meggyőzetvén a jelenlévők által, hogy sebezzen valamerre, miután megpróbált formálni néhány vívócselt (tretas), s miután mindegyiknek a kezdetén megsebezték őt, egy gőgös s dölyfös átkot mondván (boto [voto]) visszavonult kifelé, mondván, hogy beszéljenek vele kasztíliai nyelven (lenguaje Castellano), s azt tegyék vele, mit ő ismer: merthogy nem értette ezt, s nem tudta, vajon belépjen-e (entrar), avagy kilépjen (salir), avagy maradjon nyugton (estarse quedo): merthogy mindenben veszélyt talált, miképpen az veletek is meg fog esni a ti ellenfeletekkel (contrario), ha kötelezve (obligado) tartván őt ugyanazon a ponton, nem tenne mozdulatot, minthogy anélkül, hogy ti egyet is tennétek, merthogy nem lészen rá szükségetek (menester), merthogy a **B** pontból, honnan őt köteleztétek, el fogjátok őt érni (alcançar) sebezni, anélkül, hogy ő meg tudna sebezni titeket, pusztán kiszabadítván a ti kardotokat, anélkül, hogy behajlítanátok a kart, egyenesen a mellkas felé irányítván a kardot, mely a rövid út (breue camino) okán, mit be kell járnia, s a sietség (presteza) okán, mellyel azt tenni kell, nem csupán elhárítani (remediar) nem lehet majd, ámde még felfogni (comprehender) sem a mozdulatot, mígnem a sebzés okozata (efecto de la herida) ki nem nyilvánítja néki az ő kárát (daño).

****

****

****

****

****

******

*

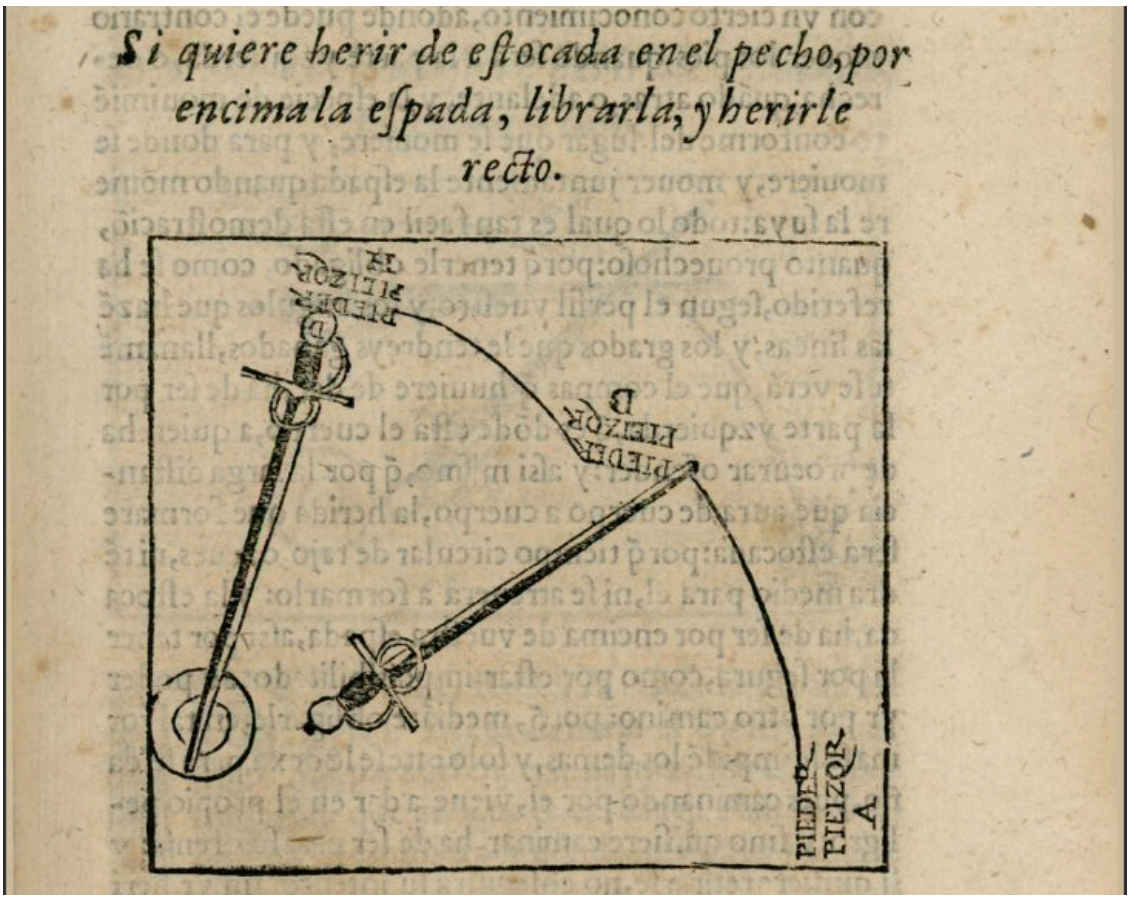

Ha a melleken [mellkason] akarna sebezni döféssel (estocada), a kard felett, kiszabadítani (librar) azt, s egyenesen (recto) sebezni őt.

MINDEN oly mű, mi az ember számára könnyebb, sokkalta nagyobb fontossággal bír, midőn sietséggel (presteza) hajtatik végre: merthogy ez, Carranza szerint, egy oly erő (fuerça), mi áthalad, s rövid idő (breue tiempo) alatt sok dolgot visz véghez, olyképpen a kard teste (cuerpo de la espada) s annak mozdulatai (mouimientos) körül, miképpen a lépések (compases) körül is, s minden egyébben, mi az igaz végrehajtáshoz (verdadera execucion) illendő: ámde avégett, hogy ezen sietség hasznot hajtó (prouechosa) legyen, illendő, hogy vezéreltessék egy oly biztos ismeret (cierto conocimiento) által, hogy hová mozdíthatja az ellenfél (contrario) a lábakat, mikor lészen [a mozdulat] a bal, avagy a jobb rész felé, mikor hátra, avagy előre, s a mozdulat neme (especie de mouimiento) a helynek megfelelően, honnan mozdulna, s amerre mozdulna, s [illendő] együttesen mozdítani a kardot, midőn ő az övét mozdítaná: mi mind oly könnyű ezen ábrázolásban (demostracion), amennyire hasznot hajtó (prouechoso): merthogy kötelezve (obligado) tartván őt, amint az elmondatott, a ti élbe állásotoknak (perfil) s azon szögeknek (angulos) megfelelően, miket a vonalak (lineas) formálnak, s azon fokoknak (grados) megfelelően, miket már megnyertetek tőle, világosan (llanamente) meg fog mutatkozni, hogy a lépés (compas), mit adnia kell, a bal rész felé kell, hogy történjen, hol a test vagyon, kit megsebezni (ofender) kell törekednie: s hasonlatosképpen, a hosszú távolság (larga distancia) okán, mi testtől testig lészen, a sebzés, mit formálna, döfés (estocada) lészen: merthogy a vágásnak (tajo) avagy fonáknak (reues) körkörös idejéhez (tiempo circular) sem távolsága (medio) nem lészen, s nem is merészeli majd formálni azt: s a döfésnek a ti kardotok felett kell lennie, egyrészt minthogy azt biztonságosnak (segura) tartja, másrészt merthogy lehetetleníttetve vagyon (impossibilitado), hogy más úton mehessen: merthogy azáltal, hogy oly formában kötelezitek őt, minden más [út] gátoltatik (impide) előtte, s csupán ez hagyatik néki az ő kárára (daño), minthogy azon haladván, egyazon veszélybe fog esni: s hogyha nem akarna haladni [lépni], az az ő megsebesülésére (ofensa) lészen: s hogyha vissza akarna vonulni (retirarse), nem fogja elérni szándékát anélkül, hogy meg ne sebeztetnék (sin yr herido), amint az a továbbiakban elmondatik: s ezen oly pontos (puntual) ismerettel, figyelmezni fogtok azon pontra, midőn a ti ellenfeletek mozdulna, hogy egyenesen (rectamente) a ti testetek felé sebezzen: s a kezdetekor át fogtok lépni a **B** pontból a **H** pontba, a kard hegyét (punta de la espada) elébe helyezvén, hogy abba ütközzék [hogy azt fogadja]: s az fog megesni, hogy minél hosszabban s minél nagyobb erővel (fuerça) adná a lépést, annál nagyobb lészen a sebzés szigora (rigor de la herida): s avégett, hogy a ti kardotokat sietséggel kiszabadítsátok, törekedjetek ne többet tenni a kard alá, mint az a mennyiség, mi megmondatott.

****

****

****

****

****

****

*

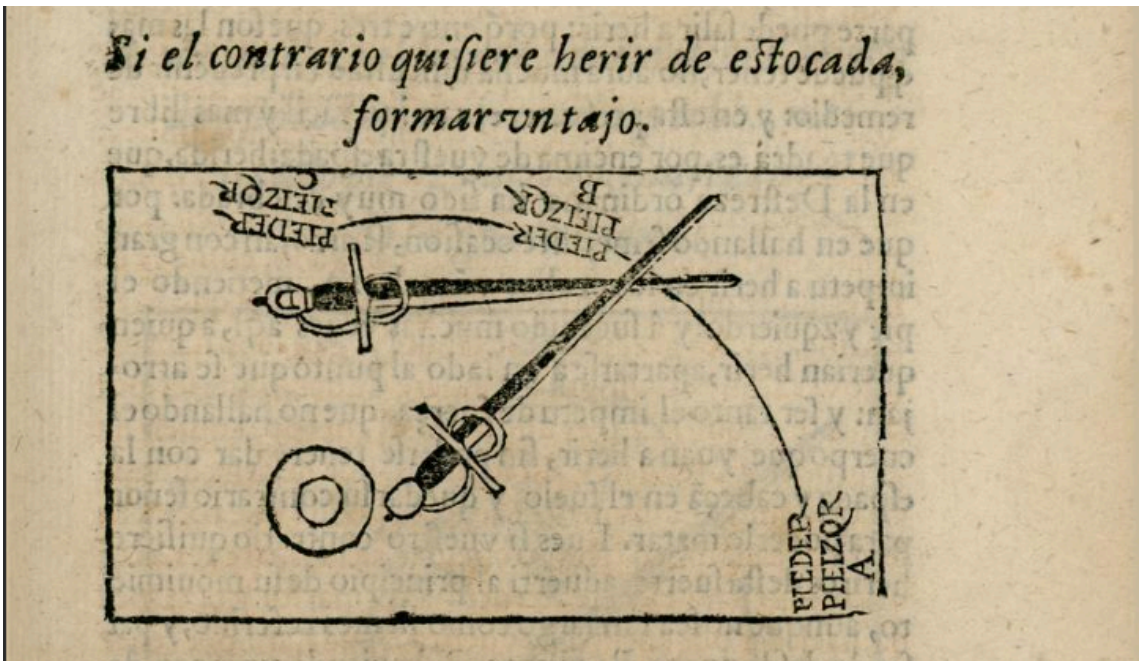

Ha az ellenfél döféssel (estocada) akarna sebezni, egy vágást (tajo) formálni.

VESZÉLYES dolog lészen a Vívóművészetben (Destreza), ha a Mester (Diestro) nem ismeri azt, mit a maga oltalmazására (defenderse) tudnia szükségeltetik: merthogy ámbár igaz, hogy ismerjük az utakat, mikor bármely ember sebezni jöhet, s hogy mily nemű sebzéssel (genero de herida), anélkül, hogy ebben hiba esnék: némelykor egy csatában megesnek oly esetek, mikről ámbár igaz tudomásunk vagyon, hogy megeshetnek, más hasonlatosaknak emlékezete által, mikkel bírunk, midőn valamely módon meglátjuk azokat (nem lévén felkészülve rájuk [nem várván azokat]), valami hirtelen megindulást (subita alteracion) [zavart] okoznak bennünk: s minthogy ez kárt tehetne bennetek a maga különös erejével (fuerça) s okozatával (efecto), mindenkoron oly előkészülettel (preuencion) kell lennetek, figyelemmel lévén, hogy mily elhatározást (proposicion) formáltatok, mily nemű sebzésre köteleztétek a ti ellenfeleteket, s annak megfelelően, hogy mely részen indulhat sebezni: merthogy a három közül, mik a leginkább lehetségesek néki, nem lészen nagy nehézség ellenszerrel (remedio) készülni: s ezen jelenlegiben, a könnyű s legszabadabb út, miből bírni fog, a ti kardotok felett vagyon: oly sebzés (herida), mi a közönséges Vívóművészetben (Destreza ordinaria) felettébb ünnepeltetett [dicsértetett]: merthogy hasonlatos alkalmat találván, nagy hevülettel (impetu) vetik magukat, hogy a melleken [mellkason] sebezzenek, körmökkel lefelé (vñas abaxo) [a kéz borításával / pronatiójával], betevén [kilépvén] a bal lábbal (pie izquierdo): s sokszor megesett azzal, kit meg akartak sebezni, hogy félreállt azon ponton, midőn amazok magukat elvetették: s oly nagy lévén az erő hevülete, hogy nem találván a testet, mit sebezni mentek, anélkül, hogy meg tudnák tartani magukat, a karddal s a fejjel a földbe csapódtak, s az ellenfelük maradt az úr (señor), hogy megölhesse őket. Ha tehát a ti ellenfeletek ilyeténképpen akarna megsebezni titeket, figyelmezzetek az ő mozdulatának kezdetére, ámbár ne legyen az oly hosszú (largo), miképpen azt elbeszéltük, s átlépvén a **B** pontból a **C** pontba, egy kis elterelést (desuio) tevén a ti kardotokkal az övén, formálni fogtok egy vágást (tajo) a fejre, élbe állítván (perfilando) a testet, s eltérítvén azt [a testeteket] onnan, hol korábban valátok, mi az a hely, hová az ellenfél az ő sebzését irányítja, avégett, hogy anélkül, hogy titeket megtalálna, szabadabban megsebezhessétek őt.

****

****

****

****

****

****

*

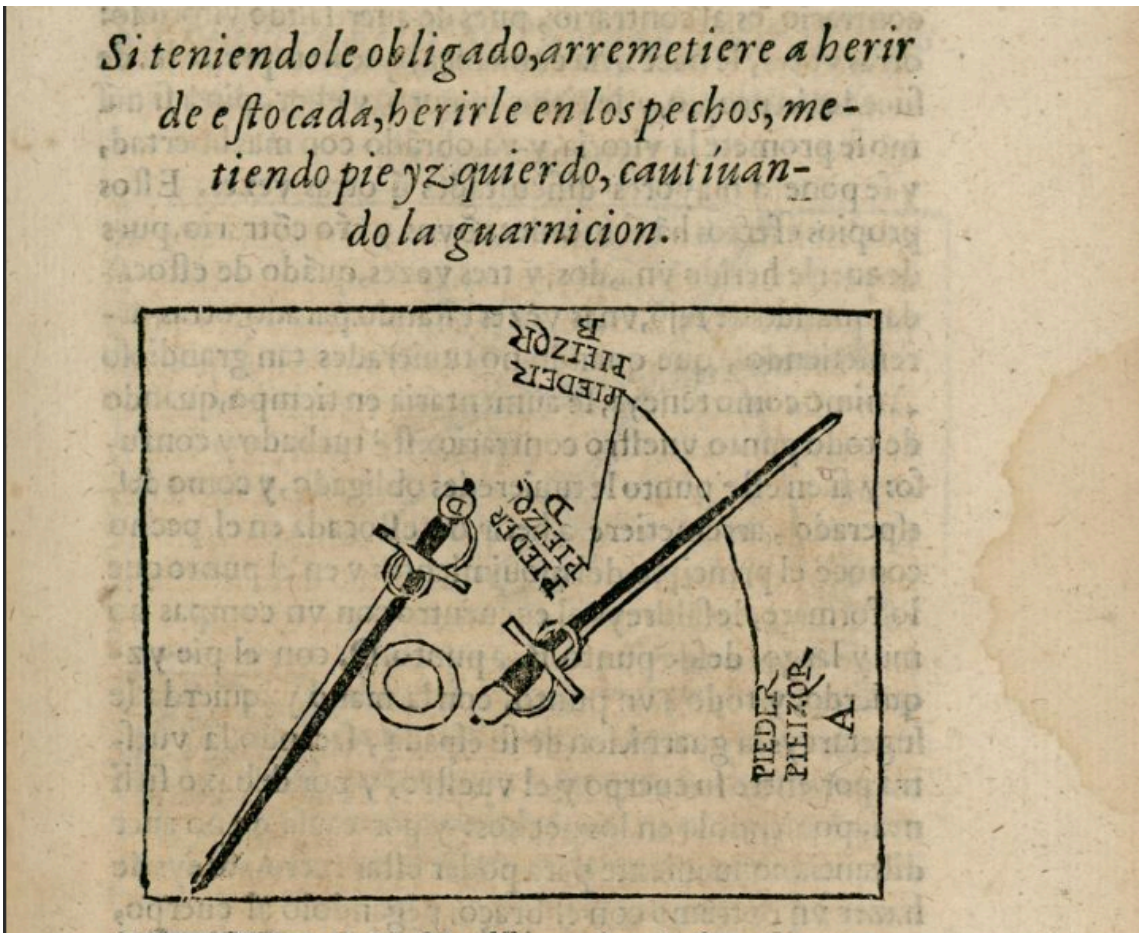

Ha kötelezve (obligado) tartván őt, támadást (arremetiere) tenne, hogy döféssel (estocada) sebezzen, a melleken [mellkason] sebezni őt, betevén [kilépvén] a bal lábbal (pie yzquierdo), foglyul ejtvén [lefogván] a markolatot (guarnicion).

NAGYOBB szabadsággal s Lelki erővel (Animo) támadtatik meg az ellenség (enemigo) másodjára avagy harmadjára, s azután is, mint legelső alkalommal: két okozat (efectos) miatt, mik abból származnak, hogy megsebezték őt, [melyek] felettébb ellentétesek (contrarios), ámde a győzedelmesnek kedveznek. Az egyik az a félelem (temor), mit a legyőzött az ő lelkében (animo) érez a iránt, ki őt megsebezte, s azon képzelgés (imaginacion), hogy midőn újfent összecsapnának [kézre kerülnének], ugyanez fog vele megesni: s ebből egy oly bizalmatlanság (desconfiança) [kishitűség] származik benne, hogy sohasem fog győzni. S az ellenfélnél (contrario) mindez az ellenkezője, minthogy abból, hogy más alkalmakkor diadalmasan került ki, egy oly bizodalom (confiança) ébred benne, hogy mindig ugyanez fog vele megesni, s kevesébe veszi őt, s önmagának [előre] ígéri a győzelmet, s nagyobb szabadsággal cselekszik, s nagyobb nehézségeknek (dificultades) teszi ki magát, mint máskor. Ugyanezen okozatok (efectos) fognak megesni veletek s a ti ellenfeletekkel, minthogy abból, hogy megsebeztétek őt egyszer, kétszer s háromszor, hol döféssel (estocada), hol vágással (tajo), némelykor egy helyben állván (parado), máskor rátámadván (arremetiendo), hogyha nem is bírnátok ily hatalmas Lelki erővel (Animo), miképpen bírtok, az is megnövekednék azon időben, midőn a ti ellenfeletek mindenestül megzavarodott (turbado) s összezavarodott (confuso) lészen: s ha ezen a ponton kötelezve (obligado) tartanátok őt, s miképpen ki kétségbeesett (desesperado), rátámadna (arremetiere), hogy egy döféssel sebezzen a melleken [mellkason], ismerjétek fel a mozdulat kezdetét: s azon ponton, mikor azt formálná, elébe fogtok menni (saldreys al encuentro) egy nem túlságosan hosszú lépéssel (compas), a **B** pontból a **D** pontba a bal lábbal (pie yzquierdo), s mindezt egyazon időben, a bal kézzel (mano yzquierda) le fogjátok fogni az ő kardjának markolatát (guarnicion), kivevén a tiéteket az ő teste s a tiétek közül, s az ő vonala (linea) alól, a mellekre [mellkasra] helyezvén azt: s minthogy nincsen elegendő távolság (distancia), hogy egyenesen lehessen állni [egyenesen nyújtott karral lehessen tartani], egy végletet (extremo) kell tennetek a karral, a testhez szorítván azt, olyannyira, hogy a kard hegye (punta) az ellenséges melleken legyen: s ha eljutván ezen pontra, meg akarnátok őt sebezni egy fonákkal (reues), avagy döféssel (estocada), a ti kezetekben lészen [a döntés hatalma], minthogy [a kezetekben] lészen az ő kardja is, a ti nagyobb biztonságotok (seguridad) végett.

****

****

****

****

****

****

*

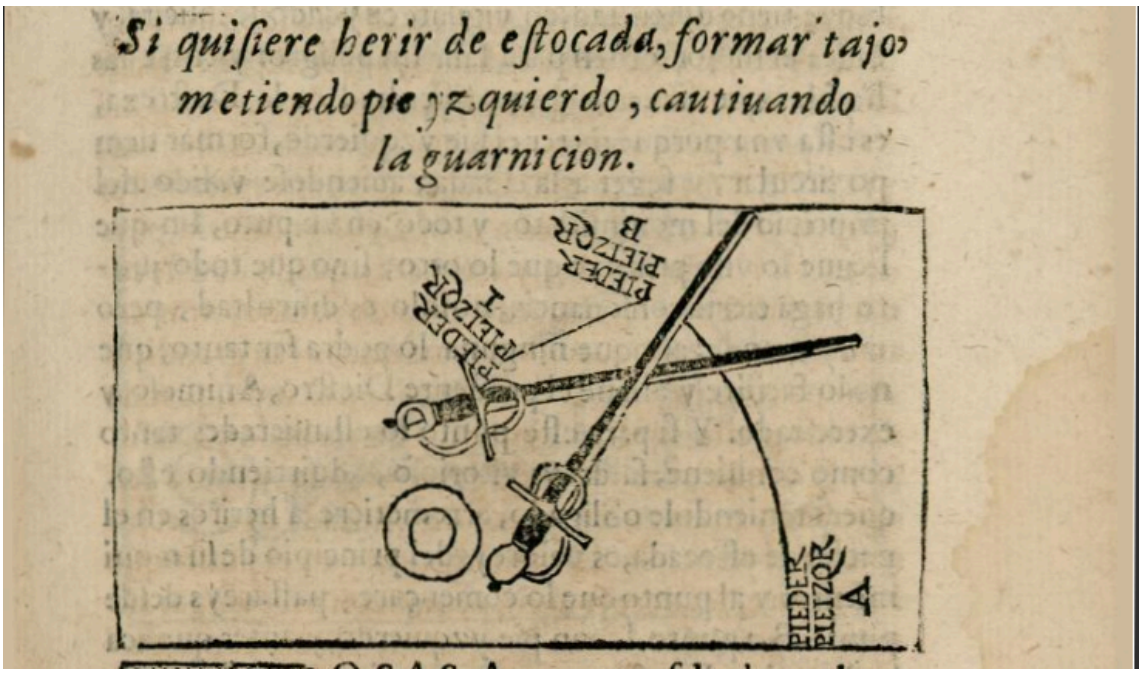

Ha döféssel (estocada) akarna sebezni, vágást (tajo) formálni, betevén [kilépvén] a bal lábbal (pie yzquierdo), foglyul ejtvén [lefogván] a markolatot (guarnicion).

VAGYNAK dolgok, miket, hogy tudjunk s cselekedjünk, nem elegendő csupán megtanulni azokat, hanem megkívántatik, hogy legyen sok gyakorlás (exercicio), sok szorgalom (diligencia), nagy sietség (presteza), s sok Lelki erő (Animo), avégett, hogy eljussanak azon tökéletes mivolthoz, mi szükségeltetik: s kiváltképpen azok [esetében], mik magukkal hoznak némi nehézséget (dificultad) s veszélyt (peligro): merthogy ezekben nagyobb gonddal (cuidado) kell eljárni, minthogy a kár, mi származni szokott belőlük, olyannyira veszélyes, amennyire orvosolhatatlan (sin remedio): s amiképpen az okos (discreto) s előrelátó (prudente) Kormányos (Piloto), ki midőn a tágas s széles tengeren hajózik, nem visel gondot másra, mint hogy hasznot húzzon a kedvező időből [szelekből], s elmeneküljön a kedvezőtlen elől: ámde midőn valamely zátonyhoz (barra), avagy sekélyeshez (baxio) ér, szorgalmatosságot (diligencia) teszen, nem csupán ebben, hanem hogy mélységet mérvén (sondeando) haladjon a veszélytől való félelmében. Végezetül minden dolgokban, elérkezvén ahhoz [a dologhoz], miben nehézség (dificultad) vagyon, éber gonddal (vigilante cuidado) viseltetik az ember, s keresi a legjobb rendet, hogy veszély nélkül kerüljön ki belőle: s azon sebzések között, mikben vagyon némi nehézség a Vívóművészetben (Destreza), ez az egyik, merthogy betenni [előrelépni] a bal lábat (pie izquierdo), körkörös időt (tiempo circular) formálni, s lefogni a kardot, hasznot húzván a mozdulat kezdetéből, s mindezt egyetlen pontban [pillanatban], anélkül, hogy az egyik hamarabb érkezne, mint a másik, hanem mindez együtt valamely bizonyos összhangot (consonancia) alkosson, nem csupán nehézség, ámde felettébb nagy: ámbár egyetlen [nehézség] sem lehet oly nagy, hogy azt meg ne könnyítené s el ne simítaná az okos (prudente), Lelki erővel bíró (Animoso), s gyakorlott Mester (Diestro). S hogyha ezen ponthoz [oly] mértékben volnátok ilyenek, amint az illendő, diadalmasan (vitorioso) fogtok kikerülni, megfigyelvén ezt, hogyha kötelezve (obligado) tartván őt, rátámadna (arremetiere), hogy megsebezzen titeket a melleken [mellkason] egy döféssel (estocada), hasznot fogtok húzni az ő mozdulatának kezdetéből: s azon ponton, midőn megkezdi azt, át fogtok lépni a **B** pontból az **I** pontba a bal lábbal (pie yzquierdo), s mielőtt befejezné az erő cselekedetét (accion de la fuerça), mit közöl, mind a lábak, mind a kar mozdulatával, formálni fogtok egy vágást (tajo) a fejre: s ugyanazon ponton, midőn a ti kardotok elválna az övétől, hogy erőszakos mozdulatot (mouimiento violento) tegyen, felemelkedvén a magasba, oda fog érni a ti bal kezetek, lefogván az ő kardjának markolatát (guarnicion), anélkül, hogy ebben idő telnék el: merthogy [akkor ő] kárt tenne [ti bennetek], s a ti kezetekben lészen, hogy megsebezzétek őt vágással (tajo), avagy döféssel (estocada), avagy egyikkel s másikkal egyaránt, minthogy mindezt megtehetitek.

****

****

****

****

****

****

*

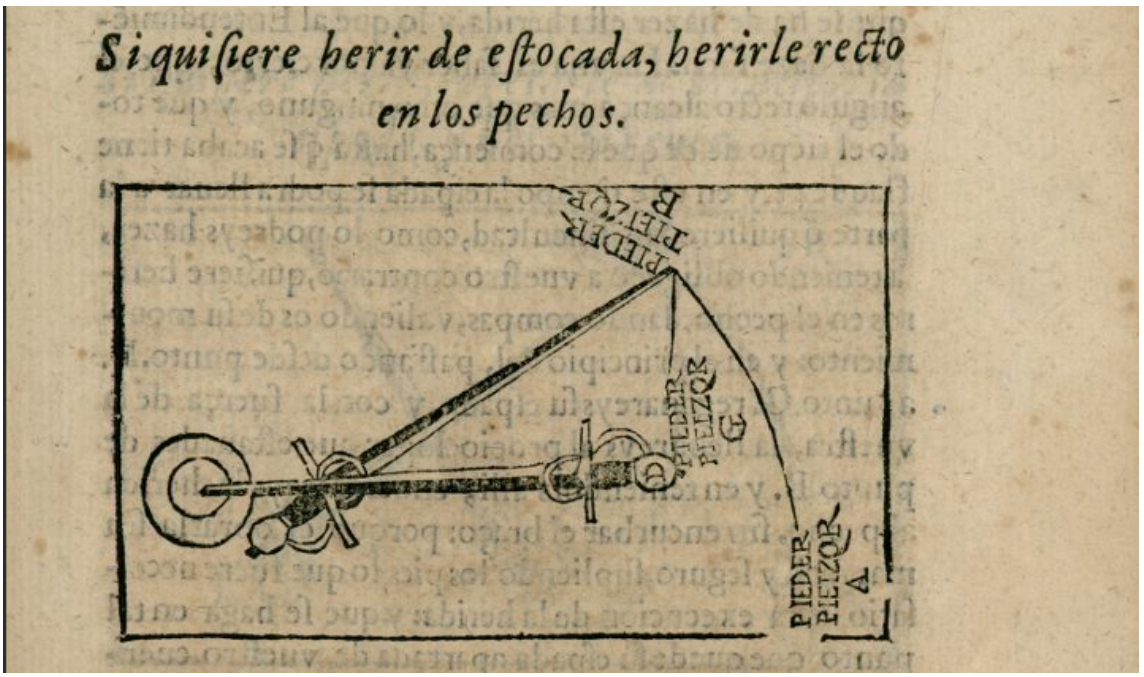

Ha döféssel (estocada) akarna sebezni, egyenesen (recto) sebezni őt a melleken [mellkason].

MINDEN dolog, mi művészetben (arte) s észben (razon) áll, nagy fáradozással szereztetik meg s élveztetik, s azt becsüljük és tartjuk többre, mi több fáradozásunkba kerül, s megsebezvén a ti ellenfeleteket (contrario) döféssel (estocada) s vágással (tajo), haladván a ti jobb kezetek felőli körív (circunferencia) oldalán, könnyű dolog, s minden nehézség (dificultad) nélkül való: merthogy a test élbe állítása (perfil) s a lépések (compases) fokai (grados) által, az első mozdulattal (movimiento) elnyerhető, hogy oly részre kerüljünk, hol nehézség nélkül lehet sebezni, s pusztán a végrehajtás (execucion) hiányzik: ámde hogy a Mester (Diestro) visszatérjen visszacsinálni [visszafelé bejárni / desandar] a megtett út egy részét, s átlépjen (passar) az ő ellenfele előtt, nehézséget s hitetlenséget (incredulidad) hoz magával, ha nem volna megpróbálva [bizonyítva] két felettébb fontos dolog, mi alapja (fundamento) azon rendnek, mellyel ezen sebzést meg kell tenni, s mi az Értelemnek (Entendimiento) azt könnyűvé teszi. Az egyik az, bizonyossággal tudni immár, hogy a derékszög [az egyenes vonal / angulo recto] messzebbre elér, mint bármely másik, s hogy minden időben (tiempo), attól fogva, hogy megkezdődik, míg véget nem ér, gyengeséggel (flaqueza) bír: s ezen időben a kardot oly részre lehet vinni, hová csak akarja az ember, minden nehézség nélkül, miképpen ti is megtehetitek, ha kötelezve (obligado) tartván a ti ellenfeleteket, meg akarna titeket sebezni a melleken [mellkason], lépést (compas) adván, hasznot húzván az ő mozdulatából (movimiento): s annak kezdetén, átlépvén a **B** pontból a **G** pontba, visszanyeritek (reganareys) az ő kardját, s a tiétek erejével (fuerça) arra a helyre fogjátok azt vinni, hol a **B** pontban valátok: s midőn ott tartjátok, a sebzést a mellekre irányítjátok, anélkül, hogy a kart behajlítanátok (encurbar): avégett, hogy annak véghezvitele (obrarla) könnyebb s biztonságosabb (seguro) legyen, pótolván a lábakkal azt, mi a sebzés végrehajtásához szükségeltetnék: s hogy oly pontban [pillanatban] tétessék, hogy az ő kardja a ti testetektől eltávolítva (apartada) maradjon, úgy az erő által, mit azzal [ti. az ő kardjával] tesztek, miképpen a mozdulat által, mit tennétek: ámde figyelmeznetek kell, hogy a kardot oda vinni, hol mondatott, a testtel a **G** pontba átlépni, s a sebzést végrehajtani a melleken az ellenséges kard felett, egyazon pontban [egyazon időben / pillanatban] kell megesnie: merthogy ha minden dologra külön-külön időt vesztegetnétek, az ellenfél veszély nélkül maradna, ti pedig nagy kárral. S végezetül, avégett, hogy úgy legyen, amint az illendő, szükségeltetik, hogy felettébb lassan (de espacio) gyakoroljátok, s a véghezvitel idején felettébb nagy sietséggel (presteza) legyen.

****

****

****

****

****

****

*

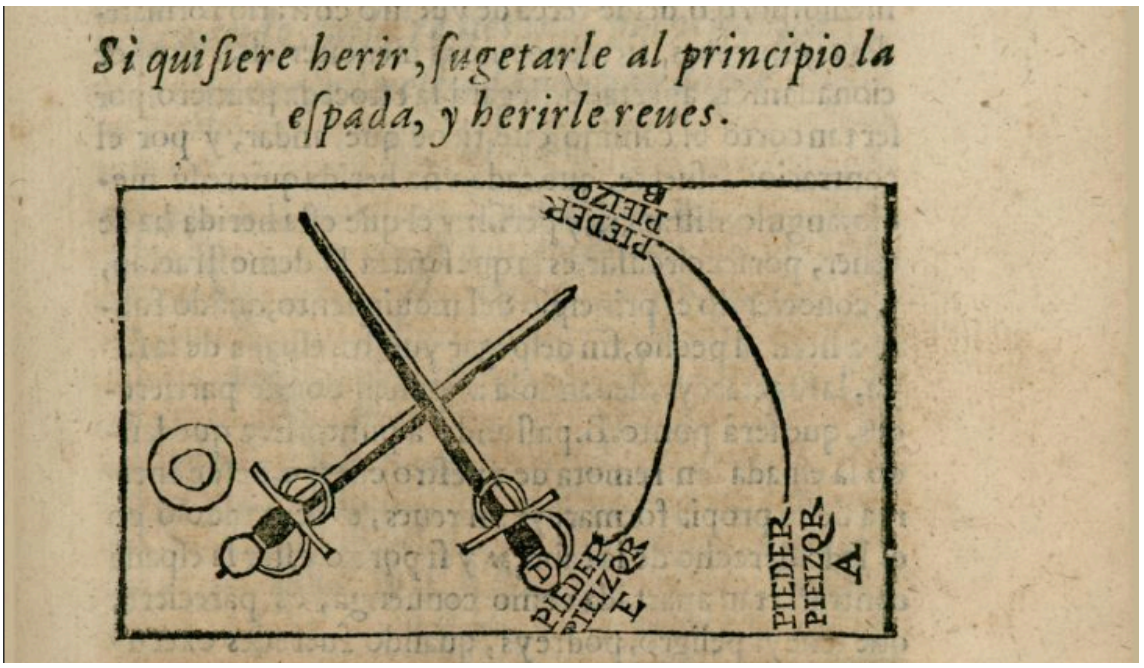

Ha sebezni akarna, a kezdetekor lefogni (sugetar) a kardját, s fonákkal (reues) sebezni őt.

ARISZTOTELÉSZ (Aristoteles) vélekedése (parecer) az, hogy tanácsot kell venni [avagy meg kell fontolni] egy dolog felől, midőn azt másképpen is meg lehet tenni: s ámbár ezen ábrázolás (demostracion) s az elmúlt [előző] egy s ugyanaz, ami az ellenséges kard lefogását illeti, mindazonáltal különböznek, úgy a sebzés nemében (genero de la herida), mint a messzeségben (distancia) s a test élbe állításában (perfil de cuerpo), s a lábak lépésében (compas de pies): minthogy mindez a Vívóművészetben (Destreza) nagy megfontolást s fontosságot érdemel: s miképpen Carranza mondja, illendő a Mesternek (Diestro), hogy ne kezdjen körkörös fajtájú sebzést (especie de herida circular) egyenes fajtájú szöggel (angulo de especie recta): merthogy illendő, hogy mindazok a mozdulatok különbözőségének (diferencia de los mouimientos) megfelelően haladjanak: s hasonlatosképpen mondja, hogy minthogy nem ismerik a körök mértékeit (medidas de los circulos), némelyek döfésekkel (estocadas) próbálkoznak a vágások (tajos) ellen: s evégett illendő minden sebzésnek megadni a maga távolságát (medio): merthogy ha a ti ellenfeletek (contrario) közeléből formálnátok vágást (tajo), avagy fonákot (reues), lévén hogy [ahhoz] arányosan (proporcionadamente) távol kell lenni, a döfés (estocada) hamarabb fog odaérni, minthogy oly rövid az út, mit be kell járnia, s fordítva is igaz: olyképpen, hogy minden egyes sebzés megkívánja a maga távolságát (medio), szögét (angulo), messzeségét (distancia) s élbe állítását (perfil): s az, miből ezen sebzésnek bírnia kell, minthogy körkörös (circular), az, mit az ábrázolás (demostracion) kijelöl, s felismervén a mozdulat kezdetét, midőn a melleken [mellkason] akarna sebezni, anélkül, hogy elválasztanátok a ti kardotokat az övétől, le fogjátok azt fogni (sugetareys), oda vivén azt a pontba, honnan elindultatok, mely a **B** pont lészen, átlépvén az **E** pontba, s a kard oly távol maradván a ti testetektől, [a tiétekkel az övé] felett formálni fogtok egy fonákot (reues), végrehajtván azt a fej jobb oldalán: s ha amiatt, hogy az ellenséges kard nincs oly távol, miképpen illendő volna, úgy tűnnék néktek, hogy veszélyben vagytok, megtehetitek, hogy midőn végrehajtjátok a fonákkal való sebzést, kifelé haladtok vágva (salir cortando), mígnem [kellő] arányba (proporcion) helyezkedtek: melyben biztonságban (seguro) fogtok maradni, merthogy ha döféssel (estocada) akarna sebezni, midőn úgy tűnnék néki, hogy [éppen] végrehajtja azt, oda fog érni a ti fonákotoknak (reues) természetes ideje (tiempo natural), s maga előtt [szembe jövet] fogja elvinni mindazt, mit ott talál, anélkül, hogy amaz ellenállhatna (resistir) néki.

****

****

****

*****

*****

*****

*

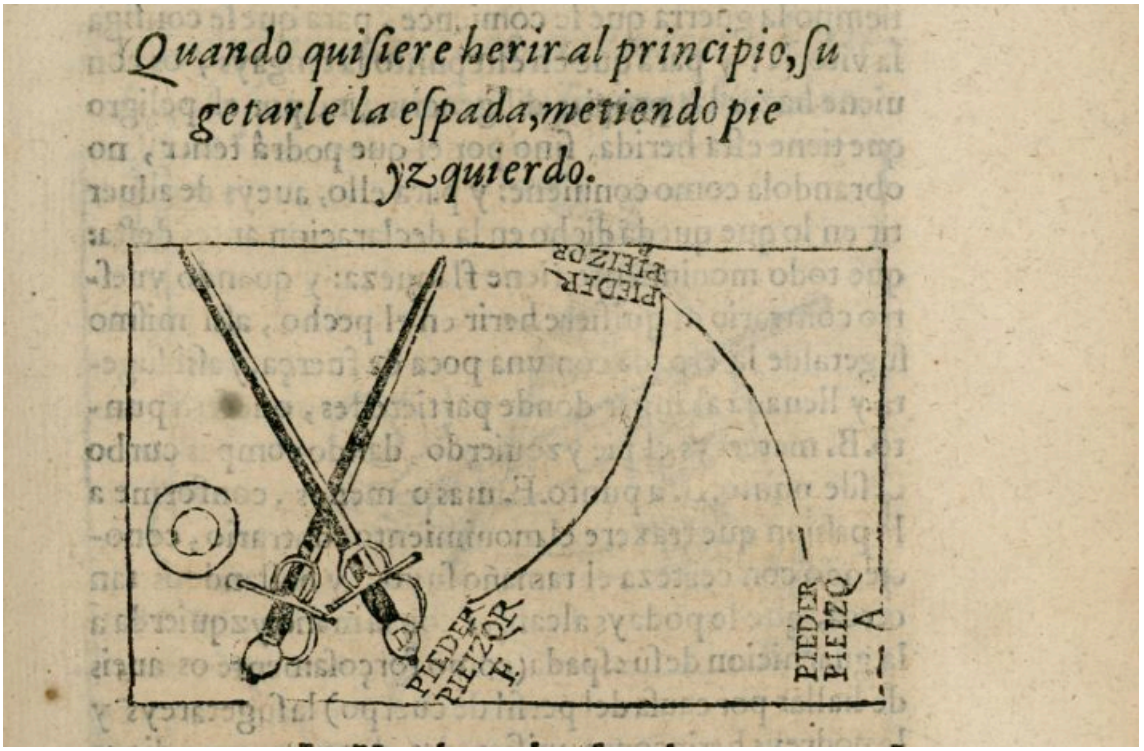

Midőn a kezdetekor (al principio) akarna sebezni, lefogni (sugetarle) az ő kardját, betevén [kilépvén] a bal lábbal (pie izquierdo).

A LELKI ERŐVEL bíró (animoso) embernek a hadakozásban annál inkább növekszik az ő lelki ereje (animo) s igyekezete (esfuerço), minél inkább megfontolja a nagyságát annak, mibe belekezd, s hol több a nehézség (dificultad), ott több szorgalmatosságot (diligencia) teszen: merthogy a tiszteletreméltó becsületérzés (pundonor honoroso) sarkallja őt, avagy a szükség (necessidad) kötelezi rá: ugyanez vagyon a Mesternél (Diestro) is, ki a könnyű dolgokban (ámbár néki mindazok [könnyűek]) mérsékelt gonddal (moderado cuydado) cselekszik: ámde elérkezvén valami fontossal bíróhoz, mi magával hoz némi nehézséget, avagy annak folytatásában adódhat, nagy szorgalmatossággal (diligencia) készül fel [teszen előkészületet], s minden tudásának erejét (fuerça) abba veti [arra alkalmazza], s nagy megfontolással viszi véghez, minthogy ez az, mit Vegetius (Vegecio) tanácsol a *De re militari*-ban [a haditudományról szóló művében], hogy mindenekelőtt [először is] hosszas idővel (tiempo) előre készüljön fel a háborúra, mi megkezdődik, avégett, hogy eléresse a győzelem (vitoria): s avégett, hogy ezen a ponton az a tiétek lehessen, illendő néktek megtenni ugyanazon szorgalmatosságokat (diligencias), nem a veszély (peligro) okán, miből ezen sebzésben (herida) vagyon [amit ez a sebzés hordoz], hanem amiatt, mi majd lehet benne, ha nem illendőképpen hajtatik végre: s evégett figyelmeznetek kell arra, mi elmondatott az ezelőtti magyarázatban (declaracion): hogy minden mozdulatnak (mouimiento) vagyon gyengesége (flaqueza): s midőn a ti ellenfeletek (contrario) meg akarna sebezni titeket a melleken [mellkason], hasonlatosképpen fogjátok le (sugetalde) az ő kardját egy kevés erővel (fuerça), s ekképpen lefogva, s arra a helyre vivén azt, honnan elindultatok, mi a **B** pont lészen, beteszitek [kiléptek] a bal lábbal (pie yzquierdo), ívelt lépést (compas curbo) adván a **B** pontból az **E** pontba, többé avagy kevésbé, azon szenvedély [lendület/hevület] (passion) szerint, mit az ellenséges mozdulat hozna magával, bizonyossággal megismervén annak nagyságát (tamaño): s oly közel találtatván magatokat, hogy elérhessétek (alcançar) őt a bal kézzel (mano yzquierda) az ő kardjának markolatánál (guarnicion) (miképpen kényszerűségből találtatnotok kell a test élbe állítása (perfil de cuerpo) okán) le fogjátok azt fogni, s meg tudjátok őt sebezni amiképpen csak akarjátok, fonákkal (reues), avagy fél fonákkal (medio reues), avagy döféssel (estocada), minthogy eljutván egy ily pontra, minden csupán a ti akaratotok (voluntad) rendelkezésére lészen.

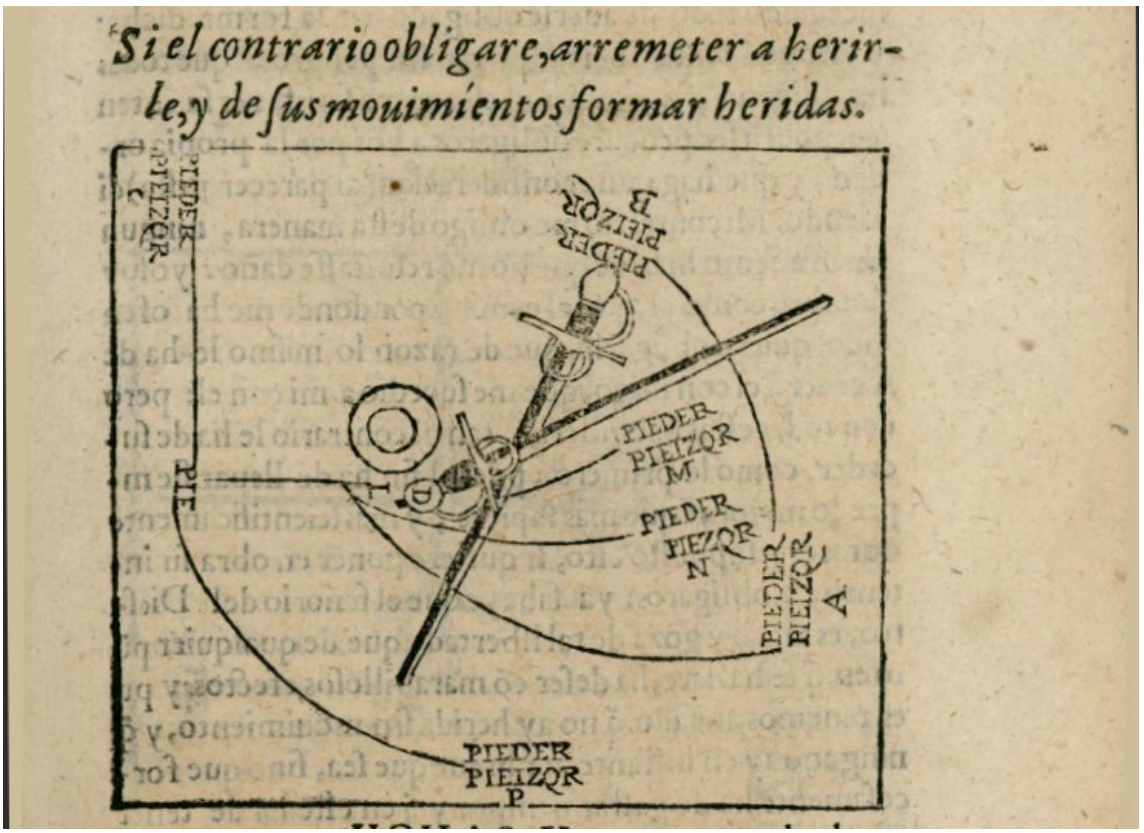

Ha az ellenfél kötelezne [lefogna/kényszerítene] (obligare), rátámadni (arremeter), hogy megsebezzük őt, s az ő mozdulataiból (movimientos) sebzéseket formálni.

SOK ízben törekszenek az emberek utánozni (imitar) s lemásolni (contrahazer) azt, mit kiváltképpen látnak másokat cselekedni: s mindezt két különös (particular) okból. Az első, hogy eleget tegyenek az Értelemnek (Entendimiento), kinek sóvárgása [vágyódása/codicia] a tudás, s lévén az, mit látott, az értelem műve, még nagyobb erővel kívánja azt: a másik a jó s a haszon (prouecho) okán, mi néki ilyetén műből származhatik, mit utánozni kíván. Ezen kettő, ezen a ponton, ti ellenetek vagyon, s a ti károtokra törekszik, minthogy megsebezvén (ofendido) a ti ellenfeleteket oly sok s különféle részen, megesvén mindez abból, hogy köteleztétek (obligado) őt a mondott formában: s mindezt oly nagy szabadsággal, s olyannyira veszély nélkül, hogy minden ő igyekezete (diligencias) sem bírta elérni, hogy eleget tegyen az ő szándékának (intento), meglehet, hogy azon lészen [arra törekszik], hogy kötelezzen (obligar) titeket egyazon rend szerint, s oly megfontolást (consideracion) teszen (mely jogosnak tűnik), mondván: Az én ellenfelem kötelezett engem ilyeténképpen, semminemű mozdulatot nem tettem, miből ne kár származott volna reám: én is oly ember vagyok, mint ő, s ismerem az utat, min keresztül megsebzett engem, kötelezni akarom őt, minthogy ésszerű (de razon), hogy ugyanaz essék meg ővele énvelem, mi megesett énvelem ővele: ámde mindezen okoskodások [tudálékosságok / bachillerias] ellenére, oly ellentétesen fog néki megesni, miképpen legelőször, minthogy végezetül mindig az fogja a legjobbat elvinni [az kerekedik felül], ki többet tud, s ki tudományosabban (cientificamente) cselekszik: s mindezt feltételezvén, ha műbe akarná foglalni az ő szándékát, s kötelezni titeket: tudjátok immár, hogy a Mester (Diestro) uralma (señorio) oly nagy, s oly szabadságot élvez, hogy bármely ponton találtassék is, csodálatos okozatokkal (efectos) kell bírnia: s minthogy intettünk reá, hogy nincsen sebzés (herida) mozdulat (mouimiento) nélkül, s hogy nincsen egyetlen [mozdulat] sem oly pillanat alatt [oly pillanatnyi], bármily rövid legyen is az, hogy kényszerűségből (forçosamente) időt ne emésztene fel: s hogy ezen [idő] alatt gyengeséggel (flaqueza) kell bírnia: ez elegendő néktek a nyugalomhoz (quietud), s hogy kötelezvén (obligado) titeket azon pontból (anélkül, hogy más mozdulat megelőzné a ti részetekről) csupán egyetlen útja vagyon, hogy sebezhessen, mi a mellek felé [mellkasra / al pecho] vagyon: s ezen sebzést felettébb nagy könnyűséggel (facilidad) meg lehet akadályozni (impedir): s hogyha támadást akarnátok tenni (acometer), s hogy ő meg ne sebezhessen (ofender) titeket: a következő hét ábrázolásban (demostraciones) meg fog mutattatni [intetni fogtok reá], mit kell tennetek, hogy veszély nélkül kerüljetek ki, s a ti ellenfeletek sebzetten (ofendido) maradjon.

****

****

****

****

****

****

*

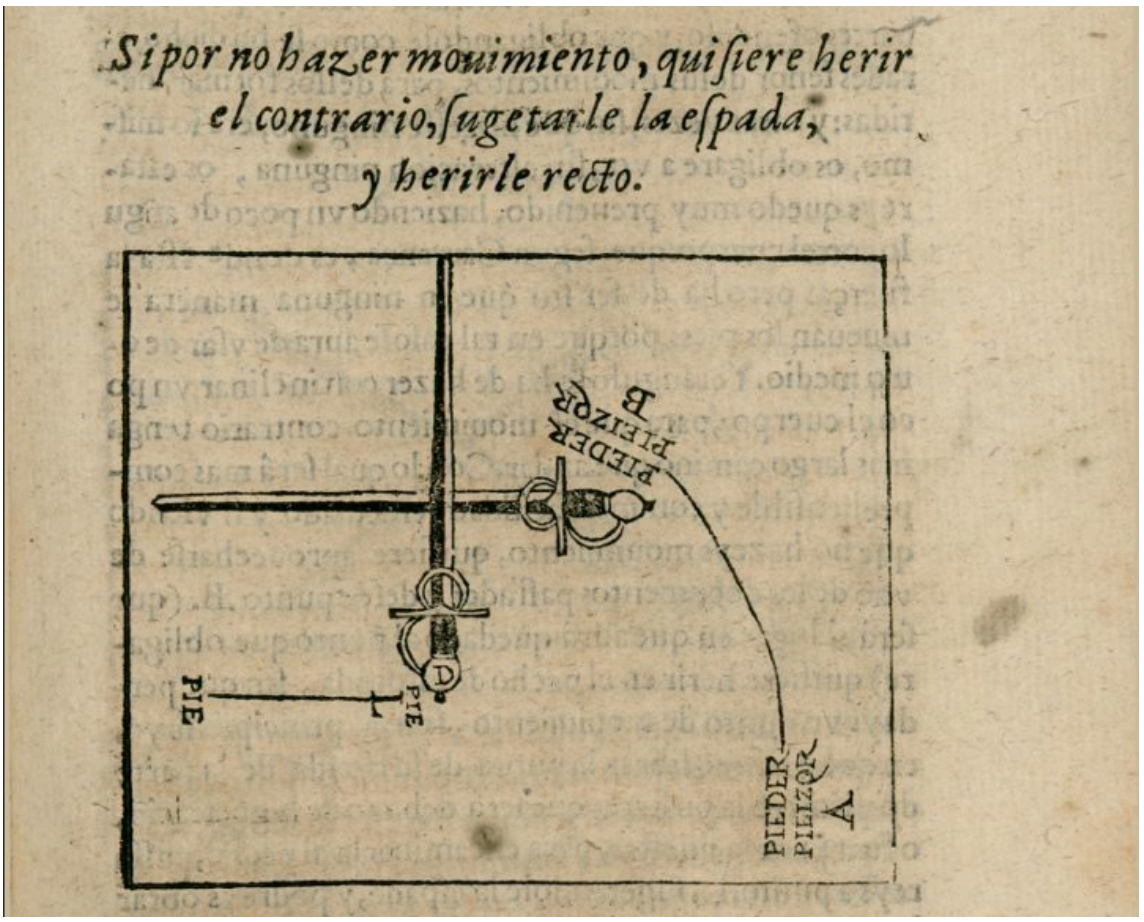

Ha amiatt, hogy nem teszen mozdulatot, az ellenfél akarna sebezni, lefogni az ő kardját (sugetarle la espada), s egyenesen (recto) sebezni őt.

MONDJA Quintus Curtius (Quinto Curcio), hogy egy győzelemből (vitoria) egy másik háború születik a győzedelmes s a legyőzött között: ámde legtöbbször ezen dolognak okozója (autor) a legyőzött, ki avégett, hogy elégtételt vegyen [kielégítse magát / satisfazerse], kockára teszi [kockáztatja] minden megmaradt erejét. S a győzelem, mit egy ember egy másik felett arat, csupán a maga személyével, avagy az, mit egy hatalmas hadsereggel (exercito) érnek el, mind egy s ugyanaz: csupán a számban vagyon a különbség, s ezen egynek az ő tudásának erejével (fuerças de su saber) kell törekednie megsebezni azt, ki őt megsebezte (ofendido): s ha a ti ellenfeletek (contrario), látván, hogy oly sok részen megsebzették, s hogy kötelezvén (obligando) őt, miképpen elmondatott, urai (señor) valátok az ő mozdulatainak, hogy azokból sebzéseket formáljatok: s más alkalmakkor, anélkül, hogy egyet is tett volna, ugyanez vala, s ő kötelezne titeket, ti mindennemű megindulás (alteracion) nélkül, felettébb előkészülve (preuenido) maradtok nyugton, egy kis szöget (angulo) formálván a testtel: mi, Carranza (Carrança) szerint, ott vagyon, hol az erő (fuerça) lakozik: ámde mindennek anélkül kell lennie, hogy a lábak bármiképpen is mozdulnának: merthogy olyatén esetben más távolságból (medio) kellene élni [azt kellene használni]. S ezen szöget a test egy kis megdöntésével (inclinar) kell formálni, avégett, hogy az ellenséges mozdulatnak hosszabb utat kelljen bejárnia. Miáltal az sokkalta felfoghatóbb (comprehensible) lészen, s nagyobb könnyűséggel (facilidad) elhárítható: s ha látván, hogy ti nem tesztek mozdulatot, hasznot akarna húzni az elmúlt [előző] tanítások (documentos passados) egyikéből, s a **B** pontból (mely az a hely lészen, hol maradt azon ponton, midőn kötelezett) akarna egy döféssel (estocada) a melleken [mellkason] sebezni, anélkül, hogy elveszítenétek a mozdulatnak egyetlen pontját [idejét] is, hanem mindjárt az övének kezdetekor, midőn ki akarná szabadítani (librar) az ő kardjának hegyét (punta) azon részről, hová legelőször helyezte, mi a ti kardkosaratok (guarnicion) avagy erőtök (fuerça) alatt lészen, hogy azt a mellek felé irányítsa, át fogtok lépni az **L** pontba, lefogván az ő kardját, s ily nagy gyorsasággal (velocidad) tudjátok ezt véghezvinni, hogy még mielőtt véget érne az erő cselekedete (accion de la fuerça), mit a mozdulattal közölne, meg tudjátok őt sebezni egy vágással (tajo) s ha ezt nem is tudnátok elérni (alcançar) az ő sietsége okán, onnan felülről, az ő tulajdon kardja felett, mi az a hely lészen, hol a tiétek találtatik, lefogván őt, adni fogtok néki egy döfést (estocada) a melleken.

****

****

****

****

****

****

*

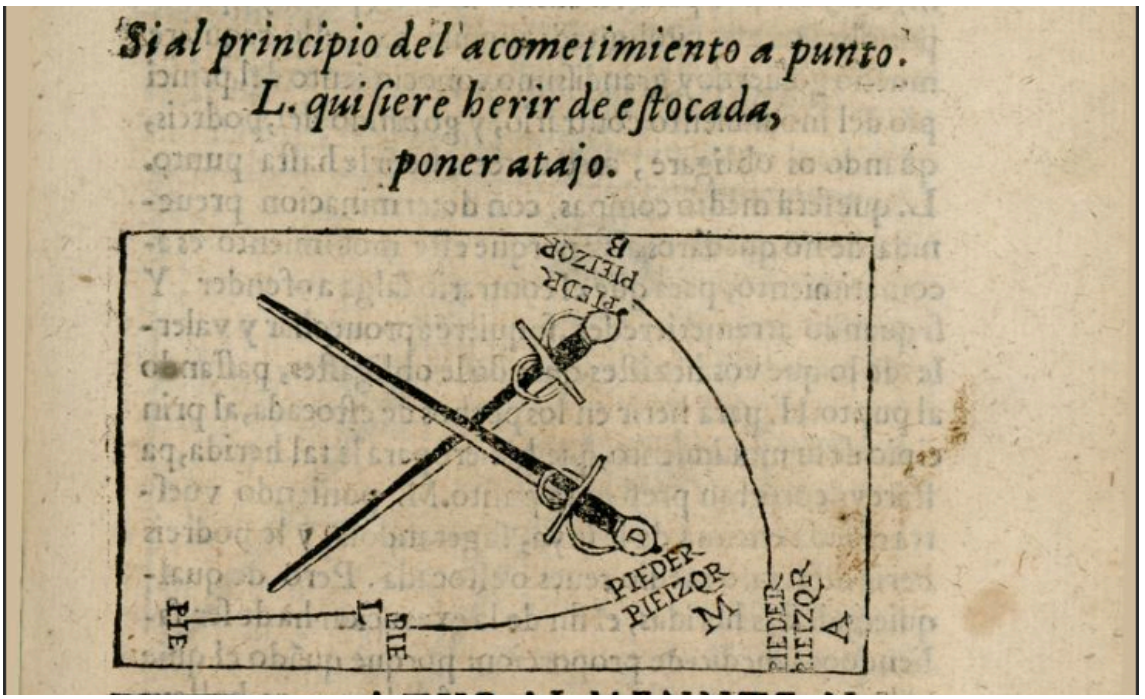

Ha a támadás (acometimiento) kezdetén az L pontba akarna döféssel (estocada) sebezni, akadályt (atajo) vetni.

TERMÉSZETESEN vele születik az emberrel egy bizonyos vélekedés (opinion) avagy elbizakodottság (presuncion), mi nem tűr feljebbvalót (superior), sőt nagy igyekezettel (diligencia) törekszik [felébe kerekedni], s midőn nem bírja azt elérni, uralmat (señorio) s hatalmat (dominio) kíván bírni a többiek felett: s hogy mi légyen ennek oka s eredete, nem mindenestül tartozik a mi szándékunkhoz (proposito), s nem is illendő jobban elnyújtanunk a szokásosnál (ordinario). S visszatérvén a mi szándékunkhoz, mondom, hogyha a ti ellenfeletek (contrario) kötelezne (obligare) titeket, s lévén ő oly ember, ki kiváltképpen részesedik ezen hajlamból (inclinacion), s lévén a tiétek amolyan kolerikus-szangvinikus (colerico sanguino) alkat (complexion), legyen az bár az egyik, avagy a másik okból, lehetséges lészen, hogy nem bírjátok majd megállni, hogy rá ne támadjatok (acometerle), avégett, hogy ne adjatok néki teret, hogy akadályozva (atajado) tartson titeket, avagy elállja az utat (impedido el passo), mi sérelem (injuria) s gyalázat (afrenta) egy nemes léleknek (animo noble) (műbe foglalhatjátok a ti akaratotokat [voluntad]: ámbár ahhoz nagy igazgatás (gouierno) s az ellenséges mozdulat kezdetének felettébb nagy ismerete szükségeltetik, s hasznot húzván abból, megtehetitek, hogy midőn kötelezne titeket, rátámadjatok sebezni egészen az **L** pontig, mi egy fél lépés (medio compas) lészen, oly előre elkészített (preuenida) elhatározással (determinacion), hogy nem maradtok ott: merthogy ezen mozdulat [pusztán] támadás (acometimiento), avégett, hogy az ellenfél elébe jöjjön sebezni (ofender). S hogyha midőn rátámadnátok, ő hasznot akarna húzni, s élni akarna azzal, mit ti tettetek, midőn őt köteleztétek, átlépvén a **H** pontba, hogy a melleken [mellkason] sebezzen egy döféssel (estocada), az ő mozdulatának kezdetén, mit az ilyetén sebzéshez tenne, ti nagy sietséggel (presteza) át fogtok lépni az **M** pontba, a ti kardotokat az övé fölé helyezvén, lefogván azt (sugetandola), s meg tudjátok őt sebezni vágással (tajo), avagy fél fonákkal (medio reues), avagy döféssel (estocada). Ámde ezen sebzések bármelyikénél a végrehajtásnak (execucion) vége [az kell legyen], hogy kifelé haladjatok az arányos távolságba (medio de proporcion): merthogy midőn ő más mozdulatot akarna tenni, hogy megsebezzen (ofender) titeket, oly messzeségben (distancia) találtassatok, hogy olyannyira lehetetlen legyen néki sebzést (herida) adni, miképpen oltalmazni (defenderse) is magát bármelyik ellen azok közül, mikről elmondottuk, hogy ti akarnátok rajta végrehajtani (executar).

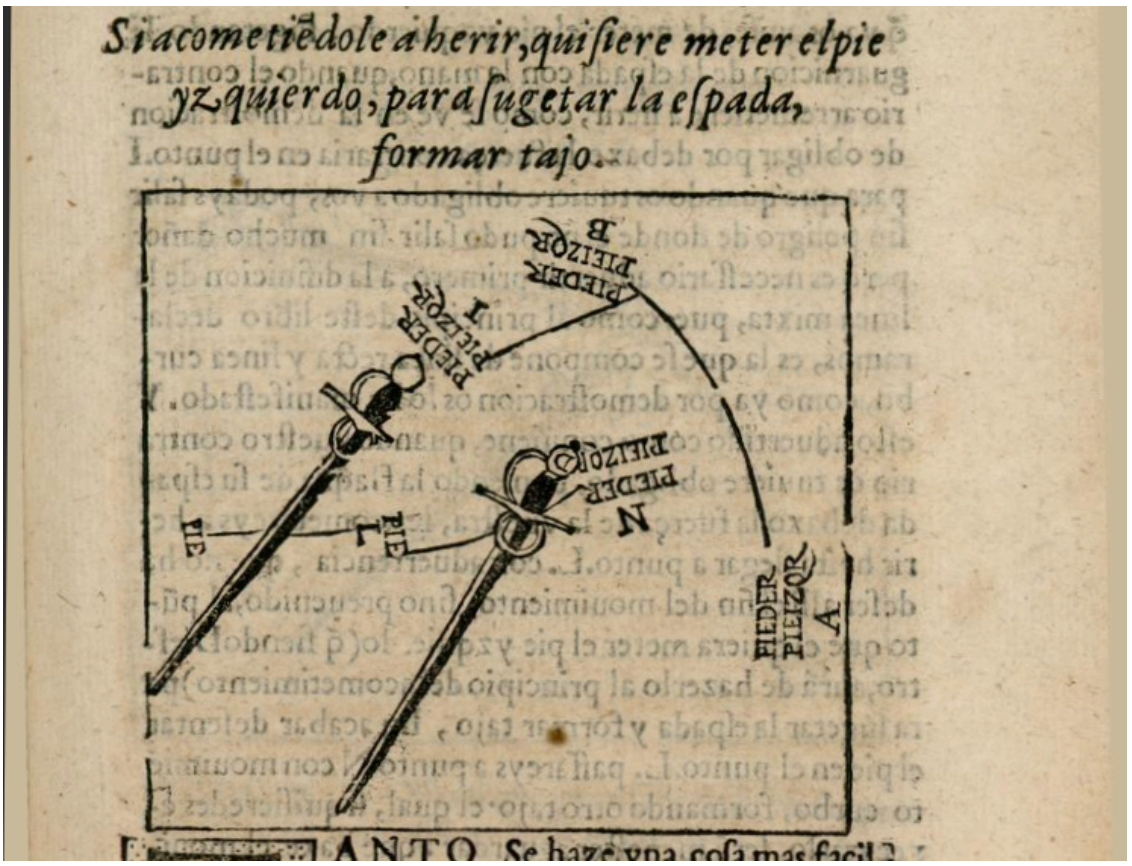

Ha rátámadván (acometiendole), hogy sebezzen, be akarná tenni [ki akarna lépni] a bal lábbal (pie yzquierdo), hogy lefogja a kardot (sugetar la espada), vágást (tajo) formálni.

ANNYIVAL könnyebben tétetik meg egy dolog, amennyivel nagyobb szorgalmatossággal (diligencia) tétetik: s könnyűséggel (facilidad) tenni egy sebzést (herida), s szorgalmatossággal kikerülni a veszélyből (peligro), oly mű ez, mi keveseknek adatik meg, s felettébb kevesen élvezik azt. S minthogy oly fontos [ez] sok esetre, mik elétek adódhatnak, illendő nagy gonddal (cuidado) figyelmeznetek ezen ábrázolásra (demostracion) s annak magyarázatára (declaracion): merthogy avégett, hogy megszabaduljatok a legnagyobb szigorral (rigor) bíró s legveszélyesebb sebzéstől, mi ezen a ponton vagyon, sőt attól is, mit a Vívóművészetet (Destreza) űzők a leginkább közönségesen (de ordinario) használnak: ez az, miről immár intettelek, hogy betenni [kilépni] a bal lábbal (pie yzquierdo), lefogván a kard markolatát (guarnicion) a kézzel, midőn az ellenfél (contrario) rátámadna sebezni, miképpen az látszik azon ábrázolásban, hol az ellenséges erő (fuerça contraria) alatt köteleznek (obligar) az **I** pontban. [S mindez azért,] avégett, hogy midőn titeket tartana kötelezve (obligado), veszély nélkül tudjatok kikerülni onnan, honnan ő nem tudott kikerülni nagy kár (daño) nélkül: ámde szükségeltetik először figyelmezni a vegyes vonal (linea mixta) meghatározására (difinicion), minthogy amint azt e könyv kezdetén magyaráztuk, az az, mi egyenes vonalból (linea recta) s görbe vonalból (linea curbo) tevődik össze, miképpen azt ábrázolás által már kinyilvánítottam néktek. S megfigyelvén ezt, amint illik, midőn a ti ellenfeletek titeket kötelezve (obligado) tartana, az ő kardjának gyengeségét (flaqueza) a tiétek ereje (fuerça) alá helyezvén, rátámadtok (acometereys) sebezni, mígnem eljuttok az **L** pontig. Oly figyelmeztetéssel (aduertencia), hogy nem ott kell lennie a mozdulat végének, hanem [előre] felkészülve (preuenido), azon pontban, midőn ő be akarná tenni a bal lábat (mit, Mester [Diestro] lévén, a támadás kezdetekor kell megtennie) hogy lefogja a kardot s vágást (tajo) formáljon, anélkül, hogy befejezné a láb letételét az **L** pontban, át fogtok lépni az **N** pontba görbe (curbo) mozdulattal, formálván egy másik vágást (tajo), melyet, hogyha végre akarnátok hajtani (executar), szükségeltetik megvárni, míg lejjebb ereszkedik a vágás természetes mozdulata (mouimiento natural), mit ő formál: avégett, hogy a kardok ne találkozzanak [ne ütközzenek össze]. S ha csupán megakadályozni (impedir) akarjátok: megölvén [kioltván] azon mozdulatot, megtehetitek, pusztán felhagyván azzal, hogy a fejre üssetek [vágjatok], s lefogjátok (sugetar) a kardját. S neveztetik ez Vegyes mozdulatnak (Movimiento mixto), a mondott okból, hogy egyenesen (recto) kezdődvén, görbén (curbo) végződik, éppúgy, miképpen maga a vonal: amint mindez látszik ezen ábrázolásból (demostracion).

****

****

****

****

****

****

*

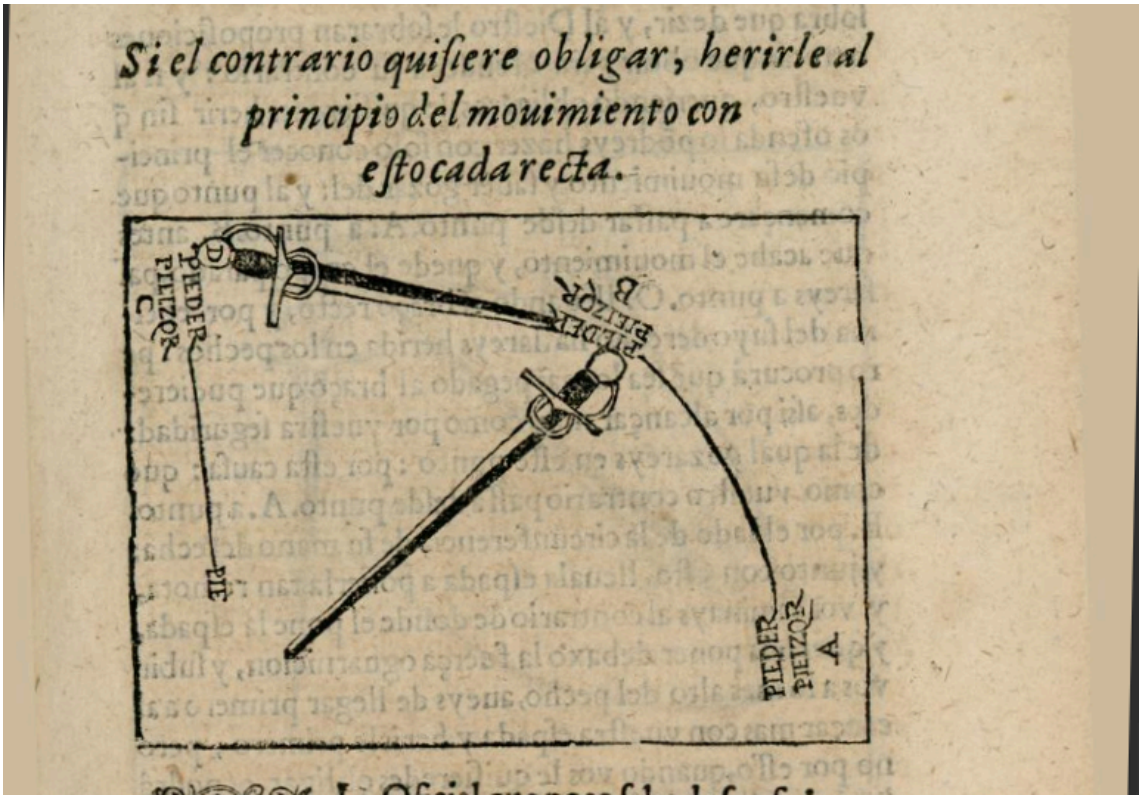

Ha az ellenfél (contrario) kötelezni (obligar) akarna, a mozdulat (movimiento) kezdetén egyenes döféssel (estocada recta) sebezni őt.

A MESTEREMBER (Oficial), ki keveset tud az ő mesterségéről (oficio), igyekszik azt palástolni (dissimularlo), lévén rövid [szűkszavú/visszafogott] a cselekvésben (en el obrar): avégett, hogy a hiányosság fel ne fedeztessék, s az, ki kevéssé bízik az ő Elméjében (Ingenio), gondot fordít arra, hogy rövid (breue) legyen a beszédében: merthogy ismeri önmagát, hogy nem élvezi azon bőséget (caudal) s ékesszólást (facundia), mi megkívántatik, hogy eleget tehessen a hivatásban (facultad), mit űz: S a Mester (Diestro), ki nem tudja, mire vagyon szüksége (lo que ha menester), s nincsen bizodalma (confiança) abban, mit tud: megelégszik azzal, hogy keveset s rövid ideig cselekedjék, avégett, hogy ne kerüljön ki gyalázatosan (vergonçosamente) legyőzötten: ámde midőn ezek mindegyike élvezi azon részeket, mik megkívántatnak az ő hivatásához (profession), az egyik nem szenved hiányt abban, mit feltaláljon (inuentar), s a másiknak mindig bőven akad mondanivalója (que dezir), s a Mesternek (Diestro) [is] bőven akadnak elhatározásai (proposiciones) avagy vívócselei (tretas), miket véghezvihet, hogy megsebezze az ő ellenfelét: s ha a tiéteket [a ti ellenfeleteket], midőn titeket akarna kötelezni (obligar), meg akarnátok sebezni, anélkül, hogy ő megsebezne (ofenda) titeket, megtehetitek, pusztán megismervén az ő mozdulatának kezdetét, s tudván hasznot húzni abból: s azon ponton, midőn megkezdené az átlépést az **A** pontból a **B** pontba, mielőtt befejezné a mozdulatot, s a test egy helyben [nyugton] maradna, át fogtok lépni az **O** pontba, egyenesen (recto) vezetvén a kart, s az ő jobb [karja] felett sebzést (herida) fogtok találni a melleken [mellkason]: ámde törekedvén reá, hogy az oly közel [olyannyira simulva/pegado] legyen a karhoz, amennyire csak tehetitek, úgy azért, hogy messzebbre érjetek el (alcançar), miképpen a ti biztonságotok (seguridad) okán is: melyet élvezni fogtok ezen a ponton: ezen okból (causa): hogy minthogy a ti ellenfeletek átlép az **A** pontból a **B** pontba az ő jobb keze felőli köríν (circunferencia) oldalán: s egyúttal, a kardot oda viszi, hogy oly távolra helyezze azt, s ti ellenkező irányba haladtok ahhoz képest, hová ő a kardot helyezi, s az erő (fuerça) avagy a kardkosár (guarnicion) alá akarván azt helyezni, s ti [pedig] a mellkas legmagasabb részéhez felemelkedvén, kényszerűségből hamarabb fogtok odaérni [elérni], messzebbre hatolván a ti kardotokkal, s hamarabb fogjátok őt megsebezni; ámde nem ezen okból, [hogyha] midőn ti akarjátok őt kötelezni (obligar), ő meg tudna sebezni titeket ugyanazon részen, minthogy azon ponton, midőn át akarna lépni az **O** pontba, le fogjátok fogni (sugetareys) az ő kardját a tiétekkel, eltávolítván azt a ti jobb oldalatok felé, s lépést (compas) adván a bal felőli köríven (circunferencia), s meg fogjátok őt sebezni egyazon rend szerint, s ott, hol ő akart megsebezni titeket: merthogy a Mesternek (Diestro) mindenben és mindenkoron diadalmasan (vitorioso) kell kikerülnie [a küzdelemből].

****

****

****

****

****

****

*

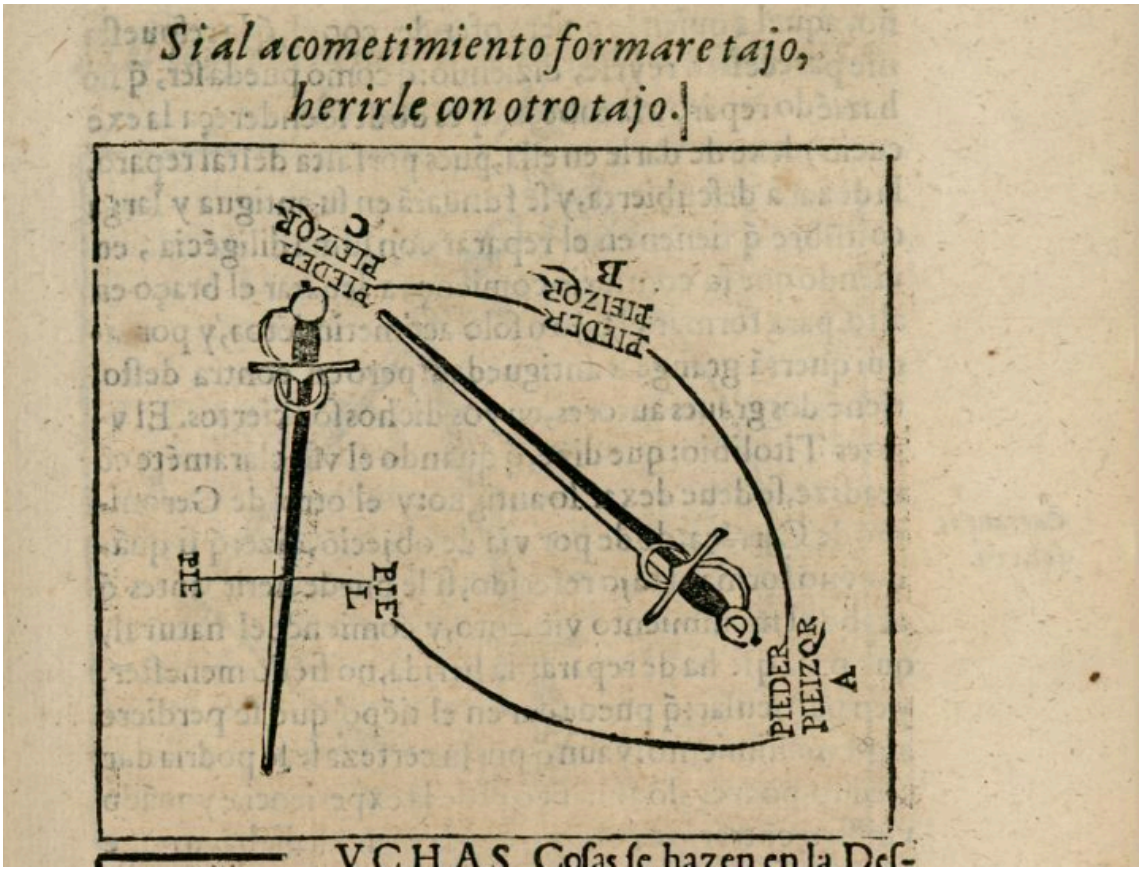

Ha a támadásra (acometimiento) vágást (tajo) formálna, sebezni őt egy másik vágással (otro tajo).

SOK dolog tétetik az igaz Vívóművészetben (Destreza verdadera), mik azelőtt nehézkesnek (dificultosas) tűntek nékünk a véghezvitelben (obrar), s lehetetlennek a tudásban (saber), s még csak át sem futottak a képzeletünkön (imaginacion): kérdezzük meg az ősi s közönséges vívóművészet (antigua y ordinaria destreza) professzorait [művelőit]: Mikor, avagy mily időben, miről emberek emlékezete él, avagy mily régi írásban (antigua escriptura) találtatott [oly dolog] megőrizve, hogy egy ily szigorú (riguroso) s rettenetes (terrible) vágás (tajo) ellen, miben az, ki azt formálja, minden erejét beleadja, mi őbenne vagyon, avégett, hogy a végrehajtás (execucion) a legerősebb (mas fuerte) legyen, [hogy ezen vágás ellen] ne formáljon hárítást (reparo), s hárítás nélkül, szabadon maradjon, anélkül, hogy bármily kárt (daño) [szenvedne el], [s] az, kit meg akarnak sebezni vele, kinek válasza, úgy tűnik nékem, [csupán az] lészen, hogy felkacag [kinevet minket], mondván: miképpen lehetséges az, hogy ne tegyen hárítást a fejre (merthogy oda irányul a végrehajtás [execucion]), s elmulassza megadni azt [ti. a hárítást], minthogy ilyetén hárítás hiányában fedetlenül [védtelenül] hagyja azt, s [mindez] azon régi s hosszas szokásra (costumbre) alapozódik [fundará], mit [mindenkoron] tartanak a legnagyobb igyekezettel (suma diligencia) való hárításban, midőn látják, hogy az ő ellenfelük (contrario) elkezdi felemelni a karját a magasba, hogy a vágást (tajo) avagy csupán a támadást (acometimiento) formálja, s mivégre akarna [ezzel] régiséget [ősiséget / antiguedad] nyerni? Ámde ezen [szokás] ellen vagyon két súlyos [tekintélyes] szerző (graues autores), kiknek mondásai [szavai] bizonyosak (ciertos). Az egyik Titus Livius (Titolibio): ki azt mondja, hogy midőn a gyakorlat [a józan ész, a szokás / vso] világosan ellentmond (contradize), el kell hagyni a régit: a másik pedig Geronimo de Carranza (Carrança): ki [egy] ellenvetés (objecion) útján mondja: hogy midőn valaki formálja a hivatkozott vágást (tajo referido), ha meg lehet őt sebezni [azelőtt], mielőtt befejezné az erőszakos mozdulatot (mouimiento violento), s megkezdené a természeteset (natural), mi az, mi [célja, hogy] sebezzen (herir), nem lévén szükség [hárításra], s kiváltképpen [azt mondja]: hogy bele lehet találni [sebezni lehet] azon időben (tiempo), miben elveszítene bárminő mozdulatot: s ámbár az ő bizonyossága (certeza) okán hitelt lehetne adni néki, ti meg tudjátok finomítani [tökéletesíteni tudjátok] ezt a tapasztalat (experiencia) által: s midőn a ti ellenfeletek (contrario) titeket kötelezne (obligare), a mondott módon, rátámadtok (arremetereys) reá onnan, hol ez áll: Láb (Pie), egészen az **L** pontig. azzal a határozottsággal (determinacion), hogy nem maradtok ott: s midőn ő a ti [ezen] lépésetekből (compas), mit rászántatok [hasznot húzván] vágást (tajo) formálna, az ő kardja a tiétek fölé fog kerülni, s onnan, egyazon ponton, midőn megkezdi formálni a vágást, át fogtok lépni az **L** pontból az **A** pontba, s ti formálni fogtok egy másik vágást (otro tajo), mi a testek s a vonalak (lineas) egyenlőtlensége (desigualdad) okán véget fog érni, s legelsőként fog odaérni [célba érni] a ti végrehajtásotok (execucion) a fejre, gondot viselvén arra, hogy kifelé haladjatok az arányba [a megfelelő távolságba / proporcion], hol minden kétséget kizáróan bizonyosan (por cierto) megtaláljátok [a biztonságot].

****

****

****

****

****

*

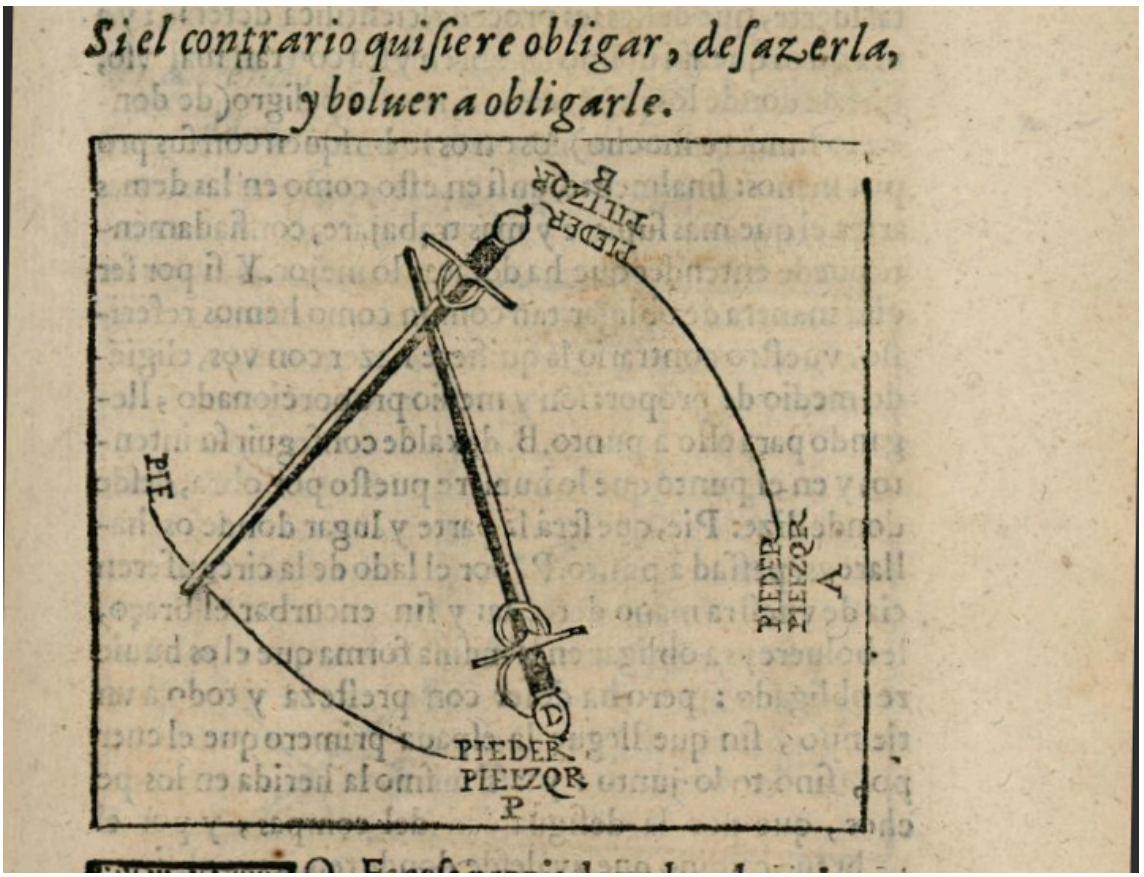

Ha az ellenfél (contrario) kötelezni (obligar) akarna, lerontani [azt] (deshazerla), s újfent kötelezni őt.

NEM tulajdona [sajátja / cosa propia] egyetlen embernek sem, s nem is bírhat afölött különös hatalommal (dominacion particular) az, mi másokkal [mások számára] is közös (comun), s nem fog élvezni, s nem is tud használni semminemű uralmat (señorio), mit a többiek ne élveznének: végezetül, mint oly dolog, mi mindenek által birtokoltatik (posseyda), s ugyanez érthető meg a Vívóművészetben (Destreza) is, s az ő elhatározásaiban (proposiciones), minthogy mindeneknek közös lévén, ki-ki tudni fogja azokat: s az alkalmakkor, mik elébe adódnak, véghez fogja vinni azokat, s hasznot húz belőlük (valdra dellas), ámbár nem minden felettébb fontos különbségtétel (importantissima distincion) nélkül az emberek s az ő értelmük (entendimientos) között: merthogy némelyek nagy Elmével (Ingenio) s nagy megfontolással (consideracion) fogják azokat véghezvinni, oly [tal] módon [suerte], hogy azokból tudományos védelem (cientifica defensa) származzék nékik: s lesznek mások, kik hasonlatosképpen fogják azokat véghezvinni, s oly rossz gyakorlattal [rossz módon / mal vso], hogy honnan az elsők veszély nélkül kerülnének ki (holott abból [ti. veszélyből] sok is lenne), a többiek a maguk tulajdon kezeivel keresik azt [ti. a veszélyt]: végezetül, ekképpen ebben, miképpen minden egyéb művészetekben (artes), az, ki többet tud s többet fáradozik, bizodalommal (confiadamente) megértheti, hogy a legjobbat fogja kinyerni. S ha ezen módja a kötelezésnek (obligar) oly közös (comun), miképpen elbeszéltük, s a ti ellenfeletek (contrario) azt akarná tenni veletek, kiválasztván az arányos távolságot (medio de proporcion) s az arányosított távolságot (medio proporcionado), elérkezvén evégett a **B** pontba, hagyjátok őt elérni a szándékát (intento), s azon ponton, midőn műbe foglalta [véghezvitte] azt, onnan, hol ez áll: Láb (Pie), mi az a rész s hely lészen, hol találtattok, lépjetek át (passad) a **P** pontba, a ti jobb kezetek felőli körív (circunferencia) oldalán: s a kar behajlítása (encurbar) nélkül, újfent kötelezni (boluereys a obligar) fogjátok őt egyazon formában, miképpen ő kötelezett titeket: ámde ennek sietséggel (presteza) kell lennie, s mindent egyazon időben, anélkül, hogy hamarabb érne oda a kard, mint a test, hanem minden együtt: s hasonlatosképpen a sebzés (herida) a melleken [mellkason], mely a lépés (compas) egyenlőtlensége (desigualdad) okán, s a rövid út (breue camino) okán, mi onnan vagyon, hol kötelezve (obligado) tartjátok, a mellkasig, könnyűséggel (facilidad) véghezvihető minden, miután megelőzte az a gyakorlás (exercicio), mi illendő, amint arra [már] intettünk (avisado).

****

****

****

****

****

****

*

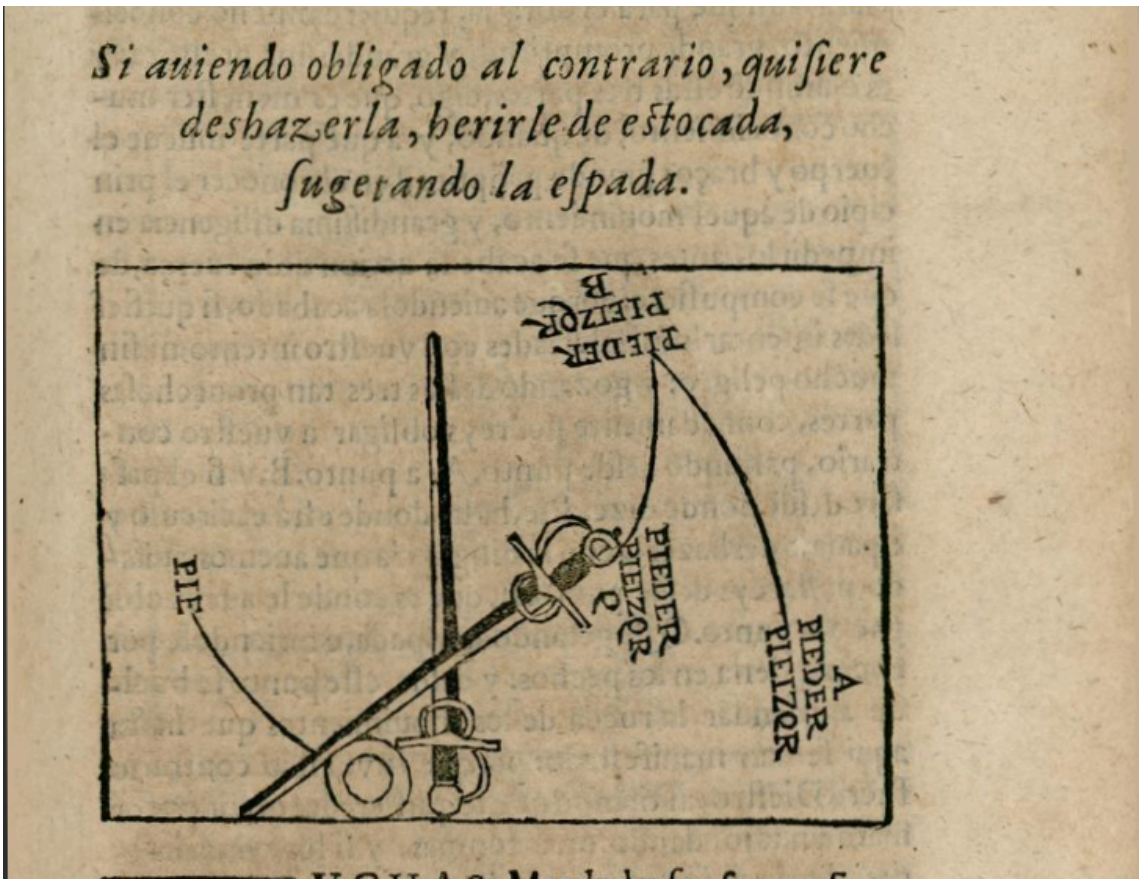

Ha kötelezvén (obligado) az ellenfelet, ő le akarná rontani [azt] (deshazerla), döféssel (estocada) sebezni őt, lefogván a kardot (sugetando la espada).

SOKKALTA több kétség (dudas) adódik [kínálkozik] mindenkoron annak, ki többet tud, ámde elsimítja s megkönnyíti azokat az, hogy nem veszíti el a reménységet (esperança) a tanulmányozásban (estudio), minthogy ez az, mi által az Értelem (Entendimiento) eléri azt, mit sóvárog (conforme a su capacidad / az ő képessége szerint): s minthogy a tiétek [a ti értelmetek] kívánni fogja a tudást, miképpen kell hasznot húznotok a ti ellenfeletekből, ha miután ti kötelezтétek (obligado) őt, ő ugyanezt akarná tenni, mi a legutolsó pont [eset], mi idáig felfedeztetett, [mindezt] elétek tárja ezen ábrázolás (demostracion), miben az felettébb világosan (a la clara) megnyilvánul világosan (clara), ámbár ahhoz, hogy azt véghezvigyétek (obrarla), sok ismeret (conocimiento), nagy gyorsaság (promptitud) s felettébb nagy sietség (presteza) szükségeltetik: s megmagyarázván ezen három részt, mondom, hogy sok ismeret szükségeltetik arról, mikor s mely rész felé mozdítja a testet s a kart: nagy gyorsaság (promptitud) azon mozdulat kezdetének megismerésében, s felettébb nagy szorgalmatosság (diligencia) annak megakadályozásában, mielőtt véget érne az erő cselekedete (accion de la fuerça), miből az összetevődik (compusiere): merthogy ha már befejezte azt, s meg akarnátok próbálni [szándékozni / intentarlo], sem a ti szándékotokat (intento) nem érnétek el, sem [nem kerülnétek ki ebből] nagy veszély (peligro) nélkül: s élvezvén ezen három oly hasznot hajtó (prouechosas) részt, bizodalommal (confiadamente) tudjátok kötelezni (obligar) a ti ellenfeleteket, átlépvén az **A** pontból a **B** pontba. S ha ő átlépne onnan, hol ez áll: Láb (Pie), egészen addig, hol a kör s a kard vagyon, hogy azt [a ti kötelezéseteket] lerontsa (deshazerla) azon szorgalmatossággal (diligencia), miről intettünk (auisado), át fogtok lépni a **B** pontból, mi az, hol őt kötelezтétek, a **Q** pontba, lefogván a kardot (sugetando la espada), s megsebezvén őt amannak [a kardnak] felette a melleken [mellkason]: s ezen pontból újra elkezdi visszacsinálni [visszafelé bejárni / defandar] a mozdulatok kerekét (rueda de los movimientos), mik idáig kinyilvánítattak: merthogy ha a ti ellenfeletek Mester (Diestro) volna, azon időben, midőn ti meg akarjátok őt sebezni, egy vágást (tajo) fog formálni, adván egy másik lépést (compas), s hogyha ti felismeritek [ezeket], az ő mozdulatának kezdetekor formálni fogtok egy másikat, s legott elérkezik az akadály (atajo), mi az egyetemes (universal) [elv/dolog], s mibe bekerülvén, [az olybá tűnik majd, mint] a végtelenbe (infinito) haladni, s soha véget nem érni.

****

****

****

****

****

****

*

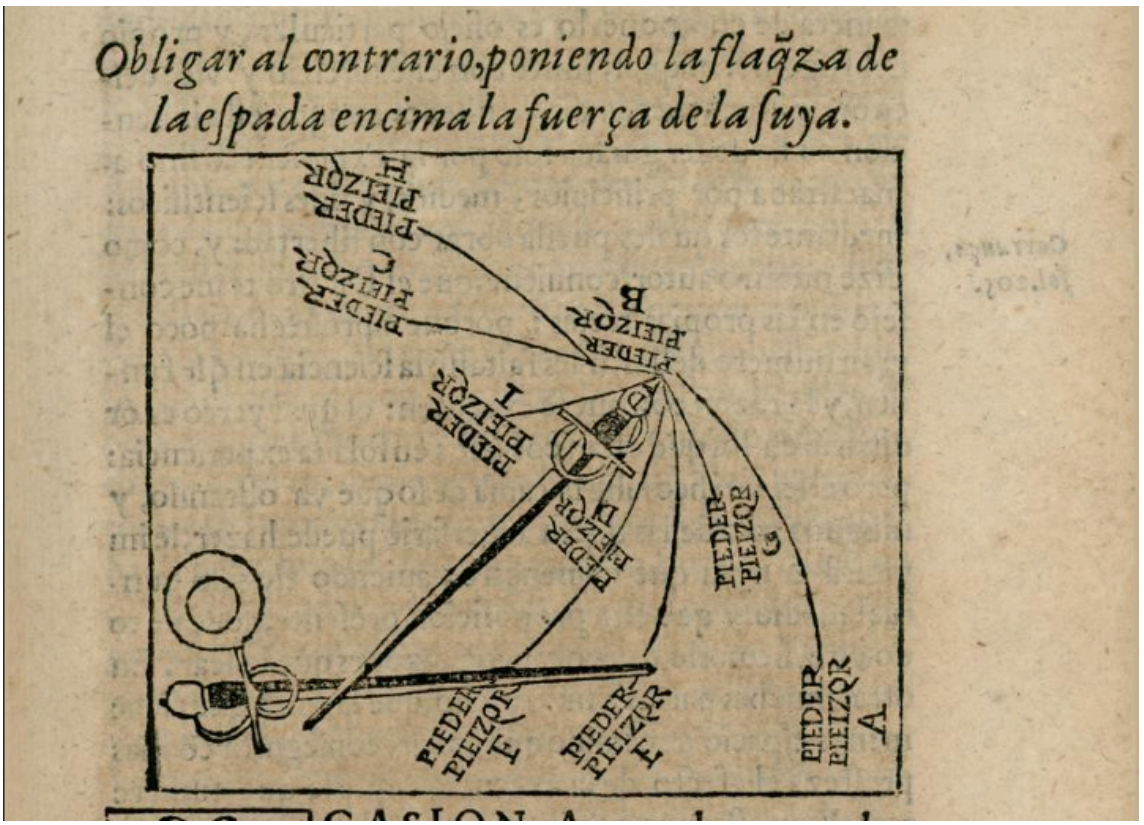

Kötelezni (obligar) az ellenfelet, a kard gyengeségét (flaqueza) az övének ereje (fuerça) fölé helyezvén.

ALKALOM (Ocasion) adódik sok dolgot tenni az igaz Vívóművészetben (Destreza verdadera), s azokat felettébb különböző módokon véghezvinni: mik, Mesterek (Maestros) hiányában, abbamaradnak, s rejtve maradnak, anélkül, hogy az emberek hírt kapnának felőlük [tudomást szereznének róluk]: merthogy a Vívóművészetnek tágas s kellemetes mezején (prado), [mely] leggyönyörűségesebb kert (jardin hermosissimo), s [telis-tele] gyönyörű s gyógyító virágokkal, kinek kertésze az Értelem (Entendimiento), [az Értelem] a különféle illatos füvekből s virágokból, mik a tekintetnek legszebbek, s erényükben [hatásukban] megóvók (preseruatiuas), egybeszedvén egy különös bokrétát (ramillete), kinek leglágyabb illata s természetes erénye (virtud) az ember oltalmazására (defensa) szolgáljon, ámbár a módja (manera) annak összeállításának (componerlo) az Elménék (Ingenio) különös (particular) s tulajdon mestersége (oficio): mely az [állandó] gyakorlással (exercicio) s használattal (vso) egyetemben minden áldott nap újat fedez fel s talál ki: ámbár ezen találmány (inuencion) nem vezéreltethetik pusztán a tapasztalat (experiencia) által, hanem tudományos (scientificos) alapelvek (principios), eszközök (medios) s célok (fines) által kell taníttatnia [mesterien irányíttatnia / amaestrada]: mik által szabadsággal cselekedhetik (obrar): s miképpen a mi szerzőnk [Carranza] mondja, illendő, hogy a Mester (Diestro) tanácsot vegyen [megfontolást tegyen] a tulajdon vívócseleiben (tretas): merthogy keveset használ (aprouecha) azoknak nagy száma, hogyha hiányzik belőlük a tudomány (sciencia), miben alapoztatnak, s az ész (razon), miáltal végrehajtatnak (se executen): mely tévedés (yerro) közönséges (ordinario) azokban, kik pusztán a tapasztalatban (experiencia) bíznak: ámde a tudományos [vívó] (scientifico) ismeri az okát (causa) annak, mit cselekszik, s semminemű dolog, mit az ő ellenfele (aduersario) tehetne, nem fogja megakadályozni a vívócselben (treta), mit megkezdett, kiválasztván a pontos távolságot (puntual medio): s hogy ezen jelenvaló elhatározás (proposicion) mindezt élvezze, oly észérvekkel [okokkal] kell azt bebizonyítanunk, mik [valóban] azok. Sok más helyütt elmondottuk, hogy azon vonal (linea), melynek kevesebb mozgásbeli utat (espacio de camino) kell bejárnia, nagyobb sietséggel (presteza) fogja elérni a végrehajtás okozatát (efecto de la execucion), mint az, melynek [útja] hosszabb. S ebben nincsen kétség, minthogy ezen ábrázolás (demostracion) világosan (a la clara) kinyilvánítja az ellenséges [kard] felett lévő kardban (espada), hogy mily rövid utat (breue camino) kell bejárnia, mígnem eléri [az ellenfelet] sebezni: s ő maga [ti. az ábrázolás avagy a kard] nyilvánítja ki mellesleg (de camino), hogy az ellenséges test mely részére kell vetni a szemeket [a tekintetet]: avégett, hogy a kard mozdulatainak különbözőségének (diferencia) megfelelően könnyű legyen [számára] az odaérés (llegar): s egyetemben [azzal] a tudással (noticia), hogy mily mozdulatokat kell tenniük a lábaknak, s mely rész felé, avégett, hogy megnyerjék [megelőzzék / ganar] azokat, miket az ellenfél (contrario) tehetne: s midőn egyszer megformáltatott, az ellenfél nem bír könnyűséggel mozdulatot tenni anélkül, hogy a Mester (Diestro) meg ne sebezné (ofenda) őt, minthogy immáron sok fokot (grados) nyert az ő testének élbe állításával (perfil del cuerpo): s elhagyván a kard az ellenséges kardot oly távol s oly elválasztva (apartada) [tartván] az ő testétől, a magáét oly közel helyezi az ellenfélhez, hogy könnyűséggel el tudja őt érni (alcançar), s ilyetén helyről (paraje) az ő kezében vagyon a mozdulat kezdete, mit [amaz] tenne, legyen az a jobb lábbal a bal keze felőli körív (circunferencia) oldalán, avagy a bal [lábbal] a jobb oldalon: s ha vissza akarna vonulni (retirarse), azt sem tehetné meg anélkül, hogy meg ne sebeztetnék: s ha szándékosan (de industria), avagy más okból nyugton maradna (estuuiesse quedo), ugyanazon veszélyben (peligro) forogna,

anélkül, hogy a Mester (Diestro) bármifélében [forogna]. Végezetül, ez oly elhatározás (proposicion), hogyha az ellenfélben (aduersario) hajlandóság (disposicion) mutatkoznék annak formálására, az ő veszélye s kára (daño) bizonyos (seguro), lévén a mozdulat oly rövid, oly szabad, oly sietős (presto), s szinte felfoghatatlan (incomprehensible): s ámbár igaz, hogy a gyengeségnek (flaqueza) mindenkoron menekülnie kell az erő (fuerça) elől, miképpen az egyik ellenfélnek a másik elől, minthogy az ellen lehetetlen dolog felülkerekedni (preualecer): s ezen a ponton, mikor megszegjük ezen szabályt (regla), az felettébb is meglehet [jól is van ez így], merthogy a Mester (Diestro) szándéka nem az (miképpen mondják), hogy puszta kézzel [avagy nyers erővel / a braço partido] küzdjön az ő kardjának gyengeségével az ellenséges kard ereje ellenében, hanem hogy egy hadicselt (estratagema) s némiféle megtévesztést (engaño) formáljon, mit szorgalommal (industria) s művészettel (arte) visz véghez annak szemei előtt, kinek a kárt el kell szenvednie, s hogy ő maga a tulajdon kezeivel vegye magára annak szigorát [rigor del = rigor de él], s bízvást állítható, s ugyanazon igazsággal, hogy az elmúlt [előző] elhatározásban, midőn a gyengeséget az erő alá helyeztük (minthogy az s emez egy s ugyanaz, s mindkettőből ugyanazon okozatok [efectos] származnak), ahányszor csak megtétetett, oly újszerűséget (nouedad) s különös csodálatot (admiracion estraña) okozott: merthogy a maga pontján [tökéletesen] megformálván azt, oly szabadságot élvez, s oly rejtett s titkos uralommal (señorio oculto y encubierto) bír, hogy megragadva [foglyul ejtve / cogidos] tartja a lépéseket (passos) s utakat, mikon az ellenfél sebezni indulhatna, avégett, hogy ugyanazon ponton megsebezze őt: merthogy [porque] ha valamely fonákot (reues) akarna formálni, azon túl, hogy nincsen hozzá megkívánt távolsága (medio conueniente), eltávolítja az ő kardját, az ellenségest [ti. a miénket] pedig a testéhez közel hagyja: s ha vágással (tajo) akarna sebezni, elviszi a pontot (mi a kard hegye [punta de la espada]) az ellenfél elől, s leereszti azt a hegyesszögbe (angulo agudo), s legott hanyatló mozdulatot (movimiento remisso) teszen, a Mester (Diestro) kardja pedig derékszögben (angulo recto) [egyenesen] marad: s ha döféssel (estocada) akarna sebezni, a messzeség (distancia), mi az egyik testtől a másikig vagyon, oly nagy [larga], hogy midőn a test bármely részen belépne, oly rövid lészen a mozdulat, mit a Mester kardjának tennie kell, hogy elébe helyezkedjék, hogy azon ponton, midőn belép, [már] találkozzék is vele, s minél véletlenszerűbben (accidentalmente) [hevesebben/kiszámíthatatlanabbul] lépne be, annál nagyobb csapást (golpe) fog kapni: s ha nyugton akarna maradni, anélkül, hogy mozdulatot tenne, várván azt, mit a Mester tenne, az [ti. a mester mozdulata] oly rövid lészen, hogy mire el akarná azt hárítani (remediar), [már] orvosolhatatlan (sin remedio) lészen: s ha tartást (postura) akarna váltani, azt hívén, hogy [ezáltal] nagyobb biztonságba (seguridad) vonul, a változtatás (mudança), mit tenne, annál is inkább hasznot hajtó (prouechosa) lészen a megformált vívócsel (treta) végrehajtásához (execucion). S minthogy, amint mondottuk, az elmúlt elhatározás s emez egy s ugyanaz, s a mozdulatok is ugyanazok, nincsen miért ábrázolás (demostracion) által részletezni (especificar) azokat, minthogy az elsőkben [az előzők által] leckét vehettek (licionaros) [megtanulhatjátok] mindkettőt, oly pontos távolságot (medio) tartván az egyikhez, miképpen a másikhoz, csupán az fog ide tétetni, miképpen kell azt lerontani (deshazer), s mily ellenszerrel (remedio) fogunk bírni, ha az ellenfél (contrario) akarná lerontani azt, minthogy bír némi megfontolásra érdemes különbséggel (diferencia de consideracion), s [minthogy] különböznek a kardok szögei (angulos), a test élbe állítása (perfil) s a lábak lépése (compas de pies).

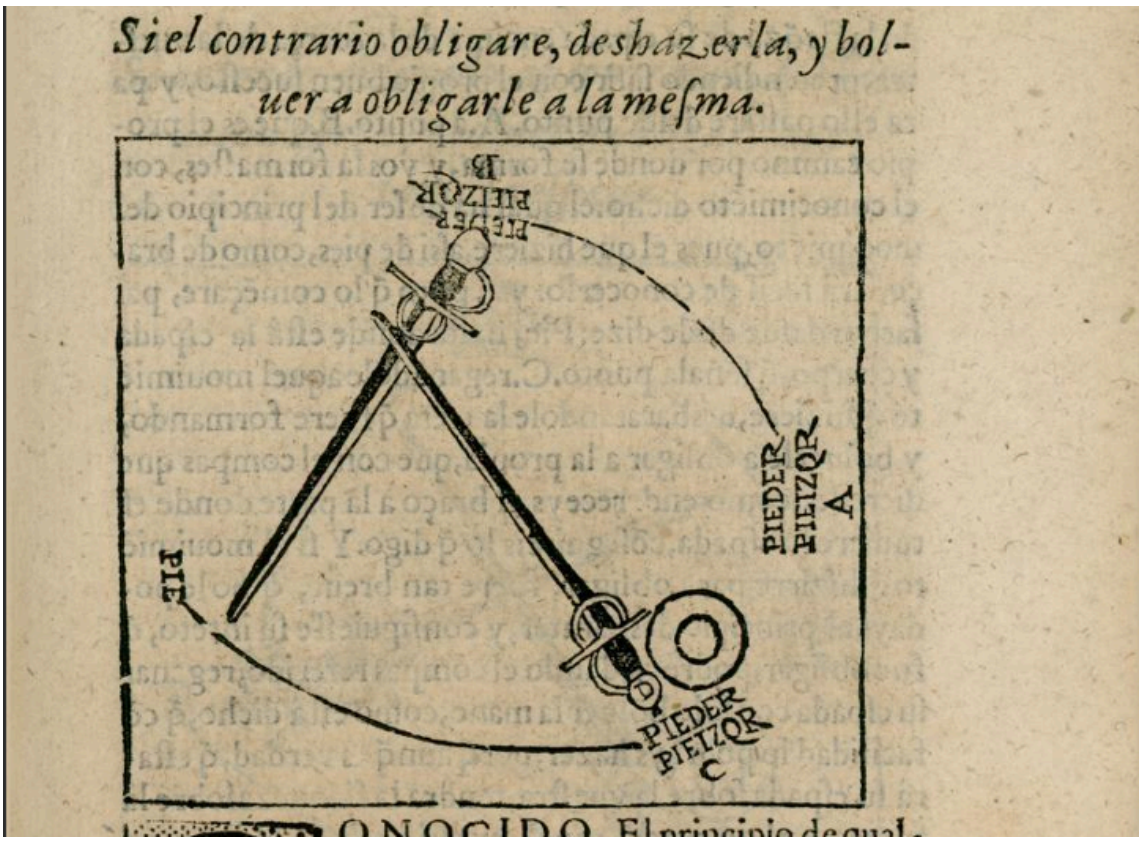

Ha az ellenfél (contrario) kötelezne (obligare), lerontani azt (deshazerla), s újfent kötelezni őt ugyanazon [formában] (a la mesma).

ISMERVÉN valamely műnek (obra) kezdetét, mit az ember tenni akar, könnyűséggel (facilidad) el fog jutni annak tökéletes tudásához (perfeccion de saberla), s a célok (fines) eléréséhez, minthogy oly régi (antiguo) s igaz (verdadero) mondás ez, miszerint a kezdetekben (principios) vagyon az egésznek a nehézsége (dificultad): s hogy a Mester (Diestro) élvezi ezen ismeretet (conocimiento), oly nagy fontossággal bír, hogy önmagának ígérhet boldog kimenetelt (dichoso sucesso) abban, mibe belekezd: s ugyanezt ígérem én is néktek, a Vívóművészetnek bármely pontján, mibe csak belekezdenétek általa: s élvezvén ugyanebben ugyanezt, ha a ti ellenfeletek kötelezni (obligar) akarna titeket, miképpen nemrégiben ti köteleztétek őt, helyezvén az ő kardjának gyengeségét (flaqueza) a tiétek ereje (fuerça) fölé, amaz szándékkal (pretendiendo), hogy ugyanoly jó kimenetellel (buen sucesso) kerüljön ki, s evégett átlépne az **A** pontból a **B** pontba, mi ugyanazon út, min az formáltatik, s ti formáltátok, a mondott ismerettel (conocimiento): minek a mozdulat (mouimiento) kezdetéről (principio) valónak kell lennie, minthogy amit tenne, úgy a lábakkal (pies), mint a karral (braço), könnyű lészen felismerni: s azon ponton, midőn megkezdené azt, át fogtok lépni onnan, hol ez áll: Láb (Pie), egészen addig, hol a kard s a test vagyon, mit a **C** pont jelöl, visszanyervén (reganandole) azon mozdulatot, mit ő tenne, meghiúsítván [lerontván] néki a vívócselt (treta), mit formálna, s újfent kötelezvén (boluerle a obligar) őt ugyanarra, mely [kimenetelt] azon lépéssel (compas), mit adnátok [tennétek], amint a kart azon rész felé irányítjátok, hol az ő kardja volna, el fogjátok érni, mit mondok. S ha a mozdulat, mit tenne, hogy kötelezzen, oly rövid (breue) volna, hogy nem tudnátok azt a kezdeténél meghiúsítani (desbaratar), s elérné az ő szándékát (intento), mi a kötelezés (obligar) volt, megtehetitek, adván a hivatkozott lépést (compas referido), hogy visszanyeritek az ő kardját csupán a kéz megfordításával [boluer la mano], miképpen elmondatott, mit könnyűséggel (facilidad) megtehettek, merthogy ámbár igaz, hogy az ő kardja a tiétek felett lészen, a gyengeség az erő fölött lészen, s ő nem fog bírni nagy [erővel]: s ekképpen újfent kötelezvén őt, várhattok az ő mozdulataira. S avégett, hogy ne maradjon néki ideje megtenni ugyanezt [ti. amit mi / lo propio], jó lészen (seria bien), midőn azt lerontjátok (deshaziendo), minthogy a kardot az ő melle (pecho) előtt fogjátok elvinni (passareys), az út felénél (al medio del camino), onnan, honnan megkezdenétek a mozdulatot, egészen addig, hol az véget érne, mi ott lészen, hol a kard s a test vagyon, közölni fogtok (comunicareys) egy kevéssel több erőt (vna poca de mas fuerça), s megsebziteket őt a melleken: ámde ennek az út felétől (desde el medio del camino) kell lennie: merthogy ha a kezdetekor (al principio) volna, s ő hagyná leesni [leereszteni] az ő kardját, természetesen megeshetnék, valami vigyázatlanság (descaydo) okán, hogy kár (daño) esnék rajtatok, ámbár az egyetemes [szabály/hárítás] (universal) megszabadítana titeket.

****

****

****

****

****

****

*

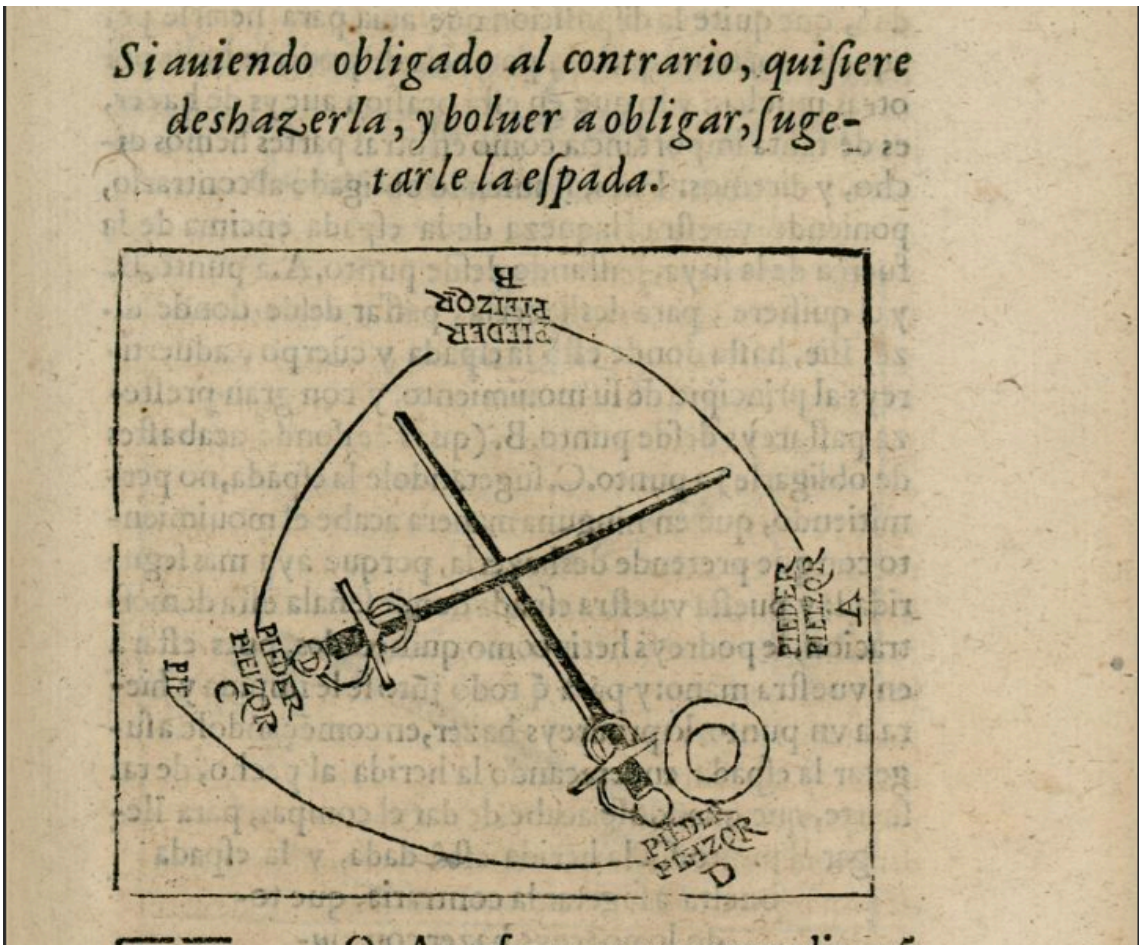

Ha kötelezvén (obligado) az ellenfelet, ő le akarná rontani azt (deshazerla), s újfent kötelezni [akarna], lefogván az ő kardját (sugetarle la espada).

NINCSEN oly dolog, minek ne volna orvossága [ellenszere / remedio], midőn az ember azt tudományos eszközökkel [módszerekkel / medios scientificos] keresi: s ezek megkönnyíttetnek a sok gyakorlás (exercicio) által: merthogy ezen két dolog együtt biztonságot (seguridad) s jó kimenetelt (buen successo) ígér bármely veszélyben (peligro), s bármely vívócselnél (treta), mi az ilyetén eszközök által kezdetett, folytattatott s fejeztetett be. S mindezt feltételezvén, ne adjon néktek aggodalmat [gondot / cuidado], ha [az ellenfél] tudja is, miképpen rontsa le azon sebzést, melyre ti őt kötelezitétek: mert ámbár igaz [verdad], hogy [ezáltal] elveszi azon alkalmasságot [készséget], mi megvolt, hogy azon a részen megsebezzétek őt, nem veszi el a hatalmat [lehetőséget / potencia], hogy sok más [részen] megsebezhessétek: s mit ezen alkalommal tennetek kell, oly nagy fontossággal bír, miképpen azt más helyütt [már] elmondottuk, s el is fogjuk mondani. Nos, ha kötelezvén az ellenfelet, a ti kardotok gyengeségét (flaqueza) az övének ereje (fuerça) fölé helyezvén, átlépvén az **A** pontból a **B** pontba, s ő, avégett, hogy azt lerontsa (deshazerla), át akarna lépni onnan, hol ez áll: Láb (Pie), egészen addig, hol a kard s a test vagyon, figyelmezzetek az ő mozdulatának kezdetére (principio), s felettébb nagy sietséggel (gran presteza) át fogtok lépni a **B** pontból (mely az a hely vala, hol befejeztétek az ő kötelezését) a **C** pontba, lefogván az ő kardját, semmiképpen sem engedvén, hogy befejezze azon mozdulatot, mellyel azt lerontani törekszik, avégett, hogy nagyobb legyen a biztonság (seguridad): s a ti kardotok oda helyeztetvén, hol ezen ábrázolás (demostracion) mutatja, meg tudjátok őt sebezni amiképpen csak akarjátok, minthogy [a döntés] a ti kezetekben lészen: s avégett, hogy mindez egyszerre akadályoztassék s a sebzés egyazon pontban [időben] adassék meg, megtehetitek ezt, midőn elkezditek le fogni a kardját, egyenesen a mellkasra [pecho] irányítván a sebzést, oly módon, hogy mikor befejeztetik a lépés (compas), hogy a **C** pontba érjetek, a sebzés [már] megadott legyen, s a kard újfent lefogva tartsa az ellenfélét, mit mind felettébb nagy könnyűséggel (mucha facilidad) megtehettek.

****

****

****

****

****

*

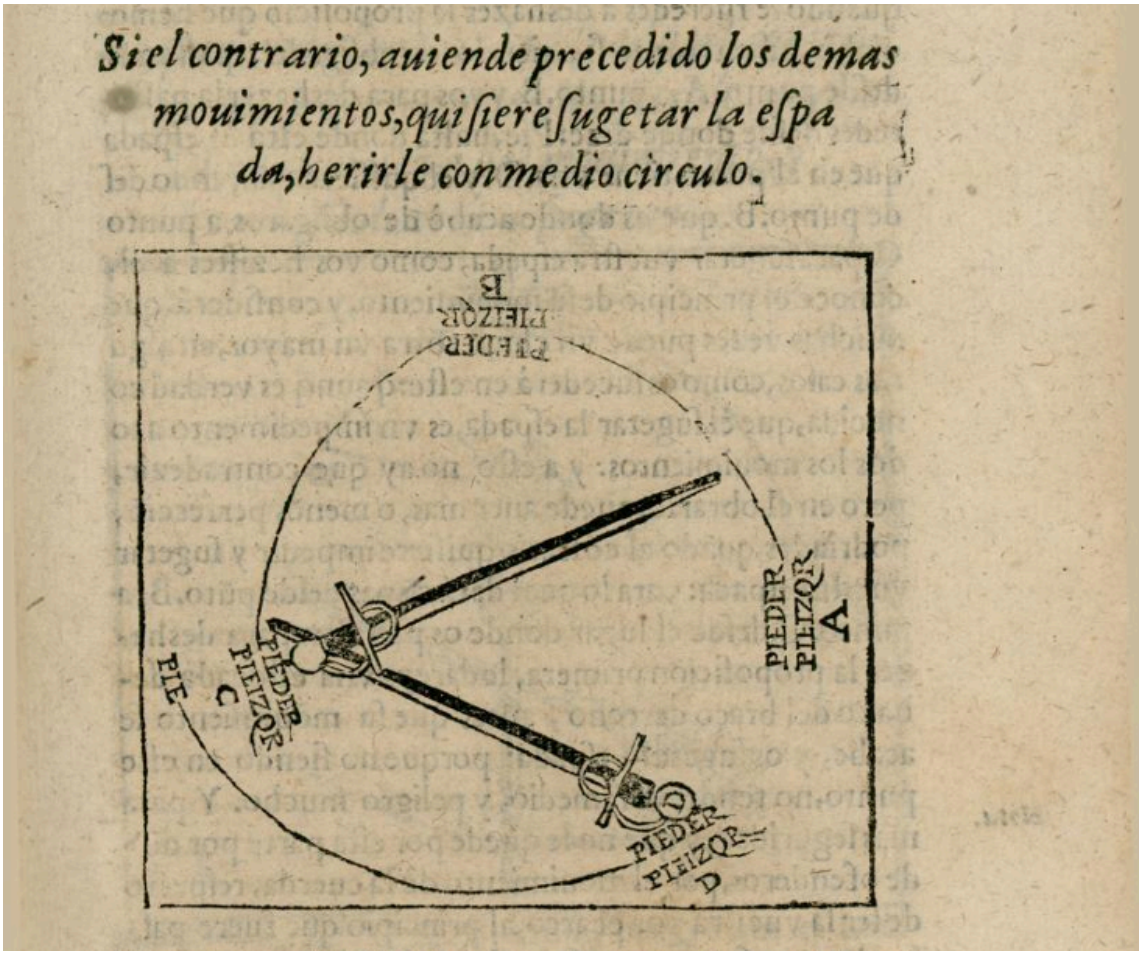

Ha az ellenfél, miután megelőzték a többi mozdulatok (mouimientos), le akarná fogni a kardot (sugetar la espada), félkörrel (medio circulo) sebezni őt.

MINDEN, mi jó, azt elragadja az ember, cselekedettel (obra) avagy vággyal (desseo), felettébb nagy sóvárgással (codicia): merthogy ez a jónak egyik nagysága, hogy megmutassa, hogy valójában az [ti. valóban jó], s hogy mindenek kívánják és sóvárogják azt: s ezen okból, látván, hogy oly jó azon akadályozás (impedimento), mit ti tettetek néki, nem csupán ezen a ponton, hanem a többi mindegyikében, ő [is] ugyanazt akarja majd tenni, midőn ti le akarnátok rontani (deshazer) az elhatározást (proposicion), miről szóltunk, figyelmezzetek rá, hogyha kötelezvén (obligado) titeket, átlépvén az **A** pontból a **B** pontba, s ti, hogy azt lerontsátok, átlépnétek onnan, hol ez áll: Láb (Pie), egészen addig, hol a kard vagyon, melynek a markolatgombjánál (pomo) egy **D** vagyon, s ő akarná, átlépvén a **B** pontból (mely az, hol ő befejezte a ti kötelezésteket) a **C** pontba, hogy lefogja (sugetar) a ti kardotokat, miképpen ti tettétek ővele, ismerjétek meg az ő mozdulatának (movimiento) kezdetét, s fontoljátok meg, hogy sokszor képes egy kicsiny [ti. egy kisebb kör/mozdulat] a nagyobb ellenében bizonyos esetekben, miképpen ezen [esetben is] meg fog esni veletek: merthogy ámbár ismert igazság, hogy a kard lefogása akadályt (impedimento) jelent minden mozdulatnak: s ennek nincsen mit ellentmondani, ámde annak véghezvitelében (obrarlo) lehet több avagy kevesebb tökéletesség (perfeccion), megtehetnétek, midőn az ellenfél (contrario) meg akarná akadályozni s le akarná fogni a ti kardotokat: mihez lépést (compas) fog adni a **B** pontból a **C** pontba, azon helyről, hová ti átléptetek, hogy lerontsátok az első elhatározást, [hogy] adtok néki egy döfést (estocada) a jobb kar alatt, mielőtt az ő mozdulata véget érne, s lefogná a ti kardotokat: merthogy ha nem ezen a ponton lészen, nem lészen orvosságotok (remedio), s a veszély felettébb nagy [lészen]. S a nagyobb biztonság (seguridad) végett, s hogy ne maradjon néki ezen a részen [hely], honnan megsebezhetne titeket, a húr mozdulata (movimiento de la cuerda) által, tekintvén, hogy a tiétek a köríven (arco) történik, azon kezdetekor, midőn átlépne, hogy lefogja a ti kardotokat, kiszabadítjátok (librareys) azt, s az övé felett fogtok sebezni a melleken [mellkason], a jobb oldalon: s ha szükségeltetnék, avégett, hogy eltávolodjatok az ő kardjától, adni valamely lépést (compas), avagy felet (medio), a ti bal kezetek felőli köŕv (circunferencia) oldalán, meg fogjátok azt adni az ellenfél elhelyezkedése (disposicion) szerint: merthogy ha az [a lépés], mit ő tenne, rövid volna, kényszerűségből (forçoso) néktek kell adnotok azt: s ha hosszú volna, maradjatok nyugton (quedo), minthogy ez a ti elhatározásotokra (disposicion) bízatik.

****

****

****

****

****

****

*

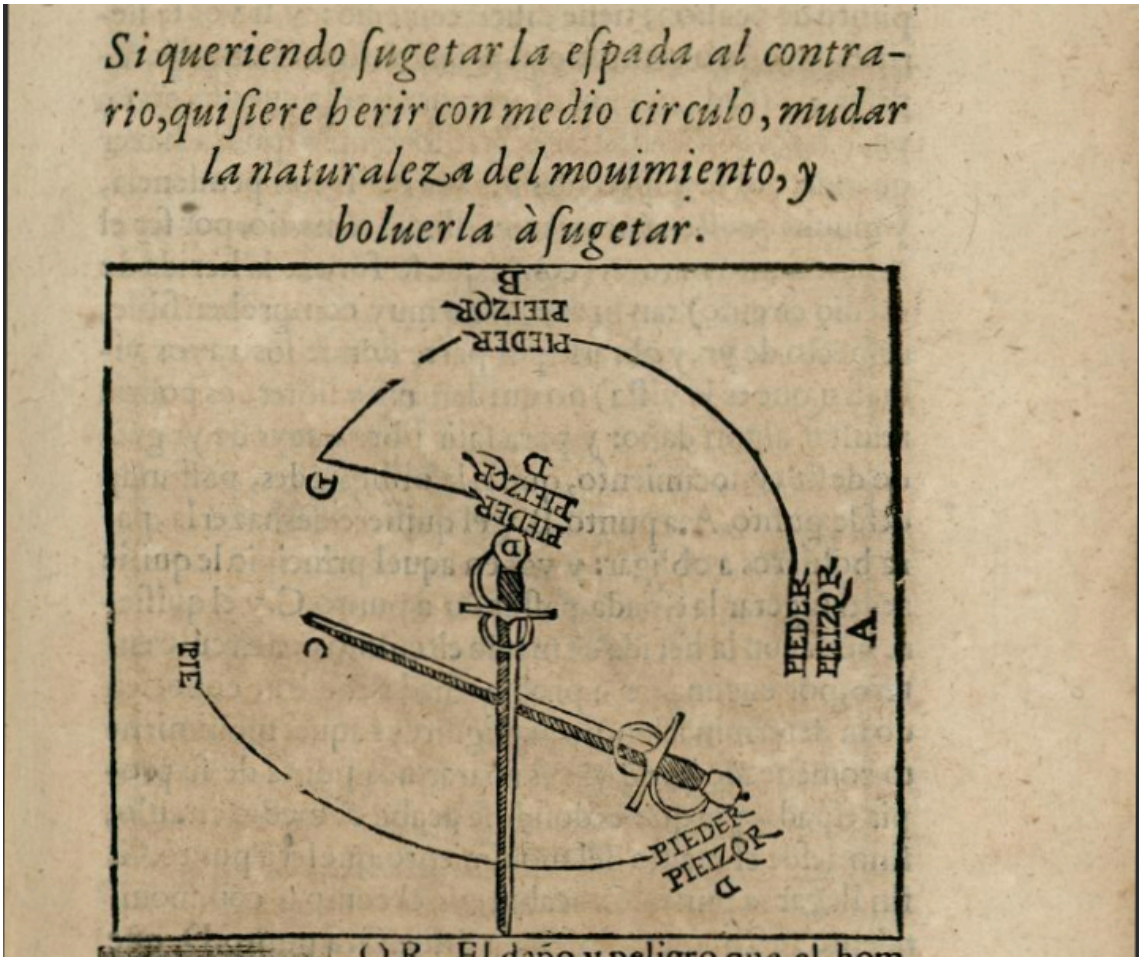

Ha akarván lefogni az ellenfél (contrario) kardját, ő félkörrel (medio circulo) akarna sebezni, megváltoztatni a mozdulat (movimiento) természetét (naturaleza), s újfent lefogásába térni [újfent lefogni azt].

MINTHOGY azon kárt (daño) s veszélyt (peligro), mit az okos (discreto) ember lát elszenvedni egy másik embert, [azt látván] okossággal (prudencia) s gondossággal (solicitud) fáradozik, hogy elhárítsa (remediar) s megszabaduljon egy másik hasonlatostól, okulván, miképpen mondják, a más kárán [idegen fejen / en cabeça agena], s közönségesen (de ordinario) azzal foglalatoskodik, hogy tanácsot vegyen az esetekből, mik megesnek: ugyanez illendő (conuiene) néktek is megtenni, s nem kevesebb gonddal (cuydado), minthogy a veszély (a fegyvereknél) az egyik legnagyobb [a legnagyobbak közül való], s elveszítvén egy alkalomnak pontját (punto de ocasion), nehézkes az orvossága [remedio]: s hogyha ti megsebeztétek a ti ellenfeleteket a kezdetekor, midőn ő le akarta fogni a ti kardotokat, legyen az a köríven (arco) avagy a húron (cuerda) keresztül, miképpen nemrégiben intettelek [auise] reá, értsétek meg, hogy ugyanezt tudja megtenni, midőn ti akarnátok őt lefogni: s hogyha okossággal (prudencia) s nagy sietséggel (presteza) nem készítenétek elő ellenszert [orvosságot / remedio], lévén a természetes mozdulat (mouimiento natural) (mivel a félkörös sebzés formáltatik) oly rövid (breue) s nem felettébb felfogható (comprehensible), tekintve, hogy oly részen halad s vitetik véghez, hol a látósugarak (rayos visuales) (mi maga a látás [vista]) nem maradnak felettébb szabadok, származhatna ebből néktek valami kár (daño): s avégett, hogy szabadon kerüljetek ki, ezen ismerettől (conocimiento) vezérelve kell haladnotok: hogyha ti köteleznétek (obligaredes) őt, átlépvén az **A** pontból a **B** pontba, s ő le akarná rontani (deshazerla) azt, hogy újfent kötelezzen titeket: s ti abban a kezdetben le akarnátok fogni a kardját, átlépvén a **C** pontba, s ő meg akarna sebezni a félkörös sebzéssel (herida de medio circulo), avagy a teljes körrel (circulo entero), a ti tulajdon kardotok felett, megismervén az ő elhatározását (determinacion), ne folytassátok azon megkezdett mozdulatot, merthogy az ő tulajdon kardjának hegyébe (punta) futnátok [állnátok meg], minthogy ott ér véget a félkör (medio circulo), hanem a mozdulat közepétől (medio), mi a **G** pont lészen, anélkül, hogy a **C** pontba érnétek, be fogjátok fejezni a lépést (compas) egyenes mozdulattal (movimiento recto), miképpen [az ábra] jelöli a **G** pontból a **D** pontba, mely egyike azon vonalaknak (lineas), mik az egyenesvonalú szöget (angulo rectilino) formálják, mit e könyv kezdetén ábrázolásba (demostracion) tettünk [ábrázoltunk]: miáltal oda juttok, hogy vegyes mozdulatot (movimiento mixto) tesztek, minthogy görbe (curbo) s egyenes (recto) mozdulatból tevődik össze, miképpen arra is intettünk: s elérkezvén a **D** pontba, le fogjátok fogni (sugetareys) az ellenséges kardot, mi titeket sebezni indult, miképpen ezen ábrázolás (demostracion) kinyilvánítja, s ti [akkor már] megsebezhetitek őt, amiképpen akarjátok (como quisieredes).

****

****

****

****

****

****

*

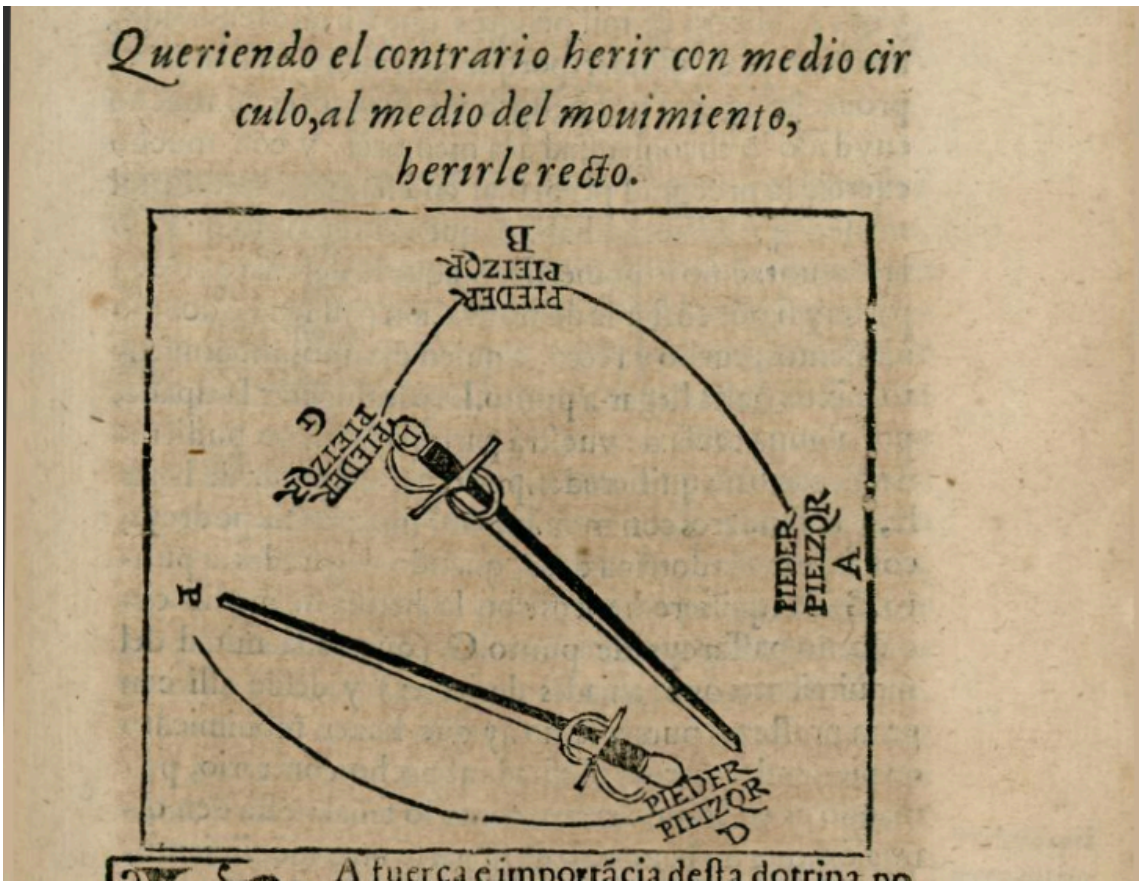

Akarván az ellenfél (contrario) félkörrel (medio circulo) sebezni, a mozdulat (movimiento) felénél egyenesen (recto) sebezni őt.

EZEN tanításnak (dotrina) ereje s fontossága (importancia) nem csupán annak megtanulásában [megértésében] áll, sem pedig nem abban, hogy emlékezzünk reá, hanem annak véghezvitelében (obrar), mit tanít, műbe foglalván azt, azon tökéletességgel (perfeccion), mi megkívántatik: merthogy bármely hivatásban (facultad) egy ember annyit tud, amennyire emlékszik: ámde ebben [a Vívóművészetben] annyit tud, amennyit véghezvisz (obra): s akkor viszi véghez, midőn tökéletességgel viszi véghez. S minthogy csalatkozhatatlan ábrázolás (demostracion infalible) által bebizonyítottuk, hogy az egyenes mozdulat (movimiento recto), derékszögben [egyenes szögben / angulo recto], messzebbre ér el a karddal, s annak útja (viaje) nagyobb sietséggel (presteza) ér véget, mint oly fontos dolog, s mi ezer veszélytől (peligros) fog megszabadítani titeket, mikben enélkül volnátok, nem szabad azt elfelednetek: merthogy a fáradozás (trabajo) az enyém volna, a haszon (prouecho) az idegené, a veszély pedig a tiétek, sőt inkább nagy gonddal (cuydado) bízzátok azt az emlékezetre (memoria), s sok gyakorlással (exercicio) törekedjetek megörökíteni abban, avégett, hogy oly módon váljék szokássá (habito), hogy a kar maga [egyedül], midőn az Akarat (Voluntad) nem igazgatja (gouierne) azt, ezen a részen keresse az ő oltalmazását (defensa): s ha amiatt, hogy az elmúlt [előző] ábrázolás két mozdulatból, görbéből (curbo) s egyenesből (recto) állott, mit vegyes mozdulatnak (mouimiento mixto) neveztünk, mígnem elért a **D** pontba, hogy lefogja a kardot, valamely ti részetekről avagy az övéről való okból (causa) nem tudnátok odaérni, avagy nem akarnátok, merthogy akaratotok (voluntad) vagyon őt megsebezni, s megoltalmazni magatokat egy gyorsabb (mas presto) mozdulattal: megtehetitek, a megadott tanításnak (dotrina) megfelelően, midőn elérnétek a **G** pontba, s ő félkörös sebzéssel (herida de medio circulo) akarna sebezni titeket, nem fogtok túllépni a **G** ponton (mely fele [mitad] azon mozdulatnak, mit tennetek kellett volna) s onnan, nagy sietséggel (gran presteza), minthogy nem kell a lábakkal mozdulatot tenni, egyenesen az ellenséges mellekre [mellkasra] irányítjátok a kardot, derékszögbe [egyenes szögbe / angulo recto] helyezkedvén, miképpen azt ezen ábrázolás jelöli, hogy [s ekkor] ha az ő részéről nem teszen más mozdulatot, lehetetlen (impossible) lészen néki elérni (alcançar) titeket az ő kardjával, amint az bebizonyíttatott a húr (cuerda) s a körív (arco) ábrázolásában, ti pedig bízvást [biztonságban / a vuestro saluo] meg tudjátok őt sebezni egy döféssel (estocada) a melleken [mellkason].

****

****

****

****

****

****

*

ELSŐ Szándékból (Primera Intencion) való SEBZÉSEK.

ÚGY TŰNIK NÉKEM, Hogy azon ábrázolásokban, mik idáig tétettek, mind második szándékból (segunda intencion) valók, elegendő lészen [az] a ti gyakorlásotokra (exercitaros): oly formán, hogy eljussatok az ellenséges mozdulatoknak s azoknak kezdeteinek igaz ismeretéhez (conocimiento), s nem csupán azokéhoz, miket cselekedetbe [tettbe/acto] vinne, ámde azokéhoz [is], mik hatalmában [képességében/potencia] volnának, minthogy a mondottak közül való bármely elhatározásra (proposicion) való kötelezése (obligar) által, avagy ha ő kezdené meg a magáéi közül valamelyiket, bizonyos, hogy meg lehet azokat ismerni, merthogy amiképpen a rész szerint, hová helyezkednék, s a test élbe állítása (perfil) szerint, mivel bírna, akképpen lészen a mozdulat, mit megkezdene: minthogy [már] elmondottuk, hogy amilyen a véghezvitel [cselekvés/obrar] hatalma (potencia), olyan a cselekedet (acto), mi véghezvitetik, s nem másképpen. Ésszerű lészen [Az ész diktálja, hogy] intselek titeket némely első szándékból (primera intencion) valókra, mikről, amint jól emlékeztek, sok ízben elmondtuk, hogy mindennemű hárítás (reparo) avagy támadás (acometimiento) nélkül vitetnek véghez, s anélkül, hogy a Mesternek (Diestro) szüksége (necessidad) volna (miképpen sohasem vagyon néki) arra várni, hogy az ellenfél (contrario) mozdulatot tegyen, avégett, hogy abból sebzést nyerjen ki, hanem csupán kiválasztani az ő arányosított távolságát (medio proporcionado) azon nemű sebzéshez (genero de herida), mit véghezvinni határozna, s azon ponton, midőn kiválasztotta azt, végrehajtásba (execucion) tenni. S ezen első szándékból való sebzések oly felgyorsult (acelerado) mozdulattal vitetnek véghez, mi oka annak, mit a mi szerzőnk [Carranza] mond: hogy sem hárítás (reparo) nincsen az ellenséges részről, sem az, ki azt véghezviszi, nem teszen [előzetes] támadást (acometimiento), hanem ugyanazon ponton, midőn elhatározza azt, végrehajtja, oly nagy sietséggel (presteza), hogy több időt késik [tölt el] az elhatározásával (determinarla), mint annak véghezvitelével (obrarla): s midőn az ellenfél (contrario) eljut oda, hogy felismerje a sebzést, nem a mozgató (motor) okán [teszi azt], mi a test, sem pedig a mozgatott okán, mi a kar s a kard az ő nagy gyorsaságuk (velocidad) miatt, hanem a sebzés okozata (efecto) által, mit [immáron] kapott [elszenvedett]: s evégett nem marad néki helye [ideje/tere], hogy oltalmat (defensa) készítsen elő: merthogy ezen módja a sebzésnek nem ismerhető fel az ellenfél által: merthogy oly rövidek lévén a mozdulatok, megfosztják (priua) őt ezen ismerettől (conocimiento): S minthogy pusztán az akaratról (voluntad) nem lehet tudomással [tudománnyal / sciencia] bírni: s minthogy ugyanazon ponton, midőn az akaratban vagyon, véghez is vitetik [megcselekszik], anélkül, hogy más eszközöket (medios) vetnének be, miképpen a második szándékból (segunda intencion) valókba [vettetnek be], nem lehet megismerni azokat. S tekintvén, hogy annak szigora (rigor) ily hatalmas, azt tanácsolom néktek, hogy a ti barátaitokkal (amigos) ne vigyétek véghez azokat, a nagy szigor okán, mivel bír, hacsaknem [akkor], midőn oly módon hozzászoktattátok [habituado] [immáron] a kart ahhoz, hogy sebezzen avagy sem, mikor csak akarjátok, s ezt a sok gyakorlás (exercicio) által nyervén el, mi által felettébb könnyű lészen néktek eljutni ezen tökéletességhez (perfeccion), minthogy aki képes a többre, mi az eljutás azon pontra, hogy sebezni tudjon azon részekkel, mik megkívántatnak, képes a kevesebbre is, mi a sebzés végrehajtása (executar): s ámbár számban kevesek, értékben (valor) sokak [nagyok], s

elegendőek ahhoz, hogy sietséggel (presteza) bevégezzék a csatát: ámde intem [titeket], hogy azok véghezviteléhez sok gyakorlás megkívántatik, mielőtt belekezdenétek: s megismerése azon szükséges megkívántatásoknak (requisitos necessarios), merthogy azokhoz Lelki erő (Animo) szükségeltetik a kezdetekor, s Okosság (Prudencia) mindegyiknek a végigvitelében [folytatásában / prosecution].

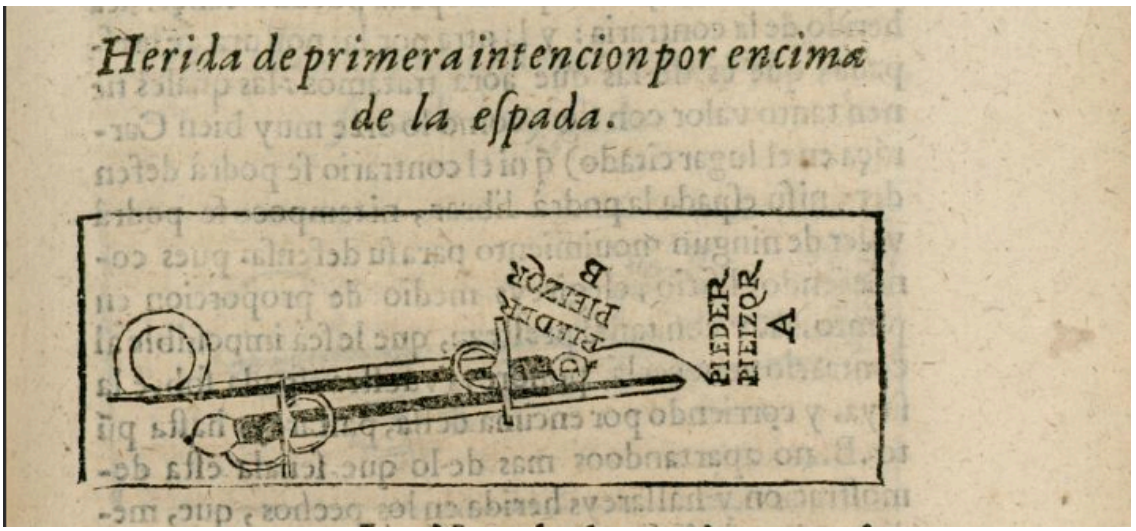

Első szándékból (primera intencion) való sebzés a kard felett.

A LEGFONTOSABB dolog (Negocio), mi a hadakozásban vagyon, megismerni a helyet s a terepet (sitio y lugar), hol a csatát meg kell vívni az ellenséggel, avégett, hogy ezen ismerettel (conocimiento) akképpen cselekedjenek (se obre), miképpen az elhelyezkedés (disposicion) megkívánja, úgy a hely s a terep, miképpen az idő (tiempo) szerint: merthogy ellenkező esetben azon okozatok (efectos) fognak megesni, mik ellentétesek annak vágyával (desseo), ki azt véghezviszi. Ugyanez vagyon a Mesternél (Diestro) is, kinek illendő (conuiene) teljes ismerettel (entero conocimiento) bírnia, nem csupán a hivatkozott dolgok felől, hanem maga az ellenfél (contrario) felől is, s a fegyver (arma) felől, mit [amaz] hozna magával, kiváltképpen az első szándékból (primera intencion) való sebzéseknél, hol elmondható, hogy [szinte] kézre kerül [összecsap / llega a las manos] vele, azon hevület (vehemencia) okán, mivel azok véghezvitetnek, s egyazon ponton [pillanatban] a Mester odaér [megérkezik / se llega], sebez (hiere), hárít (repara), s kitér (se desuia), mindent egyetlen pontban: s, miképpen a mi szerzőnk mondja, két módja vagyon az elhatározások (proposiciones) megtételének: az egyik a test élbe állítása (perfil) által, mik a második szándékból (segunda intencion) valók, mikben mindenkoron arra törekszik az ember, hogy megnyerje a fokokat (grados) az ellenfél élbe állításával szemben, kiválasztván (eligiendo) oly távolságot (medio), hogy anélkül, hogy az ő kardja [ti. az ellenfélé] el tudna érni, megsebzettessék az ellenkező által [a miénk által / contraria]: s a másik a kard tartása (postura) által, mik azok [közül valók], miket mostanság [jelenleg] tárgyalunk: melyek oly nagy értékkel (valor) bírnak önmagukban (miképpen azt felettébb jól mondja Carranza az idézett helyen), hogy sem az ellenfél nem fogja tudni megoltalmazni (defender) magát, sem a kardját nem fogja tudni kiszabadítani (librar), s nem fog tudni hasznot húzni (valer) semminemű mozdulatból az ő oltalmazására (defensa): minthogy megismervén a helyet (sitio), ki fogjátok választani az arányos távolságot (medio de proporcion) az **A** pontban. S oly nagy sietséggel (presteza), hogy lehetetlen (impossible) legyen az ellenfélnek felismernie azt, a ti kardotokat az övé fölé fogjátok helyezni, s amannak [az övének] felette becsúsztatván [befuttatván / corriendo] azt, át fogtok lépni a **B** pontig, nem távolodván el jobban, mint mit ezen ábrázolás (demostracion) jelöl, s sebzést (herida) fogtok találni a melleken [mellkason], melyet, minthogy az ő kardját lefogva (sugeta) tartjátok, miképpen tartani fogjátok néki, nem lészen oltalma (defensa), ámbár nagy igyekezetet (diligencia) tenne is, s még arra sem lészen szabadsága, hogy hátrafelé visszavonuljon (retraerse): s ugyanazon ponton [legott] vissza fogtok térni az arányba [a megfelelő távolságba / proporcion], hogy megakadályozzatok némely mozdulatokat, miket tenne, ámbár [már] onnan is meg tudjátok akadályozni (impedir) azokat: ámde úgy az egyik, mint a másik részen [helyen] lészen teretek [lugar] belépni (entrar), sebezni (herir), hárítani (reparar) s kitérni (desuiaros), élvezvén az első szándékból (primera intencion) való sebzésnek értékét (valor).

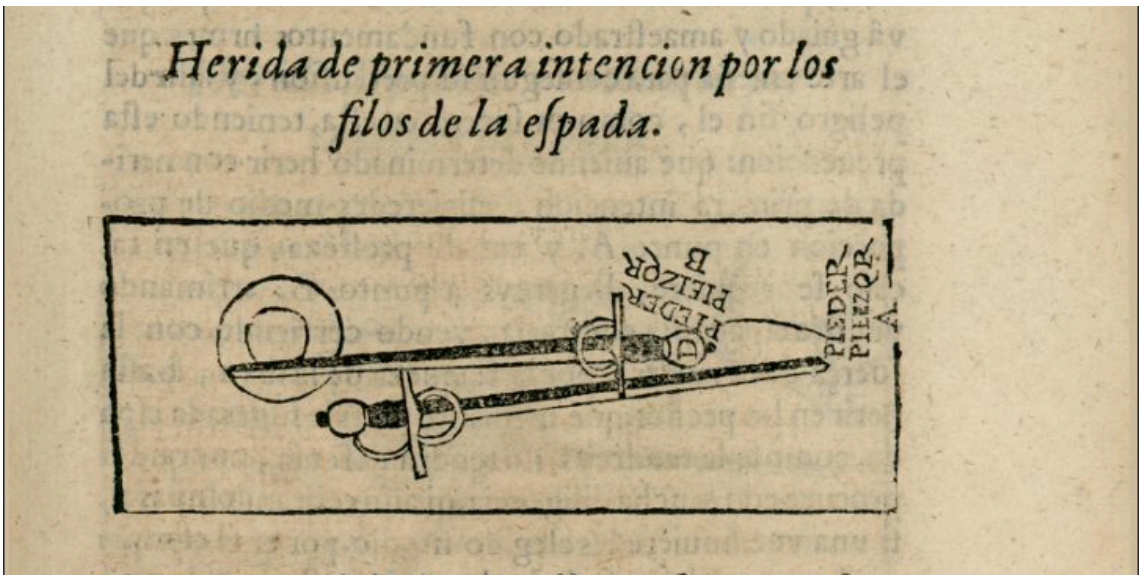

Első szándékból (primera intencion) való sebzés a kard élei [por los filos] által.

MINDEN, mi véletlenül [szerencse által / a caso] esik meg, s anélkül, hogy az embernek bizonyos tudománya volna arról, s nem bírna hozzá illendő eszközökkel, mikből tökéletes célok (fines perfectos) származnának, a szerencsének (fortuna) tulajdoníttatik: s mindannak, mi művészet által, tudományos alapelvekre s eszközökre támaszkodván tétetik, felettébb méltán adatik dicséret (loor). Ezen ábrázolásban s sebzésben megvan az egyik is, s a másik is, aszerint, hogy ki viszi azt véghez: merthogy a közönséges Vívóművészetben (Destreza ordinaria) vagyon egy ünnepelt vívócsel (treta), kinek neve ez: *Az éleken keresztül* (Por los filos): mely oly mozgásbeli részek nélkül vitetik véghez, mik néki megkívántatnának, hogy tökéletes vége legyen: s midőn eljut az okozathoz (efecto), a két kard átlós vonalakat (lineas diagonales) formál, mi által mindketten egyenlőképpen állva [erősítve / afirmados] maradnak: megsebezvén egyik a másikat. S az ellenszer (contra), mit [a pórnép] használ, ez: Ha az ellenfél az éleken keresztül akarna sebezni, hagyjátok magatokat sodortatni [menni] azok mentén, s megsebzites őt; s ha némelykor jól is végződik, az pusztán a véletlen műve: s evégett a szerencsének (fortuna) [tulajdoníttatik], ámde a Mesterrel (Diestro) épp az ellenkezője fog megesni: merthogy ő oly szilárd alapoktól vezéreltetik s taníttatik (amaestrado), miket az arte tanít az ő szándékának elérésére, s hogy veszély nélkül kerüljön ki belőle, miképpen veletek is meg fog esni ezen [sebzésben], bírván ezen előkészülettel (preuencion): hogy elhatározván, miszerint első szándékból való sebzéssel sebeztek, ki fogjátok választani az arányos távolságot (medio de proporcion) az **A** pontban. S azon sietséggel (presteza), mi az ilyetén esetben megkívántatik, el fogtok jutni a **B** pontba, hozzásimítván a ti kardotokat az ellenségeshez, végigfuttatván [corriendo] azt a tiétek erejével az övének gyengeségén (flaqueza), mígnem megsebzitek őt a melleken [mellkason], melyre nézve, minthogy lefogva (sugeta) tartjátok az ő kardját, miképpen tartani fogjátok, nem lészen oltalma (defensa), ámbár nagy igyekezettel (diligencia) törekednék is reá, s még arra sem lészen szabadsága, hogy hátrafelé visszavonuljon (retraerse), ha egyszer oly rövid lépést választottatok a lépés (compas) által, s lévén, hogy a sebzésnek a kard tartása (postura de la espada) által kell megesnie, s nem a test élbe állítása (perfil del cuerpo) által. Melyre nézve szükségeltetik figyelmeznetek, hogy ne legyen nagyobb, mint amennyire elértek sebezni, merthogy egyetlen lépéssel (passada) bőségesen elegendő lészen, melynek hossza két láb: kinek magyarázatát fenntartom [tartogatom] arra az időre, midőn belépünk az egyetemesbe (lo vniuersal).

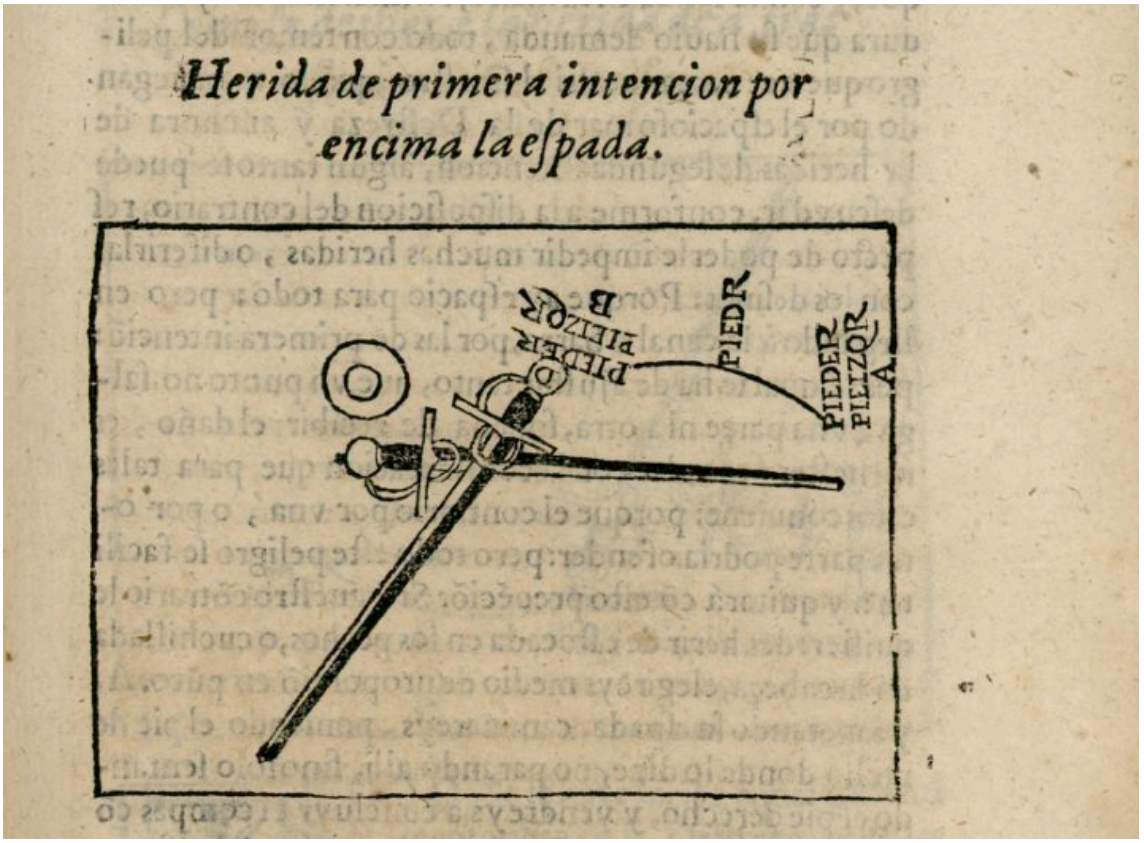

Első szándékból (primera intencion) való sebzés a kard felett.

MINDEN dologban a folytonosság [gyakorlás / continuacion] könnyűséget (facilidad) szül annak véghezvitelében, s bármily nehéz legyen is az, megkönnyíti s kezelhetővé teszi, elvevén belőle azon zordságot [nyersséget / absteridad], mi a kezdetekor szinte lehetetlenné tenné azt, úgy tűnik. S a Vívóművészet (Destreza) nehézkes művei közül ez egyike azoknak, mikről mostanság értekezünk: merthogy éppúgy, miképpen a jó Kormányos [Pilóta / Piloto], midőn a tágas tengeren hajózik, az út hossza okán némiképp elengedi magát [figyelmetlenebbé válik], lévén oly sok mérföldre a szárazföldtől: ámde midőn némely zátonyhoz [gáthoz / barra] avagy szűk csatornához érkezik, felettébb nagy gonddal (mucho cuydado) halad, vigyázván, hová irányítsa az ő hajóját, hogy ne fusson [zátonyra], s kezében a mérőzsinórral [szondával / fonda] folyvást méri, megvan-e azon mélység, mit az ő hajója megkíván, s mindezt a veszélytől való félelmében teszi, melyet oly közel lát: ekképpen a Mester (Diestro) is, midőn a Vívóművészet tágas tengerén s a második szándékból (segunda intencion) való sebzések szélességében hajózik, némiképp elhanyagolhatja [lazábbra veheti] az ellenfél elhelyezkedéséhez (disposicion) képest, lévén, hogy bír hatalommal [képességgel] megakadályozni sok sebzést, avagy elhalasztani azokat a védtelen részekre: merthogy ott mindenre van tér s idő: ámde elérkezvén az első szándékból (primera intencion) való csatornához avagy zátonyhoz: mely által olyannyira igazodnia [alkalmazkodnia / ajustar] kell, hogy egyetlen ponttal [hüvelykkel] se tévedjen se ezen, se amazon részre, büntetésül [fájdalomul / pena] a kár [sérülés / daño] elszenvedéséért, kényszerűségből azon megfontolással kell eljárnia, mi az ilyetén esetekhez illendő: merthogy az ellenfél egyazon [időben], avagy egy másféle részen megsebezhetné; ámde mindezen veszélyt megkönnyíti s elviszi [kioltja] ezen előkészület (preuencion): Ha a ti ellenfeleteket meg akarnátok sebezni döféssel (estocada) a melleken, avagy vágással [csapással / cuchillada] a fejen, ki fogjátok választani az arányos távolságot (medio de proporcion) az **A** pontban. S azon sietséggel (presteza), mi az ilyetén esetben szükségeltetik, a ti kardotokat az övé fölé fogjátok helyezni, s előrehaladván [sétálván / caminare], a jobb lábat oda tévén, hová [az ábra] mondja, nem állván meg ott, hanem csupán érintvén a jobb lábbal, s el fogtok jönni befejezni a lépést (compas) a bal [lábbal] a **B** pontban, lévén oly közel az ellenfélhez, hogy a ti bal kezetekkel lefogjátok az ő kardját, s lefogván azt, meg tudjátok őt sebezni döféssel (estocada): s ha vágással (cuchillada) akarnátok sebezni, annak oly nagy sietséggel kell lennie, hogy azon ponton, midőn felemelitek az ő kardjáról a tiéteket, érkezzen el a bal kéz is, hogy megfogja azt [ti. az ellenfél fegyverét], s ezen erő [lefogás] által bízvást, veszély nélkül találtattok, [semminemű kárt el nem szenvedvén].

****

****

****

****

****

****

*

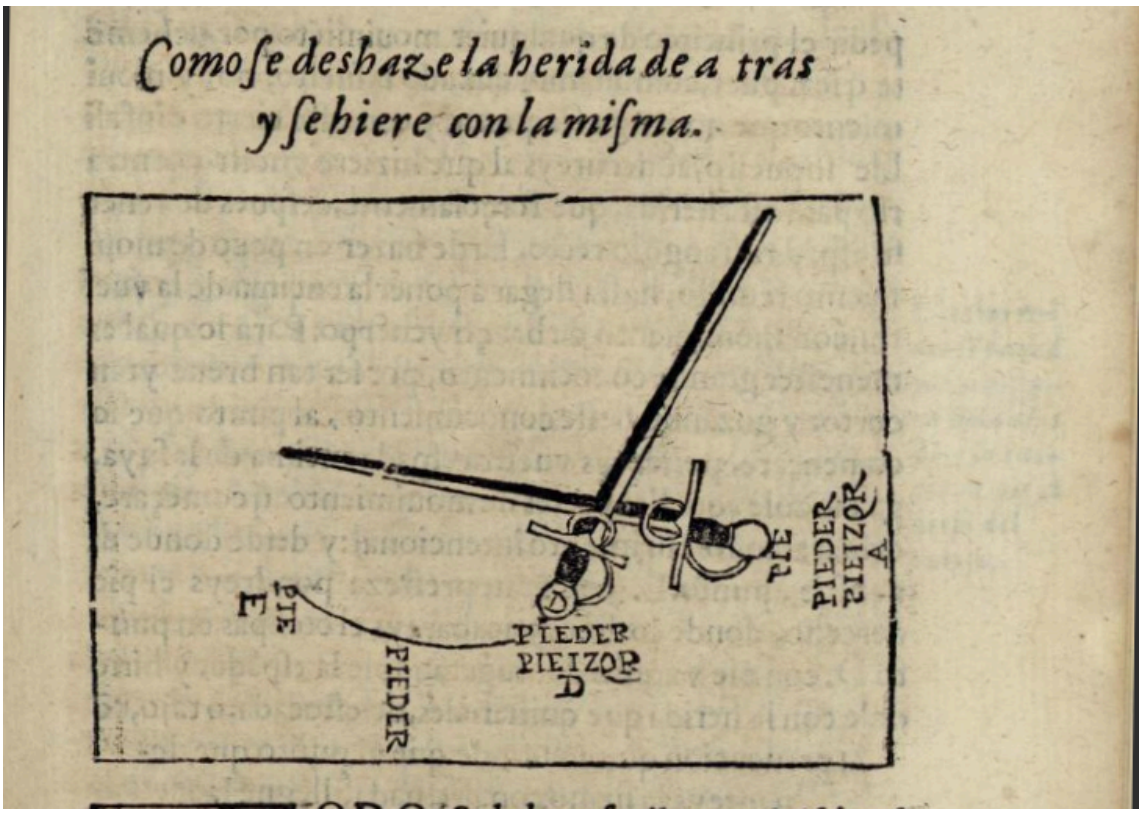

Miképpen rontatik le az előbbi sebzés [a hátulról jövő / de a tras], s sebesíttetik meg [az ellenfél] ugyanazzal.

MINDEN könnyűvé válik annak, ki tudományos módon (cientificamente) cselekszik a Vívóművészetben (Destreza), s a legnagyobb nehézségekből [is] oltalmat (defensa) bír kicsikarni a maga személye számára, miképpen ti magatok is láthatjátok ezen ábrázolásban (demostracion), azon elhatározás ellenében, mit a ti ellenfeletek (contrario) tenne, ha ezen sebzéssel [a fent említettel / con la misma herida] akarna sebezni, miről mostanság intelek titeket; merthogy az ő kiválósága [elsőbbsége / preheminencia] okán nem csupán [az van], hogy nem sebesíttetik meg vele az ember, hanem egyúttal megakadályoztatik az ellenfél abban, hogy sebezni tudjon, minthogy a kardja lefogva (sugeta) tartatik, a bal láb s kéz lépése (compas) által: ámde ehhez szükségeltetik figyelmezni arra, mit a mi szerzőnk [Carranza] mond, miszerint illendő a Mesternek (Diestro) tudnia, mily felettébb könnyen meg lehet akadályozni [impedir] bármely mozdulatnak a kezdetét, bármily heves (vehemente) legyen is az, minthogy amint azt már elhatároztuk [tisztáztuk], nincsen oly mozdulat, mely ne bírna gyengeséggel (flaqueza): s ezen csalatkozhatatlan igazságot feltételezvén, figyelmezzetek arra, mit a ti ellenfeletek tenne ezen sebzéshez, miszerint kényszerűségből (forçosamente), miután a kardját derékszögbe [egyenes szögbe / angulo recto] helyezte, tennie kell egy kevés hanyatló mozdulatot (movimiento remiso), mígnem eljut oda, hogy azt a tiétek fölé helyezze a kar s a test mozdulatával. Melyre nézve nagy ismeret megkívántatik, lévén az [a mozdulat] felettébb rövid (breue) s felettébb rövid ideig tartó [corto]: s élvezvén ezen ismeretet (conocimiento), azon ponton, midőn megkezdené azt, a ti kardotokat az övé fölé fogjátok helyezni, megnyervén [megelőzvén / ganandole] tőle azon mozdulatbeli részeket, miket megkezdene, meghiúsítván [lerontván / defuatando] néki az ő szándékolt szándékát: s onnan, hol ez áll: Láb (Pie), a **D** pont [felé], felettébb nagy sietséggel (gran presteza) a jobb lábat oda fogjátok tenni, hová [az ábra] mondja, s be fogjátok fejezni a lépést (compas) a **D** pontban a bal lábbal az **E** pontba, felettébb nagy sietséggel megnyervén azt, amiképpen akarjátok, döféssel (estocada), vágással (tajo) [vagy] csapással [cuchillada], bírván azon előkészülettel (preuencion), miről intettelek, hogy azon ponton, midőn felemelitek a kezet a karddal, érkezzen meg a bal kéz is, hogy lefogja (sugetar) az övét.

KÖRKÖRÖS SEBZÉSEK, fonák (reues) s vágás (tajo).

MIUTÁN Intettelek titeket az első szándékból (primera intencion) való, egyenes (rectas) sebzésekről: mik a kard tartása (postura) által vitetnek véghez, avégett, hogy a végére érjünk [befejezzük], inteni akarlak titeket a körkörös időkről (tiempos circulares): a vágásról (tajo) s a fonákról (reues), mik a kard tartása által formáltatnak, s a test élbe állítása (perfil) által hajtatnak végre, minthogy a Vívóművészetben (Destreza) nem engedtetik meg az ellenkezője, ezen okból: Hogyha a kard tartása által formáltatnék egy vágás avagy fonák, s anélkül, hogy megnyernék a fokokat (grados) az ellenséges test élbe állításával szemben, fel akarnák emelni a kardot, hogy végrehajtsák azt, akkor az ellenséges kard oly hajlandóságban (dispuesta) maradna, hogy sebezni tudjon, azon közelség okán, mivel a testhez bírna: s minthogy akkor az [a kard], mi a vágást formálná, elhagyná a derékszöget (angulo recto), s felemelkednék a tompaszögbe (angulo obtuso) erőszakos mozdulattal (mouimiento violento): mi ellenében a nyílegyenes döfés (estocada sagita) véletlenszerű [hirtelen] mozdulata (mouimiento accidental) felülmúlná [legyőzné] azt az ő rövidsége okán, s a kár (daño) orvosolhatatlan lészen: s avégett, hogy elmeneküljenek ezen veszély elől, illendő, hogy azok a kard tartásával kezdődjenek, s a test élbe állításával hajtassanak végre: minek kényszerűségből két mozdulattal kell lennie: az egyik egyenes (recto), a másik görbe (curbo): úgy az, mit a kard teszen, miképpen az, mit a lábak tesznek, mit a Vívóművészetben Vegyes mozdulatnak (Mouimiento mixto) nevezünk, mely, amint intettelek a vegyes vonal (linea mixta) ábrázolásánál, amiatt vagyon [így], hogy két ellentétes vonalat foglal magában (nem mint vonalak, hanem amiatt, hogy az egyik görbe, a másik egyenes). S figyelmeznetek kell reá, hogy ezen körkörös idők a fő középponttal (centro principal) tétetnek, mi az egész kar mozgatása, amint intettelek az ábrázolásban annak a három körnek (circulos), mit a kar teszen, s hasonlatosképpen véghezvitetnek a kevésbé fő [alsóbbrendű] középponttal is, mi a kar felével (mitad del braço) [ti. a könyöktől] [tétetik], s hogy a mozdulat, mi megkívántatik az egyikhez, ellentétes a másikkal: merthogy a fonák (reues), azon okból, hogy ahhoz a bal lábbal kell belépni, élvezvén a test élbe állítását, csupán a kar felének [könyöknek] behajlításával formáltatik, s a vágáshoz (tajo), kényszerűségből (forçosamente) nagyobb mozdulattal (movimiento mayor) kell lennie, azon messzeség okán, mi egyre távolodik, úgy az átmérő vonalától (linea del diametro), miképpen az ellenféltől [is], s miket a közönséges Vívóművészetben (Destreza ordinaria) tesznek, úgy a vágást, mint a fonákot, pusztán a könyök ízületének (coyuntura del codo) behajlításával, mit ők Kétkezes csapásnak [Mandoble] neveznek, [azok] oda nem illő [helytelen / impertinentes] s kártékony (dañosos) mozdulatok annak, ki azokat véghezviszi: merthogy amint formálják azokat a kard tartásából, mindenkoron az átmérő vonalán haladván, anélkül, hogy élveznék a test élbe állítását: ámbár valójában rövidebbek, mint azok, miket az egész karral tesznek, minthogy kényszerűségből hanyatló (remisso) s erőszakos (violento) mozdulatokat kell tenniük, midőn felemelik a kardot, fedetlenül s oltalom nélkül hagyják a testnek azon részét, s egy kicsiny mozdulattal meg lehet őket sebezni. S ezekben, mikről mostanság értekezünk, ámbár igaz, hogy a mozdulat hosszabb, s annak végrehajtásához sokkalta nagyobb hanyatló mozdulatnak kell lennie, mint azokban, miket ők visznek véghez, s az erőszakos mozdulat [is] sokkalta nagyobb, [még]sincs veszélyben az, ki véghezviszi azt, minthogy a test élbe

állítása által, mi a íves mozdulat (movimiento curbo) révén nyeretik meg, mindez felülmúltatik [előnnyé válik / se auentaja], s megsebesít [ti. az ellenfél sebesíttetik meg]: miképpen fogjátok látni [ezt] a következő ábrázolásokban (demostraciones): mikre nagy gonddal (cuidado) fogtok figyelmezni.

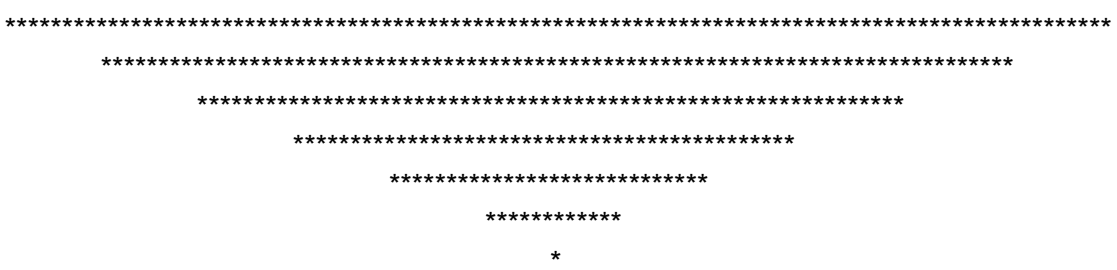

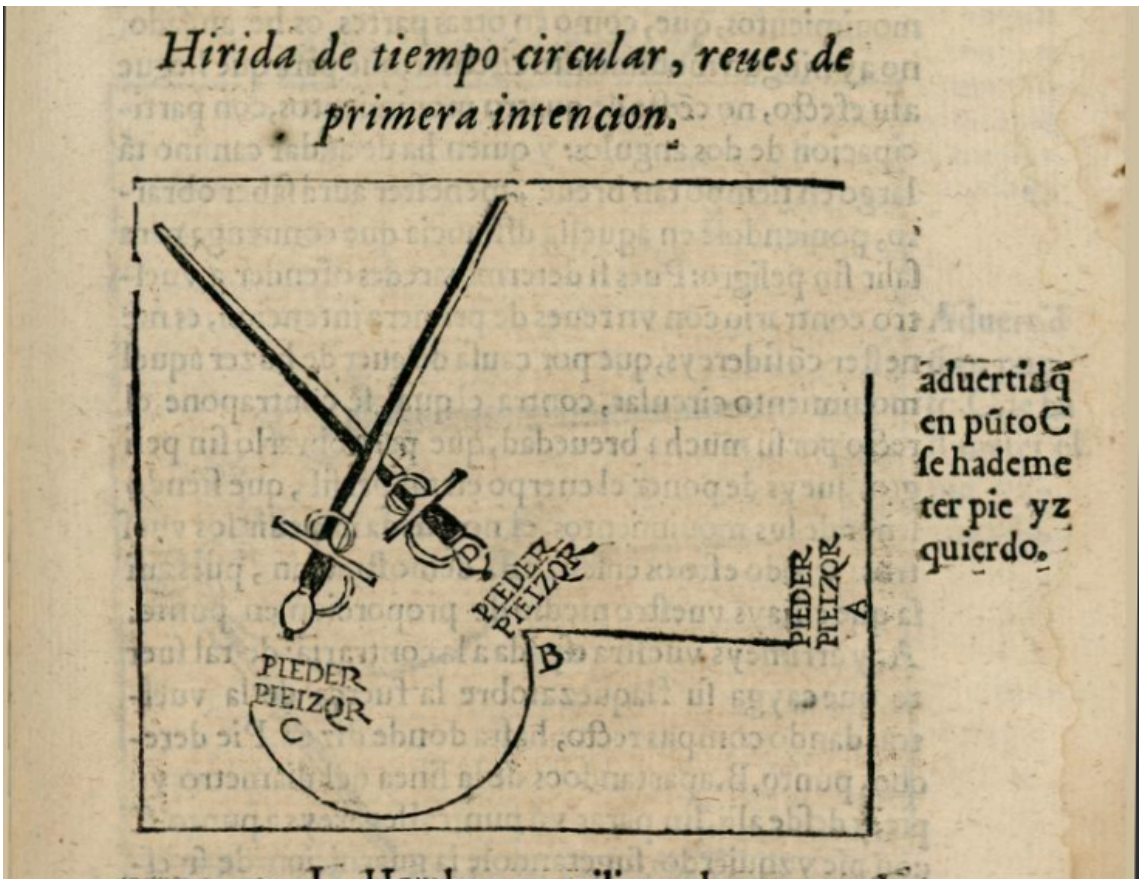

Körkörös időből (tiempo circular) való sebzés, első szándékból (primera intencion) való fonák (reues).

(A margón olvasható jegyzet az ábra mellett: Figyelmezzetek [aduertid que], hogy a **C** pontban be kell tenni [be kell lépni] a bal lábat [pie izquierdo].)

AZ embernek, ki a hadakozásban vitézkedik [milita] s győzni vágyik, Seneca, s Vegetius a *De re militari*-ban [a haditudományról szóló művében] azt tanácsolja, hogy sok idővel azelőtt készüljön fel a háborúra (guerra), mielőtt az megkezdődnék: merthogy ritkán esik meg jól az [a dolog], mi véletlenszerűen (a caso) vitetik véghez. S azon vággyal (desseo), hogy minden ti művetekben a legboldogabb kimenetellel (dichosissimo sucesso) bírjatok, azt tanácsolom néktek, hogy fogadjátok meg ezen tanácsot: merthogy az felettébb hasznot hajtó (prouechoso), s mielőtt bárminemű elhatározásba (proposicion) avagy vívócselbe (treta) belekezdenétek, gyakoroljátok azt hosszú ideig: merthogy ez az az előkészület (preuencion), mi illendő, s ezen vágásoknál (tajo) s fonákoknál (reues) sokkalta inkább, az ő hosszú mozdulataik (mouimientos) okán, mik, amint más helyütt [már] intettelek titeket, [tudván, hogy] nincsen egyetlen körkörös mozdulat sem, mely avégett, hogy eljusson az ő okozatához (efecto), ne állna négy mozdulatból, két szög (angulos) részvételével: s annak, kinek oly hosszú utat kell bejárnia oly rövid idő alatt, tudnia kell azt véghezvinni, oly messzeségbe (distancia) helyezkedvén, mi illendő ahhoz, hogy veszély nélkül (sin peligro) kerüljön ki: Nos, ha elhatároznátok, hogy megsebezzétek a ti ellenfeleteket (contrario) egy első szándékból való fonákkal (reues de primera intencion), illendő megfontolnotok, hogy amiatt, hogy meg kell tennetek azon körkörös mozdulatot, mi ellenében az egyenes (recto) vettetik [szegeztetik szembe] annak nagy rövidsége (breuedad) okán, [avégett] hogy azt veszély nélkül vigyétek véghez, a testet oly élbe állításba (perfil) kell helyeznetek, hogy [minthogy ti vagytok] az ő mozdulatainak urai (señor), ő ne tudja megakadályozni (impedir) a tiéteket: s mindezt megtanítja néktek ezen ábrázolás (demostracion), minthogy arra int, hogy válasszátok ki az arányos távolságot (medio de proporcion) az **A** pontban. S simítsátok hozzá (arrimeys) a ti kardotokat az ellenkezőhöz (contraria) [az ellenféléhez]: oly formán, hogy annak gyengesége (flaqueza) a tiétek erejére (fuerça) essék, adván egy egyenes lépést (compas recto), egészen addig, hol ez áll: Jobb láb (Pie derecho), **B** pont, eltávolodván az átmérő vonalától (linea del diametro) egy lábnyit, s onnan, anélkül, hogy egyetlen pontra is megállnátok, el fogtok érni a **C** pontba a bal lábbal (pie izquierdo), lefogván (sugetandole) az ő kardjának markolatát (guarnicion) a kezetekkel, formálván egy fonákot (reues), mely, amint intettelek titeket, a jobb combhoz (muslo derecho) simítva formáltatik: s figyelmeznetek kell reá, hogy mindennek egyazon időben (a vn tiempo) kell lennie: merthogy ha hamarabb emelnétek fel a kardot, mielőtt a testet mozdítanátok, felettébb nagy kárra (daño) szolgálna [az] néktek, s ekképpen a test s a kar mozdulatának olyannyira egyenlőnek [egyidejűnek / ygual] kell lennie, hogy az egyik ne legyen egyetlen ponttal [pillanattal] sem előbb a másiknál, s ezzel biztosnak (cierta) s mindennemű veszély nélkülinek fogjátok találni a végrehajtást (execucion).

****

****

****

****

****

****

*

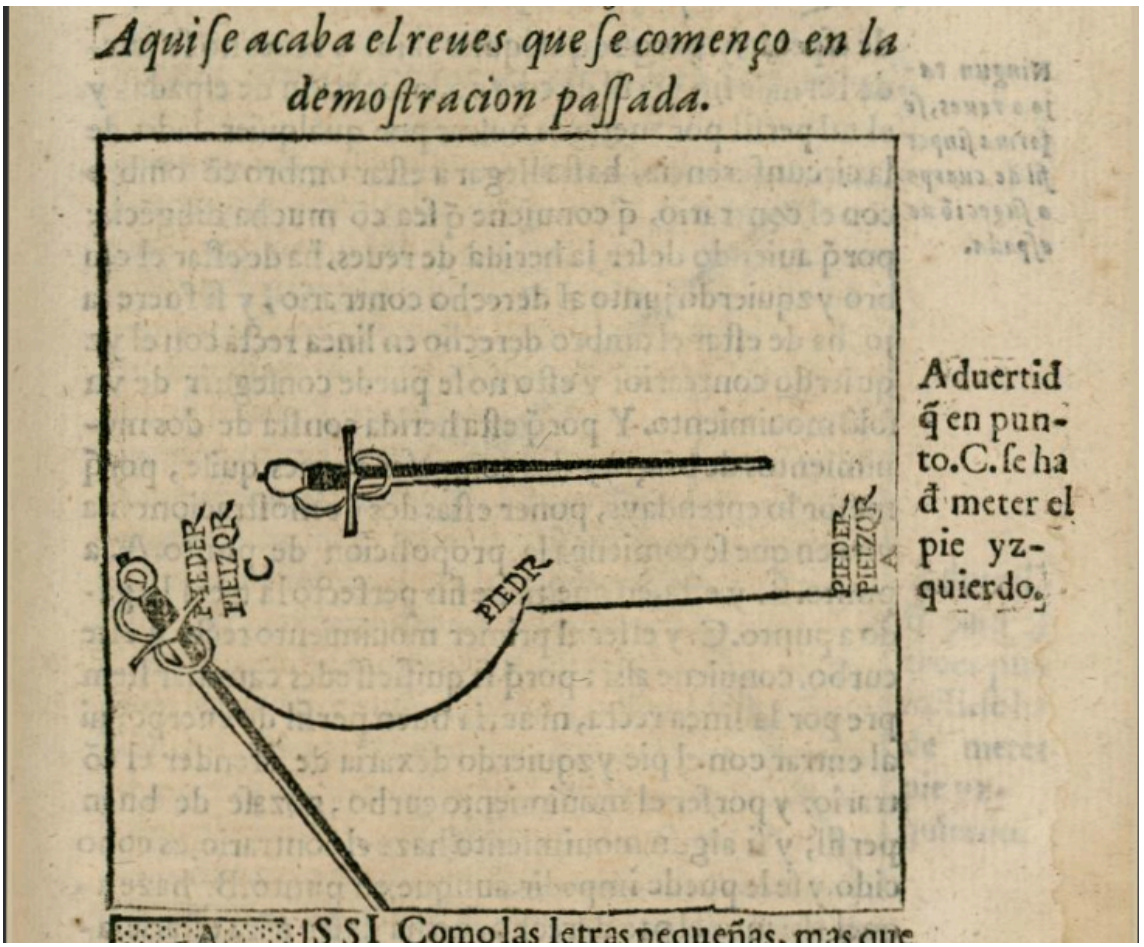

Itt ér véget a fonák (reues), mely az elmúlt [előző] ábrázolásban (demostracion) kezdetett meg.

(A margón olvasható jegyzet az ábra mellett: Figyelmezzetek [Aduertid], hogy a **C** pontban be kell tenni [lépni] a bal lábat [pie izquierdo].)

AKKÉPPEN (Assi), miképpen az apró betűk jobban vonzzák s kifeszítik a tekintetet (vista), mint a nagyok, s figyelmesebbé teszik azt: akképpen a mesterséges [kifinomult / de artificio] dolgok is inkább éberré teszik az Értelmet (Entendimiento), mint a közönséges (ordinarias) dolgok: s lévén ez, miről mostanság értekezünk, oly nagy kifinomultsággal (artificio) bíró, s oly nagy fontosságú (importancia), anélkül, hogy le lehetne azt tagadni, ő maga hirdeti [nyilvánítja ki / publica] azt: merthogy megsebezni az ellenfelet, élbe állítani a testet (perfilar el cuerpo), s lefogni az ő kardját, oly művek (obras) ezek, mik csupán az igaz Vívóművészettől (Destreza verdadera), s az abban felettébb gyakorlott (exercitado) Mestertől (Diestro) várhatók el (de esperar): s minthogy bármely vágás (tajo) avagy fonák (reues) nem formáltathatik meg a test élbe állítása (perfil de cuerpo), avagy a kard lefogása (sugecion de espada) nélkül, s az ilyetén élbe állítást keresni kell a körív (circunferencia) bármely oldalán haladván, mígnem eljut oda, hogy vállat vállal (ombro con ombro) vessen az ellenféllel, mi illendő, hogy nagy igyekezettel (diligencia) történjék: merthogy a fonákkal (reues) való sebzés lévén, a bal vállnak (ombro yzquierdo) az ellenfél jobb [vállához] közel kell lennie, s hogyha vágás (tajo) volna, a jobb vállnak egyenes vonalban (linea recta) kell lennie az ellenfél bal [vállával]: s mindezt nem lehet egyetlen mozdulattal elérni. S minthogy ezen sebzés két karmozdulatból (movimientos de braço) s a lábak két lépéséből (compases de pies) áll, akartam, avégett, hogy jobban megértsétek, ezen két ábrázolást (demostraciones) ide tenni: az egyiket, miben az elhatározás (proposicion) megkezdődik az **A** pontból a **B** pontba, s emezt, miben tökéletes véget (fin perfecto) ér a vívócsel (treta), elérkezvén a **C** pontba. S hogy az első mozdulat egyenes (recto) s emez görbe (curbo), az ekképpen illendő: merthogy ha mindenkoron az egyenes vonalon (linea recta) akarnátok haladni, sem jó élbe állítása nem volna a testnek, sem pedig a bal lábbal (pie izquierdo) való belépéskor az ellenfél nem mulasztana el sebezni (ofender) [nem hagyná abba a sebesítést]: s lévén a mozdulat görbe (curbo), élvezi a jó élbe állítást, s ha az ellenfél bárminő mozdulatot teszen, az felismertetik, s meg lehet azt akadályozni (impedir), s ámbár a **B** pontban a jobb láb (pie derecho) letételt [megállást / asiento] teszen, az nem avégett vagyon, hogy ott maradjon, mi okból [a láb nyoma az ábrán] egyedül is tétetett oda: [hanem] avégett, hogy megértsétek azon rövidséget (brevedad), mivel azt meg kell adnotok [lépnetek], s hogy csupán oda kell tennetek a jobbat, hogy az támaszul (descanso) szolgáljon, s hogy a bal onnan átmozdulhasson oda, hol a fonák (reues) formáltatik. Oly módon (De manera), hogy az **A** pontból át kell lépnetek a jobb lábbal a **B** pontba. S legott a ballal a **C** pontba, formálván a fonákot, miről szólottam néktek.

****

****

****

****

****

****

*

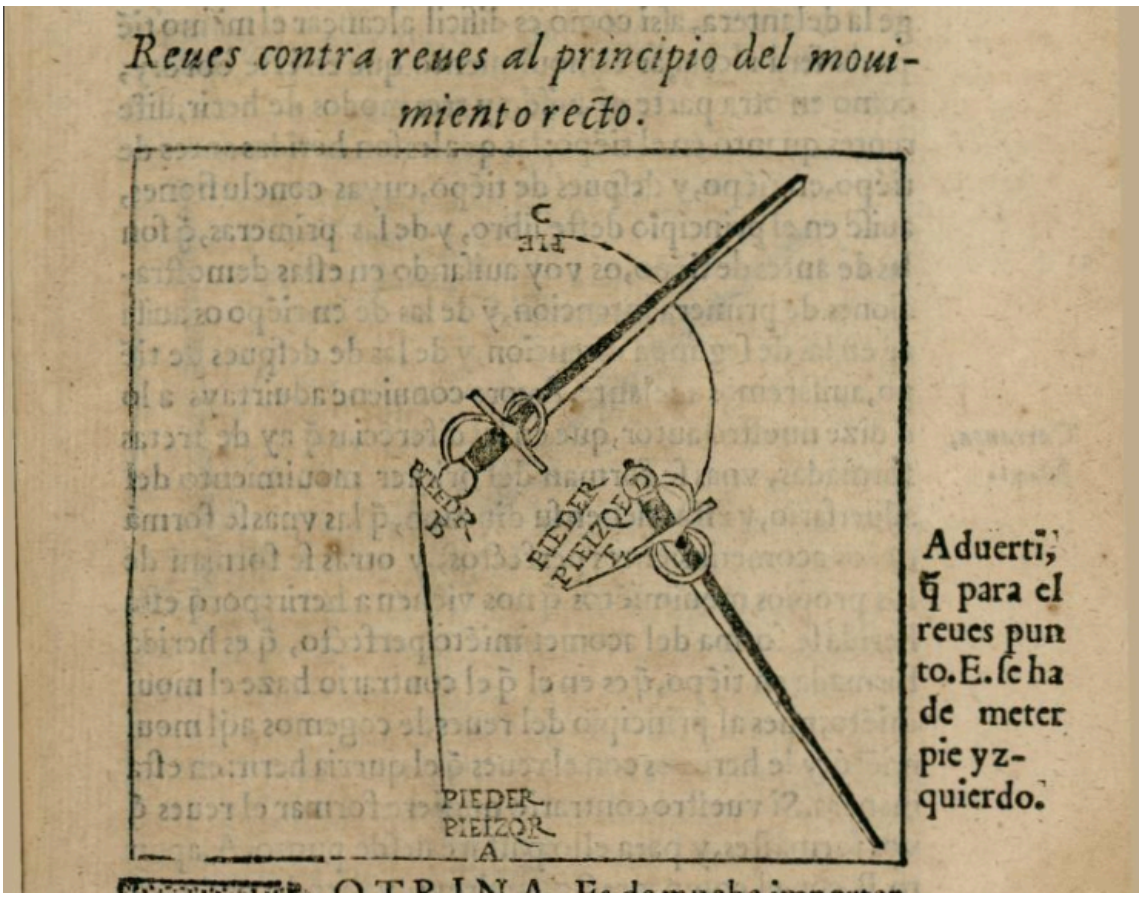

Fonák (reues) fonák ellen az egyenes mozdulat (movimiento recto) kezdetén.

(A margón olvasható jegyzet az ábra mellett: Figyelmezzetek [Aduertid], hogy az **E** pontban lévő fonákhoz (reues) be kell tenni [lépni] a bal lábat [pie izquierdo].)

FELETTÉBB nagy fontossággal (importancia) bír azon tanítás (dotrina), mi megmutatja, mily sok különbség (diferencias) vagyon a sebzésekben (heridas), avagy jobban mondva, mily időkben (tiempos) lehet azokat véghezvinni (obrar): merthogy minthogy az idő oly illékony (fugitiuo), s felőle nem lehet megérteni [feltételezni], hogy állandósággal (estabilidad) bírna, meg lehet érteni a jó Filozófia (Filosofia) szerint, hogy az, mi abban véghezvitetik, azzal egyetemben véget is ér: s ekképpen a mozdulat (mouimiento), mi időben tétetik, magával az idővel [együtt] gyorsasággal (velocidad) halad, s minthogy nem élvezik [ha nem ragadják meg] annak kezdetét (principio), ha [az ellenfél] egy kevéssé is előnyre tesz szert (coge la delantera), éppoly nehéz lészen elérni (alcançar) ugyanazon időt (tiempo), miképpen nehéz lészen elérni a mozdulatot, mi abban véghezvitetett (obrò): s, amint más helyütt [már] intettelek titeket, három módja vagyon a sebzésnek, mik különböznek az idő (tiempo) tekintetében: melyek a sebzések idő előtt (antes de tiempo), időben (en tiempo) s idő után (despues de tiempo), kiknek megállapításairól (conclusiones) e könyv kezdetén intettelek [titeket], s az elsőkről, mik az idő előttiek, [mostanság] intelek titeket ezen ábrázolásokban (demostraciones) az első szándékból (primera intencion) valókról, s az időben valókról a második szándékból (segunda intencion) valókban foglak inteni, s az idő utániokról [a későbbiekben] fogunk inteni. Mostanság illendő, hogy figyelmezzetek arra, mit a mi szerzőnk [Carranza] mond, miszerint a különbségek (diferencias) között, mik a megformált vívócselekben (tretas) vagynak, némelyek az ellenfél (adversario) legelső mozdulatából formáltatnak, s ezek [is] bírnak az ő felosztásukkal (division), olyformán, hogy némelyek a tökéletes támadásokból (acometimientos perfectos) formáltatnak, s mások azon tulajdon mozdulatokból, mik minket sebezni indulnak: merthogy ezen sebzés a tökéletes támadásból formáltatik, mi oly sebzés, mely időben formáltatik, mely [idő] az, miben az ellenfél (contrario) teszi a mozdulatot, minthogy a fonák (reues) kezdetén megragadjuk [elfogjuk / cogemos] tőle azon mozdulatot, s megsebzitek őt azzal a fonákkal, mivel ő akart sebezni: ezen mód szerint (en esta manera). Ha a ti ellenfeleteket meg akarná formálni azon fonákot, mit ti formáltatok, s evégett átlépne az **A** pontból a **B** pontba egyenes lépéssel (compas recto), megtehetitek, hasznot húzván azon mozdulat kezdetéből, hogy átléptek onnan, hol találtattok, mi a **D** pont lészen, egészen az **E** pontig, betévén [kilépvén] a bal lábbal (pie yzquierdo), lefogván (sugetando) az ellenséges vonalat (linea contraria), s megformálni néki azon tulajdon fonákot, mit ő megkezdett: merthogy mígnem elérne a **B** pontba az egyenes mozdulattal, bármelyikük is kezdje meg azt, ami az egyik számára [megvan / igaz], az [igaz] lészen a másik számára is: s elérkezvén oda, mindegyik megformálhatja a fonákot: merthogy ez olyan, miképpen midőn egyenlő kardokkal (espadas iguales), az egyik kiválasztja az arányos távolságot (medio de proporcion), melyet, ámbár maga számára választja ki, egyúttal az ő ellenfele számára is kiválasztja.

****

****

****

****

****

****

*

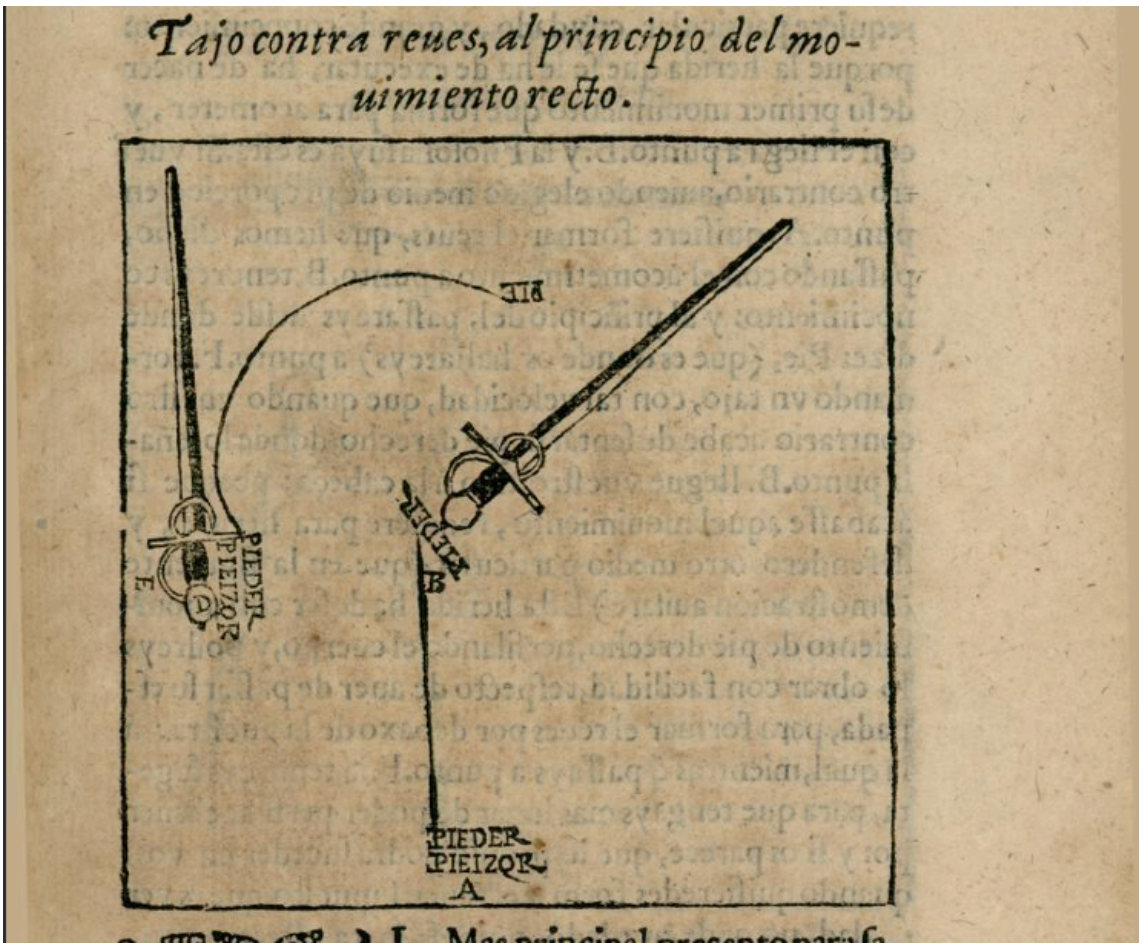

Vágás (tajo) fonák (reues) ellen az egyenes mozdulat (movimiento recto) kezdetén.

A LEGFŐBB előírás [parancsolat / precepto] ahhoz, hogy bizonyossággal tudjuk a Vívóművészetet (Destreza), az, hogy mindenkoron megemlékezzünk gyakorolni (exercitar) azt, mit megtanulunk, avégett, hogy a Lélekben (Animo) megállapodjék egy szokás (habito), mely oly szilárd (firme) légyen, hogy sohasem változzék meg (altere), s semminemű dologban ne találjon újszerűséget (nouedad): s minthogy ezen ábrázolás (demostracion) s elhatározás (proposicion), mit kijelöl, egyenlőtlen (desigual) s ellentétes (contrario) mozdulattal (movimiento) [vitetik véghez azzal szemben], mit az ellenfél (contrario) formál az ő szándékára (pretension), megkíván [requiere] különös (particular) gondot (cuidado) s nagy ismeretet (conocimiento): merthogy a sebzésnek (herida), mit végre kell hajtani rajta, az ő legelső mozdulatából kell megszületnie (nacer), mit a támadáshoz (acometer) formál, s mivel eljut a **B** pontba. S annak Filozófiája (Filosofia) ez [ti. a következő]. Ha a ti ellenfeleteket, kiválasztván az arányos távolságot (medio de proporcion) az **A** pontban, meg akarná formálni a fonákot (reues), miről [már] szóltunk, átlépvén a támadással a **B** pontba, ismerettel fogtok bírni [fel fogjátok ismerni]: s annak kezdetén (principio) át fogtok lépni onnan, hol ez áll: Láb (Pie) (mely az a hely, hol találtattok) az **F** pontba, formálván egy vágást (tajo), oly gyorsasággal (velocidad), hogy midőn a ti ellenfeletek befejezi a jobb lábának letételét (sentar), hol azt a **B** pont jelöli, a ti vágásotok elérjen a fejhez (cabeça): merthogy ha befejezné azon mozdulatot, az ő megsebzéséhez s a ti megoltalmazásotokhoz másféle különös (particular) távolság (medio) szükségeltetnék (melyről a következő ábrázolásban foglak inteni). Ezen sebzésnek a jobb láb (pie derecho) mozdulatával kell lennie, élbe állítván (perfilando) a testet, s könnyűséggel véghez tudjátok ezt vinni (obrar), arra való tekintettel, hogy az ő kardjának el kell haladnia (passar), hogy megformálja a fonákot a tiétek [a ti kardotok] alatt: melyet, míg ti átléptek az **F** pontba, lefogva (sugeta) fogtok tartani, avégett, hogy több teretek [helyetek / lugar] legyen a test élbe állítására: s ha úgy tűnnék néktek, hogy ugyanez eshetnék meg veletek [is], midőn formálni akarnátok a fonákot, feltételezvén, hogy ez igazság (verdad), ne adjon ez néktek aggodalmat (cuidado), minthogy amiképpen ezen [esetben], akképpen az összes többiben is, megmarad a ti egyetemes orvosságotok [ellenszeretek / remedio universal], mivel megoltalmazhatjátok magatokat.

****

****

****

****

****

*****

*

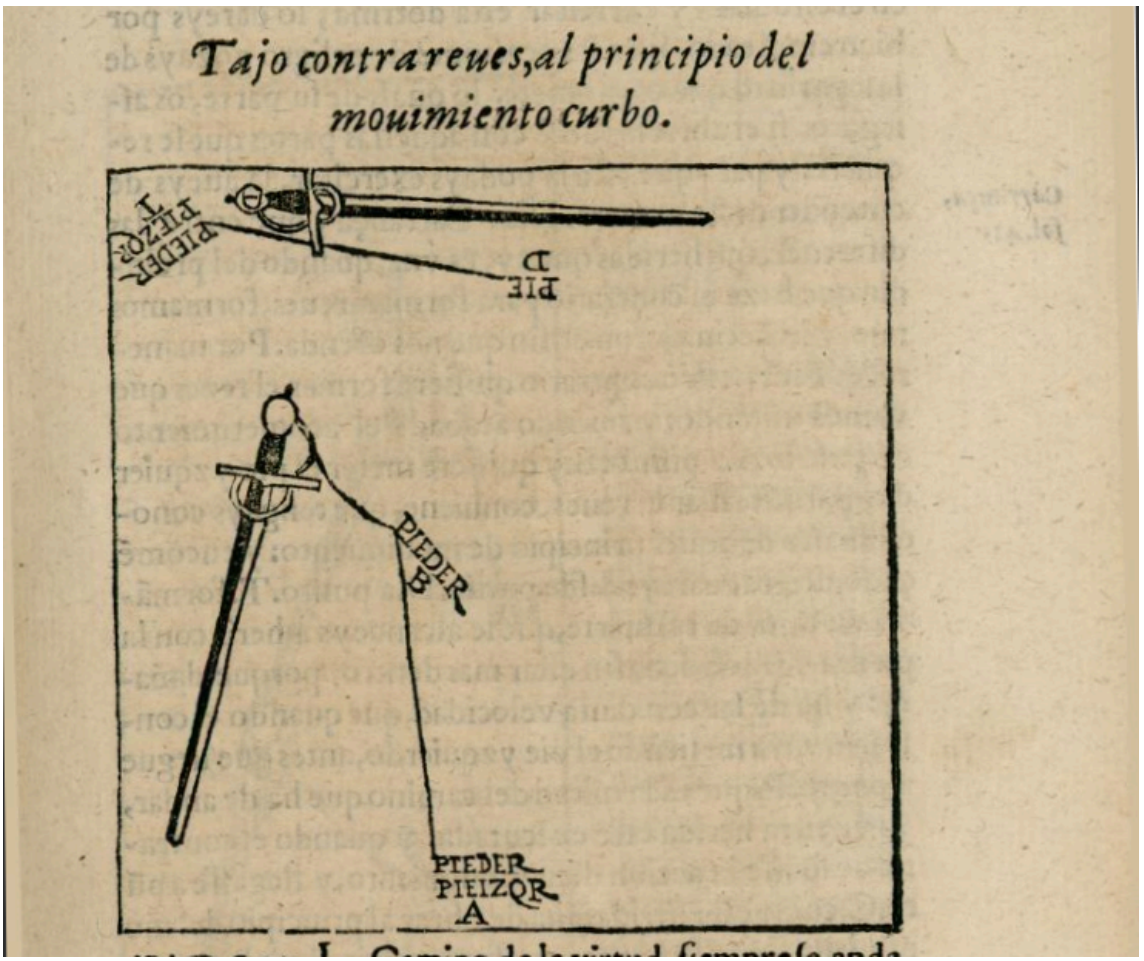

Vágás (tajo) fonák (reues) ellen, a íves mozdulat (movimiento curbo) kezdetén.

AZ erény útja (Camino de la virtud) mindenkoron verítékkel (sudor) s fáradozással (trabajo) járatik be, s a tudományé (sciencia) nemkülönben [nem kevesebbel]: merthogy, Euripidész (Euripedes) s Hermeoniosz (Hermeonio) szerint, a sok fáradozás s tapasztalat (experiencia) kapuján [keresztül] jut el [az ember] a tudomány ismeretéhez (conocimiento): ámde midőn élvezi annak gyümölcsét (fruto), mi azon cél (fin), mit sóvárog (dessea), jól befektetettnek [jól felhasználtnak / bien empleado] tekinti azt, s még annál is inkább, mint ami [a fáradozás] vala: ekképpen bárminő fáradozás, mit elszenvedtek abban, hogy tanulmányozzátok (estudiar) s gyakoroljátok (exercitar) ezen tanítást (dotrina), jól befektetettnek fogjátok tekinteni, ha a veszély (peligro) alkalmával élvezitek azon biztonságot (seguridad), mit az ígér néktek: melyet az ő [a tanítás] részéről biztosítok (asseguro) néktek, ha annak véghezvitele (obrarla) azon részekkel [feltételekkel] történik, mik megkívántatnak (requiere): s avégett, hogy ezt gyakorolni tudjátok, ilyetén módon (manera) kell megértenetek azt. Mondja Carranza, hogy a sebzések különbözőségei (diferencias) között, mik vagynak, vagyon egy, midőn azon előjátékból [előkészületből / preludio], mit az ellenfél (contrario) teszen, hogy megformálja a fonákot (reues), mi vágást (tajo) formálunk, s megsebzites őt azzal, anélkül, hogy ő megsebezne (ofenda) minket. Oly formán, hogy ha a ti ellenfeletek meg akarná formálni a fonákot, miről értekezünk: s befejezvén a támadást (acometimiento) az **A** pontból a **B** pontba, s be akarná tenni [lépni] a bal lábat (pie yzquierdo), hogy megformálja a fonákot, illendő, hogy ismerettel (conocimiento) bírjatok azon mozdulat (mouimiento) kezdetéről: s amint megkezdődik [encomeçando], leereszkedtek [kiveszitek a fokokat / desgraduareys] a **D** pontból a **T** pontba, formálván egy vágást (tajo), oly formán [de tal suerte], hogy elérjétek s megsebzétek őt a kard hegyével (punta), anélkül, hogy beljebb [közelebb] lennétek, merthogy az kárt okozna (dañará): s oly nagy gyorsasággal (velocidad) kell lennie, hogy midőn az ellenfél elkezdi betenni a bal lábat, mielőtt elérne a **P** pontba, mely fele az útnak, mit be kell járnia, a ti sebzésetek immáron végrehajtott (executada) légyen: s midőn az ellenfél befejezné az ő mozdulatának cselekvését (accion), s elérne a **C** pontba, minthogy ezen sebzésnek a hanyatló mozdulat (mouimiento remisso) kezdetekor kell véghezvitetnie, mielőtt az erőszakos [mozdulat] (violento) megkezdődnék, s a természetes (natural) megszületnék, ő [immáron] megsebesíttetett: s azon okból, hogy az ő teste rosszul [hiányosan] vagyon élbe állítva (mal perfilado), lehetetlen (impossible) lészen az ő kardjának elérni (alcançar) titeket, hacsak nem valami új mozdulattal: melyet könnyűséggel (facilmente) le tudtok rontani [meghiúsíthattok / desbaratar].

****

****

****

****

****

****

*

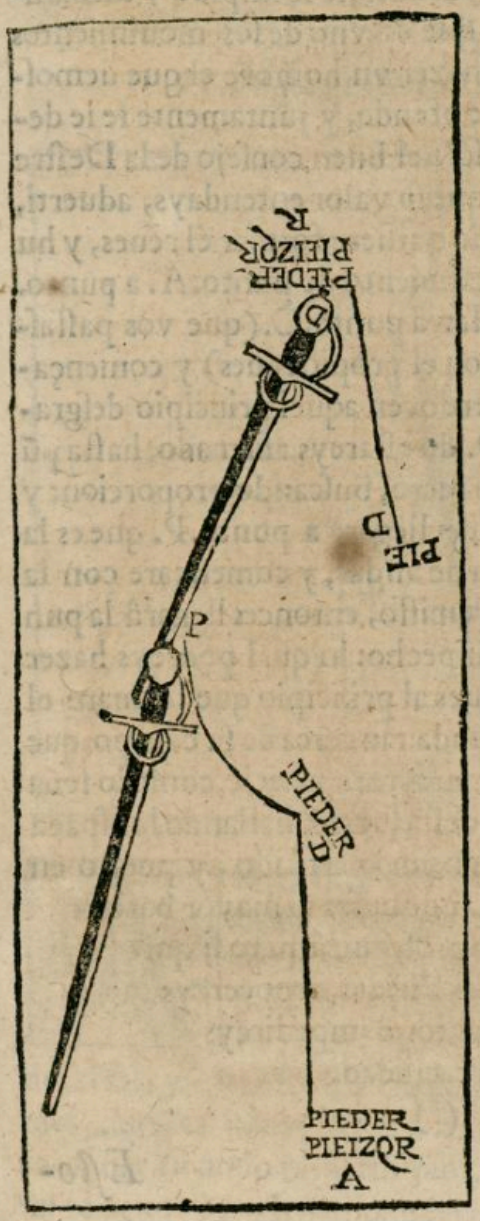

Eſtocada cõtra reues, al principio del mouimiẽto curbo.

DEzia, y muy biẽ, Agamenon, Capitan Greciano, que en la guerra mas queria buen conſejo, que mucha fuerça: porq̃ la fuerça muchas vezes yerra: pero el buẽ conſejo, al fin como obra del Entẽdimiẽto, y Prudencia, ſiẽpre nos guia a lo bueno y prouechoſo. Eſte celebre dicho viene muy a propoſito del ſentido que en ſi encierra eſta demoſtracion: pues contra vn mouimiento tan feroz, en el qual ſe comunica la mayor parte de la fuerça de vn hombre enojado, o

© Biblioteca Nacional de España

Döfés (estocada) fonák (reues) ellen, a görbe mozdulat (movimiento curbo) kezdetén.

MONDTA, s felettébb jól, Agamemnón, a görög kapitány (Capitan Greciano), hogy a hadakozásban (guerra) inkább kívánt jó tanácsot (buen consejo), mint sok erőt (fuerça): merthogy az erő sokszor téved (yerra): ámde a jó tanács, végül is mint az Értelem (Entendimiento) s az Okosság (Prudencia) műve, mindenkoron a jó s a hasznot hajtó felé vezérel (guia) minket. Ezen jeles mondás (celebre dicho) felettébb kapóra jön [a proposito] azon értelemhez, mit magában hordoz ezen ábrázolás (demostracion): minthogy egy oly vad [ádáz / feroz] mozdulat (movimiento) ellenében, miben egy haragos (enojado) avagy legalábbis [alomenos] sebezni vágyó (desseoso de ofender) ember erejének legnagyobb része közöltetik, [az] oly könnyűséggel (facilidad) akadályoztatik meg s rontatik le (desbarata), hogy a legkönnyebb mozdulatok egyike az, mit ember tehet, s mit [most] ábrázolunk: miáltal megsebesíttetik, s egyetemben meghiúsíttatik (defrauda) az ő szándéka (intento), csupán az igaz Vívóművészet (Destreza verdadera) jó tanácsa által. S avégett, hogy annak értékét (valor) megértsétek, figyelmezzetek (aduerti), midőn a ti ellenfeletek (contrario) meg akarná formálni a fonákot (reues), s befejezvén a támadást (acometimiento) az **A** pontból a **B** pontba, s onnan át akarna lépni a **C** pontba (hová ti átléptetek, midőn megsebeztétek őt a tulajdon fonákkal) s elkezdené betenni [kilépni] a bal lábat (pie izquierdo), azon kezdetben leereszkedtek [kiveszitek a fokokat / desgraduareys] a **D** pontból, hol állást foglaltatok (afirmado), egészen az **R** pontig, csupán egyenesen állván fel (afirmando os recto), keresvén az arányt (proporcion): s midőn a ti ellenfeletek elérkezne a **P** pontba, mi fele az útnak, mit be kell járnia, s elkezdené a karddal a hanyatló mozdulatot (movimiento remisso), akkor fog megérkezni (llegarâ) a ti kardotok hegye (punta) az ő mellkasához [pecho]: mit nagy könnyűséggel megtehettek, minthogy a kezdetkor, midőn megformálná a fonákot, a ti kardotokat oly közel fogja hagyni az ő testéhez, hogy szükségeltessék hátrafelé leereszkedni (desgraduar atras) ahhoz, hogy megsebezzétek, miképpen ezen ábrázolás jelöli. S ilyetén módon (suerte), találván a kardot maga előtt, s a testét oly rosszul élbe állítva (mal perfilado), s az egyik végletbe (extremos) helyezve, legyen bár a világ legnagyobb barbárja (barbaro) is, nem fogja folytatni (proseguirâ): ámde ha másféle sebzéseket akarna tenni, ismerni fogjátok az ő mozdulatait, s könnyűséggel megakadályozzátok (impedireys) [azokat].

****

****

****

****

****

****

*

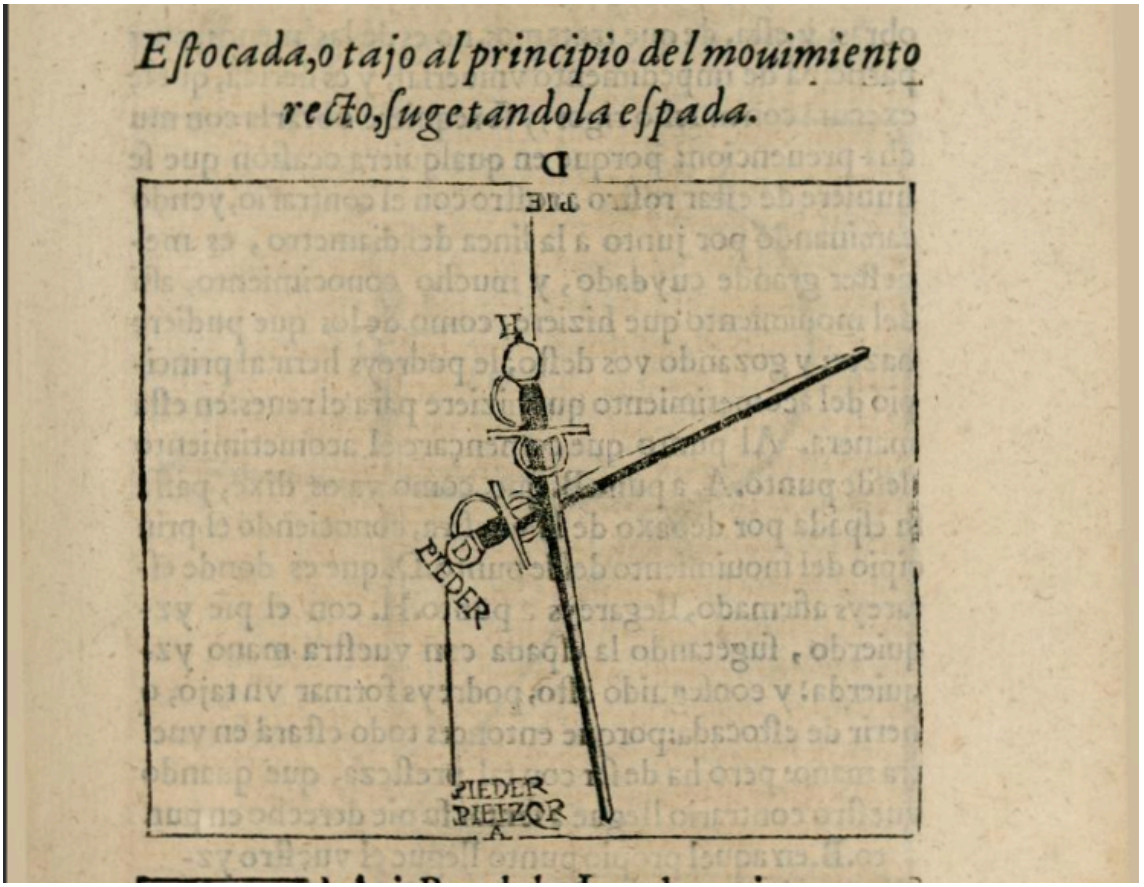

Döfés (estocada), avagy vágás (tajo) az egyenes mozdulat (mouimiento recto) kezdetén, lefogván a kardot (sugetando la espada).

ÁGISZTÓL, a lakedaimóniak (Lacedemonios) királyától megkérdezték, miképpen lehet valaki szabad. Ő lelkesen (animosa) s hősiesen (valerosamente) akképpen felelt: Ha megveti (menospreciare) a halált, merthogy annak félelme sokakat eltérít (aparta) attól, hogy nagy dolgokba fogjanak: s hogy ez igaz légyen azon anyagban [témában / materia], miről értekezünk, miszerint soha, de soha nem bocsátkoznak kézitusába [nem csapnak össze / llegar a las manos], hanem csupán kívülről [távolról / desde a fuera] járkálván dühödt vágásokat (tajos furiosos) vetnek [osztogatnak], olyannyira köztudott dolog (publico), hogy ezen oknál fogva el is hagyom [szót sem vesztegetek rá / lo dexo]: ámde ha megvetnék a veszélyt (peligro), s a halál képzetét (imaginacion), hatalmas műveket (obras) vinnének véghez a Vívóművészetben (Destreza) s ez, miről [mostanság] értekezünk, nem a legkisebbek közül való: minthogy részesedik az egyetemes akadályozásból (impedimento vniuersal), s oly sebzés ez, mi nagy szigorral (rigor) hajtatik végre (executa), s nagy előkészülettel (preuencion) kívántatik véghezvinni: merthogy bármely alkalommal (ocasion), midőn szemtől szemben (rostro a rostro) kell lennetek az ellenféllel, az átmérő vonala (linea del diametro) mentén haladván (caminando), nagy gond (cuydado) szükségeltetik, s nagy ismeret (conocimiento), úgy a mozdulat felől, mit [ő] tenne, miképpen azok felől is, miket tehetne: s élvezvén ti ezen [tudást], meg tudjátok őt sebezni a támadás (acometimiento) kezdetén, mit a fonákhoz (reues) tenne: ilyetén módon (manera). Azon ponton, midőn megkezdené a támadást az **A** pontból a **B** pontba, mely [során], amint [azt már] mondottam néktek, az ő kardja elhalad a tiétek alatt, felismerve a mozdulat kezdetét a **D** pontból, mi [az a hely], hol állást foglaltok (afirmado), el fogtok érni a **H** pontba a bal lábbal (pie izquierdo), lefogván (sugetando) a kardot a ti bal kezetekkel (mano izquierda): s elérvén ezt (conseguido esto), formálhattok egy vágást (tajo), avagy sebezhettek döféssel (estocada): merthogy akkor minden a ti kezetekben lészen: ámde oly sietséggel (presteza) kell lennie, hogy midőn a ti ellenfeletek (contrario) megérkezik (llegue) letenni a jobb lábát (pie derecho) a **B** pontban, ugyanazon sajátos (propio) ponton megérkezzék a ti bal [lábatok] a **H** pontba: merthogy máskülönben (de otra suerte), bármily csekély (poca) is legyen a késedelem (tardança), nem csupán hogy nem érnétek el a ti szándékotokat (intento), de [az még] kárt is okozna (dañaria).

****

****

****

****

****

****

*

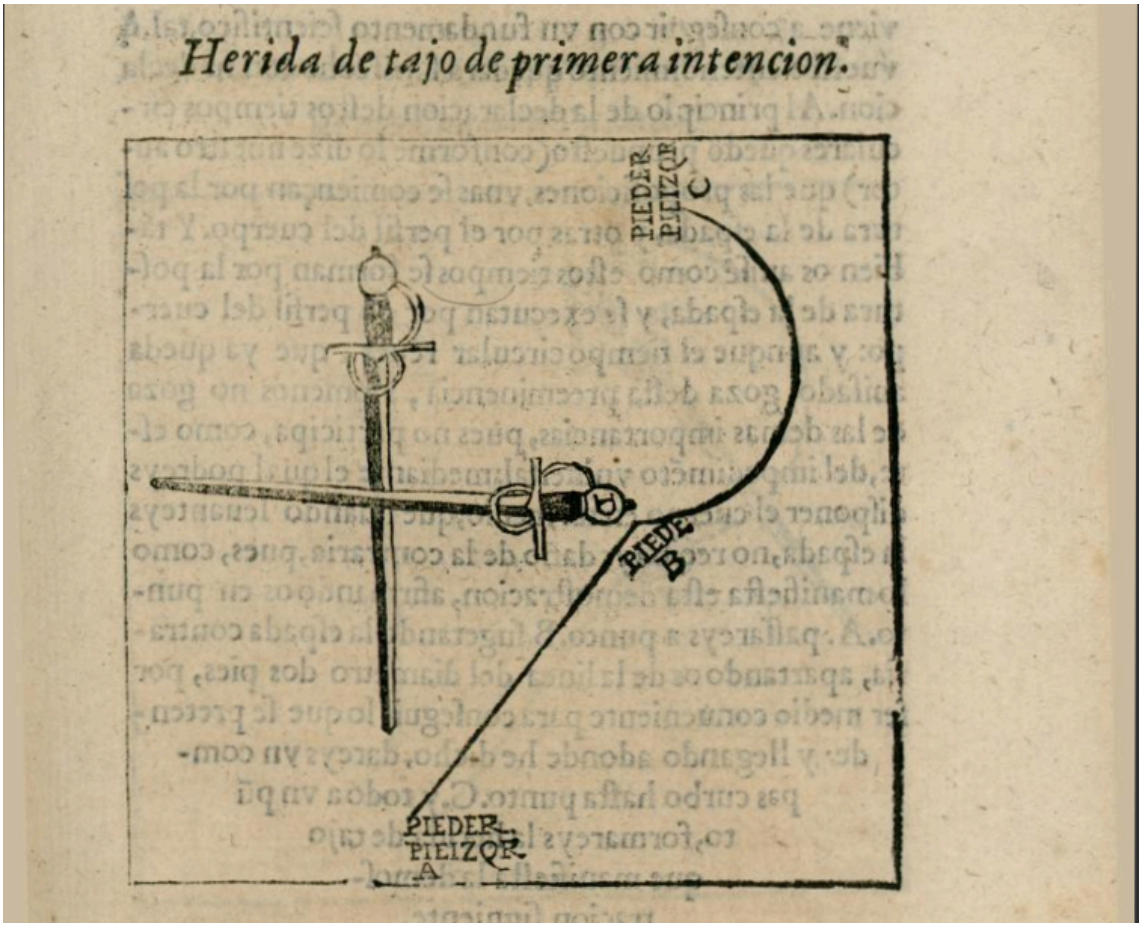

Első szándékból (primera intencion) való vágás (tajo) sebzése.

A Művészeteknek (Artes) bizonyára nincsen szükségük a szerencse (fortuna) kedvező kimenetelére (sucesso) ahhoz, hogy véghezvigyék a tulajdon okozatukat (efecto), s elérjék a tökéletes céljukat (fin), minthogy mindenkoron az Okosság (Prudencia) s az ész (razon) némely részeivel vitetnek véghez: mik eloszlatvák [szétosztvák] mindegyikükben: s az elhatározásra (proposicion), mit ezen ábrázolás (demostracion) jelöl, nem csekély rész jut ebből, minthogy annak okozata (efecto) egy oly tudományos alappal (fundamento scientifico) éretik el, hogy a ti értelmetek (entendimiento) elégedett (satisfecho) marad annak magyarázatával (declaracion). Ezen körkörös idők (tiempos circulares) magyarázatának kezdetén feltétetett [elhatároztatott / quedò propuesto] (aszerint, mit a mi szerzőnk mond), hogy az elhatározások (proposiciones) közül némelyek a kard tartásával (postura) kezdődnek, s mások a test élbe állításával (perfil). S hasonlatosképpen intettelek titeket, miképpen ezen idők a kard tartása által formáltatnak, s a test élbe állítása által hajtatnak végre: s ámbár a fonák (reues) körkörös ideje, miről [már] intettelek, élvezi ezen kiválóságot (preeminencia), legalábbis nem élvezi a többi fontosságot, minthogy nem részesedik, miképpen ez, az egyetemes akadályozásból (impedimento universal): miáltal oly távolságba (medio) tudjátok elhelyezni (disponer) a testet, hogy midőn felemelitek a kardot, ne kapjatok [szenvedjetek el] kárt (daño) az ellenkező [a másik fegyver / contraria] részéről, minthogy, miképpen ezen ábrázolás kinyilvánítja, állást foglalván (afirmandos) az **A** pontban, át fogtok lépni a **B** pontba, lefogván (sugetando) az ellenséges kardot, eltávolodván az átmérő vonalától (linea del diametro) két lábnyit (dos pies), lévén ez illendő (conveniente) távolság ahhoz, hogy elérjétek azt, mit szándékoztok (pretende): s elérkezvén oda, mit mondottam, adtok egy íves lépést (compas curbo) a **C** pontig, s mindezt egyazon ponton [egyazon időben / a vn punto], meg fogjátok formálni a vágással (tajo) való sebzést, mit a következő ábrázolás kinyilvánít.

****

****

****

****

****

****

*

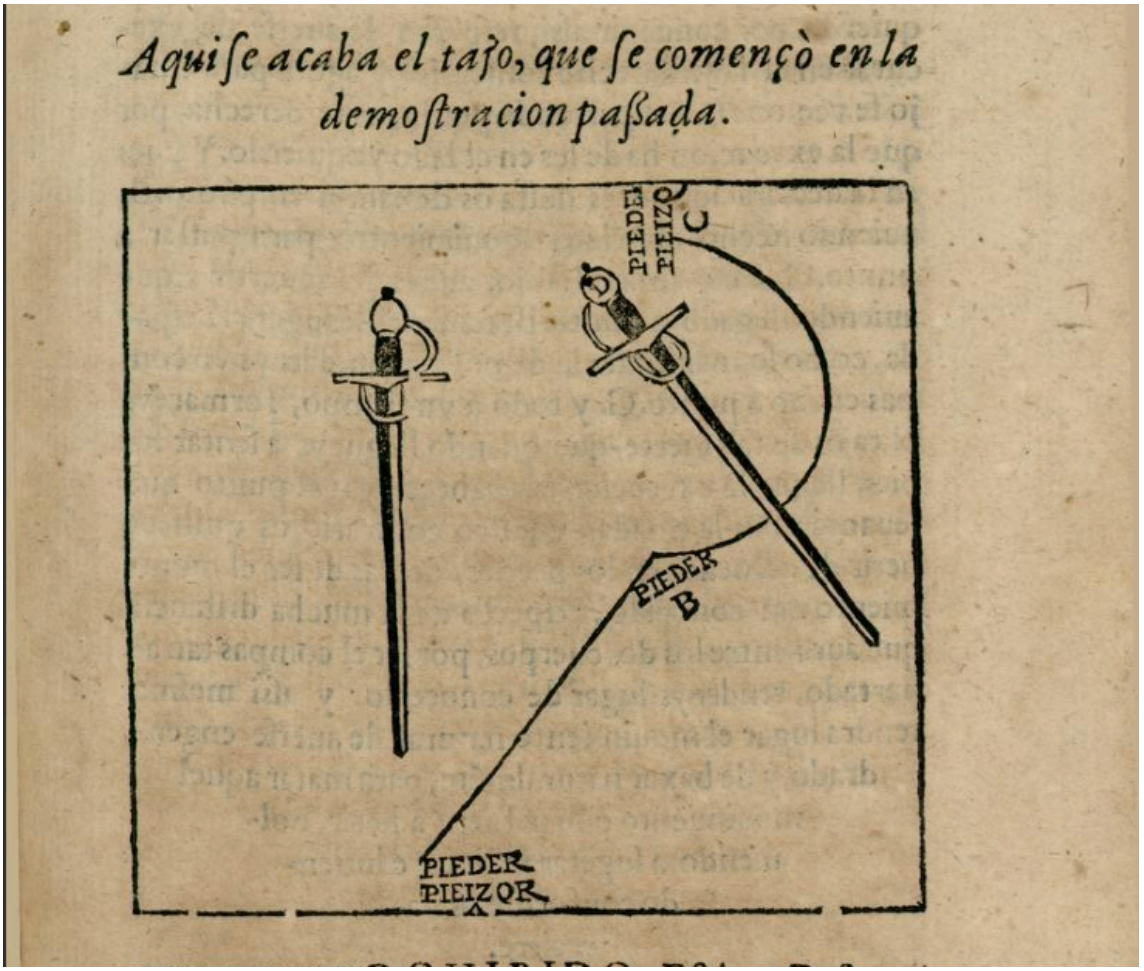

Itt ér véget a vágás (tajo), mely az elmúlt [előző] ábrázolásban kezdetett meg.

TILTVA (Prohibido) Vagyon az igaz Vívóművészetben (Destreza verdadera) a vágásból (tajo) való vívócselt (treta) megkezdeni azon az úton (camino), avagy azon távolsággal (medio), mit a fonákból (reues) való vívócsel kér s megkíván, sem pedig megfordítva [ni por el contrario]: s ekképpen láttátok, hogy az elmúlt ábrázolásokban, mik a fonák (reues) körkörös idejéről szóltak, aszerint a vonal (linea) szerint, mi a lépést (compas) vezérli, úgy tűnik, hogy eltávolodik az átmérő vonalától (linea del diametro) a bal oldal (parte izquierda) felé [querida], minthogy ez illendő (convenir), arra való tekintettel, hogy azt az ellenfél (contrario) jobb oldalán kell végrehajtani (executar): s mostanság, a vágásnál (tajo) látható, hogy a jobb oldal (parte derecha) felé távolodik el, minthogy a végrehajtásnak a bal oldalon kell lennie. S minthogy az ez előtti magyarázatban (declaracion) a **B** pontban hagytunk titeket, megtevén az első mozdulatot, hogy átlépjetek a **C** pontba, hogy végrehajtsátok a vágást, figyelmeznetek kell reá (aueys de aduertir), hogy elérkezvén a **B** pontba, lefogva (sugeta) tartván néki a kardot, miképpen ezen ábrázolás kinyilvánítja, egy íves lépést (compas curbo) adtok a **C** pontig. S mindezt egyazon időben [a vn tiempo], meg fogjátok formálni a vágást: oly formán (de tal suerte), hogy midőn eljuttok oda, hogy letegyétek (sentar) a lábakat, a végrehajtás [ti. a vágás] elérjen a fejhez (cabeça): s hogyha azon ponton, midőn felemelnétek a kardot, a ti ellenfeletek meg akarna sebezni titeket egy döféssel (estocada) a melleken, azon túl, hogy a mozdulat olyannyira felismerhető (conocido) lészen, azon nagy messzeségre (distancia) való tekintettel, mi a két test között lészen, amiatt, hogy a lépés olyannyira eltávolodott (apartado), teretek [helyetek / lugar] lészen felismerni azt: s ugyanekképpen tere lészen a természetes mozdulatnak (movimiento natural), hogy megszülessék (engendrado), s hogy természetes módon (naturalmente) leereszkedjék (baxar), avégett, hogy megölje (matar) azon mozdulatot, mi titeket sebezni indulna, újfent lefogván az ő vonalát, s megsebezvén őt, amiképpen néktek tetszik (pareciere).

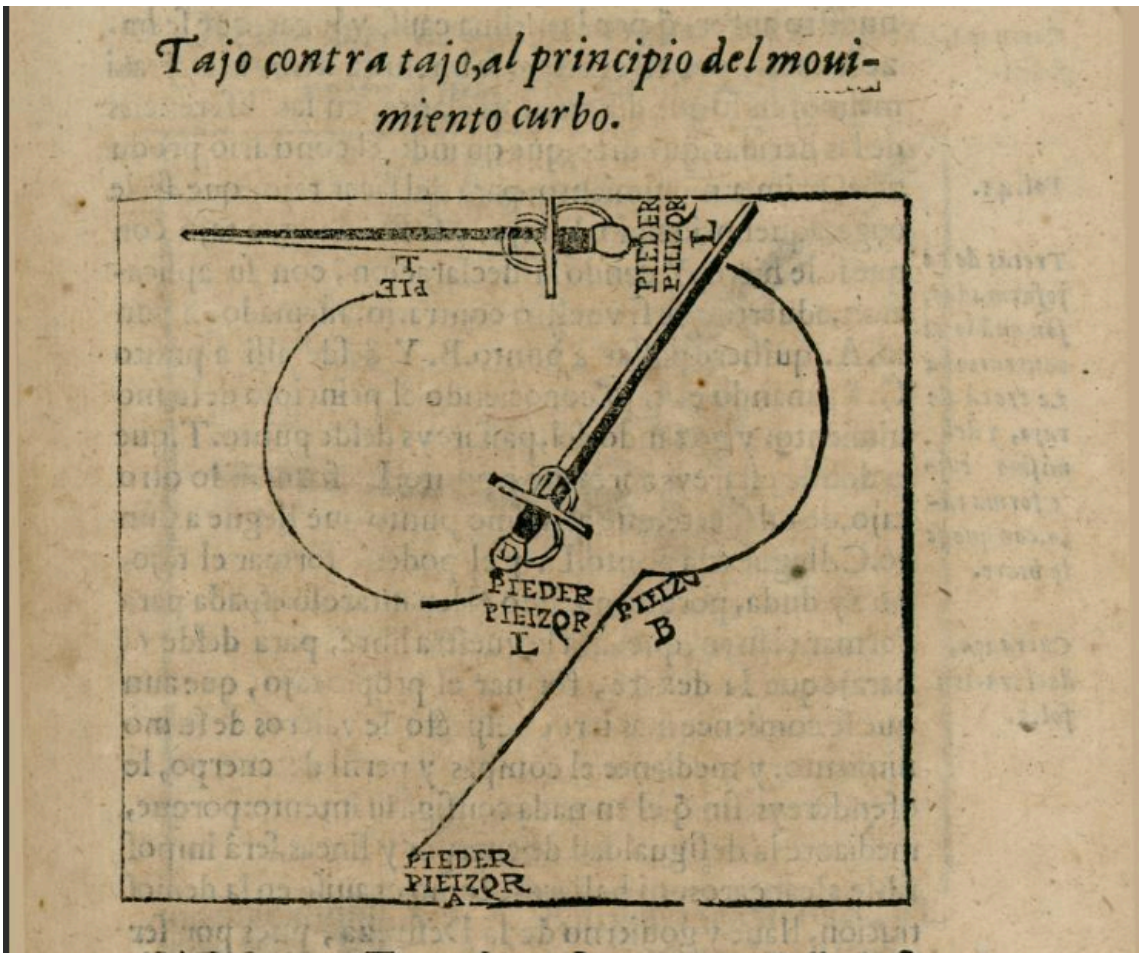

Vágás (tajo) vágás ellen, a görbe mozdulat (movimiento curbo) kezdetén.

OLY egyenes [igaz] ez az ő természetében (naturaleza), hogy önmagától vezérel minket a jó s a hasznot hajtó (prouechoso) felé, s arra hajlik s kényszerít, hogy a mi fennmaradásunkra (conseruacion) törekedjünk: s ezen okból senkinek sem szabad elcsüggednie (desfalleçer) egyetlen pontra [pillanatra] sem, bármily erős is légyen az ellenfele (contrario), minthogy oly jó mesternővel (maestra) bír, ki őt igazgassa: s annak, ki Mester (Diestro) volna, még inkább feltüzelheti (animar) s felélesztheti (abiuar) a bizodalmát (confiança), az emlékezetbe (Memoria) idézvén azt, mit mond a mi [nuestro] szerzőnk [Carranza], hogy ugyanazon okból s ugyanazon helyen (lugar), hol a vívócsel (treta) tétetik, ugyanott rontatik le (deshazer) az újfent: s ugyanekképpen abban, mit némiképp előrébb mond, a sebzések különbözőségeiről (diferencias de las heridas), midőn azt mondja, hogy mikor az ellenfél (contrario) megteszi [létrehozza / produze] az első mozdulatot, avégett, hogy abból vágást (tajo) merítsen, hogy annak kezdetén megragadtatik [elfogatik / se le coge] azon vágás, s egy másik vágás formáltatik, mivel megsebesíttetik ő. S megadván a magyarázatot (declaracion), annak alkalmazásával (aplicacion) egyetemben, figyelmezzetek (aduerti), hogyha a ti ellenfeletek, állást foglalván (afirmado) az **A** pontban, át akarna lépni a **B** pontba, s onnan a **C** pontba, formálván a vágást, felismerve az ő mozdulatának kezdetét: s hasznot húzván abból, át fogtok lépni a **T** pontból, mi az, hol állást foglaltatok, az **L** pontba, formálván egy másik vágást, oly formán (de tal suerte), hogy ugyanazon ponton [időben], midőn ő elér a **C** pontba, ti [is] elérjetek az **L** pontba. S hogy lehetséges-e megformálni a vágást, abban nincsen kétség: merthogy midőn ő felemeli az ő kardját, hogy megformálja a magáét, a tiétek szabadon (libre) fog maradni ahhoz, hogy azon helyről (paraje), hol hagyja azt, megformálja a tulajdon vágást, mely ámbár némiképp később kezdetik meg, arra való tekintettel, hogy hasznot húztok az ő mozdulatából: s a lépés (compas) s a test élbe állítása (perfil de cuerpo) által meg fogjátok őt sebezni (ofendereys), anélkül, hogy ő bármiben is elérné az ő szándékát (intento): merthogy a testek s a vonalak egyenlőtlensége (desigualdad) által lehetetlen (impossible) lészen eltalálnia [elérnie / alcançaros] avagy megtalálnia titeket, amint azt [már] intettem néktek azon ábrázolásban, mi a Vívóművészet (Destreza) kulcsa s kormányzója (llaue y gouierno), minthogy lévén a mozdulatok görbék (curbos), a körív (circunferencia) oldalai mentén, a végtelenségig (en infinito) fognak haladni (procederá), anélkül, hogy a testek valaha is találkoznának (concurran), akármennyire is törekednének rá.

****

****

****

****

****

****

*

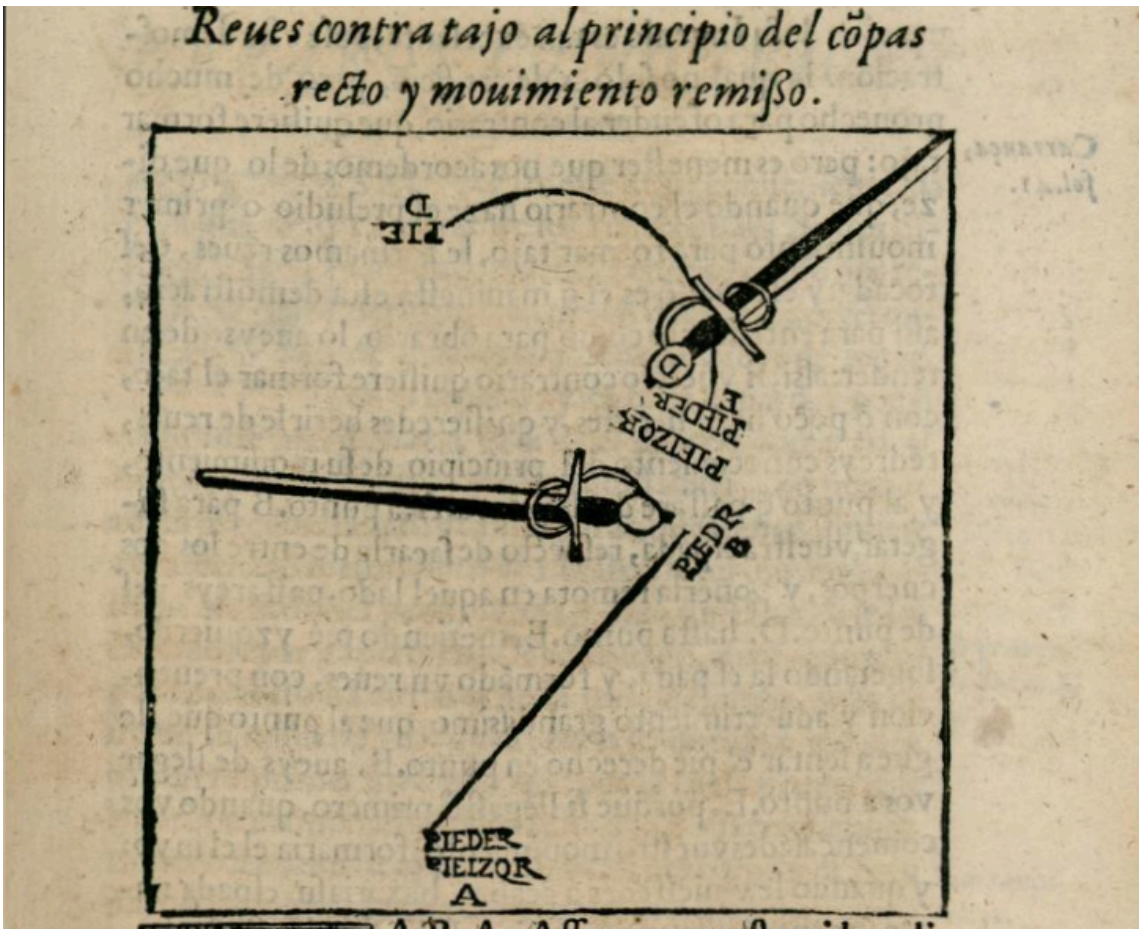

Fonák (reues) vágás (tajo) ellen az egyenes lépés (compas recto) s a hanyatló mozdulat (movimiento remisso) kezdetén.

Életünknek bátorságos megóvására s megszabadítására attól, ki azt tőlünk elragadni igyekeznék, szükségünk vagyon arra, hogy sokat tudjunk s sokat cselekedjünk: s nem csupán sokat cselekedjünk, hanem hogy jó s tökéletes légyen mindaz, mit véghezviszünk: merthogy gyümölcs nélkül fáradozánd az igaz Vívóművészetben az, ki mindaddig, míg a viadalnak vége nem szakad, állhatatossággal meg nem marad, tekintetbe véve, hogy egyetlen óra alatt, sőt, a vigyázatlanságnak egyetlen csekély pillanatában elvész mindaz, min az ember egész életében munkálkodott. S minthogy folyvást a mi szerzőnket utánozzuk, kinek találmánya az ő Elméjének oly felettébb kiváló, ide helyeztem ezen ábrázolást: mely nem csupán mesterséges, de nagy haszonnal s előnnyel bír az ellenfél megsebzésére, ki vágást akarna formálni: ámde szükséges, hogy megemlékezzünk arról, mit mond, hogy midőn az ellenfél megteszi az előjátékot avagy legelső mozdulatot a vágás formálására, mi fonákot avagy döfést formálunk néki: s a fonákot, melyet ezen ábrázolás kinyilvánít, úgy annak megértésére, mint véghezvitelére, ekképpen kell megértenetek: oly módon, hogyha a ti ellenfeletek meg akarná formálni a vágást, amellyel nemrégiben megsebeztétek őt, s ti meg akarnátok sebezni őt fonákkal, tudomással fogtok bírni az ő mozdulatának kezdetéről, s azon ponton, midőn átlépne az **A** pontból a **B** pontba, hogy lefogja a ti kardotokat, arra való tekintettel, hogy kivegye azt a két test közül, s messzire helyezze azon az oldalon, át fogtok lépni a **D** pontból egészen az **E** pontig, betévén a bal lábat, lefogván a kardot, s megformálván egy fonákot, felettébb nagy előrelátással és igen nagy figyelmeztetéssel, miszerint azon ponton, midőn ő elérkezik oda, hogy letegye a jobb lábát a **B** pontban, néktek el kell érnetek az **E** pontba: merthogy ha ő érne oda elsőnek, midőn ti megkezdenétek a ti mozdulatotokat, ő formálná meg a magáét: s midőn ti eljönnétek azt befejezni, ő leeresztené az ő kardját természetes módon, s eltalálna titeket: Ámde ha döféssel akarnátok megsebezni őt, szintúgy figyelmeznetek kell a mozdulat kezdetére, s midőn kivenné az ő kardját, hogy lefogja a tiéteket, adni fogtok egy görbe lépést a jobb lábbal a ti bal kezetek felőli körív oldalán, megadván a sebzést az ő kardjának karja alatt: s még jobb, ha magának a kardnak felette, a melleken hajtjátok azt végre, s azon ponton kiléptek az arányba, avégett, hogy az ő mozdulatait kiismerjétek.

****

****

****

****

****

****

*

HÁRÍTÁSOK (Reparos), MIKÉPPEN KELL azokat formálni.

AKKÉPPEN (Assi), minthogy ezen hely illendő arra, hogy a hárításokról (reparos) értekezzünk, miután [már] szólottunk a vágásokról (tajos) s fonákokról (reueses), s minthogy [ezt] két ízben is megígértem, elhatároztam, hogy intselek titeket a rend felől, mit tartanotok kell a hárításban: s [hogy] az ilyetén hárításokat mily szögekkel (angulos) kell tenni, úgy a testben, mint a karban, s mily időben, s mily távolságban (distancia); nem azért, mintha a Vívóművészetben (Destreza) kényszerűség (preciso) volna rátok nézve a hárítás, minthogy aki jól megfontolta a mi szerzőnk könyvét, sehol sem találhatta, s nem is láthatta, hogy azt mondaná, miszerint a Mesternek (Diestro) kényszerűségből (forçoso) hárítania kellene: ámde az ő magyarázatában (declaracion) azt mondja, hogy a tökéletes hárításnak magából a sebzésből kell megszületnie (nacer), s azzal egyazon fajtájúnak (especie) kell lennie, s ez azzal, mit szintúgy az ő első dialógusában mond, hogy amilyen okból s helyen (lugar) formáltatik a vívócsel (treta), ugyanazon [okból s helyen] kell azt lerontani (deshazer), felettébb világosan kinyilvánítja, hogy a Mesterre nézve nem kényszerűség a hárítás, s csodálatosképpen mondja: merthogy nincsen szükség hárítani, hanem hogy maga a sebzés szolgáljon hárításul, s ugyanazon fajtájú légyen: oly módon, hogyha az ellenfél (contrario) vágást (tajo) formálna, annak kezdetén mi egy másikat formáljunk néki, s megsebezzük őt, s mi hárítva [biztonságban] maradjunk, a testek s vonalak egyenlőtlensége (desigualdad) által: s ha fonákot formálna, ugyanazzal sebesítsük meg őt, s mindegyiket az ő ellenkezőjével [is], midőn fonákot kezdene formálni, vágással sebezni őt: s a vágás kezdetén fonákkal sebezni őt, s a döfés (estocada) ellenében bármily módon legyen is, ugyanazzal sebezni őt, egyetemben hárítást is formálván, miképpen láthattátok [azt] az ábrázolásokban (demostraciones), mik idáig [aqui] tétettek, minthogy a sebzések oly távolságból (medio) s oly aránnyal (proporcion) tétetnek, hogy [az ember] mindenkoron hárítva marad: s hogyha a harmadik dialógus négyszögének ábrázolásában a természetes mozdulat (mouimiento natural) kezdetén való hárításról s akadályozásról (impedimento) értekezik, az a tőrnek (daga) a kard ellenében való mivoltára vonatkozik, mivel [a tőrrel] illendő hárítani, az ő csekély hossza okán, s amiatt, hogy közelről kell sebeznie, a maga méretének (cantidad) hiányossága okán: s ha ellenkezőképpen volna, lehetetlen (impossible) lenne, miképpen el fog mondatni egy külön füzetecskében (quadernillo) (mely, ha Isten is úgy akarja, napvilágot lát majd) a tőrről a kard ellenében: ámde a kardnál nincsen meg ezen kötelezettség (obligacion), arra való tekintettel, hogy bír azon mérettel s hosszúsággal, hogy képes kitéríteni (desuiar) s megakasztani (atajar) az immáron cselekedetbe vitt mozdulatot, s oly meghatározott távolságból (distancia) sebezni, hogy veszély nélkül (sin peligro) tehesse azt, amint az meg fog mutatkozni az egyetemesben (lo vniuersal): ámde mivel némelyeknek úgy tűnhetnék, hogy a Vívóművészetről értekezni, s nem értekezni a hárításokról, felettébb egyenetlen (desigual) dolog: s minthogy a szükség (necessidad) némely alkalommal (ocasion) rákényszeríthet titeket, hogy ne tudjatok az arányos távolságban (proporcion) járni, avagy ne tudjatok elérni a körív (circunferencia) valamely oldalára, avagy az egyenes vonalú szögbe (angulo rectilino), anélkül, hogy az ellenséges kard meg ne sebezne titeket, arra való tekintettel, hogy [amaz] immáron megformálta az erőszakos mozdulatot (mouimiento violento), s megkezdi a természetest (natural), inteni foglak titeket [arról], miképpen kell azokat formálnotok:

ámde nem olyanok fognak lenni, miket közönségesen használnak azok, kik a közönséges Vívóművészetet (Destreza ordinaria) űzik: merthogy ha ők maguk jól megfontolnák az ő hárítási módjukat, úgy találnák, hogy az felettébb kártékony (dañosissimo), két okból kifolyólag: az első az, hogy a természetes mozdulat nagy szigorát (rigor) a karral avagy a köpennyel (capa) akarják hárítani: s hogy ez mekkora meggondolatlanság (inconsideracion), elmondhatnák azok, kik nyomorékká (mancos) lettek, csupán amiatt, hogy hárítást tettek: merthogy ha egy némiképp meredek lejtőn (cuesta encumbrada) legurítanánk egy követ, s miután [az] lendületet (buelo) vett, akarná valaki [se vno] elébe állni, hogy feltartóztassa azt, lehetetlen volna néki, sőt inkább magával sodorná [elütné]: ekképpen lészen a kardnál is, hogy miután befejezte az erőszakos mozdulatot (movimiento violento), s megkezdte a természetest (natural), azon erővel (fuerça), mi közöltetik vele, azon túlmenően [demas del] azon természetes szerelemtől (amor natural), mit a kard hozna, hogy leereszkedjék az ő középpontjába (centro), mindazt, mit maga előtt talál, magával sodorja: merthogy, miképpen Nicolao Tartaglia mondja, minden egyenlőképpen súlyos (graue) test, a természetes mozdulatában (movimiento natural), minél inkább eltávolodnék annak kezdetétől (principio), avagy közelednék a végéhez (fin), annál gyorsabban [sebesebben / mas veloz] fog haladni. A másik dolog még világosabban mutatja az ő meggondolatlanságukat (inconsideracion), minthogy nem elégszenek meg azzal, hogy ilyetén hárítást (reparo) tesznek, hanem hogy ama [az ellenfél] kardja és karja alá helyezkednek, ámbár egy kevéssé eltávolodhatnának az átmérő vonalától (linea del diametro), bármelyik oldal felé: avégett, hogy midőn az [az ellenfél] leereszkednék a természetes mozdulattal, ne tegyen oly nagy sérelmet (ofensa): Ámde mire is való az a hárítás, mit ők tesznek, minthogy nem merítenek belőle sebzést, hanem csupán hárítják azt, mit az ellenfél teszen, hogy megsebezze őket, s ezzel vesztegetik az időt, miáltal az ellenfél felbátorodik (se anima), látván, hogy nincsen veszélyben. A másik dolog, mit meg kell fontolni, az, hogy feltételezvén, miszerint meg akarják formálni a hárításokat, nem mindenkoron fogják tudni azokat megformálni: merthogy csalatkozhatatlanul (infaliblemente) meg kell értenetek, hogy a körkörös idők (tiempos circulares), a vágások (tajos) s a fonákok (reueses) bírnak az ő tulajdon helyükkel (lugar propio), hol formáltatnak: ámde nincsen megadott pont (punto cierto), hol végrehajtatnak (executan): s hogy ez bizonyos, látjuk, hogy a vágás akképpen formáltatik, hogy a kardot a bal oldalon [bal oldal felé / lado yzquierdo] viszik, s a fonák a jobb combhoz (muslo derecho) simítva, amint az [már] elmondatott: s hogy ez semminemű időben sem változhatik meg avagy cserélődhetik fel: ámde a végrehajtás (execucion), arra való tekintettel, hogy a hárítást nem a természetes mozdulat (mouimiento natural) kezdetén teszik, hanem inkább várni akarnak arra, [mivel] a kar [braço] különféle (diuersas) részek felé tud mozdulni, az inak (tendones) s idegek (cuerdas) ereje (virtud) által, mik húznak s lazítanak (tiran y afloxan), az akarat (voluntad) megtalálja az elhelyezkedést (disposicion) benne ahhoz, hogy aszerint irányítsa, amint néki jónak tetszik (bien le parece): s ekképpen látjuk, hogy némelykoron a combokon (muslos) sebez (hiere), midőn az, ki hárít, oly helyzetben várja [a csapást], mintha a kard felett adnának néki, s máskor a lábakon (piernas), s ezzel hiábavalóvá válik azon szándék (intento), kivel [kivel szemben] hárított. S mindezt elmondván, mielőtt értekeznénk a hárításokról, általánosságban (generalmente) szólván, némely kifogást (objeciones) kívánok tenni ellenük, mik úgy tűnik nékem, hogy nem alaptalanok (mal fundadas): az első az [a kérdés], hogy ha én meg tudom sebezni a ti ellenfeleteket, anélkül, hogy hárítanék, s meg tudok maradni

szabadon (libre) attól, hogy ő megsebezzen engem arányos távolságban (proporcion) s illendő messzeségben (distancia conueniente), miért [kellene] nékem a hárítással gyötörnöm magamat (afligirme), s hogyha a hárítás pusztán avégett vagyon, hogy megoltalmazzam magam a sebzéstől, s én meg tudom azt akadályozni a mi kardunkkal, anélkül, hogy a [kard], mi az ellenfélé, megsebezhetne engem, az én kezemben lévén annak sebzése, midőn csak akarom, [akkor] miért kell nékem leköteleznem magam (sugetar) a hárításra: minthogy sokszor (muchas vezes) láttam már [olyat], hogy azon ponton, midőn hárítást tesznek, mivel a két test közötti [távolságban lévő / de entre los dos cuerpos] két kard kivétetik, s semmiféle [sem egyik, sem másik] nem sebez, [s] kézitusára kerül sor (venir a los braços), s kézbe veszik [a fejükbe húzzák / echar mano al] a kalapot (sombrero), hogy eltakarják a szemeket, s az arcba ütnek [dar golpes en los rostros]: mi mind oly rút (feo) s kártékony (dañoso) dolog, s [hogy mindez] megszűnjék, jól tudott dolog a Vívóművészetben (Destreza), hogy a második szándékból (segunda intencion) való sebzések ellenkező mozdulatokból (mouimientos contrarios) állnak s tevődnek össze, amint [már] elmondtuk: s ekképpen nyilvánvaló lészen (se verá), hogy midőn az efféle hárítást megteszi: s annak megtevése után meg akar formálni egy sebzést az, ki hárít, mivel kényszerűségből (forçosamente) mozdulatot kell tennie: s avégett, hogy annak végén (fin) ne [hogy annak végén tudjon, a spanyol *no se puede* itt mintha hibás lenne, valójában a kardot szabaddá kell tennie, hogy sebezhessen] sebezhessen: s hogy megtegye ezen mozdulatot s sebzést, szabadon kell hagynia a kardot, mit addig [alli] akadályozva (impedida) tartott: s az ellenfél hasznot húz (se aprouechara) abból, hogy megsebezze őt fonákkal (reues), ha ő fonákot formálna, s vágással (tajo), ha azt formálna. S ámbár ezen kifogások (objeciones) ellen keveset lehet ellentmondani (contradezir), a mondottak ellenére (no obstante) kinyilvánítom néktek ábrázolás (demostracion) által, miképpen kell megtenni a hárításokat, s elkerülni (ouiar) némely [azon] hátrányokat (inconuenientes), miket felhoztunk [melyekbe beletétettünk], figyelmeztetvén [arra], hogy csupán két különböző hárítás vagyon önmagában (en si), azon okból, hogy különbözőek a szögek (angulos), miket a kar s a test tesz, midőn megformáltatik, s a lépések (compases), miket adnak [tesznek]: s a test elhelyezkedése (disposicion del cuerpo), az egyik a vágáshoz, s a másik a fonákhoz: merthogy miképpen ezen körkörös idők mindegyike a maga oldalán (por su lado) formáltatik: ekképpen a hárítást is azon [az oldal] felől kell tenni, mi formáltatik: ámde intem [titeket], hogy mindenkoron, midőn csak tudnátok megsebezni a ti ellenfeleteket, avagy megakadályozni néki a sebzést, azon fajta sebzéssel (genero de herida), mit Geronimo de Carranza mond, s miről [már] hivatkoztunk [szóltunk], hogy magából a sebzésből szülessen meg, s azzal egyazon fajtájú (especie) légyen, azt cselekedjétek a ti ellenfeletek nagyobb sérelmére [megsebzésére / ofensa] s a ti [jobb] oltalmatokra (defensa). S hogy ez jobb, azt felettébb jól mondja a mi szerzőnk (autor), a hamis Vívóművészetről (falsa Destreza) szóló második dialógusban (dialogo segundo), hol ellenvetésképpen (por via de objecion) egy közönséges sebzéssel s hárítással szemben azt mondja, hogyha meg tudja őt sebezni hárítás nélkül, miért kell néki fáradnia (cansar) a hárítások formálásával? S mindarra, mit felhoztunk, s ezen kifogásokra (objeciones), s ezen beszédmódra, s az érvekre (razones), mik megadattak, elegendő annak megértése, hogy nincsen számunkra kényszerűség a hárításra, mielőtt némely alkalommal [az] kártékony (dañoso) lehetne: s ezen feltételezéssel, rátérhetünk (passar) az ábrázolásokra (demostraciones). S mindenekelőtt [Nota: primero] figyelmeznetek kell reá, hogy a **3.** és **6.** számok, mik a

kardokon vagynak, oly nagy megfontolással (consideracion) bírnak, [s] oly nagy fontosságú (importancia) azoknak ismeretével bírni, hogyha az hiányoznék néktek, lehetetlen (impossible) volna elérni a szándékot (intento), miről [mostanság] értekezünk, mi a hárítás: s azt mondom, hogy lehetetlen: merthogy bizonnyal az is lészen: s meg kell értenetek, hogy [que] azokban Geronimo de Carranzát utánozom (imito), minthogy a harmadik dialógusban, a négyszög (quadrado) ábrázolásában, hol [arra az esetre] teszi a hárítást, mit a tőr teszen a kard ellenében, azok [a számok] által nyilvánítja azt ki: mit ekképpen kell megértenetek: miszerint a **3.** szám az, hol (midőn vágást formál, avagy fonákot) befejeződik az erőszakos mozdulat (mouimiento violento), s onnan kell kezdetét vennie a természetes mozdulatnak (mouimiento natural): s ez akkor esik meg (viene a ser), midőn a kard elérkezik a tompaszögbe (angulo obtuso), miután megadta mindazon körös forgást (buelta circular), a hanyatló (remisso) s az erőszakos mozdulat (violento) által: s hogyha azon a ponton formáltatik a hárítás, mielőtt a természetes mozdulat ismét részekre oszlana [újra megkezdené az ő részét / se rehaga de partes], bármily csekély (pequeña) erővel (fuerça) is, képes lészen visszatartani (detener) [azt], megakadályozván, hogy leereszkedjék (baxe), ámbár annak gazdája [szerzője / autor] törekednék is reá, s akarná [azt]: ámde ha a kard elérne a **6.** számhoz, mely az, hol a természetes mozdulat vagyon, oly nagy gyorsasággal (velocidad) ereszkedvén le, melyet [erre] kényszerít az ő természetes szerelme (amor natural), mi vonzza [húzza] az ő középpontjába (centro), miképpen azon erő [is], mi akkor közöltetett vele, semminemű ellenállás (resistencia) sem fogja azt [megállítani], s semminemű hárítás (reparo) nem tudja megakadályozni (impida) annak okozatát (efecto), s ekképpen, mivel [immáron] meg kell hárítanotok (auiendo se de reparar), avégett, hogy az okozat megfeleljen a névnek [hogy valóban hárítás legyen / el efecto sea conforme el nõbre], illendő titeket teljes ismerettel (entero conocimiento) bírnotok mindarról, mit elmondottunk: s különösképpen az erőszakos (violento) s a természetes (natural) mozdulatról: mikről a későbbiekben [előrébb / adelante] inteni foglak titeket részletekbe menően (particularmente).

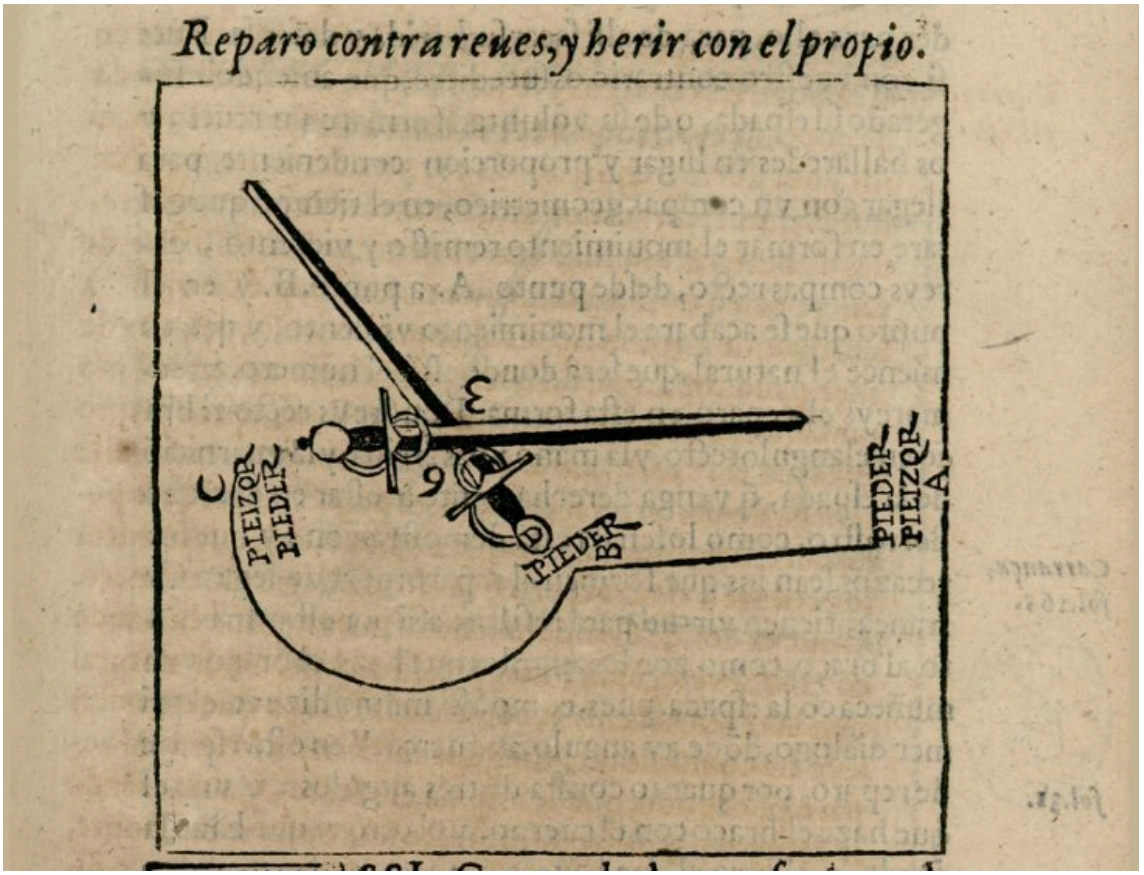

Hárítás (reparo) fonák (reues) ellen, s sebzés ugyanazzal.

AKKÉPPEN, miképpen egyéb dolgokban, úgy a Vívóművészetben is vagynak bizonyos határok s végek, miket nem illendő átlépni, a kár terhe alatt, mi abból származnék: merthogy az a rend s módszer, mellyel bármely dolog cselekszik, nem változtatható meg anélkül, hogy az kárt ne okozna, avagy ne válna hasznavehetetlenné: s a hárításokban (feltételezvén, hogy azokat meg kell tenni) ugyanaz vagyon [a helyzet], miszerint [azokat] azon illendő részekből kell összetenni: s ekképpen figyelmezzetek [arra], hogy némelykor az idők körkörös mozdulatai csupán az azt végző akaratából formáltatnak, s máskor ama Mester kényszerítése s szorítása által, kinek hatalmában áll ez, hogy onnan kivegye a maga sebzését s védelmét. Nos, ha a ti ellenfeletekkel az történnék, hogy miután lefogtátok az ő kardját, ő az ő akaratából egy fonákot (reues) akarna formálni, s ti arányos távolságban (proporcion) s illendő helyen lennétek ahhoz, hogy egy mértani lépéssel (compas geometrico) elérjétek, azon időben, mit ő a hanyatló s erőszakos mozdulat formálására fordít, adtok egy egyenes lépést, az **A** pontból a **B** pontba, s azon ponton, midőn az erőszakos mozdulat véget ér, s megkezdődik a természetes, mi ott vagyon, hol a 3-as szám, megformáljátok a hárítást, ilyetén módon: Fektesd a kart egyenesen, s a kéz némiképp felfelé álljon, s a kard markolata [kosara] olyannyira jöjjön, hogy egyenesen az arc [jobb/igaz] oldalára kerüljön, miképpen ezen ábrázolás jelöli, s a kard keresztvasa [recazos] légyen az, mi a hárítást formálja: merthogy Geronimo de Carranza szerint, az bír az ellenállás erejével: úgy amiatt, hogy ez a karhoz közelebb esik, miképpen azon szögek okán is, miket a kar s a csukló [csuklóízület] tesz a karddal. Minthogy, miképpen [ő] maga is mondja az első dialógusban, ahol szög vagyon, ott erő is vagyon. S ezen fajtájú hárításban, minthogy három szögből áll: az egyiket a kar teszi a testtel, a másikat pedig a kard teszi, s [egy] harmadik, mit a csukló tesz, erő vagyon az ellenálláshoz. S ezzel megformáltatik a hárítás: oly módon, hogy a természetes mozdulat ne születhessen meg, minthogyha egy kő, midőn gurulni kezd, ezen kezdetkor elébe állnánk, könnyűséggel meg tudnánk állítani: ámde ha lendületet (buelo) venne, miképpen mondtuk, senki számára sem volna lehetséges, hogy feltartóztassa azt: s ezért, úgy a kőnél, miképpen a kardnál is, a mozdulat kezdetén kell [a hárítást] véghezvinni.

****

****

****

****

****

****

*

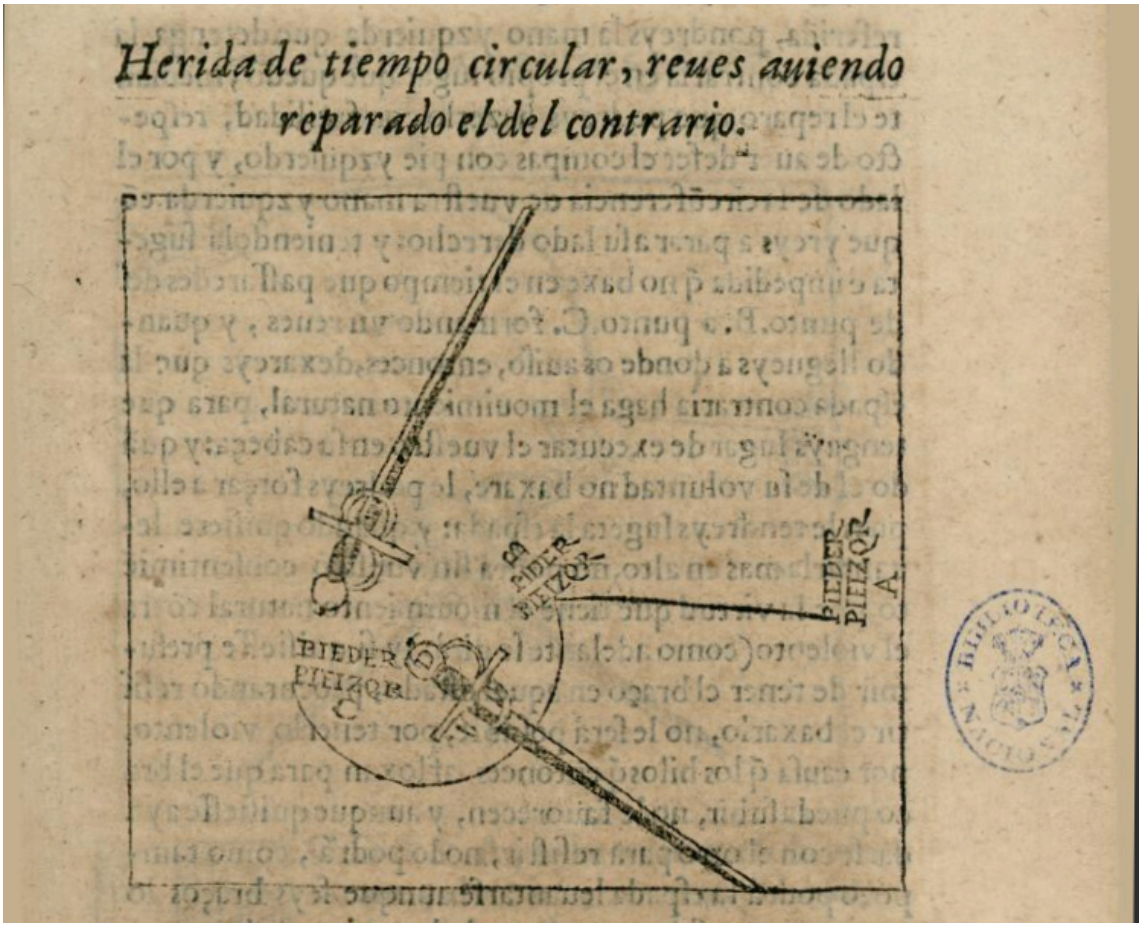

Körkörös időből való sebzés, fonák (reues), miután az ellenfél [sebzését] hárítottuk.

NOHA a hárítás ellen felhozott kifogások, miket [akkor] tettek, midőn a mozdulat kezdetén megformáltatott, [hogy] az ellenfél élhetne vele, formálván sebzést a második szándékból, feltételezvén, hogy a kard [szabadon] hagyatik: miről gondoskodni kell, intvén, miképpen kell ezen veszélyben cselekedni, s ekképpen vagyon, hogy midőn megadtátok az egyenes lépést az **A** pontból a **B** pontba, s megformáltátok a hárítást azon módon, miként említettük, a bal kezet oda teszitek, hogy az ellenséges kardot ugyanazon a helyen tartsa, ahol maradt, a hárítás révén, melyet könnyűséggel megtehettek, tekintve, hogy a bal lábbal kell lépni, s a bal kéz körívének oldalán [haladtok], hogy a jobb oldalára érkezzetek: s lefogván s megakasztván azt, hogy ne süllyedjen [ne leereszkedjen], abban az időben, midőn átléptek a **B** pontból a **C** pontba, fonákot formálván, s midőn elérkeztek oda, hová intettelek, akkor hagyjátok, hogy az ellenséges kard megtegye a természetes mozdulatot, avégett, hogy teretek legyen végrehajtani a tiéteket az ő fején: s midőn az ő akaratából nem süllyedne [a kard], meg tudjátok őt kényszeríteni arra, minthogy lefogva tartjátok az ő kardját: s midőn fel akarná emelni még magasabbra, azt nem teheti meg a ti beleegyezésetek nélkül, azon erő által, mit a természetes mozdulat bír az erőszakos ellenében (miként előrébb elmondatik): s ha [az ellenfél] akarná [kísérteni], hogy a kart azon állapotban tartsa, igyekezvén megakadályozni a süllyesztést, nem lészen néki lehetséges, az erőszakos mozdulat okán, miért is az inak ekkor meglazulnak, avégett, hogy a kar felemelkedhessék, [azonban] nem kedveznek [néki], s ámbár akarná magát segíteni a hárítással, nem fogja tudni megtenni, miképpen [azt] sem, ha hat karral próbálnák [is] meg, csupán azzal, hogy egyetlen ujjat tesztek a hegyére: s ezzel végrehajtjátok a fonákot, élbe állítván a testet, miként más helyütt intettelek titeket, megsebezvén őt döféssel a melleken, [anélkül hogy] végrehajtanátok a fonákot, avagy azt követően.

****

****

****

****

****

***

*

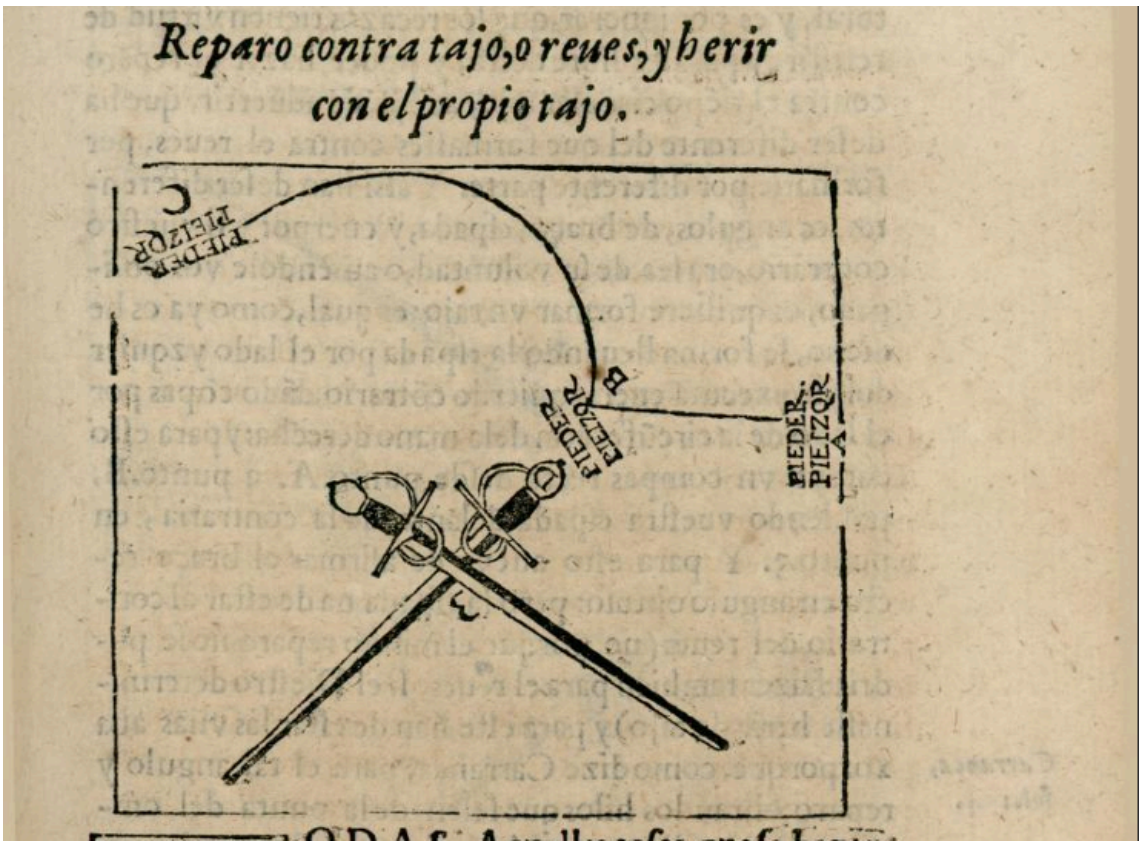

Hárítás (reparo) vágás (tajo) vagy fonák (reues) ellen, s sebzés a vágással magával.

MINDEN dolog, mit művészet, tudomány avagy ész nélkül cselekszenek, s csupán véleményből, hévből avagy vágyból, bizonnyal hitvány s kicsinyes az, s miután véghezvitették, nem hagynak maguk után semmit, csupán egy zavaros avagy orvosolhatatlan bánatot. Ezt találhatjuk azokban a hárításokban is, miket a közönséges Vívóművészetben a vágások ellen tesznek: miket csekély meggondolással cselekszenek, minthogy nem csupán a természetes mozdulat kezdetén teszik azokat, hol a kardok a fejek felett kereszteződnek, s ott kívánják bevárni a természetes mozdulat szigorát: s ezen tudatlanságból fakad, hogy nem tudják: a keresztvasak [recazos] bírnak az ellenállás erényével: s hogy ettől szabadok legyenek, s képesek legyenek hárítást tenni a körkörös vágás ideje ellen, figyelmeznetek kell reá, hogy [annak] különböznie kell attól, mit a fonák ellen formáltatok, mivel más oldal felől formáltatik. S ekképpen különbözőeknek kell lenniük a szögeknek, a kar, a kard s a test [szögeinek]: s ha a ti ellenfeletek, legyen az akár akaratából, akár azért, mert ti kényszerítettétek, vágást akarna formálni néktek: melyet, amint már mondottam néktek, a kard bal oldalra való vitelével formál, s az ellenkező oldalon hajtatik végre, lépést adván a jobb kéz köríve felőli oldalon: s ehhez egy egyenes lépést adtok az **A** pontból a **B** pontba, a ti kardotokat az ellenséges elé helyezvén, a **3**-as pontban. S ehhez a kart egyenesen, tompaszögben kell mereven tartanotok: ámde a kardnak a fonák ellenkezőjén kell állania (nem azért, mintha ugyanazon hárítást nem lehetne megtenni a fonák ellen is, ha a Mester döféssel akarna sebezni), s ehhez a körmöknek [a kézfejnek] lefelé kell állniuk: merthogy, miképpen Carranza mondja, ilyetén szögért s hárításért azon szálak munkálkodnak, mik a váll hegyéből s a hónaljból indulnak, hol azok rögzítve vagynak: mik a kart egyenesen abba a helyzetbe emelik, hová azokat tesszük olyankor, midőn lefelé hárítunk, mi [éppen] ez, miről intettelek titeket. S miután a hárítást a **B** pontban megformáltátok, feltételezvén, hogy nem kell ott maradnotok, hanem a tulajdon vágással sebeznetek, mit ő formált: ezt a következő ábrázolásban látni fogjátok, mi a **C** pont.

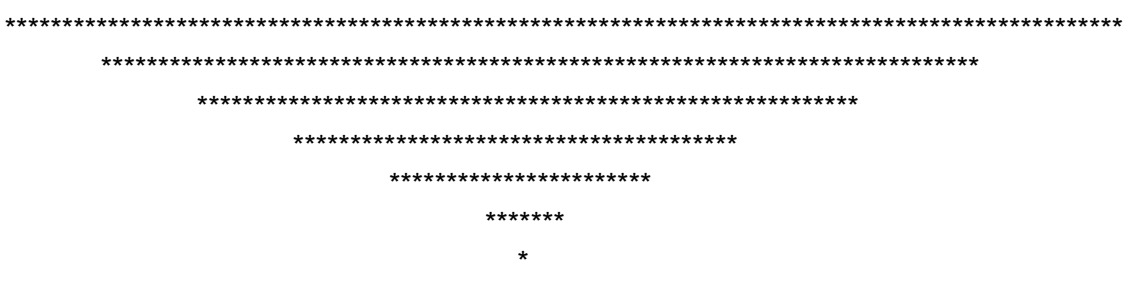

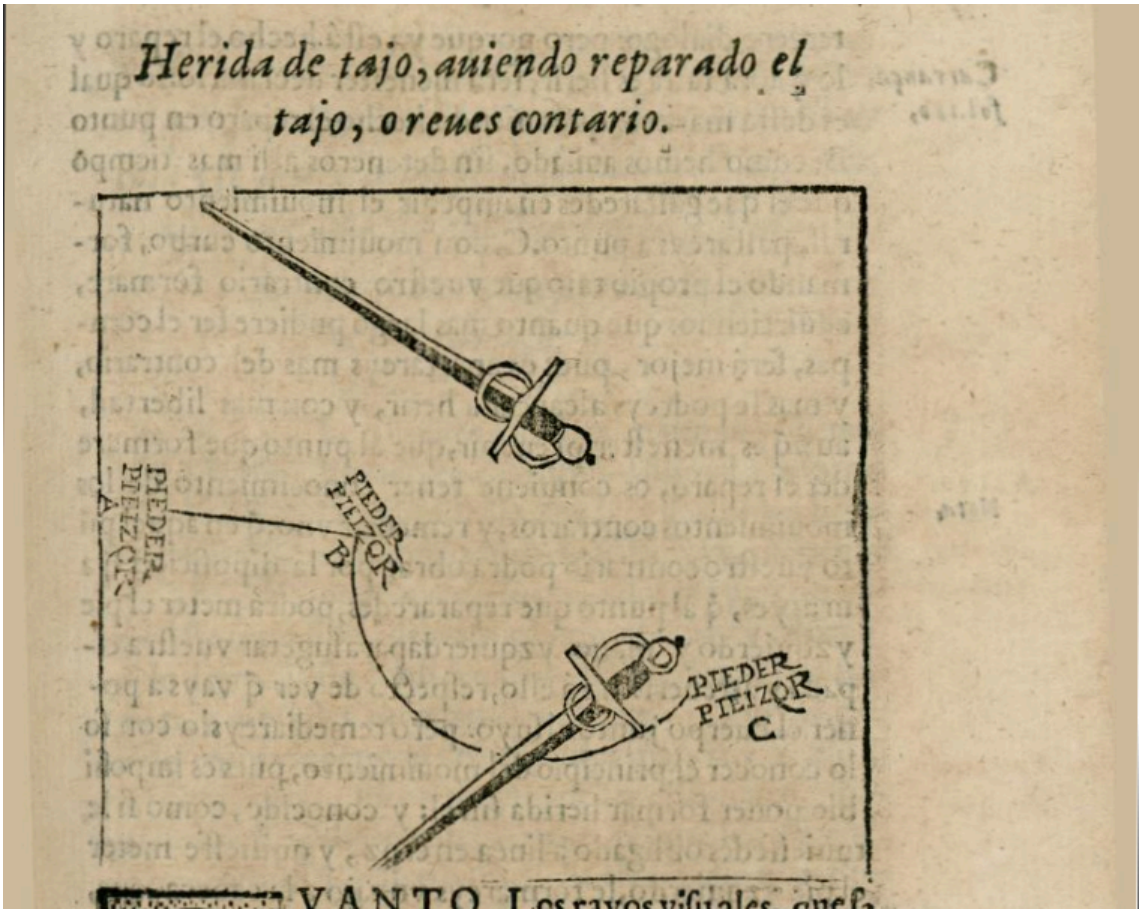

Vágásból (*tajo*) ejtett sebzés, miután hárítottuk az ellenfél vágását avagy fonákvágását.

(Herida de tajo, aviendo reparado el tajo, o reves contrario.)

[Az ábrán egy geometriai ábra látható, amelyen a két vívó kardja keresztezi egymást. A "B" pontnál történt a hárítás, ahonnan a Képzett vívó egy íves lépéssel a "C" pontba indul, hogy befejezze a vágást.]

MIVELHOGY szemeink látósugarai (*rayos visuales*), minél messzebb nyúlnak a megadott arányban és távolságban, annál nagyobbnak tűnik számunkra az, amit látunk: ezen feltételezés alatt igen találóan érthetjük meg a hárításokat (*reparos*), azzal a kikötéssel, hogy minél távolabb kerül a kard, melynek a hárítást kell végrehajtania, attól [a kardtól], mely a természetes mozdulattal (*movimiento natural*) támad, annál kevésbé lesz képes megakadályozni azt: s ezt igen jól megmutatja a mi szerzőnk a harmadik párbeszédjében: ámde mivel a hárítás már megtörtént, s ami most hátravan, az a sebzés, azt így kell tisztáznunk: ez a következő módon történik: miután megtettétek a hárítást a B pontban, amint azt kifejtettük, ne vesztegessetek több időt annál, mint amennyit a természetes mozdulat akadályozására fordítottatok, hanem haladjatok át a C pontba egy íves mozdulattal (*movimiento curbo*), megformálván azt a vágást, mit az ellenfél ellen formálni szándékoztok, figyelembe véve: hogy minél hosszabb lépést (*compas*) tudtok adni, annál jobb lesz, hiszen annál messzebb kerültök az ellenféltől, s annál szabadabban érhetitek el őt a sebzéssel, s annál nagyobb szabadsággal. Ámde szükséges előre látni, hogy abban a pontban, ahol a hárítást formáljátok, szükséges ismernetek az ellentétes mozdulatokat (*movimientos contrarios*), s orvosolni azokat, avagy azon pontban, hol az ellenfeletek [vívó] a mozdulatot az ő elrendezése (*disposicion*) szerint végrehajtja: [tudniillik] hogy abban a pontban, hol hárítotok, beleteheti a bal lábát és kezét, hogy leköthesse a ti kardotokat, s megkockáztathatja ezt, mivel a testét a tiétek mellé teszi: ámde ti ezt azzal orvosoljátok, hogy ismeritek a mozdulat elvét, hiszen lehetetlen a sebzést formálni ezen ismeret nélkül. Mintha a keresztvonalra (*linea en cruz*) lennétek kötelezve, s [az ellenfél] be akarná tenni a bal lábát, hogy vágást adjon a fejre, [ti], ha a kezdetnél vagytok, elértek arra a pontra, ahol ő teszi a kezét, s ott a feje fogja elszenvedni a vágás végrehajtását és szigorát: ámde figyelnetek kell arra, hogyha ő ezt megtenné, a lépés ne a kerület mentén legyen, hanem előre kilépve, keresve az arányt (*proporcion*), s ezzel ő fog megsérülni, ti pedig védelemben maradtok, s én eleget tettem a hárítások figyelmeztetésének kötelességével: mert ezzel ennyi elég.

****

****

****

****

****

****

*

KÜLÖNLEGES ÉRTEKEZÉS, melyben feltárul, miként helyezkednek a törökök; és útmutatás adatik, miként védje meg magát az, ki kardot forgat, egy törökkel és annak *alfanjéjával* [görbe kardjával] szemben. Igen fontos és elmés pont.

A szándék, melyet ezen első könyvünkben különösen is követtünk, az volt, hogy tanácsot adjunk csupán a kardról és annak tételeiről egy másik egyedülálló kard ellen; és mivel teljessé kívántam tenni, úgy véltem, megírom e kis értekezést, mely nem csekély fontosságú. Ezt egy jogos megfontolás ösztönözte, látván, hogy ősi és halálos ellenségeink, a mórok és a törökök, szüntelenül viadalra kelnek velünk. E dolog csodálkozással töltött el, hiszen ha mindez igaz, és nem találtam olyat, aki ezt az orvoslást oktatná, melyet az ilyenek ellen alkalmazni lehetne. Ám nem a karddal van a baj, mert az *alfanje* ellen nem válnak be a fogások, sem a magas állások, sem a kívülről vagy belülről történő próbálkozások: mivel a testtartása egyenetlen, sem az elhárítás, sem a „vasajtó" (*puerta de hierro*) nem válik be, sem a mellkas felfedése, sem az ellenfélre bízni a dolgot, sem kihasználni azt, amit az ellenfél ad, sem a kézmozdulat, sem a mellkas feltárása, hogy ezen sebződjön: mert ők sohasem sebeznek vele és mivel a kard hosszúságban felülmúlja az *alfanjét*, és nem csupán a szélességében, hanem a sebzés módjában is, még inkább kötelesek tudni: hiszen a kard a maga mennyiségében csaknem egynegyedével több, mint az *alfanje*, és több sebe és része van, ahol sebezhet: mivel a kardnak három fő sebe van, a vágás, a fonákvágás és a szúrás; és ezek után azok, amelyek vágássá, fonákvágássá alakulnak át: és bármelyikük szúrássá, és a szúrás vágássá és fonákvágássá, amikor a kör egyik oldalán, amikor a másikon; és bármelyik egyenes vonalon, melyeket az imént említett szögletek alkotnak, és más részeken, amelyeket említünk, amikor a testet közelítjük, és amikor távolítjuk, amint az illik. És e sebeket oly sokféle módon hajtják végre, hogy gyönyörűséget okoz azok kivitelezése, némelykor idő előtt, máskor időben, máskor idő után: és az *alfanjének* csak egy sebe van, és a három említett közül egyik sem, sem azok, amelyekké alakulnak: még szúrása sincs, mivel híján van a szélességnek és az egyenes hegynek, sohasem munkálkodnak vele, és a sebe csupán egy heves és természetes vágás, mely, mint máshol említettük, csupán egy heves és természetes mozdulat nem pihen, csupán a kart egyenesen magasba emeli, majd nagy erővel visszavágja: s ezen bizakodásában (bár hamis) erősödik meg, látván, hogy némelyekkel miként esett meg az, amit elgondoltak, a meggondolatlanság és az efféle dolgokban való járatlanság miatt: mert ha ismerné a megfelelő eszközöket és távolságokat, és egyszersmind ismerné a fegyverek egyenetlenségét, valamint a sajátja előnyét, és nem szenvedne hiányt az egyes mozdulatok és természetek pontos ismeretében, akkor a megfelelő megfontolással sújtaná, és tudná, miként éljen azokkal a mozdulatokkal, melyek nem a sebzésre valók, hanem hogy az efféle mozdulatoknak meg legyen a maga helye: s miként kell az erőt elosztani, és miként kell állandóan némi védelmet fenntartani. És végezetül: az iparkodás, hogyan megengedett a csellel élni, vagy épp a csel ellen: mert megengedett, miként Lüszandrosz, a lakedaimóni mondá, hogy ahol az oroszlán bőre nem elegendő az ellenség legyőzésére, ott hozzá kell toldani a róka bőrét: érteni kell alatta, hogy amit nem lehet nyers erővel elérni, melyet az oroszlánnak tulajdonítanak, azt meg kell tenni a rókára igen jellemző

iparkodással és cselvetéssel, melyet oly sok zavar, veszély és halál közepette még senki sem látott. és a szabadság elvesztése, amit oly sokan elszenvedtek; hiszen a tapasztalat, az iparkodás és a művészet megteremtik a megfelelő eszközöket és kellő erőt az említett zaklatások elhárítására és támadására: mert ha a természetes mozdulat, hatásos erejénél fogva, támadja az ellentálló felet, aki elébe kerül, az már megerősödve nem állítható meg: hiszen, miként Niccolò Tartaglia mondja, minél nagyobb magasságból érkezik egy nehéz test, természetes mozgással, annál nagyobb hatást fejt ki az ellenállóra; ám éppen ezért nem kell tőle elvenni az erőt, sem az embernek [a tudását], hanem hagyni kell, hogy az a megállíthatatlan mozdulat elhaladjon, és azután sebezni, mikor az a heves lendület és gyorsulás, amivel jár, már véget ért: mind a közölt erő, mind a természetes vágy révén, mely az *alfanjét* a középpontja felé hajtja, amit mi tulajdonképpen így nevezünk: **Sebzés idő után** (*Herida despues de tiempo*). És ugyanígy, ha valakinek olyan megfelelő távolsága és eszköze van, hogy mind a kard szélessége, mind a derékszög (*angulo recto*) erénye révén, ahogy a török a tompaszögben állapodott meg, képes szúrni, és pontosan a megfelelő arányba lépni: hogy amikor karját és kardját meg akarja ragadni, az igen ellentétes legyen, és ő már szabad legyen, sőt, más szúrással is támadja őt a mellkasán, vagy egy vágással a fején. És nem kevésbé lehetne élni a támadásokkal, és azokból sebeket ejteni, amilyen szúrással vagy vágással csak akar, anélkül, hogy a képzeletét az *alfanjére* helyezné, mely őt fenyegeti, ijesztgetve őt, mint ahogy a gyermeket ijesztgetik azzal, ami nem fogja bántani akkora arroganciájuk sem lenne, mint amekkora van, és nem merészelnének annyiszor, ahányszor merészelnek, ha a mieinknek nem lenne ilyen kevés bizalmuk a saját védelmükben, sem fáradságuk, hogy kinyilvánítsák azt: de mivel a ti és a mi nemzetünk javát, valamint szent katolikus hitünk más professzorainak javát szolgálja, a lehető legjobban fogom kifejteni, és oly sok mással, hogy a magyarázat könnyebben érthető legyen; helyénvalónak láttam, hogy ezt a bemutatást és a török alakját odaállítsam, ahogyan ők állítják, és mivel tapasztalatból, amit néhányszor szereztem velük vívva, akár saját földjükön, akár a miénken, akár az elmélet és spekuláció révén, igazolni tudom, és a többi bemutatóban le lesz fektetve a rend, ahogyan azt hallani fogjátok, felajánlva az alkalmat, hogy ellenfeletek le legyőzetve maradjon, ti pedig a győzelem dicsőségével éljetek. Ám mielőtt a bemutatókba kezdenénk, figyelmeztetni kell az **arányos közép** (*medio de proporción*) megválasztására, amelyet az *alfanje* ellen kell választani: amely ellen – mind a rövidsége, mind azért, mert tompaszögben állapodott meg, ami oly egyenetlen és alacsonyabb a derékszögnél – kiválaszthatjátok az arányos közepet, amint azt a hosszú kardéval szemben a rövid kardnál tanítottam: azaz a kard védővasát a láb mellé helyezni. De mivel ezt nem lehet megtenni, mivel távol áll a derékszögtől, szükséges ismerni a távolságot, és abba helyezni, ahonnan az *alfanje* nem érhet el benneteket, hogy sebezzen, hacsak nem testmozgással, és ez igen jól ismert. Az ok pedig az, hogy mivel a kar négy „arc” [mértékegység] szélességű (az elméletírók szerint), ha a belső oldalon mérjük, és a külsőn a váll még két harmaddal több: és ezen védelem a kar kezdetétől, a belső rész felől a mellkasig egy újabb harmad; és ebből adódik két és fél geometriai láb hosszúság. És így a lépés, amelyet meg kell tennie, hogy elérhesse a sebzést, két és fél láb mértékű kell legyen, amit a Geometriaiak **egyszerű lépésnek** (*passada simple*) neveznek (ahogy azt később kifejtjük), és a ti mozdulatotok oly rövid lesz, hogy képtelenség lesz azt ismerni, vagy orvosolni. Ezen arányos középből néhányan kifogást emeltek, megpróbálván elkapni (miként mondják) a mértéket a kezükben: és ez az volt, mondván, hogy a rövid kard arányos közepében

a hosszú karddal szemben, miként mondtuk, a rövid kardnak több előnye van a hosszúval szemben, és hogy azzal biztonságosabb az, aki azt hordozza, példákkal bizonyítva; és hogy az *alfanjének* élveznie kell ezt az elsőbbséget, az bizonyos, mivel kisebb, mint a kard, csaknem egynegyedével. Hogy ezt kielégítsem, és bezárjam az ajtót más hasonlóak előtt: mondom, hogy amikor az *alfanje* mindenben hasonlítana a kardhoz, és ugyanazokkal a fogásokkal rendelkezne, és derékszögben állapodna meg, és a támadásokat kezelné – ami az egyetemes akadály minden sebzés ellen –, akkor igazuk lenne, hogy az *alfanjének* felsőbbrendűnek kell lennie a kardnál. (Amikor a kardé nem tudja megválasztani az arányos közepét, és nem arányos a sebzésekre ellene), de mivel a fegyverek egyenlőtlenek, a szögek és testtartások szintén egyenlőtlenek, a mozdulatok és sebzések szintén egyenlőtlenek; szükségszerűen a kardnak kell megmaradnia az egyenlőtlen előnynek, ugyanazon okokból, amelyeket már említettünk, nem lévén más, mint egy sebzés; ahogyan a többi bemutatóban is látszani fog.

"El Turco, como se afirma, y como se le ha de herir."

(A török, ahogyan áll [pozicionál], és ahogyan meg kell őt sebezni.)

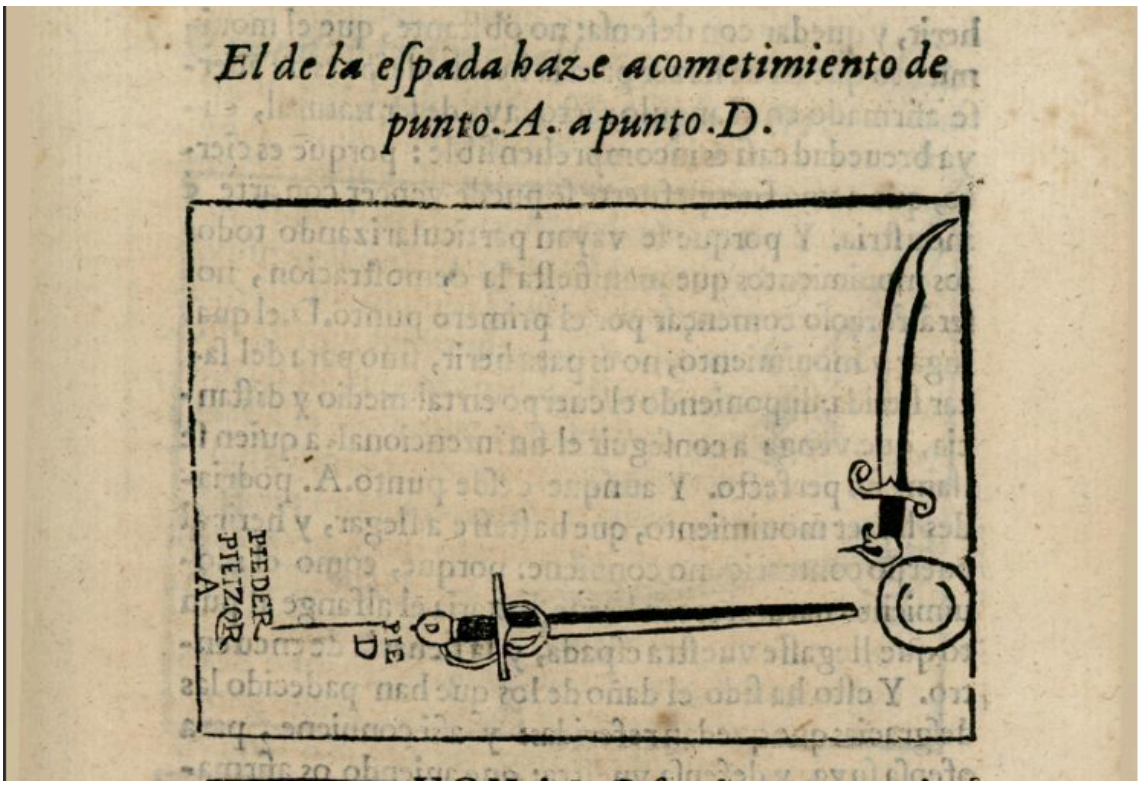

A kardforgató a támadást az A pontból a D pontba intézi.

Sok dolog bír hírnévvel, és nagyra becsültetik, s némelykor csodálatot váltanak ki, nem annyira értékük vagy érdemük okán, mint inkább az emberek gyarlósága és tájékozatlansága miatt. S hogy ez igaz, azt azokkal az érvekkel támasztjuk alá, amelyeket a kard és az *alfanje* vonatkozásában adtunk: az egyik hatalma és elrendezése, s a másik kevés lehetősége már igazolást nyert. Hiszen elég csupán látni, amint a férfiak magasba emelik az *alfanjét*, megrettennek és megrémülnek, úgy tetszik nekik, mintha az Ég villáma volna, amely fenyegeti őket: ám e rémület, innentől kezdve, előzhető, hiszen feltárulnak azok a részek, ahol a törököt meg lehet sebezni, és védelemben maradni: jóllehet, a mozdulat, amelyet a sebzésért kell tenni – miután a derékszögben (*angulo recto*) megerősödtünk, és az természetes módon történik –, olyan rövid, hogy szinte felfoghatatlan: mert bizonyos, hogy az erős erőt a művészet és az iparkodás révén le lehet győzni. És hogy a bemutatóban látható összes mozdulatot részletezzük, kénytelenek vagyunk az első pontnál, a D-nél kezdeni. Amely hely és mozdulat nem a sebzésért való, hanem azért, hogy a sebzést előkészítsük: a testet olyan középbe és távolságba helyezve, amellyel a szándékolt végcél elérhető, amit **tökéletes végcélként** (*fin perfecto*) nevezünk. És jóllehet az A pontból is lehetne olyan mozdulatot tenni, amely elégséges volna az eléréshez és az ellenfél testének sebzéséhez, mégsem tanácsos: mert mivel a természetes mozdulat oly rövid, az *alfanje* lecsapna arra a pontra, ahová a kardotok érkezik, és találkoznátok vele. Ez okozta a kárát azoknak, akik a már említett szerencsétlenségeket elszenvedték. Ezért javallott a saját támadásotok és védekezésetek érdekében: hogy miután megerősödtetek az A pontban – amely az általunk említett arányos közép (*medio de proporción*) –, tökéletes támadást hajtsatok végre a sebzésre, csupán a D pontba érkezve, egy *compas* [lépés] megtételével, amely csupán egy láb hosszúságú, s legfeljebb a távolság fele, ahogy mondtuk, két és fél lábnyira: és a sebzés, valamint a további bemutatókban szereplő sebek kivitelezése így történik különösképpen.

****

****

****

****

****

****

*

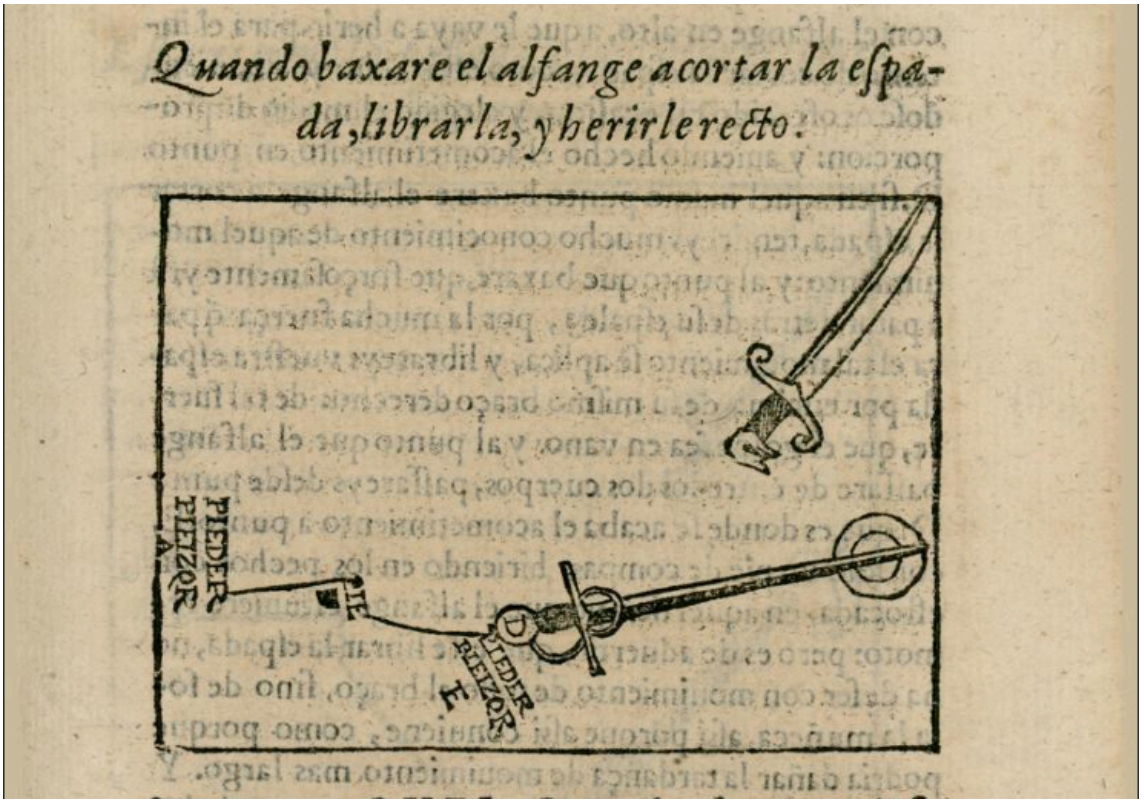

Amikor az *alfanje* leereszkedik, hogy elvágja a kardot: szabadítsd fel [a kardot], és sebezz egyenesen.

Aki tetteiben ész nélkül, csupán heves vágytól vezérelve cselekszik, hogy elérje, amit akar, annak a cél elérése lehetetlen lesz. S hogy ez bizonyosan így van, azt hamar meglátjuk a török meggondolatlan mozdulatában, melyet azzal a szándékkal és akarattal tesz, hogy a kardot – amely őt sebezni készül – megragadja és elvágja: ám a szándéka meghiúsul, ha a kardot némi megfontolással kezelik: feltételezve, hogy a mór vagy török sohasem indít első szándékú (*primera intención*) sebzést, különösen, ha kereszténnyel vív, hanem csupán arra vár az *alfanjéjével* a magasban, hogy azzal sebezzen. Ha a szóban forgó alkalom adódik, és az arányos középet (*medio de proporción*) megválasztottátok, és a D pontban végrehajtottátok a támadást: ha abban a pillanatban leengedi az *alfanjét*, hogy elvágja a kardot, nagy ismerettel kell legyetek e mozdulat iránt; és abban a pontban, ahol lecsap – mivel kénytelen lesz a lendülete miatt a háta mögé kerülni a nagy erő miatt, amelyet az efféle mozdulat megkíván –, szabadítsátok fel kardotokat a saját jobb karotok felett, oly módon, hogy az ütés „üresen" (*vano*) találjon: és abban a pillanatban, amikor az *alfanje* a két test között elhalad, lépjetek tovább a D pontból – ahol a támadás végződött – az E pontba, és sebezzen a szúrás a mellkasba, abban az időben, amikor az *alfanje* még távol van. Ám jegyezzétek meg: a kard felszabadítása ne az egész kar mozdulatával történjen, hanem csupán a csuklóval (*la muñeca*), mert így kívánja a szükség, és mert a hosszabb mozdulat a késlekedés miatt kárt okozhatna. S miután megsebeztétek, sokkal nagyobb figyelemmel legyetek a többi mozdulat iránt, amit tehet: és mi ezeket sorra feltárjuk, jelezve a veszélyt és az orvoslást.

****

****

****

****

****

****

*

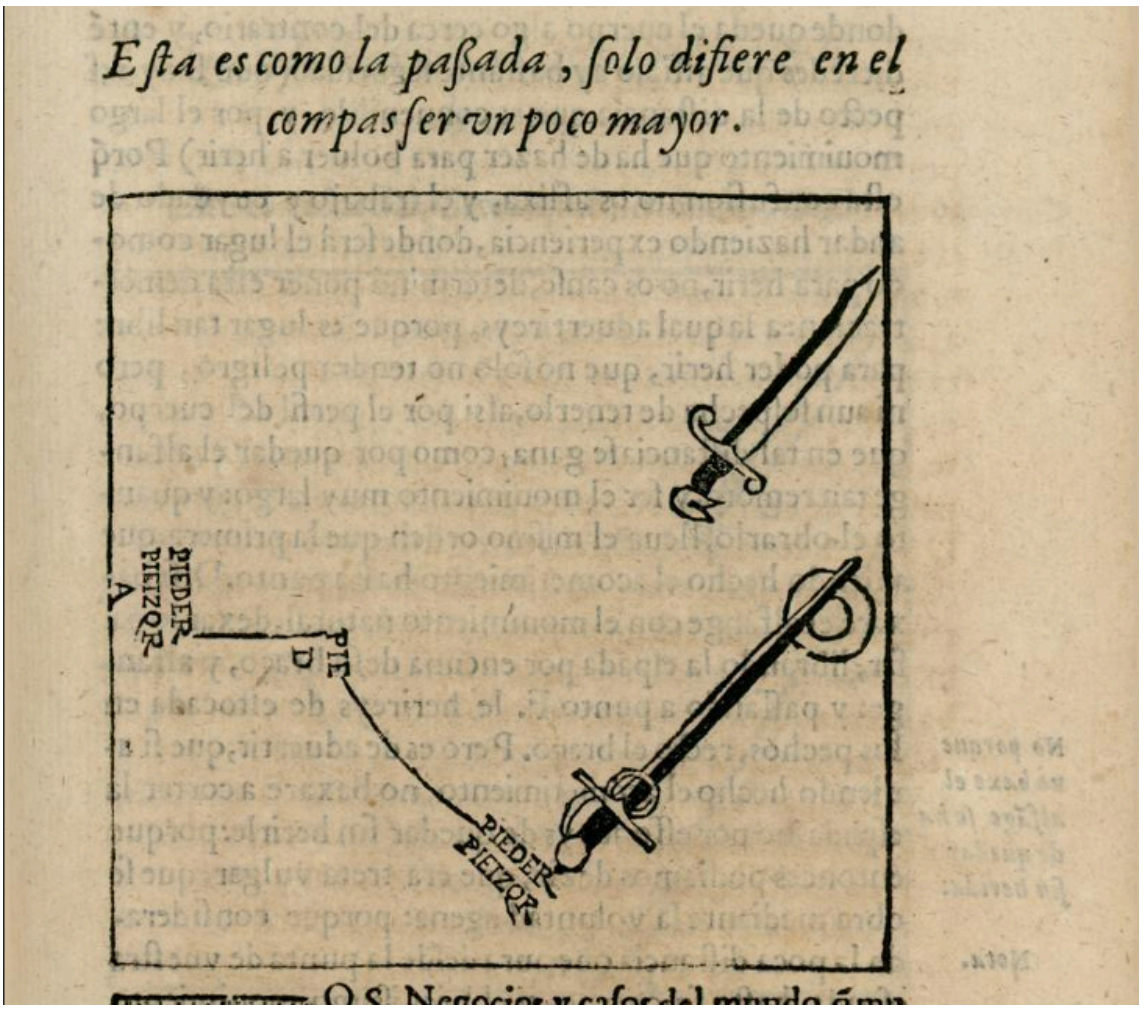

Ez olyasmi, mint a lépés (*pasada*), csupán abban különbözik, hogy a körív (*compas*) valamivel nagyobb.

A világ dolgai és esetei, melyeket oly gyakran látunk, és a dolgok, amelyeket oly gyakran tapasztalunk, intenek és tanítanak minket, miként éljünk velük: mivel a jelen idő a múlt tanítványa és a jövő mestere. És mivel a szúrásnál (*herida de punto. E.*) esetleg nehézséget találtok annak kivitelezésében (nem mintha az maga nehéz volna, hanem a hely okán, ahol a test az ellenséghez oly közel marad, és attól tartotok – bár alaptalanul, tekintettel a megfelelő távolságra –, hogy a mozdulat, amelyet a visszatéréshez és a sebzéshez tenni kell, hosszú), ne csüggedjetek a zavar miatt. Határozzátok el, hogy ezt a bemutatót alkalmazzátok: amely oly szabad helyet biztosít a sebzéshez, hogy az nemcsak veszélytelen, de még csak gyanúja sincs a veszélynek, a test profilja okán, amelyet az ilyen távolságban nyertek meg, mivel az *alfanje* oly távol marad, a mozdulat pedig igen hosszú és amikor a végrehajtásnál tartotok, ugyanazt a sorrendet követi, mint az első: miután végrehajtottátok a támadást a D pontig, ha az *alfanje* a természetes mozdulattal leereszkedik, hagyjátok elhaladni, felszabadítva a kardot a karja felett, és az F pontra lépve, szúrjatok a mellkasba, egyenesen a karral. Ám figyelmeztetlek titeket: ha a támadás végrehajtása után az *alfanje* nem ereszkedik le, hogy elvágja a kardot, ne legyetek meggondolatlanok, és ne próbáljátok meg mindenáron megsebezni: mert akkor mondhatnánk, hogy az egy „vulgáris fogás” (*treta vulgar*), amely az idegen akarattól függ. Mert gondoljátok meg a csekély távolságot, amely kardotok hegye és az ellenség teste között van, és a legrövidebb mozdulatot, amellyel megsebezhetitek egy szúrással (*estocada*), szinte a lábak mozdítása nélkül, csupán a test enyhe előredöntésével: de szükséges igen nagy gondot fordítani a kard felszabadítására, amikor leereszkedik, hogy elvágja azt, és a megsebezésére azokkal a szúrásokkal, amelyekről oktattalak titeket, és a következő bemutatókkal.

****

****

****

****

****

****

*

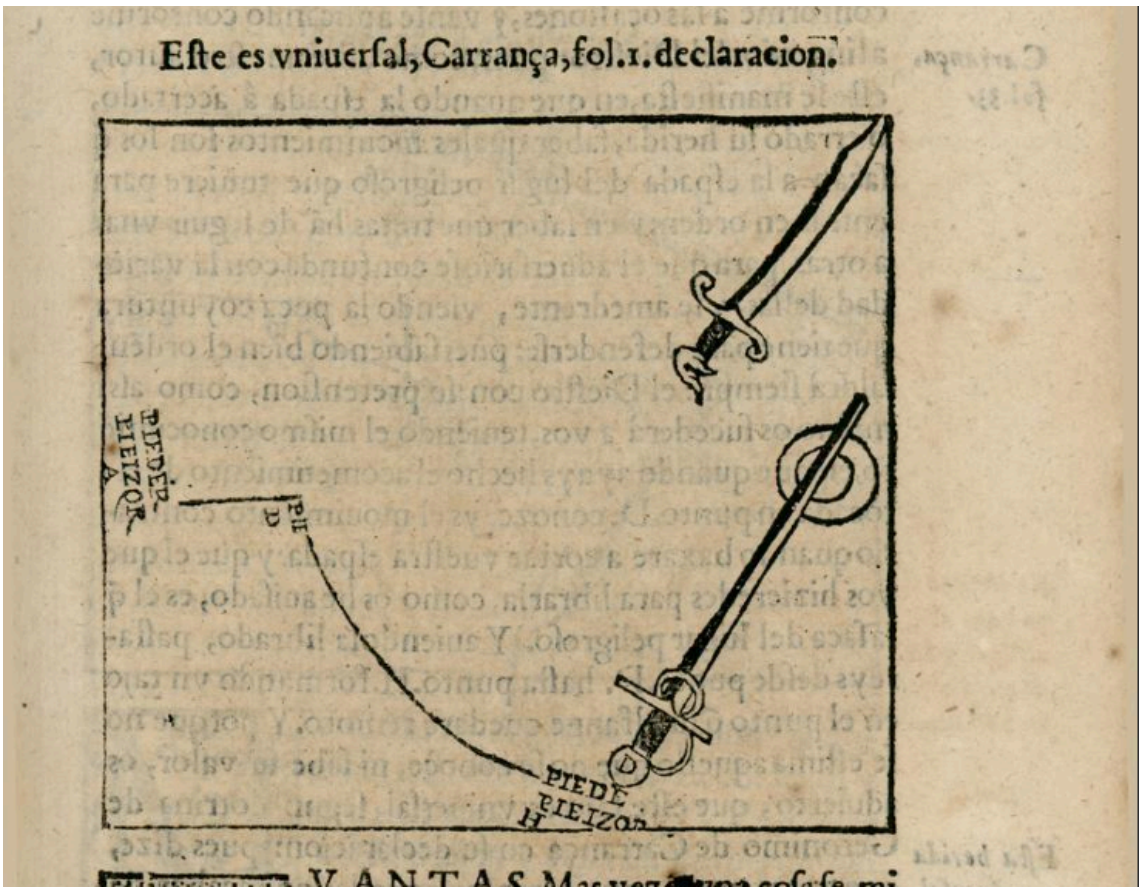

Amikor az *alfanje* leereszkedik, sújts rá vágással (*tajo*).

Ahányszor csak szemlélünk valamit, annyiszor alkotunk róla új ítéletet és vélekedést; hiszen a dolgok folyamatosan tárulnak fel, és önmagukat mutatják meg. Ez különösen igaz a fegyverekre: mert noha az általános sebek száma kevés – mint a vágás (*tajo*), a fonákvágás (*reves*) és a szúrás (*estocada*), ahogyan azt a férfiak állítják a különböző testtartásokban és különböző szögekben –, azok alkalmazásához mégis különféle eszközök szükségesek, és az egyik sebzésből folyamatosan a másikba való átmenet történik, az alkalmaknak megfelelően, és a vívómester (*diestro*) géniuszának megfelelően alkalmazva azokat miként a mi szerzőnk [Carranza] írja a 33. levélen: ez akkor nyilvánul meg, amikor a kard [vívója] eltalálja a sebzést, vagy elhibázza, ismerve azokat a mozdulatokat, amelyek a kardot a veszélyes helyzetből biztonságba helyezik. Tudnia kell, milyen fogásokat fűzzön egymás után, hogy az ellenfél összezavarodjon a változatosságuktól, és megrettenjen, látván, mily csekély az esélye a védekezésre. Mert ha jól ismeri a rendet, a vívómester mindig eléri szándékát; s ugyanez fog történni veletek is: ha már végrehajtottátok a szúrást a D pontban, és ismeritek az ellenmozdulatot, amikor [az ellenfél] leereszkedik, hogy elvágja a kardotokat, a felszabadítás után – amint azt tanítottam –, az H pontig kell haladnotok, egy vágást (*tajo*) képezve.Mivel pedig nem becsülik azt, amit nem ismernek, és amelynek értékével nincsenek tisztában, Gerónimo de Carranza deklarációja révén arra figyelmeztetlek titeket: azt mondja, hogy a „treta universal” [univerzális fogás] azok, amelyek vágással (*tajo*) végződnek, akár szúrással (*estocada*) kezdődtek, akár fonákvágással (*reves*) kezdődtek. És ezt azért mondom nektek, hogy nagyobb becsben tartsátok, és nagyobb bizalommal alkalmazzátok.

****

****

****

****

****

****

*

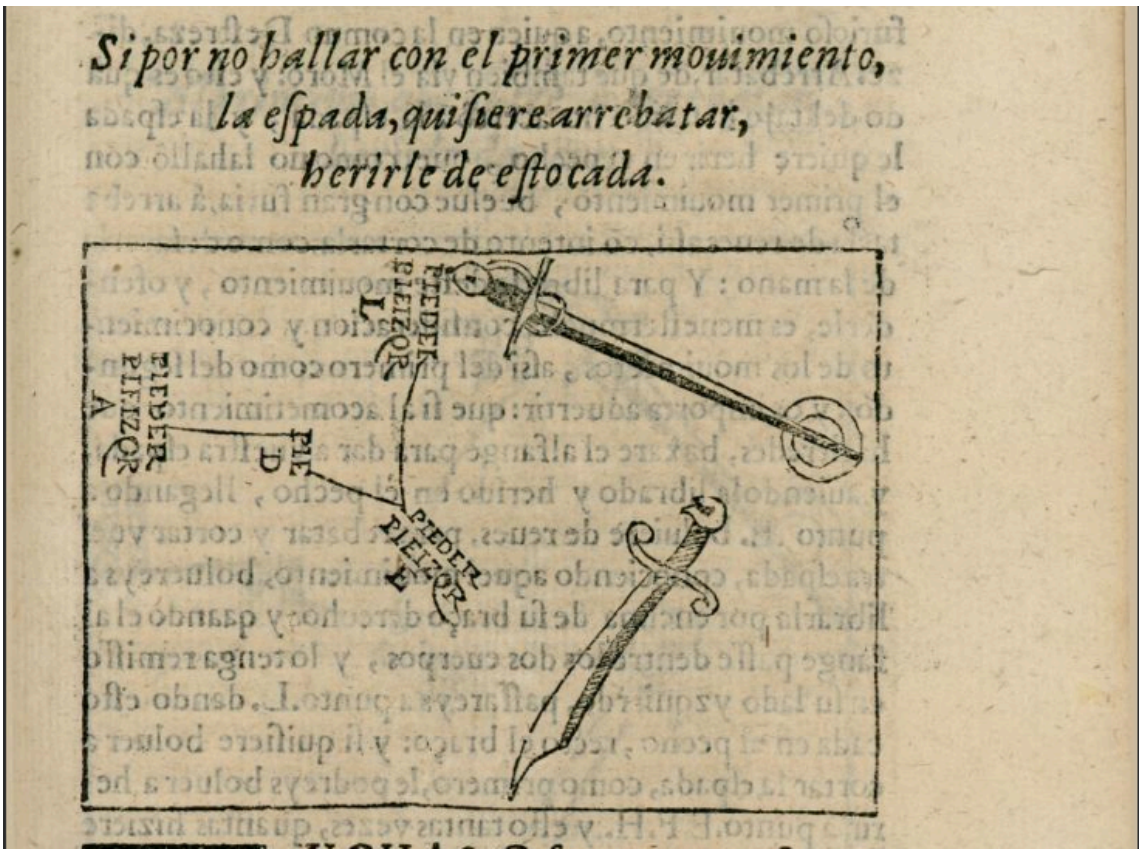

Ha az első mozdulattal nem találva a kardot, az elragadni [arrebatar] kívánja: szúrással sebesítsd meg.

Vannak dolgok, melyeket – még oktatás nélkül is – maga a természet tanít meg nekünk cselekedni, különösen azokat, melyek önfenntartásunkat és védelmünket szolgálják. Jóllehet e bemutató mellőzésével is élni kívántam volna, mivel az alapokat már feltártam, könnyű tovább haladni; mégis, kívánatosnak tartottam, hogy ne maradjon olyan pont, amelyet ne taglalnánk: jóllehet e sebzés nem tartozik a legfontosabbak közé, mivel megelőzi egy bizonyos tudás egy dühödt mozdulatról, melyet a köznapi *Destrezában Arrebatar*-nak [elragadásnak/kicsavarásnak] neveznek, amellyel a mór is él: ez akkor történik, amikor a lecsapó vágás nem találta el a kardot, és az [ellenfél] a mellkasánál fogva kívánja megsebezni, amit az első mozdulattal nem talált el; ekkor nagy dühvel tér vissza, hogy a fonákvágással (*reves*) ragadja el, abban a szándékban, hogy elvágja vagy kivegye [a kardot] a kezéből. Hogy e mozdulatot kivédjétek és megsebesítsétek, nagy megfontolás és a mozdulatok ismerete szükségeltetik, úgy az elsőé, mint a másodiké; és fontos tudnotok: ha az általunk végrehajtott támadásnál az *alfanje* leereszkedik, hogy a kardotokhoz érjen, és ti azt felszabadítottátok és a mellkasánál megsebeztétek, elérve az E pontot, [az ellenfél] a fonákvágással visszatér, hogy elragadja és elvágja a kardotokat. Ekkor ismerve e mozdulatot, szabadítsátok fel azt a jobb karotok felett, és amint az *alfanje* a két test között elhalad, és az már gyenge [remiso] a bal oldalán, szúrjatok az L pontba, egyenesen a karral. És ha újra megpróbálná elvágni a kardot, miként az elején, ugyanúgy térjetek vissza, hogy megsebesítsétek az E, F, H pontokban; és ezt annyiszor, ahányszor csak elköveti e mozdulatot, mindig megtartva azokat a módokat és távolságokat, melyeket tanítottam.

****

****

****

****

****

****

*

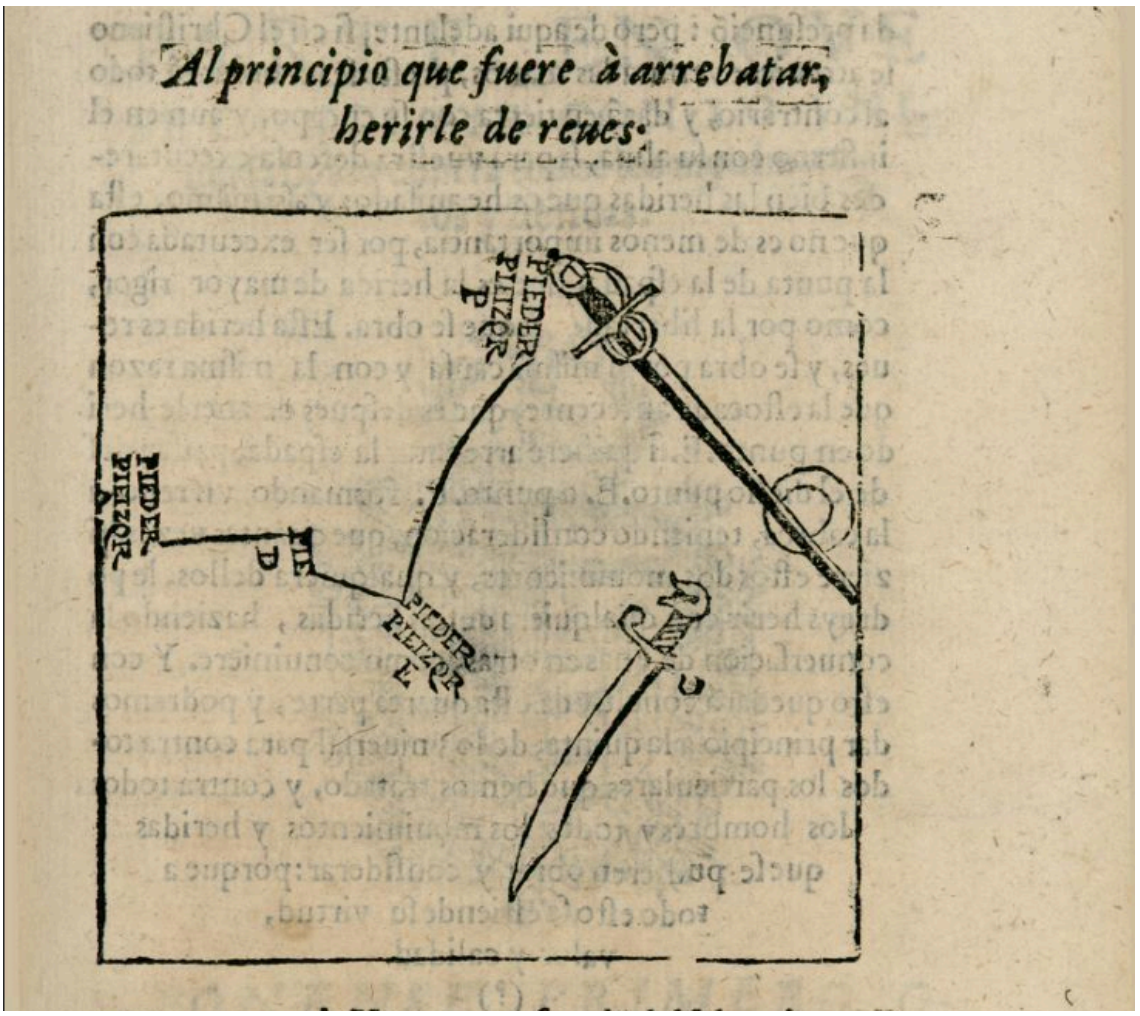

Ha az elragadást (*arrebatar*) kísérli meg, sújts rá fonákvágással (*reves*).

A kevély becsülete és elbizakodottsága igen hamar gyalázattá válik, mivel az ezen átkozott építmény alapjait saját arroganciája és gyűlöletes felháborodása levegőjére építi. Mondom ezt a mórról, aki gőggel áll ki a kereszténnyel szemben, bízva saját kérkedő elbizakodottságában, és ítéltetve az ilyen elbizakodottságra. Ám innentől kezdve, ha a keresztény szembeszáll vele és viadalra kel, az minden épp az ellenkezőjére fordul, és a földre kerül testével, sőt, lelkében a pokolra is: ha pedig a védelmetek érdekében jól végrehajtjátok az általunk említett sebzéseket. És hasonlóképpen ez sem kevésbé fontos, mivel a kard hegyével kerül kivitelezésre, amely a legnagyobb szigorú sebzés, a szabadság okán, amellyel végrehajtják. Ez a sebzés fonákvágás (*reves*), és ugyanazon okból és ugyanazon érvvel történik, mint az előző szúrás: vagyis miután megsebeztétek az E pontban. Ha pedig el akarja ragadni (*arrebatar*) a kardot, lépjetek tovább az említett E pontból a P pontba, fonákvágást képezve a fejre. Figyelembe véve, hogy ahányszor csak ezeket a mozdulatokat teszi, bármelyikükkel is, megsebesíthetitek bármelyik sebzéssel, elvégezve az egyikből a másikba való átmenetet (*conversión*), ahogy az illik.

És ezzel lezárul a negyedik rész, és megkezdhetjük az ötödiket, az egyetemest, az összes általunk tárgyalt különleges sebzés ellen, és minden mozdulat és sebzés ellen, amelyet elkövethetnek és elgondolhatnak: mert mindez kiterjed az ő erényére, értékére és minőségére.

****

****

****

****

****

****

*

QVINTA Y VLTIMA

PARTE, EN QVE SE CONCLVYE CON LO VNIuersal, para contra todos los mouimientos y heridas.

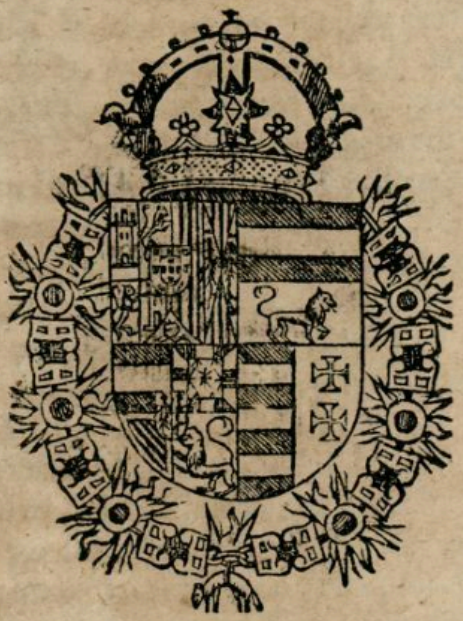

PONENSE PRIMERO Ocho puntos particulares para entrar en lo vniuersal: sin los quales no saldrà perfecto el Diestro.

© Biblioteca Nacional de España

A gyakorlat első pontja, melyet a Képzett Vívónak el kell sajátítania a nagyobb tökéletesség érdekében.

MINDEN egyes rész, melyet az elején említettünk, s melyet a Képzett Vívónak (*Diestro*) bírnia kell, látni fogjátok, mily fontosak lesznek a ti nagyobb tökéletességetekre, hiszen ezekkel [az erényekkel] fog rendelkezni az az ember, ki ezen tudományra hivatott: ámde figyeljetek: hogy az Értelem (*Entendimiento*), a Tehetség (*Ingenio*), az Emlékezet (*Memoria*), az Okosság (*Prudencia*) és a Bátorság (*Animo*), melyekről értekezünk: az egyik elvész, a másik megfogyatkozik, a harmadik feledésbe merül, ha hiányzik belőle a gyakorlat, melyről jelenleg szólunk. És minthogy bármelyiküket is bizonyítható okokkal alapozzuk meg, nem lenne igazságos, ha ebben [a kérdésben] megelégednénk a kegyességgel, hiszen oly sok és oly tekintélyes szerző értekezik róla, különösen az ifjabb Plinius: ki azt mondja, hogy nem marad meg az, amit tudnak, ha nem gyakoroltatik. És Arisztotelész: [aki szerint] a tudomány, melyet űzünk (ha ránk vonatkozik) tökéletesedik: és szintúgy Tullius [Cicero], ki [mondja], hogy bármely tanítás, hasznos tanácsok nélkül, nem más, mint gyakorlat folytatása: és ugyanaz a Tullius a retorikájában mondja: hogy a Tehetség olyan, mint a vas, mely ha nem gyakoroltatik, rozsda és penész lepi , az elméletben [a törvények tanulmányozásában], a többi, mely hátra maradt, a könyvekkel fogy el. Az orvos, nem elégedve meg a hosszú tanulással és nagy tapasztalattal, éjjel-nappal tanulja és gyakorolja azt, amit először felvállalt, és sok más egyebet, melyeket említhetnénk: mert az elme és az erő elvész és lankad, az erők meggyengülnek és elpusztulnak, és a gyakorlat teszi ügyessé és felkészültté az embert arra, hogy védelmére keljen: mi több, Galenus szerint lehetetlen, hogy az ember egészségben éljen gyakorlat nélkül: mert ez az, mely fenntartja az emberi életet, megadva a természetes színt: mert, az orvosok véleménye szerint, kihajtja a testből az összes felesleget, elpárologtatva azokat a titkos utakon, miket a természet adott: amiből a test összes ereje táplálkozik: és mindenki egybehangzóan arra a következtetésre jut, hogy az az ember, ki kötelességtudóan használja a gyakorlatot, sosem fogja érezni szükségét más ürítésnek a nedvek korrigálására, és egészségben marad. És ezért, ha az emberek egészségben akarnának élni, gyakorolnák magukat ifjúkoruktól kezdve az erényes [dolgokban]. AZON ok, mely a fürdőket [a testet] gyengítette, az volt, hogy a kenőcsök a bűnök ébresztői voltak. És Don Alfonso, a hatodik király, megparancsolta, hogy minden országában rombolják le a fürdőket: mert a tudós és tapasztalt orvosok véleménye szerint ez csökkenti az erőt. Azok az edzések, melyeket másutt már említettünk – mint a futás, a diszkoszvetés, a labdajáték, a zenélés és a tánc –, melyek (ha mértékletesek) jót tesznek a testnek, lekötik az időt, és nemesítik az embert. Ez az egyik preceptum [tanács], melyet Plutarkhosz adott a gyermekek neveléséhez, látván, mily fontos az edzés: mivel a fiataloknak katonai gyakorlatokon kell magukat edzeniük, mint a lándzsavetés és az íjászat: melyek alatt értendők a többi fegyverek is. És a mértékletesség szabályaiban nehéz ezt elérni, de a mértékletes edzés [fontos]: mert ezzel jó testi kondíció és erő nyerhető a végtagokban. Ezért tanácsolják az öregeknek, hogy ne legyenek tétlenek, hanem éljenek mértékletes és könnyű gyakorlatokkal, hogy a lelkük [kedvük] és erejük ne lankadjon: és ne akadályozza őket a hosszú életkor abban, hogy labdázzanak, vagy diszkoszt vessenek, hanem sétáljanak, és vitessék magukat egyik helyről a másikra. Így a gyakorlat ügyesebbé teszi az embert, sőt,

Arisztotelész szerint, ki mondja: a természet teszi ügyessé az embert, a művészet könnyűvé teszi azt, és a gyakorlat teszi a leghatalmasabbá: és ez az, amit a fegyverek és azok javaslatai számára kívánni lehet , azokat a katonáknak, hogy eddzék magukat az említettekben, hogy ha szükség adódik, készen álljanak rá: és különösen, hogy abban a fegyverben eddzék magukat, mellyel harcolniuk kell. És ebben a mi kapitányainknak nagy gondot kell fordítaniuk, hogy a katonáikat a rendes fegyverekben gyakorolják, melyeket viselnek: mert szokás őket a mezőre vinni, és arcvonalban [sorfalban] lőni, célzásra, jutalmat adva annak, aki a legjobban és a célhoz legközelebb talál (ezt teszik mások kedvéért). Ugyanezt kell tenni a tőrökkel és kardokkal, és a többi fegyverrel is: mert bármely csatában (sokszor) többet érnek el velük, mint az arkebúzokkal [tűzfegyverekkel], és sok alkalommal láttatott, hogy az arkebúzok csak az első sort ritkítják, majd kézitusára kerül sor, és a kardok döntik el a győzelmet. Ezért szükséges, hogy sok napon át edzzétek magatokat a *Destreza*-ban, és különösen azon részben, melyben a csata alkalmával a fegyverek használata forog kockán: mert Seneca tanácsa és figyelmeztetése az, hogy az ember azelőtt gyakorolja magát, mielőtt a cselekvéshez látna. Aki a küzdelemben védekezést keres, annak katonai gyakorlatra van szüksége, ami fontosabb az ember számára a csatában, mint a puszta erő, mely sokszor téved: a láncing [páncél] megvéd, de a gyakorlat segít. És a gondatlanság a fegyverek gyakorlásában nagy szerencsétlenségekhez vezetett, melyeket feljegyezhetnénk: mint ami Don Juan Pimentel gróffal, Mayorga grófjával, Benavente fiával esett meg, egy nemes és bátor lovaggal, aki ezt a valamit, amit *esgrima*-nak hívnak, egy szolgától tanulta, ki magát ezen művészet mesterének tartotta vala: s midőn egy napon vele játszék, megparancsolá a Gróf, hogy teljes szigorral s ölő szándékkal vívjon, merthogy úgy vélte, oly jól be vagyon ő gyakorolva – amint azt mestere ígérte vala néki –, hogy képes felismerni s megakadályozni minden mozdulatot, mit ellene tehetnének a sebzésére, anélkül, hogy veszélybe kerülne. Ámde megcsalatkozék, miképpen bizonyosan meg is csalatkozik [az ilyen], mert midőn a csatabárddal (*hacha*) játszanának azon szigorral, mit a Gróf kért vala, s minthogy a játék felette különbözik a valódi viadaltól, felkavarodék az ő [a szolga] lelke azon képzelgéstől, hogy mindez élesben folyik: oly módon, hogy fel nem fogván egy mozdulatot (mert a rettegés hirtelen félelmet szül), megsebesíté a mester a Grófot az arcán; mibe [a Gróf] néhány nap múltán bele is halék. S ezen szerencsétlenségnek (még ha a Vívóművészet [*Destreza*] egyébként igen jó lett volna is) az vala az oka, hogy nem volt jól begyakorolva. S minthogy a veszély nyilvánvaló, gyakoroljátok magatokat sokszor bármely sebzésben, mielőtt azt valósággal véghez kellene vinnetek; s figyelmeztetlek [benneteket], hogy mikor a fegyvereket gyakoroljátok (mert így kell ezt mondani, s nem játéknak avagy vívásnak [*esgremir*] hívni, amiképpen a köznép mondja), **az ne a köpönyeg (*capa*), a kard s a tőr levetésével történjék**: mert ha [a szabad mozgáshoz] szoktok hozzá: olyképpen fog járni, hogy mikor valóságos alkalom kínálkozik, az [a ruha] akadályotokra lészen, s le akarjátok majd vetni azt, mint korábban: mert egy dolog megszokása igen nagy erővel bír. S ezt jól megérteti velünk a rómaiak példája, kik katonáikat arra kötelezték, hogy minden hónapban öltsék fel az ő teljes fegyverzetüket, s ráadásul oly súlyt, mi felér három avagy négy napi élelem súlyával, s ilyetén módon tegyenek meg hosszú utat, puszta gyakorlás okáért: hogy mikor kényszerűségből kellene ugyanezt tenniük, a teher s a súly ne okozzon nékik szokatlanságot. S szintúgy az az elégedettség, mit Antigonosz király (*Rey Antigo*) érzett, midőn egy napon látta katonáit, kik fegyverzetben labdajátékot játszottak, anélkül, hogy a fegyverek súlya s akadálya gátolta volna őket

abban, hogy a gyors mozdulatokkal éljenek, mik ezen gyakorlathoz megkívántatnak: s ezért tettem a lábak megmutatása mellé egy ember alakját, karddal a kezében s az ő köpönyegével, miképpen azt viselnie kell: s azon túl, hogy ez hasznos, oktalanság volna, hogy egy nemes ember (feltéve, hogy nem a küzdőtérre lép ki) bármely más helyen, hol kardot fog, levegye a magáét [a köpönyegét]: mert ha fegyvert gyakorol, s oly emberek között, kik fegyverrel bánnak, nem igazságos, hogy levegye azt, mert [különben] olyanná lészen, mint egy élettelen bábu a testében. S a közönséges vívásban (*Destreza ordinaria*) való megszokás vala ennek oka: mert minthogy a közönséges néppel bántak, kiknek belsőjében álnokság s irigység lakozik, szükséges vala levetni a fegyvereket [és a köpönyeget] azon szerencsétlenségek okán, mik mindenkoron megestek. S minthogy azoknak, kik ezen tudománnyal [*sciencia*] foglalkoznak, nemeseknek s előkelőknek kell lenniük, kikben lakozik minden udvariasság s jó neveltetés, nem lehet feltételezni, hogy ezek [a nemesek] amazokat [a vulgárisakat] utánoznák, sem nem lészen lehetséges nékik, ámbár amazoknak javukra válnék a nemeseket utánozni: s helyénvalónak látszanék, hogy mikor nyilvánosan gyakorolnak, az úgy légyen, amint mondottuk, köpönyeggel s karddal, megváltoztatván azon szokást, mit eddig tartottak, úgy ebben, mint azon gyűléseikben, miket azért tartanak, hogy megöljék azt, ki náluknál valamivel többet tud. Mi felett sokszor munkálkodtam az én Értelmemben, s az enyémnél sokkalta kiválóbb emberekkel közöltem [megvitattam], vajon mi légyen az oka annak, hogy minden egyéb tudományban avagy művészetben azt, ki tanultabb [doktorabb], kiválóbb, híres Prédikátor, jeles Írástudó, igen nagy Orvosnak, jeles Bölcsnek [Filozófusnak], kitűnő Kozmográfusnak [Világírónak], szorgalmas Geometrának [Mértannak], ékesen szóló Retornak, csodálatos Muzsikusnak és ünnepelt Poétának tartanak, s ki a maga mesterségében a legjártasabb s legszorgalmasabb: mindenkit a maga karában [tudományában] többre becsülnek, jobban szeretnek, s mindenki az ő barátságát keresi. S egyedül a fegyverekében, azt, ki legtöbbet tud, s ki legtöbbet munkálkodott, gyűlölik, üldözik, s nem nyugosznak, míg életét el nem veszik, holott ugyannak kellene lennie, mint a többi tudományokban: hiszen kétségkívül ez is az Értelem műve, miképpen amazok. S ámbár e felől sokféle véleményt adtak, mindegyikük csekély avagy semmi fontosságúnak tetszik nékem (nem ami őket illeti), de oly igen nagy méltatlanságnak [igazságtalanságnak] mentségére, két dologra támaszkodom, min alapulok: Vagy az, hogy az ember tudja a fegyvereket gyakorolni, s érti azok demonstrációit [ábrázolásait / bizonyításait], természetből fakadó, vagy pedig munkával s tanulással szerzett. **Ha természetből fakadó,** s a mennyei ajándékok Isteni osztogatója előnyben akart részesíteni egyet a másikkal szemben: ezen oknál fogva még inkább kellene őt szeretniük, többre becsülniük, s barátságára nagyobb készséggel törekedniük, mint olyan emberére, kiben a természet ki akart tenni magáért, valami oly okból, mi egyedül Arra tartozik, ki őt alkotta, akarván azt Jánosnak adni s nem Péternek, mint aki ura mindennek. **Ha pedig munkával s tanulással szerzett,** ugyanezen okból kellene őt becsülniük s szeretniük, tartván őt erényes [virtuóz] embernek, megfontolván, hogy ugyanezt ők maguk is tudhatnák, ha munkálkodnának: mert nem volna igazságos, hogy egy tősgyökeres Kasztíliai (*Castellano viejo*) vagy Andalúz, ki nem tudna írni (merthogy nem akarta azt megtanulni), egy Vizcayait (kinek állhatatossága az írásban hihetetlen, s magától értetődik az ő kiváló írnokaik által, kik közöttük vannak) párbajra hívjon, hogy megölje őt, csupán azért, mert az jobban tud írni: mert az [a Vizcayai] válaszolhatná néki, s igen nagy igazsággal: hogy fáradozzék a másik is annyit, s akkor ő is tudni fogja. Oly

módon, hogy amit ők nem akarnak munkával elérni, azt gonosz irigységgel akarják felemészteni: ámbár ha ez olyasféle volna, mint amellyel Temisztoklész bírt az ő ellensége, Miltiadész iránt, a győzelemért, mit amaz a barbárok felett aratott a Marathóni mezőkön: melyről azt mondá, hogy nem hagyja őt nyugodni, [úgy ez] hasznos volna, mert mohóvá tenné őket tudni azt, mit a kiválóbb tud: de nem ez [a mienk], hanem az, mellyel az öreg Dionüsziosz bírt: ki nem elégedvén meg azzal, hogy azon kor legfőbb zsarnoka legyen: mivel nem volt jobb Poéta, mint Philoxenosz: s mivel nem ért fel Platónnal az ékesszólásban s a vitázásban, ezen bánkódván s emiatt megharagudván, az egyiket száműzte s a kőbányákba (*Latomias*) vettette, a másikat pedig eladá rabszolgának. Ezen rossz szokástól kell a mi Spanyoljainknak menekülniük, mert beszennyezi s elcsúfítja az ő nagy vitézségüket: s mikor gyakorolnák magukat, s ellenfelek volnának, s akár mert [a másik] valamivel többet tud, akár az ő gondatlanságuk okán, amaz elérné őket egy vágással (*tajo*), vagy megsértené őket egy fonákvágással (*reues*), avagy végrehajtana rajtuk némely döfést (*estocada*), törekedjenek megismerni az okot s a magyarázatot, miért formálódott s esett ez így, s orvosolják azt, elejét vévén a veszélynek a jövőre nézve, sietvén az ő mestereikhez, kinyilatkoztatván nékik a történteket, hogy megfontolják, mi légyen az üdvös: mert igen nagy okosság s bölcsesség egy ellenséget fogadni mesterül, minthogy ingyen adatik nékik, hogy hasznot húzzunk belőle s megtanuljuk azt, mit azelőtt nem tudtunk: s nem nyomban azon lenni, hogy megöljék azt, akinek meg kellene köszönniük a figyelmeztetést, s kit különös barátjuknak kellene tartaniuk, hiszen megmutatja, hol lakozik a veszély, s merrefelé kell azt orvosolni, s nem a hamis becsületre (*pundonor*) vetni azt, hogy az arcukhoz értek, vagy karddal illették a mellüket: mert vággyal s pénzzel kellene megváltaniuk, hogy oly embereket találjanak, kikkel szemben szükséges oly nagy gondot fordítani a védekezésre, példát vévén a Római Köztársaságból, mely nem akarta, hogy teljességgel felhagyjanak a háborúval s a viszállyal a többi tartományok ellen: mert azt mondák, hogy a polgárok olyannyira dologtalanná válnának, hogy teljességgel átadnák magukat a bűnöknek: mert a biztonság a nemtörődömség [elhanyagolás] anyja. Így tehát, ha nem volnának viszályok, s hiú törekvések s igyekezetek, hogy mindegyikük győztes légyen, senki sem volna jobb a másiknál: s az erénynek és a tanulás munkájának nem volna jutalma. Ámde csodálatra méltó dolog, hogy midőn ezt elmondják nékik, egyenként mind azt felelik, hogy ez igen nagy oktalanság, s hogy nem helyes ez, hanem [inkább] szeretni, kívánni s keresni kellene annak barátságát, ki többet tud, azon jótétemény okán, mi abból származik: ámde azután, midőn mindannyian együtt vannak, visszatérnek az ő utálatos szokásukhoz, megfeledkezvén arról, mit előbb oly hevesen állítottak, s hagyják, hogy magával ragadja őket az ő több mint átkozott bűnük. S jól megértem, hogy ezúttal véget kell vetni ezen rossz szokásnak: mert bízom benne, hogy mindegyikük fáradozni fog a tudásért, nem akarván lemaradni: mert ez az, mi az embert kiválóvá teszi. Szintúgy tökéletlenség vala a kardokban, miket készítenek, úgy a leckék vételére, miképpen a gyakorlásra, oly vékonyra s rövidre csinálván azokat, hogy kézben tartván szinte nem is érezni őket: miből az következik, hogy mikor felveszik azokat, mik az övön vagyonnak, minthogy a kicsikhez vannak szokva, nem tudják azokat uralni [irányítani]. Mire figyelmeztetlek benneteket, hogy a kardok, mikkel gyakoroljátok magatokat, legyenek a rendes méretűek (*de la marca*), s oly súlyosak, avagy valamivel súlyosabbak, mint miket az övön hordotok: mert azonfelül, hogy erőt növeszt a karban, mikor azokkal válaszoltok az ellentétes mozdulatokra, s mikor a másikkal [az éles karddal] teszitek, nem fogjátok azt idegennek érezni, sem nem okoz

néktek szokatlanságot: s én azon a véleményen vagyok (s sokan helyeslik ezt), hogy tompa kardokkal (*espadas blancas*), tompa élekkel s a hegyén egy kicsiny gombbal (*botoncito pequeño*), és védőpárnák (*zapatillas*) nélkül gyakoroljatok: S az ok legelőször is az, mit Seneca ad: hogy kevésbé csodálkozunk [riadunk meg] azon, mivel a legfolytonosabban foglalkozunk. S ha tompa kardokkal gyakoroltok, mikor a valódi [éles] küzdelem kínálkozik, olyannyira hozzászokván azokhoz, nem találtok majd semmi újdonságot, sem nem okoz bennetek felkavarodást, mi az, mi sokszor lerontja s megfélemlíti a lelket, amint azt bebizonyítottuk azon, mi a Gróffal s az ő mesterével megesett. És védőpárnák (*zapatillas*) nélkül [kell gyakorolni], azon okból, hogy mivel azok oly nagyok, miket szokványosan rátesznek, a mozdulatok [túl] könnyen felismerhetők: ámde mikor a [valódi] kard érkezik, minthogy az ő hegye oly finom, sokszor az ő mozdulatai felfoghatatlanok [láthatatlanok]. S végezetül a ti tanításotokban oly fegyverrel kell lennie, mily hosszúságú, színű s súlyú az, mivel harcolnotok avagy védekeznetek kell, hogy ezáltal, ha az egyikkel jól cselekesztek, a másikkal is ugyanaz légyen, minthogy nem találtok bennük semmi különbséget.

A második pont az értelemről, mivel a Képzett Vívónak (*Diestro*) harcolnia kell.

MEGFONTOLOM és biztosra veszem, hogy mindazon részekből, úgy a külsőkből, mint a belsőkből, mikkel ezen tudomány művelőjének bírnia kell, az Ég bőkezűen olyannyit adott néktek, mi elegendő ahhoz, hogy senkit se irigyeljetek, s ne is szűnjetek meg sokak által irigyeltek lenni: s ámbár lesznek némelyek, kik szert tesznek valamennyire ezen vagyonból, minthogy a kincs, honnan fakad, végtelen, kevesen lesznek, kik tudják azt oly józansággal s okossággal elkölteni, amiképpen megkívántatik kiváltképpen ezen gyakorlatban [a vívásban], hol az emberek oly kevéssé türtőztetik magukat sok esetben, melyeket pedig elkerülhetnének; úgy tetszett lelkiismeretemnek, hogy intelmet kell adnom azon önuralomról, melyet meg kell tartani, s azon béketűrésről, mellyel magunkat kormányozni tartozunk: nehogy valaki, látván, hogy némi csekély tudományra tett szert mind az említett dolgokban, mind pedig a *Destrezában* [Vívótudományban], felfuvalkodjék, s nap mint nap viszályokat keressen, s alkalmat adjon azokra, miképpen a mai napon is megesik sokakkal, mit, minthogy oly közismert s megszokott a világban, nem is részletezek: kiket csupán a hiú önhittség vezérel, hogy értésre adják, miszerint ők tudósok, bátrak, erőteljesek, merészek: sőt, helyesebben szólva vakmerők; mely beszéd igen idegen attól, mit néktek használnotok kell, s mindazoknak, kik ezen *Destrezát* vallják: minthogy a *Diestro* [a Vívómester], minél kiválóbb, annál alázatosabbnak, békésebbnek, csendesebbnek s megfontoltabbnak kell lennie, őrizvén s elrejtve, mit tud, a maga idejéig: mert ez az, mit Arisztotelész egy gyűrűre írva hordozott: »Bölcsebb az, ki elrejti, mit tud, mint az, ki felfedi, mit nem tud.« S ezen célból mondja Quintilianus, hogy nagy okosság tudatlan embernek mutatkozni oly részekben és helyeken, hol az helyénvaló: de mikor a kardra kell vetni a kezet, az oly nagy értelemmel (mely az emberben parancsolni hivatott) s oly igazságosan történjék, hogy felérjen Quintus Curtius azon mondásával, ki úgy szól, hogy nem kell csatát vívni, csak ha az ész és a szükség úgy kívánja: mert a *Destreza* akkor lészen dicsérendő, midőn a *Diestro* oly kényszerítő alkalmakkor él vele, melyeket természetes védelemnek lehet nevezni: mely a természeti törvény szerint megengedett. Melyről Tullius [Cicero] mondja, hogy az ember, ki aszerint él, nem

árthat, s nem tehet rosszat másnak: mert rosszul fogja becsülni saját erejét, fáradozását és vitézségét az, ki mások megsértésére fordítja azt, s a *Destreza* célja sem abban áll, hogy veszedelmes viszályokat keressen, hanem hogy Lélekkel [Bátorsággal] győzedelmeskedjék azokon a kényszerítő helyzeteken, melyek elébe tárulnak, s melyeket el nem kerülhet; mert ezáltal tesz eleget Istennek és a világnak: minthogy bizonyos, hogy a védekezés megengedett. És így mondja Erasmus, hogy bizonyosabb a bocsánata annak, ki magát védi, mint annak, ki támad: és ekképpen, ki ezen megfontolást őrzi és követi, Bátornak tartható, megfontolván, hogy ezen szavakat jól mondta. És a Filozófus Szókratész, a Királyság kormányzásának szabályaiban így szól: »Nagylelkűeknek és vitézeknek nem azokat tartjátok, kik erejüket meghaladó nagyobb tettekre vállalkoznak, hanem azokat, kik a mértékletességet áhítják, s véghezviszik, mit szándékoznak«; ami a nemes ember becsülete: s mit minden adódó alkalommal meg kell fontolni, az említett igazságossággal, megértve, hogy annak kell lennie az utolsónak, hogy Bátorsággal győzessék le: s mikor legyőzte, megérteni, hogy az az első, és biztos lesz a győzelme: azaz, ha az ész az ő pártján áll: mert Severinus Boethius mondja, hogy minden, mi nem az ész által vezéreltetik, nem nyer jó véget, szándékosan igyekezvén elkerülni az alkalmakat, melyek viszályra adhatnak okot: megengedett eszközöket keresve, hogy ne vigyenek mindent a lándzsa hegyére: minthogy a Filozófus Seneca mondja, hogy nagy bölcsesség és nagy okosság olykor tűréssel [szenvedéssel] győzni le azt, kit fegyverrel is le lehet győzni: s hogy ez sokkalta nagyobb tisztesség: melynek igen élő példáját látjuk abban, mi két lovaggal esett meg, kik kihívást kapván a mezőre léptek, az egyik öreg, a másik ifjú, s kik viaskodván, amint a magas korban nincs már meg a vérnek azon melegsége, mely egy ifjúban megvan, s mely növeli az erőt és gyarapítja a Lelket [Bátorságot]: az öreg lovag ereje fogyni kezdett: mit látván az ifjú, s hogy amaz oly végszükségbe jutott, miszerint kardját sem bírta felemelni, így szólt hozzá:

-*Uram, adja meg magát Kegyelmed, minthogy látja, hogy megölhetem.*

S mivel egy lovag nem tehet ily dolgot, amaz úgy felelt, hogy becsülete nem engedi. S ismét sürgetni kezdte őt, hogy adja meg magát, mert különben megöli. Ő pedig felelt:

-*Vas által meghalnom könnyen megeshetik, minthogy erőm nem elegendő magam védelmére, de legyőzötten és gyalázatban élnem, azt nem teszem, s meg sem engedtetik nékem.*

S az ifjú lovag megfontolván, hogy ezen Bátorság vitézségből és nemességből fakad, s ily keveset nyerne az ő megölésével, saját kardját a hegyénél fogva megragadta, s az öreg lovag lábai elé vetvén azt, mondá:

-*Minthogy Kegyelmed nem akarja megadni magát, feltéve, hogy én megölhettem volna, oly dicsőségesebb győzelmet kívánok élvezni, hogy én adom meg magamat.*

Kiváló győzelem ez: sőt, ha Seneca mondása igaz, két felettébb tiszteletre méltó győzelem is, minthogy ilyeneknek örvend az, ki önmagát győzi le: s oly eset ez, melyből mindenki példát vehetne, hogy ifjú ember létére, kiben a vér és a harag folyvást sarkantyúz, az ész és az Okosság által olyannyira megfékezte magát, hogy ily rendkívüli módon győzte le önmagát, és ellenfelét is. És nem csekélyebb Példát hagyott ránk a jeles és híres Kapitány, Julius Caesar, kiről, bár oly sok csatát nyert meg, mint amennyit a krónikák hirdetnek, bizonyosnak tartják, hogy több ellenségnek kegyelmezett meg, mint amennyit megölt: s oly nagy vala az ő kegyelmessége, hogy még be sem végezték az ő megsértését, midőn már megbocsátotta a bántalmat: és oly erősen feledte el azt, hogy sohasem idézte fel többé az Emlékezetében: s így ismételgette sokszor ezen mondást: »Te, ki ölni tanulsz, tanulj meg meghalni is.« És

ámbár nem érhet fel mindenki ezen tökéletességhez, legalábbis igyekezzék olyképpen cselekedni, hogy mikor kardot kell rántania, az nyomós okkal történjék, s mikor más dolgot nem cselekedhetik, mely éppen az, mit az idősebb Scipio mondott, a Rómaiak vitéz Kapitánya, miszerint az ellenséggel nem szabad kézitusába bocsátkozni, csak ha arra igen nagy ok vagyon, s mikor a szükség arra kényszerít és szorít: minthogy ily ponton nagy gyávaság és gyalázat volna nem tanúsítani jó bátorságot: de mindaddig őrizni kell a kardot, mintha csak a legerősebb lakat alatt volna: mert erre példát ad nekünk az Oroszlán, az oktalan állatok fejedelme; és a Sas, a madarak hercegnője, kikről a természetbúvárok azt tartják, hogy mikor a mezőkön sétálnak, karmaikat visszahúzzák s elrejtik, és természetes ösztönüktől fogva vigyáznak, hogy el ne koptassák azok élét és hegyét, nehogy a szükség idején hiányt szenvedjenek abban, amivel védekezhetnek, s amivel támadhatnak. Ugyanezt kell cselekedniök az embereknek is, megőrizni és visszatartani a Bátorság erős éleit, s a kard hegyének élességét, a kényszerítő szükség idejére: s akkor megfenni azt az észnek legfinomabb kövén, mely oly acélt hoz majd elő, minőnek senki ellent nem állhat, s nem másképpen: mert ha ez [az ész] az ő pártjukon áll, mindenben a legszerencsésebb kimenetellel bírnak majd, amiképpen az mindig osztályrésze volt Traianus Császárnak, kiről bizonyosnak tartják, hogy csatában soha le nem győzetett: s ennek oka az volt, hogy egyet sem kezdett el úgy, hogy ne lett volna igen is igazolt oka rá: és ugyanez érthető Julius Caesarról is, az ötvenegy csatában, melyet megnyert. S Negyedik Henrikről is, ki küzdött a csatamezőn 62 alkalommal, s a legtöbbször győzedelmeskedett, mi is ügyének igazolását bizonyos ésszerűségre [jogosságra] alapozta: mert az ész teszi az embert igazán férfivá s tökéletessé: s így mondja Titus Livius, hogy többet ér amaz magában, mint akármily vitézség. S mindabból, mi mondatott, arra kell következtetnetek s azt kell megértenetek, hogy oly szóbeli védelmet kell keresnetek, mely illendő: mert nem kevésbé becsülendő az az ember, kinek vagyon lelkiereje a tűrésre, mint az, kinek a győzelemre van ereje: s az az erő, mely rút cselekedetekre fordíttatik, szembemenve az ész parancsával, nem méltó sem dicséretre, sem becsülésre: de ha nem lehet másképpen, s nincsen más védelmetek, mint mit a kardotok tehet, használhatjátok azt nagy okossággal és nagy béketűréssel, mindenkor szilárdan ama szándékot hordozván, hogy csupán védekeztek, anélkül hogy támadnátok vagy ölnétek, s anélkül is, hogy titeket támadnának, miképpen a továbbiakban elmondjuk, tanítást adván erre: de szívleljétek meg most ezt, s véssétek a szívetekbe, mert fontossága megérdemli. Hogy ha kardra teszitek is a kezeteket ellenfeletekkel szemben, ne szidalmazzátok, s ne is gyalázzátok őt sértő szavakkal, hanem inkább bánjatok vele nagy udvariassággal: miből két hasznot is húzhattok. Az egyik, hogy nem adtok okot arra, hogy haragot tápláljon ellenetek: mert bizonyos, hogy a sebek begyógyulnak, még ha igen mélyek volnának is: de a gyalázkodó szavak mindörökké megmaradnak, s ha nem mondjátok ki azokat, arra fog törekedni, hogy barátságotokba férkőzzék. A másik az, hogy halkan és megfontolt szavakkal szólván, nem haraguttok meg túlságosan, hanem csak annyira, amennyire a győzelemhez szükségeltetik: s ezek hiányában igen nagy oktalanság volna, hogy amit a karnak és a kardnak kellene elrendeznie, azt a nyelv elrontsa az ő szabadosságaival: melyek jobban sértenek és sebeznek, mint bármely fegyver. S ezért, mikor Pittakosszal megkérdezték, mit gondol a nyelvről, azt felelte, hogy a lándzsa vasához hasonlatos az: de kegyetlenebb sebet ejt szavai által: s hogy azok kimondása mily rút dolog, arra Memnón, Dárius király Kapitánya adott nekünk példát: ki a csatamezőn lévén, s Sándor [Nagy Sándor] ellen harcolván, meghallott egy katonát, ki sok rút dolgot

mondott Sándorra: miért is megütötte őt lándzsájával, mondván: *Én azért fizetlek és tartalak el téged, hogy Sándor ellen harcoljál, s nem azért, hogy rosszat mondjál róla.* Így hát, ellenfelünket, feltéve hogy az alkalom úgy hozza, a karddal kell sebezni, s a nyelvvel kell megtisztelni: mert az ellenkezője a leghitványabb asszonyoknak saját fegyvere: s a legjobb mind közül, s mi leginkább illik egy nemes és Keresztény emberhez, a Filozófus Szókratész tanácsával élni, ki, mikor megkérdezték tőle, mit kell tennie az embernek, hogy nyugodtan és biztonságban éljen, azt felelte, hogy barátját meg kell tartania, ellenségéből pedig barátot kell tennie. És a Filozófus Antiszthenész szerint, az erényes, békés és megfontolt embereknek nincsen szükségük más védelmezőre, csakis a maguk jóságára és erényére: mert ez oly fegyver, melyet senki nem elégséges elvenni, sem legyőzni: s minthogy az ész szelídíti meg a Lélek indulatait és szenvedélyeit: engedjétek hát, hogy az kormányozzon minden cselekedetetekben: mert ha az Akaratnak hosszú gyeplőt engedtek, miként a megvadult ló, úgy fog rohanni, minden irányítás nélkül, maga után vonva s hurcolva az Értelmet és az észt, egészen a szakadékba taszításotokig, ráadásul nincsen szüksége haragra, sem dühre annak, ki erős ahhoz, hogy győzni és védekezni tudjon: minthogy a tudomány nemcsak szelíddé teszi az őt gyakorlókat: hanem hatalmat is ád nékik, hogy mindenkitől megvédjék magukat. És zárjuk le azzal, mit Quintus Curtius mond, hogy a rend, az ész és a mértékletesség könnyebbséget okoz a dolgokban, és jó véget hoz. És hogy ebből szolgálat származik Istennek, és haszon a Királynak, ti magatoknak, és a felebarátnak, és boldog nyugalom a Köztársaságoknak.

Igen fontos Szabály a vérmérsékletek [testalkatok] megismerésére: mind az arcvonások [fiziognómia], mind a végtagok felépítése által.

MINTHOGY elmondottuk már a gyakorlatot, melyet követnetek kell a ti nagyobb tökéletességetekre, s elegendő példával intettünk arról, mily nagy ésszel s jogossággal kell kardra vetnetek kezeteket, hogy elérjétek az áhított győzelmet, s boldog és felettébb szerencsés kimenetelt nyerjetek, s élvezhessétek az igaz *Diestro* [Vívómester] tiszteletre méltó címét: Tegyük fel, hogy kényszerítő alkalom adódott számotokra, melyben szükségeltetik élnetek azzal, mit tanultatok; mely helyzetben a Lélek felindulttá lészen, az Emlékezet megzavarodik, s a képzelet nem nyughatik, s a csekély dolgok nagyobbnak tetszenek annál, mint amik valójában, s nagyobb rémületet okoznak, mint ama kár, mely belőlük származhatik: és, miképpen a Filozófus mondja, amint a test nem szenved a dolgoktól, melyek gyakorta megesnek vele: ekképpen a Lélek sem mozdul s nem háborog, csakis a dolgoktól, melyek újként tárulnak elébe: mert igen szokványos, hogy a megszokott dolgok nem keltenek csodálkozást, s hanyagságot szülnek a Lelkekben, s ami a szokotton kívül esik, az okozza azt, s minden veszély nagyobb, mely az emberre jő, midőn gyanútlan affelől: s kisebb kárt tesz abban, ki már előkészítette az orvosságot s várja azt. Mindezt [a rémületet s megzavartatást] nélkülöznötök kell, minthogy a Lelki nyugalomnak és békességnek oly nagy tökéletességét fogjátok élvezni, mely megkívántatik: mert Arisztotelész szerint, a bölcs ember elé sohasem tárul új vagy idegen dolog: hátra vagyon azonban, hogy tudjátok, miképpen kell alkalmaznotok azon bőséges tudást, mit ezen tudományból

szereztetek, miképpen kell viselkednetek ellenfeletekkel szemben, s mily sebeket kell ejtenetek rajta, melyek a ti védelmeteket s az ő sebzését szolgálják, hogy ily felettébb fontos esetben meg ne csalatkozzatok: mert mondja, s igen helyesen, Gerónimo de Carranza, hogy miután sok cselt [vívófogást] megismerteték, s azoknak nagy gyakorlatára tettetek szert, ismernetek kell az ellenfelet az ő színe és arcvonásai által, hogy a vérmérsékletek [komplexók] közül melyikből részesül leginkább, s ahhoz mérten kell cselekednetek: ámde ezen ismerethez sok tanulmányi alapozás szükségeltetik: melyek nélkül lehetetlen lesz azt elérni: minek igyekszem eleget tenni, amennyire csak tehetem, s vegyük úgy, hogy az Emlékezetben nagy számú csel [fogás] rejtezik, s mikor ezek az Értelem elébe tárulnak, el kell határoznotok, hogy miképpen válasszátok az egyiket s hagyjátok el a másikat, mígnem eltaláljátok azt, mely a legalkalmasabb; mert ez az a pont, hol az emberek a leginkább megcsalatkoznak a leghasznosabbnak kiválasztásában, s kiváltképpen, ha oly emberről volna szó, kit azelőtt sohasem láttatok, s kivel nem is volt dolgotok; minthogy igen nagy megfontolást és fontosságot érdemel tudni, hogy amiképpen minden egyes betegnek azt az orvosságot illik adni, mely leginkább megfelel az általa szenvedett betegségnek és kórnak: ebből következik, hogy ugyanígy illik minden emberre (az adódó alkalommal) azon sebet [vágást] alkalmazni, mely a legalkalmasabb, aszerint a lelki hajlam és vérmérséklet szerint, melyből a leginkább részesül: mert amiképpen nem minden betegség egyforma, s nem is egyazon okból származik, ekképpen az emberek sem egyformák mindnyájan, s a lelkek és vérmérsékletek sem egyenlőek: és, amiképpen Galénosz mondja, a gyógyítás kezdete a betegség felismerése, és más egyéb dolgok közül, melyeket említ, az Orvosnak ismernie kell a gyógyításhoz a kort, a vérmérsékletet s az alkatot, s ha ezen ismeret hiányoznék a *Diestró*ból [Vívómesterből], ámbár bírna a többi említett résszel [tulajdonsággal], vaktában s minden bizonyság nélkül tapogatóznék, miképpen a világ legnagyobb Orvosával is megesnék, ki gyógyítani kívánna anélkül, hogy kezdetben megismerné a kórt, mit a beteg szenved, s amit tenne, csupán a véletlenen múlna, miképpen a *Diestró*val is megesik, ha azt hiszi, hogy minden sebet [vívófogást] véghez lehet vinni bármely emberen: holott meg kell értenie, miszerint amiképpen szükségeltetik megadni mindenkinek, ki a fegyverforgatást kívánja vallani [gyakorolni], azon leckéket, melyek leginkább illenek az ő Lelkéhez [személyiségéhez]: miként Carranza mondja, hogy minden Lélek megkívánja az ő cselét, s kiváltképpen azt, mellyel élnie kell: ekképpen, mikor valakivel vívnotok kell, oly megfontolással tegyétek, hogy a csel, mit véghezvisztek, ellenkezzék az ő Lelkével és vérmérsékletével: mert ha nem ezen gondossággal és igaz ismerettel vagyon, csak csoda folytán végződik jól: minthogy, ha ellenfeletek kolerikus [hirtelen haragú] volna, nem leszen jó, ha ti is kolerikus sebeket ejtetek: mert ha rárontotok, hogy megsebezzétek, az ő Lelke is ugyanarra fogja őt hajlítani, minthogy kolerikus: s ezen két oly hirtelen mozdulat és erő egymásba ütközik, s meghiúsít bármily elővigyázatosságot, mit tettetek, sőt, abban a veszélyben forognátok, hogy magatok is valami kárt szenvedtek. S ezért mondja Ovidius, hogy nem bölcs dolog igen merésznek lenni a merészekkel és vakmerőkkel szemben: s ilyennek flegmatikus [nyugodt] sebeket illik adni, melyek a második szándékból valók [másodszándékú akciók], s melyek az ő saját mozdulataiból állnak és tevődnek össze, kihasználva bármelyikük kezdetét, miképpen másutt már mondatott: és ha szangvinikus [bizakodó, bővérű] volna, nem leszen bölcs dolog haragosan rátámadni: mert a vér is haragra sarkall, miképpen a Filozófus mondja, hogy a dühvel feltüzeltetik a vér, s ez ád erőt a haragosnak. És Eraszisztratosz is mondja, hogy mikor a vér

áthalad és beszivárog az artériákba, avagy a szellemek [életerők] ereibe, gyulladást okoz, s ez okozza a hirtelen mozdulatot [felindulást]: s bizonyos, hogy a vér ennek az oka, az ő túlzott melegsége miatt: minthogy, Galénosz véleménye szerint, minden vér nélkül való testrész hideg. S elégséges bizonyságát adja annak, hogy a harag a vér okán vagyon, Arisztotelész azon mondása, miszerint az elszóródó hidegség által enyhíttetik: s ez lesz az oka, hogy ő is rátok támad, és egymásba ütköztök, s megakadályoz titeket a sebzés végrehajtásában: kivel szemben ugyanolyan tartózkodással [óvatossággal] illik eljárni, miképpen a kolerikussal, szintúgy második szándékból való sebeket [másodszándékú akciókat] használván. Ellenben, ha flegmatikus [lomha, hidegvérű] volna, minden alap nélkül való volna arra várni, hogy ő jöjjön sebezni, hogy az ő mozdulataiból tegyetek második szándékból való sebeket: mert ha nyugton maradnátok, az ő mozdulataira várván, az ő Lelke nem a támadásra hajlana, hanem a várakozásra: s legfeljebb annyi történnék, hogy mindketten tétlenül maradnátok, s semmiféle célt el nem érnétek: s még ha a világ legnagyobb parasztja [legtudatlanabb embere] volna is, olyan jónak bizonyulna, mint ti. S ilyennel kolerikus sebeket kell használnotok, melyek, mint mondatott, első szándékból valók [elsőszándékú akciók], s melyek hárítás és rátámadás nélkül tétetnek: s ezen ponton a *Diestro* élvezi az ő szabad Akaratát, nem ügyelvén másra, csupán a maga elhatározására, minthogy a sebzés tárgya (mely a test) készen fog állni a befogadására, s a végrehajtás könnyűszerrel történik meg. De ha melankolikus [komor, nehézkes] volna, sebes mozdulatokkal első szándékból való sebet ejthettek rajta: s bármely támadásra felindul s megzavarodik, s így megsebezhetitek őt, minthogy az ő Lelke [Bátorsága] csekély lészen, s egyáltalán nem határozott a támadásra, s még a várakozásra sem. Olyképpen, hogy egy alapelvet kell megfogalmaznotok a ti Értelmetekben, mondván: Az ellenfélről, kivel vívnom kell, tudom, hogy kolerikus [hirtelen haragú], s hogy az ő természeti hajlandósága, minthogy a tűz eleme uralkodik benne, melynek természete könnyű, s melynek tulajdonsága, hogy felfelé száll, oly sebes mozdulattal, melyet a mi tekintetünk fel nem foghat, arra fogja őt kényszeríteni, hogy rátámadjon, minthogy magában hordozza annak működését: akarom [ezért], ámbár magam is kolerikus volnék, hogy nyugton maradjak, s reá várakozzam, minthogy világosan tudom, hogy jönnie kell: mert az ő tulajdon vérmérséklete fogja őt erre kényszeríteni: s ekkor, hasznot húzván bármely mozdulatából, sebet ejtek rajta, miképpen például: Én megyek lefelé egy utcán, hogy megkeressem Jánost: látom, hogy jön fölfelé az utcán, s hogy kényszerűségből el kell érnie oda, hol én vagyok: nincs okom rá, hogy továbbmenjek elébe, hanem csak várnom kell őt: minthogy látom, hogy jön. S ha szangvinikus [bővérű] volna, tudom, hogy a vér a levegő eleme által vagyon, s hogy ezen elem meleg természetű: ámbár nedves is, azon közelség és szomszédság okán, mellyel a két másik elemhez, a tűzhöz és a vízhez bír: mi okból meglesznek a maga felindulásai: s hogy hajlamos lészen a támadásra, várakozni akarok reá, akképpen cselekedvén vele, mint a kolerikus emberrel. És minthogy flegmatikus [hidegvérű], legott megmondom, hogy a flegma a víz eleme révén vagyon, melynek természete nehezebb a tűznél s a levegőnél, lévén hideg és nedves: s amiképpen itt a földi tüzet megöli, elemészti és eloltja, ekképpen az elemit is (még ha ugyanezt teljességgel nem tehetné is), legalábbis az ő működését, az ő nagy nedvessége által csillapítja s mérsékli: mi okból nehézkes lészen, s nem hajlamos a támadásra. Akarom [ezért], ámbár magam is flegmatikus volnék, minthogy tudom, hogy reám fog várni, hogy rátámadjak s megsebezzem, mit mindazon okokból, mik elmondattak, nagy biztonsággal megtehetek: s nem kell tartani attól, hogy ő [támadás

helyett] csak várakozik: és ha melankolikus [komor] volna, még könnyebbséggel sérthetem meg, s még biztosabban támadhatok reá, minthogy ismeretes előttem, hogy a melankólia a föld elemének részéről vagyon: s hogy ez nehezebb bármely más elemnél, s ilyképpen ő is nehézkes lészen a támadásban, s kiváltképpen megismervén az ő csekély Bátorságát: minthogy igen mindennapos, sőt, általános dolog, hogy ha valaki melankolikus, a Bátorsággal nem bír: s ily alkalommal, bár az én Bátorságom is csekély volna, látván a biztonságot, mely adatik, az enyém megnövekedik azalatt, míg az övé teljességgel elfogyatkozik: s ekképpen megsebezhetem őt, avagy legalábbis meghátrálásra kényszeríthetem: mert sem egyikhez, sem másikhoz nem szükségeltetik sok fáradozás, s nem lészen abban sok nehézség. Mostanság illendő, hogy megtudjátok, miképpen kell felismernetek bármelyiküket s az ő vérmérsékletüket, csupán rátekintvén az ő arcukra, oly rövid idő alatt, hogy veszélybe ne sodródjatok: minthogy ez az a pont, hol a Fiziognómia [Arcolvasás] a *Destrezát* szolgálja, miképpen Carranza mondja. S evégből meg kell jegyeznetek, miszerint a Matematikusoknak közös vélekedése, hogy csupán hétféle különbség [alkattípus] vagyon az emberek között; s az ok, melyre ezen megállapítást alapozzák, az, hogy minthogy mindnyájan a Bolygók befolyásának vannak alávetve, s minthogy ezek heten vannak, úgymint a Hold, a Merkúr, a Vénusz, Phoebus [a Nap], a Mars, a Jupiter és a Szaturnusz, nem lehet több ezen különbségeknél: melyekbe beléöntetnek az ő működéseik: ámde, Galénosz szerint, ezek mind a négy vérmérsékletre [komplexóra] vezettetnek vissza, melyek a vér, a kolera [sárga epe], a flegma [nyálka] és a melankólia [fekete epe]: s ez a négy elem okán vagyon, melyekből az ember összetétetett: lévén a vér, abból kifolyólag, mit a levegő eleméből hordoz: a kolera, mit a tűzből hordoz: a flegma, mit a vízből hordoz: s a melankólia, mit a földből hordoz: minthogy a vér meleg és nedves, miképpen a levegő: a kolera meleg és száraz, miképpen a tűz: a flegma hideg és nedves, miképpen a víz: és a melankólia hideg és száraz, miképpen a föld. A hatások, melyeket ezen nedvek mindegyike az emberben kivált , s a tulajdonságok, melyekkel bírnak, Galénosz, Hippokratész s más szerzők szerint, kik e tárgyban írnak: s a jelek, melyek által felismerhetők, természetesek, s hosszú tapasztalat által megerősítettek, olyannyira, hogy ritkán fog megcsalatkozni az, ki némi gondossággal megvizsgálja azokat. Mert a szangvinikus [bővérű] vérmérsékletű ember húsos és pirospozsgás, bőven izzadó, arcának színe fehér, leginkább nedvesek a szemei, sok fehérséggel azokban, s az arcán nincsen oly nagy elevenség, miképpen a kolerikusén , ám haragos: mert miképpen Arisztotelész mondja, a harag nem más, mint a vérnek felhevülése, s a szívnek felháborodása. Mikor a szangvinikusok megharagszanak, arcuk fehéren és veresen foltossá lészen: teljességgel másképpen, mint a kolerikus, kinek, midőn megharagszik, ábrázata vad s igen sápadt [sárgás] lészen: a szangvinikusok a Jupiter Bolygónak vannak alávetve, melynek természete meleg és nedves: haragjuk nem tart sokáig, inkább jóságosak és irgalmasak: s ámbár könnyedén haragra lobbannak, ugyanoly könnyedén meg is békélnek: minthogy mi az emberben csak esetleges [járulékos], oly könnyedséggel távozik, amiképpen jön. És a kolerikus vérmérsékletű ember, abból kifolyólag, hogy részesül a tűz eleméből s leginkább az uralkodik benne, mely könnyű természetű, ilyképpen viseltetik a megharagvásban is: s amiképpen ezen elem fel nem fogható az ő sebessége okán, ekképpen a kolerikus ember mozdulatai is sokszor felfoghatatlanok, ámbár a haragja rövid ideig tart: minthogy hasonlatos a lenhez vagy a kenderkóchoz, mely a tűzhöz érve egy szempillantás alatt lángra lobban, ég, s legott el is hamvad. S innen ered azon mondás, mely a kolerikus első rohamáról így szól: *Libera nos Domine* [Ments

meg minket, Uram]. Színe sápadt [sárgás], mint a citrom színe, arca hosszúkás, s folyvást lesüti a fejét és az arcát, szemei elevenek, ajkai veresek: nyelve akadályoztatva vagyon, s ha haragos, elakad a beszédben. Mert, miképpen Seneca mondja, a szenvedély sokszor megfoszt minket a beszédtől. És a kolerikusnál sokszor harag nélkül is ez az ő sajátossága: kevés hússal bír [vékony testalkatú], végtagjai jól formáltak, s sokszor kopasz: hajlamos a kevélységre, hamar haragra gyúl, erőteljes és vakmerő, a Mars Bolygónak vagyon alávetve: mely a tűz felett uralkodik, lángra lobbantja a kolerát, és haragra indít. A flegmatikus [nyálkás, hidegvérű] fehér színű, arca kerek, széles, bamba s alázatos, mindenféle erély vagy elevenség nélkül való, szemei alázatosak, ajkai fehérek, nyálban bővelkedik, s többnyire nagy a szája, ajkai vékonyak, csupán csoda folytán kopasz, inkább igen sűrű hajzattal bír: mert a kopaszság a szárazság bőségéből, s a nedvesség hiányából származik: a flegmatikus hideg és nedves, mint a víz, amiképpen mondottuk, s ezen okból nem lészen kopasz: de ha azzá is válna, az az öregségben lészen, mely azon idő, mikor a nedvesség inkább hiányzik, mint a többi életkorban: igen mosolygós, nehézkes a mozgásában lassú [nehézkes], kevés kellem s elevenség vagyon benne: a flegmatikusok többnyire magas növésűek és tagbaszakadtak, már ifjúkoruktól fogva hízásnak indulnak: s az ezen vérmérséklettel bíró ember nem lészen eleven, s még ha elég oka volna is a haragra, tétovázni fog: minthogy a nedv, mely uralkodik benne, a flegma [nyálka], melyről mondottuk, hogy a víz eleme részéről vagyon: s ez hűti s nedvesíti őt, s nem engedi, hogy felülkerekedjék, inkább elnyomva és leigázva tartja őt: s ez az oka, hogy mindenkor félénk, s nem merészel támadni. A melankolikus ember színe sötét, mely az égett barnába hajlik, avagy ólmos zöldesfekete: arca szomorú, mely olykor rémületet kelt, szemei igen szomorúak, s azok fehérje ólomszínű: szemhéjai nagyok, melyek szinte teljesen befedik azokat, tekintetét mindenkor a földre veti: ajkai szárazak és sötétlila színűek, fejét folyton lehajtva tartja, teste hajlott s rossz felépítésű: kevés hússal bír [sovány], járása lassú, kevés elevenséggel, léptei hosszúak. A melankolikusok a Szaturnusz Bolygónak vannak alávetve, melynek természete hideg s száraz, akárcsak a melankólia: s amiképpen ezen Bolygónak tulajdonsága, hogy elpusztít és felemészt mindent, mi néki alá vagyon vetve, ekképpen fejti ki hatását a melankolikusokban is, kik még önmaguknak sem bocsátanak meg, kishitűek, s sokszor ott is rettegnek, hol nincsen ok a félelemre, a veszélyben pedig elalélnak, s gyalázatosan megfutamodnak. Vannak egyéb, vegyes vérmérséklet-béli különbségek is, melyek a nedvek bármelyikéből tevődnek össze, úgymint kolera és vér, avagy kolera és flegma, avagy kolera és melankólia, flegma és vér, avagy flegma és melankólia. A kolerikus-szangvinikusok abból ismerszenek meg, hogy egyszerre hordozzák mind a kolerikus, mind a szangvinikus ember jeleit. az, ki ily vérmérséklettel bír, haragos lészen, merész, gyors és elszánt: minthogy a nedvek, melyek többnyire uralkodnak benne, hol az egyik, hol a másik, lévén meleg természetűek, erre hajlítják őt: mert sohasem szűkölködik a melegségben, mely a Lelket [Bátorságot] növeli, s miből az említett hatások származnak. Ámbár létezik egy másik, fokozottabb kolera [indulat] is, mely a végletekig fokozódván oly megzavartatást okoz, mely az embert romlásba dönti s kevéllyé teszi, minden megfontolás s önuralom nélkül, s vakmerő dolgokra hajlítja, anélkül hogy türtőztetné avagy megzabolázná magát bármiben is: s ámbár a már elmondott jelek elegendők volnának a felismerésére. Prosperus, az ősi Doktor, egy igen biztosat ad meg: s azt mondja, hogyha az ember a fejét mereven tartja, szemei haragosak s igen tüzesek, szavai nyersek s nem túl mérsékeltek, az a kevélységnek világos bizonysága: mert az ember, kinek szemei izzanak, mint a parázs,

az azt jelenti, hogy igen kolerikus, s felettébb nagy hevülettel bír: mely természetből igen gonosz szokások és makacsságok erednek: s hogy ez bizonyos, az isteni Platón is megerősíti, mondván, hogy nincsen semmi, miből jobban megismerszik az ember, mint a szavaiból, melyeket kiejt: mert azokban nyilvánítja ki, vajon szándékai jók-e avagy rosszak: s ezek által ismerjük meg a belsőt, mit a szemünkkel nem láthatunk. És Szent Bernát mondja, hogy a mi szánk a szívünk kapuja és szolgálója, minthogy általa nyilatkoztatjuk ki, mi rejtett s titkos abban. És Don Antonio de Guevara, kit ebben igen helyénvaló követnünk, úgy szól, hogy négy különös dologban fedi fel egy ember, hogy kicsoda, s nyilvánítja ki az ő titkos hajlandóságait: a foglalatosságokban, melyeket űz, a cselekedetekben, melyeket véghezvisz, a barátokban, kiket maga mellett tud, s a szavakban, melyeket mond. S ez teljességgel egybevág azzal, mint mondotta Arkeszilaosz, hogy a szolgák avagy hitványak fiai többnyire mocskosan s szégyentelenül [arcátlanul] beszélnek, s a szószátyár sohasem vala jól nevelt: s ezáltal nem csalatkoztok meg a kevély ember felismerésében, ámbár sokan vannak, kik annak igyekeznek látszani, tettetvén azt az ő különös szándékaikból kifolyólag. S az ilyektől nincsen mit tartani s nem kell megijedni tőlük (mit ők is kívánnának), minthogy még azokról is, kik természetüknél fogva ilyenek, Aranyszájú Szent János arra int minket, hogy nincsen kevély, ki ne volna gyáva; mert a kevélység az irigységnek nővére [testvére]. Az irigy ember, ki a melankolikus, gyáva, minthogy a kevély az ő édestestvére lévén, apjuk és anyjuk egy, s mindkettőnek, a kevélységnek és az irigységnek hatásai egyformák, mely nem más, mint megtörni az ész törvényeit, s megvakítani az Értelem szemeit: igaz meghatározás ez, hogy ő is gyáva lészen: de oly fonák a természetük, hogy ellenfeleikkel szemben alázatosnak és szelídnek mutatkoznak, barátaikkal s mindazokkal szemben pedig, kik keveset tehetnek, vadak, arrogánsak, haragosak, kevélyek s türelmetlenek, s mindenben oly kicsiny állathoz hasonlatosak, mit krokodilnak hívnak, kiről a természetbúvárok azt tartják, hogy oly tulajdonsággal bír, hogyha egy Oroszlán (bár az állatok fejedelme) a megfutamodás jelét mutatja, reá ront és üldözőbe veszi: de ha egy nyúl (mely a világ leggyávább állata) rátámad, eszeveszetten menekül: s ilyennel szemben, ismervén vérmérsékletét, bízvást rátámadhattok, minthogy az említett hatás minden bizonnyal bekövetkezik. A kolerikus-flegmatikus olyképpen lészen felismerhető, ha bírja ezen két jelet együtt: melyek az arcot derűssé és kellemessé teszik, a beszédben igen szerény, megfontolt s jól nevelt, a járásban higgadt, lassú s méltóságteljes: mert a kolera és a flegma oly keveredést alkot, mely nem teszi őt túlságosan sebes mozgásúvá, s nem is oly nehézkessé, hogy ne mozdulna: ámde azzal kapcsolatban, ki ezen vérmérsékletből való, a mai napig nem tárgyalták s nem is tudták, miképpen illik eljárni vele: csupán egy homályos ismerettel bírtak felőle, mondván némelyekről, ahogy mi is mondjuk: *X.Y., míg fel nem dühítik, mindent eltűr s sokat szenved: ámde miután megharagudott, nincsen ember, ki dűlőre juthatna vele.* S ennek oka az, hogy minthogy a flegma hideg és nedves, miképpen a víz, a kolera pedig meleg és száraz, miképpen a tűz, ahogy azt elmondottuk, mindazon idő alatt, míg a flegma a kolera hevétől felmelegedvén emésztetik, addig visszafogottan tűr: ámde amint a flegma nedvessége elfogyatkozott, s egyedül a kolerikus nedv az, mely uralkodik, a flegma mérséklő hatása nélkül, mely őt csillapítaná, megszűnik flegmatikusnak lenni, minthogy nedvessége (akkorra) már elenyészett, s melegséggé változott, amiképpen például megmutatkozik a vízben, melyet a tűzre tesznek, mely kezdetben hideg: de kis idő múltán megváltozik, minthogy járulékosan befogadja magába a tűz melegségét: olyannyira, hogy ámbár víz, melynek természete hideg, legalább olyannyira félünk belétenni a kezünket, mint magába a

tűzbe: Ekképpen, ki flegmatikus volt, oly kolerikussá válik, mi rémületet kelt: minthogy hasonlatos a vashoz, mely sokáig késlekedik befogadni a tűz melegét, de azután megtartja és sokáig megőrzi azt. Kivel szemben ezen elővigyázatossággal illik lennetek: hogy mihelyst alkalom adódik rá, rátámadjatok s véghezvigyétek szándékotokat [támadásotokat] azon idő alatt, míg a flegma késlekedik az ő nedvességének felemésztésében: mert ha a késedelem oly nagy volna, hogy az már elfogyatkozott, s ő kolerikussá vált, úgy a veszélyből való megmenekülés végett szükséges lészen szándékot változtatni, s úgy bánni vele, mint egy kolerikus emberrel, várakozván az ő mozdulataira: de jobb lészen azon időben [támadni], mikor még flegmatikus, avagy legalábbis a köztes időben, midőn az egyik [nedv] már bevégződött, s mielőtt a másik megkezdődnék, mely jó alkalom lészen. A kolerikus-melankolikus bírni fogja mindkét említett jelet: határozatlan [döntésképtelen] lészen, s a kolera [harag] sohasem vihet véghez semmiféle elhatározást, minthogy a melankóliát bírja ellensúlyként: s ha mégis megkísérelné, az veszéllyel járna, azon küzdelem okán, mit e két nedv okoz, mindegyik a maga minősége szerint: az egyik a támadásra, a másik a meghátrálásra késztetvén: s nem fog könnyűszerrel döntésre jutni. S ilyennel tartózkodással [óvatosan] illik eljárnotok, rátámadván, s egyúttal megakadályozván némely mozdulatait, miket a kolera révén tenne. Az ilyen bosszúálló lészen, s ha győzedelmeskednék, ellenfele halálával végezné be azt, még ha az kegyelemként az életéért könyörögne is; egészen másképpen, mint a kolerikus-szangvinikus, avagy a kolerikus-flegmatikus, kik könnyűszerrel megbocsátanának annak, ki megadja magát, hasonlatosak lévén az Oroszlánhoz, kiről a természetbúvárok mondják, hogy annak, ki letérdepel előtte, nem árt, bármily nagy éhség gyötörje is. A flegmatikus-melankolikus szintúgy bírni fogja mindkét jelet, melyekre intettünk, s minden tekintetben gyáva lészen, e két nedv minősége okán: csupán a nehéz munkára [fáradozásra] lészen alkalmas ember, s nem lészen sok dolgotok vele a rátámadásban és a legyőzésében, ámbár ő maga nem bocsátkozik ily veszélybe, minthogy hamarabb hátat fordít [megfutamodik]. S mindezen minőségek és vérmérsékletek közül a legjobbak, s a mi célunknak leginkább megfelelők a kolerikus-szangvinikusok, minthogy ezen vérmérséklet jóindulatú [szelíd] nedvekből áll, lévén egyensúlyban úgy, hogy egyik se uralkodjék, s ne vegyen erőt jobban a másiknál: mert ha igen kolerikus: az csak esetleges [hirtelenkedő] lészen, kevés önuralommal s megfontolás nélkül való, s az ő nagy Lelke [Bátorsága] a kárára is lehet, s a vér nedvessége enyhíteni fogja (minthogy nedvességgel bír) az ő túlzott melegségét, miképpen a maga fékje. A flegmatikus-szangvinikus két minőségből áll, melyek összekeveredvén jó mérsékletet alkotnak: s ez is igen alkalmas lészen a fegyverforgatásra: mert a flegma révén tartózkodó lészen, s önuralommal várni fogja, hogy ellenfele mozdulatot tegyen, hogy abból sebet [vágást] formáljon, s az észre fog hagyatkozni, mely a legnagyobb erővel bír minden cselekedetben, ha az akarat meg nem szegi annak törvényeit: s a vér melegségének része és elevensége által megelevenít s véghezvisz bármely elhatározást: s ez az (allegorikusan szólva), mit Gerónimo de Carranza mond a két elszabadult lóról, az egyikről, melyen nem volt fék, mely leigázta s megállította volna: s a másikról, mely oly puha szájú vala, hogy a sarkantyú szigora sem volt elégséges ahhoz, hogy folytasson egy vágtát anélkül, hogy a felénél meg ne állapodjék; s az orvosság, mit alkalmaztak, s mellyel mindketten megszabadultak ezen hibától, az volt, hogy kicserélték a fékeiket, az egyikét a másikéra: s ezáltal oly fegyelmezettek lettek, hogy attól fogva az egyik a maga idejében megállott, a másik pedig elért a vágta végéig. Ekképpen, ismervén az első és a második szándékból való cseleket

[vívófogásokat], mikor szükségeltetik megállni, várván az ellenfélre, a flegma gyeplője meghúzza s visszatartja a sebes lendületet, anélkül hogy átlépné a béketűrés határait: s mikor kényszerűségből támadni kell, a vér melegsége és tüze sarkantyúzni fog, s Bátorsággal eljuttat a hatás [a tett] végrehajtásáig. És hogy megsebezzétek azt, ki ezen vérmérsékletből való, azon elővigyázatossággal illik élnetek, melyre a kolerikus-flegmatikusnál intettünk, megsebezvén őt a flegma idejében, anélkül hogy megvárnátok, hogy a kolera [harag] vagy a vér melegsége teljes erejében legyen: mert akkor ő maga fog támadni, hogy sebezzen. A flegmatikus-melankolikus teljességgel tökéletlen [alkalmatlan] a katonáskodásra, minthogy magától oly félénk és nehézkes; egyedül a testi erőben s a nehéz munkában fog kitűnni mindenki más felett, az ő földies természete okán: s a Kapitányoknak különösen az ilyeténeket kellene keresniök s magukkal vinniök sáncásóknak [tábori utászoknak]: minthogy ők azok, kik a sáncokat s védműveket emelik, árkokat, aknákat s ellenaknákat ásnak, terepet egyengetnek, s a járhatatlan hágókat s utakat elsimítják, hogy a tüzérség áthaladhasson, s mire a sereg többi részének szüksége vagyon; rőzsét s fát vágnak a sáncok megerősítésére, falakat vágnak s törnek át, hegyoldalakat egyengetnek, hol meg akarnak erősödni, tornyokat s erős házakat döntenek le, vermeket, árkokat s kutakat ásnak mind a víznek, mind pedig a sereg mocskának befogadására, nehogy a bűz miatt döghalál [pestis] támadjon; szükséges hát, hogy nagy munkára s nagy erőre termettek legyenek, mind a szerszámok háton való hordozására, mind a puskaporos s ecetes hordók cipelésére, s egyébre, mi adódik: kiket, úgy tetszik, a természet ezen flegmatikus és melankolikus vérmérséklettel különös gonddal teremtett ezen szükséglet orvoslására, nagyobb erőt adván nékik, mint a többi vérmérsékletűeknek. Itt adódik egy nehézség, melyet fel lehetne hozni, s úgy tetszik nékem, jobb lesz elébe vágni: mind azért, hogy a megoldás által megnyugodjatok, mind azért, hogy ne maradjon semmi eldöntetlen vagy homályos pont, legalábbis amennyire tőlem kitelik: s hogy az eljárásban semmi se keltsen bennetek csodálkozást: nevezetesen az, hogy azt mondottuk, miszerint az arc színe által kell megismerni bármely ember vérmérsékletét, s azáltal jutni az ő Lelkének [Bátorságának] ismeretére; kétség támadhatna ugyanis afelől, hogy annál, ki fekete színű, vagy mulatt, kinek színe elrejti a szangvinikus fehérségét [pirospozsgásságát], a kolerikus citromsárgaságát, a flegmatikus sápadtságát s a melankolikus sötétségét: mert egy fekete vagy barna fátyol alatt azt eltitkolják és elrejtik, anélkül, hogy azáltal hírt kaphatnánk az ő vérmérsékletükről: miképpen kell hát bánni az ilyenekkel, hogy az róluk való ítéletben meg ne csalatkozzunk, s még ők maguk is kérkedhetnének, mondván, hogy kívül esnek az ismereten: s ennek kinyilvánítása igen fontos számotokra, mindazon nagy sokaság miatt, ami van belőlük, mind pedig azért, mert vannak némelyek, kik nagy részben élvezik a Lélek erényét és a vitézséget, s sokan vannak, kiknek modorát s viselkedését sok fehér ember megirigyelhetné, s nekik semmi egyebet nem kellene irigyelniök tőlük, mint a bőrük színét: s minthogy a természet ezen akadályt és gátat állította, szükségképpen a többi említett részekkel [jegyekkel] kell élnetek, megfontolván némely végtagjaik felépítését: mert az, ki kolerikus lészen (akiről különösképpen szólunk, minthogy a többivel nem érdemes az időt vesztegetni), végtagjaiban jól arányosított, járása eleven és méltóságteljes: arca kiváltképpen hosszúkás és életteli, szemei elevenek és nagyok, keveset beszél és megfontoltan, hajlamos előkelő emberekkel társulni, tiszta, kedveli a pompát és személyének díszítését, nem tartja sokra, hogy a magafajtákkal érintkezzék; ha Spanyolországban született, büszke rá, hogy szépen beszél, jó a kifejezőkészsége avagy kiejtése, s képességeihez mérten bőviben van a kifejezéseknek, s ha az ő saját

földjéről hozták is, rövid idő alatt megtanulja beszélni a mi nyelvünket: s az ilyennel szemben már tudjátok, miképpen kell magatokat megvédenetek, s miképpen kell őt megtámadnotok. A szangvinikus is bír némelyekkel ezen részek [testi jegyek] közül, ámde nem oly nagy elevenséggel, inkább mosolygós, barátja a táncnak és a mulatozásnak [tréfának], nem oly gőgös avagy rátarti módon viseltetik, mint a kolerikus; a többiek [ti. a flegmatikus és melankolikus] csak ritkán bírnak a végtagok ily jó felépítésével, s rendszerint ők maguk is jelét adják ennek, s minthogy egyedül a kolerikus és a Lelkes [Bátor] az, ki igazi elevenséggel [lendülettel] bír, kiváltképpen őt illik megismernetek az említett jelekből: ki aszerint élvezi [ezen előnyöket] többé avagy kevésbé, amily tökéletességgel bírja azokat. Most hátra vagyon még, hogy megtudjátok: az ember nem mindenkor teljességgel kolerikus, sem szangvinikus, sem flegmatikus, s nem is melankolikus: minthogy négyféle nedv vagyon, melyekből ő összetétetett, s minthogy e nedvek mindegyike a maga központjában erővel és uralommal bír, s az ő hatásaik szintúgy erővel bírnak, s mindegyik élvezni kívánja a maga elsőségét és uralmát, többé vagy kevésbé, az ő minősége szerint: s minthogy négyen vannak, [az időt] négy egyenlő részre osztják és tagolják, melyekben mindegyikük uralkodik, s működésük a legnagyobb erővel bír: s ezen felosztás nem csupán az év hosszú folyamatában vagyon meg, hanem egy természetes nap is négy további egyenlő részre osztatik és tagoltatik, mindegyik nedv átvévén a maga részének kormányzását és uralmát: s hogy mindenben elővigyázatosak legyetek, komoly [tekintélyes] szerzőkre támaszkodván (miképpen a többi dologban is), tudtotokra adom az évnek négy részre való felosztását, s hogy melyik nedv uralkodik mindegyikben, hogy tudhassátok, miképpen kell ellenfeletekkel szemben eljárnotok, oly nagy bizonyossággal, hogy semmi dolog meg ne zavarja az Értelmeteket, s fel ne bolygassa a Lelketeket. Felosztatik tehát az év négy részre, melyek mindegyike három hónapot foglal magában, mi megegyezik ama bolyongással és pályával [úttal], mit a Nap megtesz, s melyeknek nevei: Tavasz, Nyár, Ősz és Tél: s ezen különbségek a Nap mozgásának okán vannak, amiképpen mondottuk, s minthogy az ő pályájának, útjának, pontjainak és fokainak, s mindezek szemlélésének inkább az Asztrológusok [csillagjósok] és Kozmográfusok [világleírók] között van helye, mintsem a *Diestrók* [Vívómesterek] között: s nékem csupán az a szándékom, feltéve, hogy másféle rend szerint illik eljárni a kolerikussal, mint a flegmatikussal, s a szangvinikussal, mint a melankolikussal, hogy tudjátok meg, mikor a legkolerikusabb a kolerikus, s mikor [a legflegmatikusabb] a flegmatikus: s a többi nedv mikor vagyon az ő legnagyobb erejének pontján, hogy aszerint a tanítás szerint, mit idáig adtunk, a megfelelő alkalmazást [fogást] megtévén, minden időben bizonyossággal bírjatok, s azon megfontolással járjatok el, mely oly nagy fontosságú ügyben megkívántatik: mert ésszerű dolog, hogy sok ideig s nagy gonddal fontoljuk meg azt, mit rövid idő alatt kell véghezvinnünk, minthogy csupán abból remélhetünk jó kimenetelt, mit hosszas és megérett megfontolás előzött meg: miről nem ok nélkül tartja az ősi öregek azon mondása: *Végy jó tanácsot, s jó sorod lészen*: mert bármely művet elkezdeni e nélkül, avagy bármely nehéz és veszélyes dologba belefogni, az a vakmerő tudatlanok sajátja: kiváltképpen minthogy Tullius is arra int minket, hogy nagy gondossággal fontoljunk meg minden dolgot, mielőtt azokat elkezdenők: mert a tanács és az elővigyázatosság a rejtett dolgokra való, vagy azokra, mik még nincsenek teljességgel felderítve. Az év első része, mely a Tavasz nevet viseli, három hónapot foglal magában, melyek a Március, Április és Május, melyekben bővelkedik a természetes melegség és a nedvesség: s ez a levegő elemének, s a vér nedvének tulajdoníttatik, minden más

nedv felett: s így az, ki szangvinikus volna, ezen három hónapban hajlamosabb lészen az ő hirtelen mozdulataira s támadásaira: s ezen időszakban minden másnál inkább lehet vele szemben második szándékból való sebeket [másodszándékú akciókat] használni, minthogy az az elem uralkodik, mely benne leginkább hatalommal bír, s az a nedv, mely a legnagyobb erőt adja néki. A Nyár, mely a második rész, a Június, Július és az Augusztus, mely időben a Nap melege a legnagyobb erővel bír, s a Júliusában még inkább, minthogy ekkor lép az Oroszlán jegyébe, melyben nagy hatalma vagyon, s ezen jegy által nyeri el a hevítés nagy erényét, lévén a maga házában; minthogy a Nap oly sok ideig hevítette a levegőt, s a kolerikus nedv uralkodik, mely melegség és szárazság, s a tűz eleme, hogy mindent megperzselni s felemészteni kíván: s ekképpen az, ki kolerikus volna, minthogy a nedv, mely benne a legnagyobb erővel bír, oly erős ezen három hónapban, [ő maga is] sokkalta esetlegesebb [kiszámíthatatlanabb], hirtelenebb, elszántabb s Lelkesebb [Bátrabb] lészen: s önmagában oly különös változást fog találni, jobban, mint más időben, mely szinte arra hajlítja őt, hogy viszályokat keressen s áhítson, megkönnyítvén a győzelmet azon elevenség és Lélek által, mit járulékosan érez: s az ilyennel szemben, s ezen időben illendő lészen a rövidebb utakat [közbevágásokat / az ellenfél kardjának lefogását] használni, megakadályozván az ő mozdulatait, melyek igen sebesek lesznek, s azok kezdetéből sebeket [vágásokat] formálni a megfelelő távolságból, anélkül hogy azt egy fikarcnyit is megtörnők [elveszítenők], mert az kárára lészen. Az Ősz a Szeptember, Október és November három hónapjáig tart: mely idő hideg és száraz, mindenben a földhöz hasonlatos, miből a melankólia származik, s ekképpen ezen nedv uralkodik mások felett: s ki melankolikus volna, ezen három hónapban még inkább elveszett [bátortalan] lészen, s könnyebb szerrel lehet őt megsebezni, mint bármely más [időben]: mert minthogy a föld nehéz, hideg és száraz: ekképpen a melankolikusok is mértéktelenül ilyenek lesznek ezen időben, ámbár olykor vakmerőnek mutatkoznak, kényszerítve és szorítva lévén ama ördögi szomorúság által, minthogy bizonyos, hogy a gyáva, a maga kétségbeesésében, sokszor merész dolgot cselekszik.Ezen időben a melankolikusok kegyetlenek s bosszúállók azokkal szemben, kik keveset tehetnek, s ha győzni avagy orozva [árulás által] ölni tudnak, azt nagy szigorúsággal [kegyetlenséggel] teszik: mert a kegyetlenség a gyávaságból és a hitvány félelemből fakad, a náluknál hatalmasabbakkal szemben pedig rossz szándékúak s irigyek, s titkon gyűlölik őket, jobban rettegnek, mint más időben, szívüket folyvást riadalomban hordozzák, s bármely csekély zaj földindulásnak [földrengésnek] tetszik nékik, mintha a világ dőlne össze; a képzelet gyötri őket, s bennük nagyobb hatást fejt ki, mint bármely másban, mind az ő gyengeségük, mind pedig azon nagy erő okán, mellyel a képzelet bír, melyről Avicenna mondja, hogy oly hatalmas, hogy képes megváltoztatni az elemeket, s esőket nemzeni a levegő régiójában: s ekképpen, még a biztonságos dolgoktól is rettegnek, kiáltoznak, ha sötétben vannak, s nem merészelnek folyvást egyedül aludni, kísérteteket s démonokat képzelnek, mondják, hogy látják azokat, s sokszor csupán a maguk árnyéka az, avagy a szolga, ki a vacsorát hozza nékik: s ekképpen, míg ezen nedv tart, nagy biztonsággal rá lehet támadni az ilyenre, minthogy igen valószínű, hogy nem bírja majd a kardjára vetni a kezét: s ha mégis megtenné, az minden foganat nélkül való lészen, mert mindenkor azt fogja áhítani, hogy jöjjön valaki s tegyen békességet, avagy legyen helye a meghátrálásra, avagy találjon egy nyitott házat, hol oltalmat lelhet: mert Ovidius szerint, a gyötrőttekből s azokból, kikben a félelem uralkodik, rendszerint hiányzik az Okosság első foka is, s elmenekül az értelem, a tanáccsal s a Lélekkel [Bátorsággal] egyetemben. A Tél a maradék három

hónapot, a Decembert, a Januárt és a Februárt foglalja magában, melyek az ő nedvességük és a felettébb gyakori esőzések okán a víz eleméhez hasonlatosak: mely időben a flegma [nyálka] uralkodik, s azok, kik flegmatikusok, még inkább azok lesznek, mint bármely más időben: s ha az év folyamán félénkek, nehézkesek és kevéssé elevenek, ezen három hónapban a végletekig ilyenek lesznek; a hidegség okán nem merészelnek majd a kardra vetni kezüket, ámbár kényszerítő okuk volna is rá, inkább igyekeznek elégtételt adni ellenfelüknek, oly szándékkal, hogy lecsillapítsák őt, visszakozván, avagy tagadván, hogy sértő szavakat mondottak volna ellene: mert minthogy olyannyira képtelenek a haragra lobbanásra, igen hajlamosak nyájas s hízelgő szavakat mondani: de ha csellel győzni tudnának, nevetgélve kínoznák a legyőzöttet, a kegyelem legkisebb fajtája nélkül: s mindezt feltételezvén, ezen időben rá lehet támadni első szándékból való sebeket [elsőszándékú támadásokat] ejtvén, ki látván az oly sebes elhatározást, kénytelen lészen hátat fordítani, a félelemtől kényszerítve: s ha a valóságos [éles] küzdelemben hasznos ezen tanítás, ugyanúgy lészen, s ekképpen kell megérteni akkorra is, mikor gyakorlatoztok, hogy semminemű időben ne forogjatok veszélyben, s ne mulasztsatok el nagy bizonyossággal cselekedni.Hasonlóképpen, a természetes nap is további négy egyenlő részre osztatik és tagoltatik, s mindegyikben különösképpen egy-egy nedv uralkodik: s ennek tudása nem csekélyebb megfontolást érdemel, mint mit az évről mondottunk. S az első rész éjfél után három órakor kezdődik, mit közönségesen virradatnak hívunk, s a nap kilencedik órájáig [reggel kilencig] tart, mely hat óra, melyekről az Orvosok mondják, hogy meleg és nedves, és hogy a vér ily természetű lévén, felmozdul az emberi testekben, s ezen nedv jobban uralkodik a többinél: s ekképpen, ha a Március, Április és Május három hónapjában, és hajnali háromtól reggel kilenc óráig szangvinikus emberrel kellene küzdenetek, értsétek meg, hogy ez azon idő, mikor ő több Lélekkel [Bátorsággal] bír, mint az év bármely más szakában, a nedv ereje okán, mely benne uralkodik: s nagy megfontolással készüljetek a csatára, megtartván az intéseket [tanításokat], miket adtunk, miszerint második szándékból való sebeket [másodszándékú, várakozó akciókat] illik ejteni rajta, várakozván reá. A második rész reggel kilenc órakor kezdődik, s délután három óráig tart, mely már dél után vagyon: melyről mondják, hogy meleg és száraz rész, hasonlatos a kolerikus nedvhez: minthogy ezen időben mozdul meg a kolera, s ez az, mikor a Nap a legnagyobb erővel bír, s némiképpen felmelegítette a levegőt, attól fogva, hogy felkelt, egészen addig: s azt, ki kolerikus volna, ha a három hónapban, mikor a kolera uralkodik, s a napnak ezen [második] részében kellene megtámadnotok, igen óvatosan kell azt tennetek, s flegmatikus sebekkel: minthogy ez azon idő és óra, mikor a legtöbb Lélekkel [Bátorsággal] bír, s az ő mozdulatai szinte felfoghatatlanok lesznek: s ha nem tartanók bizonyosnak (s ehhez kétség sem férhet), miszerint nincsen sebzés sajátos mozdulat nélkül, kétséges volna, vajon meg lehetne-e akadályozni azokat, miket ő tenne, avagy egyáltalán felismerni azokat, az ő nagy sebessége okán, mely abból fakad, mit az uralkodó nedv bőséggel beléönt. A harmadik rész délután háromtól este kilenc óráig tart, midőn a Nap már eltávozik tőlünk, s elhagyta a mi féltekénket, mely [rész] hideg és száraz, a melankolikus nedvhez hasonlítván: mert ezen időben mozdul meg a melankolikus, és aki ezen nedvből való, abban a tulajdonságok, melyeket ezen időben bírnak, nagyobb erővel lesznek jelen, s teljességgel elnyomva tartják őt, mindenféle támadásra való szabadság nélkül: folyton reszketni fog: s ha egy [ember] támadna rá, úgy tetszik majd néki, mintha ötvenen volnának: mert még azoknak is, kik mentesek ezen ördögi nedv erejétől, mi éjjel jelenik meg előttük, nagyobbnak tetszik a

valóságosnál: minthogy rendes dolog, hogy egy dolgot jobban rettegünk a sötétségben, mint a világosban: s amiképpen mondottuk, nemcsak hogy nem fog támadni, de még csak várakozni sem fog, minthogy a félelem uralkodik rajta: s ha mégis várakoznék, elmondottuk már, miképpen kell eljárnotok, első szándékból való sebeket [elsőszándékú támadásokat] ejtvén rajta, nagy sebesen. Az utolsó rész este kilenctől hajnali három óráig tart, hideg és nedves lévén, miképpen a flegmatikus nedv, s abban mozdul meg s uralkodik a flegma: s ki ezen nedvből való volna, az említett hónapokban, s a napnak ezen negyedik részében, teljességgel tökéletlen [alkalmatlan] lészen a hadi dolgokra, s a ti részetekről való csekély fáradozással meg lehet őt sebezni. Most meg kell fontolnotok az ismeretet, mit e pont elején említettünk, mely az életkorra, a vérmérsékletre és az alkatra vonatkozik, hogy mindenre fel legyetek készülve, s semmi dolog meg ne zavarjon s fel ne háborítson: mert józan ésszel, ámbár valaki szangvinikus vagy kolerikus volna is, megérthető, hogy amiképpen az év egyik szakában inkább az, mint a másikban, s a nap egyik órájában inkább, mint a másikban: úgy ugyanakképpen inkább az lészen, midőn ifjú, mint mikor már [érett] férfi, s ezen időben [férfikorban] is inkább, mint mikor hanyatlani kezd a kora, s ekkor is inkább, mint mikor már elérkezett az öregségbe: minthogy minden nedv, aszerint, mily állapotban [alkatban] vagyon az ember, teszi a maga hatását az ő működésének. S hogy ezt még jobban megvilágítsuk, ugyanazon rendet követjük, mint a többiben, további négy részre osztván az életkort: kettőre, melyben nagyobb erővel emelkedik, s a másik kettőre, melyben a nagyobb gyengeség felé hanyatlik: mert ekképpen az ember élete, miként a többi elemi [elemekből álló] dolog is, négy részre osztatik, melyek: a Kezdet, a Növekedés, az Állapot [kiteljesedés] és a Fogyatkozás. Az életkor első részét tizennyolc esztendőtől huszonöt esztendőig számítjuk, mely az ifjak virágzó kora: s mikor a legnagyobb erővel parancsolnak végtagjaiknak, úgy a futásban, ugrásban, hajításban, mint a többi ifjúi gyakorlatban: minthogy ezen időben, jobban, mint máskor, bővelkedik a természetes melegség, miből a cselekvés hevessége származik: s bármely dolgot kívánjanak is, legott véghez akarják vinni, a vér bősége és melegsége okán: miből oly lángoló vágy származik, hogy mindenki mást túlszárnyaljanak s felülmúljanak, s arra sarkallja s ösztökéli őket, hogy mindenek felett uralmat szerezzenek: s ebből ered, hogy igen gyorsak a haragban, s az erő és a hév miatt, mely a vér melegségéből jő, igen hajlamosak a bosszúállásra. S ezen oknál fogva a Tavasz három hónapja a gyermekkorhoz s az ifjak virágzó korához hasonlíttatik, s a levegőnek és a vérnek tulajdoníttatik, minthogy ugyanazon minőségekkel bírnak: s ekképpen ezen korban lévőt, kiben az arc tekintete által kevéssé fogtok megcsalatkozni, ki szangvinikus volna, azon tartózkodással [óvatossággal] támadjátok meg, melyre [korábban] intettünk. A második rész huszonöt esztendős kortól harmincöt esztendős korig tart, mely azon kor, mikor a férfiak tökéletesek és épek, minthogy elérték az ifjúkort [erejük teljét]: s ehhez hasonlíttatik a Nyár [a forróság évszaka], mely az, mikor a legnagyobb erővel forr a melegség s a kolera, minthogy a kolerikus nedv uralkodik. S ezen korban azt, ki ezen nedvből való volna, úgy kell bánnotok az illendő tartózkodással [óvatossággal]. A harmadik rész további tíz esztendőt számlál, mely harmincöt esztendőstől negyvenöt esztendős korig tart: mely korban, ámbár az ember még jól parancsol végtagjainak, nincsen már meg benne azon fürgeség, mint az első kettőben: minthogy immár elérkezett az érett korba, s az elemek befolyásai és működései esendőbbnek [gyengébbnek] találják az alanyt: s ekképpen azok hatásai nem oly nagy erejűek: mert minthogy az ifjúság igen zöld és új, az öregség pedig ellenben igen érett és hervadt, ezen kor mintegy közvetítőként

részesül mindkettőből: olyképpen, hogy ámbár nem oly gyors, mint az ifjú, nem is oly nehézkes, mint az öreg: s ugyanúgy nem lészen oly hirtelen [kiszámíthatatlan], mint a legények, sem oly félénk, mint az öregek. Ezen korhoz hasonlíttatik az Ősz, s a nedvek közül a melankólia: mert az Emlékezet immár elkezdi számba venni s felidézni az első két korban véghezvitt cselekedeteket: s az ilyetén emberre nagyobb szabadsággal lehet rátámadni, mint az első két korban lévőkre. Az utolsó résznek szintúgy tíz esztendőt adunk, mellyel eljutunk az ötvenöt esztendős korig, mely a Télhez hasonlíttatik, s melyben a flegma uralkodik. És ezen korban (a legtöbbek szerint, kik ma az emberi kort megérik) kevesen lesznek, kik erővel bírnának a fegyverforgatásra: s feltéve, hogy a becsület valamely ösztönzéséből kardra vetik kezüket, anélkül, hogy nagy hatást érnének el, el fognak alélni [erejüket vesztik]: minthogy erőik nem segítik őket, amiképpen megesett azon lovaggal, ki kiállott megvívni az ifjúval, kinek példáját felhoztuk az ezt megelőző pontban, mikor arról szóltunk, mily ésszel [jogossággal] kell vívni. S ámbár az ezen korból valók könnyűszerrel és hamar felingerlődnek és megharagszanak a vér túlzott felhevülése okán, gyengék, minthogy ezen vérből oly kevés vagyon nékik: s az ilyenekkel egyetlen nemes embernek sem engedtetik meg a küzdelem [viszálykodás], hanem inkább úgy illik tisztelni őket, mint atyákat, minthogy az öregek az ő koruknál fogva ezen méltóságba helyeztettek, s minden tiszteletre érdemesek. És ha ezen kort elhagyván, valaki mégis kardot viselne, nem annyira a jó megjelenés s önmaga ékessége végett, hanem oly elbizakodottsággal, hogy másokat megsebezzen, azt mondom, hogy ámbár el akarná fedni vagy titkolni az ősz hajszálakat, az elnehezedett test csekély ereje, mely már hiányzik néki, fel fogja fedni az ő magas korát: s az ilyeneknek csupán a Lélek [Bátorság] készsége marad, s az Értelem nagy elevensége, de igen csekély erő a végtagokban: s ezt akképpen kell érteni, hogy nem áll szándékomban azt állítani, hogy ne akadna némely különleges ember, ki elég erőt találna magában a sebzésre és a védekezésre: mert láttak már olyat is, ki hetven, sőt kilencven esztendősen is bírta viselni a kardot, s kevés ifjú akadt, ki felülmúlta volna őt: de ez csupán egy-egy [ritka példa], s nem lesz belőlük sok. S az elmondottak által felismerhető minden egyes ember testi hajlandósága: s ezen ismeret szerint nagy okossággal fogtok eljárni, megfontolván, hogy ezen korban a flegmatikusok és a melankolikusok teljességgel elveszettek. S ne higgyétek, hogy csekély fontosságú mindez, hanem inkább a legfőbb dolog, mi csak megfontolható: képesnek lenni elébe menni a veszélynek, s tudni, vajon rátámadni illik-e ellenfeletekre, avagy bevárni, míg ő támad; megismerni, vajon bátor-e vagy gyáva, s mikor vagyon az egyik nedv hatása alatt, s mikor a másiké alatt. S ne tartsátok tűrhetetlen fáradozásnak, hogy az év folyását, az idő változását s az órák elosztását oly nagy gonddal igyekeztek kutatni: mert ha a kalmár a tőle telhető legnagyobb buzgalommal igyekszik megtudni, mikor tartják a vásárt a Molaresben, avagy más egyébféle helyeken, hogy ott hasznosítsa portékáját és hasznot hajtson; s ha a sokat próbált és tapasztalt tengerész kitanulta s emlékezetébe véste, mely időben fújnak a szelek [a *vendaval*ok], s mikor jő a passzátszelek [*brisas*] ereje, s mely hónapokban tombol a hurrikánok szigora, s oly kiszámított s kimért időben igyekszik megtenni az ő útját, hogy minden veszély nélkül eljuthasson az Indiákra [Amerikába]: miért volna hát teher a *Diestro* [Vívómester] számára, hogy szorgalmatosan kutassa az idő múlását s annak változásait? Mert ha a kalmár, tíz dukátnyi haszon reményétől hajtatván, jóval az idő eljövetele előtt előre látja s tudja azt: miért volna hanyagság ott, hol az élet a nyereség? Minthogy oly esetekben, melyeket megesésük után már nem lehet orvosolni, nagy megfontolás s elővigyázatosság szükségeltetik: azonfelül ezen

gondosság nem is fog sokáig tartani [nem okoz sokáig nehézséget]. Minthogy mondja Arisztotelész, hogy a gyakoriság egy dologban szokást teremt, s ez állhatatosságot és örökkévalóságot feltételez: s kiváltképpen, minthogy ennek az Emlékezet kebelében kell lennie: s amiképpen abban hordozzuk az év minden hónapjának, s a hét minden napjának nevét, reá bízhatjuk ezen számvetést is, mely nem fog nagy munkába kerülni: s a nehézség és a különbség csupán abban áll, hogy a Március hónapjától kell elkezdeni a számálást, s ha a három hónap kezdetén egyszer előre rögzítjük, mondván: a Március, az Április s a Május az, mikor a vér nedve uralkodik, elegendő lészen ahhoz, hogy el ne feledjük: s ugyanígy az év többi hónapjában, s a nap óráiban is. Megígértük, hogy e ponton megvilágítunk egy kétséget, mit sokan felvetnek, kik ezen tudományt gyakorolják: mely az, hogy a férfiak közül kivel lészen a legnehezebb a védekezés s a támadás: az igen magassal, az alacsonnyal, avagy a közepes termetűvel. S mielőtt erre felelnénk, meg kell érteni, hogy ezen nehézség [kivétel] csupán korlátozottan vagyon jelen az egyes emberekben [a különös esetekben], s nem másutt: minthogy az Egyetemes [Vívótudomány] nincsen alávetve annak, hogy elszenvedje ezeket (amiképpen mondani fogjuk, mikor majd arról szólunk). S az első dologra felelvén, azt mondom, hogy nagyobb könnyebbséggel fogtok védekezni egy magas avagy igen magas ember ellen, mintsem egy közepes vagy alacsony ellen: csupán azáltal, hogy megfontoljátok az arányos távolság [*medio de proporción*] kiválasztását, amiképpen arra már intettelek titeket, s az arányosított távolságot [*medio proporcionado*], aszerint a hosszúság szerint, mellyel az ő teste bír: mert az ember mozdulatai az ő testének s végtagjainak hosszúságához igazodnak: s ilyképpen szükségszerű lészen oly módon megválasztani azt, hogy az ő *Destreza* [Vívótudomány] szerinti geometriai lépésével [*compás*], mely hosszabb lészen egy közepes emberénél, ne érhessen el titeket a sebzéshez. S ámbár igaz, hogy [a lépése] hosszabb lészen, mozdulatai kényszerűségből késedelmesek és nehézkesek lesznek: s ennek oka, hogy minthogy a vérnek oly nagy tere vagyon a mozgásra, igen lassan tudja csupán éreztetni az ő melegségét minden testrészben, s kiváltképpen az agyban, hol az érzékelés kezdete vagyon: s ekképpen bármily dolgot kelljen is tennie, világos, hogy lassan viszi azt véghez. S ámbár igazsággal elmondhatjuk, hogy a természetnek felettébb tökéletes rendje vagyon, megadván a magasnak is azon melegséget, mely elegendő az ő végtagjainak parancsolásához, az ő testmagasságának megfelelően: s mindenkinek, mi a leginkább illik hozzá: azt látjuk, hogy sok ember igen különös hibákkal bír: de ezeket nem a természetnek tulajdonítják, minthogy (a tudós férfiak egyöntetű vélekedése szerint, kik e tárgyat taglalják) az ama anyag okán vagyon, miből az ember fogantatott: mert a természet arra rendeltetett, hogy a legnagyobb tökéletességgel működjék, s mindenkor arra törekszik; s azt látjuk, hogy a magas emberekben az a legáltalánosabb, hogy lassú s kellem nélküli mozdulatokkal bírnak: s ennek az az oka, hogy amiképpen a hirtelen avagy lomha mozdulat a vér melegsége által történik, s az olyannyira ki vagyon terjedve az artériákon és vénákon [halad keresztül], melyeknek egy oly nagy testben tágasoknak kell lenniök, [a vér] hosszú idő alatt teszi meg útját: s ekképpen a mozdulatok is lassúak [nehézkesek] lesznek. S ellenben egy kicsiny testben, minthogy oly keveset kell utaznia, rövid idő alatt megmozdul és felhevül: s ekképpen az ő mozdulatai sebesek. S ámbár ugyanazon okból, melyből azt mondjuk, hogy a természet ezen felettébb tökéletes rendet követi, s a legtökéletesebben cselekszik, fel lehetne hozni, mondván, hogy a magas embernek ugyanazt adta, arányosan, mint a kicsinynek, hogy ilyképpen a mozdulatok egyenlők legyenek: azt felelem, hogy hasonlatosak lesznek a kicsiny és a nagy kemencéhez, hol

ugyanazon melegtől a kicsiny már lángol, míg a nagy még csupán langyos. S ugyanígy viseltetnek a mozdulatokban is, mint egy kicsiny kerék egy naggyal szemben, melyek, ámbár egyforma idő alatt, egyforma mozgással és egyforma sebesen mozdulnak is, a kicsiny hamarabb végzi be a maga útját s fordulatát. Ekképpen, ha mindketten egyazon időben formálnának egy vágást [tajót] vagy fonákvágást [revést], azon nagyobb kör okán, mit az igen magas ember tesz, feltéve, hogy azt az egész karjának mozdításával kell formálnia, sokkalta késedelmesebb lészen: végtére is, úgy lészen, mint azzal, ki hosszabb utat tesz meg, s ki rövidebbet, mely oly sebes, s szinte felfoghatatlan. S mindebből, mit elmondottunk, merészelem állítani, hogy könnyebb védekezni s támadni azt, ki magas, mint azt, ki közepes termetű: úgy az elmondott okoknál fogva, mint azért, mit másutt már mondottunk, hogy a Jog [a Törvény] is megerősíti, miszerint ritkán vagyon tudomány [ész] az igen nagy testekben: mert a csontok oly nagy súlya, hol az anyag oly bőségesen vagyon jelen, teszi őket (általánosságban szólván) durva [nehézkes] értelművé, s lassú, késedelmes, és kellem nélküli mozdulatúvá. S mindezeken túl, ma már nem látunk oly magas embereket, kik csodálkozást keltenének bennünk, miképpen a régiek idejében valának: miképpen Szent Ágoston is állítja, hogy az ősi emberek felettébb magas testtel bírtak. És Sztrabón erősíti meg, hogy Antaiosz sírjában meglelték az ő testét, s megmérvén, hatvan könyöknyi vala. S Nagy Károlyról beszéli Turpin, Reims püspöke, hogy az ő termete nyolc láb magas volt, s az arca másfél arasznyi hosszú. S ámbár manapság is vannak igen magas emberek, ilyeténeket már nem látunk: mert Plinius mondja, hogy Szkítiában ötven könyöknyiek is találtatnak. S Szent Izidor állítja, hogy az indiai Makrobioszok [hosszú életűek] tizenkét láb magasak: ámde ezen időkben nem láttunk embert, ki magasságban utolérné bármelyiket is ezek közül: mert a legmagasabb, kit én magam láttam, alig érte el a hét geometriai lábat: ámde mindezekkel szemben az Egyetemes [Vívótudomány] a bizonyos orvosság. S ezzel ezen pontot elégségesen megoldottuk, miből átléphetünk azon előkészületre [bevezetésre], melynek megtételét megígértük, hogy belépjünk az Egyetemesbe.

ELŐKÉSZÜLET AZ EGYETEMESHEZ, melyben kinyilatkoztattatik négy mozdulatnak természete: melyek ismerete felettébb fontos.

NAGY Gondosságot kell tanúsítani, s komoly tanácsot kell megfogadni, s nagy elővigyázatossággal és okossággal kell eljárni, mikor valami fontos művet akarunk megkezdeni: s hogy mindez, mire ekképpen felkészülünk, mily nagy és felettébb nagy fontossággal bír, azt maga a dolog fogja kinyilvánítani. S a végső magasztalás, mit tehetünk, az lészen, ha elmondjuk, hogy miképpen lehetetlen a vakon születettnek látnia, hacsak valami csoda nem tétetik vele, akképpen lehetetlen valakinek Képzett Vívóvá (*Diestro*) lennie a négy kardinális [fő] mozdulat igaz ismerete nélkül, melyeknek nevei: Erőszakos mozdulat (*Movimiento violento*), Természetes mozdulat (*Movimiento natural*), Elengedett mozdulat (*Movimiento remiso*) és Kevert mozdulat (*Movimiento mixto*). Minthogy csalhatatlanul ezekből tevődik össze minden sebzés az ő összes

fajtájában s különbözőségében, aszerint a társulás szerint, mit egyik a másikkal alkot (nem mintha együtt lehessen az erőszakos s a természetes, hiszen az egyik romlása [megszűnése] az oka annak, hogy a másik megszülessék), hanem mert vannak sebzések, mik mind a négyből állnak: mint amilyen a vágás (*tajo*) s a fonákvágás (*reues*), amint azt már mondottuk, s mások csupán erőszakosból s természetesből, mint amilyen a régi fentről lefelé való csapás (*altibaxo antiguo*), s mások csupán háromból: elengedettből, erőszakosból s természetesből. S hogy ezen ismeret szükséges, a mi szerzőnk [Carranza] kinyilvánítja, mondván, hogy az, ki nem ismeri a mozdulatok természetét, könnyen megcsalatkozik, s nagy veszélynek teszi ki magát, melynek oka csalhatatlan: mert ha a Vívóművészet (*Destreza*) tudománya a sebzések elvételére [kivédésére] való, s az ismeretnek, mivel bírnunk kell, a dolgok okára kell irányulnia, s lévén a sebzések a mozdulatok okozatai, hiszen azokból születnek, szükségszerű lészen mindről biztos s igaz tudással bírni, hogy jobban meg lehessen azokat ölni, késleltetni avagy eltéríteni, sebezni avagy védekezni, amint azt elhatározzátok s amint az illendő. S hogy minél nagyobb könnyedséggel megismerhessétek azokat, mondunk valamit mindegyikükről. Ezen kifejezés: erőszakos (*violento*), avagy erőszak, mindenki számára igen ismert s tudott, miszerint arra kényszeríteni valakit, hogy akarata avagy természete ellenére cselekedjék valamit: s hogy jobban megértsük ezt, folyamodjunk a példákhoz, mert azok elsimítanak minden felmerülő nehézséget, s megadják nekünk az illendő ismeretet: s arra, hogy ezt megfontoljuk, vegyünk egy követ, mit parittyával avagy kézzel hajítanak, melyet felfelé avagy egyenesen eldobván, megteszi azon utat akarata s természete ellenére, azon erő s lökés (*impulso*) közvetítésével, mit átadnak neki: s amiatt, hogy elragadják őt a saját középpontjától, mi a föld, hívattatik erőszakos mozdulatnak (*movimiento violento*), minthogy azon erő avagy erőszak által kényszeríttetve, mivel elvetették, mozog s felemelkedik: s ugyanez a helyzet a számszeríjból avagy íjból kirepülő nyílvesszővel is, mi oly nagy gyorsasággal halad, hogy a látás meg sem bírja azt fogni: s ezen oly sebes út okozója az átadott erő lendülete: melynél fogva kényszeríttetik egyenesen haladni azon távolságon, míg az erő tart, anélkül, hogy elfogyna: ámde mihelyt [az erő] véget ér, hanyatlik s a földre hull, mint a saját középpontjába, anélkül, hogy ehhez bárminő új erőre volna szükség: s így az első útja erőszakos, lévén az erő szigora által kényszerítve. S ugyanez a helyzet a karddal, mikor vágást (*tajo*) avagy fonákvágást (*reues*) formálnak, melyet szükségszerűen a magasba kell emelni különös erővel, mit ehhez alkalmazni kell: mit erőszakos mozdulatnak (*movimiento violento*) nevezünk. S mikor leereszkedik, hogy befejezze a megkezdett szándékot, mi a vágás végrehajtása, szükségszerűen le kell ereszkednie azon helyről, hol maradt, mikor az erőszakos véget ért: mit természetesnek (*natural*) neveznek: mert mikor semminő erőt nem közölnek vele, csupán hagyják leereszkedni, azon természetes szeretetnél fogva, mellyel a középpontja iránt viseltetik, lefelé fog szállni, mígnem teljességgel megnyugszik abban. S megismerni az erőszakos mozdulatot könnyű az ember számára, ha egy kis odafigyeléssel törekszik rá, hiszen még az oktalan állatok is, kikbe a természet csupán egy természetes ösztönt plántált, felismerik azt, olyképpen, hogy akár mestereinknek is tarthatnánk őket, hiszen alighogy megkezdődik annak megformálása, ők már felismerik, amint az sokszor megláttatik egy kutyánál, midőn követ vetnek rája, avagy bottal ütnek felé, ki is a kar magasba emelésekor (mi az erőszakos mozdulat / *movimiento violento*) felismeri azt, megretten s elfut, s mielőtt a természetes [mozdulat] leereszkedne, felnyüti [panaszosan vonít], mert megérti, hogy az az ő megsértésére való. S ha egy galambot tekintünk, avagy bármely más madarat, melyre szintúgy lőni

[vetni] akarunk, meglátjuk, hogy a kar emelésének kezdetén, megtevén az erőszakos mozdulatot, azon nyomban felismeri azt, s nagy gyorsasággal szárnyra kap, mielőtt az erőszakos véget érne, s a természetes megkezdődnék. S minthogy az állatok bírnak ezen ismerettel, nem lészen nehéz néktek sem felismerni azt, hiszen oly sok s oly kiválóbb adottságokkal bírtok, mint ők. A természetes mozdulatot (*movimiento natural*) szintúgy könnyű megismerni, hiszen bizonyos, hogy az ő keletkezése [nemzése], nem jöhet létre, sem meg nem kezdődhetik, anélkül, hogy előbb az erőszakos mozdulat véget ne ért volna, amint azt a Filozófus [Arisztotelész] állítja: mert azt mondja, hogy az erőszakos mozdulat romlása [megszűnése] az oka, hogy a természetes megfoganjon, s nem másképpen: s nem is lehet mindkettő egyszerre, amint azt Nicolao Tartaglia is mondja, az ő öt könyvében, mit az egyenlőképpen súlyos testek természetéről írott: hogy semminő egyenlőképpen súlyos test nem haladhat semmilyen időtartam, avagy tér alatt erőszakos s természetes mozdulattal együttesen vegyítve: s ilyképpen a kard, avagy a golyóbis, avagy a kő sem kezd el lefelé ereszkedni, mígnem az erőszakos mozdulat s az erő, mivel az megfogant, véget nem ér: s kellő ismerettel bírván úgy az egyik, mint a másik mozdulat felől, anélkül, hogy bármiben is megcsalatkoznátok, előre fel kell készülnetek azon idő alatt, mit az ellenfél az erőszakos mozdulat formálására fordít, hogy megismerjétek s megakadályozzátok a természetest: mert ha gondatlanok lennétek, oly nagy az ő gyorsasága, hogyha mielőtt formálódni kezdene, nem helyezkednétek abba a pontba, hol a ti védekezéseteket meg kell tennetek, akár a kerület (*circunferencia*) egyik, akár másik oldalán, íves avagy egyenes lépésekkel (*compases curbos o rectos*), s az ellenséges kard elkezdene leereszkedni, minden lehetetlenségen túl lehetetlen lészen elkerülni, hogy meg ne sebezzen, még ha akkor nagy szorgalommal igyekeznétek is hárítást formálni: mert bármily erős [kard] is légyen az, magával fogja rántani [elsöpri], a természetes mozdulat igen nagy erejénél fogva, s még inkább, ha erőt is alkalmaznak hozzá, amint arra figyelmeztettelek, mikor a hárításokról értekeztünk. S feltételezvén a mondottakat, nem volna igazságos elvesztegetni az időt, mit az ellenfél az erőszakos [mozdulat] formálására fordít, hiszen az oly nagy munkával jár: s mihez szükséges alkalmazni az ő figyelmét s minden erejét, hogy a magasba emelje s felemelje a kardot: mert, Arisztotelész szerint, minden dolog, mi megfogan [keletkezik], négy résszel bír, mik a következők: Kezdet, Növekedés, Állapot, s Hanyatlás (*Principio, aumento, estado, y diminucion*) (amint azt másutt mondottuk) A kezdete annak, miről értekezünk, az első természetes mozdulat, mi a derékszögből a hegyesszögig tétetik, hol is az elengedett mozdulat (*movimiento remiso*) megkezdődik: a növekedés az erőszakos [mozdulat], s az állapot az a rövid idő, míg a kard megáll, befejezvén az erőszakos mozdulatot, mígnem megkezdi a természetest: mely olyan, mint a jelen idő, mely kevesebb egy pontnál, oly állhatatlan s illékony, hogy még gondolattal is alig lehet utolérni: s ha egyszer elveszett, az ellenszer nehéz lészen, a veszély pedig biztos. S hogy a mondottak így vannak, fontoljuk meg ezt egy építkezésen, hol daruval avagy csigával emelik a követ a magasba, s meglátjuk, mily apránként és mily nagy fáradozással halad felfelé, olyannyira, hogy úgy tetszik, [a kő] azzal kinyilvánítja az elégedetlenséget, mit hordoz, minthogy kikerül az ő középpontjából s természetes nyugvópontjából az erőszakos mozdulattal (*movimiento violento*), mely által kényszeríttetik: s ellenkezőleg, mikor visszatér, hogy leereszkedjék, mily nagy gyorsasággal ér a földre, olyannyira, hogy a sebesség, mivel jő, úgy tetszik, oly nyelv, mi az ő elégedettségét hirdeti, hogy visszatérhetett az ő középpontjába. S ilyképpen lehetetlen lészen (hacsak az épület nem túlságosan magas) egy embernek megmenekülnie, ha mielőtt az elkezdene hullani, el nem lépne

onnan, hová az egyenesen esni fog, átlépvén az egyik oldalra, még ha oly különös gyorsasággal próbálná is megtenni azt: mert ugyanez a helyzet a karddal, melynél az erőszakos mozdulat formálása nagy fáradozással jár: ámde a természetes [mozdulat] leereszkedésekor, egy pillanat alatt (mit a látás szinte fel sem bír fogni) megteszi visszafelé azon utat, minek felemelésére oly sok időt vesztegetett: s ugyanezt kell megértenetek elengedhetetlenül s egyetemesen a ti védekezésetekhez. S ezen pont konklúziója az, hogy ha bármely körkörös időben (*tiempo circular*) hárítást (*reparo*) akarnátok formálni, feltételezvén, hogy annak abban a pontban kell lennie, mikor az erőszakos mozdulat befejeződik s véget ér, s mielőtt a természetes megkezdődnék, avagy legalábbis a kezdeténél, amint az már mondatott, oly pontos s kimért légyen az arányossági közeg (*medio proporcionado*), mit választotok, hogy azon idő alatt, mit ő a kard magasba emelésére fordít, ti a testet oly élbe [profilba] állítsátok, hogy megakadályozhassátok azt: mert ha nem ezen elővigyázatossággal, s nem ebben az időben, s nem ily pontossággal történik, hasztalan lészen minden szorgalom, mit fáradoztatok. Az elengedett mozdulatról (*movimiento remisso*) már mondottuk, hogy az, mit a kard tesz bármelyik oldal felé, amint az látható, mikor vágást akarnak formálni, lévén derékszögben (*angulo recto*), avagy hegyesszögben (*agudo*), midőn is először eltávolodik a kard a bal oldal felé, hogy onnan formálja az erőszakost: s ugyanez a helyzet, mikor fonákvágást (*reues*) formálnak, mi először a jobb oldal felé tér ki. Ezen mozdulatnak s az ő természetének megismerése felette fontos: mert miképpen a természetes mozdulat abból fakad s fogan meg, hogy az erőszakos megelőzte azt, s nem másképpen, akképpen ahhoz, hogy az erőszakos elérje célját, szükségszerűen meg kell előznie az elengedettnek: ezt különösképpen a vágásokra s fonákvágásokra kell érteni, mik körkörös mozdulattal formáltatnak, lévén csupán egyetlen mozdulat mentes ezen kötelezettség alól, mit a mi szerzőnk [Carranza] hasított vágásnak (*tajo hendido*) nevez, átvévén e nevet a régiektől: mely ilyetén módon formáltatik: hogy a derékszögből, avagy hegyesszögből felemelik a kardot egyenesen a tompaszögig (*angulo obtuso*), s ugyanezen az úton térítik vissza lefelé, nagy erőt alkalmazván a végrehajtáshoz. S mivel ez csupán erőszakos mozdulatból áll, sokkalta nagyobb figyelemmel kell törekednetek megismerni azt, mivelhogy nagyobb rövidséggel formáltatik meg, mint a vágás avagy a fonákvágás: mert ezek bármelyike körkörös mozdulat (*movimiento circular*), s ez magában foglalja, összekötvén a kezdetet a véggel, az egy tökéletesen kerek formát. Tehát akár a magasból kezdi, akár bármely más részről, nem lehet egyenesen felemelni a kardot, mint a hasított vágásnál, hanem szükségszerűen lennie kell elengedett mozdulatnak, melyet a köznyelvben úgy mondanak: a kard lendületet vesz (*tomar buelo la espada*), mely oknál fogva Carrança, szintúgy átvévén ezen nevet a régiektől, röptetett vágásnak (*tajo bolado*) nevezi azt, mi egy és ugyanaz, s azon oknál fogva is, mit az elragadás közönségesen jelent: s megismervén ezen mozdulatot, több alkalmatok lészen elővigyázatosnak lenni, minthogy amint a mondottak szerint, három mozdulatnak kell megelőznie [azt], mielőtt a természetes (*movimiento natural*) megformálódnék: s mikor nagyobb lendülettel (*impetu*) formálódik az elengedett (*remisso*), amaz annál hosszabb lészen, a nagy erő okán, mi átadatik néki: ámde az erőszakos (*violento*) nagyobb gyorsasággal (*presteza*) lészen, a természetes pedig vehemensebben: ámde sem az egyiknek ereje, sem a másiknak rövidsége s gyorsasága (*ligereza*) nem lészen elegendő ahhoz, hogy titeket ofendáljanak [megsértsenek], hiszen bizonyos, hogy nincsen oly mozdulat, mi egy pillanat (*instante*) alatt menne végbe, hanem szükségszerűen időt kell arra fordítani [felemészteni benne]: mi egy és ugyanaz azzal,

mintha [a mozdulat] az időben menne végbe. Mert ha csupán egyetlen mozdulatra is meghatározott időt kell fordítani, lévén, hogy [itt] három mozdulatot kell megtenni, [azok] még több időt fognak felemészteni: mely [idő] alatt, ha megválasztottátok vala az arányossági közeget (*medio proporcionado*) azon megfontolással, mi megkívántatik, mikor az ellenfél elkezdi az ő mozdulatait, találván magatokat [ezáltal] a meghatározott távolságban, oly nagy rövidséggel fogjátok tudni a hárítást (*reparo*) megformálni, avagy az eltérítést (*desuio*) megtenni, hogy [szinte] várni fogtok arra, hogy az ő természetes mozdulata egyáltalán megfoganjon. A kevert mozdulat (*movimiento mixto*) az, mit bármelyik oldal felé tesznek, s azért hívattatik kevertnek, mert úgy tétetik, hogy magával viszi egyetemben az ellenséges kardot is: mint mikor eltérítjük azt, mikor megszorítjuk (*estrechamos*), avagy elvezetjük azon rész felé, mi illendő: s minthogy mindkettő [a két kard] egyazon pontban mozog, s mindkét mozdulatból áll, kevertnek (*mixto*) neveztetik. Mint például: mikor az ellenséges kard derékszögben (*angulo recto*) vagyon, s mi befogjuk azt (*cogemos*) a keresztvonalon (*linea en cruz*), s eltávolítjuk azt, elvivén oda, hol [az ellenfélnek] szükségszerűen mozdulatot kell tennie, hogy abból megformáljuk a mi sebzésünket: avagy mikor az ellenfél döfést (*estocada*) mér, [legyen az] közelről (*de puño*) avagy egyenesen (*recta*), s mi megöljük azt a mozdulatot, eltérítvén a kardját az egyik oldalra, aszerint a rész szerint, amerről érkezik, megakadályozván s lefojtván (*atajando*) az ő szándékát (*determinacion*), amint azt már megfontoltátok az ábrázolásokban, miket idáig bemutattunk, hiszen maguk [az ábrázolások] adják tudtul s hirdetik ki ezt az ő különbségeikkel: s ugyanígy megfigyelhetitek azokban is, miket ezután fogunk elébetek tárni: ámbár elegendő volna az is, mi már mondatott, hogy ne légyen szükség spekulálni [találgatni], sem a magyarázatot keresni felőle, hiszen ezen fáradozást már valaki más magára vette.

AZ ÖTÖDIK PONT. A Tapintásról (*Tacto*), s annak igen nagy fontosságáról.

EZEN Ötödik pont, melyről most értekezünk, oly nagy fontossággal bír, hogy joggal mondhatjuk: ebben áll teljességgel az ember védelme s életének biztonsága: s ámbár másutt is tettünk ilyetén felmagasztalásokat [más dolgokról], nem veszíti el ez sem az ő méltóságát, sem a többiek ama dicsőséget, mi nékik adatott: mert amiképpen az erényes embernek szükséges s illendő, ahhoz hogy tökéletesen az lehessen, magában egyesítenie minden erényt: hiszen, Arisztotelész s a többi Filozófusok szerint, ezek egymásba vannak láncolva, s ki eggyel bír, bírnia kell minddel: akképpen a Képzett Vívónak (*Diestro*), ahhoz hogy tökéletesen az légyen, igen nagy gonddal meg kell őriznie a Vívóművészet (*Destreza*) minden preceptumát [szabályát], kivétel nélkül mindet: mert ha egy is hiányoznék, azonfelül, hogy nem élvezné a Vívóművészetet tökéletességében, a kár, mi ebből reá szállana, helyrehozhatatlan: s ámbár igaz, hogy vannak némelyek [szabályok], mik fontosabbak a többinél, azok közül, mik a leginkább azok, a legfőbb a tapintás (*tacto*), az ember egyik legfőbb érzéke, kinek okozatai a Vívóművészetben (*Destreza*) csodálatosak: mert általa fogjátok megismerni az ellenséges kard erejét s gyengeségét (*fuerça y flaqueza*), lekötve (*sugeta*) tartván azt, hogy a ti Akaratotok nélkül meg ne mozduljon: s ha [mégis] mozdulatot tenne, tudjátok meg [általa], mikor fogan meg az elengedett (*remiso*) kezdete, a pontot, hol megkezdődik az erőszakos (*violento*): s meg tudjátok

ölni a természetest (*natural*), mikor leereszkedik, megakadályozván a véletleneket (*accidentales*): s bármely kevert mozdulatot (*mouimiento mixto*) lekötötök [uraltok], s bizonyossággal fogjátok tudni, mely rész felé halad az ellenséges kard, s az ő mozgatójának bármely szándékát: nem emelkedik a magasba [a kard], anélkül, hogy a kezdetekor világosan meg ne értenétek [meg ne különböztetnétek], vajon vágásra (*tajo*), fonákvágásra (*reues*), döfésre (*estocada*) avagy támadásra (*acometimiento*) [készül-e], s együtt meg fogjátok tudni akadályozni az erőt, mit ezen mozdulatok mindegyike hordoz: miképpen általa [a tapintás által] ismerszik meg a lágy s az érdes, a hideg s a meleg, a nehéz s a könnyű: s a mi szerzőnk [Carranza], mint aki oly jól ismeri az ő fontosságát, könyvének oly sok részén dicséri s magasztalja ezer és ezer érv erejével, oly nagy eleganciával s érdekességgel, mint a többit: s állítja, Arisztotelész véleménye nyomán, hogy bármely állat, mi megfosztatik a tapintástól, szükségszerűen elpusztul: s ugyanígy, hogy az ember biztosabban bír a tapintással, mint a többi érzékekkel, s ezen bizonyosság a kezekben vagyon inkább, mint a test bármely más részén: s ez szükségszerű is vala így, mert minthogy az ember védelme azokban [a kezekben] vagyon, illett, hogy azokban meglegyen, sokkalta inkább, mint bármely más részben. S megadván [neki] (s igen nagy joggal) ezer tiszteletreméltó jelzőt, különösképpen oly méltóságra emeli, hogy azt a látás örökösévé teszi: mert ha ezen érzék [a látás] hiányoznék, a tapintás sok oly dolgot felismer, mik annak tisztjéhez [feladatához] tartoztak: S számomra nem okoz nehézséget elhinni ezen igazságot, megfontolván némely vakokat, kik a pénzérmét tapintás útján tévedés nélkül felismerik, s nem az ezüstöt mondom: mert az súlyának s méretének megfelelően már ismert értékkel bír, hanem a rézgarasokat (*quartos de cobre*), tudják, vajon jók-e avagy rosszak: s minthogy megértettem, hogy ezen állítás eshetőleges lehet, próbát is tettem felőle, s mindenkoron olyannak találtam őket, mintha a látás érzékét szabadon élveznék. S ezért mondja a mi szerzőnk, hogy a rövidlátók (*cortos de vista*) hasznot húzhatnak a Vívóművészetből a tapintás erénye révén: mely éjszaka többet szolgál, mint a többi érzékek, mert mikor a látás nem bír szabadon segíteni, ez [a tapintás] önmaga által érvényesül, kitapintván a kardot: s a hely szerint, hol azt megleli, nyomban kinyilvánítja, merrefelé vagyon a test. S azon ismerettel, mit az Emlékezetetekben megőriztetek, hogy a mell közelebb vagyon, mint a test bármely más része, onnan lefelé [arra] irányítjátok a sebzést reá: ha a ti szándékotok egyenes döféssel (*recto de estocada*) sebezni, nem lévén különbség a [kerület] semelyik oldalán sem, hol [éppen] találtatnátok. S ha körkörös időből (*tiempo circular*) való sebzésnek kell lennie, minek végrehajtása rendes körülmények között a fejen történik, s ti a kerület jobb oldalán volnátok, tudni fogjátok, hogy vágásnak (*tajo*) kell lennie a sebzésnek, mit formáltok: mert az ellenfél bal oldalán kell azt végrehajtani: s ha a bal [oldalon] találnátok magatokat, tudni fogjátok, hogy szükségszerűen fonákvágásnak (*reues*) kell lennie: mert azt a jobb oldal felé kell irányítani. S ezen részek bármelyikének felismerése, ne tessék néktek nehéznek, megfontolván, hogyha egy vak az utca sarkára ér, mit már egy ideje [korábbról] ismer, meg tudja különböztetni János s Péter házát: s ha megfogja egy ember kezét, egy pillanat alatt megmondja, vajon a jobb, avagy a bal az. S ha éjszaka [ily] hasznára lehet a tapintás, még inkább előnyére lészen nappal, hol a látás bizonyossága vezérli őt. S lekötést (*atajo*) tevén a karddal az ellenfélére, a tapintás közvetítésével megismeritek – az ő kiterjedése s elrendezése szerint – az ő mibenlétét s a szöget, melyben vagyon: figyelmeztetvén [benneteket], hogy minden sebzés, mi a tapintás közvetítésével formáltatik, egyetemes (*vniuerfales*): s bizonyítom ezt a következővel. Geronimo de Carrança mondja, hogy az egyetemes

kísérlet (*treta universal*) az, mit vágás ellen, fonákvágás ellen s döfés ellen tesznek, úgy a támadáshoz [kiszökenéshez], miképpen a várakozáshoz. S azután mondja, hogy a lekötés kísérlete (*treta de atajo*) az egyetemes. A lekötés (*atajo*) egy egyetemes akadály (*impedimento universal*), mit ezen sebzések bármelyike ellen tesznek, mire szintúgy mondja [Carrança], hogy megöli a mozdulatot: s ezt szükségszerűen a tapintás közvetítésével teszik, s nem másképpen. Ebből következik, hogy ahhoz, hogy egyetemes [mozdulat] légyen, lennie kell tapintásnak: s a sebzések, mik ezen keresztül tétetnek, egyetemesek lesznek: s mind a többi, mi e nélkül formáltatik, híján lészen ezen nagyszerűségnek, s nem lehet bennük sem biztonság, sem bizodalom, minthogy nem oly nagy bizonyosságú érzék által vezéreltetnek, mint amilyen ez: ámde meg kell érteni, hogy ezen tapintásnál tudni kell, minő közeget (*medio*) kell tartani, s a kard mely részén kell azt megtenni, s minő elrendezéssel kell bírnia a testnek: mert ha nem volnának [ehhez] számítások s észérvek (*cuenta y razon*), azt mondhatnák némelyek, hogy a kard tapogatása (*tentar la espada*), mit a közönséges vívásban (*Destreza ordinaria*) vulgárisan használnak – mivelhogy van benne [valaminő] érintés –, egyetemes volna: ámde nem így vagyon, mert ha az volna, szolgálna úgy védelemre, mint támadásra: s épp az ellenkezője igaz, amint az látható vala ezen könyv harmadik részének ábrázolásaiban. S a tapintás fontosságának bizonyítására, sok példát hozhatnánk még fel, mik megerősítenék azt, mi felőle mondatott, s eloszlatnának bárminő kételyt, ha véletlenül még volna; ámde jobb megfontolásból ezeket a későbbi ábrázolásokra hagyjuk, hol [a szövegben] elmondva s cselekedve, elegendő bizonyságát adja majd az ő fontosságának s értékének.

HATODIK PONT. A lélegzet (*aliento*) megőrzéséről, s annak fontosságáról.

MINÉL inkább közeledünk az egyetemeshez, mely a lezárása s megoldása mindannak, miről értekeztünk, s miről a Vívóművészetben (*Destreza*) értekezni lehet, annál fontosabb dolgokat tárgyalunk: s hogy ez a hatodik pont ily fontos légyen, ő maga fogja kihirdetni, mennyit ér a Vívóművészetben, s mily fontos úgy abban, miképpen magához az élethez is, hiszen e nélkül semely racionális avagy irracionális állat nem élhet: ez pedig a lélegzet megőrzése (*conservacion del aliento*), mit köznyelven szuszogásnak (*resuello*) nevezünk: s ámbár ezen matéria idegen az én tudományomtól s hivatásomtól: melynél fogva megértem, hogy tárgyalván azt, nem fog mindenkinek tetszésére lenni s eleget tenni: ámde mivel megígértem, mondok felőle valamit, azon kikötéssel, hogy a diszkréteknek, s azoknak, kik ezen matériát jobban ismerik nálam (kik bizonyára sokan vagyonnak), nem szándékozom ezt írni: ámde kik nem tudják, azok ebből intelmet kapnak. S ámbár ezen [orvosi] tudomány igen tekintélyes szerzőit utánozván s rájuk támaszkodván írhatnám ezt sokkalta helyénvalóbb kifejezésekkel s emelkedettebb nyelvezettel, minthogy ők oly nagy eleganciával írták azt meg mintsem követni Cicero véleményét, ki mondja, hogy sokszor megfogyatkozik a hallgató Tehetsége [elméje] a választékos kifejezések homályossága okán: s hogy nagy okosság [diszkréció] az, mit embereknek – s nem [egyetemi] diákoknak – kell olvasniuk, azt közönséges s használatos kifejezésekkel tanítani avagy megírni. S minthogy a mi különös szándékunk a köznyelv közönséges haszna, azt fogjuk használni, hogy közönséges nyelvezeten haladván, jól megértsétek: mert ez az egyik kiválóság, mit a Képzett vívó (*Diestro*) élvez, hogy megérti a nehezet

s a könnyűt is, ellentétben a többiekkel, kik csupán a világosat értik meg. S visszatérvén a mi szándékunkhoz: mondom, hogy minthogy a szív az, mi a leginkább érzi a megrettenést s a nyugalmat, s benne lakozik a bátorság s a félelem, s az ő üregei oly túlságosan forróak, hogy egy lángoló kemencéhez hasonlatos: a természet, mi mindenben a legtökéletesebb, fenséges értelemmel úgy rendelte, hogy a természetes hő ne légyen kevesebb annál, mint ami. Hiszen Avicenna szerint, ez és a gyökérnedv (*humido radical*) a mi életünk princípiuma [kezdete], s hogy a szív s a létfontosságú szellem (*espiritu vital*) az ő szigorában meg ne fulladjon: hogy szüntelenül a szájon s az orron át friss levegő hatoljon belé, hogy azt lehűtse [felfrissítse]. S hogy ez minden időben [folytonosan] meglegyen, egyetlen pontot sem hibázván: s minthogy ezen műnek ily szükségszerűnek kellett lennie, nehogy valaha is gondatlanság essék benne: mert az veszéllyel járna, természetes művé tette azt, hogy természeténél fogva, még a gyermek is, ki nem bír a megőrzéséhez szükséges értelemmel, ezen oknál fogva ne szenvedjen hiányt benne. S ugyanezen oknál fogva, akár alvó, akár éber, gonddal avagy anélkül lévén, ezen [lélegzet] megtartásához semminő akarati részre ne légyen szükség: mert ezen mozdulat olyan, mint az Égé, mely mozog, minden fáradság s kimerültség nélkül: s így láttatik, mikor befelé lélegzünk, hogy bemegy a friss levegő, s ez behatol a tüdőbe, mely fújja azt a szívbe, akár a fújtató, s a szív kitágul, s befogadja a friss levegőt, mit amaz küld néki: ámde minthogy oly forró helyre érkezik, azon nyomban felmelegszik, s a szív ismét visszaszorítja s összenyomja azt, s kiveti magából a levegőt, mit befogadott, minthogy immár forró. Miképpen sokszor láttatik, mikor a levegő valami forró helyen halad át, hogy szintúgy forrón jő elő, s ugyanez láttatik a lélegzetben, mit kifelé veszünk, hogyha felfogjuk azt a kezünkkel (különösképpen hideg időben), meleget érzünk, mit onnan bentről hoz ki, s azután a szív ismét kitágul, hogy újra friss levegőt gyűjtsön. Tartván ezen folytonos gyakorlatot, amikortól az ember megszületik, mígnem meghal, oly nagy gyorsasággal s oly gyakran, amint a levegő be- s kijárása megkívánja. S ily jól megértetvén, s a tapasztalat is oly nyilvánvalóvá tevén, tudván, hogy az ember nem élhet lélegzés nélkül (mert ha a levegő nem lépne be a szív hűtésére, megfulladna, s hirtelen meghalna), hogy mikor kétség támad, vajon valaki halott-e, nyomban odasietnek, rátevén a kezüket a szájára s orrára, s aszerint a hiány szerint [ítélnek] felőle. S hogy a lélegzet megőrzése (*conservacion del aliento*) oly fontos az ember védelmére, Geronimo de Carrançát hozom fel szerzőnek, s a tapasztalatot bizonyságnak. Mondja tehát, hogy a lélegzet megőrzése a legfontosabb dolog, s mi a leginkább illendő, hogy a Vívóművészetben (*Destreza*) megőrizzék, úgy a javaslatok (*proposiciones*) tökéletes formálásához, miképpen ahhoz, hogy veszély nélkül kerüljenek ki azokból: s ennek alkalmazása megmutatja némely példán, hogy ilyképpen hajlandóvá tegyék a ti hiteteket, miképpen a vonzalmat is. Ha egy Képzett vívó (*Diestro*), karddal a kezében, sok vágást (*cuchilladas*) akarna tenni, s igen sebesen, nem elégedvén meg azzal, hogy a mozdulatokat csupán a karjával tegye, hanem a testével is, ugrándozván hol az egyik, hol a másik oldalra, kapkodó szuszogással (*resuello apresurado*), nem volna lehetséges jól kikerülnie abból, sem lélegzettel (*aliento*) bírnia a védekezés eléréséhez: mert minden mozdulat hőnek okozója, s mivel a szív s a pulzusok sohasem szűnnek meg mozogni, szükségszerűen fel kell melegednie a létfontosságú szellemnek (*espiritu vital*), mi benne lakozik, úgy az ő nagy finomsága okán, miképpen azért is, mert igen hajlamos a felmelegedésre, minthogy oly szűk helyen vagyon. Oly módon, hogyha a lélegzetvételekkel nem fogadna magába friss levegőt, hogy a hő ne terjedjen tovább, igen rövid idő alatt

megfulladna: s ezt nem teheti meg, ha a szuszogás igen sebes [kapkodó]: mert a siettetett légzés oka annak, hogy a szív gyötrődjék: Ezen oknál fogva, minthogy a friss levegő, mi az ő hűtésére szolgálna, a sietség miatt, mivel a kifelé irányuló légzés nyomban kiűzi, szinte el sem éri őt, megfullad s elég a természetes hőben, s minél több mozdulatot tesz, s minél kapkodóbbak azok, a hő annál inkább növekszik, a szív lángra lobban, s a létfontosságú szellem meggyullad, s az erőnek meg kell fogyatkoznia. S hogy ily figyelemre méltó veszélybe ne essék, illendő igen mértéktartónak lenni a szuszodásban, s nagy egyetértéssel s megőrzéssel lenni a légzés iránt, a mozdulatokhoz mérten, megelégedvén azzal, hogyha a mozdulatok lassúak [tágasak], mindegyiknél egyszer vegyen levegőt: s még ha szükségszerű is volna sebesebb mozdulatokat tenni, hogy ilyképpen alkalmazkodjék az ellenfelek gyorsaságához, nagy okosság lészen visszatartani a szuszogást, hogy annál lélegzettel teltebben [kitartóbban] járjon, két különös okból. Az első, mert a siettetett mozdulatokkal s a kapkodó szuszogással kimerültséget okoztok magatoknak, s ez le fogja csökkenteni az erőiteket: s ezek hiánya zavarodottságot [turbációt] hoz rátok, amiképpen sokszor láttatik, mikor valaki sebesen fut fel egy hegyoldalon, hogy felérvén a csúcsra, sőt még azelőtt is, olyannyira kifogy a lélegzetből, hogy kénytelen leülni: s ha abban a pillanatban a kezét a szájára tennék (amint mondani szokás), megfulladna, azonfelül, hogy oly kimerülten s fáradtan érkezik, hogy nincsen tagja, mi különösképpen ne fájna néki: mert miképpen a test legfőbb tagja (mely a szív) szenved, úgy szenvednek vele mind a többiek is: s az ellenfél, látván titeket oly gyötrelmesen s kifulladva, új bátorságra kap, megfontolván az okot, mi titeket nyugtalanít s megzavar. S innen eredt az is, mit sokan mondanak (s meg is tesznek), hogyha küzdelemre adódik alkalmuk, hagyják, hogy az ellenfelük sok vágást s fonákvágást mérjen, mígnem elfárad, s csak azután támadnak: s sokszor láttatott, hogy el is érték szándékukat. A másik ok, mert igen kapkodva szuszogván, a végtagok nem élvezik azon fürgeséget s gyorsaságot, mi a védekezéshez s a támadáshoz illendő. S ehhez igen sokat fog számítani néktek utánozni azokat, kik futnak s ugranak, kiknél láttatik, hogy mielőtt ugrani avagy futni kezdenének, ellátják magukat szuszogással [levegőt vesznek]: mert a tapasztalat megmutatta nékik, hogy ezen elővigyázatossággal többet futnak s ugranak, s nagyobb fürgeséggel. S ennek az az oka, hogy mivel a levegő a legkönnyebb elem, arra vágyik s törekszik, hogy a magasba szálljon, mint a maga helyére s középpontjába: s így, mikor visszatartják a szuszogást, megakadályozván, hogy kijusson a levegő, könnyebbé teszi őket, s nagyobb fürgeséggel ugranak, amint azt még találóbban láthatjuk egy tömlőn (*odre*), mi ha híján vagyon a levegőnek, némiképp súlyos: ámde ha megtöltik [levegővel], oly könnyűvé lészen, hogy maga a szél mozgatja: s e nélkül is [ennek okán is] láthatjuk ezt azokon, kiket úszni tanítanak, kik tehén hólyagokat (*vexigas de vaca*) kötnek magukra levegővel telve: mikkel is a víz színén maradnak, anélkül, hogy hagynák őket a fenékre merülni. S az elmondottak okán mondja a mi szerzőnk, a tapasztalat nevében, hogy minél sűrűbbek volnának a vágások (*cuchilladas*), annál nagyobb szükség lészen a lélegzet megőrzésére s a szuszogás [légzés] kormányzására: Melynél fogva illendő, hogy a lábakkal, testtel s karral csupán azon mozdulatokat tegyétek meg, mik szükségszerűek a sebzéshez s a védekezéshez, s semmi mást: azon megfontolással, hogy mindazon alkalmakkor, midőn illendő megölni a természetes mozdulatot (*movimiento natural*), avagy megakadályozni azt, mielőtt leereszkednék, mire tekintettel szükségszerűen testmozdulatot kell tenni: hol az egyik, hol a másik oldalra, hol fokozatosan előrehaladva, hol a mozdulatot hátrafelé meggyorsítva, csendes

[lenyugtatott] szuszogással vértezzétek fel magatokat, még ha a mozdulatok kapkodóak lennének is (amint az láttatik annál, ki fut, hogyha oly sűrűn venne levegőt, miképpen a mozdulatokat teszi, nem volna lehetséges a futás végére érnie, sőt, elhagyná őt az élet): a mondott észérvek [okok] miatt: s ilyképpen, nagy kormányzással s mértékletességgel vévén a levegőt: hogy mikor befejezitek az akadály [hárítás] feltevését, avagy a sebzés megadását, jöjjön ki a forró levegő, mit elővigyázatosságból összegyűjtöttetek, s jöjjön be a helyére új, friss [levegő]: s ily módon megőrzitek a szuszogást, s oly nagy lélegzettel bírva haladtok, hogy nem fog cserbenhagyni [megfogyatkozni] oly időben, mikor a legnagyobb szükségetek volna rá: s azonfelül még más két új, figyelemre s megbecsülésre méltó hasznot is húztok belőle: az első az, hogy szabadon marad a hallásotok (*oydo*), hogy ezáltal hírt kapjatok felőle, vajon érkezik-e más [újabb] ellenfél a hátatok mögül (amint az nap mint nap megesik): s visszatartván a lélegzetet, a hallás szerve [nyílása] szabadon marad, s közelebb kerül a külső részekhez: hol a hang s a hallás sokkalta szabadabban találkozhatnak egymással. S erre vonatkozóan mondja Arisztotelész, hogy a szarvasok [akkor] hallanak, mikor a füleik hegyezve vagyonnak, ámde ha leeresztik azokat, nem hallanak [finom] neszt: mert a figyelem nem oly tettre kész, mint mikor fel vannak emelve.S az embernél, a túl sebes szuszodás avagy légzés zajt okoz, mi megakadályozza a hallást: amint az láttatik, mikor valaki tüsszent, hogy azon zaj okán semmit sem hall: mert [a tüsszentés] megakadályozza a hangot, hogy eljusson azon levegőhöz, mi a fülek belsejében vagyon, s mi által hallunk, melyet Arisztotelész mozdulatlannak (*inmouil*) nevez: mert, amint azt Theophrasztosz mondja, a hallás érzéke mind közül különösképpen a leginkább passzibilis [szenvedő/befogadó]: hiszen sem a látás, sem az ízlelés, sem a tapintás nem zavarja meg olyannyira a Lelket [elmét], sem nem ejtik oly ámulatba, sem nem ragadják ki önmagából, amiképpen azt a hallásban felzavarják, mikor valami átható [átdöfő] avagy hirtelen hangot hall. A másik [haszon] az, hogy oly lecsendesedve s nyugodtan haladván, nem adtok teret annak, hogy a harag eluralkodjék rajtatok: mert, amint azt másutt mondottuk, minden mozdulat hőnek okozója: s ezzel a vér lángra lobban, s lévén oly forró, haragra indít: s ha [a harag] felülkerekedik, át fogja hágni a józan ész határait, s nem illendő, hogy ez uralkodjék el [rajtatok]; sőt, ha volna is bennetek valamennyi belőle (minek nem volna szabad a Képzett vívóban meglennie), látván, mily nagy urai vagytok az ellenfél mozdulatainak, s mily kevés fáradságba kerül néktek megakadályozni s meghiúsítani azokat, s miképpen [az ő mozdulatai] közül egytől sem szenvedtek el sérülést, enyhülni fog [a düh], s lecsendesedik a ti Lelketek (*Animo*), megfogyatkozik a harag, s nem adtok teret annak, hogy lángra lobbanjon a kolera [düh], mely az, mi sokszor felzavarja az Értelmet (*Entendimiento*), felkavarja a vért, s felgyújtja a bosszú vágyát. S ezért mondja oly helyesen Hérakleitosz, hogy nagyobb igyekezettel kell lenni egy harag csillapítására, mint egy tűz eloltására, minthogy [a harag] az, mi megtöri az ész törvényeit, s sohasem tartja tiszteletben annak jogait, s mi megakadályozza az Okosság (*Prudencia*) használatát: s a haragot cselekedetbe fordítván, teret engedvén az ő ördögi okozatainak, azonfelül, hogy a bosszú gyönyöre egy pillanat alatt elmúlik, s az irgalmasságé mindörökkön örökké tart, a végén bizonyosan megbántok mindent: s a megbánás oly időben lészen, mikor csupán annak Emlékezete fog szolgálni néktek igen nagy gyötrelemül, nélkülözvén minden orvoslatot. S minthogy oly sok haszon származik a lélegzet megőrzéséből, törekedjetek megőrizni azt, hiszen abban nem kevesebb forog kockán számotokra, mint a ti lelkiismeretetek nyugalma, s a természetes védelem, mi magának az életnek a megőrzése.

Az egyetemes [mozdulat] csodálatos okozatai.

IGEN az észhez illendő lészen, minthogy az egyetemesről (*la universal*) kell értekeznünk, mit oly sokszor megígértünk vala, s oly sok felmagasztalással mérlegeltünk, s oly sok figyelmeztetést tettünk [felőle], hogy kinyilváníttassék, micsoda is ezen egyetemes, mire szolgál, s minő okozatai vagyonnak, hogy azok által avagy teljességgel megszerettessék s törekedjenek rá, avagy elvettessék s eldobtassék. S kötelez engem erre megfontolni, mit az ókori doktor, Prospero mond: hogy ahány szándékkal [elhatározással] bír egy ember, annyi részre vagyon osztva: s mígnem bizonyos elhatározással meg nem állapodik abban, mit választ, olyan az [az ember], mint ki egy, két, három avagy több út kereszteződésében áll, s nem tudja, melyiken határozza el magát elindulni, lévén semleges s tanácstalan: mert lehetséges, hogy ugyanez esik meg véletek a különlegesekkel (*particulares*) is, mikről azt mondottuk, hogy mulandóak, változékonyak, s az ő okozataik eshetőlegesen történnek, s nem fogjátok tudni elhatározni magatokat, hogy az egyiket válasszátok s a másikat elhagyjátok, hogy bizodalommal várhassátok a győzelmet, mígnem el nem határozzátok, hogy nem is foglalkoztok velük, választván az egyetemest a ti védekezésetekre: mely az ő csalhatatlan bizonyossága okán mentes minden kételytől: mert bizonyos, hogy a meghatározott okokból, s mozdulatokból, határokból, közegekből s távolságokból határozott s csalhatatlan okozatoknak kell származniuk. S a különlegeseket [technikákat] az érzékek figyelmével sajátítják el: mely [érzék] megragadván a mozdulat véletleneit [accidenciáit], annak természetét, minőségét s nagyságát, s felkínálván azokat az Értelemnek, eléri, hogy [az] felismerje az okot, honnan származnak: s ezen igaz ismerethez szükségszerű, hogy először is tapasztalat szereztessék azon okozatokból, mik sokszor megmutatkoznak, hogy ezen tapasztalatból szülessék egy igaz s bizonyos ismeret mindről, s Emlékezetet csinálván felőlük, a maga valójában megörökíttetik (ami titeket illet), miképpen [megörökíttetett] azoknak is, kik szorgalmatosan megfontolták azt: miből egy bizonyos, igaz s csalhatatlan akadály [hárítás] fog megmaradni az ilyetén, már ismert okozatok ellen: mert Carrança s az ész szerint, a Vívóművészet legfőbb része az Értelemben áll, s példát adván: mondom, hogy megismervén, miszerint az én kardom s az ellenfélé, mindegyik az ő hosszúságában erővel s gyengeséggel (*fuerça y flaqueza*) bír, többnyire avagy kevésbé, aszerint a közelség szerint, mivel a kar középpontjához (mi a test) viszonyul, mely a legfőbb forrása, az erőnek. S hogy a mozdulat, mi a döféshez (*estocada*) tétetik, esetleges [járulékos / *accidental*], s csekély erejű, s hogy a vágásé (*tajo*) avagy fonákvágásé (*reues*) szükségszerűen négy különleges mozdulatból kell álljon (amint azt másutt mondottuk), mik a következők: Természetes mozdulat (*movimiento natural*), mikor a derékszögből a hegyesszögbe ereszkedik, az elengedett (*remisso*), az erőszakos (*violento*), s a [második] természetes (*natural*): s nyilvánvalóan tudván, milyenek ezen mozdulatok, s megértvén mindegyiknek a végét, bizonyossággal fogom tudni minden vonal természetét, s megértem az okozatot, hol kell annak lennie az ellenfélen: s tudván, mily távol vagyon az én kardomnak teste, s mily távol az övé az enyémtől, az arányossági közeg (*medio proporcionado*) biztos ismerete által, mely az, mi megfontolja s méri a távolságokat, a profilok, s a két

testtartás szögei szerint, úgy az övé, mint az enyém, egy pillanat alatt felismerem az ő kardjának közelségét s távolságát. S aszerint a különbözőség szerint, minő lépéseket (*compases*) teszen, ha lennének azok ívesek avagy egyenesek, egyszerűek avagy kettőzöttek, sebesek avagy lassúak, úgy fogom alkalmazni [rávezetni] s irányítani a kardomat, egybehangzó harmóniát teremtve, hol közelítvén a testet, hol kitérítvén azt, aszerint az elhatározás szerint, mivel az ellenfél érkezik, különösképpen s igazságként tudván, hogy bárminő profilban avagy testtartásban is erősítené meg magát az én ellenfelem, az arc kevesebb fokon [kisebb szögben], s közelebb vagyon, mint a mell, s a mell közelebb, mint a has, s ez közelebb, mint a combok, s a combok közelebb, mint a lábszárak, s a lábfejek távolabb vagyonnak, mint a test többi részei, amint azt ábrázolásokkal már bizonyítottuk, [így] egy pillanat alatt, minden újabb megfontolás nélkül, arra a helyre irányítom a kardomat, mi a legközelebb vagyon, hogy a mozdulat rövidebb, az okozat pedig bizonyosabb légyen: s nem fog engem megzavarni, sem felkavarni, még ha az ellenfél egy sebzést kezdene is meg, azon különös szándékkal s elhatározással, hogy egy másikkal [egy másik sebzéssel] ofendáljon, mit a köznyelvben Cselnek (*Engaño*) neveznek: sem az, hogy arról az oldalról érkezik, hol először megkezdte [a mozdulatot], a támadással avagy a sebzés kezdetével: sem nem fog nyugtalanítani, hogy kimozdul az első testtartásából, melyben volt, midőn én megkezdtem, s hogy aközben formálja a sebzést: mert ezen nehézségek egyike sem, sőt, mind együttvéve sem lesznek elegendőek ahhoz, hogy megakadályozzák az [én] okozatomat, bírván tiszta ismerettel az arányossági közegről (*medio de proporcion*), mi a biztos s előnyös távolság a védekezéshez. S szintúgy nyilvánvaló lévén számomra, mily fontosak számomra a profilok s az íves lépések a kerület (*circunferencia*) bármely oldala felé: s minthogy a mi szerzőnk [Carranza] megalkotta a gyengeség és erő (*flaqueza y fuerça*) egy bizonyos s felette érdekfeszítő felosztását, mivel a kard bír az ő kiterjedésében s hosszában, amint az a későbbiekben elébetek tárul, miből egy csalhatatlan [tökéletes] megoldás születik: jelesül, hogy az én kardom erejének négy pontja felül fog kerekedni az ellenséges [kard] három [pontján], miképpen ha egy egyenlő súlyú mérlegen az egyik serpenyőbe egy egyfontos súlyt tennénk, a másikba pedig egy kétfontosat, mi minden kétséget kizáróan le fogja győzni azt a nagyobb súllyal: s szintúgy, hogy minden mozdulat bír gyengeséggel, amint az már bizonyíttatott azon példával, mikor egy bikát akarnak földre vinni, avagy a birkózóknál, kik megvárják, míg a lábak egy része felemelkedik, hogy ledöntsék [az ellenfelet]. S hogyha ráteszem a kardomat az övére, a mondott elővigyázatossággal, olyképpen, hogy az enyém nagyobb számmal múlja felül az ellenségeset, mi alul vagyon, az ő mozdulatát, légyen az bárminő fajtájú is, meg fogom akadályozni néki, meghiúsítván az ő szándékát s megfontolt akaratát a sebzésre, egy s akárhányszor is tenné azt meg: s újra s újra tapasztalatot szerezvén erről, s megtalálván ugyanazt az okozatot, s megőrizvén ilyetén fajtákat az Emlékezetben (*Memoria*), az Értelem (*Entendimiento*) megragadásával, az egyetemesben (*uniuersal*) fogom lezárni, hogy minden mozdulatot meg tudok majd akadályozni, anélkül, hogy szükség volna több tapasztalatot szerezni. Miképpen a tűzzel sem kell azt tenni, hiszen ha egyszer megégette az ujjunkat, megőrizzük azt az Emlékezetben, hogy elmondhassuk, anélkül hogy ismét hozzáérnénk, miszerint a tűz éget. Így hát, ha egyszer tudjuk, hogy az egyetemes (*la vniuerfal*) mindenféle s fajta mozdulat ellen való, nem szükséges nap mint nap új tapasztalatot tenni [gyűjteni]: mert bizonyos, hogy az [az egyetemes] ismeri az okokat, s eléri az okozatokat, megfontolja a mozdulatokat, s megméri azokat: ismeri azok minőségét, gyorsaságát, késedelmét, helyét, távolságát, közelségét, a mozgató

szenvedélyét [indulatát], az egyik mozdulatnak a másikba való átalakulását, vágásból (*tajo*) fonákvágásba (*reues*), s fonákvágásból vágásba: s ezen bármelyikéből döfésbe (*estocada*), s ebből amazok bármelyikébe; mindet leköti (*sugeta*), s megakadályozza a saját ízlése [akarata] szerinti elrendezésben: olykor az elengedett mozdulat (*movimiento remiso*) kezdetén, máskor az erőszakos (*violento*) formálásakor, s máskor a természetes (*natural*) leereszkedésekor, s máskor a köztes időben, mielőtt az egyik befejeződnék, vagy a másik megkezdődnék. Nem tesz kivételt sem magas, sem alacsony testalkatokkal, sem semmiféle fegyverrel, amint azt a mi szerzőnk [Carranza] mondja: nem tiszteli a kolerikust [lobbanékonyt], sem a flegmatikust, szangvinikust, avagy melankolikust, a fiatalt, sem az öreget: nem vesződik azzal, hogy megfontolja az idő múlását, sem hogy vajon Tavasz (*Verano*), Nyár (*Estio*), Ősz, avagy Tél vagyon-e, hogy megtudja, mely testnedv (*humor*) uralkodik: sem nem fordít gondot a nap óráinak megfontolására, hogy megtudja, mily humoros elrendezésben vagyon az ember, sem nincs tekintettel arra, vajon a sebzéseket nagy erővel, vagy kevéssel, igen sebesen, vagy igen lassan hajtják-e végre: mindent kiegyenlít s párosít, mindennek hatalmas úrnője: s az ő hatalma ellen nemcsak, hogy nincs ki ofendáljon [támadjon], de nincs is ki ellenálljon: s ezért a mi szerzőnk [Carranza] igen jogosan megadja néki, s megállapítja a felsőbbrendűséget mindenben és minden felett, mondván: az egyetemes kísérlet (*treta universal*), az, mit vágás ellen, fonákvágás ellen, döfés ellen tesznek, úgy a támadáshoz [kiszökenéshez], miképpen a várakozáshoz. Mondja, hogy a támadáshoz, mert az a Képzett vívó (*Diestro*) kezében s akaratában lészen, belépvén az egyetemes kísérletbe, hogy akkor sebezzen, mikor akar, ott, ahol akar, s oly fajta sebzéssel, amilyennel akar. Hiszen aki a többre képes (mi nem más, mint megakadályozni egy haragos s felbőszült ember felgyorsult elhatározásait, lekötve a kardját, s meghiúsítva bárminő mozdulatát, mit tenne, elérvén, hogy szándékát sehol se vigye véghez: s ámbár az ellenfél szabad ura a saját akaratának, ezen a ponton a Képzett vívó élvezi ezen uralmat, nem olyképpen, hogy megfosztaná őt a képességtől, hogy sok vágást, csapást avagy döfést mérjen, hanem olyképpen, hogy az okozat [annak eredménye] ellentétes légyen (s a végrehajtás önmagán essen meg, a saját ízlése [akarata] ellenére), könnyű lészen néki sebezni avagy ölni, ha akarna: ámde, amint Carrança mondja, **a fegyverek tudománya nem ölni tanít, hanem arra, hogy képesek legyünk ölni:** mely minőségnél fogva, s minthogy magában hordozza a dolgok okukon keresztüli ismeretét, amint azt a prológusban bebizonyítottuk, igazság szerint tudománynak (*scientia*) minősül. Mondja, hogy várakozni, abszolút módon bízván az ő bizonyosságában, s abban, hogy a Képzett vívó, élni akarván vele, meg fogja őt szabadítani bárminő sebzéstől, mit ellene tennének: mert mindazok [a sebzések], miket csak meg lehet fontolni, úgy a kezdetüknél, mint a közepüknél s a végüknél, alá vagyonnak vetve az egyetemesnek, anélkül, hogy bármelyikük is mentes avagy szabad volna ezen alávetettségtől. Mind alacsonyabb rendűek nála, mind tisztelik őt, s az ő jelenlétében megadják magukat: az erőszakos mozdulat (*movimiento violento*) súlyát az [az egyetemes] megakadályozza, s az ő akarata nélkül nem formálódik meg a természetes [mozdulat] gyorsasága, elpusztítja s meghiúsítja azt, s mikor úgy tartja kedve az ő abszolút hatalmával, nem engedi, hogy megfoganjon, sem hogy a kard leereszkedjen, sőt, ámbár a természetes szeretet, mit a középpontja iránt viseltetik, arra hajlítja, hogy leereszkedjék abba. Az elengedett mozdulattal (*movimiento remisso*) nem is számol, s a kevert (*mixto*), ha ő [az egyetemes] akarja, megfogan, s ha nem, úgy nem: az esetleges mozdulatot (*movimiento accidental*) minden nehézség nélkül semmivé teszi, s mikor úgy akarja, eléri, hogy nagyobb

sebességgel ereszkedjen le, mint amilyen elhatározással a saját középpontját keresné, még ha a mozgatója mindkét karjával is igyekezne megtartani a kardot, anélkül, hogy ez elegendő volna ahhoz, hogy az ő Akarata egy pontban is megcsalatkozzék: azt teszi, amit akar: s mikor nem akarja, nincs ki ellentmondjon néki, sem ki kényszerítse: minden igyekezet, mit ellene tennének, azon elhatározással, hogy akadályozzák az ő okozatait, csekély fontossággal bír: mert megveti a körpajzs (*rodela*) fedezékét, kicsinynek tartja a nagy s kis ökölpajzsot (*broquel*), semmibe veszi a kardot s a tőrt, s megveti a kardot s a köpönyeget is; csupán a kardot becsüli (melyről értekezünk), [annak] adja át az ő hatalmát s erejét, s azt akarja, hogy az egyedül, senki segítsége nélkül is képes légyen ofendálni [sebezni] s védekezni minden más fegyver ellen: s ezen jogos oknál fogva nevezi azt a mi szerzőnk [Carranza] az ember hűséges társának, s mint ilyennek adjuk az első helyet, vele társulunk nappal s éjszaka: az egyedül megvéd minket, s az ő hatalmával eléri, hogy a vágás (*tajo*) szigora, légyen az röptetett (*bolado*) avagy hasított (*hendido*), irányuljon az a fejre avagy a combra, ne sebezzen; [hogy] a vakmerő fonákvágás (*reues*) ne okozzon kárt, s a szokványos csapás (*mandoble*) ne érjen célt, hanem inkább figyelemre méltó kárára légyen annak, ki azt teszi; [hogy] a gőgös, közelről adott döfés (*estocada de puño*) megakadályoztassék, a hasító suhintás (*hendiente cuchillada*) ne érjen el, a régi kézcsapás (*manotada*) ne használjon, s a megszokott karcsapás (*braçal*) keveset érjen; [hogy] a felfelé néző körmökkel (*vñas arriba* / szupinált) való hárítás ne álljon ellen neki, s a lefelé néző körmökkel (*vñas abaxo* / pronált) való is csekély fontosságú légyen, s az erőteljes megragadás (*arrebatar*), mi négy részen is megakadályozhatja az okozatot, sőt még a megformálást is; [hogy] az oly nagyra tartott hívás (*llamar*) csupán tréfa légyen: s a sokat ünnepelt tapogatás (*tentar*), tegyék azt bár a kard gyengeségén (*flaqueza*) keresztül, avagy középen, avagy belülről, avagy kívülről, könnyedén semmivé tétessék; [hogy] az arc felé irányuló támadások (*acometimientos*) komolytalanok legyenek: a magas s alacsony testtartások semmiféle megfontolásra ne legyenek érdemesek: a jobb lábbal való lépés kárára légyen annak, ki megkísérli: a bal láb betétele a halálát okozza; a hátrafelé való visszavonulás az ő megsértésére szolgáljon (minthogy a közeg képes rá, az arányoson keresztül); a döfések bizonyosság nélkül legyenek hárítva, a kontrák s rekontrák puszta impertinenciák [értelmetlenségek] legyenek (amint azt már mind bebizonyítottuk az ábrázolásokkal:) s a belülről avagy kívülről vett nyereségek (*ganancias*), annak, ki teszi azokat, igen nagy veszteségére legyenek, mind azért, mert az átmérő vonalán teszi azokat, mind azért, mert nincsenek megerősítve a tapintás (*tacto*) fontosságával: nem mintha a többi fegyverek meg is szűnnének működni azon társaság szerint, mit a kardnak adnak, hogy segítsék azt, felmentvén őt némely dolgok alól, miket az nehézség s fáradság nélkül is meg tudna tenni (amint arról az ígért könyvben szólunk:) S ilyképpen, élvezvén a Képzett vívó (*Diestro*) ezen oly nagy felsőbbrendűséget, az ő kezében lészen sebezni avagy ölni, mikor csak akar: amitől [az ölés elől] menekülnie kell, mint igaz Kereszténynek, rettegvén azon oly szigorú elszámolástól, mit kérni fognak tőle, amiért elvette az ő felebarátjának életét, áthágójává válván az isteni Törvénynek, kinek parancsolata ez: Ne ölj. S a Természeti törvénynek is, mely egyenlőség mindenekben: oly módon, hogy amit valaki nem akar önmagának, ne akarja azt az ő felebarátjának sem. S amint Arisztotelész mondja: A Természeti törvény megparancsolja mindenkinek, mit kell tennie, s mitől kell menekülnie. S isteni egyezség volt ez, hogy bármely Törvény, légyen az természetes avagy pozitív [ember alkotta], közös légyen mindenki számára, s hogy egyetemesen kötelezze őket azok betartására. S sokkalta

inkább kötelezi a Képzett vívót, hiszen ő megteheti a maga védelmét minden áldozat nélkül, anélkül hogy megsérteni [ofendálni], sem megsérülni: mert ha áthágná azt [a Törvényt], annál súlyosabb lészen az ő bűne a mi Urunk előtt, kivéve ha oly kényszerítő alkalommal s oly nagy jogosultsággal [történik], hogy az önmagában is természetes védelemnek [önvédelemnek] mondható. Melynek használatához s valódi létéhez annak kell lennie, hogy bizonyossággal s minden kétséget kizáróan tudván, miszerint az ő ellenfele kolerikus [haragos] lendülettel s azon megfontolt Szándékkal (*Animo*) támadt reá, hogy megölje őt, s hogy a csata folyásában az ellenfél [bizonyosan] meg fogja őt ölni, s hogy az ő életének védelmére nincsen más orvosság, mint megölni amazt: [akkor] megteheti, s megengedett néki előbb megölnie őt. Feltéve, ha ez nem másért vagyon, mint az ő életének védelméért, mi az, mit minden Doktor [jogtudós] megkíván, hogy légyen: *Cum moderamine inculpatæ tutelæ* [Az ártatlan védelem mérséklésével / arányos önvédelemből], hogy joggal lehessen azt természetes védelemnek nevezni. S ámbár ezen a ponton sok ellentmondás merült fel afelől, vajon lehet-e ölni avagy sem: avagy hagyhatja-e magát az ember némely tekintetben megölni, s vajon vagyon-e eset, mi lelkiismeretben erre kötelezne. S tudós emberek igen nagy gonddal tanulmányozták, vitatták s meghatározták ezt, követvén a legtekintélyesebb szerzők véleményét, kik a mai napig [e tárgyban] írtak. Végül úgy tetszett [helyesnek], hogy ne tegyük ide a kételyek feloldásait, nehogy kaput nyissunk annak kimondására, hogy lehet ölni. Ámde, ha a ti vágyatok oly mohó volna, s áhítoznátok tudni ezt, tekintsétek meg Geronimo de Carrança könyvét, a negyedik párbeszédben, hol a kételyeket – oly könnyűeket, miképpen a nehezeket is –, mik ezen esettel kapcsolatban felmerülhetnek, igen tudósan s érdekfeszítően megmagyarázza, nagy fontosságú s erudíciójú tanítással. Ámbár az én véleményem az, hogy ha nem volna [ott jelen] több egy ellenfélnél: feltételezvén az egyetemes (*lo vniuerfal*) uralmát s nagyságát, a Képzett vívó (*Diestro*) meg tudja magát védeni attól [az egy ellenféltől], kivédvén bárminő fajta sebzést, mivel amaz ofendálni avagy ölni akarná, haladván oly elővigyázatossággal, mi meg vagyon erősítve a Lélekben [Elmében], miszerint nem haragszik meg: mert az, ki tudja [a vívást], annak nem szükséges oly haragosan indulnia, hogy megvakuljon s áthágja az ész törvényeit, sem oly flegmatikusan, hogy felhagyjon azon cselekedettel, mi a védelméhez illendő: mert úgy az egyik, mint a másik kárt okozna.Mert, amint azt Ovidius mondja, a haragosokból s az affligáltakból [szenvedőkből] hiányzik az Okosság első foka, s a haraggal elszáll a józan ész a jótanáccsal egyetemben: s minthogy az egyetemes megtanítja, mit kell tennie a Képzett vívónak, s az utat, mit követnie kell, hogy ne hibázzék a veszélyben, s győzelemmel kerüljön ki belőle: nem lészen nagy nehézség megvédeni magát, anélkül hogy ofendálna [sebezne] avagy ofendáltatnék: mert a Keresztény, nemes embernek, s a Képzett vívónak (*Diestro*), mindenben oly tulajdonsággal kell bírnia, mint a választóvíznek (*agua fuerte* / salétromsav), avagy az aranyozóvíznek, mit az ötvösök használnak, mely a vas keménységét megtöri, a legfinomabb acélt meglágyítja, s a legerősebb bronzot megmunkálhatóvá teszi, s [alkalmassá], hogy magába fogadjon bárminő alakzatot, mit a kíváncsi mesterember reá akar nyomtatni: s csupán a megbecsült arany, s az alázatos viasz szabadok s mentesek az ő hatalmától. A vas, az acél s a bronz (a Képzett vívó számára) amaz alantas, irigy s rosszindulatú emberek, kik el akarják venni az ő életét: kikkel meg kell értetni azon hatalmat, mivel a nemes ember bír. Az arany a nemes, jóravaló s erényes ember, kit semmiféle módon nem szabad ofendálni [megsérteni]. S a viasz a szegénylegény [az alázatos], kit [a Diestrónak] különös kötelessége megvédeni másoktól, s nem ofendálni: mert ha az

ember az ember javára született, minél nagyobb szüksége vagyon az ő pártfogására s segítségére, annál nagyobb a kötelessége segíteni s megvédeni őt. S ámbár itt felmerül, mint elkerülhetetlen eset, egy kétely, mit némelyek vetnek fel, kikről igazsággal elmondható, hogy minthogy nem ismerik a veszélyt, nem is rettegnek attól, avagy minthogy az ő életük csekély fontossággal bír, nem is becsülik azt, hiszen vakmerőséggel vetik magukat ezer meg ezer jól ismert veszélybe, mikben sokszor zavarosan [gyalázatosan] el is pusztulnak. S ez [a felvetés] az, miszerint egy ember, ki Képzett vívó (*Diestro*), könnyedén meg bír vívni négy avagy öt emberrel: sőt némelyek meg is duplázzák ezen számot, s esküvel is megerősítik azt: kiknek el akarom mondani, mi az én véleményem, s ehhez először is megvallom s elhiszem, mit mondanak, hogy meg tudnak vívni néggyel: ámde ha ezen [kérkedők] egyike összetalálkoznék két oly emberrel, kik ugyanezen kegynek, Szándéknak (*Animo*) s Bátorságnak örvendeznek, s ezen kettő közül mindegyik szintúgy meg tudna vívni hattal avagy nyolccal, s kényszerűségből a kardjához kellene kapnia, miképpen boldogulna velük? Hiszen ha összeadjuk az ellenfeleket, tizennyolcan vannak; a tizenhat azok, kikkel e kettő meg bír vívni, s miképp kerülnének ki ezen küzdelemből, még inkább, ha csatlakoznék hozzájuk az a nyolc ember is, kikről ők beszélnek? Ezen oly zavaros dolog, miben nem is merek bíró lenni: ámde egy példával eleget teszek, amint csak tudok, félretéve a sok és jó [példát], mit a mi szerzőnk [Carranza] ad. Midőn a kiváló Don Juan de Austria a Nápolyi Királyságban tartózkodék, bizonyságát adván az ő nagyszerű s legyőzhetetlen Lelkének, szolgálatában állt vala egy ember, ki az ő erénye s igyekezete okán méltó volt egy oly bátor Herceget szolgálni, miképpen szolgált is néki a Lepantói tengeri csatában sok haszonnal, kitűnvén igen nagy vitézségével: mely oknál fogva joggal becsültetett mindenki által, s a Hercegtől is sok kegyben részesült. S minthogy az irigység sohasem nyugszik, s nincsen oly gyötrelem az irigy számára, mint annak hírneve s dicsérete, kit irigyel, s oly sértve érzi magát, mikor a jó embernek megadatik a tisztelet, mit megérdemel: mert az irigység okozata egyfajta szomorúság s bánat a mások java [sikere] felett. Egy ifjú legény, ezen utálatos okozatoktól hajtva, eljött, hogy felajánlja magát a Hercegnek az ő szolgálatára, mondván, miszerint ő éppoly méltó az ő szolgálatára, mint bármelyik másik, merthogy oly nagy Szándékkal (*Animo*) s bátorsággal bír, hogy meg mer vívni tíz emberrel is, sőt többel is. Meghallván az ő Excellenciája a gőgös s meggondolatlan ígéretet, s az indiszkrét felajánlást, hívatá Torrest (mert így hívták azt, ki az ő szolgálatában állt) mint oly embert, kinek szívében soha, sem szavakkal, sem tettekkel nem éreztetett a Lélek [Bátorság] hiánya: s megjelenvén színe előtt, megkérdezé tőle, hogy hány emberrel merne megvívni. Mire az, igen nagy szerénységgel (mert okos s igen fegyelmezett ember vala), így felelt:

– *Legkiválóbb Uram, ha lehetséges volna, senkivel sem akarnék megvívni: ámde feltételezvén, hogy így kell lennie, s az én ellenfelem egy becsületes ember volna, egyetlen egy is elegendő.*

Mondá néki [a Herceg]: – *Nos, ez a legény arra ajánlkozik, hogy tíznél is többel megvív.*

S rátekintvén Torres, s felismerve, hogy ezen felajánlást oly ember tette, kiben több a gőg, mint az Értelem, s kiben hiányzik a veszély valóságos ismerete, így szólt:

– *Nos, Legkiválóbb uram, én meg akarok vívni vele, egyetlen feltétellel, miszerint a te Excellenciád elrendeli, hogy az egyik oldalunkra (hogy egy háromszögben legyünk) verjenek le egy karót, s miszerint ezen ember köteleztessék arra, hogy egy döfést*

(estocada) amazra [a karóra] mérjen, s egy másikat reám, s egy vágást reám, s egy másikat a karóra, s Excellenciád egyhamar látni fogja, mily sebesen meg fogja bánni az ígéretet, mit tett vala.

Olyannyira tetszett az okos Hercegnek ezen észérv, megfontolván, hogy minthogy csupán egy fa karó az, mit Torres társul akart, mi egymagában nem tud sebezni, hanem csupán időhúzást okoz a mozdulatokban s a sebzésekben, miket rá fognának mérni [a karóra], mi alatt meg lehetett volna őt sebezni: mivel is [a Herceg] elégedett maradt, s Torres okos embernek tartatott, a másik meg szégyenkezve távozék: mert ha megfogadta volna a tanácsot, mit Traianus császár adott: Miszerint azon emberek, kik nagylelkű szívvel bírnak, s arcukon szégyenérzettel, sohasem szabad megígérniük olyat, mit nem áll hatalmukban véghezvinni: mert oly esetben szégyenszemre fel kell hagyniuk azzal, mit meggondolatlanul ígértek; nem esett volna meg vele ily nagy zavarodottság s szégyen oly kiváló Herceg színe előtt. Hiszen ha egy karóra, mi önmagában sohasem képes sebezni, nem vesztegetheti el egy ember az idejét arra, hogy döfést, fonákvágást avagy vágást mérjen rá, anélkül, hogy abban a pillanatban az ő ellenfele meg ne sebezhetné (mert amint azt már mondottuk, nincsen mozdulat, mi egy pillanat alatt menne végbe, hanem meghatározott időt kell rá fordítani): mi volna, ha négy avagy hat [ellenfél] volna előtte, s mindegyiknek meg kellene akadályoznia azon fajta sebzését, mit éppen tenne: mert ha nékem kardom vagyon, s az én ellenfelem egy döfést mér reám, melyhez kényszerűségből a lekötéssel (*atajo*) kell folyamodnom, megakadályozván annak végrehajtását, s ennek kezdetekor egy másik formálna egy vágást, s egy másik egy fonákvágást, s egy másik felém sújtana az egyik oldalról, s egy másik a másikról, s mindannyian egyazon időben: miképpen volna lehetséges egyáltalán megvédeni magam, hiszen kényszerűségből mindegyik hivatkozott sebzéshez különös védekezés s akadály [hárítás] szükségeltetik? S hogy meg bírta védeni magát némelyikük (azok közül, kik ezt ígérik) hat s nyolc ember ellen is, sőt akár nyolcvan ellen is, abban nincsen semminő nehézség, azon észérvek okán, mikre támaszkodni fogok, s miket ők maguk sem tagadhatnak le nekem, ha az ő Lelkük s Értelmük képes arra, hogy az igazság s az ész meggyőzze őket. Már elmondtuk, hogy a test a sebzés tárgya [célpontja], hol azt végre kell hajtani, s ahhoz, hogy ezen végrehajtásnak okozata [eredménye] légyen, oly meghatározott távolságban kell elhelyezkednie hogy a kard az ő hosszával elérhesse azt: s ahhoz, hogy ezt elérje, szükségszerű megválasztani a távolsági közeget (*medio de proporcion*), s az arányossági közeget (*medio proporcionado*): mert e nélkül, minden lehetetlenségen túl lehetetlen megsebeztetni [bárkit is]: hiszen ha mikor alkalom kínálkozik nékik, s kardra kapnak, folytonos mozgásban vagyonnak, sok suhintást (*cuchilladas*), vágást (*tajos*) s fonákvágást (*reueses*) mérvén, ugrándozván hol az egyik, hol a másik oldalra, anélkül, hogy valaha is megvárnák, hogy meglegyen azon távolság, mi a sebzés megformálásához illendő, s hogy a kard elérjen: nem azt mondom, hogy hat, hanem akár hatszáz emberrel is képes egy valaki egyedül ezt megtenni: mert sem ő nem érhet el amazokhoz, sem amazok őhozzá, s ilyképpen semminő sebzésnek nem lészen okozata [eredménye], amiképpen ha a világ legjobb lövészének, légyen az arkabuzos [puskás] avagy számszeríjász, megparancsolnák, hogy lőjön célba egy céltáblára: mely folytonosan s igen sebesen mozogna, hol az egyik, hol a másik oldalra, hogy nem volna lehetséges lövést tenni, sem biztos pontot találni, s nem a lövész hibája volna, minthogy szükségszerű, hogy a test, minek be kell azt fogadnia, rendelkezésre álljon ahhoz: s nem is nevezhetnék őt rossz arkabuzosnak avagy számszeríjásznak azért, mert ha az ő számszeríja avagy arkabuza ötszáz

lépésnyire hord célba, s nem többre, nem éri el a céltáblát, mi kétezer lépésnyire vagyon: mert olyankor a hiba nem benne vagyon, hanem abban, hogy a céltábla aránytalanul távol áll: amiképpen nem a Képzett vívóban (*Diestro*) lészen a hiba, ha nem éri el sebzéssel az ellenfelet, ki tíz lépésnyire áll tőle, s sok vágást s fonákvágást mérvén; s [a Diestro] be fogja tudni fejezni az ő kísérleteit (*tretas*) a maguk pontjában, s végre fogja azokat hajtani, ha az ellenfél megvárja: s minden ésszerűséggel ellentétes, hogy amiatt, hogy bármely ember csak úgy kardra kap, s fél mérföldről kalimpál (*aspavientos*) s úgy tesz, mintha harcolna egy másik emberrel, ki iránt mikor közel volna, [csupán] szánalommal s sajnálattal [viseltetne] afelől, hogy ofendálja [megsebezze] őt, minthogy semminő ellenállást nem találna a részéről: s ugrándozzon csak a vulgáris [köznép], s mondja néki: Győzelem (*Victor*), s akarja őt babérral koszorúzni, s fennen hirdesse, hogy ez s ez megvívott amazzal: s ámbár oly figyelemre nem méltóak, [mégis] oly erősek s szigorúak valának a vágások, miket mért: mikkel szikrákat csiholt a falakból s a föld köveiből, [mégis] seb nélkül került ki belőle, holott mindez puszta gyávaságból esett meg: mert ha ő [valójában] odalépett volna az ellenfeléhez, akkor megláttatott volna, ki tud többet, s ki alkalmazza azt jobban. S ezen oknál fogva mondja a mi szerzőnk [Carranza], hogy szükségszerű, hogy a test készen álljon a sebzés befogadására, miképpen az orvosság befogadására is: mert azok számára, kik sebesen meghátrálnak, nincsen Vívóművészet (*Destreza*). Légyen hát ennek konklúziója az, hogy egy nemes embernek s Képzett vívónak (*Diestro*), elegendő, ha egy másik tisztességes ember az ellenfele, s nem csekély tisztességet fog nyerni, mikor afölött győzelmet arat, mert ha [az ellenfelek] hitványak (*ruynes*), a becsület hamis érzete (*pundonor*) nélkül valók, mi az, mi a Lelket (*Animo*) neveli s növeli. Antiszthenész Filozófus mondja nekünk, s az ész is kinyilvánítja, hogy jobb kevés jóval harcolni sok rossz ellen, mint fordítva: hiszen ezek [a hitvány sokaság] még annál a karónál is kevesebbet érnek, mit Torres kért vala: mert az [a karó] legalább megvárná, míg darabokra hasítják, a hitványak pedig, kikben nincs meg a becsület preszumpciója [öntudata], nem bocsátkoznának ilyetén küzdelembe [zavarba]. S hogy ez bizonyosan így vagyon, jól megerősíttetik, ha tudjuk azon oly híres győzelmet, mit Gedeon aratott a midiániták felett (amint azt másutt már említettük) mindössze háromszáz jó s válogatott katonával, holott az ellenfelek igen nagy számban valának: s sok más [példával is], mikkel a történelemkönyvek tele vagyonnak. S én ajánlkozom megmondani az igazat, hogyha bármely embertől megkérdeznék: Vajon elegendő-e ő maga, hogy ellenfele légyen egy másik embernek, [bizonyosan] nem késlekednék rávágni, hogyha [az] egyedül jő, úgy nyugodtan harangozhatnak néki [elbánik vele]. Mivelhogy ez így vagyon, elégedjék meg az ember egy ellenféllel, anélkül, hogy többet akarna, avagy kérne: mert megígérni, bárkinek könnyű lészen, beváltani nem igen könnyű, sőt, lehetetlen: a kár [pedig] biztos, a megbánás bizonyos, a szégyen pedig nyilvános.

AZ UTAK, MIK az igaz Vívóművészetben (*Destreza verdadera*) vagyonnak, hogy belépjünk a javaslatok (*proposiciones*) végrehajtására, úgy a különlegesekébe (*particulares*),

miképpen az egyetemesébe (*universal*), az első s a második szándékból (*primera y segunda intencion*).

A NYOLCADIK s egyben utolsó pont a megígértek közül, nem csupán ezen épület alapköve, hanem egyben mindennek a célja s betetőzése is, s úgy vagyon az a Vívóművészetben, mint a kör kezdete, mely ámbár [kezdet], egyben vég is: s amiképpen az út, mit be kell járnunk bármely rész felé, mely út maga a kezdet, s maga az utazás vége is. Oly módon, hogy az út nélkül nem lehet elkezdeni: s ugyanezen út nélkül nem lehet befejezni sem: s ezen megfontolásra az kötelezett engem, hogy valahányszor egy ember oly úton jár, mit nem ismer, s máskor még nem használt, hosszabbnak, terhesebbnek s bosszantóbbnak tűnik néki annál, mint amilyen az valójában, s légyen bár oly igen biztonságos, ő veszélyesnek tartja azt, s minden lépésnél megállván, azt fürkészi, vajon lát-e valamit, mi akadályozza őt az ilyetén úton: s bármely ág, mi a távolban megrezzen, azt hiszi, az fogja őt ofendálni [megtámadni]; s folytonosan azon vágyat hordozza magában, hogy elérjen a célhoz s a betetőzéshez, mit áhítok: s lehetséges lészen, hogy oly útra bukkanok, mi oka lészen annak, hogy letérjek arról, min járok, s oly veszedelmes szakadékokba (*barrancos de peligro*) jussak, honnan lehetetlen kikerülnöm, sőt, még az életemet is [lehetetlen] megmentenem. Ámde ha ismernék az utat s az utakat, mik a Vívóművészetben (*Destreza*) vagyonnak, s miken veszély nélkül lehet járni, nem tagadhatnák el tőlem, hogy megszabadulnának ezen zavarodottságtól, s a várakozástól, hogy mások igazítsák útba őket, s arra járnának, amerre akarnának, akkor, mikor akarnának, s oly módon, ahogyan akarnának. S hogy mindenben bizonyossággal járjatok el, anélkül, hogy zavarba s veszélybe kerülnétek, fontoljátok meg ezen ábrázolást különösképpen, mert ebben adatik tudtul az, mi a ti védelmetekre s az ellenfél ofendálására [megsértésére] illendő.

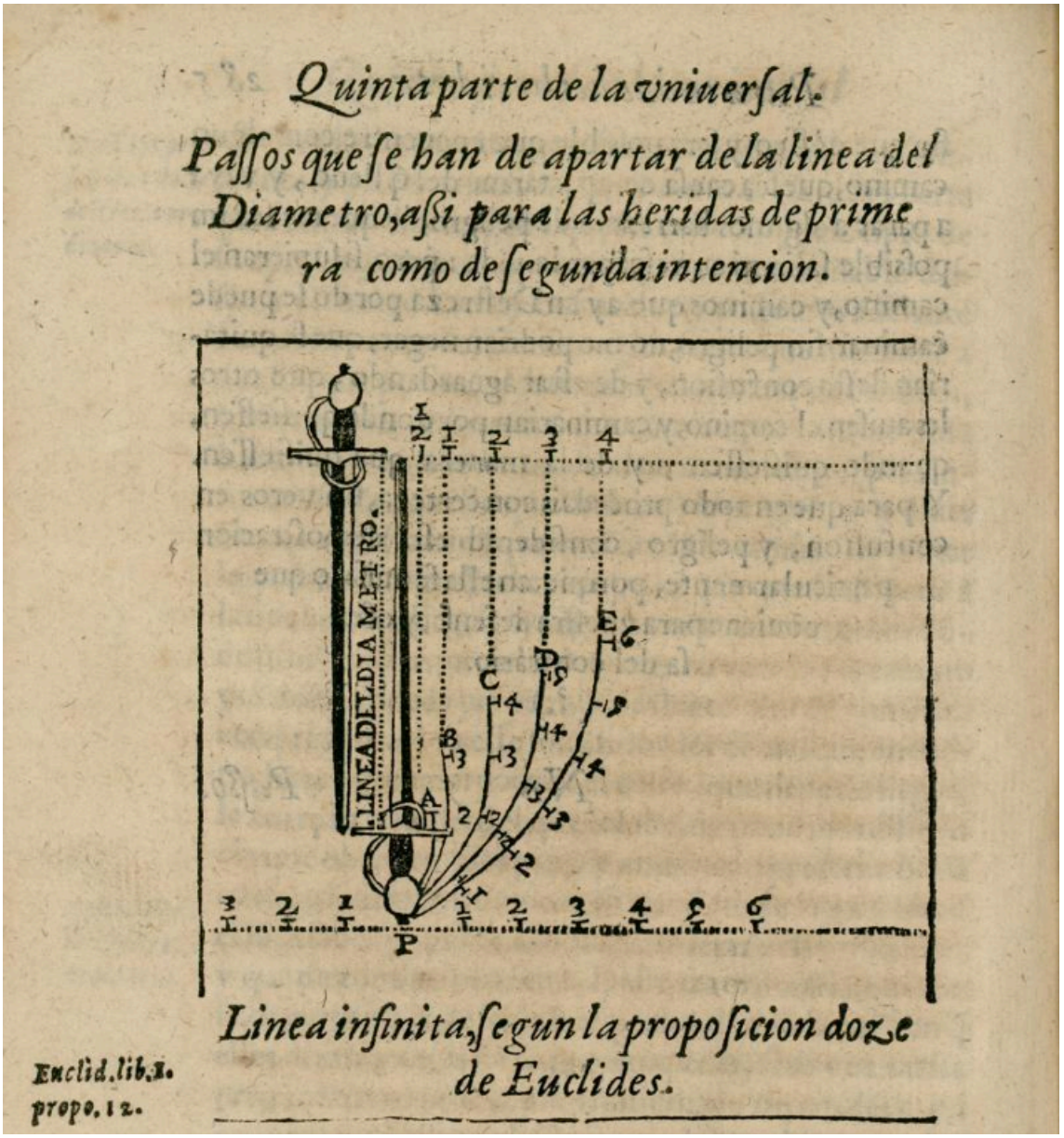

Az egyetemes ötödik része (*Quinta parte de la vniuerfal*)

Lépések (*Passos*), mikkel el kell távolodni az Átmérő vonalától (*linea del Diametro*), úgy az első, miképpen a második szándékból (*primera y segunda intencion*) való sebzésekhez.

[Az ábra leírása: A metszeten egy lefelé mutató spanyol kard markolata és keresztvasa látható. A penge mentén fut a "LINEA DEL DIAMETRO" (Az Átmérő vonala). A markolattól jobbra (a kerület mentén) íves és egyenes lépések pontjai (1, 2, 3, 4, 5, 6) ágaznak ki, megmutatva a kilépés geometriai szögeit.]

Végtelen vonal, Euklidész tizenkettedik tétele (*proposicion doze*) szerint.

INTELME (*Amonestacion*) s igen szokványos [gyakori] szabálya ez Geronimo de Carrançának, mit nagy nyomatékkal hagy a Képzett vívóra (*Diestro*): amiben a legnagyobb erőt [hangsúlyt] fekteti, s mit nem győz eléggé felmagasztalni, az az ismeret s az elővigyázatosság, mivel bírni kell a megválasztásában az arányossági közegnek (*medio proporcionado*), mi illendő azon sebzéshez, mit formálni akar: s az, ki nem tartja meg ezt mindenben, jogos okkal s címmel [számolhat] az ő védelmének nehézségével s kétségével: mert a közegek s a mértékek nem ismeréséből fakad, hogy vágásokat (*tajos*) akarván formálni, előbb érnek oda a döfések (*estocadas*), mik [ámbár] később kezdődtek, azon csekély tér okán, mit meg kell tenniük, s hogy az ellenfelet úgy találják, ki oly közel kezdi meg a vágást önmagához; s igen ésszerűtlen dolog azt hinni, hogyha valaki kitapogatja az ellenfele kardját a gyengéjénél (*flaqueza*), oly távol lévén, mint amilyen távol [a gyenge pont] lészen, hogy más testmozdulat megtétele nélkül képes légyen elérni s megsebezni őt: hiszen ez lehetetlen lészen, minthogy aránytalanul távol (*desproporcionadamente distante*) fog állni: s szintúgy rosszul tenné, ha azt hinné, hogy igen közel lévén az ellenféléhez, szabadon formálhat vágást avagy fonákvágást, nem tartván lekötve (*sugeta*) az ellenséges kardot, anélkül, hogy ofendálnák [megsebeznék]: mert szükségszerű (amint az már mondatott), hogy minden kísérletnek (*treta*) meglegyen a maga különleges közege. S minthogy amiről idáig értekeztünk, azok a különlegesek (*particulares*) valának, s amiről ezután kell értekeznünk, az egyetemes orvosság (*vniuerfal remedio*) lészen minden mozdulat s minden sebzés ellen (amint azt megígértük), s végül, minthogy ez a legfontosabb dolog, a megfontolásában még különösebb gonddal kell eljárni. Sok helyütt figyelmeztettelek benneteket, hogy a kár, mit azok elszenvednek, kik a közönséges Vívóművészetet (*ordinaria Destreza*) űzik, abból fakad, hogy mindenkoron az Átmérő vonalán (*linea del Diametro*) haladnak: amitől sokszor óvtalak titeket, hogy meneküljetek tőle, mint egy oly igen veszélyes úttól: s bízván abban, hogy nem fogtok azzal [a vonallal] foglalkozni, tudjátok meg, hogy az igaz Vívóművészetben (*Destreza verdadera*) öt út (*cinco caminos*) vagyon: miknek mentén haladnak, s belépnek a kísérletekbe, légyen szó a különlegesekről, hogy azokat tökéletességgel s veszély nélkül hajtsák végre (már amennyit a különlegesek érnek), avagy légyen szó az egyetemesről, szemben minden különlegessel. S ezen öt út mindegyikén, miket az ábrázolás megjelöl, különböző kísérleteket (*tretas*) hajtanak végre, minthogy különbözőek a közegek (*medios*): s ha valamiben ez megváltoznék, oly úton haladván egy kísérlet megtételéhez, minek a közege egy másik [úton] vagyon, úgy sem tökéletességgel nem hajtják azt végre, sem a veszély nem fog elmaradni. S hogy jobban megértsétek ezt, felosztottam azokat betűkkel s számokkal, s mindegyiknél külön részletezvén, tudtotokra adom a sebzés fajtáját, mi azon keresztül végrehajtatik. Ámde mielőtt elkezdenénk, illendő, hogy figyelmezzetek a lépésekben (*compasses*) lévő különbségekre, mik úgy az egyszerűeknél, miképpen az összetetteknél megvagyonnak: s ámbár már bemutattuk ezen ábrázolást [korábban], s tudattuk mindegyiknek a mennyiségét: s mondottuk, hogy a kettőzött lépésnek (*compas doble*) öt lábnyinak (*cinco pies*) kell lennie, s hogy ez a legnagyobb, mit meg lehet tenni, ezen kíváncsi s tudós Juan Bautista Labaña úrnak, Őfelsége portugál királyságában lévő Főmatematikusának s Kozmográfusának az a véleménye, hogy három különbség vagyon a lépésekben (mikről már szóltunk), s mindegyikből kettő: egy egyszerű s egy összetett:

Az első egyszerű különbség lépése (*passo*) két lábnyi (mit mi *passadá*-nak neveztünk), s ennek az összetettje négy [lábnyi]: A második egyszerű különbségé két és fél lábnyi, mit mi egyszerű lépésnek (*passo simple*) nevezünk, s ennek az összetettje öt, mit a Kozmográfia [Világleírás] általában Geometriainak nevez: A harmadik egyszerű különbség lépése három lábnyi (s ez az a méret, mivel az egyszerű lépés, a *compas senzillo* mindig bírni fog a Vívóművészetben, az általunk adott észérvek okán), s ennek összetettjét ő [Labaña] úgy akarja, hogy hat lábnyi légyen. Én nem láttam sem ókori, sem modern szerzőt, ki erről értekezett volna: ámde hihető, s biztosra is veszem, hogy ő látta azokat, minthogy mondja, hacsak nem azt akarja, hogy az ő véleménye elegendő légyen, lévén az tapasztalattal igazolva: ámde a Vívóművészetben (*Destreza*) bizonyossággal működnek: mert ha az egyszerű lépés (*compas senzillo*), tekintve hogy mindenkoron elölről kezdik, három láb hosszú: egy [lábnyi] a tömör (*macizo*), s kettő az üres (*hueco*): a kettőzött lépés (*el doble*), mely szintúgy elkezdődik, mindenkoron hathat [hat lábnyi lehet], anélkül hogy elveszítené azon egy lábat, mi a Kozmográfiában [a térképészeti méréseknél] elvész, minthogy [ott] ezek folyamatos lépések, míg itt csupán egyszer kezdetnek meg: s ilyképpen fogunk élni ezen egyszerű s összetett lépésekkel: mert ami engem illet, a sok nap s hónap, avagy jobban mondva évek tapasztalata felnyitotta a szemem s megkönnyítette mindezt, s ami kezdetben nehéznek tetszett, nem csupán megvilágosodott, de szokássá is állandósult: s ugyanez lészen véletek is, ámde kevesebb fáradsággal, minthogy [e tudomány] immár bizonyosságot nyert, s eltávolíttatott minden érdesség [nehézség], mivel az ő újdonsága bírhatott, hiszen a tapasztalatból fakadó megvilágosodás elsimítja az ilyetén eseteket. Az öt közül az első út, mit a **P.** ponttal jelöltünk (honnan mindegyik kiindul) az **A.** pontig, mely – az ő számai s mennyisége szerint – két lábnyi (mely a *passada* [normál lépés]), oly út, mi utakat [időt/teret] takarít meg: mert mikor a Képzett vívó (*Diestro*) ezen halad, az azért vagyon, hogy igen nagy szigorral s gyorsasággal ofendáljon [sebezzen], anélkül, hogy teret engedne ellenfelének, hogy bárminő mozdulatot tegyen a támadásra avagy a védekezésre. Mert [a Diestro] olyannyira lerövidíti néki a vonalakat, hogy nem marad orvossága, még a menekülésre sem, mert a mozdulat, mit hátrafelé tenne, nem lészen elegendő a sebzés végrehajtásának megakadályozására, ha egyszer hagyta, hogy a Képzett vívó megválassza az ilyetén közeget: mert eljövén az **A.** ponthoz, s alkalmazván az ő kardjának erejét (*fuerça*) az ellenséges kard gyengeségén (*flaqueza*), vágást (*tajo*) állítván azzal szembe, igen nehéz [lészen] az orvosság. Ámde figyelmeztetlek benneteket, hogy mikor a Képzett vívó belép ezen az úton, azt igen nagy ismerettel s megfontolással teszi, olyannal, amilyennel a mi szerzőnk [Carranza] inti, hogy bírnia kell, s megismeri, minő Szöget (*Angulo*) követ a kísérletek (*tretas*) fajtáinak mindegyike, hogy azt időben alkalmazza az ellenfélen, s az ő testének azon részén, mi a legközelebb esik: s ezen ismeretből fakad [a Diestro számára], hogy nem kezdi meg a vágás avagy fonákvágás kísérleteinek fajtáit oly úton, mi nem megfelelő közeg (*medio*) azokhoz. Ezen az úton egyenesen (*recto*) sebeznek, akár alkalmazván az erőt a gyengeségen, akár a tapintás (*tacto*) közvetítésével, [itt] formálják az első szándékból (*primera intencion*) való fonákvágást (*reues*): s ha olykor vágást (*tajo*) formálnának, az olyképpen lészen, hogy lekötve (*sugeta*) tartják az ő [az ellenfél] kardját a bal kézzel, s beleteszik [belépnek] a bal lábat, amint arra némely helyütt már figyelmeztettelek, s amint a második útnál [is] figyelmeztetni foglak: mert, amint Carrança mondja, a Vívóművészetben kétféleképpen járnak el: az egyik az okozatok (*efectos*) által, amint a negyedik útnál mondjuk majd: a másik pedig azon okok

(*causas*) által, mik mozgatják s létrehozzák a sebzéseket: s ezen az úton ez utóbbi szerint járnak el, minthogy lekötve a kardját, az lészen, mit a Filozófus [Arisztotelész] mond, hogy *megszűnvén az ok, megszűnik az okozat is*: hiszen lekötve tartván a kardot s a kart, mik a mozgatói (*motor*), s miknek mozogniuk kellene a sebzéshez, megszűnik a mozgás, s ezen megszűnéssel nem lészen sebzés, hiszen bizonyos, hogy mozdulat nélkül az nem is lehet. Mind ezen sebzések első szándékból valók, s szintúgy itt hajtják végre a negyedik körét is [a negyedik körből valót], s nem mást: ámde elegendőek ezek ahhoz, hogy mozdulatokat takarítsanak meg, nem várván meg egyet sem az ellenféltől, s ezen két lábnyi hosszúságon túl, fél lábnyira távolodik el az Átmérő vonalától, amint azt az ábrázolás is mutatja. A második út a **B.** pont, melynek hossza három lábnyi, mit a Vívóművészetben Geometriai lépésnek (*compas Geometrico*) hívunk, s kevéssé különbözik az elsőtől, legalábbis a javaslatokban [technikákban]: mert [itt is] úgy sebeznek, hogy lekötve tartják a kardot, s beleteszik a bal lábat: szintúgy sebeznek a negyedik körével (*quarto circulo*), s a kar végletes kinyújtásával, döfést mérve a kard felett, mindez első szándékból (*primera intencion*): s ha az ellenfél bármely mozdulatot tenne, avagy sebzést kezdeményezne, avagy fonákvágást, a döfés [azonnal] megakadályozza őt, s a fonákvágás ellen [másik] formáltatik, s ezzel sebez: s ugyanígy formáltatik [a sebzés] első szándékból, valamely kiszökenés (*acometimiento*) közvetítésével, beletéve a bal lábat és a bal kezet a kard lekötésére. A harmadik út, a **C.** pont, mely – mivel az első, miben a két lábnyit mondtuk – négy lábnyi [összetett lépés], ez az út a leginkább távoleső az elsőtől s a másodiktól: mert [itt] a második út még egy lábnyival távolodik el az Átmérő vonalától, melyet a Képzett vívó (*Diestro*) kevesebb gyorsasággal [tesz meg]: mert a sebzések, miket ezen [úton] tesznek, második szándékból (*segunda intencion*) valók (ámbár bírnak lekötéssel (*atajo*) is az ellenséges kard ellen, mit a kar kinyújtásával tesznek: mert a Képzett vívónak minden dolog a *Destrezában* könnyűnek tetszik): ezen [úton] formálják a lekötés javaslatait (*proposiciones*) a szorításra (*estrechar*) s a keresztvonalra (*linea en cruz*): ezen [útról] formálják a fonákvágást vágás ellen, s a vágást fonákvágás ellen, s bármelyikük ellen döfést, avagy az erőszakos mozdulat kezdetén, avagy a természetes [mozdulat] leereszkedésekor, lehetséges [sebzés] avagy sem, ha akarja [a vívó]: mert [ekkor] a saját kezében [uralmában] vagyon, s semminő mozdulat nincs, mi ne lenne ura a hárításnak, avagy a sebzésnek a kezdetén, s ezen az úton nem úgy munkálkodnak a sebzések, mint a többieken, sem ők [a sebzések] nem azokon [az utakon] formáltatnak: s az ellenfélnek meg kell adnia az ő érdeme szerinti közeget (*medio*), mely által tökéletes véget érhet [a támadás] biztonsággal: mert ámbár [a sebzések] anyagát tekintve azonosak, mondja igen jól a mi szerzőnk [Carranza], a kísérletek (*tretas*) anyaga minden fegyverfajtában azonos, ámde különböznek a mennyiség s a minőség, s aszerint a hely szerint, honnan a vonal, avagy a kör [egyenes vagy íves] mozdul: s ezért illendő a Képzett vívónak ismernie az arányossági közeget (*medio proporcionado*), s tudnia, mit kell választania, aszerint a kísérletek fajtái szerint, miket formálnia kell: mert más közeg választandó az első szándékból való kísérletekhez, mint a másodikéhoz: mert felette különböző az állapot (*estado*), hol a mozdulatok elkezdődnek. Ezen az úton [a harmadik úton] formálják a vágást első szándékból, amint azt már bemutattuk, s az ábrázolásban is. A negyedik út, mit ponttal jelölünk **D.**, mely a kettőzött lépéssel (*compas doble*) vagyon, nem a háromlábnyi egyszerűvel, hanem a Kozmográfiában [Világleírásban] Geometriaianak nevezettel [az öt lábnyival], mely ötlábnyi [hosszú], sokkalta fontosabb a többinél, hiszen ezen jár a Képzett vívó a legnagyobb biztonsággal, s bír bizonyos védelemmel, amint azt az

ábrázolásban ígértük, [a *Destreza*] kulcsa, s kormányzata: mert ezen [úton] haladva, abszolút ura lesz az ellenfél mozdulatainak, bármely fajtájúak legyenek is azok, hogy meghiúsítsa [a támadásokat], avagy kiszökenéseit sebesen avagy lassú mozdulattal, vágást helyezve mindegyikre: a döfés mozdulatára az ő kezdeténél, s az időket [azt] az erőszakos mozdulat kezdeténél: s mindez ezen az úton, hiszen, amint már figyelmeztettelek, az első út [a támadáshoz való] védekezés módja szerint: kétféleképpen történik: az egyik, az okozatok (*efectos*) által, mely azon út, hol az [a technika] végrehajtatik: a másik, az okozók (*causas*) által, mely az, mi [a sebzés] végrehajtását jelenti: mert a hárítások (*reparos*), elvezetések (*desvios*) s a lépések (*compases*) közvetítésével, mik ezen az úton formáltatnak, elválnak [eltávolodnak] bármely sebzéstől, mit az ellenfél formál: végül azon [az úton] haladva, s mindenkoron megtartva azon közeget [távolságot], mi az egy ponttól való [távolság] lényege, minden lehetetlenségen túl lehetetlen lesz sebesülni, azon feltétellel, hogy ne szegjük meg a tudományt, miről értekezünk: s minthogy ez lehetetlen [hogy megszegjük], ilyképpen biztosítjuk, hogy nem szegjük meg: azon okok s példák szerint, miket oly bizonyosan bebizonyítottunk az ábrázolásban [mely a *kulcs* és a *Destreza kormányzata*]. S mivel ezen útról bármely [más] sebzés formáltatnék, vannak javaslatok [technikák], mik megkívánják a szóban forgó közeget [a távolságot], s nem mást: amint azok, mik az ellenfél kényszerítésére szolgálnak, az ő kardjának gyengeségét (*flaqueza*) az én erőm (*fuerça*) alá helyezve: s ugyanígy [szolgálnak] azok is, miket fölébe helyezve [teszünk], s ezen [technikák] által formálják a vágásokat (*tajos*), csupán a *Diestro* Akarata által: avagy vágás fonákvágás ellen, hogyha az ellenfél [azt] formálja, avagy vágás vágás ellen: s végül ezeken [az utakon] formálják a fonákvágást a saját kard felett [keresztezve], hogy az ő szabadsága megmaradjon, [míg] az első avagy a második útról: s aki azt [a kardot] megragadja [a lekötésre], az a saját kárára teszi azt. Az ötödik, s egyben utolsó út, mit a **E.** ponttal jelölünk, mely – mivel a harmadik összetett különbség, mit mondottunk, hogy hat láb hosszúnak kell lennie – ez a legnagyobb, mit a Képzett vívó (*Diestro*) megtehet [a legnagyobb lépés, amit biztonsággal megtehet], s ezen élvezi a legtöbb szabadságot. Ámbár a negyedik úton oly biztonsággal fognak haladni, amint mondtuk, mert a nap, melyen a Képzett vívó [ezen] haladni akar, az [a nap] végtelennek fog tűnni, [hogy] megkísérelje ofendálni őt, s semmiféle [egyéb] mozdulat nincsen, mit az ellenfél tehetne, s [amit] oly nagy mértékletességgel s óvatossággal meg ne akadályozna: bármely fajtájú legyen is [a támadás]: lekötést (*atajo*) tévén rá, mit egyetemesnek (*vniuerfal*) nevezünk, melynek okozatait s nagyságait már hallottátok, s hamarosan látni fogjátok [az ábrákon is]: s ezt meg kell tenni [mindenkoron] az említett közeg (*medio*) megtartásával,mi biztosítani fogja [a sikert] könnyedén: mert bírván a mozdulatok elveinek ismeretével, s a mozdulat kezdeténél, ha [az ellenfél] felétek támadna, tesztek egy másik lépést [a kerület] ugyanazon oldala felé, egyszerűt vagy összetettet, aszerint, ahogy [a helyzet] megkívánja: mert ehhez szükség vagyon a mozdulatok nagyságának [terjedelmének] ismeretére, miket sebezni akarva, nem kétséges, hogy eléritek őt a mellkason mért döféssel (*estocada al pecho*), s bármely vágással, amilyennel csak akartok, anélkül, hogy ő ofendálni tudna titeket: mert mikor [az ellenfél] megkísérli, az ő [támadása] vészbe fog dőlni, s nektek megmarad a ti egyetemes orvosságotok (*vniuerfal remedio*) erre: s a sebzések, mik ezen keresztül hajtatnak végre, igen nagy megfontolással járnak [kell, hogy járjanak]: Geronimo de Carrança szerint, mikor valaki megdühített egy másikat, [az ellenfélnek] különböző kísérleteket (*tretas*) kell használnia, miket [akkor] használna, mikor [az ellenfél] felbőszült volna rá: s ez igen igaz, mert ha nem

ofendálták [sértették meg] volna, s ki akarna elégülni [bosszút állni], az ellenfelet a harag s a bosszúvágy kényszeríti, s elindulna az első úton [az 'A' ponton] a sebzésekkel első szándékból, avagy az ellenfél, ha kolerikus [haragos] volna, járna a harmadikon [úton], első avagy második szándékú kísérleteket [hajtva végre]: ámde, hogy megszabaduljatok attól, akit [korábban] megofendáltatok [megsértettetek], anélkül, hogy akarnátok őt megölni, sem [hogy] ő megöljön titeket az [ezen] út által, [akkor] elérhetitek azt [a biztonságot], s el is fogjátok érni azt, amit itt megígértem néktek: mert, amint azt szerzőnk mondja, kétféleképpen lehet végrehajtani a javaslatokat [technikákat]: az egyik, a kard testtartása által, miket más utakon [is] megmutattam néktek: a másik pedig, a test profilja által, mi úgy sebződik [ezen] útról, mely [az ötödik út], mivel a lépés [a compas] oly hosszú, s a kerület oldala felől [történik], ezen szabadságot élvezi. Végezetül, nyomatékosan ajánlom, hogy ezen utak mindegyikét gyakoroljátok sokszor, s azokat a kísérleteket (*tretas*), mik azokon végrehajtandók, mint azokhoz illendő közeget (*medio*), anélkül, hogy bármit is megváltoztatnátok rajta, mert az kárt okozna: hiszen ha ezt a gondot megtartjátok, [a siker] el nem fog kerülni benneteket (ami a ti védelmeteket illeti), s én meg foglak titeket védeni [a tudásommal]. Most pedig azon ismeret van hátra, hogy mily mennyiségben és hosszúságban kell eltávolodni az Átmérő vonalától: mert igen jól adódhatna, hogy a második avagy a harmadik utat nem olyan hosszan teszitek meg, amekkora a lépés (*compas*), amiképpen azt megjelöltük, s [e hiba miatt] az első helyére kerülnétek, s nagy kellemetlenség érne: hiszen oly közel kerülnétek a ti ellenfeletekhez, hogy a veszély igen közel lenne hozzátok: s ilyképpen illendő, hogy minél hosszabb a lépés, annál inkább távolodjatok el az Átmérő vonalától, a nagyobb biztonság okán. S hogy ezt mindenkoron tudjátok, figyelmezzetek arra, hogy

- Az első út, mit a **P.** pont jelöl, az **A.** ponthoz, fél lábnyira kell eltávolodjon az Átmérő vonalától, s nem többre, mert ez lészen az a távolság, mi illendő azokra a kísérletekre, miket ezen [úton] végrehajtunk.

- A második út, a **B.** pont, egy lábnyira kell eltávolodjon, s nem többre, mert ez lészen az [távolság], mi illendő azokra a kísérletekre, miket az [úton] végrehajtunk.

- A harmadik út, a **C.** pont, két lábnyira kell eltávolodjon, mert így illendő ahhoz, hogy a test készen álljon átmenni az ellenfél bal oldalára, mikor fonákvágást (*reues*) kellene mérni fonákvágás ellen, avagy fonákvágást döfés ellen.

- A negyedik út, a **D.** pont, azokra a kísérletekre [való], s a sebzésekre, mik ezen keresztül hajtatnak végre, amiképpen a szabadság s uralom (*libertad y señorio*) okán, mit az ellentétes mozdulatok ellen ígértünk, azonfelül, hogy Geometriai lépésnek kell lennie, öt láb hosszúnak, három lábnyira kell eltávolodnia az Átmérő vonalától: mely távolságban s eltávolodásban, biztosak lesztek, úgy az egyikben, miképpen a másikban, hogy semmi sem változik meg abban, mit jogosan megérdemeltek, megtartván azt biztos s hasznos orvosságként minden elmondottra.

- Az ötödik, s egyben utolsó út, **E.** pont, az, melynek a legnagyobb felsőbbrendűséget s uralmat tulajdonítjuk minden mozdulat ellen, s az egyetemes védekezést a Képzett vívó (*Diestro*) számára, azonfelül, hogy négy lábnyinak [kell lennie], három lábnyira kell eltávolodnia az Átmérő vonalától: s ezen pontról bizonyosságot találtok arra, mit megígértünk, úgy a tekintetben, hogy a ti részetekről semmi ne lépje túl a meghatározott pontot. Oly módon, hogyha az első szándékból (*primera intencion*) akarnátok bármely kísérletet tenni, [akkor] megoldva [tudva a módját], az első s második úton kell járnotok: és ha második szándékból (*segunda intencion*), a harmadikon s negyediken: s a védelem s biztonság okán, az utolsón [az

ötödiken]: s a lábnyik, mikkel minden út eltávolodik az Átmérő vonalától, meg vagyon mutatva az ábrákon található számokkal, mik azokon [az ábrákon] feltüntetve vagyonnak.

És ezzel befejeztük azt, mi az egyetemesbe való belépéshez elégséges, amiről immár illendő értekezni.

A kard fokozatai, mely számokkal mutatja meg a legnagyobb erőt és a legnagyobb gyengeséget.

MEGFONTOLVÁNK azt az embert, ki oly gazdag a kincsben, mit Isten adott néki az ő mennyei kincstárából (amik a Lélek képességei, s köztük a legfőbb az Értelem), s ki félretéve az isteni dolgok szemlélését s ismeretét, melyekre teremtve vagyon, elgondolkodik az uralmon s fenségen, mit ezen [képesség] révén elér s élvez: látni fogja a felsőbbrendűséget, mit a többi állatokkal szemben élvez. Hiszen ámbár ezek [az állatok] némely dologban nem oly erősek a harchoz, miképpen az oroszlán avagy a bika: sem oly bátor harcosok, sem oly igen gyors lábúak a futáshoz: mégis mindenben ezek [az állatok] alsóbbrendűek nála, mert ő [az ember] az Értelem s az okosság révén, mit a tudomány s művészet alapoz meg (Anaxagorász szerint), megközelíti [a magasabb rendűt], s legyőzi s elűzi őket. S nem csupán az állatokat: mert az ember nem elégszik meg azzal, hogy ezen győzelmet ne becsülje, mint olyat, minek csekély jelentősége vagyon, sem ne tisztelje magát érte felette: ámde az önnön emberrel szemben [is] győztesként kíván kikerülni, mikor alkalom nyílik a kézitusára: s ezen szándék elérésére oly sok kitalációt, oly sok gépezetet (*maquinas*) talált ki, hogy maga az Értelem is csodálkozik s megretten tőle. S az anyagi dolgok valódi ismeretéhez, s hogy ne csalódjon azokban, hogy [azokat] jobban megkülönböztesse s meghatározza – miszerint az egyik dolog nagyobb a másiknál –, mértéket használt, mi kinyilvánítja azt: s ahhoz, hogy különbséget tegyen a könnyű s a nehéz között, bizonyos mérleget használt: s ahhoz, hogy megkülönböztesse a nagyobbat a kisebbtől, számokat használt, mikkel minderről biztos ismerettel bírhat: s minthogy mindez felette illendő, úgy az ő életmódjához, miképpen a megőrzéséhez s védelméhez, művészetbe foglalta [azokat], az örökkévalóság okán. S megismerve ezen nagy hasznot, mit a *Destreza verdadera* [Igaz Vívóművészet] az ismeret s bizonyosság révén nyújt, mi az ember védelméhez illendő, készített a kardra egy felette különös s biztos mértéket, kimutatván, mely részén bír a legnagyobb erővel avagy [legkisebb] gyengeséggel, hogy ezen ismeret révén tudományosan alapozza meg a szándékát: s minthogy ebben nincsen nehézség, mely [itt] ne nyerhetne kielégítést, nem lészen okunk arra, hogy sokat időzzünk azon, mi a tárgyunkhoz illik: mert amiképpen ezen könyvben gyakorlati demonstrációkkal haladunk, bemutatva nekünk azokat, nem engedi, hogy [tovább] nyújtsuk [az értekezést], csupán bemutatjuk a kardot fokozatokkal (*graduada*), mit Carranza a könyvében leírt, számozva, hogy az egyetemes javaslatokban (mikről értekezni fogunk) megmutatkozzék a különbség, mit az egyik számnak a másikkal szemben bírnia kell, amint azt ki fogjuk mutatni. S a kardot, mit említünk, az [az] a kard, melyet látni fogtok.

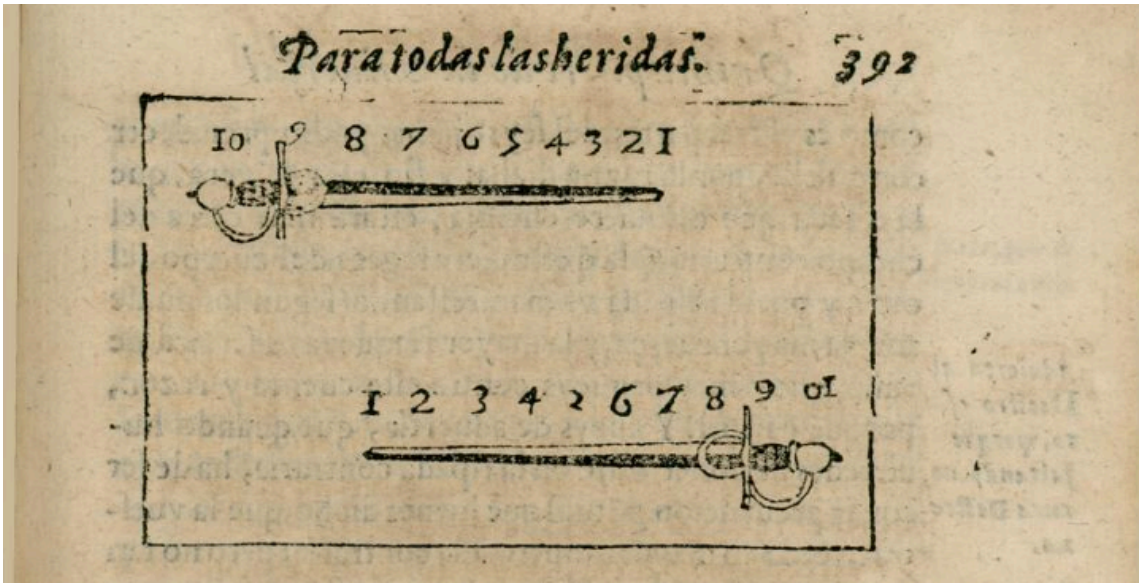

Minden sebzésre vonatkozóan.

[Az ábrán: Két spanyol kard fekszik egymás felett. A felső kard hegye jobbra néz, a markolattól a hegyéig a penge 10-től 1-ig van számozva (10 a kosárnál, 1 a hegynél). Az alsó kard hegye balra néz, a penge a hegyétől a markolatáig 1-től 10-ig van számozva (itt is az 1 a hegy, 10 a kosár).]

NEM volna lehetséges az ember számára (bármily nagyon is igyekezzék) elérni az ő védelmének célját nagy veszély nélkül, ha híján vagyon ezen bemutatás [ábrázolás] igaz ismeretének: mert, amint Geronimo de Carrança mondja, az oka annak, amiért elhibázzák a kísérleteket (*tretas*), az, hogy aki végre akarja hajtani azokat, az ő kardjának gyengeségével (*flaqueza*) kezdi azt az ellenséges [kard] erején (*fuerça*): s minthogy nem ismeri a távolságot a kard egyik részétől az ellenfél testének egy másik részéig: s szintúgy, mert nem tudja, minő az egyenlőtlenség a számok között, s miképpen tisztelik [miképpen arányulnak] egymást, ismervén az előnyt, mit a nagyobb a kisebbel szemben élvez: mert a kisebb számok mindenkoron része avagy részei a nagyobbaknak, s nem fordítva, mint például az 1 része a 2-nek, s a 4 részei a 6-nak; ámde a 2 nem része az 1-nek, sem a 6 a 4-nek, hanem mindegyik a maga részeinek az egésze: s sohasem láttatik [olyat], hogy a rész többre volna képes az egésznél. S ha az egyik kard 3-as számára a másik 6-os számát helyeznék, lévén [hogy] a három része a hatnak, sohasem kerekedhet felül rajta, a mondott okból kifolyólag: s ezen túl is megláttatik, hogy a kard, mi felül vagyon, közelebb lészen az ellenfél testéhez, mint az, amelyik lekötve (*sugeta*) vagyon a másik [kardforgató] testétől: s minthogy a kard kinyilvánítja (a számok szerint) a legnagyobb erőt, s a legnagyobb gyengeséget, szolgáljon néktek intésül, hogy sohasem vétkezzetek ezen számítás s észérv (*cuenta y razon*) ellen, mert az kárt okoz. S meg kell jegyeznetek, hogy mikor lekötést (*atajo*) kell tennetek az ellenséges kardon, azt azon pontos elővigyázatossággal kell tennetek, mit mondottunk, jelesül, hogy a tiétek nagyobb számban múlja felül az ellenségeset: ámde nem annyira, hogy elveszítsétek a test profilját, s oly közel legyetek hozzá, hogy megsebezhessen titeket, hanem úgy, hogy az ő mozdulata, ha tenne is olyat,

számotokra ismert s orvosolható légyen: hiszen a különlegesekből (*particulares*), mik idáig felhozatottnak, elegendő ismeretet meríthettetek: mert, amint a mi szerzőnk [Carranza] mondja, a különlegesek tapasztalatából fakad a dolgok egyetemes (*vniuerfal*) ismerete. S mindez [akkor igaz], ha az ellenfél kardja egyenlő volna azzal, mit ti viseltek: hiszen, amint Niccolò Tartaglia mondja, két egyenlően súlyos, hasonló s egyenlő test azok, mik önmagukban hasonlatosak, anélkül, hogy bármelyikben is volna lényegbeli [szubsztanciális] avagy esetleges [akcidentális] különbség: mert ha volna, immár nem lennének egyenlők.S hogy bizonyossággal járjatok el, a két vonal egyenlőnek tétetett meg az ő mennyiségében s számaiban, mely a feltételezés, mit teszünk: mert ha [az egyik kard] hosszabb volna, nem jelentene emiatt nagyobb előnyt, hiszen nagyobb gyengeséggel bírna, s ámbár ugyanazon számokkal kellene fokozatokra osztani, amazok [a fokozatok] egymástól távolabb kerülnének. S lévén ez így, némiképp másképpen kell eljárni, minek a kinyilvánítása illendő: s ez az, hogy miután megválasztatott a távolsági (arányossági) közeg , hogy felismerjétek az ő [a kard] hosszát, ha első szándékból (*primera intencion*) való sebzéssel kellene ofendálnotok [sebeznetek], az első úton: melyről mondatott, hogy két lábnyinak kell lennie, szükségszerű lészen, hogy a lépés (*compas*) három [lábnyi] légyen, ha az ellenséges kard hossza úgy kívánja: mert a test távolabb lészen, s nem lehet meg azon távolság s számítás, mit [előbb] adtunk, hanem annál több: s ugyanez lészen a többi úton is, nem szólván az utolsóról [az ötödikről], mert az nem lehet nagyobb, sem nem lészen szükségszerű, hogy az légyen: mert azon haladván, a Képzett vívó (*Diestro*) csupán azon igyekszik, hogy egyetemes akadályt formáljon minden mozdulat ellen, anélkül, hogy ofendálna [sebezne], avagy ofendáltatnék, s mikor ofendálni akar, visszatérhet a negyedik avagy a harmadik útra. Ámde ha a ti kardotok hosszabb volna az ellenségesnél, az ellenkezőképpen kell eljárnotok: mert megválasztván az arányossági közepet (*medio de proporcion*), messzebbre fog érni [a fegyveretek], s közelebb lészen az ő testéhez. S ilyképpen, ha az első út egyenlő kardokkal két lábnyi kell légyen, lévén [a ti kardotok] nagyobb, annyival kevesebbnek kell lennie a [lépésnek], amennyivel amaz hosszabb: mert mikor a Képzett vívó azon halad, az azért vagyon, hogy egyenesen sebezzen: s ez nem lészen lehetséges hosszú karddal és hosszú lépéssel: s ilyképpen meg kell fontolnotok, hogy hosszú karddal a lépéseknek rövidnek kell lenniük, hiszen azokkal is elegendő lészen sebezni, mi a szándékunk: rövid karddal pedig hosszú lépésnek [kell lennie], úgy azért, hogy elérjétek őt, miképpen azért is, hogy az ellenfél ne tudjon sebezni. Végezetül, igen nagy elővigyázatosságot kíván meg, anélkül, hogy bármiben is ezen tanítással ellentétesen cselekednétek, mert [különben] nem csupán a tökéletes célt nem éritek el: de nem fogjátok elérni a saját védelmeteket sem. S minthogy ez elegendő lészen ahhoz, hogy emlékezetbe véssétek, s alkalmazzátok azt, mikor illendő lészen, [a továbbiakban] csupán egyenlő kardokról fogunk értekezni, mely a középút a hosszú és a rövid [kardok] között, s mely nemre [középútra] mindkét ellentétes [kardméret] visszavezethető. S úgy tetszik nékem, nem lészen szükségszerű értekezni az első s második útról, hiszen az első szándékból való sebzésekről, mik azokon keresztül végrehajtatnak, már figyelmeztettelek s bemutattam azokat néktek: csupán a harmadikról, negyedikről s ötödikről fogunk értekezni, minthogy azokon hajtják végre a második szándékból (*segunda intencion*) való [kísérleteket] (annak ellenére, hogy a harmadikon formálják az első szándékból való vágást is), s mik által elhalasztják [elvezetik], elvéve s megakadályozva mindazt, mit az ellenfél végre tudna hajtani. (?)

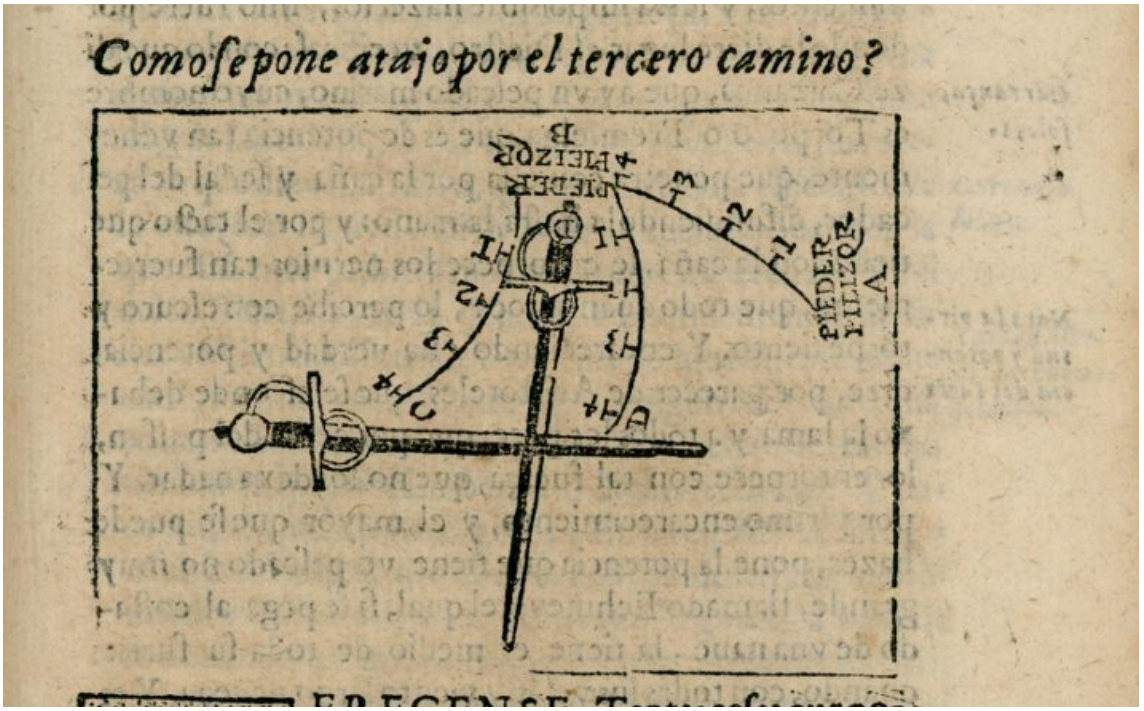

Hogyan tétetik lekötés (*atajo*) a harmadik úton?

[Az ábrán: Két kard metszi egymást merőlegesen egy körív felett (linea en cruz). A kard markolatánál lévő ábrán a "PIE YZQUIERDO" (bal láb) és a "PIE DERECHO" (jobb láb) lépései láthatók, miközben a vívó a harmadik úton (egy íves vonalon) elmozdul a lekötéshez.]

KÍNÁLKOZIK oly sok dolog, mit ezen a ponton el lehetne mondani, hogy a nyelv nem csupán tollal képtelen azokat kinyilvánítani, de még leleménnyel sem lehet azokat gyakorlati bemutatásba (*pratica demostratiua*) önteni: s ilyképpen, ha nem is érnétek el teljesen a ti vágyatokat, sem én az enyémet (hogy mindent megértsetek), forduljatok a gyakorlathoz (*exercicio*), mely fel fogja fedni – mindazon által, mit idáig bemutattunk – azt, mit itt [a könyvben] elhagyok, minthogy az a mondott okoknál fogva lehetetlen [leírni]. Azon különös pontban, mit a tapintásnak (*tacto*) szenteltünk, kinyilvánítván annak nagy fontosságát, bebizonyosodott, miszerint a tapintás hiányában nem lehet egyetemes (*vniuerfal*): s hogy ezen [tapintás] révén tartható lekötve (*sugeta*) az ellenséges kard: oly módon, hogy annak saját mozgatója (*motor* / a fegyvert tartó kar) ne légyen ura az ő mozdulatainak, s lehetetlen légyen azokat megtennie, hacsak nem arra, amerre a Képzett vívó (*Diestro*) teret enged néki. Igazolódik ez azzal, mit Carrança mond, hogy vagyon egy tengeri hal, kinek neve Zsibbasztó rája (*Torpedo* avagy *Tremielga*), mely oly heves erővel bír, hogy áthatol vele a halász botján s zsinórján, kiterjesztvén azt egészen a kézig: s a tapintás révén, mivel a botot érinti, oly erősen elzsibbasztja az idegeit, hogy mindazt, mit megérint, homályos s tompa tapintással érzékeli. S ezen igazság s hatalom felmagasztalására mondja Arisztotelész véleménye nyomán, hogy elrejtőzik az iszap alatt, s minden halat, mi a közelében elhalad, oly erővel zsibbaszt el, hogy nem hagyja őket úszni. S legvégső felmagasztalásképpen – s a legnagyobbat, mit csak tenni lehet – felhozza azon

hatalmat, mivel egy nem túl nagy hal bír, mit Echineys-nek [Gályatartó halnak / Remorának] hívnak: mely, ha egy hajó oldalához tapad, megállítja azt az ő legnagyobb dühöngése közepette is: midőn felvont vitorlákkal, s erős széllel hajózik. S meg kell jegyezni, hogy ezek egyike sem cselekszik, sem nem gyakorolja ezen hatalmát a tőle távol eső dolgokon, csupán azokon, mik hozzáérnek, avagy mikhez ők érnek hozzá: mert valójában egy test nem mozgathat avagy állíthat meg egy másikat, csakis úgy, ha megérinti azt. Mindez a mi szándékunknak, s a tapintás (*tacto*) pártfogásának s a tárgyalt [dolgok] fontosságának kedvez. Oly módon, hogyha az ellenséges kardon nincsen tapintás, a mienk által sohasem lesz megakadályozva, sem nem bír semminő lekötéssel (*sugecion*), hanem inkább szabad marad, hogy mozgatójának (*motor*) elhatározásait véghezvigye. S ilyképpen illendő, hogy mindezek megakadályozására, s hogy az egyetemes (*universal*) bírjon azon léttel s minőséggel, mit joggal tulajdonítunk néki, meglegyen a tapintás, s ez ne [tétessék] oly lazán s megfontolás nélkül, hogy az ő erénye [hatása] ne működjék: mielőtt [a tapintás megvalósulna], erőt kell alkalmazni, ámde nem túlzottan: mert ámbár [az erő] csekély is légyen, tekintve, hogy a kard a másik felett vagyon, a természetes mozdulat (*movimiento natural*) minősége okán, s azon felsőbbrendűség okán, mivel az erőszakos [mozdulat / *movimiento violento*] felett bír, az fog megesni, mit Carrança mond: hogy mikor az egyik kard a másik fölé tétetik (a mondott elővigyázatossággal), keveset nyomván azzal, mi felül vagyon, sokat süllyed az, mi alul vagyon. S Niccolò Tartaglia, az ő *Új Tudományának* negyedik s közönséges tételében mondja, hogyha egy egyenlően súlyos test az erőszakos mozdulatban [a felfelé irányuló mozgásban] valaminő ellenállásba ütközik, minél közelebb kerül hozzá az ellenálló [test] az ilyetén mozdulat kezdetén, annál nagyobb okozatot (*efecto*) tesz a mondott ellenálló. S hogy ezen jobban megértessék, mondom, hogyha egy kard elkezd lentről felfelé emelkedni: minek erőszakos mozdulattal kell történnie, s azon a ponton egy másik [kard] érkezik, hogy elébe álljon, hogy megakadályozza azt: minthogy [ez utóbbi] természetes mozdulattal [felülről lefelé] érkezik, nem csupán megakadályozza azt, hanem minél inkább az elején lészen, s minél közelebb kerül hozzá, annál nagyobb dühvel fog [a lentről induló] visszatérni lefelé. S ilyképpen, minthogy a természetes mozdulat nemesebb minőségű, mint az erőszakos, mindenkoron felsőbbrendűbb nála, valahányszor a kardok érintkeznek: s ámbár a kard bármely részén is tegye ezen okozatot, s bizonyos légyen is, hogy meg fogja akadályozni azt, szükségszerű a Vívóművészetben (*Destreza*), hogy ez nagy megfontolással tétessék; a lekötést (*atajo*) oly különös figyelemmel feltevén, hogy pontosan megértessék: azon vonal, melynek kevesebb utat kell megtennie, érkezik oda először. Mert a Képzett vívó (*Diestro*), valahányszor bárminő javaslatot (*proposicion* / technikát) formál, ámbár nem feltett szándékkal akar sebezni, oly meghatározott s pontos távolságba (*distancia*) helyezkedik, hogy megtehesse azt, mikor akarja, avagy mikor az ő védelméhez illendő: s ehhez szükségszerű, hogy egyenlőtlenség légyen a testekben, vonalakban s számokban:mert a Vívóművészetben nincsen nagyobb egyenlőtlenség, mint a testek s vonalak egyenlősége: mert mikor egyenlőek, s tekintettel vagyonnak s tisztelik egymást, úgy a mennyiségekben, miképpen a számokban (a lépéseknél s a profiloknál már máskor is mondottuk), bizonyos, hogy egy egyenlő egy másik egyenlővel szemben nem bír hatalommal.S ezen oknál fogva az a feloldás [a döntés], hogy a lekötést (*atajo*), mit egyetemesnek nevezünk, ezen megfontolással kell megtenni: az utak bármelyikén [haladva is], az ellenséges kard 4-es számára az [ő saját kardjának] 5-ösét kell tennie, s az 5-ösre a 6-ost. S mivel a 7-esnél van az, hol szerzőnk [Carranza] szerint eljő az arányosság [a

penge közepe], ahonnan a kard hegye felé ereszkedve nagyobb gyengeségbe (*flaqueza*) hajlik, s a markolat felé emelkedve nagyobb erőbe (*fuerça*), ott nem lészen miért feltenni a lekötést: mert ha nagyobb számmal kell győzni, annak [már] a 8-assal kell lennie.S lévén ez így [ha ennyire bentről kötné le a pengét], túlontúl közel lennétek az ellenfeletekhez, közelebb annál, mint ami ezen [harmadik, negyedik] úthoz illendő: ámde az elsőnél, avagy a másodiknál ez megengedhető, minthogy azokról első szándékból (*primera intencion*) való sebzéseket hajtanak végre, beletéve a bal lábat, foglyul ejtve a markolatot, avagy a kar végletes kinyújtásával a kard felett sebezve. Ámde meg kell érteni, hogy ha a harmadik, negyedik s ötödik úton a ti kardotok 5-ösét tennétek az ellenséges kard 5-ösére: ez is hatalmas többletet [előnyt] jelent, mert a természetes mozdulat erénye okán, s minthogy egy súlyos test nem bír felemelkedni, ha egy másik, vele egyenlően súlyos test (mik a kardok) elébe tétetik, meg fogja azt állítani, ha a kezdetnél némi erőt közöltök vele a ti részetekről, még akkor is, ha az ő részéről mindkét karjával igyekezne azt felemelni. S visszatérvén a bemutatás (*demostracion*) kinyilvánítására, mi feltétetett, tudni kell, hogy feleslegesen mondatik, vagy [tesz/bizonyít] sok eszközzel (úton) azt, mit kevéssel is meg lehet tenni avagy mondani. S minthogy az egyetemes (*la universal*), amint azt máskor is mondottuk, vágás ellen, fonákvágás ellen s döfés ellen való, a támadáshoz [kiszökenéshez] s a várakozáshoz: miről a különlegesek (*particulares*) nem értekeznek, s szintúgy azért, mert az igaz Vívóművészet (*Destreza verdadera*) nem kötelez szükségszerűen az ölésre: hanem arra tanít, hogy képesek legyünk ölni, mikor az illendő, amint azt a mi szerzőnk [Carranza] mondja, a negyedik dialógusban: s bizonyítja azt az elsőben, mert csupán megvédeni tanítja az embert, s hogy miképpen tudja a maga biztonságából (*a su saluo*) megsebezni az ellenséget, védekezvén, ha az rátámad, ámde nem az abszolút ölésre [tanít]: mert ha így volna, a fegyverek tudománya (*sciencia*) nem bírhatna bizonyossággal: s ilyképpen nem kötelez ölésre, hanem arra tanít, hogy képesek legyünk ölni, mikor az illendő: s ezért nem adatik meg több, csupán két út, az egyik a védekezésre, megakadályozván minden mozdulatot: s a másik az ofendálásra [sebzésre], mikor az szükségszerű: s mindegyikről különös bemutatás s magyarázat fog tétetni. Ámde ezelőtt szükségszerű, hogy megjegyezzétek, miszerint fel vagyon téve a lekötés (*atajo*) a harmadik úton, s hogy az ellenséges kard ötös pontján ott vagyon a Képzett vívó (*Diestro*) hatosa, amint azt [az ábra] bemutatja: s hogy feltétetvén az ilyetén lekötés, csupán két rész [irány/mód] vagyon, honnan ki lehet lépni a sebzésre. Az egyik a fonákvágásé (*reues*), a kardot a jobb combhoz szorítva vezetve: s a döféshez, avagy vágáshoz, a bal [comb] mellett kell azt kivezetnie, s nem másfelé: mert, amint az bizonyos, amilyen a cselekvés potenciája, olyan az, mi cselekedtetik: s nem lészen ez másképp, csupán amiképpen a bemutatás tanítja. S ugyanez lészen [igaz akkor is], ha az ilyetén lekötést egy Képzett vívón (*Diestro*) tették fel, avagy olyanon, ki nem az: mert a Képzett vívó arra cselekszik [indul], amerre tudja, hogy cselekedhet, mi ezen két [említett] irány: s a tudatlan [paraszt / *rustico*], ámbár nem ismeri azokat, ugyanezen az irányon cselekszik: mert másfelé nem cselekedhet. Oly módon, hogy a Képzett, tudományos vívó arra cselekszik, amerre tudja, hogy cselekedhet, s az, ki nem az, arra, amerre hagyják őt cselekedni: ámde a Képzett vívó privilégiuma hatalmas, hiszen ámbár nincsen más iránya a kilépésre, mikor élni akar vele az egyetemessel (*universal*) szemben, ugyanezen egyetemessel teszi azt, s védekezik: s mikor az ellenfele nem sérül meg, legalább ő sem sebez [nem is sérül]: mert az egyetemes okozatai mindkettőjükben egyenlőek, s egyenlően élvezik azokat, amint az a későbbiekben tudatva lészen. S

feltételezvén azt, mit mondottunk, úgy ezen bemutatásban [ábrázolásban], mi feltétetett, miképpen a többiben is, mik fel fognak tétetni, lévén [hogy azok] egyetemesek, csupán az fog elmondatni, miképpen kell védekezni minden mozdulat ellen, mit az ellenfél tenne, igen nagy könnyedséggel: mert, mivel nem lesznek, s nem is lehetnek többek két iránynál, mik felől formálhatja azokat, könnyedén felismerhetők lesznek, s ugyanezen [könnyedséggel] orvosolhatók, azon védelemmel, mi megígértetett: s szintúgy az ofendálásra [sebzésre], mikor az illendő, s mikor nincsen más orvosság a ti személyetek védelmére. S ezen önkéntes, s nem kényszerű előfeltétel (*presupuesto voluntario, y no forçoso*) alatt, rátérünk a magyarázatokra. (?)

****

****

****

*****

***

*

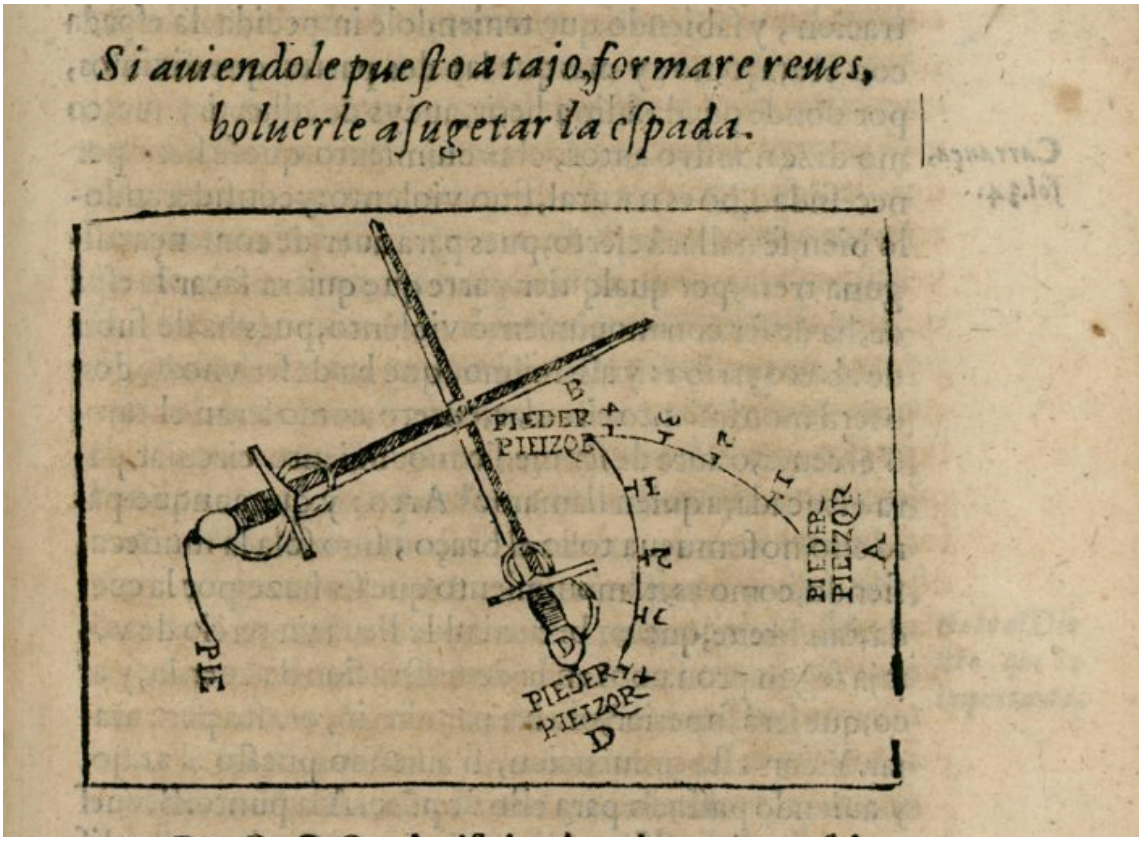

Ha feltevén néki a lekötést (*atajo*), fonákvágást (*reues*) formálna, miképpen kell újra lekötni a kardját.

[Az ábra: Két kard metszi egymást merőlegesen egy félkörív felett. Az ábrán az 'A', 'B' és 'D' betűk jelzik a Képzett vívó lépéseinek pontjait a kerületen. A 'PIEDER' (jobb láb) és 'PIEYZQR' (bal láb) feliratok mutatják, miképpen halad a vívó a 'B' pontból a 'D' pont felé, hogy fenntartsa a lekötést, miközben az ellenfél küzd a szorítás ellen.]

CSEKÉLY mesterséggel (*artificio*) bír azon kísérlet (*treta*), mi csupán a szemet gyönyörködteti, s jónak tetszik, anélkül, hogy volna benne elégséges észérv s tudományos megalapozottság: mert amennyivel nemesebb minőségű s fontosabb a [belső] képesség (*potencia*) az [érzéki] észlelésnél (*sentido*), annyival jobb lészen az, mi az Értelmet gyönyörködteti s elégíti ki, mint az, mi csupán a látást: ámde ezen bemutatásban mindez együttesen találtatik meg, mert az gyönyörködteti s felüdíti a látást, mikor végrehajtják, s kielégíti az Értelmet a végrehajtásában, minthogy oly szilárd alapokon nyugszik, mikre az egyetemes akadály (*impedimento vniuerfal*) is építtetik: s feltevén a lekötést (*atajo*) a mondott elővigyázatossággal, s azon a ponton, mit a bemutatás [ábra] megjelöl s tudván, hogy megakadályozván az ő kardját a lekötéssel, nincsen több a két iránynál, mit mondottunk, amerre kiléphetne, hogy sebezzen: figyelmezned kell arra, mit a mi szerzőnk [Carranza] mond, miszerint a mozdulat, mit kényszerűségből tesznek, nem természetes, hanem erőszakos: s jól megfontolván ezt, igaznak találtatik majd, hiszen ahhoz, hogy megkezdjen valamely kísérletet, bármerre is akarná kivezetni a kardot, annak erőszakos mozdulattal

(*movimiento violento*) kell történnie, hiszen lentről felfelé kell emelkednie: s hasonlóképpen, egynek kell lennie a kettőből: vagy teljes körkörös mozdulat lészen, amilyen a vágás (*tajo*) avagy a fonákvágás (*reues*), vagy fél körkörös mozdulatnak kell lennie a döféshez (*estocada*), mit Ívnek (*Arco*) nevezünk: s ámbár ehhez nem mozdul az egész kar, csupán a csukló, lévén – amilyen – a mozdulat, mi a húron (*cuerda*) tétetik, oly rövid, hogy rövidségében egyharmadnyi előnnyel bír [a körívhez képest], amint azt bebizonyítottuk a húr s az ív bemutatásában, [ez a rövidebb mozdulat] felsőbbrendűbb lészen, légyen szó sebzésről avagy lekötésről. S ezen elővigyázatossággal, ha feltevén a lekötést, s áthaladván ehhez a 'P' [kiinduló] pontból a 'B' pontba, a ti ellenfeletek fonákvágást (*reues*) akarna formálni, mi a legnagyobb [legkedvezőbb] elrendezés, mivel bírni fog, tekintettel a karra s az ő mozdulataira, s [ha] ti nem akarnátok ofendálni [megsebezni], sem megölni őt: már figyelmeztettelek titeket, hogy a körkörös idő, a fonákvágás avagy a vágás, négy mozdulatból áll, s két szög részvételéből, s mindkettő ártalmas [veszélyes, időigényes]: s megtehetitek azon a ponton, mikor azt formálja, azon idő alatt, mit a [másik] kard elpazarol az elengedett mozdulat (*movimiento remisso*) megtételére, s az erőszakos mozdulatba való felemelkedésre, s mielőtt megkezdené a természetes mozdulat leereszkedését, hogy áthaladtok a 'B' pontból a 'D' pontba, feltevén ugyanazt a lekötést: s ugyanezen elővigyázatossággal, hogy felülmúljátok őt [a kardon lévő] számban, mivel az elején előnnyel bírtatok; s hasonlóképpen ugyanazon közegben [távolságban] kell lennetek, eltávolodva az Átmérő vonalától, mely a **B.** pontból (hol a lekötést feltettétek) egyenesen afelé fontolható meg, hol az ellenfél állana, azon két lábnyira, miről figyelmeztettünk: s ha [ő], mint a saját akaratának ura, miután megakadályoztátok a fonákvágását (*reues*), s mivel akkor módjában állna vágást (*tajo*) formálni, azt vinné véghez, s ehhez visszatérne oda, hol [eredetileg] megerősítette magát (minthogy ez a saját helye, honnan az formáltatik) bírván a három mozdulat ugyanezen megfontolásával s ismeretével, mielőtt megkezdené a természeteset [a lefelé sújtást], mivel sebez, ti visszatértek s áthaladtok a **D.** pontból (hol a fonákvágást lekötöttétek) a **B.** pontba, lekötve a vágás sebzését, anélkül, hogy ezen távolságból egyetlen pontot is, avagy a számokból egy felet (*medio*) is elveszítenétek: s ahányszor csak teszi ezen mozdulatokat, ti annyiszor tudjátok megakadályozni azokat, amint arról figyelmeztettelek, egy másik különös megfontolással: Hogyha az ellenfél mozdulata a fonákvágás avagy vágás formálására nem íves lépéssel (*compas curbo*) történnék a kerület valamely oldala felé, hanem egyenesen arrafelé, hol ti vagytok, úgy nektek a ti lépésetekkel kell pótolnotok ezen hiányt, azt még távolabbivá tévén, mígnem eléritek azt a közeget, mit ezen bemutatás [ábra] megjelöl: s ha álló helyzetből (*a pie quedo*) akarna fonákvágást (mit közönségesen csapásnak / *mandoble* hívnak) avagy vágást formálni, a lépés, mit tesztek – miután feltettétek a lekötést –, nagyobbnak kell lennie, hogy az Átmérőtől eltávolodjatok azon két lábnyira, miről figyelmeztettünk. S ha a kezdetkor, mikor a lekötést akarjátok feltenni, ki akarná szabadítani a kardját (mi az, mit közönségesen mondanak: *én bizony nem hagyom, hogy elérjen a kardomhoz, hanem sok vágást mérek*), ez ne zavarjon meg titeket, mert bárminő sebzéseket avagy mozdulatokat tenne is, annak kényszerűségből azon két irány valamelyikéből kell történnie, miket mondottunk, s a három sebzés valamelyikével – fonákvágással, döféssel avagy vágással – kell törekednie sebezni titeket, s ti megtehetitek [a védelmet]. Ha kiszabadítaná a kardot, s fonákvágást formálna, minek kényszerűségből az említett [négy] mozdulatokból kell állnia, feltételezvén, hogy a legutolsóval, a természetessel kell sebeznie, azon idő alatt, mit a másik háromra elpazarol, ti

áthaladhattok a **D.** pontba, s mikor megkezdené az ilyetén természetes mozdulatot lefelé, kössétek le a kardját (*sugetarle la espada*), mintha csak a kezdetnél tettétek volna a lekötést: s miután feltettétek, formálja [csak] a fonákvágást, hiszen az a saját rendje szerint épül fel, anélkül, hogy több vagy kevesebb része volna a formálásában. S ha onnan, mielőtt lekötnétek a kardját a fonákvágás természetes mozdulatához, vágást (*tajo*) formálna, visszatérvén ti a **B.** pontba, mialatt megformáltatnak a három [előkészítő] mozdulatok, s mielőtt az a természetes [mozdulat] bekövetkeznék, mivel sebez, s feltéve a lekötést, igen nagy könnyedséggel megakadályozzátok azt. Oly módon, hogy ahányszor csak formálja az ilyetén mozdulatokat, ti áthaladhattok az egyik pontból a másikba, mindet megakadályozván néki, megtartván az említett arányosságot. De lehetséges lészen, hogy mikor ráteszitek a lekötést (akár óvatosan, akár anélkül), leereszti a kardját a földig (*suelo*), avagy kitéríti azt valamelyik oldalra, azon szándékkal, hogy ott ne érje el a tiétek. Ez sem kell, hogy nyugtalanítson titeket, mert a megfontolással cselekedvén, miről figyelmeztettünk, az nem lészen semminő védelem [számára], hanem [inkább] ugyanaz fog megesni vele, mint a kezdetnél, még ha ő nem is akarja, avagy megsebesíttetik. S hogy ezt elérjétek, emlékezzetek, hogy a derékszög (*angulo recto*) messzebbre ér bármelyik másiknál: s abban a pillanatban, hogy leeresztené a kardot, avagy valamelyik oldalra kitérítené, rohanjátok le egyenesen (*arremetereis rectamente*), megtévén egy tökéletes kiszökenést (*acometimiento*) az ő megsebzésére, mire ő nyomban előre teszi a kardját, hogy a maga védelmére siessen: s amint feltette, lekötés (*sugecion*) alá vonhatjátok azt: mert ha a tőr (*daga*), mikor egymagában küzd a kard ellen, s a kard eltávolodik a két test közül, kilépvén az egyenes vonalból, a tőr hajító (*arrojadizo*) mozdulata révén arra készteti [az ellenfelet], hogy előretegye a kardot azon helyre, hol lekötheti (*atajar*) azt, amint azt a mi szerzőnk [Carranza] mondja (s ha Isten is úgy akarja, napvilágot lát majd egy füzetecske a tőrről a kard ellen, hol ez megnyilvánul): a karddal, mely nagyobb hosszúsággal bír, mindezt sokkalta nagyobb könnyedséggel teheti meg: s ha nem akarná előretenni a kardját, elszenvedi a sebzés szigorát, mi nem lészen oly olcsó néki. A másik mozdulat, mit tehet, a döféshez (*estocada*) vagyon: miben két különbség lehetséges annak kezdetén. Az egyik az, mikor a kardot – onnan, hol megakadályozva tartjátok – egy fél körkörös mozdulattal a mellkashoz vezeti, amint azt már elmondtuk. A másik az, mit közönségesen a vulgáris Vívóművészetben (*Destreza ordinaria*) cselekszenek, hogy miután lekötve (*atajada*) tartják a kardjukat, behúzzák a karjukat, mígnem kiszabadítják azt, s kibújik az ellenséges [kard] alól, mi megakadályozta őt: s azután egy markolatból [rövidből] való döfést (*estocada de puño*) mérnek: s mindezek bármelyike könnyedséggel megakadályozható. Az elsőt, mikor a kardot a fél körkörös mozdulattal húzza ki, úgy, hogy áthaladtok a **B.** pontból a **D.** pontba, megakadályozván azt a mozdulatot a lekötéssel (*atajo*). A másik különbséget [fajtát] három részről [háromféleképpen] lehet megakadályozni. Az első: mikor immár kiszabadította a kardot, s sebezni akar, ti szintúgy áthaladhattok a **B.** pontból a **D.** pontba, megölvén azon mozdulatot, s lekötve a kardot. A másik: mikor kihúzta a kardot, s markolatból való döféssel akar sebezni, onnan, a **B.** pontból (ha ő nem lépne be jobban) avagy kiléptek kifelé, lefokozván (*desgraduando* / csökkentvén) azt, mit ő lépésként tesz, a kerület jobb oldala felé, s újra feltehetitek néki a lekötést ugyanazon a részen, hol a kezdetnél vala. Ámde ha nem akarjátok, hogy ezen mozdulat [egyáltalán] megformáltassék, az a ti kezetekben lészen, hiszen a kezdetnél, mikor behúzná a karját, tehettek egy egyszerű lépést (*compas simple*), mi két lábnyi, s lekötve az ő kardját azon mozdulat kezdeténél, minek gyengeséggel (*flaqueza*) kell bírnia: s ha ki

akarna lépni, hogy folytassa a szándékát, ti [is] folytatjátok a ti mozdulataitokat: s ahányszor ő megkezdi, ti is annyiszor kezditek meg: s ilyképpen nem lészen módja kiszabadítani az ő kardját. S legfőképpen illendő, hogy szilárd ismerettel, s elégséges elővigyázatossággal bírjatok abban, miről figyelmeztettelek titeket: hogyha az ellenfél (a sebzés formálásakor) hosszú lépést tenne, néktek ki kell lépnetek, keresvén azon távolságot s illendő közeget, mit ezen bemutatás [ábra] megjelöl, anélkül, hogy bármit is elveszítenétek [a távolságból], ha csupán a magatok védelmére törekesztek: s hogyha a ti védelmetekhez illendő lészen megsebezni az ellenfelet, a következő bemutatásban tudatni fogjuk, mit kell tennetek, hogy elérjétek a ti szándékotokat. (?)

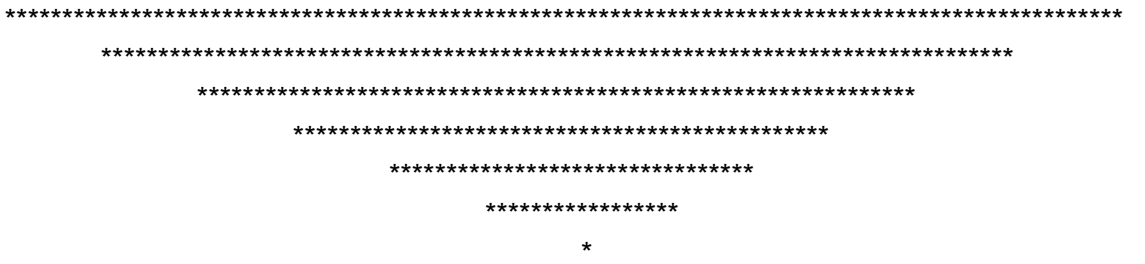

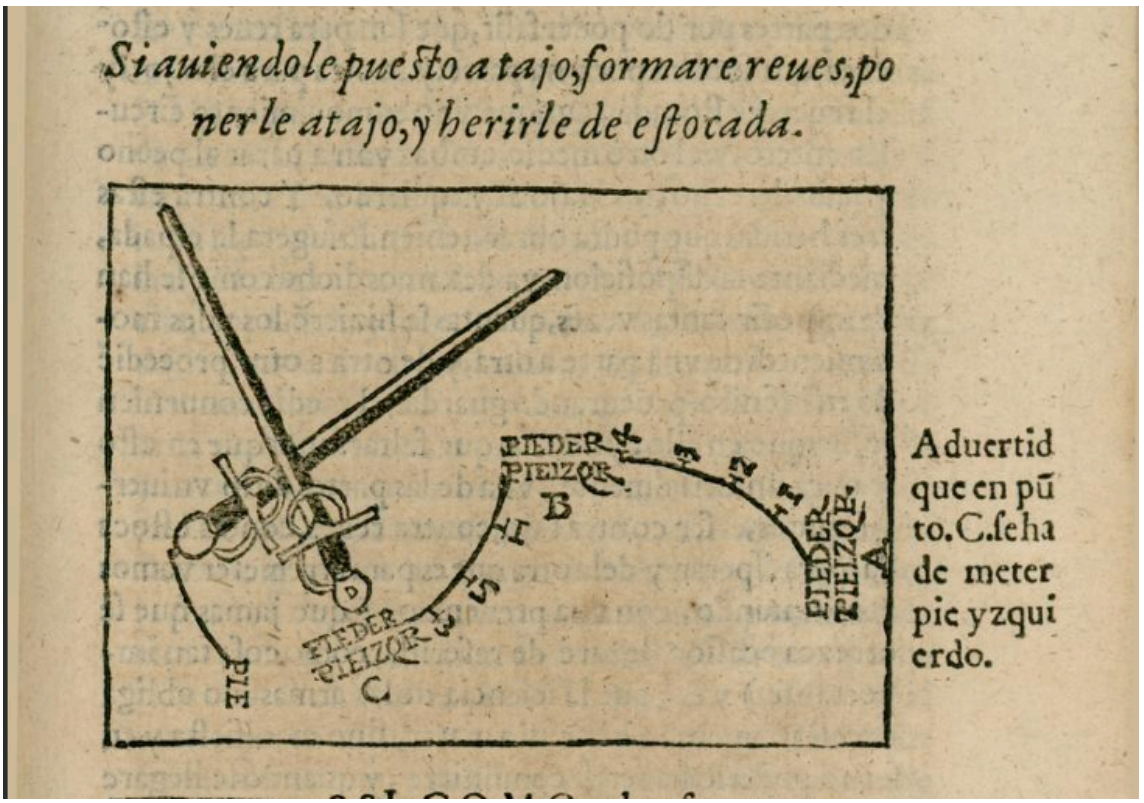

Ha feltevén néki a lekötést (*atajo*), fonákvágást (*reues*) formálna, miképpen kell újra lekötni őt, s döféssel (*estocada*) megsebezni.

[Az ábra : Két kard metszi egymást egy negyedkörív felett. A kardokon túl az '1', '2', '3' pontok jelzik az ellenfél lehetséges kilépéseit, míg a Képzett vívó a 'C' pont felé mozog. Széljegyzet az ábra mellett: ***Jegyezzétek meg, hogy a C. pontban be kell tenni a bal lábat.****]*

AMIKÉPPEN a beteg, ki szenved, nem keres s nem is akar oly Orvost, ki csupán ékesszóló, hanem [olyat], ki a tudáson alapuló észérvvel meggyógyítja őt: Akképpen a Képzett vívó (*Diestro*) se keressen sok ékesszólást a kísérlet (*treta*) gyakorlásában, hanem magának a dolognak az észérvét, s tudományos eljárást, hogy az hasznára váljon s megvédje őt. S amire alapozhatunk ezen dolog magyarázatában, az [az], mit Carrança mond, hogy a lekötés (*atajo*) a Vívóművészetben (*Destreza*) az, mikor az egyik fegyver a másik fölé tétetik, s az, mi lekötve (*sugeta*) vagyon, kevesebb iránnyal bír a kilépésre, s efelől nincsen semmi kétség, amint arról a megelőző magyarázatban figyelmeztettelek: csupán két iránnyal [rendelkezik], amerről kiléphet, mik a fonákvágáshoz (*reues*) s a döféshez (*estocada*) valók, mik az egyik oldalról [irányból] hajtatnak végre: a másik pedig a vágáshoz (*tajo*), s a fonákvágás, s a döfés – ámbár az egyik teljes körkörös mozdulat, a másik pedig fél – mindkettő a mellkason s a jobb oldalon végzi, a vágás pedig a bal oldalon. S ezen három sebzés ellen, miket végrehajthat, lekötve tartván a kardját az elrendezés közvetítésével, immár elmondtuk, miképpen kell azokat megakadályozni oly sokszor, ahányszor csak teszi az ilyetén mozdulatokat az egyik oldalról a másikra, s a másikról az egyikre, a végtelenségig

haladván, igyekezvén megtartani az illendő közeget (*medio*), anélkül, hogy ebben kétség volna, mi hiányozna: mert ebben egyetemesen munkálkodnak, az egyetemes egyik része szerint, mi a vágás ellen, fonákvágás ellen, s döfés ellen való, a várakozáshoz (*para esperar*): a másikról pedig, mi a lerohanáshoz [a támadáshoz / *para arremeter*] való, most fogunk értekezni, egy elővigyázatossággal (mit sohasem mulasztok el felidézni, valahányszor alkalom nyílik rá, lévén oly fontos dolog), s ez az, hogy a fegyverek tudománya nem kötelez szükségszerűen a sebzésre, sem az ölésre, hanem kinyilvánítja s megtanítja, hogy képes légyen azt megtenni, ha illendő volna, s mikor kézitusára kerül sor a mi szent Hitünk ellenségével, avagy azzal, ki rosszindulattal s haraggal akarná elvenni felebarátja életét: s mikor előáll a legszükségesebb alkalom, s feltevén a lekötést a ti ellenfeletekre, s megakadályozván néki némely sebzést, kérvén őt, hogy álljon meg, s kinyilvánítván néki, hogy távozzék, mert megölhetitek őt: s ismételten figyelmeztetvén őt, hogy álljon meg, mert ha nem, meg fogjátok ölni: s ha végül szükségszerű lészen a sebzés szigorával eljárni, avagy megölni őt, s nem lehet kevesebbel [beérni], a ti védelmetek szükségszerűsége okán, meg kell jegyeznetek, hogy az általa tett mozdulatok bármelyikénél, mik a három említett [mozdulatok], megsebezhetitek őt ily módon:Ha feltevén néki a lekötést (*atajo*), s a ti ellenfeletek, látván magát lekötve, formálni akarná azon fonákvágást (*reues*), mit mondottunk, s áthaladna onnan, hol az vagyon írva: LÁB (*PIE*), addig, hol a kard vagyon (avagy nem haladna át, hanem onnan, hol éppen találtatik, akarná azt formálni) azon idő alatt, mit elpazarol az elengedett (*remisso*) s erőszakos (*violento*) mozdulat formálására, ti áthaladtok a **C.** pontba, betévén a bal lábat : s mikor a kard természetes módon [lefelé] ereszkednék, ti rátészitek a tiéteket, lekötve s foglyul ejtve azt a ti bal kezetekkel, s döféssel (*estocada*) sebzitek meg őt a mellkason: S ha úgy tetszenék néktek illendőnek, hogy ne sebezzétek meg őt, hanem csupán elvegyétek a kardját, megtehetitek ezen rend szerint, hiszen látván az ő kardját lekötve, s az ellenséges [a ti] hegyeteket a mellkasán, kényszerűségből el kell hagynia azt, s el kell mennie; hacsak nem akarnátok azt tenni, mit egy lovag barátom cselekedett egy emberrel, ki őt megdühíté: ki [a lovag], kardra kapván, s azt az ellenséges [kard] fölé helyezvén, az ellenfél kivezeté azon fonákvágást, miről szólottunk: a lovag [pedig] úgy cselekedett, amint arról figyelmeztettelek titeket, s azon nyomban, hogy betette a bal lábát s leköté a kardját: formált egy másik fonákvágást: s egy lapos suhintást (*cuchillada*) mérvén annak fejére, így szóla néki: *Ezt adom néked a dühért, mit okoztál nékem; s a kardot elvészem tőled a vakmerőségért, mit vettél magadnak:* s arra kényszerítvén őt, hogy hagyja el [a kardját], olyképpen, hogy a maga [kardjának] hegyét a nyakára helyezé, egy apródnak adta azt: mert minderre képes a Képzett vívó (*Diestro*). Oly módon, hogy vagyon rend [mód] a győzelemre sebzés nélkül, s [vagyonnak] sebzések az enyhe düh ellen. Ugyanígy, a fonákvágás, avagy a vágás ellen, ha azt tenné, vagyon szintúgy a nyílvessző-döfés (*estocada sagita*), mely, amint arról már figyelmeztettelek, azon a ponton hajtatik végre, mikor az ellenfél megkezdi az elengedett (*remisso*) mozdulatot, s mielőtt befejezné az erőszakosat (*violẽto*), ehhez nem tesznek lépést (*cõpas*), hanem amint befejeztetett a sebzés kiosztása, lefokozódik [a vívó hátralép], mígnem visszatér az arányosságba [a megfelelő biztonságos távolságba]. A másik mozdulat a döféshez vagyon: s ha azon fél körkörös mozdulattal hajtatnék végre, mit mondottunk, ugyanígy megtehetitek, áthaladván a **B.** pontból a **C.** pontba, lekötve a kardját: úgy a bal kezetekkel, miképpen a lekötés (*atajo*) feltevésével, s az fog megesni, miről figyelmeztettelek.S ha a markolatból való döfés (*estocada de puño*) volna az, megtehetitek, hogy hátrafelé lefokoztok [hátráltok], mikor az ellenfél előrefelé fokoz

[előrelép], s újra lekötitek néki a kardját azon az úton, hol legelőször (amint azt már megmondtam) s áthaladván az első, avagy a második útra, megsebezhetitek őt, s leköthetitek a kardját, avagy a harmadik úton, döféssel, avagy vágással: s az ellenfél részéről nem fog megesni sem az egyik, sem a másik, még ha egy vagy két mozdulattal el is térnének [késlekednének is]: ilyképpen haladván, hogy nyerjetek néhány fokozatnyi erőt, miképpen megnyerjétek a test profiljának s elrendezésének [fokozatait is], hogy képesek legyetek sebezni: ámde emiatt nem lészen hamis a kísérlet (*treta*), avagy [azon] kísérletek, mik nem sebeznének.

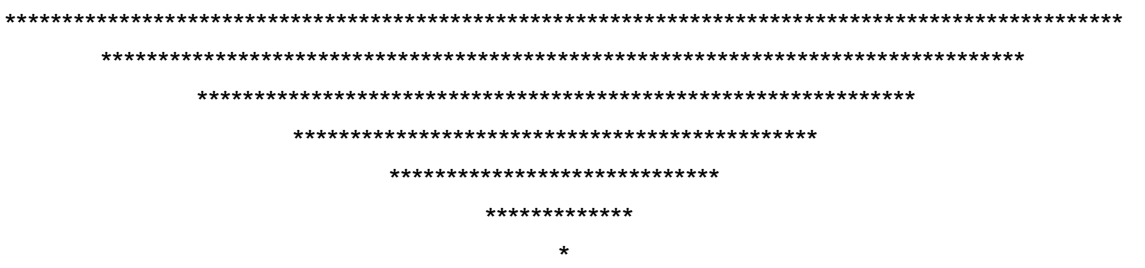

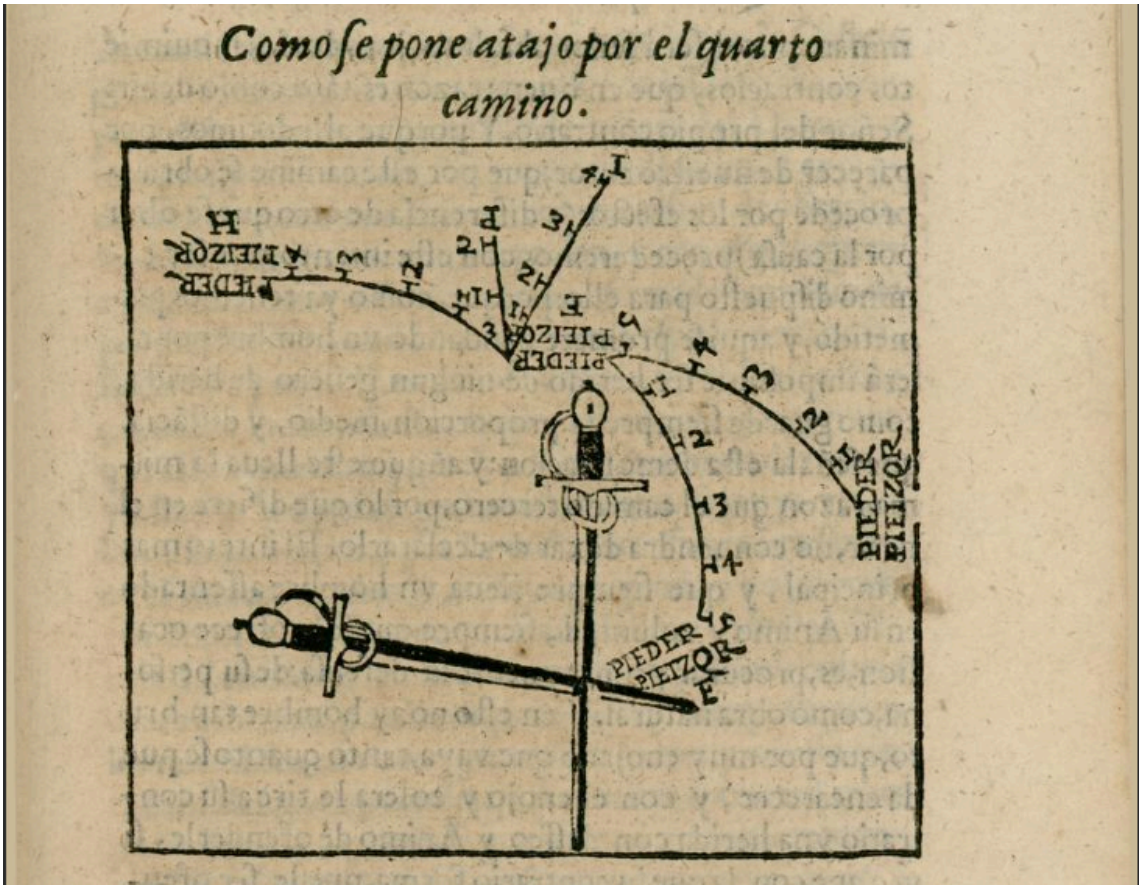

Miképpen tétetik lekötés (*atajo*) a negyedik úton.

[Az ábra leírása: Két kard metszi egymást egy tágasabb körív felett. Az ábrán az 'E', 'H', 'I' betűk és az '1, 2, 3, 4' számok jelzik a kilépés és a lekötés mértani pontjait. A 'PIEDER' (jobb láb) és 'PIEYZQR' (bal láb) feliratok mutatják a Képzett vívó lépéseit a kerületen, miközben fenntartja az irányítást.]

HA MÉG a kicsiny, s nem nagy fontossággal bíró dolgokban is, miképpen Seneca mondja, a legjobbat kell választani s arra kell törekedni, abban, mi oly nagy fontossággal bír, miképpen az élet védelme, még nagyobb gonddal kell választani: s ámbár a Képzett vívó (*Diestro*) bármely útról jól munkálkodik, s [minden] jól megy néki, minthogy tudja, mit kell azon keresztül végrehajtani, nem tagadhatjuk el ettől, mi a negyedik út, azt, miről az ő magyarázatában [korábban] figyelmeztettünk, hiszen nem kevesebb minőséget tulajdonítunk néki, mint azt mondani, miszerint aki halad azon [az úton], abszolút ura lészen minden ellentétes mozdulatnak, mi a józan ész szerint annyit tesz: Ura magának az ellenfélnek. S mivel ott [korábban] elmondtuk a mi szerzőnk [Carranza] véleménye nyomán, hogy ezen az úton az okozatok (*efectos*) által munkálkodnak, s [így] járnak el (ellentétben a másikkal, mely az okok / *causa* által munkálkodik), ezen szándékkal fogunk eljárni, lévén ez egy oly út, mi erre vagyon elrendelve: mert amint azt már megígértük, s itt is megígértetik, ha egy ember ezen halad, lehetetlen lészen, hogy megsérüljön bárminő fajta sebzéstől, feltéve, ha mindenkoron megtartja azon arányosságot (*proporcion*), közeget (*medio*) s távolságot

(*distancia*), mit ezen bemutatás [ábra] megjelöl: s ámbár ez ugyanazon észérvvel [logikával] bír, miképpen a harmadik út, mivel különbözik a sebzésben, nem illendő, hogy elmulasszuk megmagyarázni azt. A legfőbb szándék, mit egy ember mindenkoron az ő Lelkében (*Animo*) s akaratában hordoz, valahányszor alkalom kínálkozik néki, az, hogy elsősorban az ő személyének védelmére törekedjék, mint természetes cselekedetre. S ebben nincsen ember oly oktalan [brutális], ki bármily dühös is légyen, s bármily nagyra is nőjön [a dühe], s dühvel s haraggal mérne egy sebzést az ellenfelére, vágyván s akarván megsebezni őt, ha látja, hogy azáltal, mit az ellenfele formál, ő [is] megsebesülhet, ne sietne [inkább] védekezni az ellen, s [csupán] utána igyekeznék kielégíteni az ő akaratát: s ezt nem csupán egyszer [teszi meg], hanem ahányszor csak megesik vele: s hogy eléri-e a védelmet avagy sem, [az] aszerint vagyon, minő közegeket vet be, s minő Vívóművészetet (*Destreza*) ismer: s mikor [ez] nem az igazi (*verdadera*), legalább megteszi, mi tőle telik, mi az, mire kötelezve vagyon. Ugyanezt cselekszi a Képzett vívó (*Diestro*) ezen az úton, azzal a megfontolással s bizonyossággal, mi illendő, s mit ő igen jól ismer. S minthogy ez az [az út], mire mindenkoron törekednetek kell, s ez lévén az az út, hol mindez megtalálható, fontoljátok meg jól, hiszen amint kitetszik, ez öt lábnyi hosszúságban, mit a Kozmográfiában [Térképészetben] Geometriai lépésnek (*passo Geometrico*) neveznek, s a Vívóművészetben (*Destreza*) kettőzött lépésnek (*compas doble*), s mely az Átmérő vonalától három lábnyira távolodik el, minthogy így illendő: s gyakoroljátok azt jól, s megértvén [azt], amint illendő, ha alkalom kínálkoznék a végrehajtására, azt nagy megfontolással kell tennetek, s azzal elérkeztek a **D.** ponthoz, hol megerősítvén magatokat az arányosság közegében (*enmedio de proporcion*): s feltevén a lekötést (*atajo*) az ellenséges kardra, elérkeztek az **E.** ponthoz, megnyervén rajta egy fokozatnyi erőt (*vn grado de fuerça*), amint azt ezen bemutatás [ábra] kinyilvánítja, hiszen látható, hogy az 5-ös szám a 4-esen vagyon. S oda helyezkedvén, hol mondjuk, s lekötve tartván a kardot, ugyanazon részekkel s ugyanazon sebzésekkel fogtok bírni, s ugyanazon okokból, mikről a harmadik útnál figyelmeztettünk: s semmi mással: s nem csupán ezen ellenféllel, hanem ha a világ minden emberét ellenfeleteknek is bírnátok (egyenként), akkor sem történnék másképpen, hiszen a tagok felépítése s elrendezése egy [emberben], általános mindenkinél: s ezen bizonyos megfontolással s bizodalommal, ha ő fonákvágást (*reues*) akarna formálni, áthaladhattok az **F.** pontba, megölvén a természetes mozdulatot, megtartván ugyanazon távolságot, mit [az ábra] megjelöl, úgy a lépésben, miképpen a számban, mi nagyobb erővel múlja azt felül, amint az kitetszik: s ugyanez [áll fönn], ha döféssel (*estocada*) akarna sebezni, mi ugyanezen mód szerint hajtatik végre ezen az úton, miképpen a harmadikon s az ötödiken: s csupán abban különbözik, hogy ezen a lépések hosszabbak, mint a harmadikon, amiatt, hogy távolabb halad az Átmérő vonalától, a nagyobb biztonság okán. S ha az **F.** pontban lévén, s megakadályozván néki a fonákvágást avagy döfést, újra döfést avagy vágást (*tajo*) akarna formálni, ti visszatértek s áthaladtok az **E.** pontba, megölvén néki azon mozdulatot annyiszor, ahányszor csak formálja: s ebben, minthogy immár kinyilváníttatott s megértetett, nincsen miért tovább időznünk, mert mindaz, mit még mondanánk, ugyanaz lészen, mint mi már mondatott: s ilyképpen nem értekezünk többet az **F.** pontról, sem bemutatásba nem foglaljuk azt, hanem térjünk rá immár arra, miképpen kell sebezni ezen az úton, ha az illendő volna: s értsétek meg, miszerint az egyik legbiztosabb jel, mit a Képzett vívó (*Diestro*) adhat afelől, hogy ő az [képzett vívó], abban áll, hogy bárminő javaslatot (*proposicion* / technikát) is kezdjen meg, avagy bárminő sebzést akadályozzon is meg, oly mértékbe [pozícióba]

helyezkedjék, hogyha onnan sebeznie illendő, megtehesse azt anélkül, hogy kényszerűségből új lépést kellene tennie: s ámbár vagyonnak [kísérletek] második szándékból (*segunda intencion*), s ezeket két lépéssel hajtják végre – az egyikkel, mikor rákényszerítik az ellenfelet, hogy tegyen valaminő mozdulatot: s a másikkal, mikor ő megkezdi azt –, [ámde] még ha az ellenfél el is hagyná a mozdulat megtételét, mire rákényszeríttetett, ő [a Diestro] nem fogja elvéteni az ő elérését abból a távolságból, hová helyezkedett: s ha a különlegeseknél (*particulares*) élvezi ezt a Képzett vívó, itt, hol egyetemesen (*vniuerfalmente*) járunk el, [ez] sokkalta jobb lészen: s a bemutatásban, mit feltettünk, ezt pontosnak fogjátok találni. S ha, feltevén a lekötést (*atajo*) a ti ellenfeletekre, illendő volna – némely okokból, mik azt jogosan megengedik, s a ti védelmetekhez kényszerűségből megkívánják –, hogy megsebezzétek őt, nem megvárván az ő mozdulatát, három iránnyal [lehetőséggel] bírtok, amerről megsebezhetitek őt anélkül, hogy megvárnátok, míg cselekszik, s kettővel a sebzéshez, az ő mozdulatai közvetítésével, amazok mellett, mikről [eddig] figyelmeztettelek: mikről külön bemutatás s magyarázat fog tétetni a jobb megértés okán. (?)

****

****

****

****

****

****

*

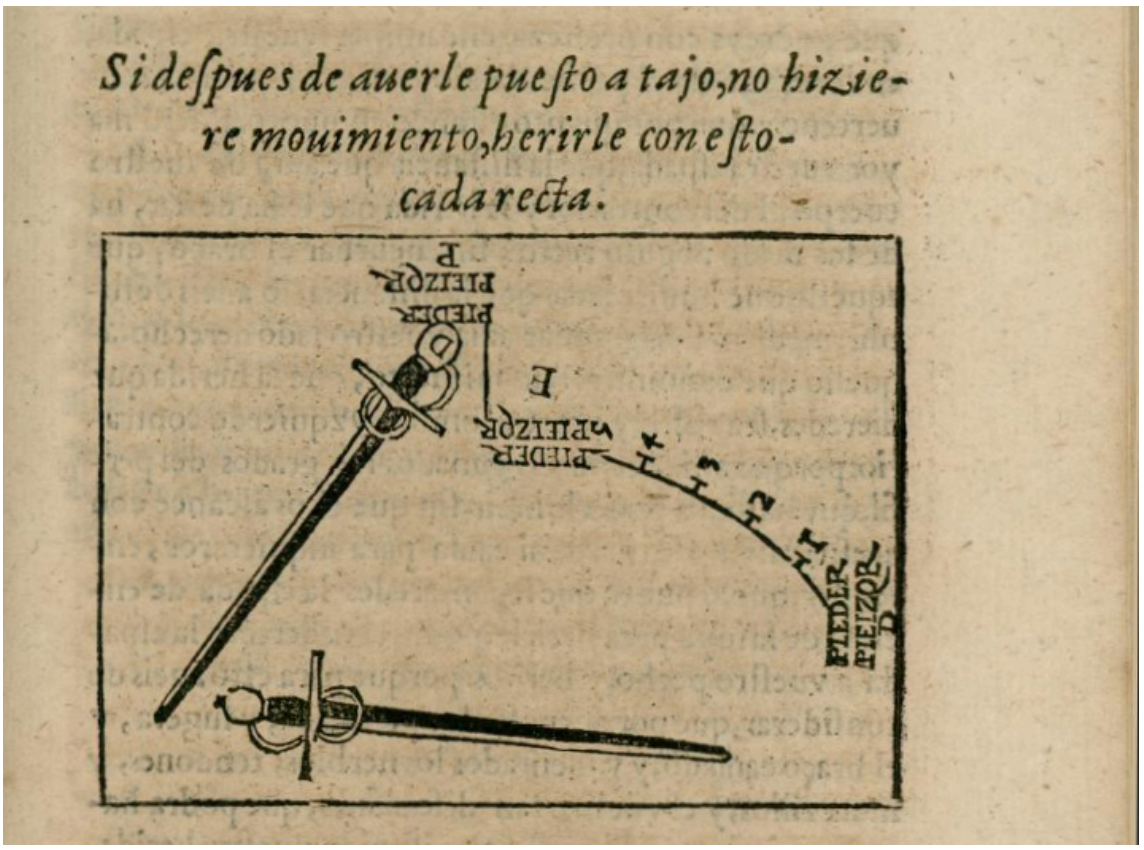

Ha miután feltettétek néki a lekötést (*atajo*), nem tenne semminő mozdulatot, megsebezni őt egyenes döféssel (*estocada recta*).

[Az ábra: Két kard metszi egymást. Az ábrán az 'E' és a 'D' betűk, valamint az 1, 2, 3, 4 számok mutatják a kilépés pontjait a kerületen. A 'PIEDER' (jobb láb) és 'PIEYZQR' (bal láb) feliratok jelzik a vívó elhelyezkedését, amint egyenes vonalban megcélozza az ellenfelet.]

ANNÁL nagyobb reménységgel lehetünk egy Képzett vívó (Diestro) iránt, mennél több tapasztalattal bír a Vívóművészetben (Destreza): s minthogy mikor ideértek, már kellőképpen gyakoroltátok, úgy a különlegeseket (particulares), mik idáig felhozattak, miképpen mindazt, mi az egyetemest (vniuerfal) illeti: hogy elegendő tapasztalattal bírjatok, nincs miért az időmet annak dicséretére vesztegetnem, csupán arra figyelmeztetlek benneteket, hogyha feltevén a lekötést (atajo) a ti ellenfeletekre, elérkezvén az **E.** ponthoz, s ő nem tenne semminő mozdulatot, avagy miután megakadályoztatok néki néhányat [és ő megáll], meg akarnátok őt sebezni, [úgy] nagy sebesen útba indíthatjátok a ti kardotokat, egyenesen az ő mellkasára irányítván azt, döfést (estocada) adván néki, ezen elővigyázatossággal: hogy minthogy az **E.** pontban lévén, a ti kardotok hosszabb [nagyobb] lészen, mint a távolság, mi a ti testetek s az ellenfélé között vagyon: s a sebzést, mit adnotok kell, derékszögből (angulo recto / kinyújtott karral) kell megtenni, anélkül, hogy behajlítanátok a kart, [ezért] azt, mivel [a kard] meghaladja a távolságot, pótolnotok kell azáltal, hogy lefokozódtok (desgraduar / visszaléptek) a ti jobb oldalatok felé, annyit, amennyi illendő: oly módon, hogy a

sebzés, mit adtok, egyenes légyen, s közel az ellenfél bal vállához: mert ott [ezáltal] megnyertétek a profil fokozatait, mik elegendőek ahhoz, hogy megsebezzétek őt, anélkül, hogy ő elérhetne titeket a maga kardjával. S ne légyen ok s alap a ti nyugtalanságotokra azt gondolni, hogy abban a pillanatban, mikor felemelitek a kardot az övéről, hogy megsebezzétek őt, ő a ti mellkasotoknak szegezhetné a [saját] kardját, s megsebezhetne titeket: mert emiatt meg kell fontolnotok, hogy minthogy az [az ellenfél kardja s karja] oly elnyomott s lekötött vala, s a karja elfáradt, s az idegei (nerbios), inai (tendones) s izmai (murezillos) erőszakot szenvedtek el, a tiétek pedig oly kipihent [szabad], [fizikailag lehetetlen] hogy oly sebes mozdulatot tehessen, mi megakadályozná a ti sebzéseteket; hacsak nem volna ő [maga is] oly Képzett vívó (Diestro), ki a mozdulat kezdetén, mivel felteszitek néki a lekötést, oly közegbe (medio) helyezkedik, mi különbözik attól, miben a kezdetnél vala, [s] azon eltökélt elővigyázatossággal, hogy mikor ti sebezni mentek, ne válassza el az ő kardját a tiétektől: s ha ezen pontig jutna a dolog, az a végtelenségig tartó küzdelem (proceder en infinito) volna: mert jól megfontolva, [az ellenfél is] nagy bizonyossággal cselekednék, tekintve, hogy egyetemes (universal) [amit csinál], hiszen a lekötés (mit tenni fog) az [egyetemes]: s ilyképpen sem ő titeket, sem ti őt nem tudnátok megsebezni: hiszen, amint már mondottuk, az egyetemest csupán egy másik egyetemes tudja megakadályozni: s ha ő oly nagy sebesen érkezne, miképpen ti, s ti oly nagy sebesen érkeznétek, miképpen ő, egyikőtök sem volna hibáztatható azért, hogy nem hajtotta végre a sebzését, hiszen mindegyikőtök arra törekednék, hogy több fokozatot nyerjen a profilból (*grados de perfil*), s elsőként kezdjen [a mozdulatba], s jobb közegből (*medio*): s ezen a ponton az, hol két Képzett vívó (*Diestro*) a leginkább fáradozik [küzd], arra törekedvén, hogy mindegyik elvegye azon közeget, mivel az ellenfele bír, s megadja [biztosítsa] azt, mi azon sebzéshez illendő, mit tenni akar. Ámde ha [az ellenfél] úgy értené, hogy képes volna sebezni a mellkason, s arra törekednék, az meggondolatlanság (*inconsideracion*) volna [a részéről]: mert ha azon idő alatt, mikor lekötve (*sugeta*) tartottátok a kardját, nem tudott semminő mozdulatot tenni, mikor [most] a mellkast menne sebezni, azzal csupán visszavinné [a kardját] arra a részre, hol újra le tudjátok kötni azt a mozdulat kezdeténél, mit tenne: ámde nem szabad teret engedni ily sok mozdulatnak, mert a tiétek, tekintve, hogy rövidebb [időben és térben], s jobb helyről kezdődik, s a test jó elrendezése okán, felfoghatatlan (*incomprehensible*) s orvosolhatatlan (*irremediable*) kell, hogy légyen.

****

****

****

****

****

****

*

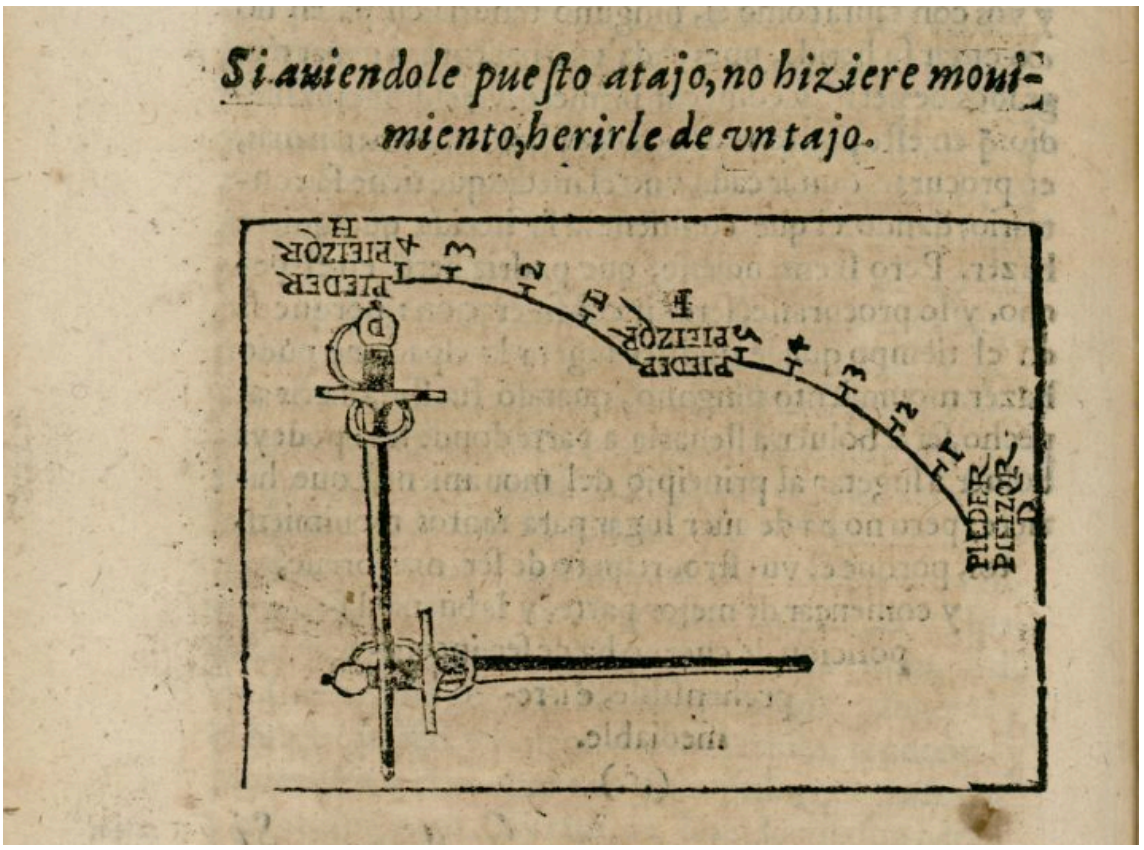

Az egyetemes ötödik része (*Quinta parte de la vniuerfal*)

Ha miután feltettétek néki a lekötést (*atajo*), nem tenne mozdulatot, megsebezni őt egy vágással (*tajo*).

[Az ábra: Két kard metszi egymást egy negyedkörív felett. A kerületen az 'H', 'E' és 'D' betűk, valamint az 1, 2, 3 számok mutatják a kilépési pontokat. A 'PIEDER' (jobb láb) és 'PIEYZQR' (bal láb) feliratok jelzik a vívó elhelyezkedését, miközben az ív mentén vágást formál.]

IGEN lehetséges lészen, hogy példát vévén azon [esetből], mit elmondtam néktek arról, mi megesett azzal a lovaggal, ki nem akarta megölni azt, ki őt megdühíté, hanem [inkább] egy suhintást (*cuchillada*) adott néki az ő vakmerőségének büntetéseképpen, [úgy] ti [is] akarjátok majd, ha ilyetén alkalom kínálkozik, ugyanezt tenni, s nem holmi gyerekség okán (*por qualquiera niñeria*) megölni egy embert: mert ha valaki kétségkívül tudná, hogy az ő védelméhez elegendő volna egy suhintást adni az ellenfelének, azt kell tennie, s nem döfést (*estocada*) adni néki, mibe sokkalta közönségesebb [gyakoribb dolog] belehalni, tekintve, hogy az belső seb (*herida interior*) lészen, s [melyet] nagyobb nehézséggel bír, mint az, mi a külsőn esik: s minthogy, amint látjuk, a sebek, úgy az arcon, miképpen a fejen, könnyebben gyógyulnak, tekintettel a testbélieknél [a belső szervek sebeinél]: tehát, ha vágással (*tajo*) akarnátok megsebezni őt, megtehetitek, hiszen ez azon út, hol azok formáltatnak, amint azt az utak magyarázatában elmondottuk, ezen

elővigyázatossággal: hogy áthaladtok az **E.** pontból (hol a lekötést feltettétek) a **H.** pontba egy egyszerű lépéssel (*compas senzillo*), amint azt a bemutatás [ábra] kinyilvánítja: s megformáljátok a vágást, mi által, a test profilja révén, mit az **E.** pontban megnyertetek, s mit a **H.** pontban nyerni fogtok, nem tud titeket megsebezni a nyílvessző-döféssel (*estocada sagita*), sem a ti sebzéseteket megakadályozni: mert ha meg is kísérelné azzal, avagy valamely vágással, a kezdetnél, mikor a tiéteket formáljátok [nem járna sikerrel]. Végezetül, ezen két mozdulat bármelyikét megakadályozhatjátok a lekötéssel (*atajo*), akár miután kiosztottátok a ti sebzéseteket, akár előtte, ha úgy illendő, az ellentétes mozdulat gyorsasága okán. S miután megöltétek azon mozdulatot, újra formálhattok egy vágást: ámde ezen másodiknak nagyobb gyorsasággal kell történnie, mielőtt véget érne a természetes mozdulat azon cselekedete, mit az ellenséges kard tenni fog, rákényszeríttetvén azon erő által, mit közöltök vele: s kiváltképpen, ha nem a fejre mérnétek az ütést, hanem az ő kardjára adnátok: hogy azon idő alatt, miközben ő az elengedett (*remisso*) s természetes mozdulatot teszi, az ütés révén több idő maradjon a mondott vágás formálására: sőt, figyelmeztetlek titeket, hogy ahányszor csak ezt megtették (márpedig sokszor megesett), nem csupán az következett be, hogy elvették az ellenfél sebzését [támadását] hanem a kardot is a kezéből, mi [nagy] csodálatot keltett: ámde nincsen min csodálkozni, hiszen ez végső soron egy kettős kísérlet (*treta doble*): mely, Carrança szerint, két ütésből áll: az egyik a kardon, elvévén az ellenséges sebzést: s a másik a fejen, s a két vonal érintkezése [a kardok csattanása] oka lészen annak, hogy az, mi kapja az ütést, leereszkedjék, rákényszeríttetvén azon szigor által: s az [a kard], mi adja azt, az ellenállás révén, mit talál, ismét felfelé fog pattanni, miképpen sokszor láttatik egy kőnél, mely egy másikhoz csapódván, az okozza, hogy felfelé pattanjon, mintha oly erő lett volna benne, mi erre kényszeríti, s ez az [az erő], mit az ellenállóban [a másik kőben/kardban] talál. S ha, miután feltettétek néki a lekötést az **E.** pontban, avagy megakadályoztátok a fonákvágás avagy döfés mozdulatát, s ő egy vágást formálna, megtehetitek szintúgy, áthaladván a **H.** pontba, hogy egy másik vágást formáltok, mely – a számok egyenlőtlensége, s a lépéseké, testeké és profiloké révén – a tiétek fog előbb célhoz érni, [még akkor is,] ha az övét kezdték is meg előbb, amint arról már máskor is figyelmeztettelek. (?)

****

****

****

****

****

****

*

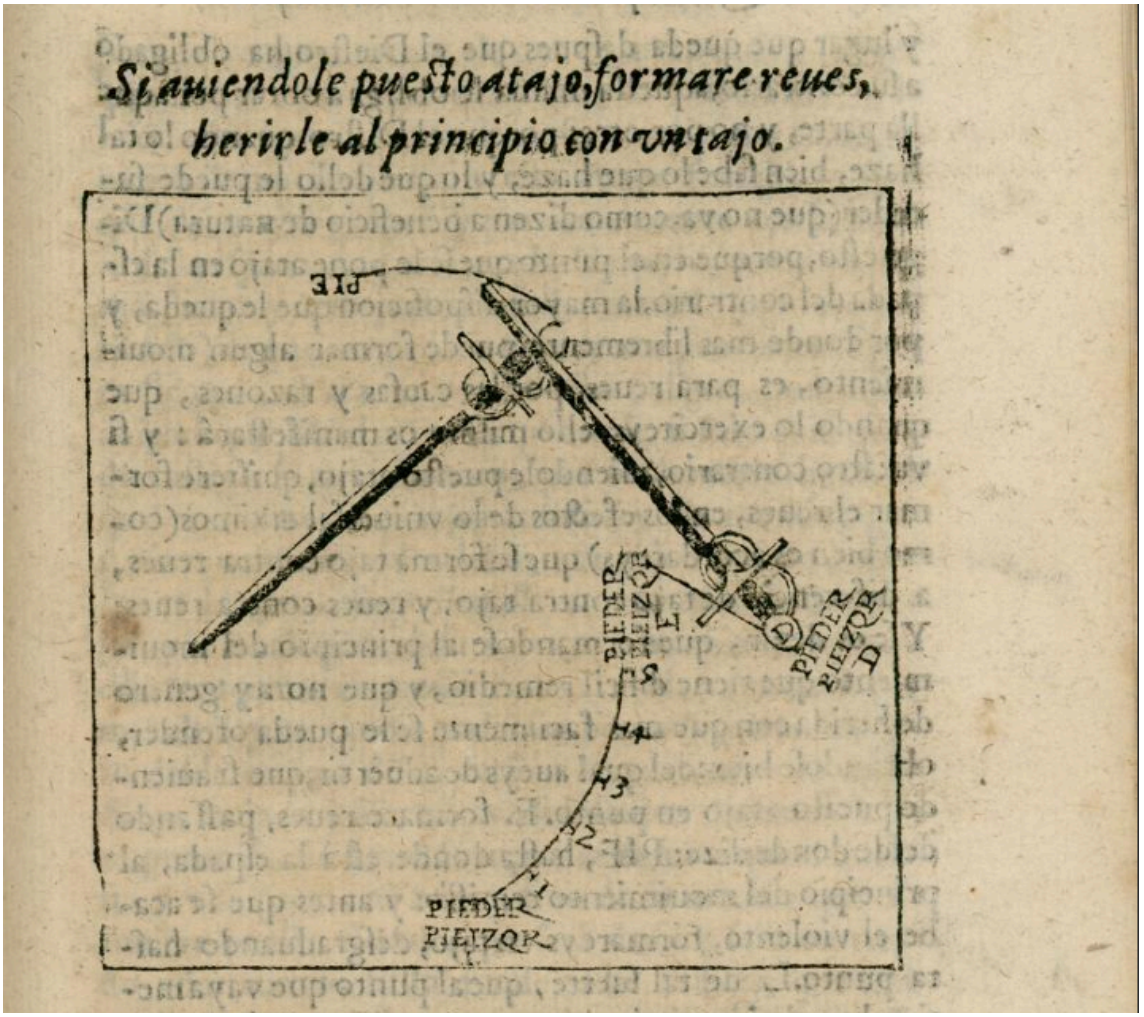

Ha, feltevén néki a lekötést (*atajo*), fonákvágást (*reues*) formálna, megsebezni őt a kezdetnél egy vágással (*tajo*).

[Az ábra leírása: Két kard metszi egymást egy negyedkörív felett. A kerületen az 'E' és 'D' pontok, valamint egy új kilépési pont, az 'L' látható. A 'PIEDER' (jobb láb) és 'PIEYZQR' (bal láb) feliratok jelzik a vívó elhelyezkedését, amint átlósan kilépvén vágást indít az 'L' pont felé.]

OLYANYYIRA szeretik az emberek az ő cselekedeteiket, sőt a mozdulataikat is a lehető legkevesebb fáradsággal végezni, hogy gondosan keresik az eszközöket [módokat] ehhez, s kerülik, hogy oly módon cselekedjenek, hol az fáradságukba kerülne, avagy valaminő nehézségbe ütköznének: s a Vívóművészetben (*Destreza*) erre még nagyobb gonddal törekszenek: ámde még ha nem is törekednének rá, maga az elrendezés s a hely, mi azután marad [fenn], hogy a Képzett vívó (*Diestro*) rákényszerítette az ő ellenfelét, ugyanez [az elrendezés] kényszeríti őt, hogy azon az irányon cselekedjék, s ne másfelé: mert a Képzett vívó, mikor ilyet tesz, igen jól tudja, mit cselekszik, s mi fakadhat abból számára (hogy nem úgy megy ez, amint mondják, *a természet kegyéből* [vaktában, ösztönösen]). Ezt azért mondom, mert azon a ponton, mikor a lekötést (*atajo*) felteszik az ellenséges kardra, a legnagyobb [legkedvezőbb]

elrendezés, mi néki marad, s amerről a legszabadabban formálhat valaminő mozdulatot, az a fonákvágáshoz (*reues*) vagyon, azon okok s észérvek okán, miket mikor gyakoroltok, az maga is kinyilvánít majd számotokra: s ha a ti ellenfeletek, miután feltettétek néki a lekötést, fonákvágást akarna formálni, az egyetemes okozatainál elmondottuk (amint arra jól emlékezhettek), hogy vágást (*tajo*) formálnak fonákvágás ellen, ellentétben a vágás ellen való vágással, s a fonákvágás ellen való fonákvágással. S meg kell mondanom néktek, hogy a mozdulat kezdeténél formálván azt, nehéz az orvossága [hárítása], s nincsen oly fajta sebzés, mivel könnyebben ofendálhatnák [megsebezhetnék] őt, ha jól hajtják azt végre: amiről figyelmezned kell, hogyha feltevén a lekötést az **E.** pontban, fonákvágást formálna, áthaladván onnan, hol ez vagyon írva: LÁB (*PIE*), egészen addig, hol a kard vagyon, az elengedett (*remisso*) mozdulat kezdeténél: s mielőtt befejeződnék az erőszakos [felfelé irányuló / *violento*], ti egy vágást formáltok, lefokozódván [kilépvén] az **L.** pontig, olyképpen, hogy abban a pillanatban, mikor beleteszitek a bal lábat, avagy a testet, a vágás hamarabb érjen célba, mielőtt az ő fonákvágásának természetes (*natural* / lefelé sújtó) mozdulata megkezdődnék: s mindezek felett nagy ismeretet s nagy gyorsaságot (*presteza*) kíván: mert máskülönben lehetetlen lészen. S élvén egy közönséges közmondással, mi úgy tartja: *A rosszból a legkisebbet*, azt akarom tanácsolni néktek, s azt tanácsolom, hogy a rosszból, mit tehettek, a legkisebbet tegyétek: mert hogy kevesebb dolog mián kelljen megbánást éreznetek. S minthogy a vágásnak (*tajo*), hogy nagyobb sebességgel bírjon, s végrehajtása bizonyosabb légyen, nagy erő közlésével kell végbemennie: s ezen nagyobb erő okozza a nagyobb ütést: s kiváltképpen a kard hegyével, mely a legnagyobbat adja, amint azt már mondottuk: s ebből az következhetnék, hogy megölitek őt (anélkül, hogy akarnátok), miből örökös bánat s megbánás maradna rátok. Hogy elkerüljétek ezen veszélyt, megtehetnétek – miután feltettétek a lekötést az **E.** pontban –, ha csupán meg akarjátok büntetni az ő vakmerőségét, lévén alacsony sorból való ember (*hombre baxo*), ki titeket megdühíte: ki (a világ törvénye szerint) sokat nyerne azzal, ha elmondhatná, hogy egy nemes emberrel viaskodott (hacsak nem viselné annak bizonyságát, hogy megfizetett, s megbüntettetett az ő szégyentelen vakmerősége okán): formálhatnátok egy fél fonákvágást (*medio reves*) az arcára (mint a legmagasabb s legközelebbi helyre, mit meg lehet sebezni), megkezdvén azt magának az ő kardjának a tetejéről, mit lekötve s foglyul ejtve tartotok, csupáncsak kilépvén s vágván (*saliendo cortando*) egészen az **L.** pontig, anélkül, hogy erőt fejtenétek ki a kézre, hogy az az egyik avagy a másik részre forduljon, hanem [csak] oly módon, ahogyan a lekötés fel volt téve, mi az élekkel való kifelé metszés lészen, a körmökkel lefelé (*vñas abaxo* / pronált kéztartással), egészen addig, ameddig figyelmeztettelek, mi az arányossági közép (*medio de proporcion*) lészen, amint azt a bemutatás [ábra] kinyilvánítja: ámde mindennek oly nagy gyorsasággal (*presteza*) kell történnie, hogy nemhogy orvosolná ezen fél fonákvágást: de [még] felismernie is lehetetlen légyen. S ezzel nem kötelezlek titeket sokra [nem kérek sokat], mert a mozdulat, mit a fél fonákvágáshoz tesznek, minthogy nincsen benne járulékos (*accidental*), sem elengedett (*remisso*), sem erőszakos (*violento*), sem pedig természetes (*natural*) mozdulat: mik mind [olyan] mozdulatok, úgy a döfésnél, miképpen a körkörös időkben, s minthogy a végrehajtásához nem tesznek sem egyenes, sem íves lépést előrefelé: mely [előrelépés], lévén a test mozdulata, igen jól felismerhető: hanem inkább, hogy azt a maga pontjában hajtsák végre, szükségszerű hátrafelé lefokozódni (*desgraduar atras* / hátralépni), s ugyanazon pontban, mikor [az elmében] elhatároztatik, a cselekedet oly közel követi az elhatározást, hogy szinte

kételkedni lehetne, melyik volt előbb. Bárki, ki egy kevéssé is gyakorlott, igen nagy könnyedséggel megteszi ezt: hiszen ezen sebzéssel, s oly helyen végrehajtva, elegendő lészen néki a büntetés, s még emlékeztetőül is megmarad néki a jövőre nézve, s intésül a többieknek. S ezzel lezárul a sebzésről [való értekezés], mikor az egyetemesről (*universal*) szólunk: mert az utolsó út [az ötödik út], csupán azzal fog foglalkozni, miképpen kell megölni minden mozdulatot, mit a ti ellenfeletek tenne, lekötve az ő kardját csupán egyetlen részen [irányból], anélkül, hogy kötelezne titeket arra, hogy az egyik pontból a másikba haladjatok, hanem egy sokkalta könnyebb s hasznosabb módon [határon]: miáltal az ellenfélnek még kevesebb elrendezése [lehetősége] marad a cselekvésre, mint amennyivel idáig bírt. (?)

****

****

****

****

****

****

*

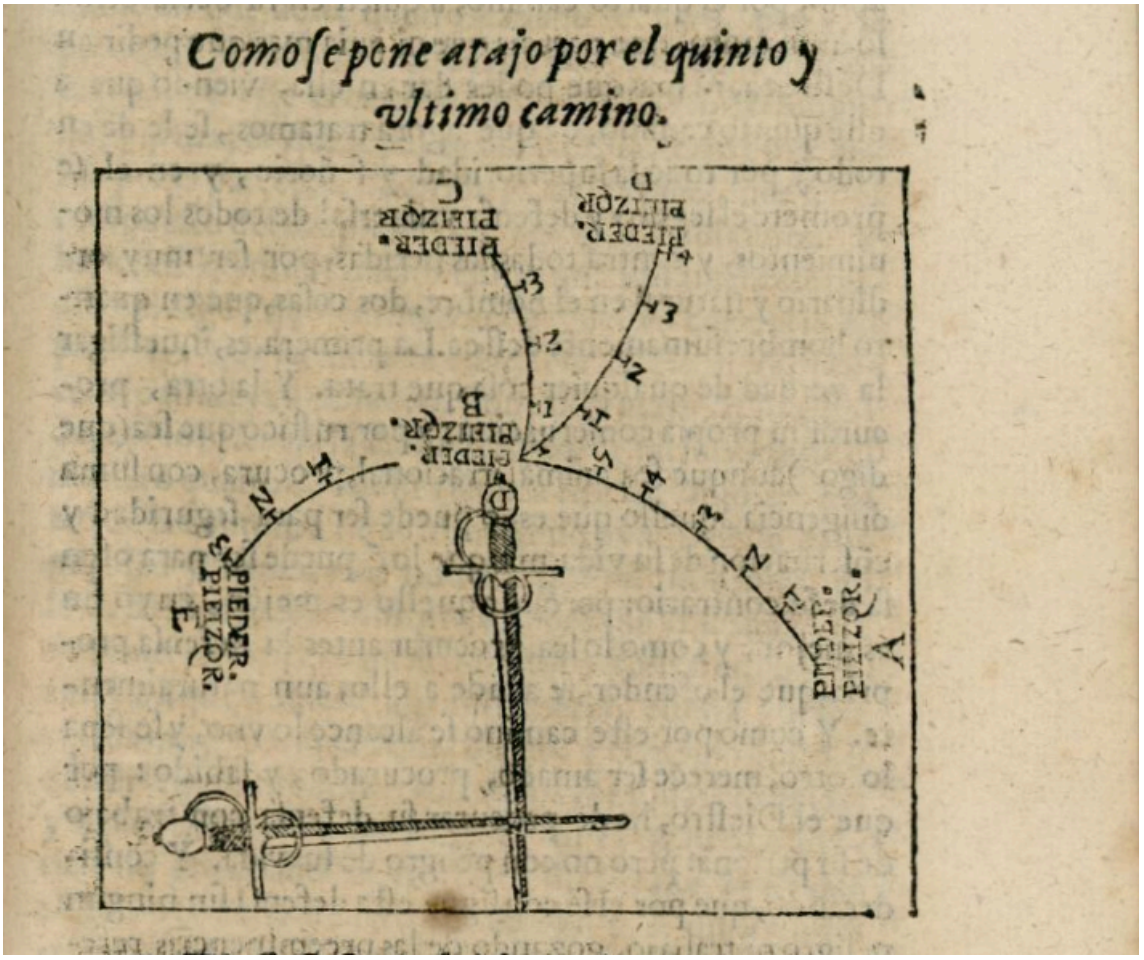

Miképpen tétetik lekötés (*atajo*) az ötödik, s legutolsó úton.

[Az ábra leírása: Két kard metszi egymást egy negyedkörív felett. Az 'A', 'D' és 'E' pontok, valamint a 'PIEDER' (jobb láb) és 'PIEYZQR' (bal láb) feliratok jelzik a Képzett vívó legtágasabb, legbiztonságosabb kilépéseit a kerületen.]

KEVÉSSÉ elégíttetik ki, s nem elégszik meg az ember, ki egy tökéletes s befejezett dolgot vágyik elérni, midőn megtudja, hogy vagyon egy másik, minőségében s értékében nagyobb [dolog] annál, mit [már] birtokol: s amivel azelőtt elégedett s boldog vala, úgy értvén, hogy az az, mit keresett, immár lebecsüli s kevesebbre tartja: mert újfent vágyakozik, s szorgalommal törekszik arra, mi nagyobb tökéletességgel, nagysággal s erénnyel bír. S úgy tetszik nékem, éppen ez fog megesni veletek [is], mikor eljuttok a lekötés (*atajo*) feltevéséhez feltevéséhez a negyedik úton, mit az ő magyarázatában oly nagyra dicsértünk, hogy úgy tetszett, immár nem lehet többet kérni a Vívóművészettől (*Destreza*), sem többet adni abban, látván, hogy ezen ötödik útnak, miről mostan értekezünk, adatik mindenekben s mindenek felett a felsőbbség s az uralom, s [melyben] megígértetik a biztonság s az egyetemes védelem minden mozdulat, s minden sebzés ellen, minthogy igen mindennapos s természetes az emberben két dolog, mit emberi mivoltánál fogva végtelenül vágyik. Az első az, hogy kikutassa az igazságát bármely dolognak, miről szó vagyon. S a másik [pedig], hogy

saját megmaradására (*conseruacion*) törekedjék: s legyen bármily tudatlan (*rustico*) is (mit is beszélek?), még ha ésszel nem bíró állat is volna, a legnagyobb szorgalommal törekszik arra, mi az ő életének biztonságát s megmaradását szolgálja avagy szolgálhatja, [sokkalta] inkább, mintsem arra, mi ellenfelének ofendálására [megsebzésére] való: mert az a jobb dolog, minek a célja is jobb, s minthogy ilyen [jobb dolog] a saját védelemre törekedni a sebzés előtt, ahhoz fordulunk, mintegy természetes módon. S minthogy ezen az úton az egyik [cél] eléretik, s a másik [a tudás] megismertetik, megérdemli, hogy szeressék, törekedjenek rá s megismerjék azt: mert a Képzett vívónak (*Diestro*) az ő védelmére kell törekednie a személyének fáradozása árán is: ámde nem az élete veszélyeztetésével. S megfontolván, hogy általa ezen védelem mindennemű veszély s fáradság nélkül elérhető, élvezvén az említett kiváltságokat, úgy értem, újabb vágyakozással fogtok vágyni utána: s [én is] ezen fáradozván, igyekszem azt a tőlem telhető legjobban megmagyarázni, összefoglalást [epilógust] tevén a lehetséges s szükségszerű mozdulatokról s sebzésekről azok közül, miket már bemutattunk, úgy a közönséges vívásban (*ordinaria Destreza*), miképpen az igaz [vívás] (*verdadera*) különlegeseinél (*particulares*).S meg kell jegyezni, hogy amint mondottuk a magyarázatban, mi ezen ötödik útról tétetett, rajta haladván, a test profilja által munkálkodnak. S ezen oknál fogva ez a lépés hosszabb bármelyik másiknál, s a legnagyobb, mit a Vívóművészetben (*Destreza*) tenni lehet: hiszen, amint az kitetszik, hat lábnyi hosszúságú, lévén a három lábnyi egyszerű [lépésből] összetéve, mit már említettünk. S anélkül, hogy további magasztalásokba bocsátkoznék, miket joggal meg lehetne tenni, mondom, hogy megerősítvén magatokat az ellenfeletekkel szemben az **A.** pontban, mi az lészen, hol megválasztjátok az arányossági közepet (*medio de proporcion*), áthaladtok a **B.** pontba, lekötést (*atajo*) tevén az ő kardjára, amint azt a bemutatás [ábra] megjelöli:oly módon, hogy a ti kardotok négyes száma az ellenséges [kard] négyes számán légyen: s ámbár nincsen meg azon egyenlőtlenség s számbeli előny, mint a többinél, ez ne okozzon néktek nehézséget: mert ha a négyes számot az ellenséges hármas számra kellene tennetek, hogy valaminő előnnyel bírjatok, a ti kardotok igen távol volna az ő testétől; s a mozdulat, ha onnan akarnátok megsebezni őt, nagyobb s sokkalta felismerhetőbb volna: s ha az ötös számot tennétek az ellenséges négyesre, nem élveznétek ily jó profilt, amiatt, hogy a lépésnek rövidebbnek kellene lennie: s ha azt akarnátok, hogy oly hosszú légyen, amint azt ezen bemutatás megjelöli (mi lehetséges volna), nem távolodnátok el az Átmérő vonalától azon négy lábnyira, miről figyelmeztettünk. S mindebből, s ezen dolgok mindegyikéből káros s hatalmas hátrány következnek: s ilyképpen illendő, hogy úgy légyen, amint figyelmeztetünk, s minden kétséget kizáróan lekötve (*sugeta*) fogjátok tartani azt, a természetes mozdulat erénye okán: mert ha akarván, ellenállással felemelné a kardját (ámbár nem tudna titeket megsebezni azon mozdulattal, mi abból származnék), nem teheti meg, lévén az erőszakos mozdulat (*movimiento violento* / lentről felfelé tartó) olyannyira alávetve s alulmaradva a természetes mozdulattal (*movimiento natural* / felülről lefelé tartó) szemben, hogy bárminő csekély ellenállás is tétessék elébe, meg fogja akadályozni azt, anélkül, hogy felülkerekedhetne: mert ha a természetes mozdulatról, ámbár az a legerősebb s a legnemesebb minden mozdulat közül, bebizonyítottuk, hogyha a kezdetén bárminő csekély ellenállás tétetik elébe, lehetetlen lészen számára leereszkedni, még ha az erő, mit közölnek vele, nagy is volna: mennyivel inkább, s nagyobb könnyedséggel lehet megakadályozni az erőszakosat, ha a kezdeténél, mikor megkezdődik, a természeteset alkalmazzák rá. S ha hátrafelé akarna lefokozódni

(*desgraduar* / hátralépni), hogy kiszabadítsa a kardját, ha bírnátok ismerettel ezen mozdulat kezdetéről, szintúgy nem érné el a szándékát, tekintettel arra, hogy oly sok fokozatot nyertetek [már] rajta: s ha a lépés, mit tenne, egyszerű (*senzillo*) volna, csupán egyetlen átlépéssel (*passada*), mit tesztek, eléritek, hogy ugyanabban a távolságban legyetek, mint azelőtt: ámde ha a [lépés], mit tenne, kettőzött (*doble*) volna, ti egy egyszerűvel eléritek őt, azon előny révén, mit a kezdetnél nyertetek: s ilyképpen mindenkoron lekötve fogjátok tartani a kardját: [mindaddig,] míg a lépés, avagy lépések, miket tesztek, az övéinek a kezdetét élvezik, s [míg] ugyanazon pontban kezdődnek s végződnek. Ámde ha a lépések, miket tenne, oly nagy sietséggel folytatódnának, hogy már szinte futásnak lehetne nevezni azt, nem ok ez arra, hogy nyugtalankodjatok: mert ha elmegy [menekül] anélkül, hogy sebezni akarna, menjen jó szerencsével (*vaya en buen hora*): s ha (amiatt, hogy látja szabadnak a kardját) újra valaminő sebzést akarna formálni, az se okozzon néktek zavart, hiszen megértvén, hogy az csak egy lehet a három közül: döfés, vágás, avagy fonákvágás, be tudjátok azt várni: s mikor a kard odajut, hogy legyen azon távolságban vagytok, mit az arányossági közép (*medio de proporcion*) megkíván, s a lekötés (*atajo*) feltevéséhez, tegyétek fel azt. S ha az idő [az ellenfél támadása] vágásé (*tajo*) avagy fonákvágásé (*reues*), várjátok meg a természetes mozdulatot [a lecsapást]: s akkor kössétek le [a kardot], élvezvén mindenkoron azon arányosságot s távolságot, miről figyelmeztettelek. S az, mit a ti ellenfeletek tesz, [hogy] ki akarja szabadítani a kardját, felfelé erősítve, avagy felemelni azt, ha azon kezdetnél [a mozdulatnak] ti némi erőt alkalmaztok, s lefelé nehezítve, [úgy] bármennyire is bírjon [erővel], s bármennyit is közöljön [azzal], nem fogja elérni a szándékát. Mert ha néhány sebzést formálni akarna, akarattal (*con Animo*) az ofendálásra [sebzésre], az alapok nélküli szándék lészen: hiszen minthogy nincsen elrendezés (ami révén a *Destrezában* munkálkodni lehet), s [ami] nélküle [lehetetlen] – mint amilyen a távolság [azaz] oly nagy [távolság] –, s a testnek oly rossz profilja, s [mivel] a kard mozdulata oly hosszú [időig tart], lehetetlen néki új mozdulatot tennie a testtel, a karral, s a láb lépéseivel, hogy elérjen titeket sebzéssel: mert minél inkább kinyújtja a karját azon rész felé, hol a ti testetek vagyon, keresztezvén azt a mellkasán, annál kevésbé fog elérni, minthogy már megnyertétek azokat a fokozatokat [előnyt], mikről szóltunk. S ha mozdulatot tenne, s lépést (*compas*) tenne, az ofendálás szándékával, [úgy] a következő bemutatásokban megmutatom majd nektek azokat, miket megtehet, s miképpen akadályozhatjátok meg azokat, sokkalta kevesebb fáradsággal, mint eddig: mert nem lészen szükségszerű áthaladnotok a kerület jobb oldaláról a balra: mert mivel ezen az úton nem szándékoztok sebezni (hacsak nem teszitek be a bal lábat), csupán megakadályozni s elhalasztani [késleltetni] a mozdulatokat, nincsen miért áthaladnotok a bal oldalra: mert nem tudjátok azt megtenni [a bal oldalra váltást], mikor akarjátok, [mert] elérkezvén ettől az ötödik úttól az elsőig, avagy a másodikig, áthaladván a kerületen, s megformálván az ofendálást [a sebzést], mit a védelmetekhez illendő, ez oly könnyen megtehető, miképpen átlépni az elsőből a másodikba, avagy a harmadikba, a negyedikbe, avagy az ötödikbe, csupán egy nagyobb lépéssel (*compas*) eltávolodva: s hasonlóképpen belépve vele: mert mindez oly könnyű, s sokkalta többet fog érni az, ki jártas a járásban (*andares*), s a lépések adásában, mikor egyenesek, avagy ívesek, egyik oldalra avagy a másikra: s a könnyedség egyéb [dolgai], [hogy] biztonsággal megteheti, mert sohasem emeli fel a lábát, s nem kell felemelnie, mígnem az ellenséges kard le vagyon kötve (*sugeta*) a lekötéssel (*atajo*), s bizonyossággal tudja,

mikor mozdul el a tapintás (*tacto*) erénye révén, s a segítséghez fordulhat a bizonyossággal s ismerettel.

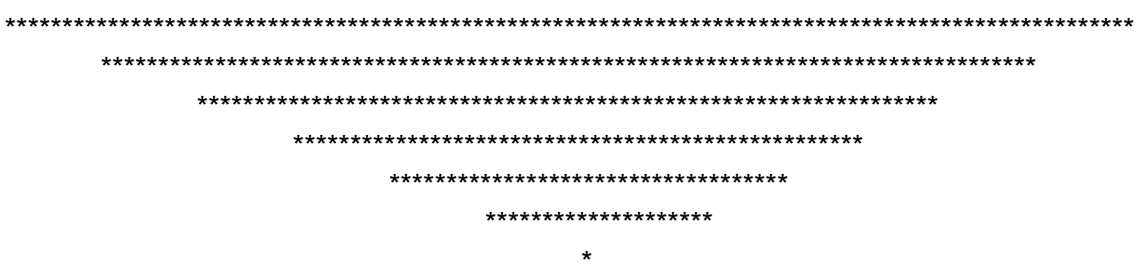

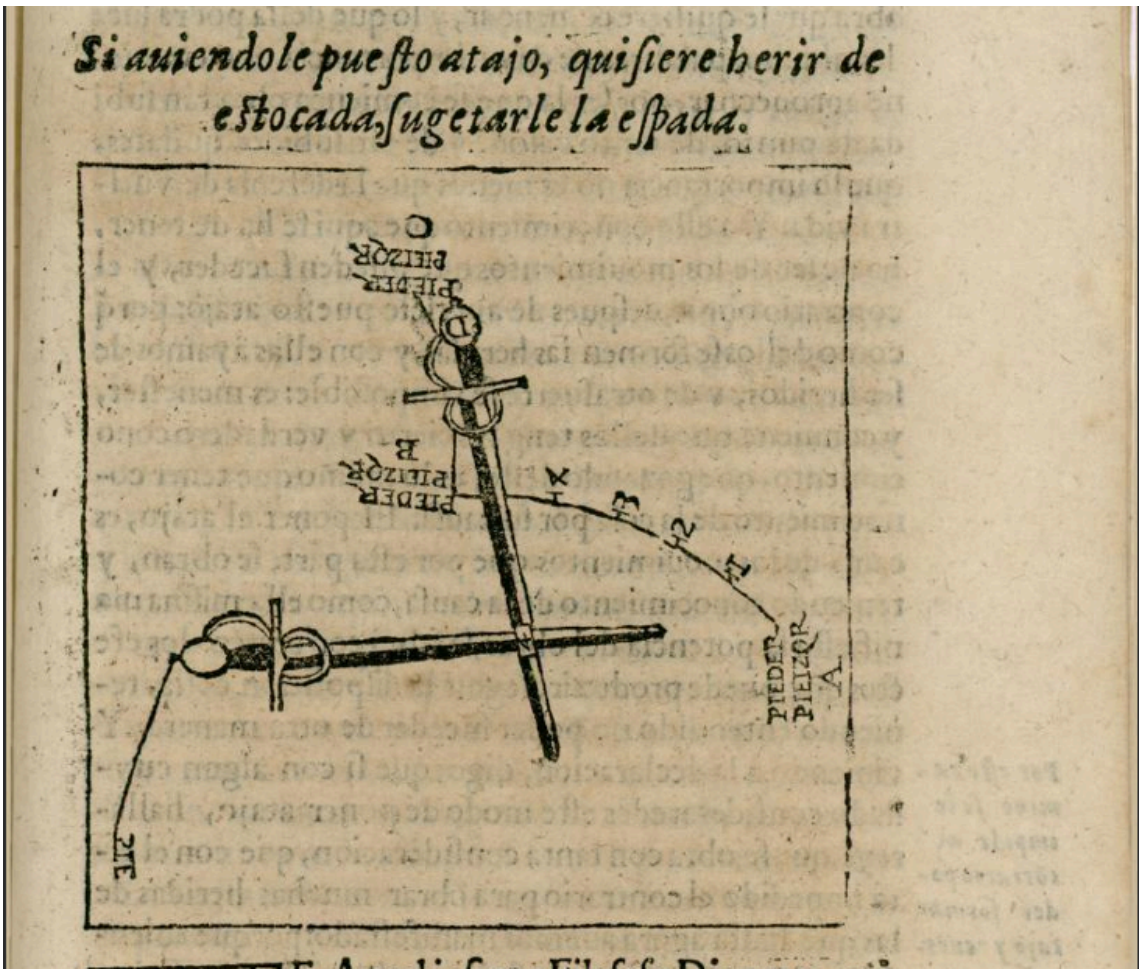

Ha feltevén néki a lekötést (*atajo*), döféssel (*estocada*) akarna sebezni, le kell kötni a kardját.

[Az ábra : Két kard metszi egymást egy félkörív felett. Az 'A' és 'B' pontok, valamint a 'PIEDER' (jobb láb) és 'PIEYZQR' (bal láb) feliratok jelzik a Képzett vívó elhelyezkedését, amint egy hosszan ívelő lépéssel tartja fenn az irányítást az ellenfél felett.]

AZON jeles Filozófustól, Diogenésztől megkívánta tudni egyik tanítványa, mit volna szükségszerű tenni, mielőtt bárminő munkába fogna, hogy abból kedvező s boldog kimenetelt nyerjen: kinek a tudós s okos férfiú oly szavakkal felelt, mik mily rövidek a szótagokban, oly bőségesek a bölcsességekben: s ezen [szavak] így szóltak: Nézni s okossággal megfontolni a műnek a végét [célját] műnek, mibe fogni akar, s mi következhet abból a végén: mik oly fontossággal bíró szavak, miket hasznunkra kell fordítanunk, lévén az, mibe kezdünk, oly magasan szárnyaló, oly nagy értékű s oly magas karátú (*quilates*) mű, minek fontossága nem kevesebb, mint a ti életetek védelme. S ezen ismeretnek, mit itt bírni kell, azon mozdulatokra kell vonatkoznia, mik bekövetkezhetnek, s miket az ellenfél végrehajthat, miután feltevék néki a lekötést

(*atajo*): mert minthogy ezekből formáltatnak a sebzések, s ezek által sebesülhetünk meg, s máskülönben ez lehetetlen volna: szükségszerű s illendő, hogy ezekről biztos s igaz ismerettel bírjatok, mert ezt élvezvén, az olybá vétetik, mintha a dolognak az oka általi ismeretével bírnátok. A lekötés feltevése az *oka* azon mozdulatoknak, mik ezen a részen [irányon] végrehajtatnak, s az ok ismeretének birtokában, minthogy az maga is kinyilvánítja a cselekvés képességét (*potencia*), bizonyossággal tudni fogjátok az okozatokat (*efectos*), miket előidézhet, az ő elrendezése szerint, megértvén, hogy [ez] nem történhet másképpen. S rátérvén a magyarázatra, mondom, hogy ha némi gonddal megfontolnátok a lekötés feltevésének ezen módját, úgy találnátok, hogy az oly nagy megfontolással hajtatik végre, hogy azáltal meg vagyon akadályozva az ellenfél abban, hogy végrehajtson oly sok sebzést azok közül, miket idáig kinyilvánítottunk: mert miután megkezdtétek ezen javaslatot (*proposicion*), nem marad néki elrendezése [lehetősége] arra, hogy vágást (*tajo*), sem fonákvágást (*reues*) formálhasson. A vágást amiatt [nem formálhatja], mert oly messzire távolodtatok az Átmérő vonalától, méghozzá a ti jobb kezetek [felőli] kerület oldalán, s azt [a vágást] úgy kellene formálnia, hogy a kardot a maga bal oldalához s combjához szorítva vezetné: miáltal a ti kardotok oly közel kerülne az ő testéhez, hogy az elengedett (*remiso*) mozdulat kezdeténél megsebesülhetne, s ez az, mitől természetes módon menekül az ember, s még bárminő ésszel nem bíró állat is. A fonákvágást (*reues*) sem [tudja formálni], amiatt, hogy oly sok fokozatot nyertetek rajta a test profiljából, az ő bal keze felé, s [mert] azt [a fonákvágást] úgy kellene formálnia, hogy a kardot a jobb oldalán vezetné: s ámbár egy barbár légyen is, be fogja látni, hogy abban a pillanatban, amint megkezdené az ilyetén mozdulatot, csúfosan megsebesülhetne a nyílvessző-döfés (*estocada sagita*) által. Végezetül, minthogy a mozdulatnak körkörösnek kellene lennie, mikről szóltunk, avagy [oly] csapásnak (*mandoble*), minő a közönséges vívásban (*comun Destreza*) [van], bármily tudatlan (*rustico*) légyen is, be fogja látni, hogy nincsen elrendezése [lehetősége] rá, s nem fogja arra rászánni magát; s nem amiatt, hogy bizonyossággal ismerné a veszélyt, hanem mert félni fog tőle: s ha mindezt félretéve, avagy mindezt ignorálva, formálná is valamelyiket közülük, az nem lészen elegendő az ofendáláshoz [sebzéshez]: ámde jó tudni, hogy formálhatók-e avagy sem, s merrefelé kényszerűségből, s hogy könnyedséggel orvosolhatók-e, amint az a későbbiekben elmondatik: csupán a döféshez (*estocada*) marad néki némi elrendezése, [ámde] nem többre, mint hogy megkezdje a mozdulatot: ámde sebezni azzal nem [fog tudni]. S minthogy, amint már oly sokszor mondottuk, amilyen a képesség (*potencia*), olyan a cselekedet (*acto*), s nem másképpen, [így] megérthető, miszerint ez a dolognak az oka általi ismerete: hiszen a megkezdettből bizonyossággal megmutatkozik, mit tehet az ellenfél, s mit nem: s merrefelé teheti, s merrefelé nem. Hát ha tovább haladunk elmélkedvén, a még igazabb megismerés okán, vajon tehetnek-e más mozdulatokat: úgy a sebzéshez, miképpen a sebzéshez való elrendezés birtoklásához, úgy találjuk majd, hogy mikből minden egyes sebzés felépül, azok a test mozdulata, a lábak lépése (*compas*), s a kar és a kard mozdulata. A test mozdulatáról, mi által el kell rendeznie magát, hogy sebezni tudjon, már figyelmeztettelek titeket, s most is figyelmeztetlek, hogy lehetetlen lészen megkezdenie [oly] mozdulatot, mi ne az ő [saját] ofendálására [kárára/megsebesülésére] válna: mert ha be akarná tenni a bal lábát, tekintettel azon testelrendezésre, mivel ti bírtok: s azon a helyen, hol a ti kardotok lészen, rögvest az ő [a kardotok] hegyébe fog ütközni, csupán egy csekélynyi kiterjesztést tevén a csuklóval, az ő mellkasa felé irányítván azt, anélkül, [hogy említenők] a veszélyt, mit a fél fonákvágás (*medio reves*) hordoz néki,

mit a belépésének kezdeténél végre lehet hajtani rajta. Hát ha a jobb [lábával] akarna haladni, az arányosított közeg (*medio proporcionado*) erénye révén, mit azon a ponton megválasztottatok, nem fogja tudni elérni, hogy megsebezzen titeket, [még] ha a lépés íves (*curbo*) volna is a kerület oldalán: S ha egyenes lépést (*compas recto*) tevén át akarná szelni a kerületet, s a ti saját kardotok alatt akarna sebezni, ez is lehetetlen lészen néki: úgy amiatt, mert azt lekötve (*atajada*) tartjátok, s afelett felsőbb szöget (*angulo superior*) formáltok, miképpen ama bizonyosság okán is, hogy a gyengeség (*flaqueza*) sohasem kerekedhet felül az erőn (*fuerça*), s más okokból is, mik a természetes mozdulat magyarázatában már felhozattak, s mikről elegendő ismerettel bírtok. S [az], hogy meg vagyon akadályozva oly sok sebzés formálásában, amint már mondtuk, világosan kitetszik: mert a közönséges s mindennapos kézcsapást (*manotada* – egy felettébb becsült kísérlet) itt az ő [vulgáris vívás] kedvelői nem tudják végrehajtani, minthogy a kard oly helyen vagyon, hol a kéz nem érheti el azt, mi az, mit Carrança [is] mond ellenvetésül ezen sebzés [technika] ellen: ámde ha vakmerően mégis meg akarná tenni, azzal a veszéllyel járna, hogy megkapná azon mozdulat kezdetén, mikor a kezét betenné, a legszigorúbb vágást (*tajo rigurosissimo*), mi azon sebzés, mit a legnagyobb elrendezéssel lehet [ott] formálni, amint azt a mi szerzőnk is mondja az idézett helyen: s megtehetitek azt is, hogy nem sebzitek meg őt, hanem a természetes mozdulatot, mivel megsebeztétek volna, átalakítjátok [arra], hogy lekössétek az ő kardját, anélkül, hogy abba [magát a veszélybe anélkül, hogy] beletenné a fáradságot (*ponga trabajo*). A karra mért csapás (*braçal*) figyelemre sem méltó lészen: minthogy lehetetlen lészen néki elérni [titeket], hiszen immár tudott dolog, hogy annak végrehajtásához be kell tennie a bal lábát: s immár bizonyosságot nyert, hogy ilyetén bemutatásban [elrendezésben] lévén, azt nem teheti meg, csupán az onnan származó kár [sérülés] terhe mellett. Hát még kiszökenni egy támadással (*acometimiento*), az is lehetetlen: mert ha a támadás nem hajtható végre a lekötött kard tekintetében, úgy a többiben sem lészen helye. A kiragadás (*arrebatar*) itt lehetetlenné tétetik, azon oknál fogva, hogy a kardnak, mellyel ezen kísérletet (*treta*) tennék, szabadnak kell lennie, hogy megadhassa az ütést s megtehesse az elhárítást (*desvio*): s itt nem az [nem szabad], hanem foglyul ejtett s lekötött (*cautiua, y sugeta*). A hívás (*llamar*), feleslegesség [hiábavalóság] lészen megkísérelni is: mert amellett, hogy nem tudja [megtenni], ti messzebbre is fogtok jutni, mint ő szeretné, s látni fogja, hogy az elengedett mozdulat (*movimiento remiso*) kezdeténél döféssel (*estocada*) sebezhetitek meg őt. Hát megnyílni, felfedvén a mellkast, immár késő lészen: s abban a pillanatban, hogy megkezdené azt, a ti kardotok oly közel maradna a mellkasához, mi már több volna, mint mit ő kívánna. A könyökre mért döfést megtenni meg sem fordul majd a gondolataiban: s ha megkísérelné is, minden lehetetlenséggel lehetetlen lészen elérnie a szándékát, minthogy az ő kardja lekötött, s ezen eltökéltséghez [már] letörettek a szárnyai. Hát ha a lábra akarná adni azt [a döfést], azt sem tehetné meg: mert a ti kardotok leereszkednék, az ellenféléhez tapadva, amellett, hogy nem tudna titeket elérni a test s a lábak lépésének újabb mozdulata nélkül: s ha [új mozdulat] nélkül törekedne is rá, nem szabadulna sebzés nélkül a mellkasán, avagy az arcán, amiatt, mert le kell hajolnia, s közelebb kell hoznia azt, mikor leereszkedik a sebzéshez. A markolatból való döfést (*estocada de puño*), mit a kézre mérnek, hogy leüssék a kardot a ti ellenfeletek szintúgy nem formálhatja meg, mert az övé [a kardja] olyannyira béklyóba lészen verve (*aherrojada*), hogy lehetetlen lészen néki felülkerekednie, hiszen a repülő vágásban (*tajo bolado*), s a fentről lefelé sújtóban (*altibaxo*) minden szempontból meg lészen akadályozva, hogy végrehajtsa azokat: s

nem csupán az említettekben, hanem minden egyéb mozdulatban, kísérletben s javaslatban is, amint azt elmondottuk az egyetemes okozatainál. Ámde mindezen meggyőző s bizonyos észérvek ellenére, ha mint a saját akaratának ura s parancsolója, mégis végre akarná hajtani a három sebzés valamelyikét: vágást, fonákvágást avagy döfést, együtt avagy külön-külön, a következő három bemutatásban tudatni fogom veletek a rendet, mit tartanotok kell, hogy megakadályozzátok azokat, meghiúsítván a szándékát, s megölvén minden mozdulatát, mit csak tenne. S rátérvén a **C.** pontban lévő sebzés magyarázatára, mit ezen bemutatás tanít, meg kell jegyeznetek, hogy a definíciók között, miket a mozdulatok természetéről adnak azon szerzők, kik erről értekeznek, s jelesül Niccolò Tartaglia, az erőszakos mozdulaté a következő: Egy súlyos test erőszakos mozdulata (*movimiento violento*) az, mit kényszerűségből tesz lentről felfelé, mi alacsonyabb helyről magasabb helyre történik, valaminő erő okán, mi mozgatja s kényszeríti őt erre. Ez oly biztos s tudott dolog, hogy nincsen felőle semmi kétség, úgy a saját igazsága okán, miképpen azon magyarázat okán, mit az előkészítésnél tettünk, mielőtt beléptünk volna az egyetemesbe, hol megmagyaráztatott a négy mozdulat természete. S ezen igaz előfeltétel birtokában, miszerint az erőszakos mozdulat a kardon valaminő kényszerítő erő által hajtatik végre s jön létre: s annál inkább, minél alacsonyabb részen találtatik, nem lészen oka, hogy nyugtalanságot keltsen bennetek,[ha] a ti ellenfeletek, miután feltettétek néki a lekötést (*atajo*), s felsőbb szöget (*angulo superior*) formáltok a kardja felett, a mellkason akarna megsebezni titeket döféssel (*estocada*), minthogy a mozdulat, mit tenne, kényszerűségből erőszakos (*violento*) lészen lentről felfelé: s ezenfelül fél körkörös mozdulattal, avagy fél körrel (*medio circulo*): mert annak súlya s késedelme oly nagy lészen (a ti mozdulatotokhoz képest), hogy igen nagy könnyedséggel megölhetitek azon mozdulatot, mit tenne, megvédvén a ti személyeteket: kiváltképpen, ha megfontoljátok, hogy onnan nem tud megsebezni titeket a kar körkörös mozdulata, s a lábak lépése (*compas de pies*) nélkül: mely, feltételezvén, hogy nem kell igen hosszúnak lennie, végső soron [mégiscsak] három lábnyi lészen, a sebzés képessége tekintetében, ha arra törekedne: mi lehetetlen lészen néki: mert bírva az ő általa tett mozdulat kezdetének, s a lépésnek, mit tenne, s annak mennyiségének s nagyságának ismeretével, mindezeket hasznotokra fordítván, áthaladtok a **B.** pontból a **C.** pontba (többet avagy kevesebbet [lépve] a lépés szerint), s mikor a kardja kibújt a tiétek alól, hogy a ti mellkasotok felé irányítsa azt, azon idő alatt, miközben elhalasztjátok [késleltetitek] néki a mozdulatot a ti lépésetek közvetítésével, gyorsasággal felemelitek a kardot arról a helyről, hol maradna, mikor az ellenséges [kard] eltávozott, hogy [ezáltal] egy kevéssé a tompaszögből (*angulo obtuso*) részesedjen, [ámde] nem túlzottan, csupán egy kevéssel a derékszög (*angulo recto*) felett: hogy mikor az ellenséges kard befejezi a körkörös mozdulatot, s megkezdi az egyeneset [a szúrást], hogy adja a döfést, lekössétek (*sugeteis*) azt néki, feltevén az lekötést ugyanoly formán, amiképpen legelőször feltettétek: s tudjátok meg, hogy ezen okozat bekövetkezik, légyen szó akár markolatból való döfésről (*estocada de puño*), akár egyenes döfésről (*estocada recta*): mert e kettő fajtájában semmiben sem különbözik [egymástól], hiszen mindkettő ugyanazon a részen formáltatik: csupán az a különbség, hogy mikor az egyenes döfést hajtják végre, nem adnak oly nagy lépést (*compas*), mint mikor markolatból való [a döfés]: mert akkor nem csupán a karddal akarnak sebezni, hanem a fejjel is [belevetik magukat]: s ilyképpen a lépés nem csupán hosszú, hanem esztelen (*desatinado* / meggondolatlan), s mindennemű megfontolás nélküli: s ekképpen különbséget kell tennetek, nem abban, [hogy] miképpen tegyétek fel a

lekötést, mert az mindegy [egy és ugyanaz], s ugyanazon a részen tétetik fel, hanem abban, hogy minő lépést kell tennetek a lefokozódásnál (*desgraduar* / hátralépésnél) azon hév s szenvedély (*passion*) szerint, mit az ellentétes mozdulat magával hoz, törekedvén mindenkoron azon távolságban (*distancia*) maradni, minővel a kezdetnél, a lekötés feltevésekor elindultatok s mit megválasztottatok: s nem csupán ez alkalommal, hanem ahányszor csak akarja formálni az ilyetén döfést: s mindkét döfő mozdulatnál [itt] fogjátok lelni a megígért okozatot, oly bizonyossággal, mi nem vall kudarcot, feltéve, ha a ti részetekről oly tökéletességgel s oly arányossággal hajtatik végre, mi – ha mondhatjuk így – tökéletességet s új létet ad ezen egyetemes kísérletnek (*treta universal*): mert ellenkező esetben az ellenkezője fog megesni, kárba vész a fáradság, s ugyanazon veszélyben fog forogni az élet. (?)

****

****

****

****

****

****

*

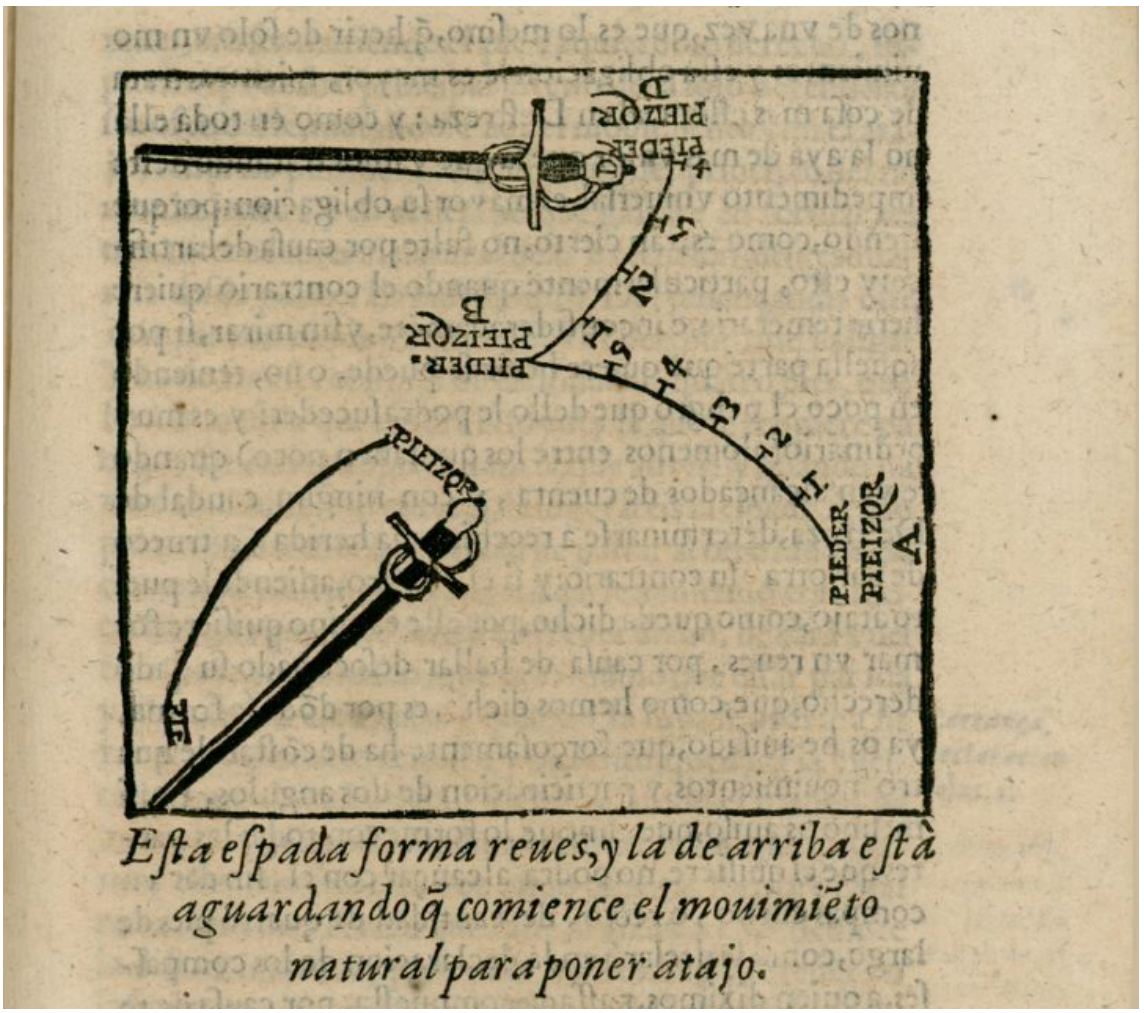

Eſta eſpada forma reues, y la de arriba eſtà aguardando q̃ comience el mouimiẽto natural para poner atajo.

[Az ábra: Két kard metszi egymást. Az alsó kard meredeken felfelé mutat, míg a felső kard vízszintesen keresztezi azt.]

[A széljegyzet szövege az ábra alatt: **Ezen kard fonákvágást (*reues*) formál, s a felső arra várakozik, hogy megkezdődjék a természetes mozdulat, hogy feltegye a lekötést (*atajo*).***]***

NEM elegendő, s nem is kell, hogy megelégedjék a Képzett vívó (*Diestro*) csupán azzal, hogy jól végrehajtson egy kísérletet (*treta*), hárítást (*reparo*) avagy elhárítást (*desuio*): hanem szükségszerűsége s pontos kötelezettsége vagyon arra, hogy azt jó módon tegye meg, s azon a részen [irányon], mi a legjobb lészen, úgy az ő védelmére, miképpen azért is, hogy az ellenfélnek kevesebb elrendezése [lehetősége] légyen a sebzésre, s ne tudja azt legalább egyszerre [egy időben] megtenni, mi ugyanazt teszi, mint egyetlen mozdulatból sebezni: s ezen kötelezettsége [annál] nagyobb, minél lényegesebb dologról értekezik a Vívóművészetben (*Destreza*): s minthogy az egészben [az egész vívásban] nincsen nagyobb értékű annál, mint ezen egyetemes akadály (*impedimento universal*), miről immár értekezünk, [így] az ő kötelezettsége is

nagyobb: hogy lévén [e módszer] oly bizonyos, amilyen, ne valljon kudarcot a végrehajtó [mesterember / *artifice*] okán: s [így van] ez kiváltképpen akkor, mikor az ellenfél vakmerően s meggondolatlanul akar sebezni, s anélkül, hogy megnézné, vajon megsebezheti-e magát azon a részen, [avagy sem], semmibe vévén a veszélyt, mi abból reá hárulhat: s igen mindennapos dolog (legalábbis azok között, kik keveset tudnak), [hogy] mikor látják, hogy alulmaradnak a számításban [megszorítják őket], s nincsen semminő tőkéjük [tudásuk] a Vívóművészetben, elszánják magukat, hogy elszenvednek egy sebzést, cserébe azért, hogy [ők is] adhassanak egyet az ellenfelüknek: s ha a tiétek [a ti ellenfeletek], miután feltettétek néki a lekötést (*atajo*), amint az elmondatott, ezen az úton fonákvágást (*reues*) akarna formálni, azon oknál fogva, hogy szabadnak találja a maga jobb oldalát, amerről, amint már mondottuk, az formáltatik, immár figyelmeztettelek titeket, hogy annak kényszerűségből négy mozdulatból s két szög részvételéből kell állnia. S szintúgy figyelmeztetlek, hogy ámbár megformálhatja azt minden [olyan] résszel, mivel csak akarja, nem fog tudni elérni [titeket] vele, anélkül, hogy ne tenne egy négy láb hosszúságú íves (*curbo*) avagy egyenes lépést (*compas recto*), amint az kinyilváníttatott a lépések magyarázatában, mit összetett átlépésnek (*passada compuesta*) neveztünk, minthogy az egyszerű [lépés csupán] kettőből áll: s ez nem lehet kevesebb, ha el akar érni azon távolságba s helyre, mi illendő s megfelelő az ő végrehajtásához, azon oknál fogva, hogy ti eltávolodtatok az Átmérő vonalától ugyanezen négy lábnyira, amint az kinyilváníttatott az utak bemutatásánál, s ahogy az a jelenleginél is kitetszik. S ha, látván azon szöget, mit a kardok formálnak, el akarná foglalni azt az ő testével, formálván az ilyetén fonákvágást (*reues*), akár a bal, akár a jobb lábát tegye is be, feltételezvén, hogy a ti legfőbb szándékotok csupán a védekezés, anélkül, hogy megsebeznétek őt, megölvén azon mozdulatát a lekötéssel (*atajo*), pontos ismerettel fogtok bírni az ilyetén mozdulat kezdetéről: s azon idő alatt, mit arra pazarol, hogy megformálja a három [mozdulatot], mik megelőzik a végrehajtás természetes [lefelé sújtó] mozdulatát, ti lefokozódtok [hátraléptek] a **B.** pontból a **D.** pontba, megkezdvén ezen lépést a bal lábbal, s a jobbal követvén azt: S ezen lépésnek négy lábnyi hosszúságúnak kell lennie, mi ugyanannyi lészen, mint az övé, s mi ahhoz megkívántatik, hogy ugyanazon távolságban maradjatok, mint azelőtt: s mikor leereszkedik a természetes mozdulat, le fogjátok kötni a kardját, miképpen legelőször, anélkül, hogy szükségszerű volna áthaladnotok a kerület másik oldalára, hanem csupán bevárjátok őt, megfontolván, hogy mikor a mondott fonákvágást formálja, a ti kardotokat képességben (*en potencia*) hagyja, mi Carrança szerint ugyanazt teszi, mint megállva s szabadon lenni: s mikor az övé eltávolodik, hogy megtegye az elengedett s erőszakos mozdulatot, a tiétek derékszögben (*angulo recto*) marad, készen arra, hogy mikor a természetes [mozdulat] leereszkedik, lekössétek azt ugyanazon megfontolással, mint legelőször: s ezt nem csupán ez alkalommal [tehetitek meg], hanem ahányszor csak formálja az ilyetén fonákvágást, anélkül, hogy tartanotok kellene a kudarctól, ha mindenkoron megtartjátok a mondott távolságot: s ha ő meg akar sebezni titeket, az a végtelenségig való küzdelem lészen, azon okok s észérvek folyományaképpen, miket a Vívóművészet (*Destreza*) bemutatásának, kulcsának s irányításának magyarázatában felhoztunk.Végezetül, nincsen másra szükség, mint lefokozódni [hátralépni] oly mértékben, amilyen lépést ő tesz, s a ti kardotokkal bevárni, míg az ellenséges [kard] lefelé ereszkedik, s akkor fölébe helyezni azt azon gondossággal s irányítással, mi az ilyetén műhöz megkívántatik.

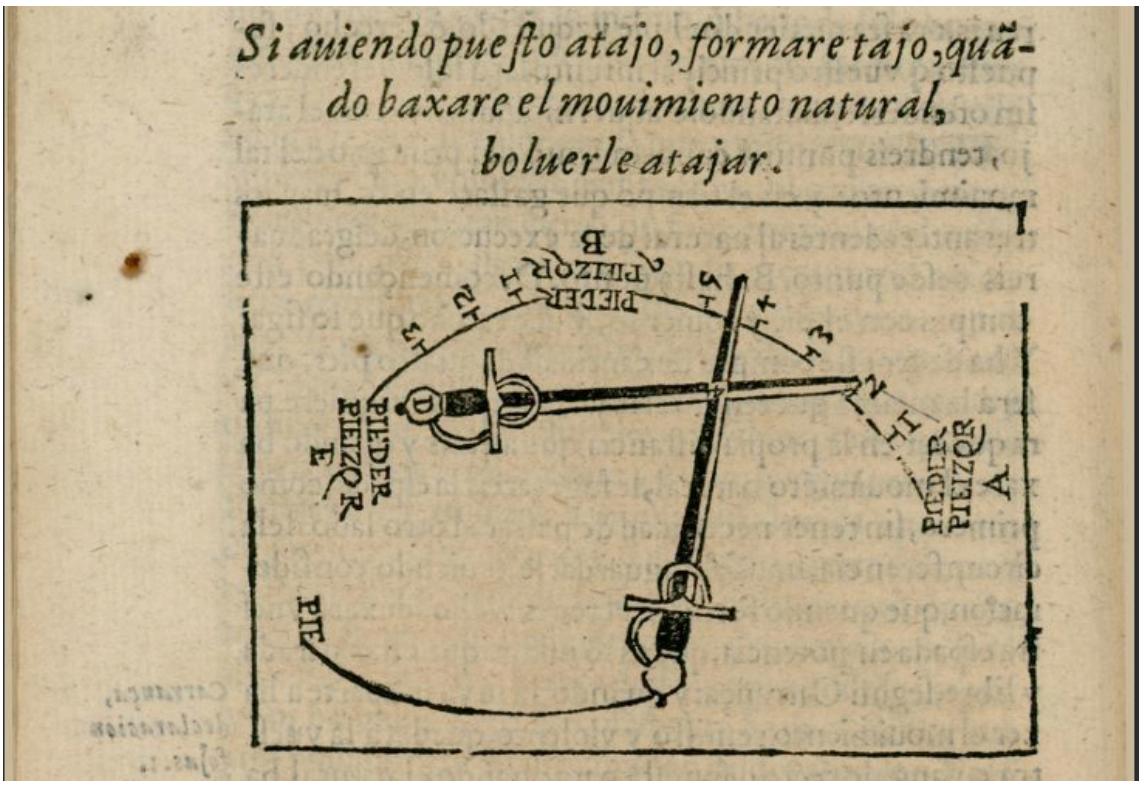

Ha, feltevén néki a lekötést (*atajo*), vágást (*tajo*) formálna, mikor a természetes mozdulat leereszkedik, újra lekötni őt.

[Az ábra leírása: Két kard metszi egymást egy félkörív felett. A kerületen az 'E', 'D', 'H' és 'A' pontok láthatók. A 'PIEDER' (jobb láb) és 'PIEYZQR' (bal láb) feliratok jelzik a vívó elhelyezkedését, amint a biztonságos távolságban manőverezik.]

[A széljegyzet az ábra mellett: **Ezen a legvégső, s a leglényegesebb, mit a Vívóművészetben adni lehet.** *]*

AMIKÉPPEN nincsen már hová feljebb hágnia annak, ki a legmagasabbra felért: éppolyképpen nem lesz mit kérnetek, sem a Vívóművészetben (*Destreza*) nem adhatnak néktek többet annál, mit idáig megkaptatok, hiszen ezen ötödik s legutolsó úttal felértetek a teljes tökéletesség magaslatára, mindabban, mit abban [a vívásban] ígérni lehet, mi az ellenfeletek megsebzése s [annak] kivédése, s a ti [védelmetek], oly tökéletességgel munkálkodván, mit az ilyetén eset megkíván: hiszen az ő [az ötödik út] csodálatos okozatai révén szabadokká lesztek mindazon okoktól [támadásoktól], miket az ellenfeletek a ti megsebzésetekre kezdene meg. S minthogy immár figyelmeztettelek titeket, miképpen ölitek meg a két mozdulatát a döfésnek s a fonákvágásnak, le akarom zárni azzal, hogy figyelmeztetlek titeket, miképpen tegyétek ugyanezt a vágásnál (*tajo*), ha azt formálná, feltételezvén, hogy nem fogja tudni oly nagy könnyedséggel végrehajtani azt, miképpen az első két mozdulatot: ámde megérthetjük, miszerint akad majd oly esztelen (*desatinado*) ember, ki formálni akarja azt, akár azon szándékkal, hogy ofendáljon [sebezzen] vele, avagy csupán azért, hogy kiszabadítsa a kardját a lekötésből (*sugecion*), mibe a lekötés (*atajo*) által került: s

azért is, hogy teljes egészében megmagyaráztassék a három általános sebzés: a döfés, a fonákvágás s a vágás. Hát ha, miután lekötöttétek a kardját a lekötéssel, formálni akarná a mondott vágást, meg kell fontolnotok azt, amire már oly sokszor figyelmeztettelek titeket, hogy annak formálásához a kardját a bal combjához szorítva kell vezetnie, minthogy az a maga [természetes] helye, amint azt [már] elmondtuk: miáltal a ti kardotok képességben (*en potencia*) s szabadon marad arra, hogy megsebezhesse őt (ha úgy illendő volna) a nyílvessző-döféssel (*estocada sagita*), azon idő alatt, miközben ő az elengedett (*remisso*) s erőszakos (*violento*) mozdulatot teszi: ámde most nem az ofendálásról értekezünk, hanem a mozdulatok megakadályozásáról: oly módon, hogy mikor áthalad onnan, hol ez vagyon írva: LÁB (*PIE*), egészen addig, hol a kard vagyon, az íves mozdulattal s lépéssel (*cõpas curbo*), a ti jobb kezetek [felőli] kerület oldalán (mert ez ugyanazon hely, hol át kell haladnia a vágás formálásához), ti áthaladtok a kezdetnél a **B.** pontból az **E.** pontba egy három lábnyi egyszerű lépéssel (*compas senzillo*), amint azt a bemutatás [ábra] kinyilvánítja, a ti jobb kezetek [felőli] kerület oldalán: s mikor leereszkedik a természetes [lefelé sújtó] mozdulat, le fogjátok kötni néki a kardot azon elővigyázatossággal (mit minthogy a legeslegszükségesebb, megismétlek), hogy abban az időben, mit a vágás formálására, s a három mozdulat megtételére fecsérel, [mik] legelőször a természetes, az elengedett s az erőszakos: s mielőtt leereszkedne a természetes az ofendáláshoz, azon időben a ti kardotok szabad marad, a lábak lépésével egyetemben, [s] ugyanazon pontban felemelitek azt, hogy egy kevéssé a tompaszögből (*angulo obtuso*) részesedjen, s ne túlzottan, eltávolítván arról a helyről, honnan az ellenséges kardnak egyenesen jönnie kell, hogy mikor leereszkedik, ti [már] várjátok azt, s ne légyen szükségszerű (miképpen nem is lészen), mint csupán [a ti kardotokat is] leereszteni az övé után, lekötve azt, rátévén a tiéteket a tetejére, ugyanazon arányosságban, mint azelőtt. Amivel kinyilváníttatott, hogy nem lehetséges oly mozdulat, bárminő fajtájú légyen is, s hajtsa is végre bárminő ember, mit ne lehetne lekötni s megakadályozni az egyetemessel (*vniuerfal*), egyszer s ahányszor csak végrehajtják, a ti védelmetekre s megmaradásotokra, mi az, mit a legteljesebb mértékben kívánok.

****

****

****

****

****

******

*

ELÉRKEZTEM ezzel, szeretett uram s barátom, hogy véget vessek ezen első könyvnek: ámde nem az irántad való engedelmességemnek, sem a szolgálatodra való vágyamnak, mert hamarább jön el életemnek a vége, mintsem [a szolgálatomé]: s ha kiérdemlem, hogy elfogadd attól az akarattól s szeretettől fogva, mivel felajánlom (mi ugyanaz [a szeretet], mivel néked ajánlom s bemutatom, jóindulatú s elfogulatlan Olvasó, s azon saját vággyal s akarattal, hogy kedvedre tegyek, s hogy legyen [általa] biztonságod s védelmed az életedhez, s nyugodalmad a lelkiismeretedhez), [úgy] fellelkesülve maradok egy másik [könyv] kidolgozására, miből már némely vázlatok (*borradores*) elkészíttettek, melyben különösképpen meg fog taníttatni (amellett, hogy megismertetjük a tisztet, mivel minden egyes fegyver bír) az orvosság (*remedio*), mivel bírnotok kell az ellen, ki két kardot hoz (*traxere dos espadas*), amitől az emberek oly nagy rémületet mutatnak, megvédvén magatokat s megsebezvén őt csupán a tiétekkel [egyetlen karddal]. S ha ebben [ezen első könyvben] valamiben hiányt szenvednétek, nyomatékosan kérlek – azon barátságunk nevében, mely felbátorított [a megírására] –, hogy ne az akarat hiányának tulajdonítsátok, hanem annak, mi lehetetlen dolog megtanítani, leírni, avagy bemutatni mindazt, mit a Vívóművészetben (*Destreza*) cselekedni lehet: mert vagyon sok különlegesség (*particulares*), mik hosszú tapasztalat által nyertek bizonyságot, sőt, némely egyetemes sebzések is, különösképpen a fél mozdulatok (*medios movimientos*), s körkörösek az egészek ellen, miket nem lehet bemutatni [leírva]: hiszen, miképpen Quintilianus mondja, lehetetlen megtanítani mindazt, mit a művészet (*arte*) által tesznek, s megtehetnek: s ámbár némelyikük itt bemutattatik, lehetséges, hogy nem nyújtja néktek azon gyönyörűséget, s nem hagy oly elégedetten, mintha mi ketten együtt, ti s én, gyakorolnók azokat, társalognánk róluk, megvitatnók, következtetnénk, megtapasztalnók s meghatároznók azokat: mert, amint az ifjabb Plinius mondja, nagyobb erővel bír az, mit jelenlétben cselekszenek, mint az, mit leírnak avagy távollétben mondanak: mert a mesterségbeli dolgoknál (*cosas de artificio*) nagy különbség vagyon aközött, ha szóban halljuk s a maguk bemutatásában látjuk cselekedni azokat, avagy ha [csupán] halljuk s olvassuk őket: mert mikor megcselekszik, az Értelem (*Entendimiento*) megvilágosodik [megszabadul a tévhitektől], a vágy kielégíttetik, az akarat vágyakozik utánuk, s a sóvárgás megszerzi azokat. S ellenkezőleg, lehetetlen tökéletesen szeretni azt, mit nem ismernek s nem látnak: ámbár bízom benne, hogy meg fog esni veletek (s nem csupán veletek, hanem a többiekkel is, kik szenvedély [harag/részrehajlás] nélkül fogják olvasni ezen könyvet) az, mit Arisztotelész mond, miszerint ha meglelték a kezdetét [alapelvét] bárminő dolognak, könnyű onnan tovább haladni: S ha bárki, ki jó szándékkal vizsgálná ezen én rosszul csiszolt kis vázlatomat (*mi borronzillo mal limado*) (ahhoz képest, mit a tökéletesség megkívánt volna: ámde mindazt [beletettem], mit az én Értelmem felérhetett), s találna benne valamit, mi nem oly tökéletességgel bír, amint az megkívántatik, mind a bemutatásában, mind a magyarázatában s annak alkalmazásában, kérem s könyörgök néki, hogy azt az én csekély tehetségemnek tulajdonítsa, s annak, hogy nem értettem meg kellőképpen az igaz Vívóművészetnek s azon tudománynak lényegét, miben az gyökerezik, s ne magának a [művészetnek] sem annak szerzőjének [ne tulajdonítsa a hibát]: mert az igazság szerint csupán enyém a vétek, hiszen (mint rossz tanuló) nem tudtam megérteni azt, sem megfontolni

azt, mi illendő volna, hogy szóljak róla: S ugyanígy kérlelem őt, figyelmeztessen engem erre, hogy kijavíthassam, bízván az én lelkemben, hogy azonfelül, hogy megbecsülöm azt az ésszerűség okán, mindörökké lekötelezettje maradok hálával, s örökös köszönettel, hiszen bizonyos, hogy aki mást tanít, s valaminő mulasztásra figyelmezteti őt, az nagy hálára méltó, ilyet fogadok a magam részéről annak, ki ezen kegyet megteszi velem. (⁂)

LAVS DEO. [Istennek legyen hála.]

A Kard nagyságairól szóló Első Könyvnek vége, don Luis Pacheco de Narváez által, ki Baeza városának szülötte, a Nagy Kanária szigetének lakója, s Lanzarote szigetének őrnagya (*Sargento mayor*). 1600. esztendő.

Tartalomjegyzék az eredeti könyvhöz.

TABLA ALFABE tica deſte libro.

A.

ADagio contra el colerico, folio 255
Adagio bueno. 260
Aduierta el Dieſtro, que le importa. 37
Aduierta el Dieſtro, que le importa. 83
Aduierta el Dieſtro, y guarde ſiempre. 249
Aduierta el Dieſtro, que le importa. 275
Aduierta eſto el Dieſtro, porque faltando no aura Deſtreza. 392
Al ayre q̃ eſtâ enlos oydos como le llamô Ariſt. 275
Al Dieſtro le cõuiene huir dela linea del Diametro. 286
Al cõtrario herir cõ la eſpada, y hõrar cõ la lẽgua. 251
Al enemigo conuiene tomar por maeſtro 247
Alfange de Moro no hiere, ſino de tajo, y reues. 233
A los enojados y afligidos les falta la prudencia. 280
Aplicocion a la Deſtreza ordinaria. 284
Andar el Dieſtro, como ha de ſer. 11
Andar y correr conſta de deſcanſo y trabajo. 36
Angulo recto alcança mas que el obtuſo y agudo la tercia parte. 77
Año ſe diuide en quatro partes, y nota. 260
Apio Claudio tuuo gran memoria. 18
Aquello es falſo, que nos aparta de lo verdadero. 125
Atajo, por donde ſe pone 288
Atributos de la prudencia 18
A vn hombre, baſtale por contrario otro. 283
Autores que tratan de la memoria. 18

Batálla,

© Biblioteca Nacional de España

B

BAtalla,quando ſe ha de dar. 249
Boz del hombre,que tal ha de ſer. 8
Braços del hombre,que tales. 9
Braço,ſolo puede hazer tres mouimiẽtos circulares. 69
Braço,como ha de eſtar afirmado. 77
Buen dicho,y verdadero. 8

C

CApitanes,auian de tener cuydado,q̃ huuieſſe buenos maeſtros,fol. 28
Capitanes,que han de hazer con ſus ſoldados. 245
çapatos que ha de vſar el Dieſtro. 30
Carlos V.tuuo grande ingenio. 30
Carta de Alexandro a Ariſtoteles. 27
Cabeça del hombre,que tal ha de ſer. 6
Cabello del hombre,que tal ha de ſer. 7
Cauſa porque ſe puſieron pintados los dos hõbres. 50
Cauſa remota,el efecto lo miſmo. 84
Cauſas contrarias,produzen efectos contrarios. 85
Caſo ſucedido ſobre la eſtocada de puño. 122
Caſo laſtimoſo en armas por falta de exercicio. 245
Cejas del hombre,que tales. 7
Clemencia grande de Ceſar. 250
Colerico flematico,como ſe conoce. 257
Colerico melancolico,en que ſe conocera. 258
Colerico ſanguino,es bueno para las armas. 258
Colerico flematico,es como el hierro. 257
Colera ſubida de punto. 254
Como ſe le ha de herir al flematico. 254

Como

© Biblioteca Nacional de España

Como se ha de herir al colerico. 264
Como se ha de proceder con el sanguino flematico. Nota, fol. 257
Como se ha de herir al flematico sanguineo. 254
Compasses por la linea infinita, son prouechosos. 64
Compasses, como se han de entender. 62
Compas doble, quantos pies hade tener. 63
Compas simple de Cosmografia, es compas senzillo en Destreza, y el Geometrico passo doble. 63
Complexiones, porque causason. 255
Complexion del colerico sanguineo. 256
Complexiones diferentes. 256
Condicion del Melancolico. 261
Condicion del soberuio, y a quien es semejante. 257
Condicion altiua del hombre. 291
Condicion del hombre baxo y ruyn. 5
Conclusion de lo vniuersal. Nota. 278
Con que se contentan los vulgares. 158
Contra vna opinion vulgar. 298
Conuiene al Diestro conocer quatro mouimiẽtos. 176
Conuiene para los reparos conocer el mouimiento violento. 268
Conuiene saber como se ha de hazer el atajo. 282
Conuiene tener conocimiento de la linea infinita. 68
Cõtra el flematico se hã de hazer herioas colericas. 253
Coraçon del hombre, mas se mueue con obras, que con palabras. 24
Consejo, es cosa sagrada. 13
Consejo de Vegecio al Diestro. 81
Cosas calientes, nacen en tierras calientes. 11
Costumbre de Lacedemonia con los soldados. 5

© Biblioteca Nacional de España

Cinas Embaxador tuuo gran memoria 18
Ciceron, que dixo de la memoria. 18
Circulo, no tiene principio ni fin. 57

D

DAga, porque causa tiene gran fuerça. 53
Daño que viene de los mouimiẽtos acelerados. 49
Dedos del hombre, que tales han de ser. 9
Defensa de animales, es por naturaleza 32
Defensa de la comun Destreza es a caso. 32
Defensa por arte, qual es. 33
Del fin de los tajos se forman las estocadas. 92 129
Demostracion para saber en que postura se alcança mas, folio 44.45.86
Demostracion por causa, que es. 84
Demostracion que sirue para ambas Destrezas. 136
Descuydo en la batalla, consigo trae el peligro. 81
Destreza ordinaria, no erà tan mala como aora es. 26
Destreza, como se ha de començar. 80
Destreza ordinaria, porque es mala. 80
Destreza ordinaria, porque se ha de saber. 81
Destreza verdadera y falsa juntas, mejor se conocẽ. 81
Desengaño de vna opinion vulgar. 282
De que arma se defendera vno mejor. 130
Diestro ordinario, lo que le estará bien hazer. 82
Diferencia entre Filosofo y Orador. 17
Diferencia entre opion y razon. 33
Diferencia de compasses. Nota. 62
Dicipulo, está obligado a creer a su maestro. 23
Dicipulos, como se aprouecharan 29

Disculpa

© Biblioteca Nacional de España

Disculpa de vn brauo y Diestro. 122
Disparate de vn maestro de esgrima. 23
Donde es necessario conocer las distancias. 277
Dos prouechos de la conseruacion del aliento. 275
Duda a fauor del medio proporcionado 64
Duda por parte de la Destreza ordinaria. 126
Duda estrañissima. 246
Duda, de qual hombre se defendera vno mejor 265
Duda, conquantas hombres puede vno pelear. 281

E

EDad del hombre se diuide en quatro partes, y en cada vna reyna vn humor. 263
Efectos de la Destreza 2
Efectos del exercicio. 245
El año se comiença a contar del mes de Março. 265
El dia se diuide en quatro partes, y en cada vna reyna vn humor. 262
El Diestro se podra defender de vno sin matarle. 280
El Diestro a quien ha de imitar en la respiracion. 274
El discreto entiende lo dificil y facil. 273
El mayor tormento del embidioso. 281
El mayor gusto del maestro, qual es. 29
El mouimiento de la respiracion, porque se haze sin cuydado. 273
El quarto camino, que se ha de apartar de la linea del Diametro. 290
El quinto camino, que tanto se ha de apartar de la linea del Diametro. 290
El segundo camino, quanto se ha de apartar. 290
El tercer camino, quanto se ha de apartar. 290

© Biblioteca Nacional de España

El vltimo camino es, por do enteramente se entra en lo vniuersal, fol. 289
El que mas presume, menos sabe. 125
Emperador que no fue vencido 250
En Destreza no ay mayor ygualdad, que la desygualdad, fol. 295
En que tiempo del año reyna cada humor, y quando el hombre está mas valiente. 260
En que angulo se ha de afirmar el Diestro. 77
Entẽdimiẽto es discursiuo, y juzga cada cosa de por si. 8
Entendimiento es mas veloz q̃ otro ningũ sentido. 14
Entre los Lacedemonios ningun soldado podia ser oficial. fol. 4
Entre los Araucanos, el soldado no podia ser oficial. 4
Embidia honrada de Temistocles. 247
Embidia maldita de Dionisio. 247
Esgrimidor, y esgrima, que quiere dezir. 24
Esgrimidor es diferente que maestro de armas. 24
Esgrimidores desterrados, por quien. 25
Espada, como se ha de tomar. 48
Espada, porque se ha de apretar en la mano. 49
Espadas largas, porque las traen. 21. 53
Espada larga, porque no se ha de traer. 54
Espada y daga, armas ordinarias. 130
Espada y daga, suelen trocar los oficios. 130
Espada lleua ventaja al alfange. 233
Espadas para licionar, como han de ser. 248
Especie en Destreza, que es: y nota. 52
Estado del dicipulo mas seguro q̃ el del maestro. 28
Esfera, que cosa es. 57
Estatura del hombre ha de ser mediana. 10

Extremos

© Biblioteca Nacional de España

Extremos dañosos en q̃ se ponẽ en la comũ Destreza. 41
Exemplos, porque se ponen. 124
Exemplo que dà el Aguila a sus hijos. 23
Exemplo que dà el conejo a sus hijos. 24
Exemplo para los circulos q̃ puede hazer el braço. 70
Exẽplo para los q̃ se afirman los pies abiertos. 38
Exemplo admirable del Leon y del Aguila. 250
Exemplo para el movimiento violento y natural. 274
Exemplos q̃ manifiestan la importancia del tacto. 274
Exemplo contra la espada larga. 53. 54
Exercicio, da buena disposicion. 245

F

FAltando memoria, en valde se aprende. 17
Figura circular, es perfecta. 57
Fin de la Destreza, en que està. 249
Flema, es por el elemento del agua. 254
Flematico melancolico, en que se conocera. 258
Flematico sanguino, que tal es. 258
Flematico melancolico, no es bueno para las armas. 259
Franceses, como se afirman. 83
Frente del hombre, que tal ha de ser. 7
Frequencia en vna cosa, haze habito. 265
Fuerça, diminuye el miedo. 9
Fuerça de la imaginacion. 261

H

HErida del llamar, en que parte se forma. 46
Herida en el codo porque se da, y su remedio. 48
Herida, no se executa, ó quita, sin compas de pies. 73
Herida, de que se compone. 84

© Biblioteca Nacional de España

Herida ſin mouimiento, no la ay. 85
Herida antes de tiempo, porque ſe dize. 86
Herida en tiempo, qual es. 86
Herida deſpues de tiempo, qual es. 86
Herida de circulo entero, qual es. 159
Herida vniuerſal contra el alfanje. 240
Heridas de ſegunda intencion por donde ſe obran. 288
Hombres antiguamente eran altiſsimos. 266
Hombre de ojos triſtes, no es valiente. 8
Hombre de Prouincia templada, es bueno para la guerra, folio 11
Hombre, como ſe conocera. 256
Hombre colerico, como ſe conocera. 255
Hombre ſanguineo, como ſe conocera. 256
Hombre flematico, como ſe conocera. 255
Hombre melancolico, como ſe conocera. 256
Hombre ſoberuio, como ſe conocera. 256
Hombre, en quatro coſas deſcubre quien es. 256
Hombres baxos hablan deſuergonçadamente. 257
Hombre muy alto, es de mouimiento eſpacioſo. 265
Hombres antiguos, que tan altos eran. 265
Hombre noble, promete lo que ha de cumplir. 282
Hombre ſabio, jamas vee coſa nueua. 252
Hombre, porque anda derecho, y no otro animal. 41
Hombre, quando es viejo. 30

I

Imaginatiua buena le conuiene tener al Dieſtro. 15
Indios, q̃ hazian con ſus agoreros quando mentian, 24
Ingenio, aun en el moço ſe conoce. 15
Ingenio conuiene ſea inclinado a bien. 15

Ingenio

© Biblioteca Nacional de España

Ingenio bueno, ha de tener tres partes. 15
Ingenio en el Dieſtro ha de ſer facil. 16
Ingenio ſe deſcubre por las obras, 16
Imperfecion de dicipulo, al maeſtro ſe atribuye. 28
Imperfecion de las eſpadas con que ſe licionan. 248
Inſtante, que coſa ſea. 85
Inuēciō del hōbre para conocer las coſas naturales, 291
Iuego ni eſgrima, no ſe ha de dezir. 246
Iuego de pelota, conſta de mouimientos ſemejantes a la Deſtreza, 30

L

LA principal parte de la Deſtreza en q̄ conſiſte. 276
Lengua, que tal es. 251
Letras en las demoſtraciones, porque ſe ponen. 83
Ley de Licurgo que ha de guardar el Dieſtro. 15
Ley natural quanto obliga al Dieſtro. 279
Licencia de pintar à Alexandro, quien la tuuo. 125
Linea del Diametro, es peligroſa. 60
Linea curba qual es. 79
Linea mixta, qual es. 79
Lineas en las demoſtraciones ſon los caminos del Dieſtro, folio 83
Lineas ni ſuperficies no ſe mueuen por ſi miſmas. 85
Lo mas importante que ha de conocer el maeſtro. 31
Lo primero q̄ ha d̄ conocer el maeſtro en el dicipulo. 28
Lo que mas obliga al hombre en la guerra. 29
Lo que ſucede acaſo, es eſpantoſo. 33
Lo que eſpanta a los vulgares. 158
Lo que ha de conſiderar el Dieſtro para acertar. 254
Lo que le importa conocer al Dieſtro. 253

© Biblioteca Nacional de España

Lo que se puede hazer contra el alfanje. 234
Lo que no va gouernado por razon, tiene mal fin. 249
Lo que sucedio a vn Diestro teniendole obligado. 186
Los animales irracionales, conocen el mouimiento violento. 267
Lo segundo que ha de conocer el maestro. 29
Lo tercero que ha de conocer el maestro. 29
Lo vltimo y mas essencial que se puede dar en Destreza, folio. 317

M

MAndoble, como se forma, folio 69
Maestros celebres, y dicipulos Ilustres. 27
Maestro de armas, es diferente que esgrimidor. 24
Maestro de armas, ha de ser sabio. 23
Maestro de armas, ha de ser cuerdo. 23
Maestro de armas, ha de ser animoso. 23
Maestro, en que ha de exercitar a sus dicipulos. 30
Maestro malo, que haze. 26
Mas diligencia se ha de poner en aplacar vna ira, que en matar vn fuego. 276
Medio de proporcion, y proporcionado, qual es. 132
Medio proporcionado, como se ha de elegir. 64
Medio de proporcion contra el alfanje. 235
Medio tajo, como se haze. 69
Melancolico, es couarde. 254
Memoria es arca de las sciencias. 16
Memoria se acrecienta con el exercicio. 17
Memoria, quando esta mas dispuesta. 31
Mentiroso, no puede ser acepto. 24
Moro, porque se afirma en angulo obtuso. 234

Mouimiento

© Biblioteca Nacional de España

Mouimiento,que cosa sea. 85
Mouimiento en instante,no le ay. 129
Mouimientos necessarios para arrebatar. 107
Mouimientos cardinales,quales son. 85
Mouimiento remisso,qual es, 269
Mouimiento mixto,qual es. 269
Mouimiento violento,qual es. 277
Mouimiento natural,que tal,y de que se engendra. 277
Mouimiẽto por la cuerda,es mas breue q̃ por el arco. 73
Mouimiento de qualquier animal comiença de la diestra parte. 38
Mouimiento acelerado,quien le causa, 253
Muchas vezes se escurece el ingenio del dicipulo por falta del maestro que enseña. 273
Mucho deuemos a los q̃ nos auisan en q̃ erramos. 22
Mulato,ò negro colerico,en que se conocera. 259
Mulato,ó negro sanguineo,en que se conocera. 259
Muslos del hombre,que tales han de ser. 10

N

NAcion Italiana,se precia de mucho ingenio, 14
Naturaleza del mouimiento violento. 314
Negro,ò mulato sanguino,como se conocera. 260
Ninos tienen gran memoria. 17
Ninguna cosa corporal se mueue quanto a las potẽcias del alma. 9
No auiendo vniuersal,el angulo recto lo fuera. 75
No ay soberuio,que no sea couarde. 257
No es fuerte al que le falta animo en el peligro. 61
Nombre deuido a la Destreza ordinaria. 127
No se puedẽ hazer dos mouimiẽtos primero q̃ vno. 90

© Biblioteca Nacional de España

Nota contra el repàro. 227
Nota la potencia y virtud del tacto. 294
Nota quantas diferencias ay de compaſſes. 286
Nota,que es importante. 293
Noten los Capitanes. 4
Note,y haga el maeſtro. 31
Note el Dieſtro,que le importa.fol. 25. 52. 62. 73. 83. 153. 228. 239. 265. 298.
Note el Dieſtro,y los que ſon amigos de tentar. 279
Notese eſte exemplo. 249
Noten los profeſſores de la Deſtreza ordinaria. 284
Numeros menores, ſon parte o partes de los mayores,folio 292

O

OBras del ingenio, ſon mas agradables que las de las fuerças, 16
Objecion contra el entendimiento del Dieſtro. 14
Objecion de algunos Dieſtros. 21
Objecion contra el medio de proporcion, 52
Objecion temeroſa de los vulgares, 61
Objecion contra el braçal. 123
Objeciones cõtra los reparos de la comũ Deſtreza. 226
Objecion contra todos los reparos. 227
Objecion contra la eſpada a fauor del alfanje. 235
Ocaſion entre los vulgares,que es. 46
Oficios del Entendimiento,Prudencia,y Memoria. 13
Opinion en las armas,que es. 33
Opinion a fauor de la eſpada larga 54
Opinion vulgar a fauor de la eſtocada de puño. 122
Opinion introduzida en el vulgo. 274

Oficio

© Biblioteca Nacional de España

Oficio de la capa y eſpada. 128
Ora en que ſe ha de licionar al dicipulo. 31
Ojos del hombre, que tales han de ſer. 7

P

PAra enſeñar el arte de la guerra, que conuiene. 25
Para batallar, no ſe ha de quitar capa ni eſpada. Nota, folio 246
Paſſo, que coſa ſea. 62
Paſſo ſimple o ſenzillo, que es. 62
Paſsion priua la habla. 255
Pecho del hombre, que tal. 9
Permitido es vencer vn engaño con otro. 234
Perfil bueno qual es, 43
Philipo II. tuuo grande ingenio. 15
Philipo II. tuuo gran memoria. 15
Pie Geométrico, que largura tiene. 63.68
Pie derecho tiene mas facultad que el yzquierdo. 65
Pie yzquierdo ſolo tiene tres mouimientos. Nota. 65
Piernas del hombre, que tales han de ſer. 10
Pies del hombre, que tales. 10
Pies en la Deſtreza, porque no ſe ponen derechos. 63
Pyrro tuuo grande ingenio. 14
Pocas vezes ay ſciencia en cuerpos grandes. 10
Porque en la Deſtreza ordinaria ſe quitan las armas para batallar. 246
Porque la Republica Romana no quiſo dexar del todo la guerra. 248
Porque ſe enojan los viejos facilmente. 264

Porque

© Biblioteca Nacional de España

Porque camino se impide al contrario poder formar ta-
jo y reues, 312
Por solas dos partes puede salir a herir el contrario des-
pues de auerle puesto atajo. 296
Preeminencia grande del Diestro. 123
Preeminencia de la espada sola. 279
Primer camino por do se obran heridas de primera in-
tencion. 287
Primer fundamento de la Destreza. 1
Prouechos de tener el braço recto. 42. 48
Prouechos de apretar la espada en la mano. 49
Prouechos de tener el cuerpo derecho. 49
Propriedad del Diestro Christiano y noble. 280
Proposiciones que se forman por el quarto camino. 289
Primera parte del año, y que humor reyna. 260
Primera parte del dia, y que humor reyna. 262
Primera parte de la edad del hombre, y que humor
reyna. 263
Prueua, y concluye lo que dize Carrança, que la menor
linea alcançara mas. 77

Q

QVando se ha de pelear con el enemigo. 249
Quando el sanguino tiene mas animo. 262
Quando, y porque da el Diestro compas doble. 67
Que çantidad se ha de apartar el Diestro de la linea del
Diametro. 290
Que hara el Diestro contra la rodela. 129
Que significa el circulo pequeño de las demostracio-
nes, folio 83
Quales son dos cuerpos y espadas yguales. 292

Qual

© Biblioteca Nacional de España

Qual de los mouimientos precede a qual. 269
Quantas diferencias ay de hombres. 254
Quiſtion ſobre qual arma es mejor. 127
Quarta parte del año, y que humor reyna. 262
Quarta parte de la edad del hombre, y que humor reyna. 264
Quarta parte del pie Geometrico. 68
Quatro demoſtraciones en que ſe prueua alcançar mas el angulo recto. 76

R

REmedio contra la herida del codo, 48
Reparo redondo, qual es. 92
Reparo, como ſe ha de hazer. 92
Reparo inconſiderado. 277
Reparos, porque los pone el autor. 226
Republicas, q̃ há de hazer cõ los maeſtros de armas. 25
Reſpiracion, porque ſe le dio al hombre. 273
Reſpiracion apreſurada, cauſa daño. 274
Reues, como ſe forma. 91. 95
Reues y tajo han de conſtar de quatro mouimientos, y participacion de dos angulos. 74

S

SAngre, es por el elemento del ayre. 254
Señal cierta para conocer al hombre bueno para eſta Deſtreza. 11
Señales en Socatres diferentes de ſus coſtumbres. 12
Señorio que tiene la Deſtreza. 2
Señorio y preeminencia de la vniuerſal. 278
Segunda parte del año, y que humor reyna. 261

Segunda

© Biblioteca Nacional de España

Segunda parte del dia, y que humor reyna. 262
Segunda parte de la edad del hombre, y que humor reyna. 263
Segunda parte sobre que se funda esta Destreza. 2
Segundo camino para heridas de primera intécion. 287
Sentencia de Aristoteles. 249
Sentencia de Cesar. 250
Soberuia, es enemiga del Ingenio. 29
Solucion de vna enigma de Carança. 43
Solucion infalible del medio de proporcion. 52
Solucion a vna dudà por parte de la Destreza ordinaria, fol. 126
Solucion, con quantos hombres puede pelear vno. 281
Simil contra los que se afirman los pies juntos. 37
Sin exercicio no puede viuir vno sano. 244
Sucesso de Aristoteles y vn Medico. 24

T

TActo, principal fundamento de la Destreza. 271
Tajo rompido, como se forma. 46. 47
Tajo y reues, por donde se forman 95
Tajo y reues han de constar de quatro mouimientos, y participacion de dos angulos. 74
Tajo, ô reues, no se forman sin perfil de cuerpo, o sugecion de espada. 216
Tajo, ò reues, ha de cõstar de quatro mouimiétos, 277
Tajo que no tiene mouimiento remisso. 269
Tajos y reueses tienen lugar propio, y no punto cierto donde se executan. 227
Tamaño en Destreza, que cosa sea. 52
Tarde se oluida, lo que bien se aprende. 31

© Biblioteca Nacional de España

Temor y pereza, de que procede. 8
Templo al Hado, quien le hizo. 80
Tercera parte del año, y que humor reyna. 261
Tercera parte del dia, y que humor reyna. 262
Tercera parte de la edad del hombre, y que humor reyna, folio 264
Tiempo, que cosa sea. 85
Tiempo es medida del mouimiento, 85
Todas las heridas que se hazen, mediante el tacto, son vniuersales. Nota. 272
Todas las heridas estan sugetas al vniuersal. 278
Todo lo que se edgendra, tiene quatro partes 268
Todo lo que se haze, es por vna de tres maneras. 32
Treta del llamar, que es, y donde se forma, 46
Treta de manotada, qual és. 121
Treta de braçal, como se haze, y como se ha de remediar, folio 122. 123
Treta de combidar al contrario, donde se forma, y qual es, folio 46. 47
Treta formada, qual es. 110
Tretas de Tajo formadas, quales son. 224
Tulio sobre la prudencia. 18

V

VAñarse los hombres, por quien fue prohibido. 245
Valor y preeminencia del angulo recto 85
Valiente, a quien se ha de llamar. 249
Ventaja q̃ lleua el hõbre o los demas animales. 291
Verdad, en todas sus partes lo es. 33
Victoria, como se conseguira. 42
Viejos, porque se han de exercitar. 245

Vientre

© Biblioteca Nacional de España

Tabla alfabetica.

Vientre del hombre, que tal ha de ser. 9
Viſages y meneos que hazen los vulgares quando eſgri-
men, fol. 125
Vltima parte del dia, y que humor reyna 263
Vn cuerpo no puede tener a otro ſin tocarle. 294
Vniuerſal, no es por cauſa de los particulares. 17
Vniuerſal, es obra del Entendimiento. 15
Vniuerſal, no ha meneſter imaginatiua. 15
Vulgo, y ſu condicion. 26
Vulgares dizen, que ay fortuna. 80

Fin de la Tabla.

EN MADRID,
En la Imprenta del Licẽciado
Varez de Caſtro.

Año de M. DC.

© Biblioteca Nacional de España

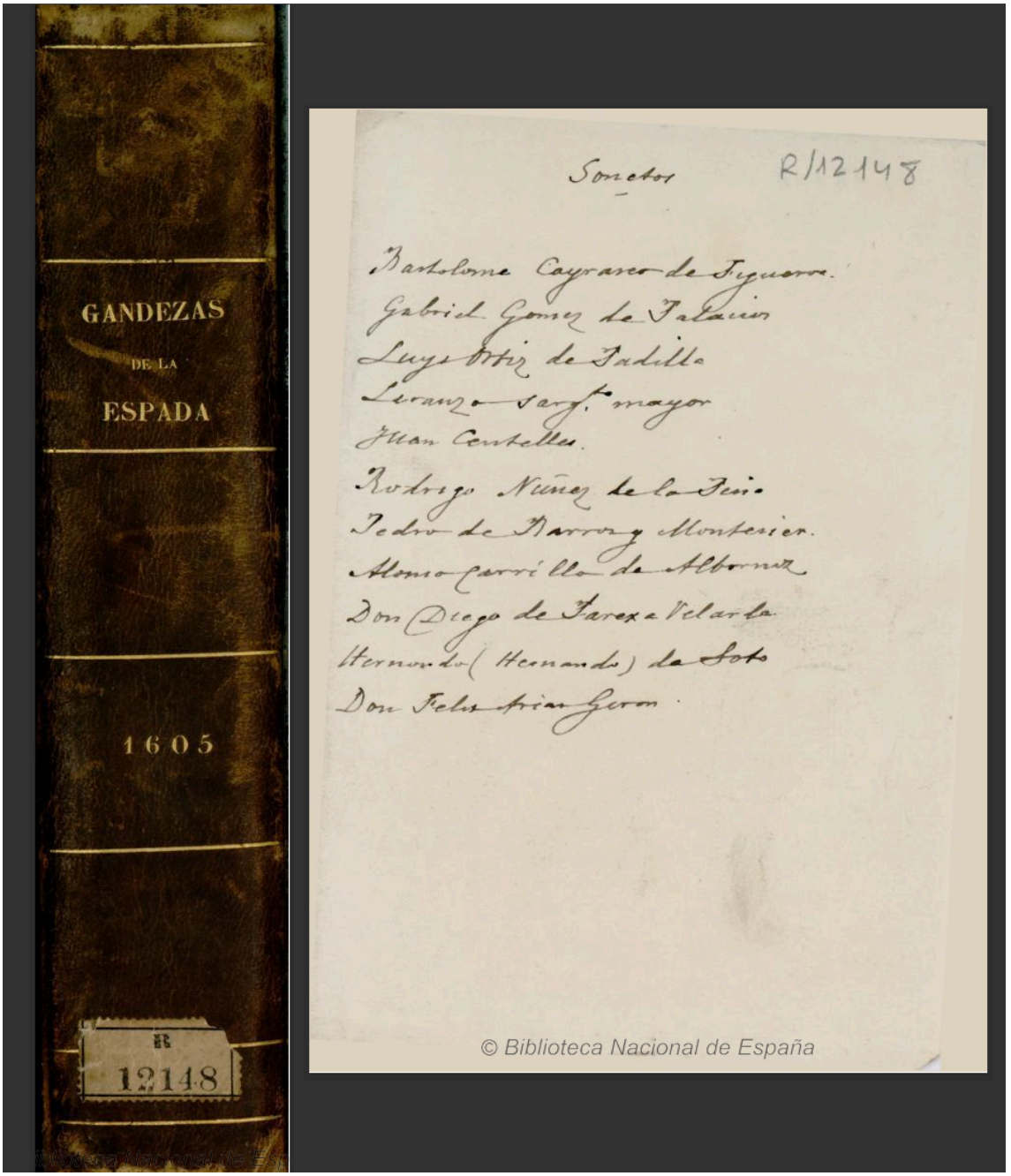
GANDEZAS
DE LA
ESPADA
1605
R
12148
Sonetos
R/12148
Bartolome Cayrasco de Figueroa.
Gabriel Gomez de Palacios
Luys Ortiz de Padilla
Lizanzo sarg.to mayor
Juan Centelles.
Rodrigo Nuñez de la Peña
Pedro de Barros y Montesier.
Alonso Carrillo de Albornoz
Don Diego de Parexa Velarde
Hernando (Hernando) de Soto
Don Felix Arias Giron.
© Biblioteca Nacional de España